ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վերամուտայ	50 ֆր
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0, 50

ԿԻՐԱԿԻ
1
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
1er NOVEMBRE
1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.955
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — N° 11.955

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԱՐԵՒՈՐԸ ԿԵԱՆՔՆ Է

Գերեզմանատուները ծաղկաստանի կը վերածուին այսօր, ու մեռելները այցելու կ'ընդունին:

Լատինները աշնանային այս տժգոյն օրն ընտրած են, ուխտի երթալու համար, կեանքին հրաժեշտ տուած իրենց սիրելիներուն, մինչ հայ ժողովուրդը, տարին հինգ անգամ մեռելոց կ'ապրի, ամէն տաղաւարի վաղորդայնին:

Գուցէ անոր համար, որ ճակատագիրը զինք աւելի մօտ պահած է մահուան քան կեանքին, ու ողբն ու կոծը աւելի մտերիմ եղած են իր Թախծոտ հոգիին քան խինդն ու ժպիտը: Իր Երգն ալ եղած է ողբութեան փառերգ, ու յիսունեւհինգ տարիներ ետքն ալ, սիրտ մը կը պահէ, նման՝ ...էն փլած տներ:

Կ'ողբայ իր անթաղ մեռելները, իր կորսուած հողերը, կ'ոգեկոչէ իր պարտութիւնները, վասնզի յաղթանակներն ու վերելքները չեն կրցած գոհացնել արդարութեան ծարաւի իր հոգին:

Ծաղիկներու մէջ պառկած են այսօր, բոլոր մեռելները, նոյնիսկ անոնք, որոնք իրենց կեանքին մէջ չէին գտած այն սէրն ու յարգանքը, որոնց կ'արժանանան յետ մահու:

Աւելի դիւրին է, անշուշտ, յարգել ու սիրել մարդիկը, երբ այլեւս չկան: Ու մանք, փունջ մը ծաղիկով ու լուռ աղօթքով մը, կը փորձեն հանդարտեցնել իրենց անհանգիստ խիղճերը:

Ցիշատակները միշտ նուիրական կը մնան: Բայց որքա՜ն աւելի լաւ պիտի ըլլար յարգել ու սիրել մարդիկ երբ դեռ անոնք ողջ են, ու չսպասել վերջնական բացակայութեանց, արտայայտելու համար յապաղած զգացումներ:

Գերեզմանատուները կը մխիթարեն ողերը, իրենց խաղաղ անտարբերութեամբ: Հոն վերջացած են այլեւս տաղտուկներն ու քէները, ճղճիմ հաշիւներն ու աւելորդ տառապանքները: Եթէ մարդիկ աւելի յաճախ մտածէին մահուան մասին, որքա՜ն աւելի իմաստուն կրնար դառնալ կեանքը: Մօրիաքի մէկ վէպին հերոսն է, որ շատ տանելի կը գտնէ կեանքի իր անտանելի ընկերը, մտածելով թէ կրնայ յանկարծ զայն կորսնցնել: Պիտի բաւէր քիչ մը իմաստութիւն, որպէսզի մարդիկ միայն թեթեւ հողերու եւ ծանր քարերու տակ չգտնէին իրենց հանգիստը:

Պէտք չէ որ «գնա՛ մեռիր եկուր սիրեմ»ի դառն յանկերգը արմատ դնէ մարդոց սրտերուն մէջ եւ մահն ըլլայ այն դատաւորը, որու շնորհիւ միայն հասկնանք ունայնութեանց անսահմանութիւնը:

Կարեւորը կեանքն է:

Մեռելոց է այսօր: Ու եթէ մարդիկ կը մղուին տխուր խորհրդածութեանց, պէտք է որ, անոնք յաղթեն ու պարտութեան հանդէն ապրելու կամքն ու ոգին:

Գերեզմանատուներն անգամ, ծաղիկներու տակ իրենց կորսուած շիրիմներով, զուարթ դիմագիծ մը ստացած են: Գոյնզգոյն ծաղիկները, յոգնած արեւու մը մարող ճառագայթներուն ներքեւ, անհեթեթական գեղեցկութեան դաշտ մը կը կազմեն, ու կարծես կեանքի երգն է, զոր կ'երգեն:

Վասնզի, կարեւորը կեանքն է:

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՓԱՐԻԶ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Լիոնի մէջ, Նախագահ Փոմփիտու առաւելաբար ծանրացաւ շրջաններու կազմակերպութեան վրայ: Շեշտեց թէ «ղըրութեան ոգին պէտք է ջնջել եւ իրականութեանց վրայ կռթնիլ»: Լիոնի մէջ, ըսաւ Փոմփիտու, պէտք չէ կրկնել Փարիզի սխալը, անչափ ընդլայնումը ստեղծելով շրջանին: Թեքնիք եւ ճարտարարուեստական ընկերութեան յատկանիշներէն մէկն է այն անպատեհութիւնը որ կը ստեղծուի ընկերային եւ բարոյական գետնի վրայ քաղաքներու անմարդկային նկարագրին հետեւանքով:

Բոլոր մարզերուն մէջ, գործունէութիւնները ձուլուած են եւ Ֆրանսա, եթէ չուզեր աշխարհի քարտէզէն ջնջուիլ, Եւրոպայի կրնայ անդամակցիլ միայն աւելցնելով իր մարդկային եւ տնտեսական ուժականութիւնը: Եթէ Ֆրանսա չուզեր մեր ցամաքամասը բնաջնջումի ենթարկել, պէտք է անպայման աշխատի որպէսզի մնան արեւելքի եւ արեւմուտքի միջեւ պարիսպները:

Եւ Նախագահը կ'եզրակացնէ, խօսքն ուղղելով քաղաքապետ Փրատէլի. «Լիոնի մէջ, Պարոն Քաղաքապետ, անցեալը հաշուետու է ապագային եւ կասկած չունիմ որ կոչս պիտի լսուի»:

Լիոն, Ֆրանսայի երկրորդ քաղաքը պիտի ըլլայ որ Մեթրօ ունենայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՑԱՒԵԼՈՒՄՆԵՐԸ իրարու կը յաջորդեն Ֆրանսայի մէջ: Այսպէս որոշ շրջաններու մէջ էսանսը մէկէն երկու սանթիմ յաւելում պիտի կրէ Կիրակիէն սկսեալ: Հացին պակէթը, որ Օգոստոսին արդէն 58 սանթիմի բարձրացած էր 60 սանթիմ պիտի ըլլայ: 1971ի սկիզբը նամակադրոշմը Ֆրանսայի մէջ, 40էն 50 սանթիմի կը բարձրանայ, մեթրօ-պիւս տոմսը 70էն 80 սանթիմի իսկ երկաթուղիի սակերը 5 առ հարիւր յաւելում պիտի կրեն:

ԹՂԹԱՏԱՐԻ գործադուլը թէեւ վերջ գտաւ Շաբաթ օր, բայց մինչեւ Նոյեմբեր 15 պէտք է սպասել որպէսզի ամէն ինչ կանոնաւորուած ըլլայ:

ԹՈՒՐՔԻԱ առ այժմ կը մերժէ խորհրդային իշխանութիւններուն յանձնել երկու Լիթուանացիները, որոնք «Անթոնով-24» օդանաւով Տրապիզոն իջած էին: Թուրքիոյ մերժումը հաղորդեց Նախագահ Սունայ՝ Պոդգորնիի ուղղուած նամակով: Այս վերջինը նամակով երկու օդահէններու վերադարձը պահանջած էր: Մոսկուայի թրքական դեսպանատան պաշտօնատարներէն մին Հայաստան գընաց՝ Լենինականի մէջ տեսակցելու համար Թուրք գնդապետին հետ: Երկու ամերիկացի զօրավարները միշտ Լենինական կը գտնուին:

ՓՐԱՆԿԱՑԻՆ անգլիական մամուլի Ռէօյթէր գործակալութեան թղթակիցը կը հաղորդէ, թէ Հուսաք երեւան հանած է «ծայրայեղներու» նախատեսած մեծ դաւը, որուն իրենց մասնակցութիւնը պիտի բերէին 80 հոգի: Դաւը նախաձեռնողներն էին Ներքին Նախարարը՝ Կրէօսըր, որ պաշտօնանկ եղաւ անցեալ շաբաթ եւ Զօր. Ռիթէն, որ կապ կը պահէ խորհրդային գրաւող բանակներու հետ: Ծայրայեղները դժգոհ Հուսաքի « մեղմ » քաղաքականութենէն, կը պահանջեն խիստ մաքրագործում՝ դատապարտութիւններու ճամբով, բոլոր ազատական-ներուն:

ՄԱԿ-ի ամերիկեան ներկայացուցիչը երեք ամսով հրադադարի երկարաձգումը առաջարկեց, Նոյեմբեր 5էն սկսեալ, երբ վերջ կը գտնէ Սուէզի ճակատի վրայ հաստատուած հրադադարի պայմանաժամը: Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչը այս առթիւ յայտարարեց, թէ Խորհ. Միութիւն եւ Եգիպտոս պատասխանատու են ստեղծուած ներկայ կացութեան համար: ՄԱԿի Ֆրանսայի ներկայացուցիչը դիտել տուաւ, թէ Միջին Արեւելքի հարցի քննութիւնը վերապահուած է Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան: «Ռոճըրսի ծրագրին արկածախնդրութիւնը ցոյց կուտայ, թէ խաղաղութեան հարցին կարգադրութիւնը մէկ կամ երկու երկիրներով չապահովուիր»:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ վիզայի սակը, արեւմըտեան երկիրներու համար, տասնապատիկ բարձրացաւ, կառավարութեան որոշումով, խորհրդային քաղաքացին Ֆրանսա կամ արեւմտեան որեւէ երկիր երթալու համար ցարդ 40 ռուբլի կը վճարէր իր վիզային համար, այսինքն՝ 200 Ֆրանք: Այժմ պիտի վճարէ 400 ռուբլի (2000 Ֆրանք): Խորհ. Միութեան միջին աշխատավարձը հարիւր ռուբլի է ամսական (500 Ֆրանք): Հետեւաբար խորհրդային քաղաքացին արեւմուտք ճամբորդելու իրաւունք ստանալու համար այժմ պիտի վճարէ իր չորս ամսականը: Աւելին, խմբովին կամ անհատապէս արտասահման այցելողները շատ փոքր քանակութեամբ տարադրամ դուրս հանելու իրաւունք ունին: Ցարդ միայն փոքրամասնութիւն մը կրնար արտասահման մեկնիլ առանձին: Արտօնութիւն ստանալու համար անհրաժեշտ է ունենալ դրական որոշումը քաղաքացիին աշխատած հաստատութեան կուսակցական քարտուղարին, ինչպէս նաեւ սենտիքայի քարտուղարին եւ տնօրէնին:

ԳԱՀԻՐԷ, ինչպէս նաեւ պաղեստինեան շրջանակները դժգոհ են Յորդանանի նորակազմ կառավարութեան եւ, յատկապէս, Ուասֆի Թելլի վարչապետի պաշտօնին կոչուելուն համար: «Ալ Ահրամ» կը գրէ թէ Եգիպտոս ուշադիր պիտի հետեւի Թելլի գործունէութեան: Պաղեստինցիները նոր վարչապետին նշանակումը կը նկատեն «դրդութիւն»: Այս վերջինը կը նկատուի հակապաղեստինցի:

ՄՈՆԹՐԷԱԼԻ ոստիկանութիւնը ցարդ չյաջողեցաւ գտնել Քրոսի թաքստոցը: Փնտռտուքն ու ձերբակալութիւնը կը շարունակուին: Քեպէքի Աշխատանքի նախարար նշանակուեցաւ, սպաննուած Լափորթի փոխարէն, կառավարութեան ընդդիմադիր մը՝ Ժան Քուրնոյէ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ ոգելից ըմպելիի գործածութիւնը օրէ օր կ'աւելնայ: Տասը տարի առաջուան բաղդատմամբ ախորժաբեր ըմպելիներու գործածութիւնը 82 առ հարիւր աւելցած է իսկ լիքէօրներու եւ օ-տը-վիներունը՝ 44 առ հարիւր:

ՄԵՌԵԼՈՑԻ ԱՌԹԻՒ

ՏԷՐ Ի ՎԵՐՋՈՅ

Տէ՛ր, ի վերջոյ երբ նըւաղի լոյսը կեանքիս,
Վերջին շընորհ՝ պիտի ուզեմ որ դէմս ըլլայ
Անո՛ր պատկերն այն տարիքին ուր սիրեց զիս,
Նոյն աչքերով եւ նոյն ժպտովն ալ անուղղայ...

Թո՛ղ ատիկա ըլլայ իրիկուն մը ամառուան,
Երկինքը թո՛ղ առնէ իր գոյնն ամենաասուրբ,
Խաղաղութիւն մը պարուրէ թող ամէն բան
Եւ թո՛ղ մտքիս վըրայ իջնէ ստուե՛ր մը սուրբ...

Որոշապէս պիտի գիտնամ թէ ա՛լ կ'անցնիմ...
Ո՛չ մէկ զղջում պիտի կրծէ սիրտըս սակայն.
Թէ այս միակ կեանքդ իսկ ըլլայ՝ օհ Աստուա՛ծ իմ,
Անոր համար շընորհակալ եմ քեզ միայն...

Եւ այդ պահուն յանկարծ ծովէ մը լուսաւոր,
Իմ անցեալիս ովկիանէ՛ն խաղաղադէմ,
Ինչպէս կղզի մը թո՛ղ յառնէ պատկերն անոր,
Ու ես յուզուած եւ հըմայուած զանի դիտեմ...

Ջայն ընդ երկա՛ր, յաւերժութեան երկա՛ր վայրկեան
Մը թո՛ղ դիտեմ, ծաղկասպիտակ ու հեշտագին
Այդ փոքր կղզին, ու թարթիչներս երթոր իյնան՝
Թող ինձ թուի՛ թէ ճիշդ հասայ իր ծո՛ցն անհիծ...

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ (*)

×

Իմ գերեզմանին դուք չըմօտենաք,
Հարկաւոր չէ ինձ ոչ ծաղիկ, ոչ սուգ,
Ցանկարծ կը զարթնի ջերմ լալու փափաք,
Սիրտըս չի գտնի ոչ մի արտասուք:

Իմ գերեզմանը թող լինի հեռում,
Ուր մահացել են շշուկ, երգ ու ձայն.
Թող շուրջըս փռուի անանց լռութիւն,
Թող ինձ չյիշեն, թող ինձ մոռանան:

Իմ գարեզմանին դուք չմօտենաք,
Թողէք, որ հանգչի իմ սիրտը յոգնած,
Թողէք, որ լինեմ հեռաւոր մենակ —
Զըգզամ, որ կայ սէ՛ր, և ցնո՛րք, և լա՛ց..

×

Պատուհանիս տակ լալիս է կրկին
Թափառիկ երգչի երգը ցաւագին
Տխուր այդ երգը վաղուց եմ լսել,
Կարծես թէ ե՛ս եմ այդ երգը հիւսել,
Կարծես թէ ե՛ս եմ լալիս այդ երգում,
Կարծես թէ քե՛զ եմ կարօտով երգում:

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ (*)

(*) 1970ին Վահան Թէքէեանի մահուան 25ամեակն էր, եւ Վահան Տէրեանի մահուան յիսնամեակը:

ԵՂԻԱ ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ

—O—

ԽՄԲ.—Գրադատ Ալբերդ Կոստանեան «Ս. Գրականութիւն» ամսագրի Սեպտեմբերի թիւին մէջ երկար մենագրութիւն մը ունի Եղիայի մասին: Ստորեւ հատուած մը գրագէտին անունին եւ ծածկանուններուն մասին:

×

Անունի առասպելը: Ծածկանունների առեղծուածը: Ժառանգութեան խնդիրը: Գրական առաջընթաց եւ ինքնադրսեւորում: Լինելութեան կերպը: Նիրվանա: Փորձի իմաստը: Գիտութեան եւ արուեստի սահմանագիծը: Վարդէն Աստուած:

1908ին, երբ Պոլսում սահմանադրական խրախճանք էր, իսկ Եղիայի անուան առասպելը կարելի բարձունքի հասնելուց յետոյ գահավէժ անկում էր ապրում, եւ հանրութիւնը ոչ միայն ձանձրացել էր նրա անհամար կերպափոխութիւններից, այլեւ համոզուած էր, թէ Տէմիրճիպաշեանը անդառնալիօրէն անցեալի ուրուական է այլեւս, 57 տարեկան Եղիան անում է իր վերջին քայլը, կնքում է իր մահկանացուն, կախուելով մէջքը օղակող ռամկական լայն գօտիից, որ աղնուական կենցաղի մայրամուտային քմահաճոյքներից էր: Ես հակած եմ Եղիայի ինքնասպանութեան փաստի մէջ մէկից աւելի իմաստ որոնելու: Ամէնից առաջ դա ինքնադրսեւորման լրիւութիւնն է, որի մէջ արտայայտուել է Եղիայի ըմբռնած լինելութեան իմաստութիւնը, միաժամանակ արձագանգելով դարաեզրի արեւմտահայ իրականութեան մէջ բարոյական նուիրական չափանիշ դարձած այն թեւաւոր խօսքին, որով Թէոֆիլ Գոթիէն բնութագրել է շէքսպիրեան Օֆելիային. ուզում եմ ասել, թէ Եղիային յայտնի էր «ծաղիկներ քաղելով մեռնելու գաղտնիքը»: Եւ ի հեճուկս քաղքենի ախորժակների, որ Եղիայի արարքի մէջ տեսել կամ տեսնելու են շիզոֆրենիկի անխուսափելի վախճանը, ես ստիպուած եմ մերկացնելու այդ գեղապաշտ ձեւակերպումը ու նրա հիմքում կարդալու Եղիայի սրբագրած լուռ ըմբոստութեան հրաւէրը, որ ի տես երիտթուրքական խեղկատակութեան, ազգային գգօնութեան էր կոչում բարձրաղաղակ անշահախնդրութեամբ:

Ծնուել է 1851ի Մայիսի 8ին: Ես կենսագրութեան առաջին փաստն արձանագրեցի, բայց ինքն է, որ մեկնաբանում է. «... Ծաղկանց ու ծիածանաց մէջտեղ ծնած եմ ես լալով՝ որպէս ամէն մանուկ նորածին, եւ ծնած եմ լալու համար, աւա՜ղ, ու խոկալու համար յաւէտ ի վերա կենաց առեղծուածին...»: Այս տողերը գրելիս՝ 1883ին, Եղիան, որ բոլորել էր իր երեսունեւերկու տարին եւ ձեռնարկել էր իր կեանքի կարեւորագոյն համարած գործին՝ «Գրական և իմաստասիրական շարժումի» հրատարակմանը, «մարդկային ցեղին մէկ կարեւոր ճիւղին՝ իմ սիրելի հայ ազգին մտաւոր առաջադրութեան վեհ գործին իմ ոյժսանն նպաստելու տենչանօք», ազդարարում էր իր լինելութեան ճշմարտութիւնը, որ ընդամէնը պարզ յայտարարութիւն է վերին քաղուածքի մէջ, եթէ բաւականաչափ քաջ ենք այդ պարզութիւնը նկատելու բառի ազատ տիրապետման ու ծ–երի համահնչիւնութիւն ստեղծելու ճիգի ընդմէջէն: Յետագայում Եղիան ամենայն կրքով գիտական բաղում, յաճախ ներհակ ճշմարտութիւններ որդեգրեց ու նոյնպիսի կրքով հրաժարուեց դրանցից, բայց իր լինելութեան ճշմարտութեանը չդաւաճանեց երբեք եւ չէր էլ կարող դաւաճանել, որովհետեւ դա իր բնական օրգանական վիճակն էր, ապրելու կերպն ու իր գոյութեան հաստատումը:

Մտքի պատմութեան մէջ փորձել են տարբերակել գիտական – օփժեքտիւ ճշմարտութիւնը լինելութեան ճշմարտութիւնից: Գալիլէի գիտական ճշմարտութեանը հակադրել են Ջորդանո Բրունոյի լինելութեան ճշմարտութիւնը. առաջինից կարելի է հրաժարուել, ինչպէս եւ վարուեց Գալիլէը, իսկ երկրորդից հրաժարուելը հաւասարազօր է ինքնասպանութեան: Իսկ ինքնասպանութեան խնդիրը նոյնիսկ հռչակուել է իմաստասիրական միակ իսկական լուրջ խնդիրը. լուծելով այն հարցը, թէ արժէ՞ ապրել կեանքը, թէ ոչ, պատասխանած ենք լինում իմաստասիրութեան հիմնական հարցին, իսկ մնացեալ հարցերն այն մասին, թէ աշխարհն արդեօք երեք չափում ունի եւ բանականութիւնն՝ ինը, թէ տասներկու ստորոգում, միայն յաջորդում են այդ հիմնական հարցին: Այդ տեսակէտի համաձայն, բացատրում է, որ որեւէ մէկը մեռնի յանուն իմացաբանական փաստարկի. Գալիլէյը, որ կարեւորութիւն էր տալիս միայն գիտական ճշմարտութեան, առաւել հեշտութեամբ հրաժարուեց դրանից հրապարակաւ, հէնց որ դա սպառնաց իր կեանքին եւ ճիշդ վարուեց, քանի որ այդպիսի ճշմարտութեան համար չարժեր խարոյկի դնալ. լինելութեան ճշմարտութեան տեսակէտից միեւնոյնն է՝ երկի՞րն է պտտւում արեգակի, թէ արեգակը երկրի շուրջը:

Եղիան յայտնի է իր «ահաւոր ընթերցումներով», որ ստիպել է Տիգրան Կամսարականին «շրջեալ գրատուն» անուանելու նրան, բայց անիմաստ բան արած կը լինենք, եթէ այս փաստից ենթադրենք, թէ Եղիան կարող էր ծանօթ լինել նաեւ Կերկեգորի (1813–1855) գրուածքներին, թէեւ Եղիայի դէպքում ամենաանհաւանականը շատ յաճախ հնարաւոր է լինում: Բանն այն է, որ դանիացի այդ մոռացուած մտածողի ըմբռնումը կեանքի կոչուեց միայն առաջին համաշխարհային պատերազմից յետոյ: Այդպիսի ենթադրութեան օգտին որոշակի ոչինչ չի յուշում նաեւ Եղիայի կենսագրութեան շատ յայտնի փաստը. կեանքի վերջին տասնամեակը կամ աւելին Եղիան վայելում էր իր «պահապան հրեշտակի»՝ դանիացի այրի տիկին Ֆէլէն Նիսընի խնամքն ու գուրգուրանքը. այդ ազնիւ օտարերկրուհին հիւրընկալել էր մօր մահուանից յետոյ հիւանդ ու սնանկ մնացած ու այլ Թաղամասում ձմրան ցրտին վարձու սենեակ փնտռող Եղիային, նրա տառապած ու հիւծուած դէմքին նշմարելով, ինչպէս ինքն է յետագայում անդրադարձել, ազնուական արուեստագէտի կնիք: Եղիան այս տիկնոջ վայրկենական բացակայութիւնից օգտուելով է, որ իրագործել է ինքնասպանութեան մտադրութիւնը: Անմխիթար տիկինը յուշարձան է կանգնեցրել Շիշլիի ազգային գերեզմանատանը, ուր թաղուած է Եղիան: Բայց Եղիայի մահով ու յետագայ իրադարձութիւնների բերումով տեսադաշտից չքանում է տիկին Նիսընը ու նրա հետ անհետանում են նաեւ Եղիայի ձեռագրերն ու հարուստ գրադարանը: (Եղիայի ազնուական ազգականները, ինչպէս վկայում է Զարուհի Գալէմքեարեանը, մուտք չէին գործում տիկնոջ բնակարանը, որ գտնւում էր քաղաքի փատահամբաւ թաղամասում): Էական է նշել այն, որ Եղիայի լինելութեան իմաստասիրութիւնը դրքային ակունքից զուրկ է: Ու թէեւ Եղիան իր մտածելակերպով կանխել է մեր հակասական դարը, այնուամենայնիւ, մնում է 19րդ դարի հարազատ զաւակը, երբ խոստովանում է, թէ «դարուն հիւանդութիւնը ունիմ», նկատի ունենալով, անշուշտ, արժէքների վերադնահատումը, որ մարդկային անհատին նոր կողմնորոշում էր պարտադրում: Եղիա Տէմիրճիպաշեանը՝ հայ կեանքի այդ խորհրդաւոր երեւոյթը, մեր դրականութեան ու մաքի պատմութեան յուզիչ էջերից մէկը դրեց:

Եղիայի ծածկանունների առատութիւնը տարօրինակ չի թուացել ժամանակակիցներին, որովհետեւ արեւմտահայ դրական առաջընթացին շատ յատկանշական է դա ընդհանրապէս: Բայց Եղիայի ծածկանունների առեղծուած, այնուամենայնիւ, գոյութիւն ունի, որ թիւրիմացութեան մէջ է գցել ժամանակակիցներին ու նրա մասին գրողներին: Եղիայի մէջ հակասութիւններ ու չփոթ որոնողներ պարզապէս չեն կարողացել լուծել ծածկանունների գաղտնիքը: Եղիայի տարբեր գրուածքներ ստորագրուած են տարբեր ծածկանուններով, որոնց թիւը տասնեակից անցնում է: Ի հարկէ, լաւագոյն գրութիւնները վերապահել է Եղիա Տէմիրճիպաշեանին կամ Գրասէր Ատոմին, որ իր աւագ ծածկանունն է, բայց միւս ծածկանուններով ստորագրուած երկերից էլ չի հրաժարւում, թէեւ դրանք իր համար առանձնայատուկ բնոյթ ունեն: Այդ ծածկանունների տակ թաքնուած անձինք Եղիայի կոտորակուող, տրոհուող, քայքայուող հոգու մասերն են, որոնց Եղիա Տէմիրճիպաշեանը վերադրում է առանձին գոյութիւն, կեանքի առանձին հայեցակէտ, ապրելու ու մտածելու կերպ: Սրանք ինքնուրոյն անհատականութիւններ են, որ բնաւորութիւն ունեն եւ բախւում են իրար, վիճում, համաձայնում, մի խօսքով, դրսեւորում են լինելու իրենց կերպը: Բոլորը միասին մի վիպական աշխարհ են ներկայացնում, եւ արում Եղիայի լինելութեան դրաման:

Եղիայի ծածկանունների մէջ կան նաեւ կանացի անուններ (Մելանիա, Նուրանիա), որ ինքնին նրա ինքնադրսեւորման ու կերպարանափոխութիւններին ինֆանտիլ երանգ են հաղորդում, սեռական թաքնուած կոնֆլիկտի վերբերւումով: 80ական թուականներին, երբ հատուածաբար լոյս է տեսնում «Աղջկան մը օրագրութիւնը», որ վարում են Մելանիան ու Նուրանիան, փոխադարձաբար «Առ Նուրանիա» եւ «Առ Մելանիա» հասցէագրութեամբ, Եղիային սիրահարուած էր վարժարանի իր սանուհիներից մէկը, որին ուղղուած նամակները յետագայում տիկնոջ թոյլտուութեամբ հրատարակել է Հրանդ Նազարեանցը: Քսանեւհինգ տարեկան հասակում անփոխադարձ սէրն է լինում պատճառը Եղիայի ինքնասպանութեան փորձի, թէեւ նրա մտադրութիւնը կասկածի է ենթարկուել, նոյնիսկ Մոտայի ծովեզերքի դէպքից քանի տարի յետոյ Գրիգոր Զօհրապը խաղացկուն երկիմաստութիւն է ցուցաբերում փաստի նկատմամբ: «Ոչ այն Մոտան, — գրում է Զօհրապը, — ուր Եղիան կ'երթայ եւ ուր Պետօն կը սպասէ...»: Պետօն Եղիային փրկող նաւավարն է, որին յետագայում բանաստեղծութիւններ է նուիրել եւ ուղերձներ յղել Եղիան, մեկնաբանելով հէք նաւավարի արարքի իմաստը: Վարժարանի սանուհին, ըստ երեւոյթին, Եղիայի երկրորդ սէրն է եղել, եւ սիրային կապը դրսեւորուել է նամակագրութեան միջոցով: Կանացի ծածկանուններով ստորագրուած գրութիւնների մէջ դարձեալ ինքն է կենտրոնական դէմքն ու մթնոլորտ ստեղծողը. Մելանիան Նուրանիային հասցէագրած նամակում իր հիացմունքն է յայտնում Գրասէր Ատոմի նկատմամբ. իսկ Նուրանիան իր օրագրութեան մէջ խոստանում է չկարդալ յաջորդ օրուայ «Արեւելք»ի էջերում տպագրուելիք Եղիա Տէմիրճիպաշեանի յօդուածը Գրիգոր Օտեանի մասին «Նոքա եւ ես» խորագրով, «խռովիչ հոգի, որ միայն խռովել գիտէ», պատճառաբանում է Նուրանիան: Ստեղծագործող Եղիայի հրճուանքին ենք ականատես լինում, որ արտայայտում է հեգնանքով:

Եղիայի ծածկանունների մէջ դեր է վերապահուած նաեւ իր կատուին: Աղմուկ հանած «Աւելին ճառը»՝ նուիրուած աղջիկների դաստիարակութեան խնդրին, ձօնել է իր «Ջլախտաւոր կատուին»: Սա վարում է «Կատուի մը յիշատակը» օրագրութիւնը, որի նիւթը տիրոջ հոգու վերլուծութիւնն ու այլակերպութիւնների նկարագրութիւնն է, ինչպէս նաեւ իր գոյութեան մեկնումը: Եղիայի կատ–

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Իրաւ դուն չես գիտեր ամէն բան... եթէ գիտնայիր՝ դուն ալ հիմա ինծի չափ պիտի խանդավառուէիր... սաչափը միայն ըսեմ, որ Վահանի ամբողջ կեանքն ու ապագայ երջանկութիւնը այս հանդիպումէն կախուած է:

— Բացատրէ ուրեմն խնդիրը, որովհետեւ ինչ որ Վահանի կը վերաբերի զիս անտարբեր չի կրնար թողուլ:

Արամ պահ մը վարանեցաւ, յետոյ հարցուց.

— Վահան երբեք խօսք չէ՞ բացած իր ներքին ընտանեկան գործերուն մասին:

— Ընդհանրապէս ոչ, պատասխանեց Աշոտ:

— Ձե՞ս գիտեր որ նախապէս քրոջս նշանուած էր:

— Այո, այդ պարագան գիտեմ:

— Գիտես նաեւ որ քրոջս ամուսինը Սելանիկի մէջ սպաննուած է իբրեւ մատնիչ:

— Այդ ալ իմացած եմ Վահանէն:

— Արդ, Վահան որ կ'երեւայ թէ անկեղծ ու հաստատ սէր մը ունէր քրոջս հանդէպ, այժմ կ'ուզէ միասին ամուսնանալ:

— Ահաւասիկ գեղեցիկ գաղափար մը:

— Ձէ՞ր գիտեր ասիկա:

— Հաւատացէք որ Վահան բան մը չէր ըսած մինչեւ այսօր:

— Միայն թէ այս միութեան համար դժուարութիւն մը կար:

— Ի՞նչ բան:

— Քոյրս չուզեր Վահանը...

— Վահանը չուզեր... բայց ինչո՞ւ համար:

— Պարզապէս թիւրիմացութեան մը պատճառաւ: Քոյրս կը կարծէ որ Վահանը եղած է Լեւոնի սպաննիչը, քանի որ ինքն ալ, իր պատմութեանը համեմատ, ներկայ գտնուած է Լեւոնի մահուան Սելանիկի մէջ:

— Բայց Վահան ինծի պատմած է որ ընդհակառակն, ինք ջանացած է Լեւոնի կեանքը փրկել:

— Ես ալ գիտեմ այդպէս ըլլալը, որովհետեւ շատ լաւ կը ճանչնամ Վահանի նկարագիրը... միայն թէ հարկ է քոյրս համոզել եւ ասոր համար փաստեր եւ ապացոյցներ հարկ էին, քանի որ Վահանի խօսքը բաւական չէր զինքը արդարացնելու համար քրոջս աչքին:

— Սակայն ի՞նչպէս կարելի է ատոր ապացոյցները գտնել:

— Ահա ճիշդ այդ ապացոյցները գտնուեցան հիմա:

— Բացատրէ տեսնեմ:

— Այս Արիֆ պէյը եւ միւս զինուորականները որոնց քով գացին, գլխաւոր դերակատարները եղած են Սելանիկի մէջ տեղի ունեցած ռամին եւ որոնց վկայութիւնը անշուշտ բաւական պիտի ըլլայ Զարուհիի միտքէն վանելու ամէն կասկած:

— Շատ աղէկ ուրեմն, գոչեց Աշոտ ուրախութեամբ, ես ալ քեզի չափ գոհ եմ հիմա այս հանդիպումէն որ երջանկութիւն պիտի բերէ մեր Վահան բարեկամին:

— Միայն թէ առով ամէն բան չի լմըննար, դիտել տուաւ Արամ:

— Դեռ ի՞նչ կայ, տեսնենք:

— Զարուհի այս օրերս նշանուելու վրայ է եւ եթէ այս դէպքերը պատահած չըլլային՝ հիմա արդէն նշանուքը եղած լմնցած պիտի ըլլար:

— Ի՞նչ կ'ըսես...

— Փարիզէն նոր եկած երիտասարդի մը հետ, որուն ծանօթացած էին քոյրս եւ ծնողքս իրենց ճամբորդութեան միջոցին:

— Անունը ի՞նչ է...

— Շաւարշ Արղարեան, երկրաչափ:

— Շաւարշ Արղարեա՞ն, գոչեց Աշոտ, Շաւարշ Արղարեան... քոյրդ անոր հե՞տ պիտի նշանուի:

— Այո, կմկմաց Արամ, մի՞թէ կը ճանչնաս զինքը:

— Բաւական...

— Ի՞նչպէս տղայ է:

— Ներէ որ այս մասին լուռ մնամ, պատասխանեց Աշոտ:

— Ընդհակառակն, կը պահանջեմ որ խօսիս եւ ամբողջ գիտցածներդ ըսես:

— Հաւատա որ իր մասին լաւ բան մը չունիմ ըսելիք:

— Աւելի լաւ, գոչեց Արամ:

— Ի՞նչպէս աւելի լաւ, հարցուց Աշոտ զարմացած:

— Անկեղծօրէն կը խոստովանիմ որ ընդնազդաբար հակակիր եմ այդ երիտասարդին եւ շատ գոհ պիտի ըլլամ եթէ խաբուած չըլլամ... առաջին վայրկեանէն չսիրեցի զինքը: Խարեբայ բախտախնդիրի մը տպաւորութիւնը ըրաւ վրաս:

— Ուրեմն կրնամ հաստատել որ տպաւորութեանդ մէջ չես սխալած:

— Բայց ապացոյցներ տուր, գոչեց Արամ, համոզիչ ապացոյցներ, ոչ թէ ինծի համար, այլ միւսներուն համար...

— Ուրեմն քոյրդ եւ ծնողքդ համամի՞տ են այս ամուսնութեան:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(248 – Շար.)

ԿԻՊՐՈՍ ՀՆԱԳՈՅՆ ԴԱՐԵՐՈՒՆ

Ա.

Կիպրոսի մէջ տեղացիներ գոյութիւն ունեցած են Քրիստոսէ դեռ 3–4000 տարիներ առաջ: Բնիկ տեղացի ազգաբնակչութեան թիւին, կենցաղին եւ այլ յատկութեանց մասին տեղեկութիւնները շատ ցանցառ են: Դարեր ետք է, որ օտար տարրեր սկսած են թափանցել կղզի: Անոնք եւս, տեղացիներու պէս, զբաղած են երկրագործութեամբ, հանքագործութեամբ, զինագործութեամբ եւ այլ մանր արհեստներով: Քրիստոսէ աւելի քան հազարամեակ մը առաջ, Կիպրոս դարձած էր բարգաւաճ կեդրոն, Արեւելքի եւ Արեւմուտքի հետ ունեցած իր առեւտրական եւ մշակութային կապերուն շնորհիւ: Այդ դարերուն է, որ Եգէականի եւ Ախայեանի շրջաններէն Յոյներ գաղթած են Կիպրոս մեծ թիւով, իրենց հետ բերելով իրենց լեզուն, կրօնքը եւ արհեստները: Այս գաղթականութիւնները, սակայն, չեն ձուլուած բնիկ տարրին հետ եւ հաստատած են իրենց անջատ թագաւորութիւնները:

Կիպրացիները, որոնք, այդ ժամանակաշրջաններուն, զարկ տուած էին պղնձեայ հանքերու շահագործման եւ նաւաշինութեան, սկսած էին նաեւ զգացնել իրենց գոյութիւնը, իբրեւ որոշ տարրողութեամբ ծովային ուժ:

Երբ Ք. Ա. 709–540 թուականներուն Ասորեստան գրաւեց Կիպրոսը եւ ապա Եգիպտոսի հետ կռուի բռնուելով պարտուեցաւ անկէ, կղզին 560ին անցաւ եգիպտական տիրապետութեան տակ, որ կարճ տեւեց: Կիպրացիները միացան Պարսիկներուն եւ 525ին վերջ տուին Եգիպտացիներու տիրապետութեան: Դեռ 538ին, կիպրական ուժերը, Կիւրոս արքայի հետ միասնաբար գրոհ տուած էին Բաբելոնի վրայ եւ այս ձեւով ոչ միայն ապահոված էին համակրութիւնը մեծազօր արքային, այլեւ կրցած էին կանգուն պահել իրենց տասը մանրանկար թագաւորութիւնները: Տիրապետող լեզուն էր յունարէնը, թէեւ կիպրական բարբառ մըն ալ կը խօսուէր: Միւս կողմէ կապեր գոյութիւն ունէին Յունաստանի հետ, որ այդ շրջանին կը հասնէր իր փառքի գագաթնակէտին: Այս պատճառով ալ Կիպրոս մնաց մուրճին եւ սալին միջեւ, Պարսկաստանի եւ Յունաստանի միջեւ մղուած երկարատեւ բախումներու ընթացքին:

Պարսից տիրապետութիւնը, Կիպրոսի մէջ, վերջ գտաւ Ք. Ա. 332ին, երկարամեայ ապստամբութիւններէ ետք, որոնք կը ղեկավարուէին Սալամիսի թագաւորութեան կողմէ եւ որոնց հետեւանքով, Եւակորոս թագաւոր, իր արքայական իշխանութեան ճանաչումը պարտադրեց Պարսիկներուն, 411ին Ք. Ա.: Եւակորաս, հելլենական ուժեղ զգացումներով տոգորուած մարդ էր եւ անոր շնորհիւ էր, որ հելլէն մշակոյթը դարերով տիրապետող դիրք մը գրաւեց կղզիին մէջ: 333ին, Մեծն Աղեքսանդր Մակեդոնացի տապալեց պարսկական կայսրութիւնը, Կիպրացիները խանդավառութեամբ դիմաւորեցին զայն եւ իրենց նաւատորմով օգնեցին անոր Տիւրոսի պաշարումին, փոխարէնը, յաղթական Մակեդոնացիէն ստանալով կղզիին անկախութիւնը:

Աղեքսանդրի յաջորդները, սակայն, փորձեցին վերագրաւել Կիպրոսը եւ ի վերջոյ 294ին, ինկաւ ան Եգիպտոսի Փթոլեմէ թագաւորի տիրապետութեան տակ եւ կցուեցաւ եգիպտական պետութեան: Կղզին կը կառավարուէր ընդհ. կառավարիչի (Սթրաթիղոս – զօրավար) եւ ծովակալի (Նաւարխոս) հանգամանքները ունեցող ներկայացուցիչի մը կողմէ. իսկ 124 թուականին, Եգիպտոսի հելլենական արքայական տունէն իշխան մը թագադրուեցաւ իբրեւ «Կիպրոսի թագաւոր»: Այդ թուականներուն Կիպրոսի մայրաքաղաքն է Փափոս:

Այսուհանդերձ, կղզին մինչեւ վերջ դարձաւ կռուախնձոր Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի միջեւ: Իրերամարտ այս վիճակէն օգտուեցան Հռոմէացիները, որոնք, նախ իբրեւ հաշտարար միջնորդ ներկայացան եգիպտական թագաւորութեան մօտ եւ ապա 58ին Ք. Ա., պատրուակ մը գտան կցելու Կիպրոսը իրենց կայսրութեան:

Հռոմէական տիրապետութիւնը տեւեց Ք. Ա. 58 թուականէն մինչեւ քրիստոնէական 395 թուականը: Այս չորսուկէս դարերու ընթացքին Կիպրոս բոլորեց խաղաղ եւ բաւական բարգաւաճ ժամանակաշրջան մը: Վերսկսաւ հանքերու շահագործումը, ընդարձակուեցաւ ճամբաներու ցանցը եւ շինուեցան նոր նաւահանգիստներ: Մէջ ընդ մէջ, սակայն, աղէտներն ալ անպակաս եղան եւ մեծ երկրաշարժերու հետեւանքով քանդուեցան Փափոսն ու Սալամիսը, իսկ Դ. դարու սկիզբները ծայր տուաւ սով մը, որ տեւեց 30 տարի:

Հռոմէական տիրապետութեան այս շրջանին էր, որ Կիպրոս միացաւ քրիստոնէական եկեղեցիին: Արդարեւ 45 թուականին, Պօղոս առաքեալ եւ Կիպրացի Բառնաբաս կղզի երթալով եւ Սալամինէն սկսելով ու ամբողջ կղզին այցելելով, քարոզեցին քրիստոնէութիւնը, Երբ Փափոս հասան, քրիստոնեայ մկրտեցին հոն հռոմէացի կառավարիչը Սերգիոս Պօղոս: Մութ կը մնայ քրիստոնէութեան սկզբնական ժամանակաշրջանի պատմութիւնը Կիպրոսի մէջ, բայց, հակառակ հակաքրիստոնէական երկարատեւ հալածանքներուն, եկեղեցական կեդրոններ հիմնուեցան գլխաւոր քաղաքներու մէջ: Մինչեւ Դ. դար Կիպրոսի մէջ կազմակերպուած էին 13 եպիսկոպոսութիւններ: Այս դարուն է, որ Բառնաբասի գերեզմանին վրայ գտնուած Մատթէոսի Աւետարանը ընդունելով իբրեւ հիմ ու խարիսխ, եկեղեցական ինքնագլուխ Աթոռ մը հռչակուեցաւ Կիպրոս, որուն գլխաւոր Արք.ը իրաւունք ստացաւ կարմիր մելանով դնելու իր ստորագրութիւնը եւ կրելու բիւզանդական կայսեր մականն ու ծիրանի քղամիդը:

395 թուականէն սկսեալ Կիպրոս ենթակայ կը դառնայ բիւզանդական կայսրութեան, որ կ'ընդգրկէր Սուրիա, Պաղեստին եւ Փոքր Ասիոյ հարաւ-արեւելեան հողամասերը, մայրաքաղաք ունենալով Անտիոքը: Է. դարու կէսէն սկսեալ, ամբողջ երեք դար, կղզին ենթարկուեցաւ Արաբներու յաջորդական արշաւանքներուն եւ կրեց անոնց հետեւանքները քաղաքական եւ տնտեսական գետիններուն վրայ: Այսպէս ալ շարունակուեցաւ կացութիւնը մինչեւ 963, երբ Բիւզանդիոնի Նիքիփորոս Փոքաս կայսրը ամրացուց իր իշխանութիւնը կղզիին մէջ:

Յաջորդ երկու դարերուն կղզին բոլորեց յարաբերական խաղաղութեան շրջան մը, մինչեւ որ կայսերական ծագումով իշխան մը՝ Իսահակ Կոմնենոս գրաւեց կղզին 1160ին եւ ինքզինք հռչակեց կայսր: 1191ին Ռիչըրտ Ա. գրաւեց կղզին, բայց անհանդարտ բնակչութիւն մը կառավարելու իր միջոցները անբաւարար գտնելով եւ Խաչակրաց արշաւանքը շարունակելու համար, կղզին ծախեց կրօնա-զինուորական ընկերակցութեան մը ասպետներուն, որոնք, սակայն, քանի մը ամիս ետք փախան, հալածուելով բնակչութեան կողմէ:

«Ա. Տ.»

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹԵՍԱՂՈՆԻԿԷԻ (Յունաստան) մէջ, Հոկտեմբեր 11ին, տեղի ունեցած է Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ Հայ Գթութեան Խաչի 14րդ Պատգամ. ժողովը, մասնակցութեամբ Գոմոթինիի, Քսանթիի, Գավալայի եւ Թեսաղոնիկէի մասնաճիւղերուն: Ժողովի աշխատանքներուն հետեւած են Ազգ. իշխանութեան, զանազան միութիւններու եւ կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ: Մասնաճիւղերու նիւթա-բարոյական գործունէութեան տեղեկագիրներու ընթերցումէն պարզուած է, որ Հ. Գ. Խաչի բոլոր մասնաճիւղերը, գլխաւորութեամբ Շրջանային Վարչութեան, ունեցած են գնահատելի գործունէութիւն խնամատարական – կրթական եւ առհասարակ հայապահպանման մարզերու մէջ, որու շնորհիւ Միութիւնը դուրս ելլելով զուտ խնամատարական կազմակերպութեան մը նեղ սահմաններէն դարձած է ազգային գործօն ազդակ մը:

ՌԱՊԱԹԻ մէջ Հոկտ. 9ին սրտի տագնապի մը զոհ գացած է Հայր Գրիգոր Խաչերեան: Ողբացեալ կրօնաւորը արհաւիրքի օրերէն որբ մնացած է եւ դաստիարակուած լատին հայրերու կողմէ: Նախ Քազապլանքա, ապա Պորտօ եւ վերջապէս՝ Ռապաթ, բոլոր վայրերուն մէջ ալ ջանք չէր խնայած քարոզչական աշխատանք տանելու համար ի նպաստ իր ժողովուրդին եւ ուր որ ալ ըլլար, ամէն Ապրիլ 24ին մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարէր:

ուին էլ հանդիստ չեն տալիս Նիրվանայի ու «մահակենդանութեան» գաղափարները, եւ սա իր հեծեծանքներով անհանգստացնում է տիրոջը, կարծես արդարացնելով «Ջլախտաւոր» ածականը: «Ինչպէս Պարոնեանի ծիծաղին տակ արցունք կայ, նոյնպէս իմ ալ արտասուքիս մէջ ծիծաղ կայ», մի առիթով գրում է Եղիան: «Հեգնանքը անբնականոն, չափազանցուած զարգացումն է, — գրում է Կերկեգորը, — որ ստրուսբուրգեան սագերի լեարդի չափազանցուած զարգացման նման, աւարտւում է նրանով, որ սպանում է անհատին»: Սակայն եղիայական հեգնանքը ողբերգական դատապարտուածութեան դրոշմ ունի, գոնէ հասուն շրջանի երկերում եւ տարբերւում է նոյն Եղիայի սկզբնական շրջանի ռոմանտիկական անհոգ հեգնանքից: «... Եւ կ'երանեմ այն մարդիկն, որոնք կրնան գրութեան մը լիովին յարիլ եւ դատի մը համար զոհուիլ: Ոչինչ կը գտնեմ բացարձակ»: Այս էլ Եղիա Տէմիրճիպաշեանի տեսակէտն է, որ արձակւում է ծածկանունների բազմութեան տեսակէտների ժխորի մէջ:

Եղիայի ծածկանունները նրա արտիստիկ ինքնադրսեւորման կրողներ լինելով հանդերձ, մատնում են Եղիայի լինելութեան տագնապը. 1888ը հոգեկան նոր ճգնաժամի ու ինքնասպանութեան երկրորդ փորձի տարին է: Ինչպէս Զօհրապն է բացատրում, Եղիան «սրդողած է ամէնուս դէմ ու Աստծուն դէմ»: Ու մի պահ վարագոյրի ետեւն է անցնում: Բայց որովհետեւ Եղիայի անձնաւորութիւնը շարունակում է գրաւել հանրութեան ու մամուլի հետաքրքրութիւնը, կարողանում ենք հետեւել Եղիայի կեանքի այդ շրջանի վերիվայրումներին: Երկու դրուագներից մէկը՝ այրի տիկին Էլէն Նիսընի հետ եղած միջադէպը, յիշատակեցի: Միւս դրուագը հետեւեալն է. մի առաւօտ Եղիային տեսնում են Պոլսի եկեղեցիներից մէկի առաջ մուրացկանութիւն անելիս, ստուգելու համար, մարդ մուրալիս նսեմանո՞ւմ է, թէ բարձրանում ու հաւատացնելիս է եղել, նոյն երեկոյին, Բերայի ընտանիքներից մէկում, ի պատիւ նրա տրուած ընթրիքի ժամանակ, թէ միայն բարձրանում է:

Ա. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (28)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Սոնիա նստեր էր Նիքոլային քով, որ իր գրած առաջին ոտանաւորը Սոնիայի համար կ'արտագրէր:

Պորիս Նաթաշայի հետ նստեր էր միւս պատուհանին մօտ եւ Վերան տեսնելուն պէս լռած էին: Սոնիա եւ Նաթաշա յանցապարտ եւ երջանիկ դէմքով Վերային նայեցան:

Զուարճալի եւ յուզիչ էր այդ երկու սիրահարած աղջիկներուն վրայ նայիլը, սակայն անոնց երեւոյթը Վերայի մէջ հաճելի զգացում մը չարթնցուց:

— Քանի անգամ ձեզմէ խնդրած եմ իրերուս ձեռք չդպչել, դուք ձեր մասնաւոր սենեակները ունիք, ըսաւ ան: Նիքոլայէն առաւ կաղամարը:

— Այս վայրկեանիս, այս վայրկեանիս ըսաւ ան թաթխելով գրիչը:

— Դուք չէք գիտեր թէ ամէն բան իր ժամանակն ունի, այնպէս վազեցիք ու ներս մտաք հիւրանոց, որ ձեր տեղը ուրիշները ամչցան:

Չնայելով, դուցէ եւ հէնց այն պատճառով, որ նկատողութիւնը իրաւացի էր, ոչ ոք անոր պատասխանեց եւ չորսը միասին իրարու նայեցան: Վերան կաղամարը ձեռքը բռնած կը դանդաղէր սենեակին մէջ:

— Ձեր տարիքին մէջ ի՞նչ գաղտնիք կրնայ ըլլալ, Նաթաշայի եւ Պորիսի եւ ձեր միջեւ, այդ բոլորը լոկ յիմարութիւն են:

— Դէ, քու ի՞նչ գործն է Վերա, մեղմաձայն պաշտպանողական շեշտով մը պատասխանեց Նաթաշա:

Ան, ինչպէս կ'երեւէր, այսօր սովորականէն աւելի սիրալիր ու բարեացակամ էր:

— Մեծ յիմարութիւն, ըսաւ Վերա, կը ցաւիմ վրանիդ, այդ ի՞նչ գաղտնիքներ են...

— Ամէն մարդ իր գաղտնիքը ունի. մենք քեզ ու քու Պերկիդ չենք դպչիր, ըսաւ Նաթաշա բարկացած:

— Կարծեմ չէք դպչիր, ըսաւ Վերա, որովհետեւ վարմունքներուս մէջ երբեք դէշ բան մը չի կրնար ըլլալ: Բայց, ա՛յ, մայրիկին պիտի ըսեմ թէ ինչպէս կը վարուիս Պորիսին հետ:

— Նաթաշա Իլյինիչ ինծի հետ շատ աղէկ կը վարուի, ըսաւ Պորիս, գանգատելու բան չունիմ:

— Լոէ, Պորիս, դուն այդպիսի քաղաքագէտ մըն ես (fաղաfագէտ բառը այդ ժամանակ չափազանց գործածական էր երախաներու շրջանին մէջ, այն առանձնայատուկ առումով, որ անոնք կուտային այդ բառին) որ մինչեւ իսկ անտանելի է քեզ լսել, ըսաւ Նաթաշա վիրաւորուած երերուն ձայնով: Ինչո՞ւ համար ան ինծի կը դպչի: Դուն այդ երբեք չես կրնար հասկնալ, ըսաւ ան Վերային, որովհետեւ դուն երբեք մէկը չես սիրած. դուն սիրտ ըսուած բանը չունիս, դուն միայն մատամ տը Սանլիս (այդ ածականը, որ չափազանց վիրաւորեալ կը նկատուէր, Նիքոլան Վերային տուած էր) եւ քու ամենասիրած զուարճութիւնդ ուրիշներուն տհաճութիւն պատճառելն է: Դուն գնա ուզածիդ չափ սիրաբանէ Պէրկի հետ, արագութեամբ աւելցուց ան:

— Համենայն դէպս, ինչ որ ալ ըլլայ, հիւրերուն առջեւ երիտասարդներու ետեւէն չեմ վազեր:

— Դէ, հասար փափաքիդ, մէջ մտաւ Նիքոլա, բոլորին ալ անհաճոյ բան մը ըսիր: Մանկանոց երթանք:

Չորսը մէկէն, վախցած թռչուններու երամի մը պէս, ոտքի ելան եւ մեկնեցան սենեակէն:

— Անհաճոյ բաներ ըսին ինծի, ես ոչ ոքի բան մը չըսի, ըսաւ Վերա:

— Մատամ տը Սանլիս... մատամ տը Սանլիս... դրան ետեւէն կը ձայնէին:

Գեղեցիկ Վերա, որ այդպէս գրգռիչ անախորժ ազդեցութիւն մը ըրաւ սիրահարներուն վրայ, ժպտեցաւ եւ իրեն ուղղուած խօսքերէն չզգացուելով, հայելիին մօտեցաւ եւ շտկեց իր մազերուն հիւսքերը: Նայելով իր սիրուն դէմքին, կարծես ան աւելի սառն եւ անդորր դարձաւ:

Հիւրանոցին մէջ խօսակցութիւնը կը շարունակուէր:

— Ա՛հ, սիրելիս, ըսաւ կոմսուհին, միթէ՞ ես չեմ նկատեր, որ մեր այս ապրելակերպով մեր կարողութիւնը մեզ չի բաւեր: Եւ ամէնքի պատճառը այդ գիւղն ու անոր բարեսրտութիւնն է. գիւղը կարծես թէ աւելի հանգիստ ենք: Թատրոններ, որսեր եւ Աստուած գիտէ ուրիշ ինչեր: Բայց բաւական է որքան իմ մասիս խօսեցանք: Հա՛, ըսէ նայինք այս բոլորը ի՞նչպէս գլուխ հանեցիր:

Յաճախ կը զարմանամ վրադ, Աննէթ, դուն այդ տարիքիդ մէջ ի՞նչպէս միմինակ մէկ Մոսկուա կը վազես, մէկ Փեթերսպուրկ եւ բոլոր նախարարներուն, երեւելիներուն քով կը մտնես, ամէնուն հետ վարուելու եղանակը գիտես. կը զարմանամ: Դէ, ըսէ, ի՞նչպէս կրցար գլուխ հանել այս ամէնքը: Ահա ես այդ բանը չեմ կրնար ընել:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ
COMMEMORATION DU CINQUANTENAIRE DU TRAITE DE SEVRES

Le DIMANCHE 8 NOVEMBRE 1970 à 16 heures, au CENTRE PARISIEN DE CONGRES INTERNATIONAUX 120 Ave. Emile Zola, Paris (15e) (Parking)

Comité d'Honneur constitué par des personnalités du monde littéraire, religieux et politique, sous la Présidence de M. GABRIEL MARCEL, de l'Institut

La séance est placée sous la Présidence de M. HRANT SAMUELIAN

Prendront la parole :

M. Gabriel MARCEL, de l'Institut

Maître Jules WOLF, Avocat à la Cour de Bruxelles, ancien représentant de la Belgique à la Commission des Droits de l'Homme aux Nations Unies.

M. Gabriel MATZNEFF, écrivain

M. Jean-Marie CARZOU, écrivain

Maître Edouard JAKHIAN, Avocat à la Cour d'Appel de Bruxelles

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ — *Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ժողովը այս Հինգշաբթի երեկոյեան ընկ. Սերոբեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:*

ՍԱՐՍԷԼ – ԱՌՆՈՒՎԻԼ. — *Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:*

ՎԱԼԱՆՍ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի եւ իր շքախումբի Վալանս այցելութեան առթիւ, լուսանկարուած նկարները ցուցադրելու համար, Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շարժանկարի երեկոյթ մը կազմակերպեց Նոյեմբեր 7, Շաբաթ երեկոյ ժամը 8,45ին:

Փոլիկոնի Մեզոնն տէ ժէօնի *ընդարձակ սրահին մէջ: Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի Հայութիւնը անխտիր:*

ԾԱԽՈՒ Է
ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Տարիքի եւ առողջական պատճառներով, ծախու է Փա–տը–փորթ *մը քաղաքին կեդրոնը եւ շուկային մօտ, երկու փողոցներու անկիւնը:*

25 *տարիէ մասնագիտացած ըլլալով արեւելեան սննդեղէններու վաճառման մէջ, իր տեսակին միակ ծանօթ խանութն է արեւելքցի, ափրիկեցի եւ նաեւ տեղացի յաճախորդներու լայն շրջանակի մը:*

Գին՝ 80.000 *ֆրանք*

Դիմել՝

APKARIAN
2, Rue Bayard — 38 - Grenoble
Tél. : 44-57-82

×

Երկու սենեակնոց յարկաբաժին մը Ռիւ տը Պելվիլի բարձունքին, Մեթրօ Թելեկրաֆէն քանի մը քայլ հեռաւորութեամբ: Տեղեկանալու համար հեռաձայնել

336–29–98 *ամէն օր ժամը* 1–3:

DIMANCHE 8 NOVEMBRE à 15 H. 30
PALAIS DES SPORTS DE VILLEURBANNE (LYON)

GRAND COMBAT INTERNATIONAL

KECHICHIAN

CONTRE L'ITALIEN

ROMANO

KOTCH-PARTIE
ՔՈՉԱՐԻ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի Նոր Սերունդի կողմէ:

Տեղի կ'ունենայ Կիրակի ՆՈՅԵՄԲԵՐ 8ԻՆ *ժամը 14ին, Վալանսի Ահարոնեան ակումբին մէջ:*

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը կ'ուզուի, որ կատարած ըլլայ զինուորական ծառայութիւնը: Եռանդուն եւ նախաձեռնութեան ոգի ունեցող ներկայացուցչական (ըրփրէզան – թան) *պաշտօնի համար: Մնայուն աշխատանքի համար: Կը խնդրուի չդիմել լուրջ չըլլալու պարագային:*

Հեռաձայնել՝ 899–23–66:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՎԻԷՆԻ մէջ Հ. Յ. Դաշնակցութեան 80ամեակի հանդիսութիւնը տեղի կ'ունենայ Նոյեմբեր 8ին:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ մէջ՝ Նոյեմբեր 15ին:

ՔՈՔԹԷԼ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի *կողմէ, Նոյեմբեր 7 Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, Միութեան սրահին մէջ, 7, Ռիւ Փավիէր, առաջին թաղամաս:*

ՇԱԽՔԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի Ազգ. Միութիւնը իր տարեշրջանը աւարտած ըլլալով, կը հրաւիրէ Վալանսի եւ շրջակայքի գաղութները ընդհ. ժողովի, ունկնդրելու Միութեան գործունէութեան բարոյական եւ նիւթական զեկուցումները:

Ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Նոյեմբեր 6 Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Հիւսիսեան սրահին մէջ (6, Ռիւ Ֆավանթին):

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

ԱԼ. ԽԱՏԻՍԵԱՆ, *Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումն ու զարգացումը, Բ. տպագրութիւն, պատկերազարդ*, 1968	20 ֆր.
Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆ, *Ամբողջական երկեր, 3 հատոր, հատորը*	20 ֆր.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, *Կեանքի ուղիներով, 6 հատոր, հատորը*	15 ֆր.
Ա. ՇԻՐԱԿԵԱՆ, *«Կտակն էր նահատակներուն»*	15 ֆր.
ՀԱՅԿԱԶՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆ, *Ցեղասպան Թուրքը*	16 ֆր.
Ե. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, *Հարք–Խնուս (Տարօնի շրջանի պատմութիւն)*	15 ֆր.
(վերոգրեալ գրքերը՝ տպուած Պէյրութ՝ բոլորն ալ լաթակազմ են)	
ԱՂԱՍԻ, *Զէյթուն եւ իր շրջակաները, Պէյրութ, Թղթակազմ*	15 ֆր.
ԳՐ. ԵՊՍ. ՊԱԼԱԳԵԱՆ, *Հայ Գողգոթան, Բ. հատոր, Փարիզ*	15 ֆր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ, *Երեւան*, 1967	72,60 ֆր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԶ, Առաքել Պատրիկ, *Երեւան*, 1967	17 ֆր.
ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ, Կոմիտաս Վարդապետի *բոլոր երկերը*	

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

Դիմել

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, rue Monsieur-le-Prince - PARIS (6e)

C. C. P. Paris 1278-35 Tél. : 326-88-65

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

1970 ՏԱՐՒՈՅ ՎԵՐՋԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ
18 ՆՈՅԵՄԲԵՐԷՆ 3 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

ՈՍԿԻ ԱՇՈՒՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ
ԵՒ ԱՆՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԳԻՆ՝ 2200 ՖՐԱՆՔ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS — 22, rue du 4-Septembre — PARIS — Tél. : 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ 11, rue du Bassin — Saint-Julien
[illegible] Tél. : 48-94-75
ԼԻՈՆԻ մէջ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ՝ 154, rue Barabanne — Tél. : 60-01-11
ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ
ՏԵՍԻՆԻ մէջ՝ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆԻ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revêtement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ՅԱՌԱՋ
HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondée en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ՆՈՅԵՄԲԵՐ — MARDI 3 NOVEMBRE 1970

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր.
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11.956 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 46e ANNÉE — N° 11.956

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ

(Քսանեւհինգամեակին առթիւ)

Ա.

Վերջացան Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան (ՄԱԿ) քսանեւհինգամեակի հանդիսութիւնները, որոնց ներկայ գտնուեցան անդամ երկիրներու պատասխանատու վարիչները:

Աշխարհի ներկայ քաղաքական ու տնտեսական անստոյգ կացութեան մէջ բոլորի աչքերը ուղղուած են դէպի Նիւ Եորքի արիսպագոսը, անկէ յուսալով դարմանը մարդկութիւնը խռովող բոլոր չարիքներուն:

ՄԱԿի Ուխտին նախաբանին համաձայն, միջազգային այս կազմակերպութեան գլխաւոր նպատակներն են՝ Ա) Երաշխաւորել աշխարհի խաղաղութիւնն ու ապահովութիւնը: Բ) Զարկ տալ ընկերային յառաջդիմութեան, հաստատել կեանքի լաւագոյն պայմաններ եւ աւելի լայն ազատութիւն:

ՄԱԿը կեանքի կոչուեցաւ երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին, 28 Յունիս 1945ին: Իր առաջին խորհրդաժողովը գումարուեցաւ Սան Ֆրանսիսկոյի մէջ: Նոր խանդավառութեան օրեր էին: Պարտուած էր Գերմանիա: Յաղթական էին դաշնակիցները, որոնց վրայ մեծ յոյսեր դրած էինք մենք ալ, — թէեւ աւելի համեստ չափերով քան 1919-22ին:

Չէ՞ որ Հայերն ալ իրենց մասնակցութեան բաժինն էին բերեր յաղթանակին: Կարմիր բանակին մէջ Գերմանիոյ դէմ կռուեր էին աւելի քան երկու հարիւր հազար հայ զինուորներ, որոնց հարիւրին յիսունը ինկեր էր ռազմադաշտերուն վրայ: Ամերիկեան բանակին մէջ տասնեակ հազարաւոր հայորդիներ իրենց քաղաքացիական պարտականութիւնն էին կատարեր, ինչպէս Ֆրանսահայերը՝ գերմանական ճակատին վրայ, առանց հաշուելու Սուրիոյ եւ Լիբանանի մեր հազարաւոր հայրենակիցները, որոնք իբրեւ կամաւոր միացեր էին Ֆրանսական բանակներուն եւ կռուած Հիւսիսային Ափրիկէի մէջ, յետոյ ալ՝ եւրոպական ճակատին վրայ:

Բարեմտօրէն յոյսեր կը սնուցանէինք, որ պատերազմի հաշուեյարդարի պահուն սեղանի վրայ պիտի դրուէր նաեւ հայկական արիւնը: Այդ վստահութեամբ է, որ պատուիրակութիւն ղրկեցինք Սան Ֆրանսիսկօ, յուշագիր ներկայացուցինք, ամերիկեան ճայնասփիւռէն մեր դատին շուրջ լուսաբանութիւններ տուինք եւ արդարութիւն պահանջեցինք:

Արդիւնքը՝ զերօ:

ՄԱԿը կը փոխարինէր Ազգերու Դաշնակցութիւնը, որ հիմնուած էր առաջին աշխարհամարտի վաղորդայնին: Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութիւնը 1920 Սեպտեմբերին օգնութեան համար դիմած էր Ժընեւի արիսպագոսին, երբ քեմալական ուժերը յանկարծակիի յարձակեր էին Հայաստանի վրայ: Այն ատեն ալ արդիւնքը զերօ էր եղած:

Հայերը առաջին հիասթափուողներն եղան միջազգային այս երկու կազմակերպութիւններէն՝ 1920ին եւ 1945ին, երբ անոնք հաղիւ սկսեր էին ոտքի կանգնիլ:

Շուրջ քսան տարուան կեանք ունեցաւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը, որ չկրցաւ արդարացնել իր գոյութեան իմաստը — պահպանել խաղաղութիւնը՝ արգիլելով հանդիսանալով պատերազմներու:

Քառորդ դարէ ի վեր կ'ապրի ՄԱԿը, որ հակառակ իր բարդ մեքենային, յարակից զանազան քաղաքական, տնտեսական ու ընկերային օժանդակ մարմիններուն, չկրցաւ առաջքն առնել տեղական պատերազմներու — Քոնկօ, Քորէա, Հնդկաչին, Ալժերիա, Պիաֆրա, Միջին Արեւելք եւայլն: Սակայն կրցաւ յաջողցնել երրորդ աշխարհամարտի պայթումը:

Ա՛յս ալ շահ մըն է վերջապէս:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՀԱՐԿՈՒ ԱՂԷՏ ՄԸ ՊԱՐԱՍՐԱՀԻ ՄԸ ՄԷՋ

142 ՄԵՌԵԱԼ

Շաբաթավերջը եղերական դէպքով մը աւարտեցաւ: Մեռելոցի խնկական օր մը եղաւ բազմահարիւր ընտանիքներու համար, քանի որ 142 երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ, բոլորն ալ քսան տարեկանէ վար ընդհանրապէս, զոհ գացին հրդեհի կլափներուն, քանի մը վայրկեանի մէջ:

Աղէտը տեղի ունեցաւ Կրընոպլի մօտերը գտնուող գիւղի մը մէջ՝ Սէն Լօրան տիւ Փոն, Շաբաթէն Կիրակի լուսնալիք գիշերը:

Շաբաթ գիշեր քանի մը հարիւր երիտասարդներ, երկու սեռէ, գիւղէն եւ մօտակայ վայրերէն փութացած էին տեղւոյն պարասրահը՝ հաճելի ժամանցի համար: Գիշերուան ժամը 1ի ատեններն է, որ անակնկալ կերպով եւ ցարդ չճշդուած պատճառներով ծայր տուած է հրդեհը, որ քանի մը վայրկեանի մէջ տարածուելով հրոյ ճարակ դարձուցած է հսկայ շէնքը: Սրահին ներքին կազմածն ու յարդարանքը, բոլորն ալ կերպընկալ նիւթերէ շինուած, անմիջապէս այրած են եւ պատճառ դարձած, որ հրդեհը տարածուի փութով:

Ահ ու սարսափի մթնոլորտ մը ստեղծուած է անմիջապէս. խելայեղ վազքով բոլորն ալ վազած են դէպի դուռները, որոնք, սակայն, փոխանակ փրկարար դեր խաղալու, փականք եղած են փախուստ տուողներուն համար: Արդարեւ, դուռներուն առջեւ է, որ ազատարարները գտած են ածխացած մարմիններուն մեծ մասը (դրան մը առջեւ աւելի քան 60 հոգի): Քննութիւնները ցոյց տուած են, որ երեք ելքեր, որոնք պէտք է բաց ըլլային փտանգի մը նախատեսութեամբ, փակուած էին կղպանքներով, իսկ կեդրոնի դուռը շինուած ըլլալով դուրսէններս մտնելու յարմարութեամբ (իր վրայ շուրջ-դարձ կատարող սիստեմով չէին ուած է) հնարաւորութիւն չէ տուած ներսը գտնուող երիտասարդներուն դուրս խուժել: Մնաց որ խուճապն ու իրարանցումը, ինչպէս նաեւ կրակին քանի մը վայրկեանի մէջ տարածուիլը, ծուխը որ շնչահեղձ կ'ընէ, արգելքներ էին ազատելու համար:

Հրշէջները, որոնք աղէտեալ վայրը գտնուած են շատ շուտով, ահաւոր տեսարանի մը առջեւ գտնուած են — ամէնուր ածխացած դիակներ: Անմիջապէս պարզուած են սրտաճմլիկ տեսարաններ — մայրեր, հայրեր, բարեկամներ, որոնք նախ կը փորձէին ստուգել, թէ արդեօ՞ք պատահմամբ իրենց զաւակը կամ ընկերը պարասրահ չէին գտնուած: Ապա՝ դիակներու ստուգում անկարելի պայմաններու մէջ:

Ի տես ահաւոր աղէտին, պատասխանատու մարմինները անմիջապէս քննութեան մը ձեռնարկած են, որուն արդիւնքը յայտնի պիտի դառնայ յետագային: Առաջին առթիւ ճշդուեցաւ, թէ շէնքը շինուած է օրինական պայմաններու մէջ, այսինքն յատակագիծը վաւերացուած է պատկան մարմիններու կողմէ: «Վտանգի» երեք դուռներ գոյութիւն ունէին, որոնք, սակայն, փակ էին հրդեհի պահուն: Ինչո՞ւ, հարց կուտան մարմինները: Հաւանաբար արգիլելու համար ձրի մուտքերը:

Ցաւենայն դէպս քննութիւնը ցոյց պիտի տայ աղէտին պատասխանատուութեան բաժինը: Արդէն իսկ պարզ է որ սրահը չէր վայելեր ապահովութեան այն անհրաժեշտ միջոցները, որ պարտաւորիչ են եւ նոյնիսկ իր ներկայ վիճակին մէջ, բացումը չէր կրնար արտօնուիլ:

Աւելցնենք, որ այսպիսի մեծ աղէտներ պատահած են անցեալին քանի մը անգամ. վերջինը՝ 1938ին՝ Մարսէյլի «Նուվէլ Կալըրի»ին, որուն զոհ գացած են 103 հոգի:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԱՒԱՐՏԱՃԱՌԵՐԻ ԲԱՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ՃԵՄԱՐԱՆՈՒՄ

Սոյն թուականի Սեպտեմբերի 19ին, Շաբաթ օրը, ժամը 12ին, Հոգեւոր ճեմարանի հանդիսութեանց դահլիճում, Հայոց Հայրապետի բարձր նախագահութեամբ տեղի ունեցաւ 1969-1970 ուսումնական տարուայ Հոգեւոր ճեմարանի շրջանաւարտներ Բարեշնորհ Ղազարոս Սարկ. Կիւրեղեանի, Կարպիս Սարկ. Գալստեանի եւ Վարդան Սրկ. Տէոլէքեանի աւարտաճառերի բանաւոր պաշտպանութիւնը եւ վկայականների յանձնումը:

Հանդիսութեանը ներկայ էին ուխտաւորաբար Մայր Աթոռում գտնուող Տանն Կիլիկիայի՝ Անթիլիասի Կաթողիկոսութեան միաբան Տ. Ղեւոնդ արքեպիսկոպոս Չէպէեանը եւ Տիրայր Վրդ. Փանոսեանը:

Քննիչ յանձնաժողովի կազմում էին՝ ճեմարանի աւագ դասախօսներ Ա. Հատիտեանը, Կ. Աւետիսեանը, Պ. Շահրազեանը, Գր. Գիւլեանը եւ Ս. Անթոսեանը:

Ուսանողների ներկայացրած գրաւոր աւարտաճառերը յանձնաժողովին արդէն քննել էր եւ գրաւոր միջնորդութիւն յարուցել ճեմարանի տեսչութեանը՝ նրանց բանաւոր պաշտպանութեան թոյլտուութեան համար:

Քննիչ յանձնաժողովի անդամ Ա. Հատիտեանը ըստ էութեան խօսում է ներկայացուած աւարտաճառերի արժանիքների եւ թերութիւնների մասին:

Այնուհետեւ առանձին - առանձին խօսք է տրւում շրջանաւարտ սարկաւագներին, որոնցից իւրաքանչիւրը համառօտակի պատմում է իր կատարած աշխատանքի մասին եւ պատասխանում յանձնաժողովի անդամների հարցերին:

Բարեշնորհ Ղազարոս Սրկ. Կիւրեղեանի աւարտաճառի նիւթն էր «Տարօնի սրբավայրերը», որը բաղկացած էր յառաջաբանից եւ երեք գլուխներից, շուրջ 60 մեքենագրուած էջ ծաւալով:

Աւարտաճառի բանաւոր պաշտպանութիւնը գնահատւում է «գերազանց»:

Բարեշնորհ Կարպիս Սրկ. Գալստեանի աւարտաճառի նիւթն էր «Հայ-ռուս եկեղեցական յարաբերութիւնները», որը բաղկացած էր յառաջաբանից եւ հինգ գլուխներից, շուրջ 50 մեքենագրուած էջ ծաւալով:

Աւարտաճառի բանաւոր պաշտպանութիւնը գնահատուեց «լաւ»:

Բարեշնորհ Վարդան Սրկ. Տէոլէքեանի աւարտաճառի նիւթն էր «Յովհաննէս Երզնկացին որպէս մատենագիր եւ երաժիշտ-տեսաբան», որը բաղկացած էր յառաջաբանից եւ եօթ գլուխներից, շուրջ 60 մեքենագրուած էջ ծաւալով:

Աւարտաճառի բանաւոր պաշտպանութիւնը գնահատուեց «գերազանց»:

Հոգեւոր ճեմարանի տեսուչ Տ. Շնորհք Վրդ. Գասպարեանը շնորհաւորում է շրջանաւարտների աւարտաճառերի յաջող պաշտպանութիւնը եւ խնդրում է Հայրապետին՝ իր օրհնութիւնը տալու յանձնելով նաեւ վկայականները:

Այնուհետեւ բարեշնորհ սարկաւագները հերթով մօտենում են Հայրապետին, համբուրում Նրա աջը եւ ծափահարութիւնների ներքոյ, ստանում իրենց դիպլոմները:

Վերջում հայրական օրհնութեան ջերմ ու սրտառուչ խօսք է ասում Հայրապետը՝ իր բարձր գնահատութեան արժանացնելով Հոգեւոր ճեմարանում կատարուած ուսումնա - դաստիարակչական աշխատանքները եւ, շնորհաւորելով շրջանաւարտ սարկաւագներին, թելադրում է, որ այսուհետեւ էլ միշտ լինեն որքան հաւատքի ու ծառայութեան, նոյնքան եւ ուսման ու կրթութեան մշակներ, եւ իրենց երիտասարդական թարմ ուժերով կատարեն սպասը մեր եկեղեցուն եւ մեր հայրենիքին:

Հոգեւոր ճեմարանի յարկի ներքոյ 1969-1970 ուսումնական տարուայ շրջանաւարտների դիպլոմային պաշտպանութեանը նուիրուած հանդէսը աւարտւում է հայրապետական «Պահպանիչ»ով եւ խմբովին երգուած Տէրունական աղօթքով:

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Ս. Էջմիածին

ՃԱՄԲՈՒ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ

ԸՆԿ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԱԾ

Շաբաթ առաւօտ ժամը 9ին նոր արկած մը կը պատահէր հարաւի կառուղիի այն մասին վրայ, որու բացումը կատարած էր Նախագահ Փոմփիտու Հինգշաբթի օր: Արդարեւ, 48 ժամուան մէջ երեք ծանրակշիռ արկած պատահած են նոյն տեղը:

Շաբաթ առաւօտ մշուշին կը վերագրուի այն հսկայ քարամպոլածը որ տեղի ունեցած է Պօնի մօտ: Առաջին կառք մը յանկարծակիի եկած մշուշէն, ուժեղ կերպով փորձած է կառքը կեցնել ու սահելով զարնուած է բեռնատար կառքի մը: Այնքանը բաւած է որ 20 ուրիշ կառքեր զարնուին անոնց եւ մէկ մասն ալ կրակ առնէ: Անոնց մէջն էր մեր աշխատակիցը, ֆրանսական հեռատեսիլի բեմադիր՝ Առլէն Փափազեան, որու կառքը տեղն ու տեղը հրոյ ճարակ դարձած ըլլալով հանդերձ, ինք միայն թեթեւօրէն վիրաւորուած է: Արկածին հետեւանքով երկու մեռեալ եւ 20 վիրաւոր կար: Այս վերջինները, որոնց շարքին ընկ. Առլէն Փափազեան, անմիջապէս Պօնի հիւանդանոցը փոխադրուած էին: Երկուշաբթի օր, հաստատելէ ետք թէ որեւէ կոտրուածք չկար, ընկ. Առլէն Փափազեան Փարիզ կը փոխադրուէր, ուր պիտի խնամուի: Արագ ապաքինում կը մաղթենք մեր սիրելի Առլէնին:

ԷՋԵՐ Գ. ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

Շատ մեծ եղած է Գաբրիէլ Սունդուկեանի դերն ու ազդեցութիւնը Կովկասահայ թատերական կեանքին զարգացման եւ զօրացման մէջ, ոչ միայն իբրեւ թատերագիր, այլեւ հայ թատրոնին նուիրուած կազմակերպիչ ուժ:

Դեռ 60ական թուականներուն ազդեցիկ դէմք էր ան Կովկասի հայ թատերական կեանքի մէջ: Դերասան չէր, բայց այդ թուականներուն եւ այնուհետեւ, մինչեւ իր յառաջացած տարիքը, թատերական կեանքը կարելի չէր ըմբռնել Կովկասի եւ, յատկապէս, Թիֆլիսի մէջ, առանց «Պէպօ»ի անմահ հեղինակի գործօն մասնակցութեան:

Բազմաթիւ մեծանուն դերասաններու կարգին, Սունդուկեան ջերմօրէն կապուեցաւ նաեւ Յովհաննէս Արէլեանի հետ, որ, հազիւ քսանամեայ, արդէն իսկ յայտնուած էր բեմի վրայ, 1885–87 թուականներուն, իր դերասանական շնորհներով եւ ստանձնած կարեւոր դերերով: Երբ 1889ին, Բագուի մէջ մէկ տարուան յապաղումով կը տօնուէր Սունդուկեանի գրական գործունէութեան 25ամեակը, այդ առիթով հոն բեմադրուած «Պէպօ»ի մէջ Արէլեան ստանձնեց Զիմզիմովի դերը, իսկ, դարձեալ Սունդուկեանի «Էլի մէկ զոհ» թատերախաղին մէջ՝ Միքայէլեանը: Տարիներ ետք, Արէլեան բեմ ելաւ նաեւ Պէպոյի դերով:

Օլկա Արէլեան, դերասանապետին կինը, այս դերին մասին հետեւեալը կը պատմէ իր յուշերուն մէջ.— «Դրամատուրգ Գաբրիէլ Նիկիտիչ Սունդուկեանը գնահատում էր Յովհ. Արէլեանի տաղանդը, սիրում էր նրան եւ միշտ դէպի Մուշտայիդ իր սովորական զբօսանքը կատարելիս, ճանապարհին մտնում էր մեր տունը, երկար զրուցում էր Արէլեանի հետ, համոզում նրան անպատճառ խաղալ Պէպօն: Արէլեանը չատ էր ուզում խաղալ Պէպօն, բայց նրան խանգարում էր Թիֆլիսահայերի բարբառը: Ես նրան օգնում էի այդ բարբառն արտասանելիս, յուշում էի, սակայն նա դժուարանում էր տիրել այդ բարբառին: Այնուամենայնիւ նա մի քանի անգամ Պէպօ խաղաց եւ լաւ էր խաղում, բայց իսկական Թիֆլիսեցի կինտօ չէր զգացւում»:

Երբ 900ական թուականներու սկիզբները թատերական կեանքը կիսակազմալոյծ վիճակի էր մատնուած Կովկասի մէջ, Սունդուկեանն էր որ աշխատեցաւ — եւ յաջողեցաւ — ելք մը գտնել այդ անխա-ունակ կացութեան: Սունդուկեան 77 տարեկան էր 1902ին, երբ, հակառակ իր ծերութեան, թատերական գործին նոյնքան ջերմօրէն կապուած կնոջ մը՝ Մարիամ Թումանեանի գործակցութեամբ, Թիֆլիսի մէջ հիմնեց «Դրամատիկական Ընկերութիւն»ը: Արէլեան եղաւ առաջին անդամակցողներէն մէկը: Հիմնադրման առաջին տարիներէն իսկ ընկերութեան մաս կազմեցին, ի միջի այլոց, Սիրանոյշ, Օլկա Մաքսուտեան, Պ. Արաքսեան, Պետրոսեան եւ ուրիշներ:

Սունդուկեան ապրեցաւ այնքան երկար, որ ինք եւս մասնակցեցաւ Արէլեանի բեմական գործունէութեան 25ամեակին: Յոբելեանը տօնուեցաւ 1907 Դեկտեմբերին, Թիֆլիսի Արտիստական թատրոնի մէջ: Սպիտակահեր Սունդուկեան (82 տարեկան՝ այդ տարին), Արէլեանի թեւը մտած բեմ գալով, բացաւ հանդիսութիւնը եւ յոբելեարին ուղղելով իր խօսքը՝ ըսաւ.

— «Յարգելի բարեկամ, շնորհաւորում եմ ձեր այսօրուայ տօնախմբութիւնը եւ ի սրտէ ցանկանում եմ ձեզ ամենայն բարիք: Տայ Աստուած ձեզ երկար կեանք եւ երջանկութիւն, որպէսզի միշտ լինիք մեր հայրենի բեմի զարդը եւ պարծանքը, ինչպէս եղել էք մինչեւ այսօր»:

Այնուհետեւ, մեծանուն թատերագիրը ապրեցաւ եւս հինգ տարի եւ 1912 Մարտ 16ին (Հ. Տ.), 87 տարեկան հասակին մեռաւ Թիֆլիսի մէջ (ծնած էր 1825ին):

Արէլեան, որ այդ օրերուն, թատերախումբով Մոսկուա կը գտնուէր, մեծապէս ազդուեցաւ Սունդուկեանի մահը իմանալով: Իրեն համար Սունդուկեան ոչ միայն մեծ թատերագիր եւ թատերական անխաչար գործիչ էր, այլեւ մտերիմ, անկեղծ բարեկամ մը: Սքանչելի ծերունիին բարձր բարոյականն ու անբիծ նկարագիրը, հոգեկան անհուն բարեբարութիւն կուտար Արէլեանի, որ կը նկատէր զայն հայ թատրոնի ամրակուռ սիւներէն մէկը եւ անոր խիղճը: Արէլեանի համար, մեր թատրոնի իրականութեան եւ պատմութեան մէջ բացառիկ տեղ կը գրաւէր Սունդուկեան, որ անմահացած էր իր բազմաթիւ թատերախաղերով, այլ մանաւանդ «Պէպօ»ով: Ու փոխադարձաբար, Սունդուկեանն ալ, Արէլեանի մէջ կը սիրէր անոր մեծ տաղանդը, հոգեկան կորովն ու անհատնում եռանդը, այլեւ ընկերական տաք խառնուածքը:

Յովհաննէս Արէլեան, Սունդուկեանի մահէն ետք ապրեցաւ 24 տարի եւս եւ 71 տարեկանին մեռաւ Երեւանի մէջ 1936 Յուլիս մէկին (ծնած էր 1865ին): Թաղուեցաւ իրմէ տարի մը առաջ մեռած Շիրվանզադէի գերեզմանին քով:

ԹԱՏԵՐԱՍԷՐ

ԿԻՊՐՈՍ ՀՆԱԳՈՅՆ ԴԱՐԵՐՈՒՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ծնունդով իբրեւ Երուսաղէմի թագուհի ճանչցուող Սիպիլի մահէն ետք, թագաւորի տիտղոսը ստացաւ անոր ամուսինը՝ ծագումով Ֆրանսացի, բայց իշխանական ոչ մէկ հանգամանք ունեցող Կի տը Լիւզինեանը, որ կասկածելի հանգամանքի տէր մէկն էր: Թագաւորութեան պառոնները մերժեցին ճանչնալ անոր հանգամանքը, բայց Ռիչըրտ Ա., որ իր մեծաւորն էր, նշանակեց զայն Կիպրոսի թագաւոր, 1192ին: Իրմով ալ հաստատուեցաւ Լիւզինեաններու արքայատոհմը, որ տեւեց մինչեւ 1489 (*):

Կի տը Լիւզինեան բացաւ նոր դարաշրջան մը Կիպրոսի համար: Զարկ տուաւ առեւտուրին Եւրոպայի հետ, արդիականացուց Նիկոսիոյ, Ֆամակուսթայի եւ Քիրենիայի ամրութիւնները, վերականգնեց Ս. Իլարիոնի եւ Պուֆավենթոյի դղեակները, շինեց կոթական ոճով բազմաթիւ եկեղեցիներ եւ մշակեց նոր օրէնսդրութիւն: Իբրեւ ապահովութեան ուժ, Սուրիայէն Կիպրոս փոխադրեց շուրջ 30 հազար կաթոլիկ Մարոնիներ, որոնք իբրեւ վճարեալ զինուոր ծառայած էին խաչակիրներու արշաւանքներու ժամանակ:

Կի կամ Գուիտոն Լիւզինեան մեռաւ հազիւ երկու տարի իշխելէ ետք եւ իրեն յաջորդեց եղբայրը՝ Ամորի, Երուսաղէմի թագաւորը, որ դարձաւ նաեւ Կիպրոսի թագաւոր:

Այնուհետեւ իրարու յաջորդեցին Լիւզինեան թագաւորները Կիպրոսի գահին վրայ: Այս արքայատոհմին ամէնէն զօրաւոր թագաւորը եղաւ Պետրոս Ա., որ թագադրուեցաւ 1358ին: Յարձակեցաւ ան Թուրքերու վրայ եւ կրցաւ գրաւել անոնց քանի մը նաւահանգիստները: Վենետիկցիներու աջակցութեամբ յարձակեցաւ նաեւ Եգիպտոսի վրայ, գրաւեց Աղեքսանդրիան, բայց չկրցաւ պահել եւ նահանջեց:

Լիւզինեան արքայատոհմին անկումը սկսաւ 1388ին, երբ թագաւոր հռչակուեցաւ Եանոս: Իբրեւ փոխադարձութիւն Պետրոս Ա.ի յարձակումներուն, Եգիպտացիները մեծ ուժերով յարձակեցան Կիպրոսի վրայ, գերի բռնեցին թագաւորը, Գահիրէ տարին եւ ապա ազատ ձգեցին մեծ փրկագինի մը փոխարէն: Եանոսի զաւկին՝ Յովհաննէս Բ.ի «թագաւորութեամբ» ալ վերջ գտաւ Լիւզինեան արքայատոհմի չառաւիղներու չարքը: Արքայատոհմը տուաւ 14 թագաւոր, 282 տարիներու ընթացքին: Կիպրոսի այս վերջին «թագաւորը» մեռաւ 1474ին, մէկ տարեկան հասակին: Մայրը, Վենետիկեան ծագումով Կատարինէ Քոնարօ, իբրեւ թագուհի իշխեց 15 տարի եւ ճնշումի ենթարկուելով, կղզին Վենետիկցիներուն յանձնեց 1489ին:

Բախտը չժպտեցաւ Վենետիկցիներուն երկար ժամանակ: Թրքական գերիշխանութիւնը հաստատուած էր ընդարձակ տարածութեանց վրայ ԺԶ. դարի կէսերուն: Թուրքերու ձեռքն էին արեւելեան Միջերկրականի եւ Պալքաններու բոլոր ծովեզերեայ երկիրներն ու Հիւսիսային Ափրիկէի ծովեզերքները: Թրքական բանակները գրաւած էին Հունգարիան, հասած էին մինչեւ Վիէննայի դուները եւ յարձակումներ կը գործէին Իտալիոյ եւ Սպանիոյ ծովեզերեայ շրջաններու վրայ:

Այս կացութեան մէջ դժուար էր Վենետիկցիներուն պաշտպանել կղզին, որ կը գտնուէր մեկուսացած վիճակի մը մէջ: Կղզիին մէջ, 1570ին, հազիւ կային Վենետիկեան 5000 կանոնաւոր զինուորներ, որոնք ի վիճակի չէին դիմադրելու Թրքական յարձակումի մը: Այդպէս ալ եղաւ արդէն, երբ նոյն թուականին, 50.000նոց Թրքական բանակ մը ցամաք ելաւ Լառնաքա եւ երկու ամսուան պաշարումէ մը ետք գրաւեց Նիկոսիան: Յաջորդ տարին, Թուրքերը գրաւեցին նաեւ Ֆամակուսթան, եռամսեայ պաշարումէ մը ետք ու այդպէսով, 1571 Օգոստ 3ին կնքուեցաւ զինադադար, որով Կիպրոս ամբողջութեամբ յանձնուեցաւ Թուրքերուն:

Այդ տարին իսկ, սակայն, Հոկտեմբերին, Թուրքերը ջախջախիչ պարտութիւն մը կրեցին եւ իրենց նաւատորմը ջարդուփշուր եղաւ Լեփանտոյի բայերը, իտալական եւ սպանական միացեալ նաւատորմերու յարձակումով: Հակառակ այս իրողութեան, յաղթականները դարձեալ Թուրքերուն ձգեցին Կիպրոսը, չուզելով մտնել արեւելեան նոր արկածախնդրութեան մը մէջ:

Թուրքերը կղզին տիրանալով, Վենետիկցիներուն պարտադրեցին կարեւոր գումարի մը վճարումը իբրեւ պատերազմական հատուցում: Թուրքերուն համար Կիպրոս ամբողջ երեք դար դարձաւ հասութաբեր կալուած մը: Անտանելի էր հարկային դրութիւնը, որ կը կեղեքէր բնակչութիւնը: Արտագաղթը երկու երրորդով նուազեցուց կղզին բնակչութիւնը: Կիպրոսի ամէնէն անկեալ եւ ողբերգական շրջանն էր ասիկա:

Երբ Սուէզի Ջրանցքը բացուեցաւ 1869ին, մեծապէս աւելցաւ Մեծն Բրիտանիոյ շահագրգռութիւնը Միջերկրականի նկատմամբ: Այս պատճառով ալ հրամայական անհրաժեշտութիւն մը նկատուեցաւ պարենաւորման կեդրոն մը ունենալ բրիտանական նաւատորմին համար Միջերկրականի մէջ:

Մեծն Բրիտանիա, 1875, Եգիպտոսի Խտիւէն գնած ըլլալով Ջրանցքին արժէ –

(*) Մեր պատմութեան մէջ, մինչեւ վերջ «հայացուած» Լուսինեան ճանչցուեցաւ այս արքայատոհմը, որուն շառաւիղներէն ոմանք իրենց հանգամանքներուն կցեցին նաեւ «Հայաստանի թագաւոր» տիտղոսը:

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(Վէպ)

— Բնականաբար, միայն ես կամ որ առաջին օրէն կասկածով վերաբերութիւն մը ունեցած եմ իրեն նկատմամբ: Հիմա ըսէ տեսնեմ քու պիտցածդ Շաւարշի մասին:

— Խնդիրը այնքան ծանրակշիռ է, որ չեմ ուզեր թեթեւօրէն խօսիլ, ուստի կը խնդրեմ որ մէկ քանի օր ժամանակ տաս ինծի եւ այն ատեն քու ուզած ապացոյցներովդ ամէն բան կը յայտնեմ:

— Կը խոստանա՞ս...

— Անշուշտ: Առայժմ ձեզի խորհուրդ մը կուտամ, այն է, մինչեւ մէկ քանի օր յետաձգել նշանտուքը եւ սպասել իմ տալիք տեղեկութիւններուս:

— Լաւ, կը խոստանամ այդ մասին հօրս խօսելու եւ վստահ եմ որ մեզի համամիտ կ՚ըլլայ այս մասին:

Քիչ ետքը Վահան վերադարձաւ առանձին:

Բոլորովին կերպարանափոխ եղած էր: Առտուընէ ի վեր իր վրայ տիրող տխուր մելամաղձութիւնը փարատած էր բոլորովին եւ զուարթ ժպիտ մը շրթունքին վրայ, մօտեցաւ իր երկու բարեկամներուն, որոնք իսկոյն նշմարած էին անոր կրած փոփոխութիւնը:

— Տեսա՞ր թէ որքան իրաւունք ունէի քեզ ստիպելու որ միասին գաս, գոչեց Արամ:

— Այո, շնորհակալ եւ երախտապարտ եմ քեզի... պիտցած եղիր որ այսօր ինծի ամենամեծ ծառայութիւն մը մատուցիր, ծառայութիւն մը զոր երբեք պիտի չմոռնամ:

— Հիմա թողունք այդ խօսքերը եւ պատմէ մեզի քու տեսակցութիւնդ:

— Շատ սիրալիր կերպով ընդունեցաւ զիս Ն. պէյը եւ նոյնիսկ ստիպեց որ այս իրիկուն հոս մնամ, որպէսզի կարենանք աւելի երկար տեսնուիլ:

— Կը յուսամ որ մերժեցիր, ըսաւ Արամ, միասին եկանք, պէտք է որ միասին վերադառնանք:

— Այո, բացատրեցի որ չէի կրնար մնալ եւ ինքն ալ արդէն չատ չպնդեց, միայն թէ խոստացայ իրեն վաղը կրկին գալու:

— Ե՞րբ պիտի դան տիրելու Պոլսոյ, հարցուց Աշոտ:

— Դեռ բանակը պատրաստ չէ եղեր, բացատրեց Վահան, հազիւ հինգ-վեց օրէն ամէն բան պատրաստ պիտի ըլլայ...

— Թողունք հիմա այդ խօսքերը եւ մեր գործին նայինք, միջամտեց Արամ, որ անհամբեր էր լսելու զինքը չահագրգռող բաները: Ն. պէյին ըսի՞ր որ զինքը փընտռելու համար մինչեւ Սելանիկ գացած ես...

— Այո, բնականաբար ամէն բան բացատրեցի:

— Նախ, ըսեմ որ քու խնդիրդ քանի մը խօսքով բացատրեցի Աշոտին, հետեւաբար ինքն ալ տեղեակ է ամէն բանի ու կրնաս ազատօրէն խօսիլ... կարծեմ չես բարկանար որ անձնական գաղտնիք մը հաղորդած ըլլամ քու լաւագոյն բարեկամիդ:

— Ընդհակառակն, չատ գոհ եմ, պատասխանեց Վահան, մանաւանդ որ գաղտնիք ալ չկայ մէջտեղը:

— Բայց մինչեւ հիմա խօսք մը չէիր ըրած ինծի այս մասին, դիտել տուաւ Աշոտ:

— Որովհետեւ առիթը չէր ներկայացած, պատասխանեց երիտասարդը: Այսպէս ուրեմն ամէն բան պատմեցի երկու զինուորականներուն, որոնք պատրաստակամութիւն յայտնեցին իրենց փաստացի վկայութիւններով ճշմարտութիւնը յայտնելու երբոր պէտք ըլլայ:

— Բայց կարծեմ այդ բանը պէտք է ընել անմիջապէս, առանց վայրկեան մը կորսնցնելու, ըսաւ Արամ:

— Ճիշդ ես ալ նոյնը ըսի իրենց:

— Եւ ի՞նչ պատասխանեցին:

— Պատասխանեցին թէ անկարելի էր ատիկա Այ Ստեֆանոյի մէջ, այս յուղումնալից շրջանին, ուր ստիպուած են ամէն րոպէ իրենց պաշտօնին պարտականութիւններովը զբաղելու:

— Ուրեմն ե՞րբ տրամադրելի պիտի ըլլան:

— Երբոր ազատարար բանակը իր գործը վերջացնէ, այսինքն հաւանօրէն հինգ-վեց օրէն, պատասխանեց Վահան:

Երեք բարեկամները իրենց խօսակցութիւնը շարունակեցին բաւական երկար ատեն, յետոյ գացին ժուռ գալու գիւղին մէջ եւ ցերեկուան ճաշը հոն ընելէ ետքը վերադարձան Պոլիս:

Ինչպէս ըսինք Վահան չափազանց ուրախ էր իր այս անակնկալ հանդիպումին պատճառով: Երիտասարդը երկու մեծագոյն բաղձանք ունէր. նախ՝ ինքզինք արդարացնել Զարուհիի հանդէպ եւ երկրորդ՝ տիրանալ անոր սրտին:

Նոյնիսկ եթէ չյաջողէր իր երկրորդ բաղձանքին մէջ, դարձեալ գոհ պիտի ըլլար միմիայն առաջինով եւ ասոր մասին պէտք եղած վկայութիւնները գտած էր:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(249 – Շար.)

ԽՆՋՈՅՔ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան 80ամեակին առթիւ Հ. Յ. Դ. Իսէի «Ջաւարեան» կոմիտէն, մասնակցութեամբ շրջանի կամ պոյտ Խաչի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղերուն, խնջոյք մը կազմակերպած էր Կիրակի, Հոկտեմբեր 18ին, Սեւր Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանի «Մ. Պէշիկթաշլեան – Գ. Մ. Ալէմշահ» սրահը։

Ժամանակէն առաջ մեծ բազմութիւն մը տեղ գրաւեց սրահին մէջ։ Կարեւոր թիւ կը ներկայացնէին երիտասարդները։

Երեկոյթին բացումը կատարեց կազմակերպիչ մարմնին անունով ընկ. Յ. Շիրվանեան, որմէ ետք խօսք առաւ օրուան նախագահը ընկ. Հրաչ Հանտալեան։

Նախագահը նախ հաստատեց Դաշնակցութեան կենսունակութիւնը իբրեւ գաղափարախօսութիւն եւ կազմակերպութիւն. արդարեւ 80ամեայ այդ կազմակերպութեան գաղափարախօսութիւնը դարձած է համազգային ձգտում, իսկ երիտասարդներու մուտքով ստուարացած կազմը՝ կենսունակ։

Նախագահը ոգեկոչեց ապա Դաշնակցութեան փառապանծ գործունէութիւնը երկրի եւ արտասահմանի մէջ։ Թուարկեց դէմքեր ու դէպքեր հաստատելու համար, թէ մարտական, քաղաքական եւ լուսաւորական երրեակ ասպարէզներու մէջ բացառիկ դեր վիճակուեցաւ Դաշնակցութեան, ութ տասնամեակներու ընթացքին։

Նախագահին յաջորդեց օրուան բանախօսը՝ ընկ. Ժիրայր Դատաւորեան, որ, իր կարգին պատմական հայեացք մը նետեց անցեալի վրայ ցոյց տալու համար, թէ մեր ժողովուրդը օսմանեան բռնապետութենէն մինչեւ ստալինեան բռնատիրութիւնը տոկացած է ահ ու սարսափի, լեղի ու դառն օրերու եւ, հակառակ եաթաղանին ու Սիպերիային՝ յուսատու քայլերով շարունակած է իր երթը պատմութեան քառուղիներու վրայ։

Գեղարուեստական բաժնին մասնակցեցան Տիկին Շ. Գալայճեան եւ Օր. Շ. Պէնկեան, որոնք իրենց դմայլելի ձայնով պահու մը համար ստեղծեցին հայրենական թովիչ մթնոլորտ։ Պետիկեան իր նուագախումբով եւ երգերով փայլ տըւաւ հանդէսին։

Եղան խմբերգներ՝ ազգային եւ յեղափոխական։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

Թուղթերը, դարձաւ գլխաւոր բաժնետէրը Ջրանցքի Ընկերութեան։

1878ին Անգլիա յաջողեցաւ համաձայնութեան գալ Սուլթանին հետ, Կիպրոսի օգտագործման մասին։ Խոստացաւ օգնել Թուրքիոյ, արգիլելու համար ռուսական գրաւումները արեւելեան նահանգներու մէջ։ Ու հաւանեցաւ Թուրքիոյ վճարել տարեկան հատուցում մը, հիմ ունենալով կղզիին եկամուտները։ Ու այսպէս, 1878 Յուլիս 22ին, բրիտանական ուժերը գրաւեցին նախ Լառնաքան եւ ապա ամբողջ կղզին, բարձր քոմիսէր նշանակելով Սըր Կարնէթ Ուըլզլին։

Թուրքիա ձեւապէս եւ երեւութապէս կը պահէր իր վեհապետութիւնը կղզիին մէջ եւ բնակիչները կը մնային թրքահպատակ։ Բրիտանական իշխանութիւնները, սակայն, գործնապէս եւ փաստօրէն դարձան Կիպրոսի տէրն ու տիրականը։ Մշակեցին յատուկ օրէնքներ, վերակազմեցին վարչական մեքենան, կազմեցին օրէնսդրական մարմին մը, կազմակերպեցին ապահովութեան ուժերը, հիմնեցին դատարաններ եւ ձեռնարկեցին բազմաթիւ շինութեանց։ Այս ձեւով բարելաւուեցաւ նաեւ բնակիչներուն ընդհանուր վիճակը։

Բայց, երբ պայթեցաւ 1914ի համաշխարհային պատերազմը եւ Թուրքիա, Գերմանիոյ հետ դինակցելով թշնամացաւ դաշնակիցներուն եւ սոսնց կարգին նաեւ Մեծն Բրիտանիոյ հետ, այս վերջինը օգտուելով ստեղծուած կացութենէն, 1914ի Նոյեմբերին կցեց կղզին իր կայսրութեան։ Այնուհետեւ, 1925 Մարտ 10ին, կղզին հռչակուեցաւ բրիտանական գաղթավայր։

Այսպէս կը սկսէր Կիպրոսի նոր շրջանի պատմութիւնը։

«Ա. Տ.»

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐԺԷՔԱՒՈՐ ԱՐԽԻՒ

Միքայէլ Կիւրճեանի (1879–1965) արժէքաւոր արխիւին մէկ մասը, վերջին տարիներու ընթացքին, ուղարկուած է գրականութեան եւ արուեստի թանգարան։ Դժբախտաբար, գրագէտին 65 բեղնաւոր տարիներու գրական – հանրային գործունէութեան վերաբերող բոլոր նիւթերը չեն հասած Երեւան, որովհետեւ անոնց մէկ մասը փճացած է տպարաններու մէջ։ Փրկուած քանի մը ձեռագիրներուն մէջ են Տիգրան Կամսարականի հետ 1910ին Աղեքսանդրիոյ մէջ անոր գրած «Փրկանք» թատերախաղը, որ ունի քանի մը տարբերակ, «Ազգայինճին կամ մեծութիւն եւ անկում Պարոն Իգնատիոս Վարդանեանի» կատակերգութիւնը, «Հերոսախաղ» զաւեշտին թերի ձեռագիրը, մի քանի բանաստեղծութիւններ, «Ինչպէս ծանօթացայ Թէքէեանի հետ», «Ինտրա Ժընեւի մէջ կը հանդիպի Եղիա Տէմիրճիպաշեանի» յուշերը եւ այլ նիւթեր։

Առանձին հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն անոր գրառումներու 15 տետրերը եւ ծոցատետրերը, որոնց մէջ հեղինակը բազմաթիւ նշումներ կատարած է հայերէն եւ օտար լեզուով։

Մեծ արժէք կը ներկայացնեն Վ. Թէքէեանէ, Տիրան Չրաքեանէ, Ա. Զօպանեանէ, Տ. Կամսարականէ, Ս. Պարթեւեանէ, Լեւոն Մկրտիչեանէ, Ե. Օտեանէ, Յ. Սէթեանէ, Երուխանէ, Հ. Արսէն Ղազիկեանէ, Թորգոմ Եպս. Գուշակեանէ, Յար. Ալփիարէ, Է. Գոլանճեանէ, Տ. Քէլէկեանէ, դերասան Ս. Մաքսուտեանէ, Բժ. Թիրեաքեանէ եւ շատ ուրիշներէ գրագէտին ստացած նամակները, որոնց թիւը 500է աւելի է։

Ուշադրութեան արժանի են յատկապէս Տ. Կամսարականի, Վ. Թէքէեանի, Ինտրայի եւ Ա. Զօպանեանի նամակները։ Ինտրա, որ Մ. Կիւրճեանի մտերիմներէն էր, շատ ջերմ տողեր նուիրած է իր բարեկամին, որոնք հետաքրքրական փաստեր կը պարունակեն Կիւրճեանի եւ Չըրաքեանի ներաշխարհներուն եւ գործունէութեանց մասին։

Գ. Ա.

ՍԻՐՈՅ ԶՕՐՈՒԹԻՒՆՆ

Պելժիոյ Անվերս քաղաքին մէջ, 16րդ դարուն կ՚ապրէր իր ժամանակի ամէնէն անուանի նկարիչներէն Գուինթէն Մեսիս։

Հայրը՝ ղայն դրած էր բարեկամ երկաթագործի մը քով, որ խոստացած էր իր արհեստը սորվեցնել անոր։

Գուինթէն արհեստը լաւ մը սորվեցաւ եւ իր անձնական աշխատանոցը բացաւ։

Օր մը, իր խանութին առջեւէն անցաւ գեղեցիկ աղջիկ մը, որ անմիջապէս սիրոյ կրակով վառեց իր սիրտը։

Գուինթէն հետեւեցաւ անոր եւ իմացաւ որ նշանուած է նկարիչի մը հետ։

Այս տեղեկութիւնը իր նախանձը գրգռեց եւ ան սկսաւ իր ազատ ժամերը նըկարչութեան նուիրել։

Բաւական աշխատելէ ետք յաջողեցաւ գծել ներկայանալի Մատոնա մը (Աստուածածին), զոր հետը առնելով փութաց աղջկան հօրը մօտ։ Անոր յայտնեց իր արհեստը եւ ըսաւ թէ խենթի պէս կը սիրէր աղջիկը։

Աղջկան հայրը, հեգնանքով հարցուց.

— Ըսիր թէ երկաթագո՞րծ ես։

— Այո, բայց եթէ ուզեմ կրնամ լաւ նկարիչ մըն ալ ըլլալ, պատասխանեց երիտասարդը։

— Մինչեւ հիմա բան մը գծա՞ծ ես։ Բեր տեսնեմ։

Գուինթէն անոր ցոյց տուաւ Մատոնայի նկարը, որ լաւ տպաւորութիւն գործեց աղջկան հօրը վրայ, տրուած ըլլալով որ երիտասարդը ոչ մէկ տեղ նկարչութեան դաս չէր առած։

Անկէ զատ, երիտասարդին երեւոյթը, ընթացքը եւ վարուելակերպը շատ վայելուչ եւ ազնիւ գտաւ եւ առաջին վայրկեանէն անոր համակրեցաւ։ Ըսաւ թէ՝ աղջիկը իրեն պիտի տար, եթէ վեց ամիսէն աւելի լաւ նկար մը գծել կարենար։

Երիտասարդը մեկնեցաւ եւ հոգւոյն գործի փարեցաւ։ Սկսաւ աշխատիլ առանց հանգիստ առնելու եւ առանց դադարի։ Վեց ամիսէն պատրաստեց խսկապէս գեղեցիկ նկար մը եւ աղջկան հօրմէն ստացաւ սիրածին հետ ամուսնանալու հաւանութիւնը։

Անվերսի դերեզմանատան մէջ, մինչեւ այսօր կը մնայ տապանաքար մը, որուն վրայ գրուած է. «Սէրը նկարիչ դարձուց երկաթագործը։ Այս գերեզմանին մէջ կը հանգչի Գուինթէն Մեսիսը, որ իր նկարչական տաղանդով շահեցաւ իր կինը եւ իրարու հետ երջանիկ ապրեցան մինչեւ իրենց կեանքին վերջը»։

Քաղեց Ա. Օ.

Cinquantenaire du Traité de SÈVRES

Le Cinquantenaire de la signature du Traité de Sèvres fournit aux Français d'origine arménienne l'occasion de rappeler l existence et l'acuité d'un problème arménien non résolu. C'est en effet à ce Traité que les Arméniens doivent, si ce n'est un Etat indépedant conforme à ses dispositions, du moins la reconnaissance officielle de leurs droits.

Il est peu de Français qui n'aient connu d'Arméniens dans leur vie, mais fort peu sont informés de la succession d'événements tragiques qui les poussèrent hors de leur pays. Oppression, résistance et répression, déportations et massacres généralisés organisés par le gouvernement ottoman, création et revers de la République Arménienne, constituent autant d'étapes sanglantes restées gravées dans la mémoire individuelle et collective des Français d'origine arménienne.

Cet événement historique est commémoré de DIMANCHE 8 NOVEMBRE à 16 heures, devant un auditoire averti, dans la salle de Congrès Internationaux, 120, Avenue Emile Zola, Paris (15e). Le Comité d'Honneur constitué par des personnalités du monde littéraire, religieux et politique, placé sous la présidence de Monsieur Gabriel MARCEL, de l'Institut, apporte son appui solennel à la Cause Arménienne

D'autre part, une cérémonie sous le patronage d'honneur du préfet des H. de S. et en présence de diverses personnalités aura lieu le SAMEDI 7 NOVEMBRE à 18 heures, au Musée National de Céramique (Salle du Traité), 4, Grande Rue, (92) SEVRES, lieu même où fut signé le Traité.

COMITE POUR LA COMMEMORATION DU CINQUANTENAIRE DU TRAITE DE SEVRES

Paris Octobre 1970

×

Le Comité d'Honneur est composé des personnalités suivantes :

Président : M. GABRIEL MARCEL : de l'Institut

Membres (par ordre alphabétique)

S. E. Mgr G. AMADOUNI, Exarque apostolique des Arméniens de France ;

S.E. Mgr S.MANOUKIAN, Délégué Apostolique, archevêque des Arméniens de Paris ;

S. E. Mgr. RUPP, Evêque de Monaco ;

M. le Pasteur K. SISLIAN ;

×

Mlle A. ARAKELIAN, chef du Service Arménien de l'OFPRA ;

M. Raymond ARON, Professeur au Collège de France ;

Prof. N. ARPIARIAN, Directeur de la Maison des Etudiants arméniens, Fondation Marie-Nubar ;

M. le Bâtonnier Paul ARRIGHI ;

Dr. Y. ARZUMANIAN ;

M. G. AUSSERRE, Conseiller Général, Maire de Chaville ;

M. Jean BANCAL, Directeur de l'Institut Universitaire de Technologie de Paris ;

Maître Jean BAUGNIET, ancien bâtonnier de l'ordre des avocats, recteur honoraire de l'Université libre de Bruxelles ;

M. Edouard BONNEFOUS, sénateur ;

M. André BOURIN, rédacteur en chef des Nouvelles Littéraires ;

M. Jean BRAUNS, directeur de la Fondation Biermans-Lapôtre de la Cité Internationale des Université de Paris ;

M. Napoléon BULLUKIAN ;

Mme G. CAILLONNEAU, Conseillère Générale des Hauts-de-Seine ;

M. Jacques CARAT, sénateur, maire de Cachan ;

CARZOU, artiste-peintre ;

Jean-Marie CARZOU, écrivain ;

M. G. CHAMPETIER, de l'Académie des Sciences, directeur honoraire du C. N. R. S. ;

M. F. CHAVETON, vice-président du Conseil Général des Hauts-de-Seine, maire de St Cloud ;

M. Joseph COMITI, secrétaire d'Etat auprès du Premier Ministre, Ministre chargé de la Jeunesse, des Sports et des Loisirs ;

M. DECHARTRE, secrétaire d'Etat auprès du Ministre du Travail, de l'Emploi et de la Population ;

M. Costa DESPOTOPULOS, Professeur de Philosophie et de Droit à l'Université de Nancy ;

M. Gaston DEFFERRE, député-maire de Marseille ;

R. P. Kh. DILIZIAN, Directeur du Collège Samuel-Moorat ;

M. Mouchegh DJIERDJIAN ;

Prof. D. DUGUE, directeur de l'Institut de Statistique de l'Université de Paris;

M. Frédéric FEYDIT, Professeur à l'Ecole Nationale des langues vivantes orientales ;

M. J. FONTENEAU, maire de Clamart;

M. Joseph FRANCESCHI, Conseiller Général du Val de Marne, maire d'Alfortville ;

M. N. FRINGHIAN ;

M. Victor GARDON, écrivain ;

M. Virgil GHEORGHIU, écrivain ;

M. Alain GRIOTTERAY, député ;

M. Y. HUSSISSIAN, vice-président de l'U.G.A.B. ;

Maître E. JAKHIAN, du barreau de Bruxelles ;

Maître JANSON, avocat à la Cour de Bruxelles ;

M. Alfred KASTLER, de l'Académie des Sciences, Prix Nobel de Physique ;

M. Setrak KARIAN

M. KASPEREIT, secrétaire d'Etat auprès du Ministre de l'Industrie ;

M. V. KATCHA, écrivain ;

Maître R. LALLEMAND, avocat à la Cour de Bruxelles ;

M. G. LANGROGNET, Conseiller Général des Hauts-de-Seine ;

M. J. LECANUET, sénateur, président du P. D. M. ;

M. Maurice LEROY, membre de l'Académie Royale de Belgique, ancien Recteur de l'Université Libre de Bruxelles ;

M. Alek MANOUKIAN, Président de l'U.G.A.B. ;

M. G. MATZNEFF, écrivain ;

M. Jacques MEDECIN, député, maire de Nice ;

M. Garo MEHIAN, écrivain ;

M. Rouben MELIK, écrivain ;

M. François PERROUX, professeur au Collège de France, Directeur de l'I. E. S. A. ;

Mme Amédée PONCEAU, Présidente de l'Institut des Etudes Humanistes ;

M. PONTILLON, Conseiller Général, maire de Suresnes ;

M. Jean ROSTAND de l'Académie Française ;

M. C. ROY, écrivain ;

M. Hrand SAMUEL ;

M. W. SAROYAN, écrivain ;

M. Alain SAVARY, Secrétaire Général du Parti Socialiste ;

M. Henri SMADJA, Directeur de « Combat » ;

Maître Marc VALLE, du Barreau de Paris ;

M. Henri VERNEUIL, cinéaste ;

Maître Jules WOLF, Président de la Ligue Belge pour la Défense des Droits de l'Homme.

Maître Adrien WOLTERS, Secrétaire Général de la Ligue des Droits de l'Homme ;

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Աղքատախնամ ընկերակցութիւնը, ինչպէս ամէն տարի, հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պատարագ կատարել կու-տայ, Կիրակի Նոյեմբեր 8ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, Մոնմորանսիի եւ Անտիյիի հանգստեան տուներու մէջ մահացող պատսպարեալներու հոգւոյն եւ ի մասնաւորի կազմակերպութեան բարե-րարուհի ՍԱԹԵՆԻԿ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻ յի-շատակին։

Կը հրաւիրուին ազգական եւ հաւատաց-եալ հասարակութիւնը։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Եղսաբէթ Տէր-Վարդանեան եւ զաւակը, Վաղարշակ Տէր-Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գամէր Տէր-Վարդանեան եւ զա-ւակները, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Տէր-Գալուստեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տի-կին Կապի Մահիկեան եւ զաւակները հո-գեհանգստեան արարողութեան պաշտօն կը խնդրեն Կիրակի 8 Նոյեմբեր յետ պա-տարագի, Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ Հայոց եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուս-նոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր, մեծ հօր, խնամիին, Նորոգ հանգուցեալ ողբացեալ՝

ԺԻՐԱՅՐ ՏԷՐ-ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն իր յիշատակը յարգող-ներուն։

ՎԱԼԱՆՍ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի եւ իր շքախումբի Վալանս այցելու-թեան առթիւ, լուսանկարուած նկարները ցուցադրելու համար, Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շարժա-նկարի երեկոյթ մը կազմակերպեց Նո-յեմբեր 7, Շաբաթ երեկոյ ժամը 8,45ին։ Փոլիկոնի Մեզոն տէ Ժէօնի ընդարձակ սրահին մէջ։ Սիրով կը հրաւիրուի Վա-լանսի Հայութիւնը անխտիր։

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ժողովը այս Հինգշաբթի ի-րիկուն ընկ. Սերոբեանի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՍԱՐՍԷԼ - ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ռոզ եւ Արտաւազդ Հանըմեանի զաւակը 50 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի իր ծնող-քին յիշատակին։

KOTCH-PARTIE

ՔՈՉԱՐԻ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի Նոր Սերունդի կողմէ։

Տեղի կ'ունենայ Կիրակի ՆՈՅԵՄԲԵՐ 8ԻՆ ժամը 14ին, Վալանսի Ահարոնեան ակումբին մէջ։

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ

COMMEMORATION DU CINQUANTENAIRE DU TRAITE DE SEVRES

Le DIMANCHE 8 NOVEMBRE 1970 à 16 heures, au CENTRE PARISIEN DE CONGRES INTERNATIONAUX 120 Ave. Emile Zola, Paris (15e) (Parking)

Comité d'Honneur constitué par des personnalités du monde littéraire, religieux et politique, sous la Présidence de M. GABRIEL MARCEL, de l'Institut

La séance est placée sous la Présidence de M. HRANT SAMUELIAN

Prendront la parole :

M. Gabriel MARCEL, de l'Institut

Maître Jules WOLF, Avocat à la Cour de Bruxelles, ancien représentant de la Belgique à la Commission des Droits de l'Homme aux Nations Unies.

M. Gabriel MATZNEFF, écrivain

M. Jean-Marie CARZOU, écrivain

Maître Edouard JAKHIAN, Avocat à la Cour d'Appel de Bruxelles

DIMANCHE 8 NOVEMBRE à 15 H. 30

PALAIS DES SPORTS DE VILLEURBANNE (LYON)

GRAND COMBAT INTERNATIONAL

KECHICHIAN

CONTRE L'ITALIEN

ROMANO

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Օլգա Վազգէնի Զախոյեան կը փնտռէ իր հայրը՝ Զախոյեան (Սիմոնեան Բաղդ-եան) Վազգէն Ապետի, ծնած 1913ին Լե-նինականի մօտ՝ Դուզքեանդ գիւղը։Ծնող-քը ողջ է, ունի չորս զաւակ։ Լուր ստաց-ուած է որ Լիոնի շրջանը կը գտնուի։

Գրել՝ Օլգա Զախոյեան - Պօղոսեան Փողոց Դողոխեան, տան թիւ 19, Երեւան

Կամ

Mme Vartabedian
9, Rue Général Leclerc
92 - Bois-Colombes

ՔՈՔԹԷԼ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի Տիկնանց Օժան-դակ Մարմնի կողմէ, Նոյեմբեր 7 Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, Միութեան սրահին մէջ, 7, Ռիւ Փափէր, առաջին թաղամաս։

ԾԱԽՔԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի Ազգ. Միութիւնը իր տարե-շրջանը աւարտած ըլլալով, կը հրաւիրէ Վալանսի եւ շրջակայքի գաղութները ընդհ. ժողովի, ունկնդրելու Միութեան գործունէութեան բարոյական եւ նիւթա-կան զեկուցումները։

Ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Նոյեմ-բեր 6 Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Հիւսիսեան սրահին մէջ (6, Ռիւ Ֆավանբ-իւն)։

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնա-ճիւղի հայերէնի դասընթացքները սկսած են ուսուցչութեամբ ընկերուհի Հռ. Զի-լինկիրեանի եւ տեղի կ'ունենան Միու-թեան գրասենեակին մէջ 17 Ռիւ Պլէօ ա-մէն Հինգշաբթի, երկու բաժինով. առա-ջինը առաւօտ՝ ժամը 10–12 իսկ երկրոր-դը՝ ժամը 14–16,30։

Նոր արձանագրութեանց համար դիմել նոյն օրերը՝ վերոյիշեալ ժամերուն։

ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ՍԵՆԵԱԿ

Հայ ընտանիքի մօտ, տրամադրելի է սենեակ մը Փարիզի մէջ։ Ամէն յարմա-րութիւն կայ տան մէջ, առանձին մէկուն կամ զոյգի մը համար։

ԱՆՁԱՄԲ դիմել «Յառաջ»ի։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մեր բաժանորդներէն կը խնդրենք որ հասցէի որեւէ փոփոխութեան առթիւ վարչութեան յայտնեն իրենց ՀԻՆ եւ ՆՈՐ հասցէները, գրաւոր, փոփոխութենէն 3–4 օր առաջ։

Հասցէի որեւէ փոփոխութիւն չընդուն-ուիր հեռաձայնով։

ՍԱԿ՝ 5 Ֆր.։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան 80ամեակի տօ-նակատարութիւնը ԿՌԸՆՈՊԼԻ մէջ, Նո-յեմբեր 15ին։

×

Խնճոյք - ճաշ Դաշնակցութեան 80ամ-եակին առթիւ, նախաձեռնութեամբ Ար-նուվիլ - Սարսէլի Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի, Նոյեմբեր 21ին։

×

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայրենակցական Միութիւնը կը պատրաստուի Հայաստա-նէն եկած հայկական գեղեցիկ ֆիլմ մը ներկայացնել, Իսիի Ալամպրայի սրահին մէջ, Դեկտեմբեր մէկին։ Մանրամասնու-թիւնները յետագային։

×

Որբերու Օգն. Մարմնին պարահանդէ-սը՝ Նոյեմբեր 28ին ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ Ժորժ Ե.ի սրահը։

×

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը կը պատ-րաստուի հրապարակային յարգանքի ըն-սարան մը կազմակերպել 15 Նոյեմբերին, Կոմիտաս Վարդապետին եւ Յովհ. Թու-մանեանի ծննդեան հարիւրամեակներուն առթիւ։

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 21ին։

×

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապ. Խաչի Լիոնի մաս-նաճիւղի տարեկան պարահանդէսը 14 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր, Շառպոնիէռի սրահներուն մէջ։

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան Ցերե-կոյթ-Պարահանդէսը 21 Մարտ։

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկ-նանց Օժանդակ Մարմինի տարեկան պա-րահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտ. 12ին Շաբաթ գիշեր, Օթէլ Սփլանտիտի սրահ-ներուն մէջ։

Quelques poèmes choisis pour composer

La légende Arménienne

Disque 33 tours

Montage poètique et réalisation EVE GRILIQUEZ
Production ROUBEN MELIK

Կ'արտասանեն

François Chaumette (sociétaire de la Comédie Française)
Jean-Jacques Aslanian — Eve Griliquez — Jean Martin

Թարգմանուած հեղինակներ՝

Եղիշէ Չարենց, Նարեկացի, Յովհ. Թումանեան, Վահան Տէրեան, Յովհ. Շիրազ, Սայաթ-Նովա, Յովհ. Երզնկացի, Նահապետ Քուչակ, Վա-հան Թէքէեան, Դանիէլ Վարուժան, Պարոյր Սեւակ եւ ժողովրդական։

ԳԻՆ 30 ՖՐ.

PRIX 30 FR

Դիմել

Editions EREBOUNI, B. P. 46, Charenton(94) — Eglise Arménienne, 15 Rue Jean Goujon, Paris (8e) — Librairie H. Samuélian, 51, Rue Mr-le-Prince — Tarpinian, 269, Bd. Voltaire — Palouyan, 43, Rue Richer Paris (9e) et « Haratch »

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ ՁՈՐ ԿՐՆԱՔ ԸՆԵԼ ՁԵՐ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր.
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MERCREDI 4 NOVEMBRE 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — 11.957 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 46me ANNÉE — N° 11.957

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ

(Քսանեւհինգամեակին առթիւ)

Բ.

Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան գաղափարը յղացուած էր 1942ին Անգլիոյ Արտաքին Նախարարութեան կողմէ, գըլխաւոր նպատակ ունենալով խաղաղութեան պահպանումը աշխարհի մէջ: Սակայն անմիջականը պատերազմի զոհերուն աջակցելու պահանջն էր: Կազմակերպութիւնը պէտք է ընդգրկէր բոլոր երկիրները:

Ազգերու Դաշնակցութիւնը ձախողած էր իր առաքելութեան մէջ — աւելի ճիշդը՝ սնանկացած էր — որովհետեւ տիեզերական հանգամանք չէր ներկայացներ: Մեծ հեղինակութիւն չունէր:

Նախագահ Ուիլսընն էր բուն հեղինակը ժընեւի արիսպագոսին, սակայն Միացեալ Նահանգները երբեք չանդամակցեցան անոր: Բաւականացան պարզապէս «դիտող» մը ղրկելով: «Ամերիկեան դիտող»ը այնուհետեւ մաս կազմեց քաղաքական բառարանին:

1944 Օգոստոսի Տըմպարթըն Օքսի խորհրդաժողովէն ետք, 1945ի Յունիսին կարելի եղաւ ոտքի կանգնեցնել ՄԱԿը, որովհետեւ նոր էր վերջացած պատերազմը, զոր միասին էին շահած դաշնակիցները, — Մեծն Բրիտանիա, Միացեալ Նահանգներ, Խորհրդային Միութիւն եւ Ֆրանսա:

Շատ չանցած ծայր պիտի տային անհամաձայնութիւնները երէկի դաշնակիցներուն միջեւ:

Անգլիա եւ Ամերիկա հանդիսաւորապէս յայտարարած էին, որ զինադադարէն ետք պիտի պարպեն գրաւեալ երկիրները: Խորհ. Միութիւնը չհետեւեցաւ անոնց օրինակին, ընդհակառակն հետզհետէ աւելի ամրապնդեց իր դիրքերը Պալքաններու եւ Կեդրոնական Եւրոպայի մէջ, օգտուելով դաշնակիցներու հեռացումէն: Նոյնիսկ աղդեցութեան նոր գօտիներ պիտի ապահովէր յետագային. օրինակ՝ Չեխոսլովաքիան՝ 1948 Փետրուարին:

Սթալին 1945ի Յուլիսին Փոցտամի մէջ պիտի պահանջէր Կարսն ու Արտահանը, ինչպէս նաեւ հակակշիռ՝ Վոսփորի եւ Տարտանէլի նեղուցներուն վրայ: Ու պիտի մերժուէր:

Ուինսթըն Չըրչիլ Ֆուլթընի մէջ պիտի արտասանէր «երկաթէ վարագոյր»ի նշանաւոր ճառը:

Հակառակ յաղթանակէն անմիջապէս վերջ երեւան ելած հիմնական տարակարծութեանց՝ ՄԱԿը դրուեցաւ ամուր հիմերու վրայ: Ու Լէյք Սըքսէսէն ետք վերջնապէս տեղաւորուեցաւ Նիւ Եորքի իր հոյակապ պալատին մէջ, ուր կը մնայ ցարդ:

ՄԱԿի բազմաճիւղ մեքենային մաս կը կազմեն վեց գլխաւոր մարմիններ, առանց հաշուելու յարակից ստորաբաժանումներն ու յանձնախումբերը:

Ամէնէն կարեւորն է Ընդհանուր ժողովը, որ կը նկատուի ՄԱԿի Օրէնսդիր մարմինը եւ որուն կ'անդամակցին 127 երկիրներու ներկայացուցիչները, հաւասար իրաւունքներով:

Երկրորդ կարեւոր մարմինն է Ապահովութեան խորհուրդը, որուն մէջ տիրապետող դեր ունին հինգ մեծ պետութիւնները՝ իբրեւ մնայուն անդամ: Ասոնք են՝ Խ. Միութիւնը, Մ. Նահանգները, Մեծն Բրիտանիա, Ֆրանսա եւ Չինաստան (Ֆորմոզայի կառավարութիւնը): Խորհուրդին միւս տասը անդամները կ'ընտրուին Ընդհանուր Ժողովին կողմէ:

Քաղաքական բոլոր կարեւոր հարցերը կը քննուին այս մարմնին կողմէ եւ կը կարգադրուին: Անհամաձայնութեան պարագային խնդիրը կը ներկայացուի Ընդհանուր Ժողովին: Հինգ Մեծերը վէթոյի իրաւունք ունին Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ, ինչ որ մեծ դժուարութեանց դուռ կը բանայ յաճախ: Ամէնէն աւելի Խ. Միութիւնն է, որ կ'օգտուի վէթոյի իրաւունքէն: Առակի կարգ անցած է Մոլոտովի «նիէթ»ը:

ՄԱԿի մաս կը կազմէ նաեւ՝ Գ) Տնտեսական եւ Ընկերային խորհուրդը, բաղկացած 27 անդամներէ, որոնք կ'ընտրուին Ընդհ. Ժողովին կողմէ: Եւ Դ) Խնամակալ խորհուրդը, որուն վարիչներն են Մ. Նահանգներն ու Աւստրալիա եւ մնայուն անդամները՝ Խ. Միութիւն, Մեծն Բրիտանիա, Չինաստան եւ Ֆրանսա:

Ասոնց բոլորը համադրող եւ ղեկավարող մարմինն է՝ Ե) Քարտուղարութիւնը, որու վարչական մեքենան բաղկացած է 2850 հոգիէ, Ու Թանի ղեկավարութեան տակ:

ՄԱԿին կապուած է նաեւ Զ) Լահէյի Արդարութեան Միջազգային Դատարանը, բաղկացած ընտրեալ 15 անդամներէ:

Բացի այս գլխաւոր մարմիններէն, ՄԱԿին կապուած են նաեւ հետեւեալները — Աշխատանքի Միջազգային Կազմակերպութիւնը (Ժընեւ): Իւնէսքօ (Փարիզ), Միջազգային Հիմնադրամը (Ուաշինկթըն), Վերաշինութեան եւ բարգաւաճման միջազգ. դրամատունը (Ուաշինկթըն), Առողջապահութեան համաշխարհային կազմակերպութիւնը (Ժընեւ), Սննդառութեան եւ երկրագործութեան կազմակերպութիւնը (Հռոմ), ինչպէս նաեւ Մաքսային սակացոյցի (Ժընեւ), Հեռահաղորդակցութեան (Ժընեւ), Քաղաքային օդանաւորդութեան (Մոնթրէալ), Ծովային նաւարկութեան (Լոնտոն), Օդերեւութաբանութեան (Ժընեւ) եւ Հիւլէական ուժի (Վիէննա) յատուկ միջազգային մարմինները:

Ասոնց վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ Ունրուաւան, որ նիւթական աջակցութիւն կ'ընծայէ թերաճ երկիրներուն, մանաւանդ գաղթականներուն: Պաղեստինի արաբ գաղթականները չուրջ քսան տարիէ ի վեր կը վայելեն այս մարմնի օժանդակութիւնը — բնակարան, դպրոց, հիւանդանոց եւայլն: ՄԱԿի գլխաւոր անդամները — մասնաւորաբար Մ. Նահանգները — կը հայթայթեն այս մարմնին անհրաժեշտ գումարները:

Ա՛յսքան բարդ է ու ծաւալուն ՄԱԿի մեքենան:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՔԵՒԳԵՐՄԱՆ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ֆրանսայի եւ Դաշնակցային Գերմանիոյ Արտաքին նախարարները հանդիպում մը ունեցան աոջի օր, Փարիզի մէջ: Շումանի եւ Շէլի խօսակցութեան գլխաւոր նիւթը դարձաւ Պերլինի հարցը:

Այս կապակցութեամբ երկու երկիրներն ալ համաձայն են հաստատելու, թէ Պերլինի խնդրին մէջ պէտք չէ երբեք «տկարացնել» Չորս Մեծերու իրաւասութեան բաժինը: Այլ խօսքով, այդ հարցը, որուն շրջագիծին մէջ կը մտնէ նոյնպէս քաղաքի ելեւմուտքի ապահովութիւնը Դաշնակցային Գերմանիոյ հետ, քննութեան պէտք է առնուի Չորսերու կողմէ: Հարցին յստակ եւ գրաւոր կարգադրութենէն ետք է, որ երկու Գերմանիաները կրնան գործնական քայլեր առնել. աւելին՝ այդ գործնական կարգադրութիւններն եւս, իրենց կարգին, պէտք է ունենան Չորսերու համաձայնութիւնը, քանի որ անոնց վիճակուած է հսկել գործադրութեան եղանակին վրայ:

Շէլ եւ Շուման որոշ լաւատեսութիւն ցոյց կուտան Պերլինի հարցին մէջ. «Ոչ մէկ պատճառ ունիմ յոռետես ըլլալու... չեմ կարծեր, որ Գրոմիկօ Դաշնակցային Գերմանիա մեկնեցաւ, առանց իր մտքին մէջ ունենալու օգտակար ըլլալ Պրանտի առաքելութեան», դիտել տուաւ Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը:

Որոշ շրջանակներու կարծիքով, Մոսկուա Պերլինի կապակցութեամբ կրնայ որոշ զիջումներ կատարել, յատկապէս, հաղորդակցութեան միջոցները բարելաւելով: Միւս կողմէ, Պոն առանց պաշտօնապէս յայտարարելու, կրնայ ընդունիլ, որ իր քաղաքական ներկայութիւնը քաղաքին արեւմտեան մասին մէջ անտիճանաբար «նուազեցնէ»:

Երկու երկիրներու Արտաքին նախարարները քննութեան նիւթ դարձուցին նաեւ լեհ-գերման բանակցութիւնները, որոնք վերսկսան Նոյեմբեր 3ին, Վարշաւայի մէջ: Խօսակցութեան բնոյթի եւ յայտնուած տեսակէտներու մասին Շէլ եւ Շուման գաղտնապահ գտնուեցան, ինչ որ որոշ չափով հասկնալի է, երբ նկատի առնուի, որ Վարշաւայի մէջ Գերմանացիներն ու Լեհերը կը բանակցին այս օրերուն:

Ցամենայն դէպս Շուման բաղձանք յայտնեց բանակցութեան յաջողութեան համար: Ֆրանսա այս ուղղութեամբ պատրաստ է «օժանդակելու»:

Ինչ կը վերաբերի Եւրոպայի Ապահովութեան Խորհրդաժողովի գումարման՝ Պոն եւ Փարիզ անհրաժեշտ կը գտնեն անոր լուրջ նախապատրաստութիւնը:

Շուման Մերձաւոր Արեւելքի հարցին կապակցութեամբ վերահաստատեց Ֆրանսայի տեսակէտը: Փարիզ կը մնայ միշտ այն տեսակէտին, որ Եարինկի առաքելութիւնը պէտք է վերսկսի, իսկ Չորսերն ալ իրենց պարտաւորութիւններն ու պատասխանատուութիւնները ունին այս հարցին լուծման գործին մէջ:

Շէլ համաձայն գտնուեցաւ եւ բաժնեց Շումանի տեսակէտը:

Ֆրանսայի եւ Դաշնակցային Գերմանիոյ Արտաքին նախարարներու հանդիպումը նկատուեցաւ ոչ միայն «գոհացուցիչ», այլեւ՝ «կարեւոր»:

Շէլ Փարիզէն Պոն վերադարձաւ: Պիտի մեկնի Վարշաւա:

ՍԷՆ-ԼՈՐԱՆԻ ԱՂԷՏԸ

144ի հասաւ Սէն-Լորան տիւ Փոնի հըրդեհին զոհերու վերջնական թիւը: Ինքնութիւնը ճշդուած մեռեալներու՝ մէջ են՝ Ժան-Փիէր Պոշեան (Սէն-Լորանէն) 20 տարեկան եւ Սիլվէն Ծառուկեան (Կրընոպլէն) 22 տարեկան:

Քննութիւնները կը շարունակուին ճըշդելու համար պատասխանատուութիւնները, բայց պարզ է արդէն թէ ապահովութեան հարկ եղած միջոցները չկային: Ցաւելեալ՝ ոչ հեռաձայն կայ, ոչ ջուր եւ նման տարածութեան մը համար օգնութեան երեք ելքերն ալ չէն բաւեր: Հակասական տեղեկութիւններ կը տրուին ինչ կը վերաբերի 5-7ի բացման արտօնութեան: Նախ ըսուեցաւ թէ չինելու արտօնութիւնը տրուած էր բայց ոչ բացման, յետոյ ըսուեցաւ թէ աղէտէն ութ օր առաջ բացման արտօնութիւն ալ տըրուած էր:

Հանրապետութեան Նախագահը գիր մը ուղղած է զոհերու ընտանիքներուն: Աշխատանքի նախարարն է՝ Ֆոնթանէ որ պիտի կարգադր այդ ցաւակցական տողերը յուղարկաւորութեան ընթացքին, որ կը կատարուէր Երեքշաբթի առտու:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՍԹԸՆԻ մէջ վախճանած է Կարդինալ Քուշինկ, 75 տարեկանին: Մեծ բարեկամն էր Քենըտի ընտանիքին: Եպիսկոպոս ձեռնադրուած էր 1939ին եւ Պիոս ԺԲ.ի կողմէ Պոսթընի արքեպիսկոպոս նշանակուած 1944ին: Այդ պաշտօնը պիտի պահէր 24 տարի: Կարդինալի աստիճանին բարձրացուց զինքը — 1958ին — Յովհաննէս ԻԳ. Պապը:

ԱՆՏՐԷ ԻՆՃԷԵԱՆ, Պրի Սիւռ Մարնի մէջ սպաննած է 15 տարեկան իր զաւակը, ապա անձնասպան եղած է: Կը կարծուի թէ հետեւանքն է ամուսնական անհամաձայնութեան: Ապահարզանի հաւանականութիւն կար եւ կ'ըսուի թէ հայրը որ շատ կը սիրէր իր տղան, չէր համակերպեր անկէ բաժնուելու գաղափարին:

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ տրուած պաշտօնական տեղեկութեանց համաձայն, հինգ տարուան մէջ չորս միլիոն Թուրք ծնած է: Այսպէս Թուրքերը կ'ըսեն թէ իրենց ներկայ թիւն է՝ 35 միլիոն 66 հազար 549, այսինքն 1965էն ի վեր չորս միլիոն 275 հազար 128 հոգի աւելցեր է: Աճը՝ 2,8 առ հարիւր է եղեր ինչ որ բարձրագոյններէն մին է աշխարհի:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ամերիկեան դեսպանատունը վերստին իրաւունք ստացած է իր երկու ներկայացուցիչները ղրկելու Երեւան, որպէսզի ասոնք Լենինականի մէջ տեսակցին երկու ամերիկացի զօրավարներուն հետ:

ՔԱՐԱՉԻԻ (Փաքիստան) օդակայանին մէջ սպաննուած է Լեհաստանի Արտաքին փոխ-նախարարը: Օդակայան կը գտնուէր նաեւ լեհ Նախագահը: Բեռնատար կառք մը սրընթաց արշաւած է լեհ պատուիրակութեան վրայ՝ սպաննելու համար անդամները: Նախագահը մազապուրծ ազատած է: Շարժավարը կանխամտածուած ձեւով գործած է իր ոճիրը, քանի որ «անկցի համայնավարութիւնը» բացագանչելով նետած է իր կառքը պատուիրակութեան անդամներուն վրայ: Շարժավարը Փաքիստանցի է: Լեհ նախագահը անմիջապէս ընդհատած է իր ճամբորդութիւնը եւ Վարշաւա վերադարձած է:

ՀԵԼՍԻՆՔԻԻ մէջ (Ֆինլանտա) վերսկըսան հիւլէական զէնքերու սահմանափակման խօսակցութիւնները Մ. Նահանգներու եւ Խորհ. Միութեան ներկայացուցիչներու միջեւ: Ամերիկացիք կ'ակնկալեն, որ Մոսկուա վերջնապէս պատասխանէ իրենց առաջարկներուն: Վիէննայի մէջ Յուլիս 27ին Ամերիկացիք երկու առաջարկ ներկայացուցած էին. 1) Սահմանափակել միջ-ցամաքային հրթիռները իրենց այժմու քանակին մէջ, 2) Սահմանափակել «աշխարհագրական» շրջագիծի մէջ հակահրթիռային պաշտպանութիւնը, այսինքն՝ սահմանափակել Մոսկուայի եւ Ուաշինկթընի շրջագիծերու մէջ:

ԼԻԲԻՈՅ վարչապետը յայտարարեց, թէ օտար երկիրներէ գնուած զէնքերը «բնականաբար» պիտի օգտագործուին վերադրաւելու համար արաբ հողերը, որոնք ներկայիս կը գտնուին Իսրայէլի տիրապետութեան տակ: Այդ զէնքերն են՝ անգլիական հրասայլերն ու Ֆրանսական Միրաժ օդանաւերը:

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

—o—

ՆԱԽԱԳԱՀ ՈՒԻԼՍԸՆԻ ԻՐԱՒԱՐԱՐԱԿԱՆ ՎՃԻՌԸ ՄԻԱՑԵԱԼ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

—o—

Ա.

Դաշնակիցներու Գերագոյն Խորհուրդի դիմումին ընդառաջ երթալով, Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու նախագահը, Ուտրօ Ուիլսըն, իբրեւ գերագոյն իրաւարար, Նոյեմբեր 22, 1920ին արձակեց իր վճիռը Միացեալ Հայաստանի սահմաններուն մասին, ըստ դաշնագրին: Հետեւեալը իրաւարարական այդ վճիռի բնագիրին ամբողջական թարգմանութիւնն է.—

Պարոն Նախագահ,

Գերագոյն Խորհուրդի Ապրիլ 26ի որոշումով ինծի հրաւէր ուղղած էիք իրաւարար ըլլալ Թուրքիոյ եւ նորակազմ Հայաստանի սահմանային հարցին: Այս տարի, Սեւրի դաշնագիրը ստորագրող պետութեանց ներկայացուցիչները այս պատիւը շնորհած են ինծի, չեշտելով նաեւ իրենց մտադրութիւնը՝ ընդունելու իմ ճշդած սահմանները եւ որեւէ պայման, որ դէպի ծով անցք պիտի տայ Հայաստանի, եւ բոլոր կարգադրութիւնները, որոնք պիտի ապահովեն սահմանակից թրքական հողերը:

Սեւրի դաշնագրի 89րդ յօդ.ի հատուած 6ի պայմաններուն համաձայն, յստակօրէն ճշդորոշուած է, որ սահմանային այս իրաւարարութիւնը պիտի կատարուի Էրզրումի, Վանի, Պիթլիսի եւ Տրապիզոնի վիլայէթներուն մէջ: Խորապէս գիտակից այս հրաւէրով իմ վրայ դրուած պատասխանատուութեան, լծուեցայ այս դժուարին գործին, հայ ժողովուրդի շահերուն ծառայելու բուռն փափաքով, ինչպէս նաեւ այս բազմաչարչար երկրին մէջ ապրող բոլոր բնակիչներուն, ի՛նչ ցեղի եւ կրօնքի ալ պատկանին, ի մտի ունենալով կիրարկել ամենախիստ արդարութիւնը այս ժողովուրդներուն հանդէպ — քիւրտ, թուրք, յոյն կամ հայ — որոնք կը բնակին յարակից շրջաններուն մէջ:

Բացայայտ է, որ այս հարցի լուծման համար չորս վիլայէթներու բնակչութեան կրօնական եւ ազգագրական հանգամանքը կարելի չէր ընդունիլ իբրեւ ուղեցոյց: Ազգաբնակչութեան մը համար, որ վաղուց բազմազանդուած խառնուրդ մըն է, ազգագրական նկատումը աւելի եւս կը դժուարանայ, երբ հաշուի առնենք Հայերու եւ Յոյներու տարագրութեան եւ կոտորածներու արդիւնքը եւ ահաւոր կորուստները, որոնց ենթարկուեցաւ մահմետական բնակչութիւնը գաղթի, բծատենդի եւ այլ հիւանդութիւններու հետեւանքով:

Սեւրի դաշնագրի 89րդ յօդուածով իրաւարարութեան չորս նահանգներու մէջ սահմանափակումը պարտք եւ պարտաւորութիւն կուտայ ինծի նորակազմ Հայաստանի զիջիլ ըստ կարելւոյն մեծ հողամաս մը, որ թէ՛ գոհացում տայ սահմանային բնական եւ տրամաբանական պահանջներուն եւ թէ Հայաստանը կազմէ աշխարհագրական եւ տնտեսական միութիւն մը: Կենսական է չմոռնալ, թէ նոր Հայաստանի պետութիւնը, որ պիտի պարփակէ ռուսական Անդրկովկասի հայկական նահանգները, իր մէջ պիտի հաշուէ քրիստոնեայ եւ մահմետական տարբեր, հաւասար թիւով եւ այլազան ցեղերով: Հայաստանի Հանրապետութեան քաղաքացիութիւնը պիտի բաղկանայ, աչքի առաջ ունենալով լեզու եւ կրօնք, Հայերէ զատ նաեւ Թուրքերէ, Յոյներէ, Քիւրտերէ, Ղըզըլպաշներէ, Լազերէ եւ ուրիշներէ: Հայերու, Թուրքերու, Քիւրտերու եւ Յոյներու հողային ներհակ պահանջները, իմ իրաւարարութեանս սահմաններուն մէջ, կարելի չէ միշտ ներդաշնակել: Այսպիսի պայմաններու մէջ, իմ համոզումս էր, որ առողջ տնտեսական կեանքի մը տեսակէտը ապագայ հայ պետութեան համար՝ պէտք էր ունենար վճռական նշանակութիւն: Հոն, ուր յստակ աշխարհագրական սահմանագիծի պահանջները կը ներէին, սահմանի բոլոր լեռնային եւ հովիտային մասերը, ուր գլխաւորաբար Հայեր եւ Քիւրտեր կը բնակին, ձգել Թուրքիոյ, բացի այն պարագայէն, երբ առեւտրական կապերը գլխաւոր, կեդրոնական քաղաքներու հետ կը պարտադրէին, որ անոնք անպայման Հայաստանի մնան: Հոն, ուր կարելի եղաւ տեղեկութիւն հաւաքել ցեղերու յարաբերութեանց եւ տեղափոխութեանց մասին, ճիգ ըրինք յարգելու այդ ցեղային խումբերու ամբողջականութիւնը եւ իրենց թափառիկ խաշնարածի շարժումները:

Պարսկական սահմանէն Ղոթուրի հարաւ-արեւմուտքը հայկական սահմանագիծը որոշուած է խորաուրորտ, բնական բարձր լեռնակատարներու գօտիով մը, որ կ՚երկարի մինչեւ Վանայ լիճին հարաւ-արեւմուտքը Պիթլիս եւ Մուշ քաղաքները: Այս սահմանագծումով Թուրքիոյ կը մնայ Հէքքիարի սանճաքին ամբողջութիւնը, այսինքն Վանայ նահանգին կէսը եւ գրեթէ ամբողջութիւնը Սղերդի սանճաքին: Բնագրական այս պատճառը, որ կ՚արդարացնէ այս որոշումը, աւելի եւս կը զօրանայ ցեղաբանական տեսակէտէն, որ Հէքքիարին եւ Սղերդը գերազանցօրէն քրտական են բնակչութեամբ եւ տնտեսական կապերով:

Հայ պետութեան համար շահաբեր պիտի ըլլար, որ ընդգրկէր նաեւ Մեծ Զապ գետի հովիտը, որ մեծ մասով քիւրտ եւ ասորի բնակչութիւն ունի եւ անհրաժեշտ մաս մըն է Միջագետքի եւ Քիւրտիստանի Տիգրիս գետով ոռոգումին: Այս գլխաւոր ջուրերու հակակշիռը պէտք է վերապահուէր, որքան կարելի էր, երկու շահագրգռուած երկիրներուն՝ Միջագետքի եւ Թուրքիոյ: Այս պատճառներով Հայոց յաւակնութիւնը Մեծ Զապ գետի վերին հովիտին մասին՝ կարելի չէր գոհացնել:

Արեւմտեան սահմանը կ՚երկարաձգուի Պիթլիսէն եւ Մուշէն դէպի հիւսիս Երզնկայի մօտերը, այսինքն Պիթլիս եւ Կարին նահանգներուն մէջէն: Ասիկա բնական աշխարհագրական պատնէշ մըն է, որ Հայաստանի կ՚ընծայէ լիակատար ապահովութիւն, իսկ Թուրքիոյ կը թողու շրջան մը, որ զօրեղապէս քիւրտ է: Այս շրջանի հայ գիւղերը, ինչպէս Քղի եւ Թեմրան, հարկադրաբար Թուրքիոյ կը ձգուի, որովհետեւ այստեղ Հայերը եկեղեցական եւ առեւտրական յարաբերութիւններով աւելի Խարբերդի, քան Կարինի ու Պիթլիսի հետ կապուած են: Այս որոշումը անխուսափելի հետեւանքն է Սեւրի դաշնագրին 27րդ յօդուածին, 4րդ հատուածին եւ 89րդ յօդուածին, որոնք Խարբերդ քաղաքն ու շրջանը Թուրքիոյ թողած են:

Տերսիմի հիւսիսէն անդին, սահմանագծումի բնոյթը եւ ուղղութիւնը սերտօրէն կախում ունէին Հայաստանի համար ծովային գոհացուցիչ ելք մը գտնելէն: Այս խնդիրին ճշգրիտ լուծումէն կախուած էր, իմ դատողութեամբ, չորս նահանգներու բնակչութեան — թուրք, քիւրտ, յոյն, եզիտի եւ հայ — տնտեսական ապագայ բարօրութիւնը: Նկատի առած եմ պահանջները Պոնտոսի Յոյներուն, որոնք անցեալ Մարտին յուշագիր մը ներկայացուցին Գերագոյն Խորհուրդին (Լոնտոն գումարուած), որով կը պահանջէին ծովեզերեայ շրջանի միութեան պահպանումը եւ Ռիզէէն մինչեւ Սինոպ տարածուող հողամասի վարչական ինքնավարութիւնը: Սեւրի դաշնագրի 89րդ յօդուածով ինծի լիազօրութիւն տուող իրաւասութեան մէջ չէր իյնար ո՛չ շրջանի անկախութեան համար յանձնարարութիւն տալ եւ ոչ ալ ինքնավարութիւն: Նմանապէս իրաւունք չէր տար ինծի զբաղելու անկախ Ճանիկի ծովեզերեայ սանճաքին հողամասով կամ Քասթեմունիի նահանգով, որոնց մէջ կը տարածուէր Յոյներու տենչացած միութիւնը եւ ինքնավարութիւնը:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՍՏԱՑԱՆՔ.— «Սիամանթօ եւ Խրճէ-Զարէ», գրեց Մուրատ Մանուկեան, տպարան Սրբոց Յակոբեանց, Երուսաղէմ, 1970:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

—o—

Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն Հոկտեմբեր 25ին, քննադատեց այն գիտնականները, որոնք հարկ եղած չափով հակակրութիւն ցոյց չեն տար արեւմտեան գաղափարներուն հանդէպ: Քննադատութիւնը ուղղուած է Գիտութիւններու Ակադեմիայի Լեբեդեւի բնագիտութեան հիմնարկութեան գիտնականներուն:

Կեդր. Կոմիտէի քննադատութիւնը լոյս տեսաւ կուսակցութեան երկշաբաթաթերթին՝ «Պարտիինայա Ժիզն»ի մէջ: Դիտել կը տրուի նախ, թէ հիմնարկութեան տեղական կուսակցական կազմակերպութիւնը անբաւարար աշխատանք կը կատարէ գաղափարախօսական մարզի մէջ: Ապա կը հրահանգուի նախաձեռնել արշաւ մը՝ «գիտնականները մղելու համար անհաշտ դիրքի հակահամայնավար եւ վերաքննական գաղափարախօսութեանց դէմ»:

Լեբեդեւի բնագիտութեան հիմնարկութիւնը, որ անուանի հաստատութիւն մըն է, կը գտնուի Մոսկուա:

Այս քննադատութիւնը կատարելով, կուսակցութիւնը կ՚ուզէ ցոյց տալ, թէ գիտնականներու գործերը անքննադատելի չեն, յատկապէս գաղափարական գետնի վրայ: Ապահովաբար քննադատութիւնը առաջին առթիւ ուղղուած է հիմնարկութեան երկու մեծ դէմքերուն դէմ՝ հիւլէական հարցերու մասնագէտ Անդրէյ Սախարովի եւ Իգոր Թամի, քանի որ երկուքն ալ բազմաթիւ անգամներ արտայայտուած են ի նպաստ ներքին աւելի լայն ազատութիւններու եւ մտքերու աւելի լայն փոխանակութեան Արեւմուտքի հետ:

Խորհ. Միութեան մէջ ընդունուած է ըսել, թէ բնագէտները ընդհանրապէս վերապահ են կուսակցութեան ուղղափառ գաղափարախօսութեան հանդէպ, եւ կը պատկանին անոնց, որ չեն վախնար յայտնելու իրենց տեսակէտները:

Հրապարակուած քննադատականին մէջ, որ կը գրաւէ երկշաբաթաթերթին երկուեւկէս էջերը, ոչ մէկ անուն յիշատակուած է, ինչ որ մտածել կուտայ, թէ կուսակցութիւնը չուզեր հանրային դատապարտութեան բնոյթ տալ բռնածին: Յետ-ստալինեան շրջանին գիտնականները բաւական լայն գերիշխանութիւն մը ապահովեցին. այսպէս, Գիտութիւններու Ակադեմիայի անդամները, ինչպէս Սախարով եւ Թամ, կարգապահութեան կրնան հրաւիրուիլ միայն Ակադեմիայի կողմէ, ցորչափ իրենց արարքները ոճրային բնոյթ չունին:

Վերջին տարիներուն, կուսակցութիւնը իր դժգոհութիւնը յայտնած է գաղափարախօսութեան նկատմամբ գիտնականներուն ցոյց տուած անտարբերութեան համար, սակայն, ցարդ, ընդհանրապէս իր

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Հոգ չէ թէ Զարուհի զիս չսիրէ, կը մտածէր, բայց գոնէ զիս թշնամական մը չնկատէ:

Արամ՝ Աշոտի խորհուրդին վրայ, հարկ չէր տեսած այս վերջինոյն Շաւարշի մասին ըսածները հաղորդելու Վահանին:

— Թող ամէն բան կարգադրուի եւ յետոյ իրողութիւնը կը յայտնենք Վահանին, ըսած էր Աշոտ եւ Արամ օրինաւոր գտած էր այս կերպ վարմունքը:

Սիրքէճի հասնելով՝ Աշոտ բաժնուեցաւ իր երկու բարեկամներէն, ըսելով թէ ժամադրութիւն մը ունէր այդ կողմերը:

Արամ եւ Վահան ճամբանին շարունակեցին եւ եկան Բերա ու գացին Թօքաթլեանի սրճարանը, ուր այդ օրերուն անսովոր ոգեւորութիւն մը կը տիրէր:

Հոն սեղանի մը քով նստած գտան Մարտիկ էֆէնտին ու մօտեցան իրեն:

Այս վերջինը որ մօտէն տեղեակ էր Վահանի հոգեկան տխուր վիճակին՝ զարմացաւ տեսնելով երիտասարդին ժպտուն դէմքը:

— Շատ զուարթ կը տեսնեմ ձեզ երկուքդ ալ, ըսաւ խնդալով, արդեօք մեր այս տաղնապալից կացութի՞ւնն է որ այդ զուարթութիւնը կը ներշնչէ ձեզի:

— Ոչ, պատասխանեց Վահան, այլ անակնկալ դէպք մը:

— Ըսէ տեսնենք, եթէ գաղտնիք մը չէ:

— Քեզի հետ գաղտնիք չունինք:

Եւ Վահան պատմեց ինչ որ անցեր էր Այ Ստեֆանոյի մէջ:

Մարտիկ էֆէնտի ինքն ալ չափազանց գոհ եղաւ այս պատմութիւնը լսելով:

— Միայն թէ, ըսաւ, կարծեմ ասոնք ուշ մնացին եւ բանը բանէն անցաւ:

— Ի՞նչ ըսել կ՚ուզես, հարցուց Վահան:

— Ըսել կ՚ուզեմ որ եթէ չեմ սխալիր, Շաւարշի եւ Տիկին Զարուհիի ամուսնութիւնը որոշուած բան մըն է:

— Այդ խնդիր չէ, պատասխանեց Վահան, ես կ՚ուզեմ նախ իմ անմեղութիւնս հաստատել, ցոյց տալ թէ ես որեւէ մասնակցութիւն չեմ ունեցած Սելանիկի եղերական դէպքին մէջ եւ եթէ դեր մը խաղացած եմ՝ այն Լեւոնը ազատելու համար ջանքերս են, ջանքեր որոնք թերեւս յաջողէին եթէ անակնկալ պատահարներ տեղի չունենային, ինչպէս որ պատմած եմ: Գալով այս ամուսնութեան, անշուշտ գոհունակութիւն չի կրնար պատճառել ինծի, բայց վերջապէս երբեք մտքովս չեմ անցներ բռնի կերպով տիկին Զարուհիի հետ ամուսնանալ: Իմ գլխաւոր նպատակս է իմ պատիւս մաքրել եւ ատիկա հիմա պիտի կրնայի ընել:

— Իսկ գալով քու ըսածիդ, միջամտեց Արամ՝ խօսքը Մարտիկ էֆէնտիի ուղղելով, կարծեմ բոլորովին ճիշդ չէ... Շաւարշ տակաւին չէ ամուսնացած քրոջս հետ:

— Բայց դեռ այս առտու տեսայ Բարսեղ էֆէնտին որ ինծի ըսաւ թէ ներկայ իրարանցումներուն վերջանալուն կը սպասէք եղեր որպէսզի վերջնական կարգադրութիւնները ընէք:

— Այսինքն առնուազն շաբաթ մը, ըսաւ Արամ:

— Շաբաթ մը կամ երկու շաբաթ, այդ խնդիր չէ եւ կարեւորութիւն չունի:

— Ընդհակառակն, մեծ կարեւորութիւն ունի այս պարագային:

— Ի՞նչպէս, հարցուց Մարտիկ էֆէնտի հետաքրքրուած:

— Մինչեւ շաբաթ մը կրնան այնպիսի բաներ պատահիլ, որոնք բոլորովին խզեն այդ ամուսնութեան համար կատարուած բանակցութիւնները:

Վահան եւ Մարտիկ էֆէնտի այս խօսքերը լսելով՝ զարմացած Արամին նայեցան:

Երիտասարդը շարունակեց.

— Այո, կրնայ ըլլալ որ շաբաթ մը ետքը Շաւարշին դիմակը վար առնուի:

— Ի՞նչ դիմակ, գոչեց Մարտիկ էֆէնտի զարմացած:

— Առ այժմ աւելի բան մը չեմ կրնար ըսել, պատասխանեց Արամ:

— Բայց այդչափ խօսելէ ետքը՝ անկարելի է որ լռես, ըսաւ Վահան որ չափազանց հետաքրքրուած էր իր բարեկամին այս անակնկալ խօսքերէն:

— Հաւատացէք որ աւելի բան մը չեմ կրնար ըսել, կամ աւելի ճիշդը՝ աւելի բաներ չեմ գիտեր:

— Բայց այդպիսի ծանրակշիռ բան մը պիտի չըսէիր եթէ խնդիրը լուրջ չըլլար, պնդեց Վահան:

— Լաւ ուրեմն, քու բարեկամդ է որ յանձն առաւ Շաւարշի դիմակը վար առնել:

— Ո՞ր բարեկամս:

— Աշոտը, պատասխանեց Արամ:

— Եթէ Աշոտն է ըսողը, ուրեմն լուրջ է, Աշոտ թեթեւօրէն այդպիսի խօսք մը պիտի չըսէր:

— Ես ալ այնպէս կը հաւատամ, միայն թէ ինք էր որ շաբաթ մը պայմանաժամ ուզեց որոշ տեղեկութիւններ բերելու համար:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(250 – Շար.)

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

«ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ»ՈՒԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 17ին Պերլինի Հայ Գաղութային Միութեան վարչութիւնը հրաւիրած էր տօնելու «Մշակոյթի Օր»ը: Այս տարի յատկացուած էր այս տօնը — բացի սուրբ Թարգմանիչներէն — յիշատակելու Առաքել Դաւրիժեցիի մահուան 300ամեակը, Խրիմեան Հայրիկի ծննդեան 150 ամեակը, Հայր Ղեւոնդ Ալիշանի ծննդեան 150ամեակը եւ Գրիգոր Արծրունիի ծննդեան 125ամեակը:

Երկիւղած եւ յոտնկայս «Հայր մեր»ի ունկնդրութենէն ետք, զոր նուագեց Տիկին Շուշան Հանըմեան, յարգանքի եւ յիշատակի խօսք ըսաւ Տոքթ. Պ. Ֆրունճեան հրաւիրելով ներկաները թէյասեղանի մը եւ իբր «հոգոց» ընդունելու տունէն պատրաստուած խմորեղէններ:

Տիկին Արմինէ Տէր-Մարգարեան նուագեց Մոցարտէն դասական կտոր մը:

Պ. Ֆրունճեան խօսեցաւ օրուան ծրագրին համար պատրաստած ճառ մը՝ վեր հանելով սուրբ Թարգմանիչներու դերը եւ առ հասարակ հայ մշակոյթը: Թուեց անունները հայ մշակոյթին ծառայողներուն բոլոր դարերուն մէջ, եւ առաւելաբար կանգ առաւ Առաքել Դաւրիժեցիի պատմագրքին առջեւ, լայնօրէն պարզելով բազմակողմանի նշանակութիւնը այս գրքին եւ ցոյց տալով հազուագիւտ օրինակը, յանձնարարեց կարդալ զայն լաւ ըմբռնելու համար Հայոց 17րդ դարու վիճակը: (Կան Դարանաղցին, Սիմէօն դպիրը, Երեմեան, Զէլէպի Քէօմիւրճեանը եւ ուրիշներ, բայց Դաւրիժեցիի պատմութիւնը իբր այդ գրողի արժանիքն եւս ունի քան լոկ ժամանակագիր): Տասնեւմէկ տարի հաւաքած եւ գրած է պատմական անցքերը մօտ վաթսուն տարիներու, երբ Պարսկաստանի եւ Օսմանեան կայսրութեանց միջեւ գրեթէ անընդհատ կռիւներ կը մղուէին Հայաստանի հողին վրայ, եւ կամայականութիւնը կը տիրապետէր: Յիշեց մանաւանդ Շահ Աբբասի Հայերու գաղթեցումը դէպի Սպահան, ուր Դաւրիժեցիի ամէնէն յուզիչ պատմական բաժինը կը կազմէ 56 առանձնակի նիւթերու գրագլուխներէն:

Ո՞վ չի ճանչնար Խրիմեան Հայրիկը, գոչեց բանախօսը եւ պարզեց անոր կեանքը եւ գործը համառօտակի, բայց շեշտելով որ նորոգող մըն էր Հայրիկը: Գտնուեցաւ նաեւ Պերլին եւ շատ պարզ է որ իր «երկաթէ շերեփի եւ հերիսայի» քարոզը իր մտքին մէջ ծնունդ առաւ այստեղ, որովհետեւ յուսախաբութիւնը այստեղ զգաց մեծ հայրենասէրը: Խրիմեանի գրական վաստակը իբր առջինեկ գործ, որով ժողովուրդին ուշադրութիւնը կը հրաւիրէր դէպի հայրենի հողը, ընտանիքի սէրը եւ ազգային արիութիւնը կը համադրուի իր գործին՝ իբր տարան Հայաստանի հողին վրայ հաստատող, իբր պատրիարք, իբր Պերլինի վեհաժողովի Հայոց պատուիրակութեան նախագահ եւ իբր կաթողիկոս:

Տիկին Ա. Տէր-Մարգարեան մէջ ընդ մէջ կարդաց «Եկել է գարուն, ոսխակը սիրուն, վարդի թուփի տակ, Հայրիկ ջան», եւ «Հայրի՛կ, հայրի՛կ, քո հայրենիք, Վասպուրական մեր աշխարհ» ոտանաւորները:

Փեքր դադարէ ետք բանախօսը ծանօթացուց Հայր Ղեւոնդ Ալիշանի ուսուցչական, բանասիրական եւ բանաստեղծական գործերը: Բեղուն կեանք մը ամբողջապէս իր հայ ազգին նուիրուած: Ո՞ր մէկը յիշել իր աշակերտներէն, որոնք իրենց կարգին մեծ գործիչներ եւ գրողներ եղած են, ո՞ր մէկը յիշել իր գրական վաստակներէն, ըսաւ բանախօսը եւ կարդալէ ետք Ալիշանի շարք մը գրքերուն անունները, կարդաց «Լռեցեալ գերեզմանաց Հայոց» ծանօթ բանաստեղծութիւնը:

Յետոյ ներշնչումով արտայայտուեցաւ իր տեսնի արեւելահայ մեծագոյն հրապարակագիր Գրիգոր Արծրունիի մասին, պատմելով կեանքը, գործը եւ նուիրուածութիւնը հակառակ իր հայերէնը ոչ մայրենի լեզու ըլլալուն եւ հակառակ անոր որ կրնար շատ յարգի պաշտօնեայ մը ըլլալ Թիֆլիսի մէջ, ինչպէս իր հայրը Թիֆլիսի քաղաքապետ եղած էր եւ կ'ուզէր որ իր զաւակն ալ իր ուղիով ընթանար: Արծրունի իր «Մշակ»ը հիմնելով, քսան տարի անձամբ վարեց իր թերթը մինչեւ իր մահը՝ քարոզելով քաղաքական զարգացում եւ մշակոյթի յարգանք: Արդէն Հայտելպերկի իր ուսանողական օրերէն սկսաւ աշխատակցիլ հայ թերթերու, բայց միտքը դրաւ իր հօրմէն ստանալիք նիւթական միջոցները ի սպաս դնել թերթի միջոցով իր ազգին ծառայելու գործին: Գր. Արծրունին էր որ իր աշխատակիցներուն հետ խորհրդակցելով յաջորդ թիւին նիւթերը եւ խմբագրականը կ'որոշէր: Ինքն էր որ Հայոց մէջ առաջին անգամ յօդուածագիրները վարձատրել սկսաւ: Այս ճամբով գտաւ տաղանդաւոր աշխատակիցներ, որոնց կարգէն են Րաֆֆին եւ Աւետիս Ահարոնեանը:

Նմոյշ մը տալու համար Արծրունիի խմբագրականներէն, Տիկին Տէր-Մարգարեան կարդաց «Խօ՞սք թէ գործ» գրուածքը, որ առնուած էր «Մշակ»ի 31 Յունուար 1877ի թիւէն:

Պետրոս Ֆրունճեան իր խօսքը վերջացուց կոչ ուղղելով հայ գիրք կարդալու, առնուազն որեւէ հայ թերթ: Ասկէ զատ միշտ ներկայ ըլլալու հայկական միութիւններու հաւաքոյթներուն, կապ պահելու համար հայ մշակոյթին հետ:

Շատ ոգեւորիչ էին նաեւ հանդէսին վերջաւորութեան փայլ տուող երկու արտասանութիւններ: «Խոստացիր, հայ աղջի՛կ» ոտանաւորը արտասանեց Օր. Մարի Տէմիրճեան, «Լուսաւորչի կանթեղը» արտասանեց Պր. Մովսէս Ղարիբեան:

ԹՂԹԱԿԻՑ

...քննադատութիւնները ուղղած էր գիտնականներու երիտասարդ տարրին: Վերջին քննադատութիւնը առաւելաբար երէց գիտնականներու ուղղուած է:

Կեդր. Կոմիտէն քննադատութեան թիրախ կ'ընէ հիմնարկութեան կուսակցական կազմակերպութիւնը: Հիմնարկութեան տնօրէնը կը թուի ըլլալ Դմիտրի Ակօրելթսին, որ 1964ին ստացաւ Նոպելեան մրցանակ: Գիտնականը կուսակցական չէ:

Թ. Ա. Թ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 80ԱՄԵԱԿԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Դաշնակցութեան 80րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը տեղի ունեցաւ 25 Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք Ազգային Տան մեծ սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ.Յ.Դ. «Վարանդեան» կոմիտէին եւ գործօն մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին եւ Սէն Մորիսի Հ. Յ. Դ. «Վրացեան» խումբին: Ժամանակէն առաջ բազմութիւն մը լեցուցած էր սրահը, մեծամասնութեամբ երիտասարդներ, որոնք եկած էին իրենց յարգանքի տուրքը տալու այն յայտնի եւ անյայտ հերոսներուն, որոնք հայրենի բնաշխարհի մէջ, ազատութեան սրբազան դրօշը պարզեցին վասն Ազատութեան եւ Անկախութեան:

Ժամը 4ին ներկաները յոտնկայս երգեցին Դաշնակցութեան քայլերգը, որմէ ետք օրուան նախագահը պատշաճ ուղերձ մը կարդաց շեշտելով.— «Դաշնակցութիւնը այն հսկայ կաղնին է, որ իր արմատները շատ խորունկ ձգած է հայ ժողովուրդի սրտին մէջ. առանց ազգային առողջ գաղափարաբանութեան, առանց այս ժողովուրդի հոգեկան ապրումներուն, առանց ազգային իտէալի այս ժողովուրդը չի կրնար ապրիլ որպէս ազգ»:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին Տիկիններ Ալիս Գալուստեան (Վիէնէն), Ռ. Ունճեան, Օր. Գիլճեան, ընկերներ Թոմաս Յակոբեան, Խաչիկ Միսիեան, Յովհաննէս Տէր-Պետրոսեան եւ Յ. Պէրպէրեան (Ջութակ):

Օրուան բանախօս ընկ. Միսաք Միրզէ իր կուռ բանախօսութեամբ յետադարձ ակնարկ մը նետեց հայ ժողովուրդի գոյավիճակին վրայ նախ քան Դաշնակցութիւնը:

«Դաշնակցութիւնը եկաւ իր մաքուր եւ ազգային առողջ գործելակերպով յեղաշրջելու հայ մարդու հոգին, ազգային հպարտութիւն ներշնչեց անոր. այսօր Դաշնակցութիւնը հայ ժողովուրդի երեք հատուածները ի մի ձուլեր է. ո՛չ Ռուսահայ կայ, ո՛չ Տաճկահայ եւ ոչ ալ Պարսկահայ, այլ կայ հայ ժողովուրդ: Ստեղծեց ազատ եւ անկախ հայրենիք 1918ին, Դաշնակցութիւնը ընկրկիլ չի գիտեր: Ան պիտի շարունակէ իր առաքելութիւնը մինչեւ որ իրականանայ բոլոր Հայերու երազը՝ միացեալ, ազատ եւ անկախ Հայաստան»: Բանախօսը իր խօսքը վերջացուց կոչ ուղղելով երիտասարդութեան, որ ինքն ալ իր կարգին պարտականութիւն ստանձնէ այս ժողովուրդին ծառայելու:

Հանդէսի պաշտօնական բաժինը վերջացած ըլլալով, սկսաւ խնջոյքի բաժինը, որ իսկապէս օրինակելի էր՝ ստեղծելով խանդավառութիւն, ազգային եւ յեղափոխական երգերով:

Խնջոյքի ընթացքին խօսք առաւ ընկեր Յակոբ Արթինեան:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Ցիմարանոցի մը տնօրէնը, պաշտօնական հիւրեր պտըտցնելով հաստատութեան զանազան յարկաբաժինները, բացատրութիւններ կուտայ անոնց:

— Այս երիտասարդը, որ պուպրիկ մը կը շոյէ, հաստատութեան ամէնէն բարի եւ հանդարտ հիւանդն է, կ'ըսէ երազկոտ ու մելամաղձոտ մէկը ցոյց տալով: Ձեռքի պուպրիկը, կը կարծէ իր սիրած աղջիկը՝ զոր չեն տուած իրեն եւ այդ պատճառով ջղային հիւանդութեան տիրացած է:

Ծանր հիւանդներու յարկաբաժնին մէջ, տնօրէնը հիւրերուն ցոյց կուտայ խառնիխուռն մազերով ու դէմքի բիրտ արտայայտութիւններով հիւանդ մը, որ շարունակ թեւերը կը շարժէ սպառնական կերպով ու կը պոռայ իր սենեկակիցներուն:

— Այս մարդն ալ այն «բախտաւորն է», որ ամուսնացած է միւս երիտասարդին սիրած աղջկան հետ:

×

Երկու բարեկամներ կը զրուցեն.

— Ի՞նչ կարծիք ունիս Ազատեանի մասին, կը հարցնէ առաջինը:

—Ապուշին մէկն է:

— Երէկ եկաւ եւ աղջկանս ձեռքը խնդրեց:

— Տեսա՞ր որ ճիշդ է ըսածս, կը յարէ երկրորդը:

×

Մէկը կ'ըսէ իր բարեկամին.

— Քեզի համար կ'ըսեն որ, անսիրտ վաշխառու մըն ես: Ճի՞շդ է:

— Բարեկամ, փոխ դրամ տուած օրս, ամէնուն համար փրկիչ եմ: Երբ դրամս ետ ուզեմ, անսիրտ վաշխառու կը դառնամ: Հասկցա՞ր:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (29)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Ո՛չ, հոգիս, պատասխանեց իշխանուհի Աննա Միխայլովնա, Աստուած չընէ որ դուն գիտնաս, թէ ինչ ծանր բան է այրի մնալ առանց նեցուկի եւ ունենալ զաւակ մը, զոր պաշտելու չափ կը սիրես: Ամէն բանի կը վարժուիս, շարունակեց ան քիչ մը հպարտութեամբ: Իմ դատս ինծի ամէն բանի վարժեցուց: Երբ կ'ուզեմ այդ բարձրաստիճան մարդոցմէ մէկուն հետ տեսնուիլ, տոմսակ մը կը գրեմ, «փրէնսէս ա իւն թէլ» կը փափաքի այսինչը տեսնել» եւ ես կառքով կ'երթամ երկու, երեք, չորս անգամ, մինչեւ որ ուզածս ձեռք բերեմ: Ինծի համար միեւնոյն բանն է, ինչ կ'ուզեն թող մտածեն:

— Ի՞նչպէս եղաւ, որո՞ւ դիմեցիր, հարցուց կոմսուհին: Ահա քուկդ արդէն թիկնապահ եւ հեծելազօրաց սպայ է, իսկ Նիքոլա պարզ իւնկրի մը աստիճանով կը մնայ: Դուն որո՞ւ դիմեցիր:

— Իշխան Վասիլիին: Ան չափազանց սիրալիր էր: Անմիջապէս ամէն բանի համաձայնեցաւ, կայսեր զեկուցեց, ըսաւ իշխանուհի Աննա Միխայլովնան հրճուանքով, բոլորովին մոռնալով նպատակին հասնելու համար կրած բոլոր ստորնացումները:

— Ի՞նչպէս է իշխան Վասիլին, ծերացե՞ր է, հարցուց կոմսուհին, Ռումեանցիվներու մեր ներկայացումներէն ի վեր տեսած չունիմ: Կարծեմ բոլորովին մոռցեր է զիս, ան զիս շատ հետապնդած է, յիշեց կոմսուհին ժպտելով:

— Բոլորովին նոյնն է, պատասխանեց Աննա Միխայլովնա, սիրալիր և հաճոյակատար: Լէ Կրանտէօր նը լիւի օն փա թուռնէ լա թէթ տիւ թու «կը ցաւիմ, որ շատ քիչ բան կրնամ ընել ձեզ, սիրելի իշխանուհի, հրամայեցէք», ըսաւ ինծ: Ոչ, ան ընտիր մարդ է, եւ աղէկ ազգական: Սակայն դուն գիտես, Նաթալի, որքան կը սիրեմ զաւակս: Ամէն բան յանձն կ'առնեմ անոր երջանկութեան համար: Իսկ դրութիւնս այնքան դէշ է, շարունակեց Աննա Միխայլովնա տխրութեամբ մը եւ մեղմելով ձայնը, այնքան դէշ է, որ ես այժմ սարսափելի վիճակի մէջ եմ: Այդ ձախորդ դատը ունեցածս ամբողջովին լափեց եւ առաջ ալ չերթար: Ես, կրնաս երեւակայել, իսկապէս դահեկան մը իսկ չունիմ, եւ չեմ գիտեր թէ ինչպէս պիտի կարեմ Պորիսի համազգեստները (Թաշկինակը հանեց եւ լացաւ). ինծի հինգ հարիւր ռուբլի պէտք է, իսկ ես ընդամէնը քսանեւհինգ ռուբլինոց թուղթ մը ունիմ: Ես այնպիսի դրութեան մը մէջ եմ որ... հիմա ամբողջ յոյսս իշխան Կերիլ Վլատիմիրովիչի Բեզուխովի վրայ է: Եթէ ան ալ չուզէ օգնել իր սանիկին, չէ՞ որ Պորիսը ան է կնքած, եթէ անոր որոշ եկամուտ մը չնշանակէ, այդ պարագային ամբողջ չարչարանքս պարապը պիտի երթայ եւ ոչ մէկ կերպով անոր համազգեստները պիտի չկրնամ կարել տալ:

Կոմսուհիին աչքերը լեցուեցան, լուռ կը մտածէր:

— Յաճախ կը մտածեմ թէ գուցէ մեղք կը գործեմ, ըսաւ իշխանուհին: Սակայն յաճախ կը խորհիմ, ահա իշխան Կերիլ Վլատիմիրովիչ Բեզուխովը կ'ապրի միայնակ... այդ վիթխարի հարստութիւնը... եւ ինչո՞ւ համար կ'ապրի. անոր համար կեանքը բեռ մըն է, իսկ Պորիս դեռ նոր կը սկսի ապրիլ:

— Հաւանօրէն բան մը կը ձգէ Պորիսին, ըսաւ կոմսուհին:

— Աստուած գիտէ, սիրելիս, այդ հարուստները եւ երեւելիները սոսկալի եսասէր մարդիկ են: Բայց, յամենայն դէպս այս վայրկեանիս Պորիսի հետ պիտի երթամ անոր եւ պարզապէս ամէն բան պիտի յայտնեմ: Թող ինչ կ'ուզեն մտածեն իմ մասին. ճիշդն ըսելով, ինծի համար այդ միեւնոյնն է. (իշխանուհին ոտքի ելաւ) այժմ ժամը երկուքն է, իսկ դուք ժամը չորսին կը ճաշէք. կը հասնիմ:

Եւ գործունեայ, ժամանակէն օգտուիլ գիտցողի մը ձեւերով, Աննա Միխայլովնա կանչել տուաւ իր տղան եւ անոր հետ մէջտեղ նախասենեակ ուղղուեցաւ:

— Մնաք բարով, հոգիս, ըսաւ ան կոմսուհիին, որ կ'ընկերանար անոր մինչեւ դուռը, յաջողութիւն մաղթէ ինծ, աւելցուց ան շշուկով մը, որպէսզի որդին չլսէ:

— Դուք իշխան Կերիլ Վլատիմիրովիչի քո՞վ կ'երթաք, սիրելիս, ըսաւ կոմսը ճաշասրահէն նախասենեակ ելլելով, եթէ անոր առողջութիւնը աղէկ է, Փիէրը ճաշի հրաւիրէ: Չէ՞ որ ան մեզ մօտ եղած է, երախաներուն հետ պարեց: Անպատճառ հրաւիրեցէք, սիրելիս: Դէ, նայինք, այսօր ինչպէս պիտի գերազանցէ Դարասը: Կ'ըսեն թէ Օրլով կոմսի մօտ այնպիսի ճաշ չէ եղած, ինչպիսին մերինը պիտի ըլլայ:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Աղքատախնամ ընկերակցութիւնը, ինչպէս ամէն տարի, հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պատարագ կատարել կու-տայ, Կիրակի Նոյեմբեր 8ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, Մոնմորանսիի եւ Անտիյիի հանգստեան տուներու մէջ մահացող պատսպարեալներու հոգւոյն եւ ի մասնաւորի կազմակերպութեան բարե-րարուհի ՍԱԹԵՆԻԿ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻ յի-շատակին:

Կը հրաւիրուին ազգակն եւ հաւատաց-եալ հասարակութիւնը:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Եղսաբէթ Տէր-Վարդանեան եւ զաւակը, Վաղարշակ Տէր-Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գամէր Տէր-Վարդանեան եւ զա-ւակները, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Տէր-Գալուստեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տի-կին Կապի Մահիկեան եւ զաւակները հո-գեհանգստեան արարողութեան պաշտօն կը խնդրեն Կիրակի 8 Նոյեմբեր յետ պա-տարագի, Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ Հայոց եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսու-նոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր, մեծ հօր, խնամիին, Նորոգ հանգուցեալ ողբացեալ՝

ԺԻՐԱՅՐ ՏԷՐ-ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն իր յիշատակը յարգող-ներուն:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որ-բերու Օգնութեան Մարմինը կը ծանու-ցանէ թէ, հոգեհանգստեան պաշտօն պի-տի կատարուի, այս Կիրակի (8 Նոյեմ-բեր) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկե-ղեցին, իր ատենադպրուհիին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԻՆԷ ԳԱԼԷՆՏԷՐԻ

ինչպէս նաեւ անոր ամուսնոյն՝

ՀԱՅԿ ԳԱԼԷՆՏԷՐԻ յիշատակին:

Յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

×

Հաուըրտ Գարակէօզեանի նախկին Սա-նուց Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ հո-գեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ մեծ բարերար՝

ՄԻՀՐԱՆ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

զաւկին՝

ՀԱՈՒԸՐՏ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

ինչպէս նաեւ ԱՐԱՄ եւ ՍԱՐԳԻՍ ԳԱՐԱ-ԿԷՕԶԵԱՆԻ, ՏՈՔԹ. եւ ՏԻԿԻՆ ԴԱՒԹ-ԵԱՆԻ եւ վարժարանի բոլոր ողբացեալ ուսուցիչներու եւ սաներու յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշա-տակը յարգողներուն:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի Ազգ. Միութիւնը իր տարե-շրջանը աւարտած ըլլալով, կը հրաւիրէ Վալանսի եւ շրջակայքի գաղութները ընդհ. ժողովի, ունկնդրելու Միութեան գործունէութեան բարոյական եւ նիւթա-կան զեկուցումները:

Ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Նոյեմ-բեր 6 Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Հիւսիսեան սրահին մէջ (6, Ռիւ Ֆավանթին):

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ժողովը այս Հինգշաբթի ի-րիկուն ընկ. Սերոբեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԱՐՍԷԼ – ԱՌՆՈՒՎԻԼ. — Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Յ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնա-ճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Նազար Ուզունեանէ եւ Տէր եւ Տիկին Արթիւր Յովհաննէսեանէ 100ա-կան ֆր. իրենց սիրեցեալ զաւկին եւ քրոջ, ողբացեալ Ժագլին Աքըլեանի (Ու-զունեան) մահուան տարելիցին առթիւ:

×

ԼԻՈՆ.— Կէնճեան եղբայրներ կը նուի-րեն 50 ֆր. Տէսինի Նահատակաց Յու-շարձանին, իրենց ազգականին՝ ողբաց-եալ Խոսրով Դարբինեանի մահուան առ-թիւ, փոխան ծաղկեպսակի:

ՆՈՒԷՐ

Քրիսթին Սթաթեանի եւ Ժան-Նոէլ Էլիզօլդուի ամուսնութեան առթիւ հե-տեւեալ նուէրները կ'ընեն.—

Տէր եւ Տիկին Քիւրքճեան (Կրընոպ-լէն) 100 Ֆր. Կապոյտ Խաչի Պանեօ-Քաշանի մասնաճիւղին, 50 Ֆր. «Յառա-ջ»ին, 50 Ֆր. Մշակոյթի Տան: Տէր եւ Տիկին Գասպարճեան (Կրընոպլէն) 30 Ֆր. Կապ. Խաչի Պանեօ-Քաշանի մասնաճիւ-ղին, 30 «Յառաջ»ի: Տէր եւ Տիկին Ալիք-եան (Կրընոպլէն) 20 Մշակոյթի Տան, 20 «Յառաջ»ին, 20 «Հայաստան»ին: Տէր եւ Տիկին Սթաթեան 100 Ֆր. «Հա-յաստան»ին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇԱԻՒԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ պատարագ կը մատուցուի:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ԴԱՒՐԱՅԻ Հայրենակցա-կան Միութեան վարչութիւնս ընդհ. ժո-ղովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին, հայրենակից Միրիճան Շիրվանեանի բնա-կարանը: Բոլորին ներկայութիւնը ան-հրաժեշտ է: Հասցէ՝ 65, վուա տ'Իսի, Մալաքօֆ:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 80-ԱՄԵԱԿ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հիմնադրութեան 80րդ տարեդարձին առթիւ, նախաձեռնութեամբ Վիէնի Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէի, մասնակցու-թեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սեւան» խումբի, այս Կիրակի (Նոյեմբեր 8) ժա-մը 15,30ին Սէն Լուի սրահին մէջ (Սէրքըլ Քաթոլիկ, Վիէն):

Կը նախագահէ ընկ. ՅԱԿՈԲ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ՅԱԿՈԲ ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Նոր Սերունդի կողմէ գեղջկական պար եւ գեղարուեստական պատշաճ յայտա-գիր, որուն կը մասնակցին արտասանու-թիւններով Յ. Մարուսեան, Խ. Մխազի-եան, Ա. Գալայճեան, Ե. Քէլէշեան, Ա. Աճէմեան, Օր. Ս. Պետրոսեան, Տիկին Ալիս Գալուստեան, Օրիորդներ Ա. Սան-ճեան եւ Ռստիկեան (երգերով):

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը կ'ուզուի, որ կատարած ըլլայ զինուորական ծառայութիւնը: Ե-ռանդուն եւ նախաձեռնութեան ոգի ու-նեցող ներկայացուցչական (ռըփրէզան-թան) պաշտօնի համար: Մնայուն աշխա-տանքի համար: Կը խնդրուի չդիմել լուրջ չըլլալու պարագային:

Հեռաձայնել՝ 899-23-66:

ՔՈՔԹԷԼ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի Տիկնանց Օժան-դակ Մարմնի կողմէ, Նոյեմբեր 7 Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, Միութեան սրահին մէջ, 7, Ռիւ Փաւէր, առաջին յարկ:

Ի պատիւ ԱՐԱՄ ՇԵԽԻԿԵԱՆԻ Քաղա-քապետութեան կողմէ Մարսէյլի Պատ-ուոյ Մետալի արժանացած ըլլալուն առ-թիւ:

ԾԱԽՔԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԱԼԱՆՍ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի եւ իր շքախումբի Վալանս այցելու-թեան առթիւ, լուսանկարուած նկարները ցուցադրելու համար, Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը չարժա-նկարի երեկոյթ մը կազմակերպեց Նո-յեմբեր 7, Շաբաթ երեկոյ ժամը 8,45ին: Փոլիկոնի Մեզոն տէ Ժէօնի ընդարձակ սրահին մէջ: Սիրով կը հրաւիրուի Վա-լանսի Հայութիւնը անխտիր:

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ

COMMEMORATION DU CINQUANTENAIRE DU TRAITE DE SEVRES

Le DIMANCHE 8 NOVEMBRE 1970 à 16 heures, au CENTRE PARISIEN DE CONGRES INTERNATIONAUX 120 Ave. Emile Zola, Paris (15e) (Parking)

Comité d'Honneur constitué par des personnalités du monde littéraire, religieux et politique, sous la Présidence de M. GABRIEL MARCEL, de l'Institut

La séance est placée sous la Présidence de M. HRANT SAMUELIAN

Prendront la parole :

M. Gabriel MARCEL, de l'Institut

Maître Jules WOLF, Avocat à la Cour de Bruxelles, ancien représentant de la Belgique à la Commission des Droits de l'Homme aux Nations Unies.

M. Gabriel MATZNEFF, écrivain

M. Jean-Marie CARZOU, écrivain

Maître Edouard JAKHIAN, Avocat à la Cour d'Appel de Bruxelles

ENTREE LIBRE

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնա-ճիւղի հայերէնի դասընթացքները սկսած են ուսուցչութեամբ ընկերուհի Հռ. Զի-լինկիրեանի եւ տեղի կ'ունենան Միու-թեան գրասենեակին մէջ 17 Ռիւ Պլէօ ա-մէն Հինգշաբթի, երկու բաժինով. առա-ջինը առաւօտ՝ ժամը 10-12 իսկ երկրոր-դը՝ ժամը 14-16,30:

Նոր արձանագրութեանց համար դիմել նոյն օրերը՝ վերոյիշեալ ժամերուն:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

KOTCH-PARTIE

ՔՈՉԱՐԻ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի Նոր Սերունդի կողմէ:

Տեղի կ'ունենայ Կիրակի ՆՈՅԵՄԲԵՐ 8ԻՆ ժամը 14ին, Վալանսի Աճարոնեան ակումբին մէջ:

DIMANCHE 8 NOVEMBRE à 15 H. 30

PALAIS DES SPORTS DE VILLEURBANNE (LYON)

GRAND COMBAT INTERNATIONAL

KECHICHIAN

CONTRE L'ITALIEN

ROMANO

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revêtement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU

Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐ)

Գրեց՝ *ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ*

Տպարան՝ Համազգային, Պէյրութ:

Լաթակազմ, ընտիր տպագրութեամբ հատոր մը, 280 էջ:

Գին 15 ֆրանք

Կարելի է անձամբ դիմել «Յառաջ»ի կամ՝ հեղինակին՝

Mr. M. Ghazarian
3, Rue des Trois Pierres
LYON 7e

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան 80ամեակի տօ-նակատարութիւնը ԿՐԸՆՈԲԼԻ մէջ, Նո-յեմբեր 15ին:

×

Խնճոյք – ճաշ Դաշնակցութեան 80ամ-եակին առթիւ, նախաձեռնութեամբ Ար-նուվիլ – Սարսէլի Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի, Նոյեմբեր 21ին:

×

Որբերու Օգն. Մարմնին պարահանդէ-սը՝ Նոյեմբեր 28ին ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ Ժորժ Ե.ի սրահը:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տարեկան Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
5
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
JEUDI
5 NOVEMBRE
1970

Le Numéro 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11·958 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 46e ANNÉE — N° 11.958

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ

(Քսանեւհինգամեակին առթիւ)

Գ.

ՄԱԿի հիմնական նպատակն է երաշխաւորել աշխարհի խաղաղութիւնը եւ արգիլել ազգամիջեան կռիւները:

Ի՞նչպէս իրականացնել այս նպատակը, երբ իր տրամադրութեան տակ չունի միջազգային զօրաւոր բանակ մը, որ ճիշդ վայրկեանին միջամտէ եւ զինու զօրութեամբ արգիլէ հանդիսանայ հաւանական պատերազմներու:

Քաղաքական ներկայ պայմաններուն մէջ կարելի չէ կեանքի կոչել նման ուժ մը եւ զայն դնել ՄԱԿի տրամադրութեան տակ: Ազգերու Դաշնակցութեան համար հեռաւոր երազ մը մնաց նման կարելիութիւն մը: Ու իր հիմնարկութենէն (1919) քսան տարի ետք պայթեցաւ երկրորդ աշխարհամարտը, աւելի ահաւոր ու կործանարար քան առաջինը:

ՄԱԿը աւելի բախտաւոր եղաւ: Զօրաւոր բանակ մը ստեղծելու անկարելիութեան առջեւ հնարաւոր եղաւ իրականացնել աւելի համեստ ծրագիր մը: «Կապոյտ գդակաւոր»ներու փոքրիկ բանակն էր այդ, որ օգտակար ծառայութիւն մատոյց Կիպրոսի մէջ, վերջ տալով Յոյներու եւ Թուրքերու փոխադարձ ընդհարումներուն:

Նոյնպէս Սուէզի ճակատին վրայ խաղաղութիւնը պահպանուեցաւ 1956–1967 շնորհիւ Կապոյտ գդակաւորներու: Վեցօրեայ պատերազմը պայթեցաւ, երբ այս վերջինները հեռացան, դէմ դիմաց առանձին ձգելով Եգիպտացիներն ու Իսրայելացիները:

Ապահովութեան Խորհուրդը, որուն առաջ պարտականութիւնն է խաղաղութեան պահպանումը, ցարդ անզօր եղաւ գործադրելու իր տուած որոշումները, առ ի չգոյէ զինուորական պատկառազդու ուժի մը: Իբրեւ օրինակ յիշենք Պաղեստինի գաղթականներուն իրենց հայրենի բոյները վերադառնալու մասին քանիցս քուէարկուած բանաձեւերը, որոնք մեռեալ տառ մնացին: Իրաւունքը զօրաւորինն է: Ցաւիտենական այս ճշմարտութիւնը կարելի չէ հերքել բանիւ եւ գրով:

ՄԱԿը եւ անոր նոյնիսկ կանգնած հսկայ պետութիւնները տակաւին չկրցան գործադրել տալ Ապահովութեան Խորհուրդի 1967 Նոյ. 22ի բանաձեւը:

Տարիներէ ի վեր կը տեւէ Վիէթնամի պատերազմը: ՄԱԿը անզօր ականատես է պարզապէս:

×

Առաջին տարիներուն մեծ թիւ մը չէին կազմեր ՄԱԿի անդամ պետութիւնները: Տարիներու ընթացքին բազմաթիւ ազգեր — մանաւանդ Ափրիկէի մէջ — անկախութեան տիրանալով մտան ազատ ազգերու ընտանիքին մէջ:

Ներկայիս 127 անկախ պետութեանց դրօշակները կը ծածանին ՄԱԿի Նիւ Եորքի պալատին առջեւ տնկուած կայմերուն վրայ: Բացակայ է հայկական եռագոյնը:

Խորհրդային Միութեան հանրապետութիւններէն ՄԱԿի անդամ են Ուկրայինան (46·800·000 բնակիչ) եւ Բելոռուսիան (8·900·000): Այս երկու երկիրներն ալ մէջն ըլլալով Խ. Միութեան բնակչութեան ընդհանուր թիւն է 241·700·000 հոգի եւ կը բռնէ երկրորդ տեղը՝ Հնդկաստանէն ետք, որ ունի 536·900·000 բնակիչ: Երրորդն է Ամերիկա (203 միլիոն, 200·000):

Միջազգային այս կազմակերպութենէն դուրս կը մնայ Չինաստանի Ժողովրդական Հանրապետութիւնը, որ ամէնէն բազմամարդ երկիրն է: Չինաստան աւելի շատ բնակչութիւն ունի քան ամբողջ Ափրիկէն եւ զոյգ Ամերիկաները միասին առած: Չինացիները կը կազմեն աշխարհի բնակչութեան աւելի քան մէկ հինգերորդ մասը: Ազգայնական Չինաստան (Ֆորմոզա) ունի միայն 14 միլիոն բնակիչ:

Մակէն դուրս կը մնան նաեւ Գերմանիոյ երկու մասերը, որոնց հետ վերջնական հաշտութիւն չէ կնքուած ցարդ:

Անդամ են մանրանկար երկիրներ, որոնք մէկ միլիոնէն պակաս բնակիչ ունին, ինչպէս՝ Իսլանտա՝ 203·000 բնակիչ, Պարպատ 253·000, Կինէա՝ 300·000, Մալթա՝ 323·000, Լիւքսէմպուրկ՝ 336 հազար, Կամպիա՝357·000, Սուազիլանտ՝ 395·000, Կապոն՝ 480·000, Պոցվանա՝ 629·000, Կիպրոս՝ 630·000, Քուէյթ՝ 700 հազար, Կիւյանա՝ 721·000 եւ Մօրից Կզզի՝ 798·000 բնակիչ:

Այս ազատ ու անկախ երկիրներուն մէջ կան այնպիսիներ, որոնց անունները երբեք չէին լսուած՝ ինչպէս Պարպատ, Սուազիլանտ, Պոցվանա, եւայլն:

Վերջերս որոշ ձգտում կայ Ժողովրդական Չինաստանը ընդունելու համար ՄԱԿի մէջ: Ֆրանսայի Արտաքին Նախարար Մօրիս Շուման 25ամեակի հանդիսութեանց առթիւ Ընդհանուր Ժողովին մէջ խօսած ճառով նման առաջարկ ներկայացուց: Սակայն շատ հաւանական չէ, որ հետեւանք տրուի առաջարկին: Համայնավար Չինաստան ժամանակին աջակցեր էր Հիւսիսային Քորէային, ներկայիս ալ կ՚օժանդակէ Հիւսիս. Վիէթնամին: Իր գլխաւոր թշնամիներն են Մ. Նահանգներն ու Խ. Միութիւնը, որոնք տիրական դեր կը կատարեն ՄԱԿի մէջ:

Փաստ է, որ միջազգային այս կազմակերպութիւնը ցարդ ձախողած է իր քաղաքական առաքելութեան մէջ, չկարենալով արգիլել ազգամիջեան կռիւները եւ խուլ ականջ ձեւանալով Հայու պէս փոքր ազգերու արդարութեան պահանջներուն: Սակայն առ ի չգոյէ լաւագոյնին, օգտակար է իր գոյութիւնը տնտեսական, ընկերային եւ մշակութային մարզերու մէջ իր կատարած բարերար աշխատանքներուն համար:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊՐԱՆՏԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Պրանտ կը շարունակէ հետեւիլ իր արեւելեան քաղաքականութեան:

Դաշնակցային Գերմանիոյ վարչապետը խօսելով Խորհրդարանի իր կուսակիցներուն առջեւ, յայտարարեց, թէ չեխ կառավարութիւնը չահագրգռուած է համաձայնագրի մը ստորագրութեամբ, որուն համար կը փափաքի խօսակցութիւններ ունենալ Գերմանացիներու հետ:

Փրակա իր այդ բաղձանքը փոխանցած է Պոնի:

Միւս կողմէ, Վարշաւայի մէջ, ինչպէս գրած էինք երէկ, վերսկսան լեհ-գերման բանակցութիւնները՝ երկու երկիրներու Արտաքին նախարարներու միջոցաւ: Շել, Դաշնակցային Գերմանիոյ Արտաքին նախարարը Փարիզէն Պոն եւ հոնկէ Վարշաւա մեկնած էր Երեքշաբթի օր:

Առաջին առթիւ նկատելի է երկու նախարարներուն ճառերը, որոնք, համաձայն քաղաքական դէտերու, «կարծր» են: Այսինքն՝ երկու երկիրներն ալ կը կրկնեն իրենց տեսակէտները հարցին զանազան երեսներուն մասին, որոնցմէ ոմանք անյարիր են իրարու հետ:

Շել յայտարարեց իր ճառի ընթացքին, թէ Գերմանիա լրջօրէն կը մտածէ բարելաւել իր յարաբերութիւնները Լեհաստանի հետ: Կ՚ըմբռնենք, աւելցուց գերմանացի նախարարը, թէ Լեհաստանի համար կարեւոր է, «հիմնական խնդիր մըն է» իր արեւմտեան սահմանի հարցը, սակայն, հարկ է ճշդել, թէ Դաշնակցային Գերմանիա միայն իր անունով կրնայ խօսիլ եւ, հետեւաբար, յանձնառու ըլլալ ճանչնալ Օտեր-Նայս սահմանագիծը: «Մեր յանձնառութիւնները չեն կրնար կանխորոշել այն որոշումը, որ կրնայ տրուիլ խաղաղութեան դաշնագրի ստորագրութեան կամ երկու Գերմանիաներու միացման ժամանակ»: Միւս կողմէ, Դաշնակիցներուն կը մնայ տալ վերջնական որոշումը:

Ասիկա կը նշանակէ, որ Պոնի համար Դաշնակիցները իրաւունք ունին քննելու Գերմանիոյ սահմաններու հարցը: Միւս կողմէ, գերման-լեհ համաձայնագիրը չի կրնար փոխարինել խաղաղութեան դաշնագիրը, որ դեռ չէ ստորագրուած:

Վարշաւայի համար, ինչպէս իր պատասխանին մէջ դիտել տուաւ լեհ Արտաքին նախարարը, յարաբերութիւններու կանոնաւորումը Դաշնակցային Գերմանիոյ եւ Լեհաստանի միջեւ պէտք է հիմնուի «գոյութիւն ունեցող իրականութիւններու ճանաչումին վրայ», այլ խօսքով՝ ճանչնալ Օտեր-Նայս սահմանագծի անփոփոխ մնալու իրողութիւնը:

Այսուհանդերձ, ինչպէս կը հաստատեն քաղաքական շրջանակները, Պոն եւ Վարշաւա տրամադիր են եւ կը բաղձան համաձայնութեան եզր մը գտնել եւ բարելաւել իրենց յարաբերութիւնները: Համաձայնութեան գալու կամքը առաջնահերթ դարձած է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖԵՐՆԱՆ ԿՐԱՎԷ, ֆրանսական բեմի եւ շարժարուեստի լաւագոյն դերասաններէն մին, յանկարծամահ եղաւ առջի օր, զոհ էնփարքթիւսի մը: 65 տարեկան չկար եւ ի մօտոյ պիտի տօնուէր իր թատերական գործունէութեան 60ամեակը (5 տարեկանին սկսած է խաղալ): Ազնուական, պարզ, բացառիկ տաղանդի տէր, Ֆերնան Կրավէ հմայիչ դերասան մըն էր, սիրուած ամբողջ աշխարհի մէջ: Հակառակ վատթարացած առողջութեան, կը շարունակէր չարաչար աշխատիլ եւ ծրագիր կազմել: Նոյեմբեր 16ին պիտի խաղար Սըկոն Սերվիսը Ազգային Ժողովրդական Թատրոնը եւ Ցունուարին ալ՝ Լը տինէ տէ տինօզօր:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ նախագահը՝ Չաուչեսքու Պելկրատի մէջ հանդիպում մը ունեցաւ մառեշալ Թիթոյի հետ: Խօսակցութեանց նիւթերը՝ Միջին Արեւելք եւ Ծայրագոյն Արեւելք, Համայնավար աշխարհ:

ԱՒՍՏՐԻԱ մտադիր է դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատել Փեքինի հետ: Արտաքին նախարարը այս իմաստով պիտի արտայայտուի Խորհրդարանին առջեւ: Աւստրիա առեւտրական կապեր հաստատած է արդէն Համայնավար Չինաստանի հետ:

ՄՈՆԹՐԷԱԼԻ գլխաւոր պողոտաներէն մէկը, որ Շարլ տը Կոլ անունը կը կրէր, վերամկրտուած է Փիէր Լափորթ անունով: Այս վերջինը Աշխատանքի նախարարն էր Քեպէքի նահանգին մէջ, որ սպաննուեցաւ ահաբեկիչներուն կողմէ:

ՉԻԼԻԻ նորընտիր նախագահը՝ Ալլենտէ, պաշտօնապէս ստանձնեց իր նոր պաշտօնը: Իր առաջին գործը եղաւ ներկայ գտնուիլ մայրաքաղաքի մայր տաճարի Թէ տէումին: Ալլենտէ մարքսիստ է գաղափարներով:

ՍԷՆ-ԼՕՐԱՆԻ 144 զոհերու յուղարկաւորութիւնը սրտաճմլիկ պատկեր մը պարզած է առջի օր եւ բազմաթիւ ծնողքներ չեն կրցած դիմանալ յուզումին: Ֆօնթանէ կարդացած է Նախագահ Փոմփիտուի ցաւակցականը, ուր Նախագահը կ՚ըսէր ի մէջ այլոց.— «Թող իւրաքանչիւրը, ամէն ժամու, յարգէ իր պարտականութիւնը որպէսզի հաւաքականութիւնը իրմէ հեռացնէ նման ողբերգութիւններ:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ երեսփոխանական եւ ծերակուտական ընտրութեանց վերջնական արդիւնքները պիտի յայտարարուէին Չորեքշաբթի իրիկուն: Արդէն պարզ էր սակայն թէ Դեմոկրատները մեծամասնութիւն են կրկին: Նիքսըն որ Հանրապետական է պիտի շարունակէ իր դէմ ունենալ դեմոկրատ Խորհրդարանը: Ջախջախիչ մեծամասնութեամբ ընտրուած է էտ. Քենըտի:

ՓԱՐԻԶԻ անհատական 2000 դարմանատուներ (քլինիք) 48 ժամուան գործադուլ կ՚ընեն բողոքելու համար այն արգելքին դէմ, որ դրուած է օրականներու յաւելման վրայ:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը՝ Տիկին Կոլտա Մէյր համակարծիք է որ հրադադարը, որ կը վերջանայ Նոյեմբեր 5ին, երկարաձգուի առանց պայմանի, բայց եթէ Եգիպտացիք վերսկսին կռուիլ, դիմացը պատրաստ կը գտնեն Իսրայելցիք:

ՌՈՒՍԱՅԷՆ մօտ 100 հրեայ ընտանիքներ դիմումնագիր մը ղրկած են Վալտէք Ռոշէի որպէսզի միջամտէ Մոսկուայի մօտ եւ Իսրայէլ վերադառնան:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԵՒ ՏԵՂԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

Երկուշաբթի օրուան (Նոյեմբեր 2) Իւմանիթէն լայն տեղ կուտար Հայկական Արուեստի Ցուցահանդէսին «Երեք հազար տարի Հայկ. քաղաքակրթութիւն» խորագրին տակ:

Յօդուածը ստորագրած է Լիւսիէն Քիւրզի, որ երկար կը ծանրանայ Հայոց անցեալին վրայ Քրիստոսէ առաջ թէ յետոյ, եւ հիացումը կը յայտնէ Հայկ. ճարտարապետութեան նկատմամբ: Կ՚անդրադառնայ Նաղաշ Յովնաթանի եւ կարգ մը անանուններու գործերուն զօրս կապի երգը կը նկատէ կոթողային արուեստին: Իւմանիթէի յօդուածագիրը բացարձակապէս չի խօսիր ներկայ Հայաստանի նկարչական արուեստին մասին, լռութիւնը հաւանաբար լաւագոյն կարծիքը նկատելով:

×

Լա Կալըրի (Առ - Լեթր-Սփեքթաքլ) Նոյեմբերի իր թիւին մէջ կ՚անդրադառնայ Հայկ. Արուեստի Ցուցահանդէսին, Հայերը նկատելով ռոման արուեստի հընարիչները:

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

—o—

ՆԱԽԱԳԱՀ ՈՒԻԼՍԸՆԻ ԻՐԱՒԱՐԱՐԱԿԱՆ ՎՃԻՌԸ ՄԻԱՑԵԱԼ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

—o—

(Բ. եւ վերջին մաս)

Լուծման 3 կարելի ուղիներ կային իմ առջեւ.— 1) Այնպէս սահմանագծել, որ Տրապիզոնի բովանդակ նահանգը Թուրքիոյ մնար. 2) Իր ամբողջութեամբ Հայաստանի հողամաս դառնար. 3) Նահանգին մէկ բաժինը տալ Հայաստանի եւ մնացորդը թողուլ Թուրքիոյ: Տրապիզոնի նահանգին բնակչութեան մեծամասնութիւնը անկասկած մահմետական է, իսկ Հայերը, ըստ նախապատերազմեան գնահատութեան, անուրանալի է որ թիւով Յոյներէն պակաս էին: Ցեղաբանական այս ստոյգ իրողութիւնը որոշապէս դէմ էր եւ աննպաստ՝ Հայաստանի ապագային համար: Ես կրնայի այս հարցին նայիլ միայն նոր քաղաքական միութեան մը կարիքներուն լոյսին տակ, իբրեւ մահմետական եւ քրիստոնեայ բնակչութեամբ խառն Հայաստանի մը եւ ոչ թէ Հայերու ապագային:

Իմ համոզումս էր հիմա աւելի ամրացած, որ Հայաստանի համար դէպի ծով ելքի մը կարգադրութիւնը այնպէս պէտք է ըլլայ, որ այս պետութեան ամէն հնարաւորութիւն տրուի զարգանալու եւ յառաջդիմելու, եւ ան այսպէսով կարող ըլլայ վերադարձնել եւ պահպանել աշխարհի առեւտուրին համար այն օգտակար դերը, զոր իր աշխարհագրական դիրքը իրեն վստահած էր անցեալին, երթեւեկի այս պատմական մեծ ճամբուն վրայ: Քաղաքակրթութիւն եւ այլատարր բնակչութեան երջանկութիւնը կախում պիտի ունենան երկաթուղիներու շինութենէն եւ այս յետամնաց երեք նահանգներուն յաճախակի մերձեցումէն Եւրոպայի առեւտուրին եւ մշակոյթին:

Տրապիզոնի նաւահանգիստէն դէպի արեւելք Լազիստանի ծովեզերքի երկայնքին նաւահանգիստ ծառայելու դիւրութիւններ չկան, եւ Պոնտական լեռնաշղթային բարձր ու խորտուբորտ բնութիւնը, որ Լազիստանը Կարինէն կը բաժնէ, կը կղզիացնէ յետնամասը, մանաւանդ երբ երկաթուղի կառուցանելու գործնական դժուարութիւնները նկատի առնենք: Պարսկաստանէն Պայազիտ եւ Կարինի դաշտերը կտրող կարաւաններու ճամբան, որ կ'անցնի Բաբերդ եւ Կիւմիւշխանէ քաղաքներու մէջէն եւ դուրս կուգայ Տրապիզոն, Սեւ ծովի վրայ պատմական հնամեայ համբաւ մը ունի իբրեւ մշտապէս օգտակար ճամբայ:

Ահա ասոնք են այն նկատումները, որոնք հարկադրեցին զիս վերադառնալ իմ նախկին համոզումիս, թէ Տրապիզոն քաղաքն ու նաւահանգիստը պէտք է ըլլան Հայաստանի անբաժան մասը: Եւ որովհետեւ Խուրշունի հովիտի ճամբան, որ կը վերջանայ Տրիպոլի քաղաքին մէջ, աւելի մեծ յարմարութիւններ եւ դիւրութիւններ ունի երկաթուղիի շինութեան համար, կենսական սեպեցի այս հովիտը եւս Հայաստանին տալ, աւելցնելով դէպի արեւմուտք բաւականաչափ հողամաս մը եւս, որ կարողանայ իր պաշտպանութիւնը կազմակերպել: Անտեղեակ չեմ որ հայ պատուիրակութեանց պետերը իրենց հաճութիւնը յայտնած են հրաժարելու Սիւրմէնէէն արեւմուտք տարածուող հողամասի պահանջէն: Մահմետական այս հոծ շրջանի տիրապետութիւնը ստանձնելէ խուսափումը, որ Հայերու կողմէ ճիգ մըն է արդար ըլլալու Յոյներու եւ Թուրքերու հանդէպ, զիս այն համոզման կը բերէ, որ անոնց հետ համամիտ ըլլալ՝ պիտի նշանակէր անդարմանելի վնաս մը հասցնել Հայաստանի ապագային եւ անոր համայն բնակչութեան:

Այս հիման վրայ, պարոն նախագահ, սահմանագծումը կատարուած է այնպէս, որ հետեւի լեռնաշղթային Երզնկա քաղաքին արեւմուտքը՝ դէպի Պոնտական լեռնապարը եւ ապա Սեւ ծով, Հայաստանի մէջ առնելով Զեֆիր պէյ կոչուող ցցուն ծովեզերքը: Կիրասոն եւ Օրտու քաղաքներու նաւահանգիստները եւ ներքնահողերը Թուրքիոյ ձգելու որոշումը թելադրուած է այն իրողութենէն, որ այդ շրջանի բնակչութիւնը մեծապէս թուրք եւ մահմետական է եւ այս քաղաքները միակ ծովային ելքն են Սվազի նահանգին համար: Կարինի եւ Տրապիզոնի նահանգներու այն մասերը, որ սահմանագծումով Թուրքիոյ կը մնան, ունին մօտաւորապէս 12·120 քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւն:

Հայաստանի սահմանակից Թուրք շրջանի ապազինման մէջ, որ լայնօրէն վերը բացատրուած է, անգործնական եւ անհարկի թուեցաւ հաստատել ապազինման շրջան մը, որ մեծ աշխատանք, պարտադրութիւններ եւ բարդ միջոցներ պիտի պահանջէր իր գործադրութեան համար: Բարեբախտաբար, Սեւրի դաշնագրին 177րդ յօդուածը կը հրահանգէ Թուրքիոյ բոլոր բերդերուն ապազինումը: Դաշնագրին 159 եւ 196–200 յօդուածները կ'ընձեռեն միջոցներ եւ դիւրութիւններ, որոնք բաւարար են արգիլելու եւ խափանելու խռովութեան վտանգները, որ կրնան ստեղծուիլ սահմանին վրայ: Նախ՝ ոստիկան սպաներու մէկ մասը դաշնակից եւ չէզոք պետութեանց կողմէ պիտի հայթայթուի, եւ ապա՝ պիտի կազմուի «Միջդաշնակցային Զինուորական Մարմին» հակակշիռի եւ կազմակերպական հսկողութեան համար: Այս պայմաններուն մէջ միակ յաւելեալ միջոցները, որոնք հարկաւոր պիտի ըլլային, անոնք են, որ «Միջդաշնակցային Զինուորական Մարմինը», համաձայն դաշնագրի 200րդ յօդուածին տուած լիազօրութեան Հայաստանի սահմանակից Թուրքիոյ հողերուն վրայ գործող ոստիկանական սպաները ընտրուին, ըստ դաշնագրի 159րդ յօդուածին, չէզոք եւ դաշնակից պետութեանց ներկայացուցիչներէն, եւ որ այս սպաներ «Միջդաշնակցային Զինուորական Մարմնի» տրամադրութեան տակ պարտաւոր ըլլան արգիլելու բոլոր զինուորական պատրաստութիւնները, ուղղուած Հայաստանի սահմաններուն դէմ:

Խորապէս համոզուած եմ, որ հայ գաղթականները եւ անոնց պետերը, երբ վերադառնան հայրենիք, պիտի խուսափին որեւէ վրէժխնդրական արարքէ, աշխարհին ցոյց տալով օրինակը այն բարձր բարոյական քաջութեան, որ միշտ հիմ պէտք է ծառայէ ազգային զօրութեան: Աշխարհը կ'ակնկալէ Հայերէն, որ թուրք գաղթականներուն տան ամէն քաջալերանք եւ աջակցութիւն վերադարձնելու զանոնք իրենց շրջանները՝ Տրապիզոնի, Վանի, Պիթլիսի եւ Կարինի մէջ: Նոյնպէս խորապէս համոզուած եմ, որ լազ եւ յոյն բնակչութեանց ցոյց պիտի տրուի այնպիսի յարգալիր վերաբերում, որ գերազանցէ իրենց վարչական ազատամտութիւնը: Արդէն այս տարուան Օգոստոս 10ին Հայերը ստորագրեցին փոքրամասնութեան դաշնագիր մը, որով լայն յանձնառութիւններ կը ստանձնեն ոչ–հայ կրօնական եւ ցեղային համայնքներուն համար: Այսպիսի վերաբերմունքն է, որ այս ժողովուրդները պիտի խրախուսէ գործակցիլ սիրով եւ կամովին Հայերու հետ՝ նորակազմ Հայաստանի Հանրապետութեան հիմերը ամրապնդելու համար:

Ընդունեցէք իմ որոշման ամբողջական բնագիրը:

Ստորագրութիւն
ՈՒՈՒՏՐՕ ՈՒԻԼՍԸՆ
Ուաշինկթըն, Նոյեմբեր 22, 1920

ՀԵՌԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՓԻԼԻՊՊԵԱՆ ԿՂԶԻՆԵՐԸ

—o—

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԱՐԳՈՍ

Հեռաւոր Արեւելքի մէջ կը գտնուի հազարաւոր կղզիներէ բաղկացած Հանրապետութիւն մը, որ կը կոչուի «Փիլիպպեան Կղզիներ»: Ան իր անունը առած է Փիլիպպոս Բ. հռչակաւոր սպանացի թագաւորէն (ԺԶ. դար), որովհետեւ, իր անկախութենէն (1946) եւ Ամերիկեան հոգատարութեան հաստատումէն (1898) առաջ, Փիլիպպեան Կղզիները դարերով եղած են սպանական գաղթավայր, եւ իրաւամբ կոչուած «Հեռաւոր Արեւելքի գոհարը»:

Փիլիպպեան Կղզիները, քրիստոնէական տեսակէտէն, իսկական գոհար մըն են, որովհետեւ Հեռաւոր Արեւելքի միակ զուտ քրիստոնեայ երկիրն են, իրենց երեսունեւվեց միլիոն բնակիչներով:

Փիլիպպեան Կղզիներու այսօրուան նախագահը կը կոչուի Ֆերնանտօ Մարգոս, 53 տարեկան կորովի, նախաձեռնարկ եւ փայլուն մարդ մը, եւ ատենօք երեւելի փաստաբան: Եղած է դիմադրութեան հերոս, ճափոնական գրաւման ժամանակ:

Մարգոս յաջորդեց Մագաբակալ նախագահին, շահելով 1965ի նախագահական ընտրութիւնները: Ան վերընտրուեցաւ 1969ին:

Անկախութենէն ի վեր, նախագահ Մարգոս միակ զօրաւոր ղեկավարն է, որ ի վիճակի է Փիլիպպեան Կղզիները ուղղելու դէպի քաղաքական կայունութիւն եւ տնտեսական բարգաւաճում որովհետեւ կառավարական մեծամասնութիւնը Ծերակոյտէն եւ Խորհրդարանէն աւելի զօրացած, դուրս եկան վերջին ընտրութիւններուն:

ՄԵԾ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թէեւ Փիլիպպեան Կղզիները ունին շատ բազմաթիւ լուծելի հարցեր երկրին աղքատութեան եւ փոքր ծաւալին եւ բնակչութեան խտութեան պատճառաւ, սակայն նախագահ Մարգոսի ուժեղ կառավարութիւնը փայլուն յաջողութիւններ արձանագրեց եւ լայն հորիզոններ բացաւ անոր առջեւ:

Կրթական մարզին մէջ, կառավարութիւնը յատկացուց 781 միլիոն ոսկի — ընդհանուր պիւտճէին 26 առ հարիւրը, կառուցանելով 43 հազար մեծ ու փոքր դպրոցներ, ուր կ'ուսանին ութ միլիոն Փիլիպպեան աշակերտներ (վեց միլիոն նախակրթարանի մէջ, մէկուկէս միլիոն՝ երկրորդականի մէջ եւ հինգ հարիւր հազար՝ բարձրագոյն վարժարաններու եւ համալսարաններու մէջ):

1935ին, ամերիկեան խնամատարութեան ատեն, բնակչութեան կէսը անգրագէտ էր. այսօր, հակառակ անոր որ բնակչութիւնը կ'աւելնայ տարեկան մէկ միլիոնէ աւելի, անգրագէտները կը ներկայացնեն անոր քսանեւհինգ առ հարիւրը: Այս ընթացքով, երկար ատեն չանցած, անգրագիտութիւնը պիտի անհետանայ երկրէն: Ամերիկացի կառավարիչ Ֆրանք Մըրֆի ըսած է. «Ոչ մէկ ժողովուրդ նման խանդավառութիւն չէ ցուցուցած ուսանելու մէջ»:

Նշելի է, որ Մարգոս յաջողած է ազգային լեզու մը ստեղծել, «Փիլիբբինօ» կամ «Թակալոկ» լեզուն պարտադրելով

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(Վէպ)

— Առանց որեւէ բան մը յայտնելո՞ւ:

— Ըսաւ միայն որ Շաւարշ բախտախնդրին մէկն է:

— Ատոր արդէն վստահ էի, ըսաւ Մարտիկ էֆէնտի:

— Ես ալ նմանապէս:

— Առ այժմ համբերել զատ ուրիշ ընելիք չունինք, պէտք է շաբաթ մը սպասենք:

— Ի՞նչ է, տեսնենք:

— Եթէ մինչեւ շաբաթ մը նշանտուքը կատարուի՞:

— Շատ դիւրին է խզելը, պատասխանեց Արամ, բայց ես պիտի ջանամ որ նոյնիսկ այդպիսի անպատեհութիւն մըն ալ տեղի չունենայ եւ կը խնդրեմ որ դուն աջակցիս ինծի որպէսզի հայրս համոզենք մեզի հետ շաբաթ մը սպասելու:

Արամ այս խօսքերը ուղղեց Մարտիկ էֆէնտիին որ պատասխանեց.

— Ես պատրաստ եմ այս մասին քեզի օգնելու, միայն թէ Բարսեղ էֆէնտին համոզելու համար պէտք է դրական փաստ մը դնել մէջտեղ:

— Մի՞թէ մեր երկուքին խօսքը բաւական չէ:

— Եւ եթէ շաբաթ մը ետքը ձեր Աշոտ բարեկամը չկրնայ իր ըսածը հաստատել, այն ատեն ի՞նչ երես պիտի ունենանք թէ՛ Բարսեղ էֆէնտիի եւ թէ Շաւարշի քով:

— Ատիկա խնդիր չէ, պատասխանեց Արամ, եւ ես պատասխանատուութիւնը վրաս կ'առնեմ այն պարագային, ուր Աշոտ չկրնայ իր ըսածները հաստատել:

Այս խօսակցութեան հետեւեալ օրը Վահան, ինչպէս խոստացած էր, կրկին վերադարձաւ Այ Սթեֆանօ եւ այս անգամ աւելի երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ իր Թուրք բարեկամներուն հետ: Ն. պէյը իրեն ուրիշ անակնկալ մը հաղորդեց:

— Գիտե՞ս, ըսաւ, Շապանը այստեղ է:

Այս լուրը շատ զարմացուց Վահանը:

— Ի՞նչպէս, գոչեց, Շապան այստեղ է եւ ես տեղեկութիւն չունիմ:

— Այո, երէկ ձեր մեկնելէն ետքը եկաւ զիս գտաւ եւ իրեն պատմեցի քեզի հետ տեսնուիլս... շատ փափաքեցաւ քեզի տեսնել, բայց հասցէդ չէի գիտեր որ իրեն հաղորդէի: Իր հասցէն տուաւ ինծի եւ խնդրեց որ երթաս անպատճառ զինքը տեսնես:

Վահան իր բարեկամէն առաւ Շապանի հասցէն: Բերա, Մեծ փողոցի վրայ, երկրորդական պանդոկ մը իջած էր Վահանի նախկին բանտակիցը:

Երիտասարդը այնքան հետաքրքիր էր եգիպտացի բախտախնդիրը տեսնելու, որ շուտով հրաժեշտ առաւ իր բարեկամէն ու վերադարձաւ Բերա եւ իսկոյն դիմեց այն պանդոկը ուրուն հասցէն տուած էր Շապան:

Բարեբախտաբար զինքը հոն գտաւ: Երկու բարեկամները համբուրուեցան:

— Ի՞նչ բան ունիս այստեղ եւ ուրկէ՞ կուգաս, հարցուց Վահան:

— Մեծ գործի մը վրայ եմ, պատասխանեց Եգիպտացին զուարթութեամբ:

— Բայց նախ իմ հարցումիս պատասխանէ, ո՞ւրկէ կուգաս:

— Փարիզէն... տասը օրէ ի վեր հոս եմ:

— Եւ զիս չփնտռեցի՞ր:

— Ճշմարիտը չէի գիտեր հոս ըլլալդ:

— Հիմա գործդ պատմէ տեսնեմ:

— Գործս շատ գաղտնի բան մըն է, պատասխանեց Շապան:

— Ի՞նչ, նոյնիսկ ինծմէ՞ գաղտնի է:

— Չէ, բայց պատուոյ խօսք պէտք է տաս, որ մէկու մը բան պիտի չըսես:

— Գիտես որ շատախօս ու թուլբերան չեմ ես:

— Եթէ գաղտնիքը միայն իմս ըլլար, հոգ չէր, բայց խնդրի մէջ ուրիշ անձ մըն ալ կայ:

— Բայց խօսէ տեսնենք:

— Ձեզի հայրենակից մը, շատ սիրուն երիտասարդ Հայ մը զոր Փարիզէն ճանչցած եմ... հանած-վարած վարպետորդի մարդ մը:

— Ուրեմն դարձեալ խաբեբայական ձեռնարկութեան մը ետեւէ մարդ մը:

— Բնականաբար, ի՞նչ կ'ուզես որ ընեմ...

— Կը կարծէի որ հրաժարած ես այդ հին ասպարէզէն:

— Կ'աղաչեմ, եթէ բարոյախօսութեան դաս պիտի տաս, լաւագոյն է որ խօսքերնիս կարճ կապենք:

— Չէ, չէ, պարզ դիտողութիւն մըն էր որ ըրի, շարունակէ պատմութիւնդ: Ի՞նչ տեսակ խաղ է որ պիտի խաղաս:

— Տեր ու հարուստ վաճառական մըն է որ խաղի պիտի բերենք... եթէ յաջողինք մեծկակ գումար մը կայ ինծի համար:

— Ո՞րչափ...

— Թերեւս մինչեւ հինգ հարիւր ոսկի ... միայն թէ ամբողջ գումարը կանխիկ պիտի չկրնամ առնել:

— Այդ դէշ բան:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(251 – Շար.)

երկրին բոլոր նահանգներուն, ուր կը խօսուին 87 գաւառաբարբառներ:

ՃԱՄԲԱՆԵՐԸ

Արդի պետութեան մը տարրական պահանջն է՝ զանազան ճամբաներու ցանցի մը: Պետութեան 7·100 կղզիներուն մէջ, Մարկոսի կառավարութիւնը շինած է, չորս տարուան մէջ, 12 հազար քիլոմեթր ասֆալտապատ ճամբաներ, այսինքն՝ տասնեւերկու անգամ աւելի քան նախորդ նախագահին կառավարութիւնը:

Շոգեկառքային մարզին մէջ, արդիւնքը նուազ աչքառու է, թէեւ 1968ին, Փիլիպպեան շոգեկառքերը փոխադրած են տասնեւմէկ միլիոն ճամբորդ եւ հինգ հարիւր հազար թոն ապրանք:

Հարկ է հսկայ ճիգ մը թափել եւ ահագին գումարներ ծախսել նաւային մարզին մէջ, քանի որ երկիրը հազարաւոր կղզիներէ բաղկացած է:

ՀՈՂԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ, ՀԱՆՔԵՐԸ

Փիլիպպեան Կղզիներու ամէնէն զգալի յաջողութիւնը այս մարզին մէջ կատարուած է, Մարկոս նախագահի կառավարութեան տակ, շնորհիւ «Հրաշքբրինձ»ի զանազան տեսակներուն:

Երեք միլիոն հեկտարի մշակութիւնը, 1967ին, ոչ միայն գոհացուցած է երկրին պահանջը, այլ նաեւ թոյլատրած է չորս հարիւր հազար թոն բրինձի արտածումը: Բրինձը երկրին գլխաւոր սնունդն է, եւ նախագահ Մարկոսի վերընտրութեան յաջողութիւնը մեծապէս բարձրացուցած է անոր վարկը, իր քաղաքակիցներու աչքին:

Երկիրը մեծ ապագայ ունի ձկնորսութեան մարզին մէջ: 1968ին, ան արտադրած է 586 հազար թոն ձուկ, եւ կը սպասուի որ ինքնաբաւ ըլլայ 1971ին, արտադրելով 1·300·000 թոն:

Մեծ յառաջդիմութիւններ կատարուած են նաեւ հանքային մարզին մէջ (երկաթ, քրոմ, նիքէլ, ոսկի, պղինձ, լուսնոսկի, եւայլն): Երկիրը ութերորդ կարգի կու գայ պղինձի եւ երկաթի համաշխարհային արտադրութեան մէջ: Ան կը յուսայ շուտով երկրորդ տեղը գրաւել — Քանատայէն յետոյ — նիքէլի արտադրութեան մէջ:

Կրակիսի կարեւոր մարզին մէջ, Փիլիպպեան Կղզիները կ'արտադրեն իննիսուն միլիոն պարկ, եւ կը յուսան արտադրել երկու հարիւր միլիոն պարկ, 1972ին:

ԴԺՈՒԱՐԱԼՈՅԾ ՀԱՐՑԵՐ

Բայց այս վարդագոյն նկարագրութենէն զատ, կայ նաեւ թուխ կողմը: Երկիրը ունի ծանր հարցեր, որոնք լուծումի կը սպասեն:

Առաջինն է՝ անգործութիւնը:

Տարեկան մէկ միլիոն երկու հարիւր հազար աճով, Փիլիպպեան կղզիները պիտի հաշուեն շուրջ 146 միլիոն 1975ին եւ շուրջ 53 միլիոն, 1980ին:

Արդ, 1970ին երկիրը ունի տասնեւերկու միլիոնի մասնակի անգործներ, որոնց թիւը պիտի բարձրանայ 14,2 միլիոնի 1975ին եւ 16,8 միլիոնի 1980ին: Ամբողջովին անգործներու թիւը մէկ միլիոն է: Նշելի է, որ անգործութիւնը ամէնէն աւելի կը մղէ խառնակիչ գործունէութեանց:

Երկրորդական մարզի շրջանաւարտ ուսանողներու յիսուն առ հարիւրը եւ համալսարանականներու երեսունեւհինգ առ հարիւրը անգործ կը մնայ եւ կը խորհի գաղթել դէպի ուրիշ երկիրներ:

Մեծ են աղքատութեան համեմատութիւնները. Մանիլա մայրաքաղաքին մէջ (երեք միլիոն), 420 հազար անձեր կը բնակին թիթեղներու տակ:

Աղքատութիւնը աւելի կ'ըլլայ բազմաթիւ ոճիրներու գործուելուն, ինչպէս նաեւ մաքսանենգութեան «ծաղկում»ին, այս երկրին մէջ, ուր գործնականօրէն անկարելի է կատարել հսկողութիւն ընել, իր հազարաւոր կղզիներու բաժանման պատճառաւ:

Գիւղացիներու վիճակն ալ խեղճ է, այնպէս որ ժողովրդեան եօթանասուն առ հարիւրը տարեկան հազիւ հարիւր տոլարի մուտք մը ունի: Հարստութիւնը կեդրոնացած է ժողովուրդին 1,1 առ հարիւրին ձեռքը, ինչ որ կը յառաջացնէ ընկերային մեծ դժգոհութիւն մը:

Աղքատ դասակարգին զատը պաշտպանեց «Հիւք» ահաբեկչական կազմակերպութիւնը, որ ատենօք քաջաբար կռուած էր ճափոնցիներուն դէմ:

Փիլիպպեան նախագահները կռուեցան անոր դէմ, բայց չկրցան զայն զինաթափել, մինչեւ որ չառաջարկեցին ընկերային եւ հողագործային բարեփոխութիւններ: Այս ուղղութեամբ կ'աշխատի Մարկոսի կառավարութիւնը:

ԱՊԱԳԱՆ

Փիլիպպեան կղզիները ունին չափազանց դժուարալոյծ հարցեր, բայց կատարած են նաեւ յուսադրիչ նուաճումներ, որոնցմէ վերջինը չէ անօթութեան բարձումը:

Քաղաքական մարզին մէջ, ներկայ կառավարութիւնը ազգայնական հովէ մը տարուած է, ըստ հետեւեալ նշանաբանին «Փիլիպպեան Կղզիները՝ Փիլիպպեաններուն»:

Որոշ հեռացում մը կատարուած է, Ամերիկացիներուն նկատմամբ, որոնք կը մնան երկրին պաշտպանները եւ տնտեսական խնկական նեցուկը:

Փիլիպպեան կղզիները պէտք ունին Ամերիկացիներուն, տակաւին երկար ժամանակի համար. անոնք կը սարսափին Ջինաստանի մերձակայութենէն եւ գգլխիչ յառաջդիմութենէն, զինուորական մարզին մէջ: Առանց մոռնալու «Ծագող Արեւուն»՝ ճափոնի մօտալուտ սպառնալիքը:

Նախագահ Մարկոս կը ջանայ շինիչ գործակցութիւն մը ստեղծել Ջինաստանի եւ համայնավար երկիրներու հետ, թէեւ համայնավար կուսակցութիւնը արգիլուած է երկրէն ներս:

Ապագան անորոշ է. Փիլիպպեան կառավարութիւնը, իր համեստ կարելիութիւններով, պիտի վարուի խոհեմօրէն, առանց չափազանց աճապարելու եւ «անկախութիւն» չփորելու:

Ներքին մարզին մէջ, ան ունի հսկայ աշխատանք մը կատարելիք, իր ներքին կայունութիւնը ամրացնելու համար:

Արտաքինին մէջ ան պիտի վարուի զգուշութեամբ, չվտանգելու համար իր անկախութիւնը, ամեհի դրացիներու դիմաց:

Նախագահ Մարկոս յարմար անձն է, ուղիղ ճամբէն յառաջացնելու համար իր երկիրը:

ՎԱՐԴԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ»Ը ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

—o—

ՎԻԷՆ (Յառաջ).— Փարիզի ծանօթ «Բեմասիրաց» թատերախումբը, ղեկավարութեամբ Մ. Անտոնեանի եւ նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին, Վալանսէն ետք Վիէնի քաղաքապետարանի սրահին մէջ եւս ներկայացուց «Տարօրինակ հանգստեան կայանը», Կիրակի, Հոկտեմբեր 25ին:

Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի նախագահուհիին՝ Տիկին Վ. Ռստկեանի բարի գալուստի քանի մը խօսքէն ետք, ժամը 16ին, վարագոյրը բացուեցաւ դերակատարներուն եւ հանդիսատեսներուն առջեւ: Սրահը լեցուած էր խուռներամ բազմութեամբ:

Կապոյտ Խաչուհիները տենդոտ աշխատանք կատարած էին, որպէսզի թատերական ներկայացումը գտնէ մեծ ժողովրդականութիւն:

Աւելորդ պիտի ըլլար խօսիլ մանրամասնօրէն խաղին եւ անոր դերակատարներուն մասին: Վերջերս բազմաթիւ առիթներով նկարագրական տողեր արձանագրուեցան «Յառաջ»ի սիւնակներուն մէջ: Այս անգամ եւս խաղարկութիւնը անցաւ յաջող, ինչ որ գոհացուց պատճառեց հանդիսականներուն:

Ցաջողութիւն կը մաղթենք «Բեմասիրաց»ի աշխատանքներուն, յիշեցնելով, թէ գաւառը եւս անմասն պէտք չէ մնայ հայ բեմի ընծայած վայելքէն:

Ուրեմն հրաւէր նոր այցելութեան:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԵՆԴԱՆԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Կենդանաբանութիւնը իբրեւ գիտութիւն ծաւալելու գործին մէջ կարեւոր դեր խաղաց Երեւանի համալսարանի կենդանաբանութեան ամպիոնը, ուր անուանի կենդանաբան Աւետիք Տէր-Պօղոսեանի ջանքերով տարիներու ընթացքին գիտնականներու սերունդ մը հասաւ:

1935ին (Մարտ) հիմնադրուեցաւ Հայաստանի կենդանաբանութեան հիմնարկութիւնը՝ կենդանաբանութեան ճիւղով:

Առաջին տարիներուն հիմնարկութիւնը ունէր 18 աշխատակից: Այժմ ունի շուրջ հարիւր աշխատակից, որոնցմէ 48ը զբաղած է գիտական ուսումնասիրութիւններով:

Գիտնականներուն առաջին գործը եղաւ երկրին հարուստ եւ բազմազան կենդանական աշխարհի ուսումնասիրութիւնը: Ներկայիս հետազօտութիւններ կը կատարուին կենդանական աշխարհի ծագումին եւ զարգացումին համակարգը, կենդանիներուն եւ անոնց միջավայրին յարաբերութիւնները պարզելու համար, ինչպէս նաեւ վնասատուներու դէմ պայքարը ծաւալելու համար: Այս հարցերով կը զբաղին գիտական 15 հիմնարկութիւններ: Սակայն այդ աշխատանքներու կեդրոնը պէտք է նկատել կենդանաբանութեան հիմնարկութիւնը, քանի որ հոն կեդրոնացած է գիտնականներուն մեծ մասը: Թանգարանը հիմնադրուած է հայազգի Աղեքսանդր Շելկովնիկովի կողմէ:

Գիտնականները աւարտած են ողնաշար կենդանիներու ուսումնասիրութիւնը: Կարգաբանական ցուցակներու մէջ արդէն բնութագրուած են 74 տեսակ կաթնասուններ, 302 տեսակ թռչուն, 41 տեսակ երկկենցաղներ եւ 24 տեսակ ձուկ: Չմոռնանք յիշել, որ վնասատու կրծողներու դէմ արդիւնաւէտ միջոցներ մշակուած են: Ճշդուած են Սեւանի աւազանի թռչուններու տեսակները եւ աշխատանք կը տարուի շրջանի թռչունները վերստեղծելու ուղղութեամբ:

Հայաստանի անողնաշար կենդանիներու աշխարհը շատ քիչ ուսումնասիրուած է: Այժմ կենդանաբանները այդ իմաստով կ'աշխատին:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (30)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

—o—

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԺԵ.

— Mon cher Boris, ըսաւ իշխանուհի Աննա Միխայլովնա, երբ Ռոստովներու տոհմական կառքը, որուն մէջ նստած էին, անցնելով յարդ սփռուած բակը մտաւ:

Mon cher Boris, ըսաւ մայրը դուրս հանելով ձեռքը հինցած վերարկուին տակէն եւ զաւկին ձեռքին վրայ դնելով, հաճոյակատար եւ ուշադիր եղիր: Կոմս Կիրիլ Վլատիմիրովիչ ինչ որ ըլլայ քու կնքահայրդ է եւ անկէ կախում ունի քու ապագադ: Յիշէ այս պարագան, mon cher Boris, որքան կրնաս սիրալիր եղիր:

— Եթէ հասկնամ, որ ատկէ բան մը դուրս կուգայ, բացի ստորնացումէ... պատասխանեց որդին պաղութեամբ: Սակայն ես խոստացայ ձեզ, հետեւաբար պիտի կատարեմ ձեր պատուէրը:

Թէպէտ դրան առջեւ կառք կեցած էր, դռնապանը տեսնելով մայրն ու որդին (որոնք իրենց մասին ազդարարել չհրամայելով ուղղակի ապակեզարդ ու արձանազարդ նախասենեակը մտան) հարցուց թէ ո՞վ կ'ուզեն տեսնել, եւ տեղեկանալով որ կոմսը կ'ուզեն, ըսաւ որ նորին վսեմութիւնը այսօր աւելի գէշ է եւ ոչ ոք կ'ընդունի:

— Մենք կրնանք վերադառնալ, ըսաւ որդին ֆրանսերէն:

— Mon ami, ըսաւ մայրը աղերսաձայն, դպչելով զաւկին ձեռքին, կարծես թէ այդ հպումը կրնար զայն հանդարտեցնել կամ յուզել:

Պորիս լռեց եւ թիկնոցը չհանելով, իմաստով մօրը նայեցաւ:

— Աղաւնեակս, մեղմիկ ձայնով ըսաւ Աննա Միխայլովնա, խօսքը սպասաւորին ուղղելով, գիտեմ որ կոմս Կերիլ Վլատիմիրովիչ ծանր հիւանդ է... այդ իսկ պատճառով եկած եմ... ես ազգականն եմ... ես պիտի չանհանգստացնեմ, աղաւնեակս... ես պէտք է միայն իշխան Սերգէեվիչը տեսնեմ, չէ՞ որ ան հոս է: Իմաց տուր, խնդրեմ:

Սպասաւորը ժապաւէնը վեր քաշելով հեռացաւ:

— Իշխանուհի Դրուբեցկան իր որդւոյն հետ, զոչեց ան վերէն վար վազող եւ պատուանդանէն նայող սպասաւորին, որ երկարավիզ զուլպաներ, մաշիկներ եւ ֆրանք կը կրէր:

Մայրը յարդարեց իր ռունաւոր մետաքսեայ զգեստի ծալքերը, նայեցաւ վենետիկեան հայելիին մէջ, եւ վստահութեամբ, իր ճմռթկուած կօշիկներով քալեց սանդուխի գորգերուն վրայէն դէպի վեր:

— Սիրելիս, խոստումդ յիշէ, ըսաւ որդւոյն, ձեռքի հպումով սթափեցնելով զայն:

Որդին, գլուխը կախած, հանդարտութեամբ մօրը հետեւեցաւ:

Անոնք սրահ մտան, ուրկէ դուռ մը դէպի իշխան Վասիլիյին յատկացուած սենեակը կը տանէր: Երբ մայրը զաւկին հետ սենեակին մէջտեղը հասան, դուռներէն մէկուն մէջ պրոնզեայ ձեռք մը երեւցաւ եւ իշխան Վասիլիյ թաւշեայ մուշտակով, շքանշանով եւ տնային հագուստով, ներս մտաւ գեղեցիկ սեւահեր մարդու մը հետ: Այդ անձը Փեթերսպուրկի անուանի բժիշկ Լօրենն էր:

— Ուրեմն այդ ճի՞շդ է, ըսաւ իշխանը:

— Իշխանս, մարդ սխալական է, պատասխանեց բժիշկը, ֆրանսերէն շեշտով արտասանելով լատիներէն բառերը:

— Աղէկ, աղէկ:

Տեսնելով Աննա Միխայլովնան իր որդւոյն հետ, իշխան Վասիլիյ խոնարհումով մը ճանապարհ դրաւ բժիշկը եւ լռութեամբ բայց հարցական երեւոյթով մը անոնց մօտեցաւ: Որդին նշմարեց թէ ինչպէս յանկարծ մօր աչքերուն մէջ ծանր վիշտ մը արտայայտուեցաւ, եւ մեղմիկ ժպտեցաւ:

— Որքա՜ն տխուր պարագաներու մէջ կը տեսնենք զիրար, իշխան... Ի՞նչպէս է մեր թանկագին հիւանդը, ըսաւ ան չտեսնելու զարնելով իր վրայ ուղղուած անտարբեր, վիրաւորական հայեացքը:

Իշխան Վասիլիյ հարցականօրէն, վարանոտ նայեցաւ անոր եւ յետոյ Պորիսին: Պորիս քաղաքավարութեամբ խոնարհեցաւ: Իշխան Վասիլիյ չպատասխանելով անոր բարեւին, դարձաւ Աննա Միխայլովնային եւ անոր հարցին պատասխանեց գլխի ու շրթունքներու շարժումով մը, որ հիւանդի վիճակի ծանրութիւնը կ'արտայայտէր:

— Մի՞թէ, բացագանչեց Աննա Միխայլովնա: Ո՜հ, այդ սարսափելի է, մտածելն իսկ սարսափելի է... Այս որդիս է, աւելցուց ցոյց տալով Պորիսը, ան ինքն անձամբ ուզեց ձեզ իր շնորհակալութիւնը յայտնել:

Պորիս անգամ մը եւս քաղաքավարութեամբ խոնարհեցաւ:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Աղքատախնամ ընկերակցութիւնը, ինչպէս ամէն տարի, հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պատարագ կատարել կու-տայ, կիրակի Նոյեմբեր 8ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, Մոնմորանսիի եւ Անտիյի հանգստեան տուներու մէջ մահացող պատսպարեալներու հոգւոյն եւ ի մասնաւորի կազմակերպութեան բարերարուհի ՍԱԹԵՆԻԿ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻ յի-շատակին:

Կը հրաւիրուին ազգական եւ հաւատացեալ հասարակութիւնը:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմինը կը ծանուցանէ թէ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս կիրակի (8 Նոյեմբեր) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկե-ղեցին, իր ատենապուհիին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԻՆԷ ԳԱԼԷՆՏԷՐԻ

ինչպէս նաեւ անոր ամուսնոյն՝

ՀԱՅԿ ԳԱԼԷՆՏԷՐԻ յիշատակին:

Յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

×

Հաւըրտ Գարակէօզեանի նախկին Սանուց Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ մեծ բարերար՝

ՄԻՀՐԱՆ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

զաւկին՝

ՀԱՒՈՒԸՐՏ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

ինչպէս նաեւ ԱՐԱՄ եւ ՍԱՐԳԻՍ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ, ՏՈՔԹ. եւ ՏԻԿԻՆ ԴԱՒԹ-ԵԱՆԻ եւ վարժարանի բոլոր աղբացեալ ուսուցիչներու եւ սաներու յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշա-տակը յարգողներուն:

×

Մայր եկեղեցւոյ փոխ-դպրապետ

ԽԱՉԻԿ ՆՇԱՆԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, դպրաց դա-սուն եւ երգչախումբի խնդրանքով տեղի կ'ունենայ քառաձայն պատարագ եւ հո-գեհանգստեան պաշտօն, այս կիրակի 8 Նոյեմբեր:

Իր յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

×

Փարիզի Էսաեան Սանուց Միութիւնը, ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի եւս հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու-տայ կիրակի 8 Նոյ. Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 11,30ին՝ Էսաեան վարժարանի հիմնա-դիր՝ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ և ՄԿՐՏԻՉ ԷՍԱԵԱՆԻ, ուսուցչական կազմին եւ անդարձ բաժ-նուած բոլոր էսաեանցիներու հոգիներուն ի հանգիստ, ընդ որս՝ Միութեան նորոգ հանգուցեալ ատենապետուհի Տիկ. ԱՐ-ՄԻՆԷ ԳԱԼԷՆՏԷՐԻ:

Կը հրաւիրուին բոլոր հին եւ նոր էսա-եանցիները յարգելու համար անոնց յի-շատակը:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 80-ԱՄԵԱԿ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հիմնադրութեան 80րդ տարեդարձին առթիւ, նախաձեռնութեամբ Վիէնի Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէի, մասնակցու-թեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սեւան» խումբի, այս կիրակի (Նոյեմբեր 8) ժա-մը 15,30ին Սէն Լուի սրահին մէջ (Սէրքըլ Քաթոլիկ, Վիէն):

Կը նախագահէ ընկ. ՅԱԿՈԲ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ՅԱԿՈԲ ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Նոր Սերունդի կողմէ գեղջկական պար եւ գեղարուեստական պատշաճ յայտա-գիր, որուն կը մասնակցին արտասանու-թիւններով Յ. Մարուսեան, Խ. Մխճի-եան, Ա. Գալայճեան, Ե. Քէլէշեան, Ա. Անէմեան, Օր. Ս. Պետրոսեան, Տիկին Ալիս Գալուստեան, Օրիորդներ Ա. Սան-ճեան եւ Ռստիկեան (երգերով):

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ

COMMEMORATION DU CINQUANTENAIRE DU TRAITE DE SEVRES

Le DIMANCHE 8 NOVEMBRE 1970 à 16 heures, au CENTRE PARISIEN DE CONGRES INTERNATIONAUX 120 Ave. Emile Zola, Paris (15e) (Parking)

Comité d'Honneur constitué par des personnalités du monde littéraire, religieux et politique, sous la Présidence de M. GABRIEL MARCEL, de l'Institut

La séance est placée sous la Présidence de M. HRANT SAMUELIAN

Prendront la parole :

M. Gabriel MARCEL, de l'Institut

Maître Jules WOLF, Avocat à la Cour de Bruxelles, ancien représentant de la Belgique à la Commission des Droits de l'Homme aux Nations Unies.

M. Gabriel MATZNEFF, écrivain

M. Jean-Marie CARZOU, écrivain

Maître Edouard JAKHIAN, Avocat à la Cour d'Appel de Bruxelles

ENTREE LIBRE

Dautre part, une cérémonie sous le patronage d'honneur du préfet des H. de S. et en présence de diverses personnalités aura lieu le SAMEDI 7 NOVEMBRE à 18 heures, au Musée National de Céramique (Salle du Traité), 4, Grande Rue, (92) SEVRES, lieu même où fut signé le Traité.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Այրի Տիկին Սանոյեան (Լա Պարէն), ի նպաստ ծերանոցներուն 200 Ֆ., Պ. Մէր-ճիմէքեան Տիգրան ողբ. Տիկ. Կալինիգ Նուրիճանեանի մահուան առթիւ 100 Ֆ., Պ. Վէնսան Ապուլեան եւ Տիկ. Զէլվէ-եան 30ական, Տիկիններ Մարգարեան եւ Գըլըճեան Պէյրութէն 50: Ողբ. Տիկին Բէգմէօղլուի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Պետրոս Վարդանեան, Տէր եւ Տի-կին Հայրապետեան (Մարսէյլ), եւ Տի-կին Վիքթոր Օհաննէսեան 50ական: Իգ-միրի եւ շրջաններու Հայր. Միութիւն, նորոգ հանգուցեալ հայրենակից Եղիշէ Եպիս. Սիմոնեանի մահուան առթիւ 100: Ողբ. Տիկին Վերգինիա Տիչլեանի մահ-ուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Ս. Գույում-ճեան եւ Պ. Յակոբ Նասիպեան 50ական, Տէր եւ Տիկին Վ. Մոստիչեան եւ Պ. Աբ-րահամեան 20ական: Տէր եւ Տիկին Արմե-նակ Աճէմեան, ողբ. Տիկին Արմենուհի Սարաֆեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 100 Ֆր.:

ՊԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ մասնաճիւղին

Շաբաթ, Նոյեմբեր 14, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ

CASINO DE CHARBONNIERES

Մրցում լաւագոյն զգեստաւորուած զոյգերու

Կ'երգէ ԱԼԻՍ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ (ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ)

JACKY MAILLEREY et son Ensemble

COTILLONS ՄՈՒՏՔ 15 ՖՐ.

Տեղերը ապահովել Կապոյտ Խաչի անդամուհիներուն մօտ

ՎԱԼԱՆՍ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի եւ իր շքախումբի Վալանս այցելու-թեան առթիւ, լուսանկարուած նկարները ցուցադրելու համար, Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շարժա-նկարի երեկոյթ մը կազմակերպեց Նո-յեմբեր 7, Շաբաթ երեկոյ ժամը 8,45ին:

Փոլիկոնի Մեզոն տէ ժէօնի ընդարձակ սրահին մէջ: Սիրով կը հրաւիրուի Վա-լանսի Հայութիւնը անխտիր:

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

ԱԼ. ԽԱՏԻՍԵԱՆ, Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումն ու զարգացումը, Բ. տպագրութիւն, պատկերազարդ, 1968	20 ֆր.
Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆ, Ամբողջական երկեր, 3 հատոր, հատորը	20 ֆր.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, Կեանքի ուղիներով, 6 հատոր, հատորը	15 ֆր.
Ա. ՇԻՐԱԿԵԱՆ, «Կտակն էր նահատակներուն»	15 ֆր.
ՀԱՅԿԱԶՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Ցեղասպան Թուրքը	16 ֆր
Ե. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Հաւք-Խնուս (Տարօնի շրջանի պատմութիւն)	15 ֆր.
(վերօգրեալ գրքերը՝ տպուած Պէյրութ՝ բոլորն ալ լաթակազմ են)	
ԱՂԱՍԻ, Զէյթուն եւ իր շրջակաները, Պէյրութ, Թղթակազմ	15 ֆր.
ԳՐ. ԵՊՍ. ՊԱԼԱԳԵԱՆ, Հայ Գողգոթան, Բ. հատոր, Փարիզ	15 ֆր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ, Երեւան, 1967	72,60 ֆր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԶ, Առաքել Պատրիկի, Երեւան, 1967	17 ֆր.
ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ, Կոմիտաս Վարդապետի բոլոր երկերը	

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

Դիմել

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN

51, rue Monsieur-le-Prince - PARIS (6e)

C. C. P. Paris 1278-35 Tél. : 326-88-65

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ժողովը այս Հինգշաբթի ի-րիկուն ընկ. Սերոբեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԱՐՍԷԼ - ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ— Սէն Ժերոմի Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» խումբի ժողովը այս Ուր-բաթ 6 Նոյեմբեր երեկոյեան ժամը 9ին ընկեր Զօրպաճեանի բնակարանը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւո-րիչ է:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի առաւօտ պատարագ կը մատուցուի:

ՔՈՔԹԷԼ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի Տիկնանց Օժան-դակ Մարմնի կողմէ, Նոյեմբեր 7 Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, Միութեան սրահին մէջ, 7, Ռիւ Փաւիէր, առաջին թաղամաս:

Ի պատիւ ԱՐԱՄ ՇԵԽԻԿԵԱՆԻ քաղա-քապետութեան կողմէ Մարսէյլի Պատ-ուոյ Մէտալի արժանացած ըլլալուն առ-թիւ:

ԾԱԽՔԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

KOTCH-PARTIE

ՔՈՉԱՐԻ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի Նոր Սերունդի կողմէ:

Տեղի կ'ունենայ Կիրակի ՆՈՅԵՄԲԵՐ 8ԻՆ ժամը 14ին, Վալանսի Ահարոնեան ակումբին մէջ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ԴԱՒՐԱՑԻ Հայրենակցա-կան Միութեան վարչութիւնս ընդհ. ժո-ղովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին, հայրենակից Միրիճան Շիրվանեանի բնա-կարանը: Բոլորին ներկայութիւնը ան-հրաժեշտ է: Հասցէ՝ 65, վուա տ'Իսի, Մալաքօֆ:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի Ազգ. Միութիւնը իր տարե-շրջանը աւարտած ըլլալով, կը հրաւիրէ Վալանսի եւ շրջակայքի գաղութները ընդհ. ժողովի, ունկնդրելու Միութեան գործունէութեան բարոյական եւ նիւթա-կան զեկուցումները:

Ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Նոյեմ-բեր 6 Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Հիւսիսեան սրահին մէջ (6, Ռիւ Ֆավանթին):

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՑԷՔ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան 80ամեակի տօ-նակատարութիւնը ԿՌԸՆՈՊԼԻ մէջ, Նո-յեմբեր 15ին:

×

Խնճոյք - ճաշ Դաշնակցութեան 80ամ-եակին առթիւ, նախաձեռնութեամբ Ար-նուվիլ - Սարսէլի Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի, Նոյեմբեր 21ին:

×

Որբերու Օգն. Մարմնին պարահանդէ-սը՝ Նոյեմբեր 28ին ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ Ժորժ Ե.ի սրահը:

×

Էսայեան Սանուց Միութեան ընկերա-համակրական ցերեկոյթը Կիրակի 13 Դեկտեմբեր ժամը 15-19: Մանրամասնու-թիւնները յետագային:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Տարեկան	Տար. 90 փր.	Վեցամսեայ	50 փր
Արտասահման	Տար. 115 փր.	Հատը	0,50

ՈՒՐԲԱԹ 6 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
VENDREDI 6 NOVEMBRE 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11.959 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 46e ANNÉE — N° 11.959

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ՆԱԽԱՊԱՅՄԱՆԸ

Մէկ կողմ ձգենք քաղաքականութիւնը եւ իր լուծելի կամ անլուծելի հանգոյցները, որոնք գրեթէ անկարելի — ու անժամանակ — կը դարձնեն մեր դեգերումները Տիրոջը այգիին մէջ:

Պահ մը հեռանանք այդ «հանգոյց»ներէն ու հարցնենք մենք մեզի եւ մեզի պէս միամիտներուն ալ.— ո՞րն է կամ որո՞նք են գրական ստեղծագործութեան պայմանները:

Չենք ուրանար, որ ամէն գրող չափով մը հարկատու է իր դարաշրջանին, երկրին, ցեղային ակունքին եւ նիւթական ու հոգեկան այն պայմաններուն, որոնց մէջ կ'ապրի ու կը ստեղծագործէ:

Սակայն ստոյգն ո՞րն է նախապայմանը, ըսել կ'ուզենք՝ գերադրական պայմանը, որ կարենայ իշխել միւս բոլոր պայմաններուն վրայ:

Ենթադրենք, թէ երկու հոգի կ'ապրին ու կը ստեղծագործեն բոլորովին նման պայմաններու մէջ, — դարաշրջան, երկիր, ցեղային ակունք, նիւթական ու հոգեկան կլիմայ, եւայլն: Այս երկու հոգին կրնա՞ն նմանիլ իրարու՝ կեանքով, գործով, արժէքով ու արժանիքներով:

Ո՛չ, — պիտի ըսենք մենք. — ոչ միայն չեն կրնար նմանիլ իրարու, այլեւ պէտք չէ նմանին թէ՛ իբրեւ անձ, թէ՛ իբրեւ գրող: Արիոստո կ'ըսէր, թէ Աստուած կը ստեղծէ արուեստագէտը եւ ստեղծելէ ետք կը կոտրէ կաղապարը:

Երբեք պատահած չէ, որ նոյն կաղապարով մարդիկ եւ նոյն ճախարակէն քաշուած արուեստագէտներ ստեղծած ըլլայ Երկնաւոր Տէրը:

Կան, որ բոլոր պայմաններուն մէջ գերակշռութիւնը կուտան հայրենի հողին:

Հողը, կ'ըսեն, առաջին միջօրէականն է արուեստագէտին համար: Եւ կը գտնեն, թէ երկրորդ միջօրէականը հայրենի ժողովուրդն է:

Ուրիշներ երրորդ միջօրէական մը կ'աւելցնեն այս երկուքին վրայ եւ ստեղծագործելու ազատութիւն կը կոչեն զայն:

Եթէ ճիշդ ըլլար առաջին ենթադրութիւնը, հայրենի հողին վրայ եւ հայրենի ժողովուրդին հետ ապրող գրագէտը պիտի դասէինք թիւ մէկ, իսկ այդ հողէն ու ժողովուրդէն դուրս կամ հեռու գրագէտը թիւ երկու պարունակին մէջ:

Դա՛րձեալ, եթէ ճիշդ ըլլար երկրորդ ենթադրութիւնը, ազատութեան մէջ ըստեղծագործող ոեւէ բանաստեղծ, վիպասան, երաժիշտ կամ նկարիչ պիտի դառնար, ըլլար թիւ մէկ արուեստագէտը, բոլոր միւսները ձգելով երկրորդ կամ երրորդ գծի վրայ:

Ծանօթ են, — ծանօթ պէտք է ըլլան — հաւատաքննութեան շրջանին տիրող անհանդուրժելի կարգերն ու պայմանները: Բայց գրեթէ կրօնական համատիրութեան այդ պայմաններուն մէջ ապրեցան ու ստեղծագործեցին համայն աշխարհի մեծագոյն արուեստագէտներէն Սերվանտէս, Տա Վինչի, Միքէլ Անճելօ, Ռաֆայէլ եւ բազում ուրիշներ:

Միապետական Ֆրանսան տուաւ Ռասին, Մոլիէր, Քոռնէյլ, մինչ յեղափոխական Ֆրանսան ռազմաշունչ հրապարակախօսներ եւ Ռուժէտըլիլը միայն կրցաւ տալ:

Ցարական խաւար լուծին տակ ապրող Քանաքեռը Աբովեան մը տուաւ, Փայլաջուկը՝ Րաֆֆի, Նոր Նախիջեւանը՝ Նալբանդեան:

Այս կը նշանակէ, որ արտաքին պայմանները գերակշռութիւն մը չունին ներքին պայմաններուն վրայ (արտաքին պայմաններ են հողը, ժողովուրդը, ազատութիւնը):

Ո՞վ ստեղծեց, օրինակ, Պետրոս Դուրեանը. արտաքին պայմաննե՞րը, ո՛չ, այլ ներքի՛ն պայմանները:

Դարձեա՛լ, ո՞վ ստեղծեց Սմբատ Բիւրատը. արտաքին պայմաննե՞րը, ո՛չ, այլ ներքին պայմանները:

Դառն ու դժնի պայմաններու մէջ ապրող Եղիշէ Չարենցը առաջ էր իր ժամանակէն եւ վեր էր իր ժամանակակիցներէն ալ. ինչո՞ւ, որովհետեւ հպատակ էր ոչ թէ արտաքին, այլ ներքին պայմաններու:

Դատարկ խօսք է այն առարկութիւնը, թէ որովհետեւ մեծ քննադատներ չունինք, ուստի նաեւ չենք կրցած — եւ չենք կրնար — մեծ բանաստեղծներ կամ մեծ գրագէտներ ունենալ: Քննադատը, կ'ըսեն առարկողները, ուղեցոյցն է կամ ուղենիշը, ճամբայ բացողը, ուսուցանողը, մարգարէն:

Սակայն մի մոռնաք, որ Յոյները ոսկեդար ստեղծեցին, առանց ասպարէզով մէկ հատիկ քննադատ ունենալու: Միակ քննադատը Ապելլէսը սրբագրող կօշկակարն էր թերեւս, որ սայթաքեցաւ, երբ փորձեց կօշիկէն վեր ելլել...

Հայկական ոսկեդարը նոյնպէս քննադատ չունէր, բայց Սահակ եւ Մեսրոպ տուաւ, Խորենացի եւ Եղիշէ տուաւ:

Հայրենիքը կամ հայրենի հողը չէ ուրեմն, որ գրագէտ կը ստեղծէ, բայց անկասկած գրագէտն է, որ հայրենիք կը ստեղծէ կամ -հայրենիքի գաղափարով կ'ոգեւորէ ժողովուրդը:

Չենք ուրանար հողին դերը: Հողը կը զօրացնէ մեզ, բայց չի կրնար մեր չունեցածը տալ մեզի, ինչպէս չի կրնար մեր ձեռքէն առնել մեր ունեցածը:

Վերստին կը հարցնենք. — Ի՞նչն է, ո՞րն է գրական ստեղծագործութեան նախապայմանը:

Այս հարցումին ուրիշ առթիւ պատասխանած ենք, հիմա ալ կը պատասխանենք առանց վարանումի. — Նախապայմանը տաղանդն է, գլխագիր ՏԱՂԱՆԴԸ:

Տաղանդը բոլոր միջօրէականներուն գումարն է, նոյնիսկ բազմապատկութիւնն է:

«Վիթխարի պոէտ»ը՝ Եղիշէ Չարենց կրցաւ յաղթահարել բոլոր «եթէ»ները, որովհետեւ ունէր հիմնականը — տաղանդը:

Միւսները, — Քանաքեռցին, Փայաջուկցին, Նոր Նախիջեւանցին, — նոյնպէս ունէին այս հիմնակալը, զոր նախապայման կոչեցինք:

Արտաքին որեւէ պայման, որքան ալ զօրաւոր ըլլայ, չի կրնար անտաղանդ գրողը տաղանդաւոր դարձնել, իսկ տաղանդաւորը՝ անտաղանդ:

Տաղանդաւոր գրողը ինք կը ստեղծէ պայմանները, մինչ անտաղանդը պայմաններուն ենթակայ է ու հպատակ:

Տաղանդաւոր գրողը պէտք չունի ուղենիշի կամ ուղեցոյցի, քննադատի եւ ուսուցանողի, ինչպէս Պերիկլէսի դարը, ինչպէս մեր Հինգերորդ դարը պէտք չունեցան... կօշկակարի:

Մեր դարը, իր նկարագրով իսկ, գրականութեան դարը չէ, գիտութեան դարն է: Ու մինչ գիտութիւնը ուսանելի է եւ ուսուցանելի, գրականութիւնը ո՛չ ուսանելի է, ո՛չ ուսուցանելի ինչպէս է ոճը:

Մարդոց պէս՝ ժողովուրդներն ալ իրենց ոճը ունին: Կան ժողովուրդներ, որոնք կ'ապրին մեռնելու համար: Կան ուրիշներ ալ, որոնք կը մեռնին ապրելու համար:

Մենք վերջիններէն ենք:

Նոյնպէս, կան ժողովուրդներ, որոնք հող ունին, բայց տաղանդ չունին: Կան ուրիշներ ալ, որոնք տաղանդ ունին, բայց հող չունին:

Վերջիններուն մաս կը կազմենք մենք ալ, պիտի ըսէինք, եթէ չունենայինք այս պատառ մը հողը, ուր կ'ապրի ու կը ստեղծագործէ մեր «փոքրիկ հօտը»:

Երանի՛ այն ժողովուրդներուն, որոնք լայնածաւալ տաղանդ ունին եւ լայնածաւալ հող...:

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱԿ-Ի ԲԱՆԱՁԵՒԸ

ՄԱԿի Ընդհ. Ժողովը բանաձեւի մը քուէարկութեամբ վերջ դրաւ Մերձաւոր Արեւելքի հարցի քննութեան:

Առաջին առթիւ երեք ամսով կ'երկարաձգուի հրադադարի ժամանակամիջոցը, որ, ինչպէս յայտնի է, կը լրանար Նոյեմբեր 5ին, կէս գիշերին: Ի դէպ, հրադադարը հաստատուած էր երեք ամիս առաջ, Օգոստոս 7ին, երբ երկու կողմերն ալ ընդունեցան Ռոճըրսի ծրագիրը բանակցութիւններու մասին:

ՄԱԿի բանաձեւը, որ ներկայացուեցաւ այսպէս կոչուած Ափրիկէ – Ասիա երկիրներու կողմէ, կը նախատեսէ նաեւ բանակցութեանց վերսկսումը Եարինկի առաքելութեան շրջագիծին մէջ: Միւս կողմէ պարտականութիւն կը յանձնէ ընդհանուր քարտուղարին՝ Ու Թանի, որ երկու ամսուան ժամանակամիջոցի մէջ տեղեկագրութիւն մը ներկայացնէ Ապահովութեան Խորհուրդին, խօսակցութեանց ընթացքի մասին:

Վերոյիշեալ բանաձեւին ի նպաստ քուէարկեց ՄԱԿի անդամ երկիրներու երկու երրորդը, որու շարքին նաեւ Ֆրանսա, որ կարգ մը փոփոխութիւններ մտցուցած էր բանաձեւի նախագիծին մէջ:

Իսրայէլ եւ Մ. Նահանգներ դէմ քուէարկեցին:

Աւելցնենք, որ Լատին Ամերիկեան բանաձեւ մը, որուն իր համաձայնութիւնը տուած էր Մ. Նահանգներ, 45ի դէմ 49 ձայնով մերժուեցաւ:

Քաղաքական շրջանակները համաձայն են հաստատելու, թէ ՄԱԿի որոշումը որեւէ փոփոխութիւն կամ բարելաւում պիտի չստեղծէ ներկայ կացութեան մէջ: Արդարեւ, Գահիրէ եւ Թել Ավիվ կը մնան միշտ իրենց տեսակէտներուն վրայ, ինչ որ կը նշանակէ, թէ մէկ կողմէ պիտի շարունակուի իսրայելեան գրաւումը արաբ հողերու եւ, միւս կողմէ, Սամ-3 հրթիռներու հաստատումը Սուէզի ճակատին վրայ:

Անշուշտ «շահ» մը կը նկատուի հրադադարի երկարաձգման կարգադրութիւնը, քանի որ քանի մը ամիս եւս հրանօթները կը լռեն Ջրանցքի երկու եզերքներուն վրայ:

Եգիպտոսի Արտաքին նախարարը անմիջապէս ընդունեցաւ հրադադարի երկարաձգման որոշումը: Թել Ավիվ, իր կարգին, պիտի ընդունի:

Քաղաքական շրջանակներու համոզումով երկու կողմերն ալ կը փափաքին շարունակել ներկայ կացութիւնը: Արաբ աշխարհը ներքին պատճառներ ունի. այսպէս՝ Եգիպտոսի նոր ղեկավարները պէտք է «ամրապնդեն» իրենց դիրքը: Սուրիա իր ղեկավար կուսակցութեան՝ Պաասի ներքին տարակարծութիւններուն ականատես կ'ըլլայ, քանի որ Հանրապետութեան նախագահին հրաժարումէն ի վեր ցարդ չէ յաջողած նշանակել նոր նախագահ մը: Իրաք եւ Յորդանան եւս իրենց իւրայատուկ դժուարութիւնները ունին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ առջի օր իրենց պաշտօններէն կախակայեց Սէն-Լօրանի քաղաքապետը եւ Իզէռի նահանգապետարանի ընդհ. քարտուղարը իբրեւ պատասխանատու Սէն-Լօրանի պարապահին տրուած արտօնութիւններուն: Քաղաքապետին համախոհ տարրեր կը բողոքեն այս որոշումին դէմ, ըսելով թէ «Թուրքի գլուխ» մը կը փնտռուէր:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ խորհրդարանական ընտրութիւնները մեծ փոփոխութիւն մը չբերին: Ներկայացուցչական ժողովին մէջ ներկայիս կան 254 դեմոկրատ (նախապէս 246) եւ 181 հանրապետական (179), Ծերակոյտին մէջ՝ 54 դեմոկրատ (57) եւ 44 հանրապետական (43): Նիքսըն գոհունակութիւն յայտնեց բայց նոր Խորհրդարանը նոյն պատկերը կը պարզէ գրեթէ:

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ Սպիտակ Տան բանբերը դժգոհութիւն յայտնեց որովհետեւ երկու ամերիկացի զօրավարներու վերադարձը կը ձգձգուի, երբ «պարզ է, որ սխալմամբ անոնք անցած են սահմանը»: Ուաշինկթըն, համաձայն բանբերին, կը նախատեսէ «հակադարձութեան» դիմել, եթէ Մոսկուա թոյլ չտայ զօրավարներուն վերադարձը: Զօրավարները միշտ Հայաստան կը գտնուին:

ՉՈՐՍ ՄԵԾԵՐԸ վերսկսան իրենց խօսակցութիւնները Պերլինի հարցին շուրջ: Պաշտօնական հաղորդագրութիւն մը «կարգ մը կէտերու շուրջ արձանագրուած յաջողութեան» մասին կը խօսի: Հաղորդագրութեան մէջ մատնանշուած չեն այդ կէտերը:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Հանրապետութեան Նախագահը Ափրիկէ պիտի այցելէ յառաջիկայ տարի՝ Փետրուար 3–15: Այցելութեան երկիրներն են Սենեկալ, Քոթ տ'Իվուար, Քամերուն եւ Կապոն:

ԻՏԱԼԻԱ շատ հաւանաբար ի մօտոյ դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատէ Համայնավար Չինաստանի հետ: Համաձայն «Իլ Մեսաճերօ» թերթին՝ պաշտօնական զեկոյցին համար բանաձեւումի քանի մը կէտեր մնացած են քննելի:

ՊԱՊԸ Արեւելեան Ասիա եւ Աւստրալիա պիտի այցելէ Նոյեմբեր 26էն Դեկտ. 5: Այս առթիւ յայտարարեց.— «Մեր մօտակայ ճամբորդութիւնը զուտ առաքելական բնոյթ պիտի ունենայ եւ ուրեմն՝ կրօնական եւ հոգեկան: Այս ճամբորդութիւնը ուրեմն ոչ զբօսաշրջիկութիւն է ոչ ալ որեւէ քաղաքական նպատակ ունի:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը մերժեց նորոգել Կարմիր Խաչի միջազգային կոմիտէին Յունաստանի գործունէութեան վերաբերեալ համաձայնագիրը, որ կը լրանար Նոյեմբեր 3ին:

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Վերջին օրերուն խմբագրատուն այցելեցին.

Պէյրութի «Գասպար Իփէկեան» թատերախումբի ղեկավար Պ. Ժորժ Սարգիսեան, որ թատերախումբին գտած յաջողութենէն ետք Հիւս. Ամերիկա, այս անգամ կը մեկնի Հարաւ. Ամերիկա, ինչպէս Տիկին Զեփիւռ Շանթ, Տիկին Մինասեան եւ Պ. Յակոբ Իսկէնտէրեան, որ կ'ընկերանայ խումբին:

Պ. Կարօ Թաշճեան, Պէյրութէն,
Պ. Տիրան Ոսկերիչեան, Ամմանէն,
Պ. Ռուբէն Յովհաննէսեան, Թէհրանէն,
Պ. Արշաւիր Յովսէփեան, Պէյրութէն:

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻՆ ՑԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՕՐ

ԽՄԲ.— Այս նկարագրութիւնը լոյս տեսած է Փարիզի «Վերածնունդ» շաբաթաթերթի 1920, Օգոստոս 21ի թիւին մէջ, Մ. Գ. ստորագրութեամբ: Գրութեան հեղինակն է Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութեան քարտուղար Միսաք Ղազարեան, որ ներկայ գտնուած է Սեւրի Դաշնագրի ստորագրութեան արարողութեան:

1920 *Օգոստոսի 10ն է այդ:*

Ինչպէս բնութեան այնպէս էլ ժողովուրդների պատմութեան մէջ կան երեւոյթներ, որոնք մնում են սպասողական եւ ծածուկ վիճակում պատմական որոշ շրջանի համար եւ մի գիղեցիկ օր երեւան գալիս որպէսզի ինչպէս շատ չատերի զարմանքն ու հիացմունքը՝ այնպէս էլ չատերի հեռաւոր ժամանակներից ըսպառած իղձերը իրականացնելու համար:

Վերջին կարգին է պատկանում հայ ժողովուրդը, որի համար 1920 Օգոստոսի 10ը կը համարուի նրա տարեգրութեան, մասնաւորապէս ազատագրական ու յեղափոխական պատմութեան բնականոն զարգացման արդիւնքը:

Համաշխարհային պատերազմը թէեւ երկու տարուց ի վեր վերջացած՝ սակայն նրա հաշուեյարդարութեան ձեւական մասը, այն է՝ դաշնագրութիւնների ստորագրութիւնը այսօր է միայն վերջանում:

Այս վերջին արարողութիւնը թէեւ յայտարարուած «Թուրք դաշնագիր» ստորագրութեան անուան տակ, սակայն ներկայացնում էր 7 տարբեր դաշնագրեր, որոնց ստորագրութիւնով փակւում էր դաշնագրերի շարանը եւ որոնցից երկուսը միայն ուղղակի առնչութիւն ունէին մեր դատի հետ:

Առաջինը Թուրք եւ դաշնակից պետութիւնների միջեւ կնքուելիք դաշնագիրն էր, որով Թուրքիան ճանաչում էր Միացեալ Հայաստանը որպէս անկախ պետութիւն, իսկ երկրորդով, որ ծանօթ է «փոքրամասնութիւնների իրաւունքները» անուան տակ, Դաշնակիցները պարտաւորում են Հայաստանին ճանաչելու իր երկրի հողամասերում փոքրամասնութիւն կազմող ժողովուրդների իրաւունքները:

Մեր նպատակից դուրս է այստեղ խորհրդածութիւններ անել մէկ կամ միւս դաշնագրի էութեան մասին: Կ'ուզէի որպէս ականատես տալ պարզապէս այդ պատմական օրուայ արարողութեան նկարագրութիւնը:

Հայաստանի Հանր. Փարիզի Պատուիրակութիւնը Խաղաղութեան Վեհաժողովից առաջին անգամ 5ի եւ վերջին ու վեցերորդ անգամուայ համար Երեքշաբթի ամսիս 10ի ժամը 1ին յայտարարութիւն է ստանում, որ՝ Թրքական դաշնագրի ստորագրութիւնը տեղի կ'ունենայ նոյն օրը ժամը 4ին Սեւրի Մանիւֆաքթիւրի պատուոյ դահլիճին մէջ եւ որ ամսիս 5ի համար ուղարկուած հրաւիրատոմսերը վաւերական են այդ օրուայ համար:

Նոյն օրը ժամը 3,30ին ինքնաշարժ երկու կառքեր Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութեան շէնքից ուղեւորւում էին դէպի Սեւր, տանելով Պատուիրակութեան նախագահ Պր. Ահարոնեանը եւ իր հետեւորդները:

Ժամը 3,45ին կառքերը կանգ են առնում Սեւրի պալատը տանող ծառուղիի առջեւ, ուր կարգադիր յանձնախմբի քննիչը մօտենալով խնդրում է տոմսերը ցոյց տալ, ապա կառքերը անցնելով պալատի կենտրոնական մուտքը ծառուղիով, ուր պահպանում է հետեւակ զօրքը, կանգ են առնում պալատի պատուոյ բակի կենտրոնական մուտքում, ուր կատարւում է տոմսերի երկրորդ կոնտրոլը եւ առաջին հիւրընկալը մեզ ուղեկցում է մինչեւ պատուոյ սրահի մուտքը: Այնտեղ կատարւում է հրաւիրատոմսերի վերջին քննութիւնը եւ դահլիճի պատուոյ հիւրընկալը նախ առաջնորդում է Պ. Ահարոնեանը իրեն յատկացուած յատուկ օթեակը, իսկ նրա հետեւորդները պատուիրակութեան յատկացուած, — թիւով 7 — տեղերում:

Դաշնագրի ստորագրութեան համար տրամադրուած է շէնքի կենտրոնական դահլիճը, որը կրում է «Պատուոյ Դահլիճ» անունը եւ որի կենտրոնում տեղաւորուած են չքեղ սեղաններ: Ժապաւէնիքով կնքուած ստորագրուելիք դաշնագիրները կարգով դասաւորուած են այդ սեղանների վրայ, որոնցից մէկի վրայ դրուած է 1914ին Գերմանիոյ կայսեր կողմից Սեւրի գործարանին պատուիրած կաղամարը, որը պատերազմի յայտարարութիւնով մնում է գործարանի սեփականութիւնը մինչեւ այսօր:

Դահլիճի մէջ տեղաւորուած է պայտաձեւ խոշոր սեղանը, յատկացուած ստորագրող պետութիւնների մօտ 60 լիազօրներին:

Դահլիճի մուտքի աջ եւ ձախ կողմերը յատկացուած են խորհրդաժողովին կից պատուիրակութեանց: Հայ Պատուիրակութեանը յատկացուած էր մուտքի ձախ կողմի առաջին կարգերը:

Դահլիճի աջ եւ ձախ կողմերից ձգւում են երկու երկարաձեւ սրահներ յատկացուած հրաւիրեալներին, իսկ նրանց աջ եւ ձախ կողմերում սեղմուած են մամուլի ներկայացուցիչներ ու լուսանկարիչները: Կենտրոնում ոտքի վրայ են պատուոյ հիւրընկալներն եւ խաղաղութեան խորհրդաժողովի քարտուղարութեան անդամները, որոնց պաշտօնն է հետեւել դաշնագրերի ստորագրութեան կանոնաւորման:

Ժամը 4ն է: Բոլոր լիազօրները արդէն ներկայ են եւ գրաւել են իրենց պաշտօնական օթեակները, իսկ հրաւիրեալները, տեղի փոքրութեան պատճառով, սեղմուած են կենտրոնական դահլիճի աջ եւ ձախ սրահներում:

Պայտաձեւ սեղանի կենտրոնում տեղ է բռնել Խաղաղութեան Վեհաժողովի եւ ֆրանսական նախարարների խորհրդի նախագահ Պ. Միլլրան, ունենալով իր աջ եւ ձախ կողմերին Ֆրանս. Ֆինանսների նախարար Պ. Ֆրանսուա Մարշալ եւ դեսպանական խորհրդի նախագահ Պ. Ժիւլ Գամպոն, ապա անգլիական, իտալական եւ ճապոնական լիազօրները: Պայտաձեւ սեղանի աջ մասի կենտրոնում տեղ է բռնել յունական լիազօր եւ վարչապետ Պ. Վենիզելոս, ունենալով իր կողքին Փարիզի դեսպան Պ. Աթոս Ռոմանոս եւ ռումանական լիազօրները: Պ. Վենիզելոսի դէմ յանդիման եւ սեղանի ձախ կողմում տեղաւորուած է Հայաստանի լիազօր եւ Պատուիրակութեան նախագահ Պ. Ահարոնեան ունենալով իր աջ եւ ձախ կողմերում պելժիական եւ լեհական լիազօրները:

Ժամը ճիշդ 4ին, մի պարզ եւ ուժեղ ձայն դահլիճի կենտրոնական մուտքից յայտարարում է՝ «Օսմանեան կայսրութեան Պր.ք լիազօրներ», որոնք են՝ Զօր. Համտի փաշա, Թէֆիք փաշա եւ Ռէշիտ Հալիլ պէյ պաշտօնական սեւ հագուստներով, սպիտակ ձեռնոց եւ գլուխները կարմիր բասկով (ֆէս) ծածկուած հետեւում են իրենց ներմուծող պարոնին: Ամբողջ սրահը, ըստ սովորութեան, ոտքի է կանգնում ի յարգանս պարտուածների: Պատուոյ հիւրընկալը նրանց ընդունում եւ առաջնորդում է իրենց յատկացուած օթեակները, Պ. Պ. Վենիզելոսի եւ Աթոս Ռոմանոսի աջ կողքին: Նրանք թէեւ աշխատում են ծածկել իրենց յուզմունքը, սակայն նրանց դէմքի արտայայտութիւնը պարզապէս դաւաճանում է իրենց, մասնաւորապէս Հալիլ պէյինը, որի խոշոր դէր դիմակը առանձնապէս նպաստած է դրան:

Պ. Միլլրանը յայտարարում է նիստը բացուած: Կարճ խօսքերով վստահեցնում Օսմանեան լիազօրներին թէ դաշնագրի բնագիրը, որ քիչ յետոյ պիտի ստորագրեն, համապատասխանում է Դաշնակիցների կողմից իրենց տրուած օրինակին:

Ապա Զօր. Համտի հրաւիրում է իր պաշտօնակիցների հետ ստորագրելու դաշնագիրը: Պատուոյ հիւրընկալը ուղեկցում է նրան դէպի դաշնագրի կենտրոնական սեղանը, որին գլխիկոր եւ լուռ հետեւում են իր պաշտօնակիցները: Կարգաւ ստորագրում են Օսմանեան կայսրութեան անունից, նախ՝ Թուրք եւ դաշնակից պետութիւնների մէջ կնքուած դաշնագիրը, ապա ինչպէս բոլոր լիազօրները, յոյն-իտալական համաձայնագիրը եւ վերջապէս Փոքր-Ասիոյ դաշնակիցների մէջ բաժանուած տնտեսական շրջանների ազդեցութեան համաձայնութիւնը, եւ վերադառնում իրենց տեղերը: Ապա կարգը գալիս է դաշնակիցներին: Անգլիոյ կողմից ստորագրում է Սըր Ճորճ Գրէհամ, Ֆրանսիայից՝ Պ. Պ. Միլլրան, Ֆրանսուա Մարշալ եւ Ժիւլ Գամպոն, Իտալիոյ՝ Պ. Բոնէն Լոնգարը: Ճափոնի՝ Պ. Մացուի: Հերթը գալիս է յոյն լիազօրներին՝ Պ. Պ. Վենիզելոս եւ Աթոս Ռոմանոս ժպտադէմ մօտենում են դաշնագրին եւ ստորագրում իրենց հայրենակիցների կողմից այդ արարողութեան նուիրուած ոսկի գրիչով, որը կը յանձնուի պետական թանգարանին:

Հայաստանի Հանրապետութեան անունից պատուոյ հիւրընկալը հրաւիրում է Պատուիրակութեան նախագահ Պ. Ահարոնեանը ստորագրելու հետեւեալ երեք դաշնագրերը:

Ա) Դաշնակից եւ Թուրք պետութեանց մէջ եղած դաշնագիրը Միացեալ Հայաստանի անկախ պետութեան ճանաչման առթիւ:

Բ) Միացեալ Հայաստանի հողամասերի վրայ ապրող եւ փոքրամասնութիւն կազմող ժողովուրդների իրաւունքների առթիւ, եւ

Գ) Վկայելու համար Եուգօ-Սլաւ եւ Հիճազի կառավարութեանց լիազօրների բացակայութիւն եւ ձեռնպահութիւնը Թրքական դաշնագիրը ստորագրելու համար:

Պ. Ահարոնեանը իր ոսկէ գրչով դաշնագիրը ստորագրելուց յետոյ հազիւ վերադարձած իր օթեակը, Պ. Վենիզելոս ուրախ եւ ժպտադէմ իր օթեակից շնորհաւորական օդային ողջոյններ է ուղղում իրեն եւ ձեռքը թօթվելու նշաններ անում, որին փոխարինում է Պ. Ահարոնեանը:

Հերթով շարունակում են ստորագրել Պելժիա, Ռումանիա եւ Լեհաստանի լիազօրները, եւայլն:

Ստորագրութիւնների շարանը վերջանալով, երբ բոլոր լիազօրները իրենց տեղերը գրաւում են, Պր. Միլլրան կըրկին ոտքի ելնելով յայտարարում է նիստը փակուած:

Անմիջապէս օսմանեան լիազօրները վեր ելնելով հետեւում են իրենց ուղեկցին, սրահից դուրս ելնելով:

Օրուայ բոլէի ամենահետաքրքիր լիազօրները Պ. Պ. Վենիզելոս եւ Ահարոնեանն են: Լիազօրների մեծ մասը շրջապատում է նրանց եւ թօթվում նրանց ձեռքը շնորհաւորական եւ բարեկամութեան խօսքեր ուղղելով նրանց եւ իրենց ժողովուրդին:

Պ. Վենիզելոս շտապում է դէպի Պ. Ահարոնեանը եւ մտերիմ ու բարեկամաբար թօթվում նրա ձեռքը եւ ասում. «Ձեզնից եւ ձեր ժողովրդից յետոյ ես եւ մեր ժողովուրդն է որ ուրախանում ու հրճւում են այս մեծ օրուան համար: Այսօրուայ դաշնագիրը նախ ձեր ու ապա մերն է»: Պ. Ահարոնեան շնորհակա-

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Վնաս չունի, կը սպասենք, բաւ է որ գործը յաջողի ու ընկերս հարստանայ, անկէ ետքը ինծի համար հաստատ եկամուտ մը պատրաստած կ'ըլլամ, ըսաւ Եգիպտացին հէք դէմքով մը:

— Նախ սա ընկերոջդ անունը ըսէ:

— Ապահով եմ որ չես ճանչնար... որովհետեւ դուն այդ տեսակ մարդոց հետ յարաբերութիւն չունիս... դուն միայն պարկեշտ ու պատուաւոր մարդոց հետ կը տեսնուիս:

— Մի՞թէ հեգնօրէն կ'ըսես այդ խօսքը, հարցուց Վահան:

— Քաւ լիցի, ճշմարտութիւնը կ'ըսեմ:

— Ինչ որ ալ ըլլայ՝ ըսէ տեսնենք սա ընկերոջդ անունը:

— Շաւարշ...

Վահան ցնցում մը ունեցաւ, բայց անմիջապէս զսպեց ինքզինքը:

— Այդ անունով մարդ չեմ ճանչնար բնաւ, ըսաւ:

— Վստահ էի ատոր:

— Ի՞նչ կ'ընէ այդ երիտասարդը:

— Խաչագողութիւն, պատասխանեց Շապան միայն պաղարիւնով:

— Եւ այդ առթի՞ւ յարաբերութիւն հաստատած ես հետը:

— Բնականաբար:

— Ահա զուարճալի պատմութիւն մը, ըսաւ Վահան խնդալով, թէեւ այդ տեսակ խնդիրները գիս շատ չեն հետաքրքրեր:

— Բայց ամէնէն զուարճալին տակաւին չպատմեցի, շարունակեց եգիպտացի բախտախնդիրը:

— Խօսէ ուրեմն:

— Այդ Շաւարշը, որ ինչպէս ըսի՝ հանած-վարածին մէկն է, քանի մը ամիսէ ի վեր Պոլիս կը գտնուի եւ այստեղ յաջողեր է հարուստ ընտանիքի մը վստահութիւնը գրաւել ու հիմա այդ ընտանիքի մէկ աղջկանը հետ ամուսնանալու վրայ է, մեծկակ դրամօժիտով մը:

— Բայց այդ ամէնուն մէջ դուն ի՞նչ դեր ունիս, հարցուց Վահան:

—Իմ դերս դեռ նոր պիտի սկսի:

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ այդ դերը... բայց նախ սա հարուստ ընտանիքին անունը յայտնէ:

—Ատիկա գաղտնիք է:

— Նոյնիսկ ինծի՞ համար:

— Իրաւ է, մոռցայ որ քեզի համար գաղտնիք չունիմ, միայն թէ ուրիշի չհաղորդես:

— Հաւատա որ լածներս մէկ ականջէս պիտի մտնեն ու միւսէն դուրս ելլեն:

— Լաւ ուրեմն, խնդիրը վաճառական Բարսեղ էֆէնտիի մէկ աղջկան վրան է... Այդպէս մէկը ճանչնա՞ս:

— Չէ, պատասխանեց Վահան, մականունը ի՞նչ է:

— Մականունը տակաւին չյայտնեց:

— Հիմա ըսէ տեսնենք թէ քու դերդ ի՞նչ պիտի ըլլայ այս կնճռոտ խնդրին մէջ:

— Կ'երեւայ որ այդ վաճառականը կ'ուզէ եղեր իր փեսացուին նիւթական կացութեան մասին որոշ տեղեկութիւններ ունենալ: Որովհետեւ Շաւարշ իբրեւ բախտախնդիր խաբեբայ մը չէ ներկայացած բնականաբար Բարսեղ էֆէնտիին տունը, այլ ճշմարիտ ճէնթլմէն մը, իբրեւ հարուստի մը զաւակ, որ մեծամեծ ստացուածքներ ունի... ես իբրեւ իր այդ մեծամեծ ստացուածքներուն կենդանի վկան պիտի ներկայանամ վաճառականին:

— Տեղեակ չըլլալով այդ տեսակ գործողութիւններու, չեմ հասկնար թէ ի՛նչ կերպով պիտի կատարես քու պաշտօնդ:

— Բացատրեմ քեզի: Ես մեծահարուստ Եգիպտացի մըն եմ եւ Շաւարշի բարեկամը, այցելած եմ իր հօրը ունեցած ագարակները եւ անոնցմէ մին կ'ուզեմ ծախու առնել եւ սակարկութեան մէջ եմ Շաւարշի հետ: Ան տասը հազար ոսկի կը պահանջէ, ես ութ հազար ոսկի կուտամ, բայց ի վերջոյ յոյս կայ թէ պիտի համաձայնինք: Շաւարշ խնդիրը կը բանայ իր աներցուին եւ կը խնդրէ որ ինք ալ գործին միջամտէ որպէսզի շուտով համաձայնութեան գանք: Միասին կ'երթանք վաճառականին գրասենեակը, ագարակին յատակագիծը մէջտեղ կը դնենք. Շաւարշ կը կարդայ իր հօրմէն ընդունած նամակները, ես աւելի տալ չեմ ուզեր: Շաւարշ փոխանակ իմ ուզած ագարակս տալու, ուրիշ մը կ'առաջարկէ, ես կ'ընդդիմանամ, վերջապէս վաճառականը կը միջամտէ եւ սակարկութիւնը կը լմնցնենք ինը հազար ոսկիի, որուն առաջին կանխավճարին համար, երկու ամիսէն վճարելի 2500 ոսկինոց մուրհակ մը կուտամ Շաւարշին:

Եւ բոլոր այս երեւակայական առուծախը պիտի ընենք պարզապէս վստահութիւն ներշնչելու համար վաճառականին: Որովհետեւ մարդը երբոր տեսնէ թէ իր փեսացուն տասը հազար ոսկի արժող ագարակներ ունի, բնականաբար պիտի չվարանի իր աղջիկը տալու:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(252 – Շար.)

ՆՈՐ ԱԽՈՅԵԱՆ ՄԸ՝ ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Կոփամարտի 1970–71 եղանակի զանգը հնչած էր արդէն ժամանակէ մը ի վեր․ երբ իր հունին մէջ մտաւ անցեալ շաբաթ, երբ այնքան սպասուած վերամուտը սկսաւ Քասիուս Քլէ – Ճէրի Քառի հանդիպումով, որու ընթացքին Քասիուս ցոյց տուաւ իր անվիճելի կարողութիւնը։

Ծանօթ է բոլորին այն արգելքը, որ դրուած էր իբրեւ պատիժ մօտաւորապէս 40 ամիսներէ ի վեր, ի հետեւանք իր հակառութեան ամերիկեան օրէնքներուն․ Քլէ մերժած էր կատարել իր զինուորական պարտականութիւնը։

Հիմ ունենալով իր նոր գաղափարնե – րը՝ բոլորովին հեռացած էր իր նախկին կեանքէն․ փոխած էր նոյնիսկ իր անունը՝ ինքզինք մկրտելով Մոհամմէտ Ալի, երբ անդամակցած էր «Սեւ միւսլիմ» աղանդին։

Բայց տոլարի երկիրը միւս երկիրներէ աւելի արագ կը շարժի — դրամ եւ ժամանակ։ Կանաչ թուղթին կախարդիչ զօյնը թոյլ կուտայ քանի մը․․․ զոհողութիւններ կատարել։

Եւ, ամերիկեան նահանգ մը, «աչք գոցելով» Քասիուսի օրինազանցութեան վըրայ, արտօնեց անոր մրցում մը ունենալ Աթլանթա քաղաքին մէջ։

Եւ աշխարհի գրեթէ բոլոր երկիրներն ալ հետեւեցան Մոհամմէտ Ալիի կոփամարտի հանդիպումին, պատկերասփիւռի միջոցաւ։ Նոյնիսկ Խորհ․ Հանրապետութիւնները առաջին անգամ ըլլալով հետեւեցան խաղին։

Ինչո՞ւ այսքան աղմուկ պարզ կոփամարտի մը շուրջ։ Պէտք չէ մոռնալ, որ մամուլը լայնօրէն արձագանգ հանդիսացաւ այս մասին, ինչպէս նաեւ ձայնասփիւռը։ Ամերիկեան կազմակերպութիւնները լաւապէս ըմբռնած են «փիւպլիսիթէ»ին հրէշային ուժը, որով շահագործեցին զայն իրենց գործակալներուն միջոցով։

Իրողութիւն է, թէ մարդիկ կը սիրեն քիչ մը երազել․ հոգեբանները շատ լաւ կը բացատրեն այս երեւոյթը։ Մարդիկ պահ մը կը մոռնան Վիէթնամն ու Միջին Արեւելքը, կը մոռնան երիտասարդական աղմկարարութիւնները, ինչպէս նաեւ իրենց առօրեայ դժուարութիւնները։

Տարօրինակ թուի թերեւս ոմանց համար եթէ ըսենք, թէ «ռինկ»ը տեսակ մը պատկեր է խաղաղութեան, անդորրութեան, գոնէ կարճ ժամանակի մը համար։

Այժմ մօտենանք բուն հարցին, քննենք հանդիպումին թեքնիք կողմը։ Քասիուս Քլէ (պահենք իր իսկական անունը), երկար բացակայութենէ մը ետք — երեքուկէս տարի — ցոյց տուաւ, թէ կարելի չէ նկատի չունենալ զինքը։ Միայն լուրջ կոփամարտիկներ կրնան այդպէս յաջողիլ, իսկ ինք լուրջ է, քանի որ ընդունած է պատկանիլ «Սեւ միւսլիմ» աղանդին՝ հնազանդելով անոնց խիստ հրահանգներուն։

Քասիուս Քլէ, ուրեմն, ըստ իր սովորութեան խաղը սկսաւ հակառակորդին չորս կողմը․․․ «պարելով» եւ իր ձախ բազուկը երկարելով՝ հարուածել Ճէրի Քառի դէմքը, ինչպէս ցլամարտիկը կը խաղայ ցուլին հետ, Սպանիոյ մէջ։

Իր զարմանալի արագաշարժութիւնը եւ սրունքներու խաղը՝ միացած հաստատ թեքնիքին, շուտով արդիւնաւէտ ըլլալու ճամբան գտան։

Մրցումը 15 ռաունտի վրայ յայտարարուած էր, հետեւաբար, Քլէի դերն էր հեռանալ «կռիւ»էն, իսկ իր հակառակորդին դերն էր անոր վրայ քալել անդադար, մօտէն հարուածելու համար։ Քլէ լաւ գիտէր, թէ կրնայ յաղթել եթէ հեռուէն խաղայ միայն։

Իրաւարարը երրորդ ռաունտէն ետք դադրեցուց խաղը, քանի որ Ճէրի Քառիի յօնքը պատռած էր։ Դատաւորը շատ ճիշդ վարուեցաւ։ Արդարեւ, Քասիուս Քլէ շատ աւելի բարձր էր իր հակառակորդէն եւ վտանգաւոր պիտի ըլլար այս վերջինոյն համար, եթէ անհաւասար մրցումը շարունակուէր։

Անշուշտ այս երեք ռաունտները կարճ տեւեցին։ Խաղը բաւական եղաւ հաստատելու, որ Քլէ տաղանդաւոր քաջամարտիկ մնացած է իր բոլոր առանձնայատկութիւններով, հակառակ իր երկար բացակայութեան։

Ոմանք ըսին, թէ Քասիուս Քլէի բռունցքին ուժը թուլցած է, որովհետեւ չէ յաջողած իր հակառակորդը Knock-out ընել։

Սխալ է այդ տեսակէտը։ Ահա թէ ինչո՛ւ։

Արդեօք պատահա՞ծ է ձեզի, որ ծանր բեռ մը շարժէք կամ ինքնաշարժ մը հրէք՝ ձեր կառքին տեղ բանալու համար։ Չեմ կարծեր, թէ այդ ընելու ժամանակ բեռին կամ կառքին շուրջը կը «պարէք», կը խորհիմ, թէ ինծի պէս ձեր ոտքերուն վրայ լաւ մը կը «նստիք», որպէսզի ուժ առնէք։ Այս է բռունցքի ուժին գաղտնիքներէն մէկը․ Քասիուս յաճախ ապացուցանած է, որ ունի իր բռունցքներուն մէջ յարգանք պատճառող ուժ։

Հիմա որ իր վերամուտը յաջողութեամբ պսակուեցաւ, ան պիտի շարունակէ իր արշաւը տիրանալու համար աշխարհի ախոյենութեան տիտղոսին, որ ներկայիս կը պատկանի սեւամորթ Ամերիկացիի մը՝ Ճօ Ֆրազիէրի, ծանր քաշի ախոյեան։ Անկէ առաջ հաւանաբար մրցի Արժանթինցի Օսքար Պոնավենայի դէմ։

Քլէ բաւական հնարամիտ է իր նպատակին հասնելու համար։ Եւ կրկին դրամավաճառները հրապարակ պիտի ելլեն պարարտանալու համար տոլարներով։

Բայց թողունք Նոր Աշխարհը իր յատուկ սովորութիւններով եւ վերադառնանք մեր Հին Եւրոպային։ Ու խօսինք Ժագ (Ռուբէն) Բէշիշեանի մասին։

Կը յիշէք, թէ անցնող եղանակին լաւագոյն արդիւնքները ձեռք ձգեց Փալէ տէ Սփորի մէջ, Փարիզ։

Իր վերջին երկու մրցումները, որոնք յաղթանակով պսակուեցան կրկին, ամերիկացի մասնագէտ լրագրողներու ուշադրութիւնը գրաւեցին։ Այսպէս անոնք իր ծանրութեան դասին մէջ (69,853 քիլոյէ 72,574 քիլօ) զայն հինգերորդ նշանակեցին, աշխարհի մէջ։

Ինչ որ շատ փայլուն յաջողութիւն մըն է։

Առ այժմ անոր նպատակն է դառնալ Ֆրանսայի ախոյեան, ապա՝ տիրանալ Եւրոպայի տիտղոսին։

Մինչեւ այդ մրցումներու կարգադրութիւնը Բէշիշեան քանի մը հանդիպումներ պիտի ունենայ։

Կիրակի, Նոյեմբեր 8ին, պիտի մրցի իտալացի առաջնակարգ կոփամարտիկի մը դէմ Լիոնի մօտերը գտնուող Վիլէօրպանի մարզական պալատին մէջ։ Իտալացի կոփամարտիկին անունն է Ռոմանօ։

Յոյս ունինք, որ Բէշիշեան յաջողութիւն մը եւս պիտի կարողանայ արձանագրել՝ նոր եղանակի իր առաջին մրցումին մէջ։

Ամէն ինչ կարելի է, երբ կամք եւ հաւատք ունենանք։ Ժան Ժօրէս կ'ըսէր՝ «Ամէն ինչ դժուար է, բայց ապագան կը պատկանի լաւատեսներուն»։

Բարի յաջողութիւն, Ռուբէն։

ԺԱԳ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

ւթեան եւ զգացմունքի ջերմ խօսքեր է արտասանում Պ. Վենիզելոսի յաջողութեանց համար։ Ամէն կողմից լսում են գովեստի խօսքեր Պ. Վենիզելոսի քաղաքական յաղթութեան եւ յաջողութեանց համար եւ վստահեցնում, որ օրուայ դաշնագիրը քաղաքական մեծ մարդու հանճարի եւ ժրաջան աշխատութեան արդիւնքն է։

Ժամը հինգուկէսն է, մինչդեռ լիազօրների մի մասը հրաժեշտի խօսքեր է փոխանակում միմեանց, միւս մասը քաշւում է պատուասիրուելու սրահներում եւ հիւրընկալուելու զովացուցիչ ըմպելիներով։

Մ. Գ.

ԲՈՒՐԳԵՐԸ ԵՒ ՍՓԻՆՔՍԸ

Մինչեւ երեք հազարամեակ մը առաջ կառուցուած ութսունի չափ բուրգեր կան Ապու Ռօաշէն մինչեւ Ֆայում տարածութեան վրայ եւ հարիւրի չափ ալ՝ Նուբիոյ մէջ։ Ամէնէն կարեւորներն են Կիզէի երեք բուրգերը՝ Խուֆուս կամ Խէօփս, Շէֆրէ եւ Մեկերինոս, որոնցմէ առաջինը մեծագոյնն է (ունի 137 մեթր բարձրութիւն — 227 մեթր կողէն չափուած) եւ կը նկատուի աշխարհի եօթը հրաշալիքներէն մէկը։ Ասոնք շինուած են փարաւոններու 4րդ արքայատոհմի ժամանակ։ Ապուզիրի բուրգերը կը պատկանին 5րդ արքայատոհմի թագաւորներուն, իսկ Սաքքարայինները, որոնց սենեակներուն մէջ կան շատ կարեւոր կրօնական արձանագրութիւններ, կը պատկանին 6րդ արքայատոհմին։ Տախուրի եւ Ֆայումի բուրգերը կուգան 12րդ արքայատոհմի ժամանակներէն։

Բազմաթիւ առասպելներ հիւսուած են բուրգերու մասին։ Յիշատակուած են անոնք Հերոդոտի, Ստրաբոնի, Փլինի եւ այլոց երկերուն մէջ։ Բիւզանդացի հեղինակները ընդունած են հրէական մեկնութիւնը, որու համաձայն, Կիզէի բուրգերը, Յովսէփի ցորենի ամբարներն էին, իսլամ խալիֆաներն ու Եգիպտոսի սուլթաններն ալ հաւատացած են գանձերու գոյութեան բուրգերու մէջ եւ դեռ 9րդ դարուն, կարեւոր աշխատանքներ տարուած են, զանոնք երեւան հանելու համար։ Նորագոյն ժամանակներուն տըրուած են շատ յաճախ տարօրինակ այլ մեկնութիւններ բուրգերու սահմանման մասին։ Ըսուած է, օրինակի համար, որ անոնք կը ծառայէին իբրեւ դիտարան եւ նոյնիսկ իբրեւ ամբարտակ անապատի աւազներուն դէմ․․․ Ցետագային, սակայն, ընդունուած է՝ բուրգերու չափերուն եւ դիրքերուն վրայ հիմնուած այն գիտական անվիճելի եզրակացութիւնը, թէ բուրգերը արքայական դամբարաններ են։ Կարգ մը բուրգերու մէջ մինչեւ այսօր կը գտնուին դագաղներ։ Փարաւոնները շինել տալով այս բուրգերը, ուզած են որ իրենց մեծութեան համապատասխան ըլլան այն յուշարձանները, որոնց մէջ ի պահ պիտի դրուէին իրենց անշնչացած մարմինները։

Սփինքսը փարաւոններու սեղծագործութիւնն է եւ կը խորհրդանշէր Հարմախիս աստուածը, որ իր կարգին խորհրդանիշն էր լուսատարած արեւին։ Ասով իսկ կը ցոլացնէր փարաւոնին համատարած ուժը եւ այն բոլոր բարիքները, զորս ան կ'ընծայէ Եգիպտոսի։ Սփինքսները ընդհանրապէս կը զետեղուէին մեհեաններու մուտքերուն վրայ եւ աւելի փոքրերը՝ մեհեաններու մէջ։ Տեսքով՝ իրենց թաթերուն վրայ պառկած առիւծներ են, մարդու գլուխով։ Եգիպտոսի մեծագոյն սփինքսը Կիզէի անապատինն է․ ունի 20 մեթր բարձրութիւն եւ 73 մեթր երկարութիւն, բայց տեղ-տեղ մաշած է, չդիմանալով դարերու աւերումներուն։

Անապատի աւազմրրիկները, դարերու ընթացքին յաճախ ծածկած են սփինքսը աւազակոյտերով, որոնք քանիցս մաքրուած են։ Վերջին մաքրութիւնը կատարած է Պարէզ անունով եգիպտագէտ մը, որ երեւան հանած է սփինքսի թաթերը։ Այն ատեն հաստատուած է, որ հռոմէական տիրապետութեան շրջանին շատ կոշտ նորոգութեանց ենթարկուած են անոնք եւ կորսնցուցած են իրենց սկզբնական նրբութիւնները։

X

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (31)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Հաւատացէք, իշխան, մօր սիրտը երբեք պիտի չմոռնայ ձեր ըրած աղէկութիւնը։

— Ուրախ եմ որ կարողացայ ձեզ որեւէ հաճելի բան ընել, սիրելի Աննա Միխայլովնա, ըսաւ իշխան Վասիլի, ուղղելով օձիքը եւ շարժումներու ու ձայնին մէջ, հոս Մոսկուայի մէջ, աւելի լրջութիւն ու վեհութիւն դնելով քան Փեթերսպուրկի մէջ Աննա Փավլովնայի երեկոյթին։

— Ջանա ծառայել եռանդով եւ եղիր արժանաւոր, աւելցուց ան խստօրէն դառնալով Պօրիսին։ Ուրախ եմ․․․ դուք հոս արձակուրդո՞վ էք, դանդաղութեամբ աւելցուց ան սառն անտարբերութեամբ։

— Հրամանի կը սպասեմ, ձերդ վսեմութիւն, որպէսզի ճամբայ ելլեմ ըստ նոր կարգադրութեան, պատասխանեց Պօրիս, չվշտանալով իշխանին խիստ վերաբերումէն եւ խօսակցութեան բռնելու փափաք չցուցնելով, բայց այնպիսի հանդարտ եւ յարգալիր շեշտով մը, որ իշխանը սուր կերպով անոր նայեցաւ։

— Դուք ձեր մօր հե՞տ կ'ապրիք։

— Ես Ռոստով կոմսի քով կը բնակիմ, ըսաւ Պօրիս, աւելցնելով կրկին «ձերդ վսեմութիւն»։

— Այդ նոյն Իլիա Ռոստովն է, որ ամուսնացաւ Նաթալի Շինշինի հետ, ըսաւ Աննա Միխայլովնա։

— Կը ճանչնամ, կը ճանչնամ, ըսաւ իշխան Վասիլի իր միօրինակ ձայնով, երբեք չեմ կրնար ըմբռնել, թէ ինչպէս Նաթալիա ամուսնացաւ այդ աղտոտ արջին հետ։ Կատարեալ ծաղրելի ապուշին մէկն է։ Ասկէ զատ խաղամոլ է, այդպէս կ'ըսեն։

— Սակայն բարի մարդ է, իշխանս, նկատեց Աննա Միխայլովնա յուզիչ ժպիտով, կարծես թէ ինք եւս համաձայն ըլլար կոմս Ռոստովի այդ կերպ գնահատման, սակայն կը խնդրէր խնայել խեղճ ծերունիին։ Ի՞նչ կ'ըսեն բժիշկները հարցուց իշխանուհին, քիչ մը լռելով եւ լացակումաց դէմքին վրայ նորէն մեծ վիշտ արտայայտելով։

— Քիչ յոյս կայ, ըսաւ իշխանը։

— Իսկ ես չափազանց կը փափաքէի անգամ մը եւս հօրեղբօրս երախտագիտութիւնս յայտնել ինծ եւ Պօրիսի հանդէպ ցոյց տուած բարիքներուն համար։ Այս անոր սանն է, աւելցուց այնպիսի թոնով մը, իբրեւ թէ այս յայտնութիւնը մեծ ուրախութիւն պիտի պատճառէր իշխանին։

Իշխան Վասիլի մտածեց ու խոժոռեցաւ․ Աննա Միխայլովնա հասկցաւ որ ան իրեն Բեզուխով կոմսի կտակի նկատմամբ մրցակից մը նկատելով կը տխրի, շտապեց հանդստացնել զայն։

— Եթէ չըլլար իմ անկեղծ սէրս ու անձնուիրութիւնս դէպի hopeդրայրս ըսաւ ան, առանձնապէս վստահ եւ անհոգ շեշտով մը արտասանելով այդ բառերը, ես կը ճանչնամ անոր բնաւորութիւնը, ազնիւ ու շիտակ, սակայն չէ որ միայն իշխանուհիներն են անոր քովը․․․ անոնք դեռ երիտասարդ են․․․ գլուխը թեքեց եւ շշուկով աւելցուց, իր վերջին պարտքը կատարե՞ց, իշխան։ Ի՛նչպէս թանկագին են այս վերջին վայրկեանները։ Չէ՞ որ սարսափելի բան է, անհրաժեշտ է նախապատրաստել, եթէ այդպէս ծանր է վիճակը։ Մենք՝ կիներս, իշխան, (թեթեւ մը ժպտեցաւ) աղէկ գիտենք այդ բաները յայտնելուն ձեւը, անհրաժեշտ է զայն տեսնել, որքան ալ որ ծանր ըլլայ ինծ համար։

Իշխանը ըստ երեւոյթին հասկցաւ անոր միտքը եւ հասկցաւ նոյնպէս, ինչպէս եւ Աննէթի երեկոյթին, որ Աննա Միխայլովնայէն ազատիլը դժուար է։

— Կրնայ վնասել այդ տեսակցութիւնը, սիրելի Աննա Միխայլովնա, ըսաւ ան, սպասենք մինչեւ երեկոյ, բժիշկները տագնապ կը սպասեն։

— Սակայն այսպիսի պարագաներու մէջ սպասել չըլլար, իշխան, խորհեցէք անգամ մը, խնդիրը անոր հոգւոյն վրայ է։ Ո՛հ, այդ սարսափելի է, քրիստոնեայի պարտականութիւնը․․․

Ներսի սենեակներէն մէկուն դուռը բացուեցաւ եւ ներս մտաւ կոմսի՝ իշխանուհիի ազգականներէն մէկը մռայլ եւ սառն դէմքով, զարմանալի անհամաչափ մարմնով։

Իշխան Վասիլի հարցուց անոր․

— Հը՛, ի՞նչպէս է։

— Միշտ նոյնն է։ Այս ի՛նչ աղմուկ կը հանէք․․․ ըսաւ իշխանուհին, նայելով Աննա Միխայլովնային, ինչպէս անծանօթի մը։

— Ա՛հ, սիրելիս, չէի ճանչնար ձեզ, ըսաւ զուարթ ժպիտով մը Աննա Միխայլովնա մեղմիկ մօտենալով կոմսի ազգականուհիին։ Ես ձեզի օգնելու եկայ, ո՞վ գիտէ որչափ կը տանջուիք, աւելցուց ան կարեկցաբար աչքերը գոցելով։

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար․)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Աղքատախնամ ընկերակցութիւնը, ինչպէս ամէն տարի, հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պատարագ կատարել կու-տայ, Կիրակի Նոյեմբեր 8ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, Մոնմորանսիի եւ Անտիյիի հանգստեան տուներու մէջ մահացող պատսպարեալներու հոգւոյն եւ ի մասնաւորի կազմակերպութեան բարե-րարուհի ՍԱԹԵՆԻԿ ՅՈՎՍէՓԵԱՆԻ յի-շատակին:

Կը հրաւիրուին ազգական եւ հաւատաց-եալ հասարակութիւնը:

×

Փարիզի Խաեան Սանուց Միութիւնը, ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի եւս հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու-տայ Կիրակի 8 Նոյ. Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 11,30ին՝ Խաեան վարժարանի հիմնա-դիր՝ ՅՈՎՀԱՆՆէՍ և ՄԿՐՏԻՉ ԽՍԱԵԱՆԻ, ուսուցչական կազմին եւ անդարձ բաժ-նուած բոլոր Խաեանցիներու հոգիներուն ի հանգիստ, ընդ որս՝ Միութեան նորոգ հանգուցեալ ատենապետուհի Տիկ. ԱՐ-ՄԻՆԷ ԳԱԼԷՆՏԷՐԻ:

Կը հրաւիրուին բոլոր հին եւ նոր Խաեանցիները յարգելու համար անոնց յի-շատակը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Սօֆի Ասլանեան եւ զա-ւակները իրենց շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ներկայ եղան Շաւիլի Հայոց եկեղեցին

ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՍԼԱՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ կատարուած արարողու-թեան:

Նաեւ շնորհակալութիւն բոլոր անոնց որոնք հեռագրով կամ նամակով ցաւակ-ցութիւն յայտնեցին:

×

Մարգարեան եղբարք՝ Կարապետ, Խա-չատուր, Գրիգոր, ընտանեօք իրենց խո-րին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր ազգականներուն, հայրենակիցնե-րուն, Մալաթիոյ Կրթասիրացին եւ բա-րեկամներուն ու բոլոր անոնց, որոնք մասնակից եղան իրենց սիրելի մօր եւ մեծ մօր՝

ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ

խոր սուգին, անձամբ, ծաղիկով, նա-մակով եւ հեռագրով:

ՄԱՐՍէՅԼ

Հ.Մ.Ը.Մ. - ԱՐԾԻՒ

ՊԱՐԱՀԱՆԴէՍ ՌէԱԼԻ սրահին մէջ

Այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ:

Նուագախումբ

ԿԻ ՄԱԹԼԷՆԻ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւ-ղը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Թոմասեանէ իրենց մօր՝ Սիրանոյշ Խաչիկեանի մահուան տարեդարձին առթիւ: Նաեւ 100 Ֆր. այ-րի Տիկին Գեղանոյշ Եաղըճեանէ իր ա-մուսնոյն մահուան Բ. տարեդարձին առ-թիւ: 100 Ֆր. Պ. Յակոբ Քէօլէեանէ իր քեռայրին Կարպիս Եաղըճեանի մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ:

×

Մարսէյլի Ս. Սահակ - Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալու-թեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Տէր եւ Տիկին Տալաքիւփէեան իրենց Թոռնիկ Ժաքի ընդ Միշէլ Ֆէրարի ա-մուսնութեան ուրախ առիթով 100 Ֆր. Ժան եւ Լոռա Արծրունիի մահուան 7րդ տարելիցի հոգեհանգիստին առթիւ այրի Տիկ. Արծրունի 100 Ֆր., Արուսեակ Թա-գաքճեանի քառասունքի հոգեհանգիստին Տէր եւ Տիկին Պօղոս Ահարոնեան 100, Տէր եւ Տիկ. Սուրէն Տէր-Գէորգեան ի-րենց աղջկան հիւանդութենէ ապաքին-ման առթիւ 50, Նազելի Փափազեանի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկ. Ա. Հոլո-փիկեան 50, Ոմն 30, Մինասեան ընտա-նիք, Արապաճեան ընտանիք, Պոտիկեան ընտանիք, Խ. Նալպանդեան, Տէր եւ Տի-կին Ա. Խաչիկեան 20ական, Տիկ. Ն. Վարդերեսեան 15, Արեւալոյս Պօյաճեանի թաղման առթիւ Յակոբ Արզումանեան 20 ֆրանք:

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ժողովը այս Հինգշաբթի ի-րիկուն ընկ. Սերոբեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԱՐՍԷԼ - ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍէՅԼ— Սէն Ժերոմի Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» խումբի ժողովը այս Ուր-բաթ 6 Նոյեմբեր երեկոյեան ժամը 9ին ընկեր Զօրպաճեանի բնակարանը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւո-րիչ է:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍէՅԼ.— Վասպուրականի Հայրե-նակցական Միութեան կեդր. Վարչու-թիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ այրի Տիկին Աստղիկ Հրաչեանի, Տէր եւ Տիկին Ֆերտի Հրաչեանի եւ զա-ւակներուն, Տէր եւ Տիկին Տաուտեանի եւ զաւկին, Տէր եւ Տիկին Կարապետեա-նի, Պ. Յովհաննէս Հրաչեանի եւ զաւակ-ներուն, Տէր եւ Տիկին Փօլատեանի, Տէր եւ Տիկին Վարդան Պանտիկեանի եւ զա-ւակներուն, ինչպէս նաեւ Խորէն Տէր-Նազարէթեանի եւ համայն ընտանիք-ներուն

Ողբացեալ ԱՐՇԱՒԻՐ ՀՐԱՉԵԱՆԻ կսկծալի մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Շաւիլէն այրի Տիկին Լիւսի Օհաննեան, ողբացեալ Ժիրայր Տէր-Վարդանեանի մահուան քառասունքին առթիւ կը նուի-րէ յիսուն Ֆր. Կապոյտ Խաչի կայանին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Ողբացեալ Գարեգին Ասլանեանի մահ-ուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի «Հա-յաստան» թերթին կը նուիրեն՝ Փարիզէն Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Պօյաճեան 20 Ֆր, Շաւիլէն Տէր եւ Տիկին Յակոբ Աբէլեան 10 Ֆր. եւ Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Օ-հաննեան 20 Ֆր.: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ

COMMEMORATION DU CINQUANTENAIRE DU TRAITE DE SEVRES

Le DIMANCHE 8 NOVEMBRE 1970 à 16 heures, au CENTRE PARISIEN DE CONGRES INTERNATIONAUX 120 Ave. Emile Zola, Paris (15e) (Parking)

Comité d'Honneur constitué par des personnalités du monde littéraire, religieux et politique, sous la Présidence de M. GABRIEL MARCEL, de l'Institut
La séance est placée sous la Présidence de M. HRANT SAMUELIAN qui prononcera l'allocution d'ouverture

Prendront la parole :

M. Gabriel MARCEL, de l'Institut
Maître Jules WOLF, Avocat à la Cour de Bruxelles, ancien représentant de la Belgique à la Commission des Droits de l'Homme aux Nations Unies.
M. Gabriel MATZNEFF, écrivain
M. Jean-Marie CARZOU, écrivain
Maître Edouard JAKHIAN, Avocat à la Cour d'Appel de Bruxelles

ENTREE LIBRE

Dautre part, une cérémonie sous le patronage d'honneur du préfet des H. de S. et en présence de diverses personnalités aura lieu le SAMEDI 7 NOVEMBRE à 18 heures, au Musée National de Céramique (Salle du Traité), 4, Grande Rue, (92) SEVRES, lieu même où fut signé le Traité.

Prendront la parole :
Dr. CHARLES ODIC, Maire de Sèvres
Me ARMEN BARSEGHIAN
Prof. NOUBAR ARPIARIAN

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 40ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 7 Մարտ 1971 կէսօրէ ետք ժա-մը 2,30ին: Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Անիէռ - Պ. Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր կազմութեան 40ամեակը կը տօնէ բացառիկ գեղարուեստական բա-ժինով, Փետրուար 28ին, Անիէռի քաղա-քապետարանի շքեղ թատերասրահը: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

ՆՈՒԷՐ

Երուանդ Զարդարեանի մահուան առ-թիւ Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկին Վարուժան Օհաննեան 40 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին Խասպանեան ընտանիք՝ 10 Ֆր.:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ — ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Այս Կիրակի առաւօտ պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ

ՆՈՐՎԱՆ ՎՐԴ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Անիէռ - Պուա Քոլոմպի Կապոյտ Խա-չի մասնաճիւղը ընկերահամակրական հա-ւաքոյթ մը կը սարքէ բաժակ մը թէյի շուրջ, Դեկտ. 6ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը: Հասցէ՝ 1. Փլաս Օթէլ տը Վիլ:

Կը հրաւիրուին ընկեր - ընկերուհիները եւ համակիրներ:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ մասնաճիւղին
Շաբաթ, Նոյեմբեր 14, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ
CASINO DE CHARBONNIERES
Մրցում լաւագոյն զգեստաւորուած զոյգերու
Կ'երգէ ԱԼԻՍ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ (ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ)
JACKY MAILLEREY et son Ensemble
COTILLONS — ՄՈՒՏՔ 15 ՖՐ.
Տեղերը ապահովել Կապոյտ Խաչի անդամուհիներուն մօտ

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ պատարագ կը մատուցուի:

ՔՈՔԹԷԼ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի Տիկնանց Օժան-դակ Մարմնի կողմէ, Նոյեմբեր 7 Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, Միութեան սրահին մէջ, 7, Ռիւ Փափէր, առաջին թաղամաս:

Ի պատիւ ԱՐԱՄ ՇԵԽԻԿԵԱՆԻ Քաղա-քապետութեան կողմէ Մարսէյլի Պատ-ուոյ Մէտալի արժանացած ըլլալուն առ-թիւ:

ԾԱԽՔԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱ...

Խնճոյք - ճաշ Դաշնակցութեան 80ամ-եակին առթիւ, նախաձեռնութեամբ Ար-նուվիլ - Սարսէլի Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի, Նոյեմբեր 21ին:

×

Խաչեան Սանուց Միութեան ընկերա-համակրական ցերեկոյթը Կիրակի 13 Դեկտեմբեր ժամը 15-19: Մանրամասնու-թիւնները յետագային:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

KOTCH-PARTIE

ՔՈՉԱՐԻ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի Նոր Սերունդի կողմէ:

Տեղի կ'ունենայ Կիրակի ՆՈՅԵՄԲԵՐ 8ԻՆ ժամը 14ին, Վալանսի Ահարոնեան ակումբին մէջ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ԴԱՒՐԱՅԻ Հայրենակցա-կան Միութեան վարչութիւնս ընդհ. ժո-ղովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին, հայրենակից Միրիճան Շիրվանեանի բնա-կարանը: Բոլորին ներկայութիւնը ան-հրաժեշտ է: Հասցէ՝ 65, վուա տ'Իսի, Մալաքօֆ:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի Ազգ. Միութիւնը իր տարե-շրջանը աւարտած ըլլալով, կը հրաւիրէ Վալանսի եւ շրջակայքի գաղութները ընդհ. ժողովի, ունկնդրելու Միութեան գործունէութեան բարոյական եւ նիւթա-կան զեկուցումները:

Ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Նոյեմ-բեր 6 Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Հիւսիսեան սրահին մէջ (6, Ռիւ Ֆավանրիին):

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 80-ԱՄԵԱԿ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հիմնադրութեան 80րդ տարեդարձին առթիւ, նախաձեռնութեամբ Վիէնի Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէի, մասնակցու-թեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սեւան» խումբի, այս Կիրակի (Նոյեմբեր 8) ժա-մը 15,30ին Սէն Լուի սրահին մէջ (Սէրքլը Քաթոլիկ, Վիէն):

Կը նախագահէ ընկ. ՅԱԿՈԲ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ՅԱԿՈԲ ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Նոր Սերունդի կողմէ գեղջկական պար եւ գեղարուեստական պատշաճ յայտա-գիր, որուն կը մասնակցին արտասանու-թիւններով Յ. Մաքոսեան, Խ. Մխճի-եան, Ա. Գալայճեան, Ե. Քէլէշեան, Ա. Աճէմեան, Օր. Ս. Պետրոսեան, Տիկին Ալիս Գալուստեան, Օրիորդներ Ա. Սան-ճեան եւ Ռստիկեան (երգերով):

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐ)

Գրեց՝ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ

Տպարան՝ Համազգային, Պէյրութ: Լաթակազմ, ընտիր տպագրութեամբ հատոր մը, 280 էջ:

Գին 15 ֆրանք

Կարելի է անձամբ դիմել «Յառաջ»ի կամ՝ հեղինակին՝

Mr. M. Ghazarian
3, Rue des Trois Pierres
LYON 7e

Մարսէյլի մէջ՝ Թիւթէլեանի
4, Ռիւ Փարմանթիէ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տարեկան Տար. 90 փր. Վեցամսեայ 50 փր
Արտասահման Տար. 115 փր. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ
7
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
SAMEDI
7 NOVEMBRE
1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.960 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 46e ANNÉE — N° 11.960

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՒԱՏՈՅ ՀԱՆԳԱՆԱԿ

(Սեւրի յիսնամեակին առթիւ)

Երբ վարագոյրը կ'իջնէր առաջին աշխարհամարտի վերջին արարին վրայ, զարհուրելի էր տեսարանը, որ կը պարզուէր մեր աչքերուն առջեւ:

Թրքահայաստանը դարձած էր արեան ծով: Շէն ու բարգաւաճ աւաններ ու գիւղեր հիմնայատակ քանդուած: Հայութեան կէսը ջարդուած: Վերապրողները արմատախիլ իրենց դարաւոր հայրենի տուներէն՝ անկարելին կը փորձէին նոր բոյն կազմելու համար աւերակներու վրայ, ապրելու, տոկալու, յարատեւելու աննկուն կամքով զրահուած:

Սակայն պահ մը կը մոռնայինք մեր ցաւը եւ կը սրբէինք մեր աչքերուն արցունքը, տեսնելով մեր դարաւոր Թշնամին, որ չարաչար պարտուած բոլոր ճակատներու վրայ, ծունկի էր եկած յաղթական դաշնակիցներուն առջեւ, դատապարտուած քաւելու իր ահաւոր ոճիրը:

Մեր հոգիները հպարտութեամբ կը լեցուէին՝ իմանալով, որ անկախ Հայաստան մը կեանքի կոչուեր էր սահմանին միւս կողմը: Իրականացեր էր Հայուն դարաւոր երազը:

Հրաշք մըն էր գործուեր Արարատեան դաշտին վրայ: Սարդարապատի հրաշքը:

Քառսէն հայրենիք մըն էր կերտուեր:

Աւերակներու եւ համաճարակներու, արեան ու արցունքի մէջէն կը ծաղկէր ու կը բարգաւաճէր Հայաստան, լայն բացած դուռները իր բոլոր զաւակներուն առջեւ, առանց հաւատաքննութեան:

Հայաստանի Հանրապետութիւնը պաշտօնապէս կը ճանչցուէր աշխարհի Մեծերէն:

Ու 1920 Օգոստոս 10ին, անկախ Հայաստանի ներկայացուցիչը Սեւրի մէջ, յաղթական մեծ դաշնակիցներու հետ կողք կողքի նստած, հաւասարազօր իրաւունքով, դաշնագիր կը ստորագրէր:

Սուլթանի կառավարութեան լիազօրները, ո՛չ միայն հանդիսաւորապէս կը ճանչնային Հայաստանը իբրեւ անկախ պետութիւն, այլ նաեւ կ'ընդունէին, որ Վանի, Պիթլիսի, Էրզրումի եւ Տրապիզոնի որոշ մասերը կը պատկանին Հայերուն եւ պէտք է միացուին նորաստեղծ պետութեան:

Սեւրի դաշնագիրը նուիրագործումն է անկախ եւ միացեալ Հայաստանի գաղափարականին:

Խրիմեան Հայրիկ Պերլինի մէջ Վեհաժողովին ներկայացուցեր էր Թուղթէ շերեփով:

Աւետիս Ահարոնեան Սեւրի մէջ հաշտութեան Խորհրդաժողովին կը ներկայանար երկաթէ շերեփով:

Միայն նահատակներ չէինք տուած աշխարհամարտին: Մեր քաջարի զաւակները Կովկասի, Գերմանիոյ եւ Պաղեստինի ճակատներուն վրայ իրենց սուրբ արիւնն էին զոհած յանուն արդարութեան ու ազատութեան:

Արժանացեր էինք « փոքրիկ դաշնակից» փաղաքշական տիտղոսին:

Սեւրի դաշնագիրը շահեր էինք մեր արիւնով:

Կառչած ենք անոր ազգովին՝ իբրեւ հիմնաքարը մեր քաղաքական — մանաւանդ հողային — պահանջներուն:

Յիսնամեակին առթիւ անգամ մը եւս կը յայտարարենք ի լուր աշխարհի թէ Սեւրի դաշնագիրը միջազգային մուրհակ մըն է, վաւերաթուղթը մեր անկորնչելի իրաւունքներուն:

Ձե՛նք հրաժարիր այդ անժամանցելի պարտամուրհակէն, որ անպայման պէտք է հատուցուի:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԶՕՐԱՎԱՐՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԿԸ ՄՆԱՆ

ԹՈՒՐՔԸ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԵՑԱՒ

Քաղաքական աշխարհի համար իսկական անակնկալ մը եղաւ Մոսկուայի որոշումը դատի քաշելու երկու ամերիկացի զօրավարները եւ, ընդհակառակն, ազատ արձակելու այն Թուրք սպան, որ ամերիկացի զինուորականներուն հետ կը գտնուէր Իւ–8 օդանաւին մէջ, որ, ինչպէս ծանօթ է, Լենինական վայրէջք կատարած էր Հոկտեմբեր 20ին:

Ամերիկացի զօրավարները կ'ամբաստանուին, համաձայն Ֆրանս Փրէսի Անգարայի թղթակիցին, «խորհրդային սահմաններու բռնաբարումի» համար:

Թուրք սպան՝ գնդապետ Տինլի արդէն իսկ ազատ արձակուած է եւ Թուրքիա կը վերադառնայ: Թուրքիոյ վարչապետը՝ Սիւլէյման Տէմիրէլ ինք անձամբ հաղորդեց լուրը մամուլի թղթակիցներուն, դիտել տալով, թէ կարեւոր հանդիպում մը ունեցած է Անգարայի խորհրդային դեսպանին հետ: Այս վերջինը յայտարարած է Թուրք վարչապետին, թէ գնդապետը ցարդ կը պահուէր «լոկ իբրեւ վկայ»:

Թուրք սպան ազատ արձակուած է, որովհետեւ, ինչպէս կը ճշդեն լաւատեղեակ աղբիւրները, կը գտնուէր օտար օդանաւի մը մէջ (ամերիկեան) եւ, հետեւաբար, պատասխանատու չի կրնար նկատուիլ օդային բռնաբարումին համար:

Ցայսօր կը կարծուէր թէ ճիշդ հակառակը պիտի պատահէր, այսինքն, խորհրդային իշխանութիւնները եւ պիտի վերադարձնէին ամերիկացի երկու զօրավարները, որպէսզի չբարդանայ խորհրդային – Ամերիկա յարաբերութիւնները: Ինչ կը վերաբերի Թուրք սպային, որ զօրավարներուն հետ կը գտնուէր Լենինական, ի պահ պիտի դրուէր, որպէսզի օգտագործուի իբրեւ փոխանակութեան «դրամ» այն երկու խորհրդային քաղաքացիներուն հետ, որոնք Աէրոֆլոդ–24 օդանաւով փախուստ տուին Խորհ. Միութենէն:

Մոսկուա կը պահանջէր այս վերջիններուն յանձնումը իրեն, իսկ Անգարա բացարձակապէս կը մերժէր:

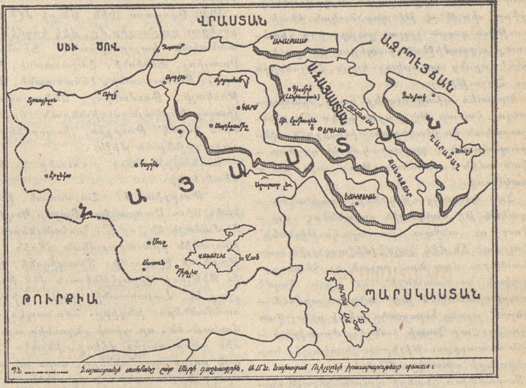
Քաղաքական շրջանակները համաձայն են հաստատելու, թէ Մոսկուա Թուրք սպան եւ կը վերադարձնէ, որպէսզի իր յարաբերութիւնները Անգարայի հետ չխանգարուին: Խորհ. Միութիւնը վերջին տարիներուն մեծ ճիգ եւ ջանք թափեց, որպէսզի բարի դրացնութիւն մը հաստատուի իր եւ Թուրքիոյ միջեւ: Մոսկուա նոյնիսկ տնտեսապէս կարեւոր օժանդակութիւն ցոյց տուաւ Թուրքիոյ: Արդ, ներկայիս չուզեր բարդացնել կացութիւնը, անշուշտ, քաղաքական իւրայատուկ նպատակներով:

Նոյն շրջանակներու մեկնաբանութեանով, ամերիկացի զինուորականներու դատապարտութիւնը պատճառ կրնայ դառնալ, որ Ուաշինկթըն, ի խնդիր իր երկու զօրավարներու ազատ արձակման, ճնշում բանեցնէ Անգարայի վրայ, որպէսզի այս վերջինը խորհրդային իշխանութիւններուն վերադարձնէ երկու լիթուանացի օդահէնները:

Ուաշինկթըն, որ դեռ առջի օր խիստ ոճ մը գործածեց զօրավարներու հարցին մէջ, կը նախատեսէ ճնշում բանեցնել Մոսկուայի վրայ, յատկապէս հիւլէական զէնքերու սահմանափակման խօսակցութիւններու ընթացքին, որոնք տեղի կ'ունենան ներկայիս Հելսինքիի մէջ, Ֆինլանտա:

Ամերիկեան աղբիւրներու համաձայն, ամերիկացի զօրավարները «երկար եւ խոր հարցաքննման» կ'ենթարկուին, մանաւորապէս Թուրքիոյ ամերիկեան կայաններու մասին:

Աւելցնենք, որ զօրավարները միշտ կը գտնուին Լենինական, Հայաստանի երկրորդ քաղաքը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ՈՒԻԼՍԸՆԵԱՆ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐՈՎ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱՆԹԷՐԻ համալսարանի շուրջ շարք մը միջադէպեր պատահեցան առջի օր: Իրաւարանութեան ճիւղի տօյէնը եւ կարգ մը դասատուներ յարձակումի ենթարկուեցան մաօյականներու եւ անիշխանականներու կողմէ:

ՍԷՆ–ԼՕՐԱՆԻ պարասրահի ողբերգութենէն ետք, բազմաթիւ պարասրահներ փակեցին իրենց դուռները ապահովութեան համար:

ԻՏԱԼԻԱ ճանչցաւ համայնավար Չինաստանը Փարիզի մէջ կատարուած բանակցութիւններէ ետք, որոնք համաձայնագրի մը կնքումին յանգած են:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերմանիա բացարձակապէս մերժեց ընդունիլ, որ Չորս Մեծերը իրաւասութիւններ ունին Պերլինի վրայ: Ասիկա բոլորովին անյարիր է Խորհ. Միութեան, Մ. Նահանգներու, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի տեսակէտներուն հետ: Այս դիրքորոշումը, որ խմբագրականի ձեւով լոյս տեսաւ «Նոյս Տոյչլանտ»ի մէջ, կը նկատուի դժգոհութիւն մը Խորհ. Միութեան դէմ, որ կ'ուզէ բանակցիլ արեւմտեան դաշնակիցներու հետ, Պերլինի հարցի շուրջ:

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ

ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ՝

ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻ

Cérémonies : **Samedi et Dimanche**

Cinquantenaire du Traité de Sèvres

Մանրամասնութիւնները Դ. էջ
Voir détails en page 4

ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՈՒԺՈՎ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԱՆՇԵՂ ՈՒՂԵՑՈՅՑ ՄԵԶԻ)

Սեւրի դաշնագրին յիսնամեակն է (10 *Օգոստոս* 1920 – 10 *Օգոստոս* 1970)։

Եւ ակնկալելի է, անշուշտ, որ տարաբախտ Հայութիւնը անգամ մը եւս անդրադառնայ ազգային եւ քաղաքական այն պատմական իրագործումին՝ զոր կը խորհրդանշէ միջազգային այդ դաշնագիրը, փոյթ չէ թէ գործնական հետեւութիւն գտած չըլլայ ցարդ, երբ հետեւանք ազգամիջեան խաղերու եւ դաւերու՝ որոնց առարկայ եղան Հայրենիքն ու Հայութիւնը։

Իրատես պիտի ուզենք ըլլալ, հաստատելու համար թէ բացառապէս հայ քաղաքական կազմակերպութիւններուն վերապահուած է քարոզչական եւ գործնական ամէն նախաձեռնութիւն՝ այս տեսակէտով։

Հայ կուսակցութիւններ, կազմակերպական թէ հանրային օրգաններ, մամուլ ու անջատ հրատարակութիւններ՝ կոչուած են մէկ կողմէ միջազգային ատեաններու մօտ ծրագրուած ու հետեւողական աշխատանքի, ու միւս կողմէ պարզաբանական լայն անդրադարձումներու՝ որոնց նպատակը պիտի ըլլայ վառ պահել Հայ Դատի հանդէպ ժողովրդային հետաքրքրութիւնը ու յատկապէս նոր սերունդի գիտակցութիւնը։

Տարասփիւռ կեանքի պայմաններուն հազորդ ունէ հայ մարդ չանգիտանար, թէ Հայ Դատով ըմբռնելի ճիգերը ամէն ատենէ աւելի «կղզիացած» են. կը ծանրանան ուսերուն վրայ հայ քաղաքական կազմակերպութիւններու, եւ հրապուրիչ ոչինչ ունին անթիւ այն միութիւններուն կամ խմբաւորումներուն համար՝ որոնք գաղութներու մէջ լծուած են մասնակի այլ փորձարկութեան, — մշակութային ըլլան անոնք թէ կրթական, մարզական թէ երիտասարդական։

Անցնող յիսուն տարիները ցոյց տուին, թէ հայ քաղաքական դատի հետապնդումը ամէնէն տաժանելի ու ծանր աշխատանքն է Հայկական Սփիւռքի մէջ։ Տեւական պրկումի, նիւթական անհամեմատօրէն լայն միջոցներու, ազգային եւ քաղաքական խոր ճանաչումի կարօտ ճիգ մը, երբ նկատի ունենանք մանաւանդ որ Հայրենիքը, իր կամքէն անկախ, գործնական որեւէ նպաստ չի կրնար ընծայել ամբողջական Հայութեան իրաւունքներու արծարծումին եւ բոլոր այն նախաձեռնութեանց՝ որոնք կը միտին գործնական հետեւութիւն տալ անիրաւուած ժողովուրդի մը արդար պահանջներուն։

Բացառութեան չի կարօտիր միջազգային կացութեան աննպաստ համայնապատկերը, Հայ Դատի հետապնդումին տեսակէտով։

Նկատի ունինք յատկապէս այն իրողութիւնը, որ Միացեալ Նահանգներ թէ Խորհրդային Միութիւն՝ Թուրքիոյ առընչաբար թէ համաշխարհային հարցերու ճամբով իրենց քաղաքականութեան մէջ անժամանակ կը դաւանին քննութիւնը Դատի մը որ, փոյթ չէ թէ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան ուխտագրի առաջադրանքներուն գծով արդար եւ անյետաձգելի... խոտոր կը համեմատի սակայն օրուան հաշիւներուն ու դիւանագիտական նկատումներու հետ։

Միամիտ չենք, յիսուն տարիներու անտեսումին եւ յամառ ուրացումներու «սար» հալած տեսնելու համար մէկ օրէն միւսը։ Ընդհակառակն, պատճառներ ունինք համոզուելու համար, թէ, տուեալ պայմաններու մէջ, *այսօր ու վա՛ղն ալ թերեւս, պիտի չարունակուին ներքին խաղերն ու դաւերը՝ խափանելու համար Հայ Դատի քննութեան բոլոր ճիգերն ու նախաձեռնութիւնները։*

Եւ սակայն, ինչպէս երէկ՝ նաեւ այսօր ու վաղը, առարկայական տուեալներն ու սոր հակառակութիւնները պատճառ պիտի չնկատենք դինաթափութեան ու յուսալքումի։

Հոս, ա՛յս կէտին մէջ է որ հայ կուսակցութիւններու եւ հայ քաղաքական մաքի մտածողութիւնը կը տարբերի անհատ հայ մարդոց ու յատկապէս ապաքաղաքականացած կարգ մը տարրերու դատումի կերպերէն։

Դժուարութիւններն ու լուրջ խոչընդոտները հիմնական որեւէ արդելք չեն կրնար նկատուիլ դասալքութեան՝ երբ Հայկական Դատն է խնդրոյ առարկայ եւ հայ քաղաքական կազմակերպութիւններու գոյութեան իրաւունքն *իսկ է անշեղ եւ անյուսահատ հետապնդումը համազգային մեր իրաւունքներուն։*

Փոյթ չէ՛ թէ տասնամեակներու հիասթափութիւնը հոգեկան բեկում եւ ազգային նահանջ ստեղծած ըլլայ որոշ մարդոց մէջ։ Քաղաքական մտածողութենէ պարպած ըլլայ շատերու միտքը։ Մղած ըլլայ անհատապաշտութեան եւ անտարբերութեան։ Մտրակած ըլլայ ոմանց ինքնագոհութիւնն ու եսասիրութիւնը։

Հայ կուսակցութիւններու քաղաքական առաքելութիւնը չի կրնար ազդուիլ բացասական այս երեւոյթներէն։ Ընդհակառա՛կն։ — Քաղաքական մեր դատը յաւելեալ ճիգերու եւ յատկապէս միասնական ու հաւաքական ուժի ստեղծումին ճամբայ կը հարթէ՝ հայրենիքի թէ տարասփիւռ Հայութեան այն անխախտ համոզումին թելադրանքով, որ միակամ եւ միասնական աշխատանքի առջեւ փուլ կրնան գալ բոլոր թումբերը։

Սեւրի դաշնագրին յիսնամեակը, արդարեւ, մեզի ծանօթ ազգային եւ միջազգային պայմաններուն մէջ, կոչ մըն է՝ մէկտեղելու անջատ եւ առանձնակի ամէն փորձ։

Պատմական դաշնագրի յիսունհորդ տարեդարձը անշուշտ բարոյական պարտաւորութեան տակ կը դնէ մեզ՝ վերլուծելու պարզաբանելու հայ ժամանակակից կեանքի ազգային եւ քաղաքական անցուդարձերը ու մանաւանդ ցայտուն դարձնելու միջազգային տարողութիւնը Սեւրի վաւերագրին։ Սակայն եթէ վճռած ենք իրաւունքներու գիտակցութենէն *անդին նոր քայլեր առնել՝ դէպի* գործնական *նախաձեռնութիւն եւ համակարգուած աշխատանք, պարտաւոր ենք նախ իրագործելու «հաւաքական ուժի» հանգամանքը։*

Դառն փորձառութիւններու ենթարկուեցանք անցեալի մէջ, հաւաքական այդ ուժի բացակայութեան հետեւանքով։ Թշնամին օգտուեցաւ արուեստական մեր վէճերէն, անիմաստ եւ անօգուտ մեր պայքարներէն, ու մանաւանդ՝ գիրար խաչաձեւող ու հակընդդէմ նախաձեռնութիւններէն։

Պահն է, հետեւաբար, պատմական ճշմարտութիւնները անշեղ ուղեցոյց դաւանելու եւ Հայ Դատի հետապնդումը հաստատելու անանձնական եւ անկիրք սկզբունքներու վրայ — համազգային շահերու ընդհանրական ձգտումին վրայ։

Եթէ հարկ է որ երկրորդական կէտերու մէջ փոխադարձ զիջումներու յանձնառութեամբ մը գլուխ-գլխի տան քաղաքական մեր կազմակերպութիւնները՝ ինչո՞ւ չէ։ Հիմնականը՝ հայրենիքն է. կենսականը՝ Հայութիւնը։

Հայ քաղաքական դատի անխաթար ըմբռնումը միակ դրաւականն է դէպի անտեսումը մասնակի խնդիրներու, ու դէպի հաւաքական հետապնդումը՝ Սեւրով նուիրագործուած պատմական մեր իրաւունքներուն։

Մ. ԹՕԼԼՕԼԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԸ

Դաշնակից Պետութեանց Գերագոյն Խորհուրդը, Սան Ռէմոյի ժողովին մէջ, 1920 *Ապրիլ* 26*ին, Մ. Նահանգներու նախագահին հրաւէր ուղղեց իրաւարական վճիռ մը տալու՝ Էրզրումի, Տրապիզոնի, Վանի եւ Պիթլիսի չորս վիլայէթներու միջեւ ճշդուելիք Թուրք-հայկական սահմաններու մասին։*

Նախագահ Ուիլսըն պաշտօնապէս ընդունեցաւ այդ հրաւէրը 1920 *Մայիս* 17*ին։*

1920 *Օգոստոս* 10*ին, Սեւրի մէջ կնքուեցաւ դաշնագիր մը, մէկ կողմէն բրիտանական կայսրութեան, Ֆրանսայի, Իտալիոյ, Ճափոնի, Հայաստանի, Պելժիոյ, Յունաստանի, Լեհաստանի, Փորթուկալի, Ռումանիոյ, Չեխոսլովաքիոյ լիազօր ներկայացուցիչներուն եւ, միւս միւս կողմէ՝ Թուրքիոյ լիազօր ներկայացուցիչներուն միջեւ։*

Դաշնագրին 89*րդ յօդուածը կը ճշդէր հետեւեալը.*

— Թուրքիա եւ Հայաստան, ինչպէս նաեւ միւս Ստորագիր Բարձր Կողմերը, համաձայն են, որ Մ. Նահանգներու նախագահին իրաւարարական վճռին են-թարկուի Էրզրումի, Տրապիզոնի, Վանի եւ Պիթլիսի վիլայէթներուն մէջ Թուրքիոյ եւ Հայաստանի միջեւ գծուելիք սահմաններու խնդիրը. Նմանապէս համաձայն են, որ պիտի ընդունին այս մասին անոր տալիք վճիռը, ինչպէս նաեւ այն բոլոր պայմանները, զորս ան պիտի որոշէ Հայաստանի ելք մը ունենալու մասին ծովու վրայ, եւ վերոյիշեալ սահմանագիծին մերձակից թրքական հողերու որեւէ մէկ մասին մէջ կատարուելիք ապազինաթափման վերաբերեալ»։

1920 *Նոյեմբեր* 18*ին, Հաշտութեան Համաժողովի Ընդհ. Քարտուղարութիւնը, Դաշնակից Պետութեանց հրահանգին համաձայն, նախագահ Ուիլսընի փոխանցեց, Ամերիկայի Փարիզի դեսպանին միջոցաւ, Դաշնագրին մէկ պաշտօնական օրինակը, եւ նախագահին ուշադրութիւնը հրաւիրեց վերոյիշեալ* 89*րդ յօդուածին վրայ։*

Ուիլսընեան սահմաններով Արեւմտեան Հայաստանի մաս կը կազմէին Վանի նահանգէն Վանի սանճաքը, Բաղէշի (Պիթլիս) նահանգէն՝ Բաղէշ եւ Մուշի սանճաքները, Էրզրումի նահանգը գրեթէ ամբողջութեամբ. Էրզրումի, Հին Պայազիտի եւ Երզնկայի սանճաքները, Տրապիզոնի սանճաքին եւ Կիւմիւշհանէի արեւելեան մասերը։

Սահմանը կը սկսի Սեւ ծովու վրայ, գտնուող Տրապիզոնէն, մօտ մէկ ժամ արեւմուտքէն՝ Բլաթանա պզտիկ քաղաքէն, մէջը կ'առնէ Տրապիզոնը եւ կը շարունակէ դէպի հարաւ արեւելք, մէջը կ'առնէ Երզնկա քաղաքը, կ'անցնի Տերսիմի լեռներու հիւսիսէն եւ հարաւ-արեւելք ծռելով՝ մէջը կ'առնէ Մշոյ դաշտը եւ Սասունի մեծ մասը։ Հոս իր հարաւային սահմանն է Տաւրոսի շղթան, ուրկէ Վանայ լիճի արեւելքէն կը դիմէ դէպի հիւսիս, Մասիս, Պարսկաստանի եւ Թուրքիոյ ներկայ սահմանագլուխը։

Ուիլսընեան սահմաններուն մէջ կը մտնէին.—

1) *ՎԱՆԻ շրջանէն* 20.000 *քառ. քիլմ. հող (ամբողջ տարածութիւնը՝* 39.300 *քառ. քիլմ. էր)։* 2) *ԷՐԶՐՈՒՄԻ շրջանէն* 40.000 *քառ. քիլմ. (ամբողջ տարածութիւնը՝* 49.700*)։* 3) *ԲԱՂԷՇԻ (Պիթլիս) շրջանէն* 15.000 *(ամբողջը՝* 27.100*)։* 4) *ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ շրջանէն* 15.000 *(ամբողջը՝* 32.700*)։ Գումար՝* 90.000 *քառ. քիլոմեթր։*

Արեւմտեան Հայաստան իր մէջ կ'առնէր Վանայ լիճը ամբողջութեամբ, Արածանի եւ Արեւմտեան Եփրատի վերին եւ միջին հովիտները, Ճորոխի վերին եւ միջին հովիտը։

1920*ին, այսինքն երբ կը ստորագրուէր Սեւրի Դաշնագիրը, Հայաստանի Հանրապետութեան ընդհ. տարածութիւնն էր* 71.330 *քառ. քիլմ.։ Այս մասին հետեւեալը արձանագրուած է «Խորհրդային Հայաստանի աշխարհագրութիւն» գիրքին* 61*րդ էջին մէջ (հրտ. Երեւան,* 1967*ին)։.*

« 1918 *Մայիս* 28*ին Հայաստանի մէջ հաստատուեցաւ Հայկական Հանրապետութիւն՝ Երեւան մայրաքաղաքով։ Հանրապետութեան կազմի մէջ կը մտնէին Երեւանի նահանգն ամբողջութեամբ, Կարսի նահանգէն՝ Կարսի եւ Կաղզուանի գաւառներն ամբողջութեամբ, Արտահանի եւ Օլթիի գաւառներուն մեծ մասը, Գանձակի նահանգէն՝ Զանգեզուրի գաւառն ամբողջութեամբ եւ Ղազախի գաւառին լեռնային մասը (Իջեւանի շրջանը), Թիֆլիսի նահանգէն՝ Լոռու գաւառին ենթակայ Բորչալուի գաւառակը։ Այս սահմաններուն մէջ Հայաստանի տարածութիւնը կը կազմէր մօտ* 70.000 *քառ. քիլմ., մէկուկէս միլիոն ազգաբնակչութեամբ»։*

Արդ, բացի Արեւելեան Հայաստանէն կամ Հայաստանի Հանրապետութենէն, որ ունէր 71.330 *քառ. քիլմ. տարածութիւն, Ուիլսընի իրաւարարութեամբ Արեւմտեան Հայաստանէն հայ ժողովուրդին կը վերադարձուէր* 90.000 *քառ. քիլոմեթր հողամաս, ընդհանուր տարածութիւնը հասցնելով* 161.330 *քառ. քիլմ.ի։*

Խորհ. Հայաստանի այժմու սահմանները հաստատուեցան, համաձայն Մոսկուայի Թուրք-խորհրդային դաշնագրի (1921 *Մարտ* 16) *տրամադրութիւններուն, Կարսի խորհրդաժողովին մէջ, որ գումարուեցաւ* 1921 *Սեպտեմբեր* 26*էն* 1921 *Հոկտեմբեր* 13*։*

Համաձայնագիրը կնքուեցաւ Հայաստանի, Ատրպէյճանի եւ Վրաստանի ընկերվ. խորհրդային հանրապետութեանց եւ Թուրքիոյ Ազգային Մեծ Ժողովի կառավարութեան միջեւ, խորհ. Ռուսիո մասնակցութեամբ։

Դաշնագրի 4*րդ յօդուածը կը ճշդէր Թուրք-խորհրդային սահմանագիծը հետեւեալ ձեւով.— Թուրքիոյ արեւելեան սահմանը կ'որոշուի այն գծով, որ կը սկսի Սեւ ծովի եզերքը գտնուող Սարպի գիւղի մօտ, կ'անցնի Խեդիս-Մթաղը, այդ սահմանը յետոյ կը հետեւի Արտահանի եւ Կարսի սանճաքներու նախկին վարչական սահմաններուն, Ջայ (Արփա) եւ Արաքս գետերու հովիտներով մինչեւ Ներքին Կարասայ գետաբերանը»։*

Հինգերորդ յօդուածով Նախիջեւանի շրջանը կը դառնար ինքնավար հողամաս՝ Ատրպէյճանի հովանաւորութեան տակ։

Կարսի խորհրդաժողովին Խորհ. Ռուսիոյ ներկայացուցիչն էր՝ Եակով Գանեցկի, Խորհ. Վրաստանի՝ Շալվա Էլիավայի եւ Ալեքսանտր Սվանիձէ, Խորհ. Ատրպէյճանի՝ Շախտախտինսկի, Խորհ. Հայաստանի՝ Ասքանազ Մռաւեան եւ Պօղոս Մակինցեան, իսկ Թուրքիոյ՝ Քեազիմ Գարապէքիր։

Այս ձեւով Խորհ. Հայաստանէն դուրս կը մնան 1920ին Հայաստանի Հանրապետութեան մաս կազմող կարգ մը գաւառներ՝ 39.360 *քառ. քիլմ. տարածութեամբ։ Այսպէս.*

1) *ՍՈՒՐՄԱԼՈՒ գաւառ՝* 3650 *քառ. քիլմ.* 2) *ՇԱՐՈՒՐ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆ՝* 5.600, 3) *ԱԽԱԼՔԱԼԱՔ՝* 2800, 4) *ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂ՝* 10.000, 5) *ԿԱՐՍ՝* 5800, 6) *ԿԱՂԶՈՒԱՆ՝* 4450, 7) *ԱՐՏԱՀԱՆ՝* 4000, 8) *ՕԼԹԻ՝* 3.000 *քառ. քիլմ.։*

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻՆ

ՀԱՅԵՐԸ ՇԱՀԱԳՐԳՌՈՂ ՅՕԴՈՒԱԾՆԵՐԸ

Յօդուած 88.— *Թուրքիա կը յայտարարէ, թէ ինք կը ճանչնայ Հայաստանը իբր ազատ եւ անկախ պետութիւն մը, ինչպէս ըրած էին ասկէ առաջ դաշնակից պետութիւնները։*

Յօդուած 89.— *Թուրքիա եւ Հայաստան, ինչպէս նաեւ միւս պայմանադիր բարձր կողմերը կը հաւանին Ամերիկայի նախագահին իրաւարարութեան յանձնել Էրզրումի, Վանի եւ Պիթլիսի նահանգներուն մէջ Թուրքիոյ եւ Հայաստանի սահմանին որոշման խնդիրը եւ ընդունիլ նախագահի որոշումով Հայաստանի ծով իջնելուն եւ վերոյիշեալ սահմանին յարակից բոլոր օսմանեան հողերուն զինուորական չէզոքացման մասին պատրաստուած բոլոր տրամադրութիւնները։*

Յօդուած 90.— *Երբ* 89*րդ յօդուածին համաձայն սահմանը որոշուելով, յիշեալ նահանգներու հողերէն ամբողջ մէկ մասը Հայաստանի փոխանցուի, Թուրքիա այժմէն կը յայտնէ, թէ որոշման թուականէն սկսեալ կը հրաժարի իր բոլոր իրաւունքներէն փոխանցուած այդ հողամասին վրայ։*

Ներկայ դաշնագրին այն տրամադրութիւնները, որ գործադրելի են Թուրքիայէն անջատուելիք հողերուն համար, այժմէն գործադրելի պիտի ըլլան վերոյիշեալ հողամասին համար։

Հայաստանի վեհապետութեան տակ դրուած հողերուն պատճառով, Թուրքիոյ պարտքէն իր (Հայաստանի) յանձն առնելիք մասին, ինչպէս նաեւ օգտագործելիք իրաւունքներուն համեմատութիւնն ու հանգամանքը պիտի ճշդուին ներկայ դաշնագրին 8*րդ մասին (ելեւմտական*

տրամադրութիւններ) 241 եւ 244 յօդ - ուածներուն համաձայն:

Ի վերջոյ, է հարկին կնքուելիք պայմանագիրները պիտի լուծեն այն բոլոր խնդիրները, որ ներկայ դաշնագրով չեն յարդուած եւ յիշեալ հողերուն Թողման հետեւանքով կրնան առաջ գալ:

Յօդուած 91.— 89րդ յօդուածին մէջ յիշուած հողերէն մէկ մասը, երբ Հա - յաստանի Թողուի, տրուած որոշման համաձայն Հայաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ սահմանը տեղւոյն վրայ գծելու համար՝ նոյն 89րդ յօդուածով նախատեսուած ո- րոշումէն սկսեալ երեք ամսուան ընԹացքին պիտի կազմուի սահմանագծման յանձնաժողով մը, որուն կազմուԹեան եղանակը պիտի որոշուի:

Յօդուած 92.— Հայաստանի սահման - ները Ատրպէյճանի եւ Վրաստանի հետ պիտի որոշուին շահագրգռուող կառա - վարուԹեանց կողմէ հաւաքական համաձայնուԹեամբ մը:

ԵԹէ որեւէ կերպով, շահագրգռուող տէրուԹիւնները, 89րդ յօդուածին յիշած որոշումը տրուած պահուն, չյաջողին հաւաքական համաձայնուԹեամբ մը իրենց սահմանները որոշել, այն ատեն այդ սահմանը դաշնակից գլխաւոր պետու - Թեանց կողմէ պիտի որոշուի: Այս սահմանը տեղի վրայ գծելու իրաւասուԹիւնն ալ անոնց կը պատկանի:

Յօդուած 93.— Հայաստան կ'ընդունի եւ կը հաւանի գործադրել գլխաւոր դաշնակից տէրուԹեանց հետ կնքելիք պայմանագրի մը մէջ տրուելիք այն տրա - մադրուԹիւնները, զորս անհրաժեշտ պիտի նկատեն նոյն տէրուԹիւնները, պաշտպանելու համար Հայաստանի մէջ ցեղային, լեզուական եւ կրօնական տեսակէ - տով մեծամասնուԹեամբ տարբեր եղող ժողովուրդին շահերը:

Նոյնպէս Հայաստան կը հաւանի գլխաւոր դաշնակից տէրուԹեանց հետ կնքե - լիք պայմանագրի մը մէջ դրուելիք այն տրամադրուԹեանց, զորս անոնք անհրաժեշտ կը նկատեն փոխադրուԹեանց ազատուԹիւնով եւ ուրիշ ազգերու առեւտրական հաւասարուԹեան համար:

ՌԱՄԿԱՎԱՐ ԱԶԱՏԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԸՄԲՌՆՈՒՄԸ

«Կար եւ կայ հայկական հանրապետու- Թեան անժխտելի գոյուԹիւնը, որ մաս կը կազմէ, ուզենք կամ ոչ, Խորհրդային ՄիուԹեան: Հայկական հարցին ըմբռնումը պիտի հիմնուի այս իրականուԹեան վրայ:

«... Մեր հայրենիքը 300 հազար քառ. քիլմ. տարածուԹիւն ունի, որուն 270 հազարը մեր ձեռքը չէ: Հայկական Հարց ըսելով պիտի հասկնանք այս 270 հազարին ատրիճանական ազատագրումը: Բոլորէն նոյն ատեն հող պահանջելը ոչ քաղաքական իմաստուԹիւն է, ոչ ալ հնարաւոր է: Մենք հող ունինք պահանջելիք Իրանէն (Խոյ, Սալմաստ), եւ ունինք հողային ներքին հարց մը, որ երբեք մեր ուշադրուԹենէն չի վրիպիր: Մեզի համար լուծելի հարց է եւ հրատապ Նախիջեւանի, Ղարաբաղի, նոյնիսկ Գանձակի եւ Ախալքալաքի հարցը: Այս հողերը այսպէս կոչուած եղբայրական ժողո - վուրդներու ձեռքն են, եւ անոնք այնքան ամուր կերպով այս հողերուն վրայ նստեր են, որքան Թշնամի Թուրքը: Մենք այս դրաւումն ալ բռնագրաւում կը նկատենք առանց այլեւայլի: Այս հողերն ալ պէտք է վերադարձուին մեր ժողովուր - դին, ու եԹէ կարելի է՝ աւելի՛ շուտ քան Թուրքիոյ հողերը:

«Ուրեմն Հայկական Հարց ըսելով մենք կը հասկնանք մեր դրացի ժողովուրդներուն կողմէ բռնագրաւուած հողերու ազատագրումը, անոնց միացումը ներկայ Հայկական ՀանրապետուԹեան եւ գոյա - ցումը խոշոր պետուԹեան մը, ուր մեր ժողովուրդը կարենայ հանդիստ ու ազատ ապրիլ եւ ստեղծել իր քաղաքակրու - Թիւնը»:

Գ. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ 1968

Cinquantenaire du Traité de SÈVRES

Le Cinquantenaire de la signature du Traité de Sèvres fournit aux Français d'origine arménienne l'occasion de rappeler l existence et l'acuité d'un problème arménien non résolu. C'est en effet à ce Traité que les Arméniens doivent, si ce n'est un Etat indépedant conforme à ses dispositions, du moins la reconnaissance officielle de leurs droits.

Il est peu de Français qui n'aient connu d'Arméniens dans leur vie, mais fort peu sont informés de la succession d'événements tragiques qui les poussèrent hors de leur pays. Oppression, résistance et répression, déportations et massacres généralisés organisés par le gouvernement ottoman, création et revers de la République Arménienne, constituent autant d'étapes sanglantes restées gravées dans la mémoire individuelle et collective des Français d'origine arménienne.

Cet événement historique est commémoré de DIMANCHE 8 NOVEMBRE à 16 heures, devant un auditoire averti, dans la salle de Congrès Internationaux, 120, Avenue Emile Zola, Paris (15e). Le Comité d'Honneur constitué par des personnalités du monde littéraire, religieux et politique, placé sous la présidence de Monsieur Gabriel MARCEL, de l'Institut, apporte son appui solennel à la Cause Arménienne

D'autre part, une cérémonie sous le patronage d'honneur du préfet des H. de S. et en présence de diverses personnalités aura lieu le SAMEDI 7 NOVEMBRE à 18 heures, au Musée National de Céramique (Salle du Traité), 4, Grande Rue, (92) SEVRES, lieu même où fut signé le Traité.

COMITE
POUR LA COMMEMORATION
DU CINQUANTENAIRE
DU TRAITE DE SEVRES

Paris Octobre 1970

×

Le Comité d'Honneur est composé des personnalités suivantes :

Président : M. Gabriel MARCEL, de l'Académie des Sciences morales et politiques ;

Son Excellence Monseigneur Garabed AMADOUNI, Exarque apostolique des Arméniens de France ;

Son Excellence Monseigneur Séropé MANOUKIAN, Délégué apostolique pour l'Europe et Archevêque des Arméniens de Paris ;

Son Excellence Monseigneur Jean RUPP, Evêque de Monaco, ancien Evêque auxiliaire du Cardinal Archevêque de Paris, Ordinaire des Orientaux de France;

Le Révérend Karékin SISLIAN, Pasteur des Arméniens de Paris ;

×

Mlle Astrik ARAKELIAN, Chef du Service arménien de l'Office français de Protection des Réfugiés et Apatrides ;

M. Raymond ARON, Membre de l'Institut, Professeur au Collège de France ;

Professeur Noubar ARPIARIAN, Directeur de la Fondation Marie-Noubar, Administrateur à la Cité internationale des Universités de Paris ;

M. le Bâtonnier Paul ARRIGHI ;

Dr. Yervant ARZUMANIAN ;

M. Gabriel AUSSERRE, Conseiller général des Hauts de Seine, Maire de Chaville ;

M. Jean BANCAL, Directeur de l'Institut Universitaire de Technologie de Paris ;

Maître Jean BAUGNIET, ancien bâtonnier de l'ordre des avocats, recteur honoraire de l'Université libre de Bruxelles ;

M. Edouard BONNEFOUS, sénateur ;

M. André BOURIN, rédacteur en chef des Nouvelles Littéraires ;

M. Jean BRAUNS, directeur de la Fondation Biermans-Lapôtre de la Cité Internationale des Universités de Paris ;

M. Napoléon BULLUKIAN ;

Mme Geneviève CAILLONNEAU, Conseillère générale des Hauts de Seine.

Maître Roger CANONICA, Bâtonnier de l'Ordre des Avocats de Genève ;

M. Jacques CARAT, sénateur, maire de Cachan ;

CARZOU, artiste-peintre ;

Jean-Marie CARZOU, écrivain ;

M. Georges CHAMPETIER, de l'Académie des Sciences, Directeur honoraire du Centre National de la Recherche scientifique ;

M. Francis CHAVETON, Vice-Président du Conseil général des Hauts de Seine, Maire de Saint-Cloud ;

M. Joseph COMITI, secrétaire d'Etat auprès du Premier Ministre, Ministre chargé de la Jeunesse, des Sports et des Loisirs ;

M. Philippe DECHARTRE, Secrétaire d'Etat auprès du Ministre du Travail, de l'Emploi et de la Population ;

M. Gaston DEFFERRE, député-maire de Marseille ;

M. Costa DESPOTOPULOS, Professeur de Philosophie et de Droit à l'Université de Nancy ;

R. P. Khorène DILIZIAN, Directeur du Collège arménien Samuel Moorat ;

M. Mouchegh DJIERDJIAN, Industriel

Professeur Daniel DUGUE, Directeur de l'Institut de Statistique de l'Université de Paris ;

M. Frédéric FEYDIT, Professeur d'Arménien au Centre universitaire des Langues orientales vivantes ;

M. Jean FONTENEAU, Maire de Clamart ;

M. Joseph FRANCESCHI, Conseiller Général du Val de Marne, maire d'Alfortville ;

M. Nourhan FRINGHIAN, Industriel, Président Fondateur du Musée arménien de Paris ;

M. Victor GARDON, écrivain ;

M. Virgil GHEORGHIU, écrivain ;

M. Alain GRIOTTERAY, député ;

M. Yervant HUSSISSIAN, Industriel, Vice-Président de l'Union Générale Arménienne de Bienfaisance ;

Maître Edouard JAKHIAN, Avocat à la Cour d'Appel de Bruxelles ;

Maître Emile JANSON, Avocat à la Cour de Bruxelles ;

M. Sétrak KARIAN, Président du Conseil d'Arministration de l'Association Culturelle de l'Eglise apostolique arménienne de Paris et de la Région parisienne ;

Gabriel KASPEREIT, Secrétaire d'Etat auprès du Ministre de l'Industrie ;

M. Alfred KASTLER, de l'Académie des Sciences, Prix Nobel de Physique ;

M. Vahé KATCHA, écrivain ;

Maître Roger LALLEMAND, Avocat à la Cour de Bruxelles ;

M. Georges LANGROGNET, Conseiller général des Hauts de Seine ;

M. Jean LECANUET, Sénateur, Maire de Rouen, Président du Centre Démocrate ;

M. Maurice LEROY, membre de l'Académie Royale de Belgique, ancien Recteur de l'Université Libre de Bruxelles ;

M. Alek MANOUKIAN, Président de l'U.G.A.B. ;

M. Gabriel MATZNEFF, écrivain et publiciste ;

M. Jacques MEDECIN, député, maire de Nice ;

M. Garo MEHIAN, écrivain ;

M. Rouben MELIK, écrivain ;

Dr. Charles ODIC, Maire de Sèvres ;

M. François PERROUX, Professeur au Collège de France, Directeur de l'Institut de Science économique appliquée ;

Maître Charles PHILIPOSSIAN, Président de l'Union Arménienne de Suisse ;

Mme Michelle AMEDEE - PONCEAU, Présidente de l'Institut international d'Etudes Humanistes ;

M. Robert PONTILLON, Conseiller général des Hauts de Seine, Maire de Suresnes.

M. Jean ROCHE, de l'Académie des Sciences, Délégué général aux Relations universitaires internationales, Recteur honoraire de l'Université de Paris ;

M. Jean ROSTAND de l'Académie Française ;

M. Claude ROY, Ecrivain et Publiciste;

M. Hrand SAMUELIAN, Homme de Lettres ;

M. William SAROYAN, Ecrivain ;

M. Alain SAVARY, Secrétaire Général du Parti Socialiste ;

M. Henri SMADJA, Directeur de « Combat » ;

Maître Marc VALLE, du Barreau de Paris ;

M. Henri VERNEUIL, cinéaste ;

Maître Jules WOLF, Président de la Ligue Belge pour la Défense des Droits de l'Homme.

Maître Adrien WOLTERS, Secrétaire Général de la Ligue Belge des Droits de l'Homme ;

COMITE D'ORGANISATION

MM : Noubar ARPIARIAN
Emile ASLANIAN
Armen BARSEGHIAN
Hovig EGHIAZARIAN
Jiraïr ENEZIAN
Haïg ESSABALIAN
Arlen PAPAZIAN
Krikor PAPAZIAN
Lévone TER-MINASSIAN
Waïk TER-MINASSIAN

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

Սեւրի դաշնագիրը, ստորագրուած 1920ի Օգոստոս 10ին, կը հանդիսանայ մեր իրաւունքներուն միջազգային ու պաշտօնական ճանաչումը. անիկա մեր ձեռքը գտնուող անուրանալի կալուածա - թուղթն է, որուն վրայ կրնանք խարսխել մեր ներկայ քարոզչուԹիւնն ու պահանջները: Սեւրի դաշնագիրը ՍԵՓԱԿԱՆՈՒ - ԹԵԱՆ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹ է մեր ձեռքին մէջ՝ Ուիլսընեան Սահմաններու կամ արեւմտահայ հողերու մասին: Ճիշդ է, Սեւրի դաշնագիրը իր ստորագրումէն շուրջ երեք տարի ետք, 1923 Յուլիս 24ին, Լօզանի դաշնագրով չեղեալ հռչակուած եղաւ ինքնաբերաբար, ջնջուած եղաւ. կարելի է ըսել, Թէ ինչ կը վերաբերի միջազգային դիւանագիտուԹեան կամ քաղաքականուԹեան, Լօզանը դարձաւ Սեւրի գերեզմանը, ուր ի միջի այլոց Թաղուեցաւ մեր արեւմտահայ հողային դատը, ուր սրբուեցան «Ուիլսընեան սահմանները», ուր գիծ քաշուեցաւ նորա - ստեղծ Հայաստանի արեւմտեան քարտէ - սին վրայ: Սակայն, Լօզանը մեր իրաւունքներուն ուրացումը չէ, խնդրոյ առարկայ հողերու հայկականուԹեան ժխտումը չէ, այլ պարզապէս Թրքական «կատարուած իրողուԹեան» մը ճանաչումն է, յաղԹական քեմալականներու բռնագրաւումներուն մասին միջազգային արձանագրուԹիւն մըն է: Մեր իրաւունքը, սեփականուԹեան մեր փաստաԹուղԹը չէ հերքուած, այլ կը մնայ ի զօրու, կը մնայ անհերքելի եւ անուրանալի:

Ռամկավար ազատականները Պէյրու - Թի մէջ մասնաւոր հանդիսուԹեամբ արդէն իսկ նշեցին այդ դաշնագրին յիսնամեակը:

Սեւրի մէջ հայկական յաջողուԹիւնը որքան կը պարտինք Հայաստանի Հանրապետութեան ՊատուիրակուԹեան (որ կը պարունակէր ժողովրդական կամ ռամկավար ներկայացուցիչ ալ), նոյնքան, եԹէ ոչ աւելի, կը պարտինք Հայ Ազգ. ՊատուիրակուԹեան (որուն մէջ կար դաշնակցական ներկայացուցիչ ալ), եւ դաշնագիրին տակ ստորագրուԹիւնը դնելու հրաւիրուած էր, բայց Ա. Ահարոնեա - նէն, Պօղոս Նուպար փաշան եւս, — Թէեւ վերջին պահուն չիրականացաւ այդ նախատեսուԹիւնը: Սեւրի մէջ մեր յաջո - ղուԹիւնը համահայկական ճիգերու արդիւնք է:

«ԶԱՐԹՕՆՔ»

Տէր եւ Տիկին Շառլ Խիստավերտեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Անտրէ Խիստավերտեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միքայէլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վահան Սապունճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արամ Սապունճեան եւ զաւակները ինչպէս նաեւ բոլոր պարագաները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր, քրոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ
ԷԼԻԶԱՊԷԹ ԽԻՍՏԱՎԵՐՏԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Նոյեմբեր 5ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի առաւօտ, Նոյեմբեր 9, ժամը 10,30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Մոնթրէօյի նոր գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողները կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել։

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ պատարագ կը մատուցուի։

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ — ԱՐՆՈՒՎԻԼ

Այս Կիրակի առաւօտ պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ
ՆՈՐՎԱՆ ՎՐԴ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ
մասնաճիւղին կողմէ
15 Նոյեմբեր Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին Քաղաքապետարանի սրահը
Ռիւ Վոլթէր
«ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԴՍՏԵԱՆ ԿԱՑԱՆԸ»
Բեմադրութեամբ
Բեմասիրաց Թատերախումբին

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը կ'ուզուի, որ կատարած ըլլայ զինուորական ծառայութիւնը։ Եռանդուն եւ նախաձեռնութեան ոգի ունեցող ներկայացուցչական (ռըփրէզանթան) պաշտօնի համար։ Մնայուն աշխատանքի համար։ Կը խնդրուի չդիմել լուրջ չըլլալու պարագային։

Հեռաձայնել՝ 899-23-66։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Խնճոյք – ճաշ Դաշնակցութեան 80ամեակին առթիւ, նախաձեռնութեամբ Արնուվիլ – Սարսէլի Հ. Յ. Դ. Վարդան Ենթակոմիտէի, Նոյեմբեր 21ին։

×

Էսայեան Սանուց Միութեան ընկերահամակրական ցերեկոյթը Կիրակի 13 Դեկտեմբեր ժամը 15–19։ Մանրամասնութիւնները յետագային։

×

«ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ»ը կը կազմակերպէ իր երկրորդ «ԿԱԼԱ» գեղարուեստական ցերեկոյթը Դեկտեմբեր 13ին, ժամը 14,30ին, «Էքոլ Նորմալ»ի Քորթօ սրահին մէջ, 114 պլս, Պուլվար Մալզերպ։ Մանրամասնութիւնները յառաջիկային։

×

Առնուվիլի Կարմիր Խաչի մասնաճիւղը յետաձգած է Նոյեմբեր 8ին կազմակերպած թատերական պարանցիկ ցերեկոյթը, չխաչաձեւելու համար նոյն օրուան Սեւրի դաշնագրի յիսնամեակի առթիւ կատարուելիք հանդիսութիւնները Փարիզի մէջ։

×

Որբերու Օգն. Մարմնին պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 28ին ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ Ժորժ Ե.ի սրահը։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ

COMMEMORATION DU CINQUANTENAIRE DU TRAITE DE SEVRES

Le DIMANCHE 8 NOVEMBRE 1970 à 16 heures, au CENTRE PARISIEN DE CONGRES INTERNATIONAUX 120 Ave. Emile Zola, Paris (15e) (Parking)

Comité d'Honneur constitué par des personnalités du monde littéraire, religieux et politique, sous la Présidence de M. GABRIEL MARCEL, de l'Institut
La séance est placée sous la Présidence de M. HRANT SAMUELIAN qui prononcera l'allocution d'ouverture

Prendront la parole :

M. Gabriel MARCEL, de l'Institut
Maître Jules WOLF, Avocat à la Cour de Bruxelles, ancien représentant de la Belgique à la Commission des Droits de l'Homme aux Nations Unies.
M. Gabriel MATZNEFF, écrivain
M. Jean-Marie CARZOU, écrivain
Maître Edouard JAKHIAN, Avocat à la Cour d'Appel de Bruxelles

ENTREE LIBRE

Dautre part, une cérémonie sous le patronage d'honneur du préfet des H. de S. et en présence de diverses personnalités aura lieu le SAMEDI 7 NOVEMBRE à 18 heures, au Musée National de Céramique (Salle du Traité), 4, Grande Rue, (92) SEVRES, lieu même où fut signé le Traité.

Prendront la parole :
Dr. CHARLES ODIC, Maire de Sèvres
Me ARMEN BARSEGHIAN
Prof. NOUBAR ARPIARIAN

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 40ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 7 Մարտ 1971 կէսօրէ ետք ժամը 2,30ին։ Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը։

ՄԱՐՍԷՅԼ
Հ.Մ.Ը.Մ. - ԱՐԾԻՒ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՌԷԱԼԻ սրահին մէջ
Այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ։
Նուագախումբ
ԿԻ ՄԱԹԷՈՆԻ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Անիէռ – Պ. Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր կազմութեան 40ամեակը կը տօնէ բացառիկ գեղարուեստական բաժինով, Փետրուար 28ին, Անիէռի քաղաքապետարանի շքեղ թատերասրահը։ Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ԴԻՒՐԱՅԻ Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնս ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին, հայրենակից Միրիճան Շիրվանեանի բնակարանը։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Հասցէ՝ 65, Վռւա տ'Իսի, Մալաքօֆ։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ընկերահամակրական հաւաքոյթ մը կը սարքէ բաժակ մը թէյի շուրջ, Դեկտ. 6ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը։ Հասցէ՝ 1. Փլաս Օթէլ տը Վիլ։

Կը հրաւիրուին ընկեր – ընկերուհիները եւ համակիրներ։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ մասնաճիւղին
Շաբաթ, Նոյեմբեր 14, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ
CASINO DE CHARBONNIERES
Մրցում լաւագոյն զգեստաւորուած զոյգերու
Կ'երգէ ԱԼԻՍ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ (ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ)
JACKY MAILLEREY et son Ensemble
COTILLONS
ՄՈՒՏՔ 15 ՖՐ.
Տեղերը ապահովել Կապոյտ Խաչի անդամուհիներուն մօտ

ՔՈՔԹԷԼ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի կողմէ, Նոյեմբեր 7 Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, Միութեան սրահին մէջ, 7, Ռիւ Փափէր, առաջին թաղամաս։

Ի պատիւ ԱՐԱՄ ՇԵԽԻԿԵԱՆԻ Քաղաքապետութեան կողմէ Մարսէյլի Պատուոյ Մէտալի արժանացած ըլլալուն առթիւ։

ԾԱԽՔԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revêtement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԱՒՍՏՐԻԱ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ԿԱՂԱՆԴԻ ԱՌԹԻՒ

Zell Am See

Մեկնում Դեկտ. 21 Թրէն տը նէժով կառ տը լ'էսթէն, վերադարձ Յունուար 3 նոյն կայարանէն։

ՊՐԻՒՔԻ մէջ (Զել ամ Զէի մօտ), հովերէն պատսպարուած 758 մեթր։ Բոլոր մարզական զբօսանքները՝ դահուկ, լիւժ, փաթինաժ, եւայլն։

Բնակութիւն լաւ պանդոկի մը մէջ, ճաշով միասին։

Մասնակցութիւն 485 ֆր. բոլոր ծախքերը մէջը։

Կանխավճար՝ 100 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին։

ԶԵԼ ԱՄ ԶԷ, Սալցպուրկի մէջ ձմեռնային մարզական հրաշալի կայան մը, գեղեցիկ լիճի մը եզերքը, պաշտպանուած սաստիկ ցուրտերէն բարձր լեռներուն շնորհիւ։ Զուարճութեան վայրեր, սինեմա, պարահանդէս, սրճարան, փոլքլորիք երեկոյթներ եւայլն։

Մասնակցութիւն՝ 525 ֆր.։

Կանխավճար՝ 100 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին։

Ծախքերուն մէջ են ճամբորդութեան գինը (Բ. կարգով) եւ բնակութիւնն ու ճաշը, բացի ճամբորդութեան ճաշերէն։

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

MELIK AMIRAYAN

PHOTOGRAPHE

est à votre disposition pour réaliser l'ensemble des photographies de votre mariage. (Déplacement dans toute la France, portraits de style à domicile, reportage de l'ensemble des cérémonies en noir et en couleurs).

Téléphon er au : 845-65-04, pour vous rendre visite et vous montrer nos collections.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐ)
Գրեց՝ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Տպարան՝ Համազգային, Պէյրութ, Լաթակազմ, ընտիր տպագրութեամ, հատոր մը, 280 էջ։

Գին 15 փրանք

Կարելի է անձամբ դիմել «Յառաջ»ի կամ՝ հեղինակին՝

Mr. M. Ghazarian
3, Rue des Trois Pierres
LYON 7e

Մարսէյլի մէջ՝ Թիւթէլեանի
4, Ռիւ Փարմանթիէ

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տարեկան Տար. 90 փր. — Վեցամսեայ 50 փր
Արտասահման Տար. 115 փր. — Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ 8 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 8 NOVEMBRE 1970
LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11961
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — N° 11.961

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Սան Ստեֆանոյէն ու Պերլինէն (1878) մինչեւ Սարդարապատ (1918) Հայկական Հարցը պարզապէս Թրքահայաստանի բարենորոգումներու ծրագիր էր երէկ:

Ազգային թէ միջազգային գետնի վրայ մեր բոլոր ձեռնարկները կը ձգտէին այդ չափ համեստ — սակայն կենսական — ծրագրի իրագործման:

Պետութիւն չունէինք: Մեր անկախութիւնը կորսնցնելէ ետք դարձեր էինք կրօնական համայնք: Մեր ազգային ու քաղաքական բոլոր գործերը կեդրոնացեր էին պատրիարքներու եւ կաթողիկոսներու ձեռքին մէջ:

Աւելի հին ժամանակներուն հայ ազգի ազատագրութեան մասին մտածեր էին մեր կարգ մը կաթողիկոսները, — Ստեփանոս Ե. Սալմաստեցի (1545-1567), Միքայէլ Ա. Սեբաստացի (1567-1576) եւ Յակոբ Դ. Ջուղայեցի (1655-1680), որոնց ձեռնարկներուն մասին առիթ էինք ունեցեր խօսելու վերջերս այս սիւնակներուն մէջ:

Յիշենք նաեւ Ներսէս Ե. Աշտարակեցին (1843-1857), որ երբ Թիֆլիզի առաջնորդ էր, հայ կամաւորներու գլուխն անցած գործնապէս մասնակցած էր ռուս-պարսիկ եւ ռուս-թուրք կռիւներուն՝ 1826-1828, այն յոյսով որ Հայաստան պիտի ազատագրուէր: Իր ծննդեան երկհարիւրամեակը տօնուեցաւ Սեպտ. 27ին Էջմիածնի մէջ:

1878ին Պոլսոյ պատրիարք Ներսէս Վարժապետեանն է, որ նախաձեռնարկ կ՚ըլլար Հայկական Դատ հետապնդելու: Նախ ինք անձամբ կ՚երթար Սան Ստեֆանօ եւ կը ներկայանար մեծ-դուքս Նիկոլա Նիկոլայեւիչի: Յետոյ ինք է, որ Պերլին կը ղրկէր պատուիրակութիւն մը նախագահութեամբ Նախկին պատրիարք Խրիմեան Հայրիկի:

1912-13ի պալքանեան պատերազմի վաղորդային, երբ կրկին օրակարգի հարց էր դարձած Թուրքիոյ անդամահատումը, Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Գէորգ Ե. Սուրէնեան կեանքի կը կոչէր Ազգային Պատուիրակութիւն մը Փարիզի մէջ՝ նախագահութեամբ Պօղոս Նուպար փաշայի, պարտականութիւն յանձնելով անոր հետապնդել հայկական նահանգներու բարենորոգումներու հարցը՝ եւրաշխաւոր վեց մեծ պետութեանց մօտ:

Նոյն թուականին Պոլսոյ մէջ Զաւէն պատրիարք պաշտօն կը յանձնէր Քաղաքական Ժողովին, որ նոյն նպատակով դիմումներ կատարէ երաշխաւոր պետութեանց Պոլսոյ դեսպաններուն մօտ:

Մինչ մէկ կողմէ մեր կրօնապետները դիւանագիտական ճամբով ձեռնարկներ կը կատարէին պետութեանց մօտ, միւս կողմէ անցեալ դարու ութսունական թուականներէն սկսեալ կը կազմակերպուէին յեղափոխական կուսակցութիւնները, զէնքու զօրութեամբ պարտադրելու համար արիւնարբու Ապտիւլ Համիտը, որ գործադրէ Պերլինի դաշնագրով խոստացուած բարենորոգումները:

Ուրեմն թէ՛ կաթողիկոսներուն և պատրիարքներուն եւ թէ յեղափոխական կազմակերպութեանց համար Հայկական Հարց կը նշանակէր բարենորոգում:

1908ի Օսմանեան Սահմանադրութիւնը որոշ յոյսեր ներշնչած էր հայկական նահանգներու վիճակը բարւոքելու համար: Սակայն հարստահարութիւնները չէին դադրեր, ընդհակառակն աւելի կը սաստկանային:

1914 Յունուար 26էն 8 Փետրուարին Իթթիհատի նենգամիտ կառավարութիւնը վերջապէ՛ս ստորագրեց բարենորոգումներու ծանօթ ծրագիրը՝ երաշխաւոր պետութեանց ներկայացուցիչին՝ Պոլսոյ ռուսական դեսպանատան գործակատար Կուլքեվիչի հետ:

Սուլթան Համիտ բարենորոգումներու մասին համաձայնական պետութեանց 1895ի Մայիսեան ծրագրին պատասխանած էր հայկական համատարած ջարդերով Եւրոպայի անտարբեր — եթէ ոչ մեղսակից — աչքերուն առջեւ:

Ոճրագործ Իթթիհատը 1914ի բարենորոգումներու ծրագիրը չգործադրելու եւ Հայկական Հարցը ընդմիշտ թաղելու համար կազմակերպեց Մեծ Եղեռնը:

Սարդարապատի յաղթապանդ ճակատամարտն է, որ փոխեց մեր Ազգային Դատի դիմագիծը:

Այդ թուականէն սկսեալ մեր հաւատոյ հանգանակը դարձաւ «Անկախ եւ միացեալ Հայաստան»:

Սեւրի դաշնագիրը հանդիսաւորապէս նուիրագործեց զայն: Մեր բոլոր միջոցներով պիտի հետապնդենք անոր իրագործումը: Առանց յուսահատելու:

Հայկական Դատը կը լուծուի այ՛ն օրը, երբ կ՚ունենանք ամբողջական Հայաստան ամբողջական Հայութեամբ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ - ՄՈՍԿՈՒԱ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Յարաբերութիւններու լարուածութիւն մը նշմարելի է Ուաշինկթընի եւ Մոսկուայի միջեւ, երկու ամերիկացի զօրավարներու խնդրին կապակցութեամբ:

Ամերիկեան կառավարութեան բանբերը՝ Ճոն Քինկ, յայտարարեց, թէ Ամերիկա ոչ մէկ պաշտօնական անձնաւորութիւն պիտի ղրկէ Մոսկուա ներկայ գտնուելու Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան տարեդարձի հանդիսութեանց: Միւս կողմէ, ի փոխադարձութիւն ամերիկացի լրագրողի մը արտաքսման Խորհ. Միութենէն, ամերիկեան իշխանութիւններու որոշումով ռուս թղթակից մը կ՚արտաքսուի Մ. Նահանգներէն:

Ուաշինկթըն կրկին հաղորդեց Մոսկուայի, որ չարդարանար երկու զօրավարներու ազատ արձակման ձգձգումը, քանի որ, համաձայն Ուաշինկթընի, թիւրիմացութեամբ է որ օդանաւը անցած է խորհրդային սահմանը:

Թուրք սպան մինչեւ Շաբաթ օր դեռ Հայաստան կը գտնուէր: Ինչպէս գրած էինք երէկ, Թուրքիոյ վարչապետը մամուլի ներկայացուցիչներուն յայտարարած էր, թէ դնդապետ Ճէվատ Տէնլի եա կը վերադառնայ «մէկ երկու օրէն»: Աժանս Ֆրանս Փրէսի Անգարայի թղթակիցը կը հաղորդէր միեւնոյն ատեն, թէ Մոսկուա որոշած է դատի կանչել երկու զօրավարները, ինչ որ զարմանք պատճառած էր քաղաքական աշխարհին:

Որոշ լուրերու համաձայն այժմ կ՚ըսուի, թէ հաւանաբար ետ վերադառնան նաեւ զօրավարները:

Յամենայն դէպս անորոշութիւն կը տիրէ այս մասին, քանի որ Մոսկուա կը շարունակէ լուռ մնալ իր մտադրութիւններու մասին:

Ամերիկեան դեսպանատունը անգամ մը եւս դիմում կատարեց խորհրդային իշխանութիւններուն, որպէսզի թոյլ տրուի իր պաշտօնատարներու Հայաստան երթալ եւ տեսնուիլ զօրավարներուն հետ: Այս երրորդ դիմումը մերժուեցաւ:

Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան 53րդ տարեդարձին առթիւ, քաղաքական կացութեան մասին ընդհանուր ակնարկ մը նետեց Միխայիլ Սուսլով, անդամ Պոլիտպիւրոյի եւ տեսաբան կուսակցական հարցերու: Սուսլով մասնաւորապէս անդրադարձաւ չին-խորհրդային յարաբերութիւններուն դիտել տալով, թէ Խորհ. Միութիւնը ճիգ կը թափէ կանոնաւորելու համար իր յարաբերութիւնները Չինաստանի հետ, «որպէսզի զարգանայ բարեկամութիւնը չին մեծ ժողովուրդին հետ»:

Սուսլով ընդունեցաւ, որ Փեքինի խօսակցութիւնները «դիւրին չեն», սակայն կը յուսայ, որ ի վերջոյ լուծում մը կարելի պիտի ըլլայ գտնել. «լուծում մը, որ համապատասխանէ երկու երկիրներու շահերուն»:

Միւս կողմէ Հելսինքիի մէջ կը շարունակուին խորհրդային-ամերիկեան խօսակցութիւնները հիւլէական զէնքերու սահմանափակման շուրջ: Երկու կողմերու ներկայացուցիչները տուին իրենց կարծիքը խօսակցութեան արդիւնքի մասին: Սմիթի համար հանդիպումը «շինարար» բնոյթ ստացած է, իսկ Սեմիոնով «լաւատես է»:

ԱՆՐԻ ԺԱՆՍՈՆԻ ՄԱՀԸ

Մեծ կորուստ մը եւս: Անրի Ժանսոնի մահով Ֆրանսա կը կորսնցնէ իր վերջին մեծ փոլեմիսթը: Արդարեւ Ժանսոն սուր, կծու, խայթող գրիչ մը ունէր եւ աւելի քան 45 տարի զայն գործածեց ամենայն ազատութեամբ: Ոչ ոքի կը խնայէր, բարեկամ ըլլար թէ ոչ և բոլորին յիշողութեանց մէջ պիտի մնան Քանառ Անշենէի (ուր նաեւ Հիւկէթ Էքս-Միքրօ կը ստորագրէր) եւ Օռռոի իր քրոնիքները: Շատեր այլեւս հանդիստ պիտի քնանան, միայն մահը կրնար զինաթափ ընել զինքը եւ բրաւ:

70 տարեկան էր եւ կ՚ապրէր Հօնֆլէօրի մօտ (Նորմանտի) ուր եւ պիտի թաղուի Երեքշաբթի օր: Ինչպէս շատեր վերջերս, ինք ալ զոհ գնաց սրտին:

Հանրածանօթ էր նաեւ իբրեւ զրուցագիր եւ բազմաթիւ խօսքեր չեն մոռցուիր տարիներու ընթացքին ինչպէս Առլէթիի նշանաւոր «Աթմոսֆէ՞ռ, աթմոսֆէ՞ռ, աթմոսֆէ՞ռի գլուխ ունիմ»:

Ձայնը, որ կը լռէ, պիտի պակսի բոլոր անոնց որոնք կը սիրէին սրամտութիւնը եւ ազատ արտայայտութիւնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՈՐՄՈԶԱ խզեց իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները Իտալիոյ հետ, որ, ինչպէս գրած էինք, ճանչցաւ Փեքինի կառավարութիւնը: Վիէննա եւ Պրիւսէլ եւս կը մտածեն դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատել Համայնավար Չինաստանի հետ:

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ անտիպ յուշերը լոյս պիտի տեսնեն առանձին գիրքով մը Միաց. Նահանգներու մէջ: «Լայֆ» պարբերաթերթը առանձին հատուածներ պիտի ներկայացնէ Կրեմլինի նախկին առաջնորդին յուշերէն: Հատորին խորագիրն է՝ «Յիշատակներ Խրուշչեւէ»: Ֆրանսայի մէջ՝ Ֆրանս-Սուար է որ պիտի սկսի անոնց հրատարակութիւնը:

ՔԱՄՊՈՃԻ մէջ Խմեր ուժերն ու Հար. Վիէթնամի ջոկատները ընդհանուր յարձակման անցան, «մաքրագործելու համար Հիւս. Վիէթնամցիներու «ապաստարաններ»»:

Օրը Օրին

ՎԵՐՋԱՊԷՍ ՄԵՐ ՏՈՒՆԷՆ ԴՈՒՐՍ ԵԼԱՆՔ

Սեւրի դաշնագրի յիսնամեակի տօնակատարութիւնները բացառիկ երեւոյթ մը ստացած են Փարիզի մէջ, երբ անշուշտ *բացառիկ* ածականը իմաստ եւ արժէք պահած է հայկ. իրականութեան մէջ, ուր ամէն հաւաքոյթ առնուազն բացառիկ է, երբ ոչ... աննախընթաց:

Շաբաթ եւ Կիրակի, տարիներէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, Կազմակերպիչ Յանձնախումբը կրցած է ի մի հաւաքել օտար այնպիսի անձնաւորութիւններ, որոնք փառքն ու պատիւն են իրենց հայրենիքին: Կազմուած է Պատուոյ Յանձնախումբ մը, որ սովորականէն բոլորովին տարբեր բնոյթ ունի:

Այս անձնաւորութեանց ներկայութիւնը Պատուոյ Յանձնախումբին մէջ, կը փաստէ նաեւ թէ օտարները մեզմով կը զբաղին, չեն անգիտանար Հայ Դատի գոյութիւնը եւ երբ մինչեւ հիմա մեզմէ հեռու մնացած են, յանցաւորը մենք եղած ենք:

Դիւրին չէր անշուշտ նման ձեռնարկի մը տալ նման տարողութիւն: Այս աշխատանքին համար մասնաւոր գնահատանքի արժանի է Կազմակերպիչ Յանձնախումբը, որ ամիսներէ ի վեր միտք, սիրտ եւ ժամանակ մաշեցուց, նիւթական ոչ մէկ զոհողութեան առջեւ կանգ առաւ, յանգելու համար այս արժանավայել եզրակացութեան:

Շատ բռած ենք, կրկնենք: Յիսուն եւ աւելի տարիներէ ի վեր կը մնանք մութին մէջ, Լոյս Քաղաքին պորտին վրայ: Մենք կը լսենք մեր նառերը, մենք կուլանք մեր նահատակները ու կ՚ողբանք մեր կորսուած հողերը:

Ժամանակն է վերջապէ՛ս, որ դուրս ելլենք մեր պատեանէն, մեր տունէն, քիչ մը աշխարհ տեսնենք, որպէսզի աշխարհն ալ մեզ չանտեսէ:

Այս բարձրաստիճան օտար անձնաւորութիւնները առանց վարանումի տուին իրենց համաձայնութիւնը, ինչպէս բրին հայ անձնաւորութիւններ, կրօնական թէ աշխարհական: Բացակաները անոնք են որոնք չուզեցին իսկ տեղ տալ հանդիսութեանց ազդին իրենց թերթին մէջ: Այս նոյն բացականերն են, որոնք համերաշխութեան քարոզներ կը կարդան վաղ առաւօտէն մինչեւ կէս գիշեր, բայց «բարձր դիւանագիտութիւն» կը խաղան այնպիսի հարցի մը շուրջ, որու դէմ չի կրնար ըլլալ ոչ մէկ Հայ, երբ անշուշտ նախ Հայ է, ապա միայն կուսակցական:

Գնահատելի այս ձեռնարկը պէտք չէ տակայն վերջ գտնէ Կիրակի իրիկուն: Այլ խօսքով պէտք չէ որ գոհանանք հանդէսներով եւ հոգեշահ խօսքերով, պէտք է շարունակել աշխատանքները, որպէսզի Կիրակի իրիկուան հաւաքոյթը վերջակէտ մը չըլլայ, այլ՝ նախաբան մը:

Այս գործին է որ պէտք է լծուի Կազմակերպիչ Յանձնախումբը, միշտ Հայ Դատին մօտ պահելով, իրենց մասնակցութիւնը բերած օտար անձնաւորութիւններէն գոնէ մէկ մասը:

« Շնորհակալութիւն եւ ցտեսութիւն » մը պէտք չէ ըլլայ այս բոլոր զոհողութեանց պսակումը, քանի որ վերջապէս մեր տունէն դուրս ելանք:

ՇԱՀԷՆ

ԳԱՆԱՏԱ

Ա.

Երբ առաջին անգամ Գանատա կը մըտնէք, զարմանքը մեծ է: Ձեր ձեռքը ունեցած դրամը «տոլար» է, Միացեալ Նահանգներու ձեւով. ամէն տեղ կը տեսնէք Անգլիոյ Թագուհիին նկարը, Քեպէքի նահանգին մէջ ֆրանսերէն լեզուն կը լսէք հին շեշտով եւ ոճով, անգլիական նահանգներու մէջ ամերիկեան շեշտով անգլերէն լեզուն կը տիրէ: Շատ անգամ ֆրանսական Մոնթրէալի մէջ ալ խառնուրդ լեզու մը կէս մը անգլերէն, կէս մը ֆրանսերէն, մանաւանդ պաշտօնեաներուն եւ գործաւորներուն մօտ: Շատ անգամ ալ այն տպաւորութիւնը ունիք որ ֆրանսերէնը պարզ թարգմանութիւն մըն է անգլերէնի, մանաւանդ Մոնթրէալ:

×

Գանատան 21 միլիոն բնակիչ ունի: Երկիր մը որ նոյնքան ընդարձակ է որքան Միացեալ Նահանգները: 1945էն ի վեր մեծ բազմութեամբ գաղթականներ կը հաստատուին Գանատա մանաւանդ կեդրոնական Եւրոպայէն:

21 Միլիոն ժողովուրդին 7 միլիոնը ֆրանսախօս է, մնացեալը՝ անգլիախօս: Նոր եկող գաղթականները, ո՛ւր որ ալ հաստատուին կը նախընտրեն անգլերէն խօսքը նոյնիսկ Ֆրանսական մասին մէջ, Ֆրանսայէն գաղթողները հազուադէպ են:

Այսպէս է Մոնթրէալի բնակչութիւնը, որ ջախջախիչ մեծամասնութեամբ ֆրանսախօս ըլլալով, անգլիախօսները օր ըստ օրէ տեղ կ՛առնեն, ըլլայ գաղթողները, ըլլայ պաշտօնական կամ ընկերային անգլիախօս հաստատութիւններ:

ԱՑՍՕՐՈՒԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

1963էն ի վեր Ֆրանսախօս երկրամասը (Քեպէքի Նահանգը մասնաւորապէս) տեսակ մը քաղաքական եւ մշակութային վերածնունդ մը ունեցաւ: Սկսան արտայայտութիւններ եւ պահանջներ ինքնուրոյն կեանքի մը համար: Կազմուեցան նոր կուսակցութիւններ որոնք խաղաղ եւ իրաւական պայմաններով, կը ձգտին կատարեալ անկախութիւն ստանալ Քեպէքի համար:

Մասնակի «Թերորիստ» ցոյցերն ալ սկսան երիտասարդներու կողմէ, ուսանողներն ալ իրենց բնական աշխոյժով կ՛արտայայտուէին ինքնավար Քեպէքի համար:

Օթաուայի կեդրոնական կառավարութիւնը շատ դանդաղութեամբ եւ անտարբերութեամբ սկսաւ լրջօրէն զբաղիլ այս վիճակով: Քեպէքի կառավարութիւնը միայն « բարելաւութիւններ » եւ տնտեսական յառաջդիմութիւններ կ՛առաջարկէր, իսկ երկրին մթնոլորտը օր ըստ օրէ աւելի ծանր եւ մտահոգիչ կը դառնար:

Իսկ նոր ստեղծուած կուսակցութիւնը, յամրօրէն, խաղաղութեան մէջ կը կազմակերպուէր, անջատելու օրինական կերպով ֆրանսական Գանատան անկլօ-սաքսոն Գանատայէն: Եւ կը սկսէին մեծ կամ պզտիկ խռովութիւնները:

1967ի զօրավար տը Կոլի այցելութիւնը որ իր «Կեցցէ՛ ազատ Քեպէք»ով, մեծ զարմանք, խանդավառութիւն կամ բարկութիւն ստեղծեց, աւելի քաջալերանք բերաւ անջատողական մտայնութեան:

Յաջորդ երեսփոխանական ընտրութիւնները, իրենց անարդար ձեւով մեծ բան չփոխեցին, բայց հիմա կայ կուսակցութիւն մը որուն նպատակն է՝ հիմնուելով միայն իր ուժին եւ ձգտելով մեծամասնութեան Քեպէքի Երեսփոխանական Ժողովին մէջ հասնիլ իր նպատակին, անկախ Քեպէքը հիմնելով:

Եւ շարունակական ցոյցերը, օր ըստ օրէ աւելի աղմկոտ, եւ անցեալ ամսուն քաղաքական սարսափելի ոճիրը իր գագաթնակէտին հասցուց երկրին քաղաքական շփոթութիւնը եւ անհանդարտութիւնը:

Այս է կացութիւնը չորս դար տեւած գոյութենէ մը վերջ, Գանատայի Ֆրանսախօս ժողովուրդին:

Ջանանք կարճ կերպով յիշել Գանատայի պատմութիւնը:

ՔԻՉ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

1535ին Ֆանսացի Ժաք Գարթիէն էր որ առաջին անգամ ոտք կոխեց Գանատա եւ գտաւ զայն: Բայց 17րդ դարէն սկսեալ միայն, Շամբլէնի առաջնորդութեամբ, Ֆրանսացիք գաղթավայրի վերածեցին իրենց գտած երկիրը: Շամբլէն հիմնեց Քեպէք քաղաքը 1608ին, զոր կոչեց «Նոր Ֆրանսա»: Ֆրանսայի շրջաններէն (Բուաթու, Պէրրի, Նորմանտի) հազարաւոր բնակիչներ գաղթեցին եւ հաստատուեցան, մասնաւորաբար Քեպէքի շրջանը, մաս մըն ալ աւելի հիւսիս եւ Խաղաղական ովկիանոսի շրջանը: Բայց այդ շրջանին, Ֆրանսայի Թագաւորին եւ կառավարութեան հոգերը շատ էին: «Եօթը տարուան պատերազմը» Եւրոպայի մէջ ջլատած էր Ֆրանսական բանակին ուժերը, եւ Լուի 15րդ անտեսեց եւ լքեց Ֆրանսական Գանատան: Անգլիական բանակը սկսաւ պատերազմը, Ֆրանսացիք մեծ քաջութեամբ դիմադրեցին ամիսներ, բայց զօրավար Մոնքալմի մահով պատերազմի դաշտին վրայ 1763էն սկսեալ ամբողջ Գանատան ինկաւ անգլիական իշխանութեան տակ:

Անգլիական տիրապետութիւնը ոչ մեղմ էր, ոչ ալ անոյշ: Անարդարութիւնները եւ հալածանքները անպակաս եղան ֆրանսացի ժողովուրդին հանդէպ: Բայց շնորհիւ իր դիմադրութեան եւ կաթոլիկ եկեղեցիին եւ իր կրօնաւորներուն, ժողովուրդը ոչ միայն պահեց իր ինքնուրոյն դէմքը, լեզուն եւ Ֆրանսական մշակոյթը, այլեւ աճեցաւ բնակչութեամբ եւ գաղթած վաթսուն հազար ժողովուրդը այսօր հասած է եօթը միլիոնի:

Յիշենք նաեւ 1812ի պատերազմը՝ Գանատա Միացեալ Նահանգներու դէմ, որմէ վերջ հետզհետէ կազմուեցաւ տեսակ մը «ֆետէրասիոն» եւ 1867ին Գանատա մտաւ բրիտանական կայսրութեան մէջ:

Այս «ֆետերասիոն»ի կեդրոնական կառավարութեան մայրաքաղաքն է Օթաուա քաղաքը: « Ընդհանուր կառավարիչ » մը կը ներկայացնէ Անգլիոյ Թագաւորը (ներկայիս Թագուհին):

Երկու համաշխարհային պատերազմներու ընթացքին Գանատա մասնակցեցաւ կարեւոր բանակներով, եւ հազարաւոր զոհերով: Ներկայիս Գանատայի կապերը շատ աւելի թոյլ են Անգլիոյ հետ: Մաս կազմելով հանդերձ բրիտանական «Համարակապետութեան», հետզհետէ աւելի ինքնուրոյն կը դառնայ: Քանի մը տարի առաջ փոխեց նաեւ իր պետական դրօշակը, ջնջելով անկիւնի «Իւնիոն Ճէք»ը:

«ՔԵՊԷՔՑԻ ԵՆՔ, ՈՉ ԹԷ ՖՐԱՆՍԱՑԻ»

Ըլլայ անցեալին, ըլլայ ներկայիս, բացի զօրավար տը Կոլի «պատմական» ելոյթէն, Ֆրանսական բոլոր կառավարութիւններն ալ երբեք չեն ուզած միջամտել կամ քաջալերել ներկայ հոսանքները: Հակառակ ստեղծուած շատ մը մըշակութային կապերուն, ընդունելով հանդերձ որ Քեպէքը Գանատայի մէջ կը ներկայացնէ «Ֆրանսական իրողութիւնը» Ֆրանսական ներկայ կառավարութիւնը թէ՛ պաշտօնապէս եւ թէ անպաշտօն քաղաքական տեսակէտով կը մնայ չէզոք: Մեծ սխալ մը պիտի ըլլայ կարծելով որ Քեպէքի ժողովուրդը բացառիկ Ֆրանսասէր է: Ան ինքզինքը կը նկատէ Քեպէքցի եւ ոչ թէ Ֆրանսացի: Կը սիրէ իր աւանդական լեզուն եւ ֆրանսական մշակոյթը բայց ոչ աւելին:

Ֆրանսայի կառավարութիւնը արդէն տարիէ ի վեր բարելաւած է իր յարաբերութիւնները Գանատայի կեդրոնական կառավարութեան հետ:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱԹԱԲԷԿ ԽՆԿՈՅԵԱՆ

(1870–1935)

ԽՄԲ.— Ծննդեան հարիւրամեակն է Աթաբեկ Խնկոյեանի, որ շարունակած է Ղազարոս Աղայեանի եւ Յովհաննէս Թումանեանի գործը — մանկական գրականութիւնը: Ապարէզով եղած է ուսուցիչ, երկար ժամանակ (1888–1924): Գրած է մանկական բանաստեղծութիւններ, առակներ, հէքեաթներ եւ պատմուածքներ: Օգտագործած է հայ ժողովրդական բանահիւսութիւնը, ինչ որ բարերար եղած է իր ստեղծագործութիւններուն համար: Հայ գրականութեան մէջ իւրայատուկ տեղ մը կը գրաւէ յատկապէս իբրեւ առակագիր:

Ծնած է 1870ին, պատմական Շիրակ գաւառի, այժմ Սպիտակի շրջան, Ղարաբոյա գիւղը, որ ներկայիս կը կոչուի իր անունով՝ Խնկոյեան: Նախրապանի զաւակ՝ նախնական ուսումը կը ստանայ գիւղի տիրացուին մօտ, ապա կը յաճախէ Ալեքսանդրապոլի նախակրթարանն ու քաղաքային դպրոցը: Կ՛աւարտէ 1888ին: Իր առաջին գիրքը լոյս կը տեսնէ 1890ին «Բանաստեղծական փորձեր» խորագրով: Կ՛աշխատակցի այնուհետեւ Թիֆլիսի մանկական ամսաթերթերու՝ «Աղբիւր»ի եւ «Հասկեր»ի, ապա՝ 1923էն 1930՝ Երեւանի «Մանկալ» թերթին:

Կը մեռնի 1935 Հոկտ. 6ին:

Ստորեւ իր մանկական հէքեաթներէն մին:

ՈՍԿԷ ԻԼԻԿԸ

Կար, չկար, մի կին կար: Էդ կինն ունէր երկու աղջիկ, մինը գեղեցիկ բայց ծոյլ, միւսը տգեղ, բայց շատ աշխատասէր:

Մայրը գեղեցիկ աղջկանը շատ էր սիրում:

Տգեղ աղջկան միշտ բուրդ էր մանել տալիս: Մի անգամ էլ ջրհորի գլխին կանգնած ժամանակ թելը կտրուեց ու իլիկն ընկաւ ջուրը:

Գլխին տալով եկաւ մօրը պատմեց, թէ իլիկս ընկաւ ջրհորը:

Մայրը՝ թէ.

— Ա՛յ աղճիկ, ոչ է՛ս, ոչ է՛ն, պէտք է գնաս իլիկը բերես, եթէ ոչ ձեռքիցս պրծնողը չես:

Աղջիկը չէր իմանում ինչ անի. տխուրտրտում եկաւ ջրհորի մօտ, կռացաւ նայեց վերեւից, մին էլ գլխի վրայ ընկաւ ջրհորը:

Որ ուշքի եկաւ, աչքերը բաց արաւ, տեսաւ մի սիրուն, գեղեցիկ մարգագետին: Արեւ–արեգակ, ճաճանչ, կանաչ, ծառ ու ծաղիկ, վարդ ու մեխակ, սուսան սմբուլ ու շահ–բլբուլ, մի խօսքով, ես քիչը կ՛ասեմ, դու շատը հասկացիր:

Աղջիկն ուրախացաւ ու էդ մարգագետնով գնաց, գնաց, հասաւ մի հացով լիքը թոնրի: Թոնրի միջից հացերը ձէն էին տալիս.

— Վառուեցինք, էրուեցինք, աղջիկ, հանիր մեզ թոնրից, ազատիր:

Աղջիկը կռացաւ եւ հացերը թոնրի կողերից պոկեց, հանեց, փռեց, սառեցրեց, իրար վրայ դարսեց ու գնաց:

Գնաց, գնաց, հասաւ մի խնձորի ծառի: Խնձորենին հիւանդի պէս տնքում էր ու կանչում.

— Մեռայ, մեռայ, ծանր է բեռս, շատ են խնձորներս, ափսոս են ճղներս, թափ տուր, թափահարիր, շաղ տուր, շաղահարիր ինձ:

Աղջիկը լսեց, խղճաց խնձորենուն, շաղահարեց ծառը, խնձորները մի տեղ հաւաքեց ու գնաց:

Գնաց, գնաց, էս անգամ հասաւ մի տան: Ներս մտաւ, տեսաւ մի ծեր կին հիւանդ պառկած է:

— Աղջիկս, դու բարով եկար, իմ աչքի, իմ գլխի վրայ եկար, ես անորդի մէրիկ եմ, տէր չունեմ, տիրական չունեմ, հիւանդ եմ. պահիր, պահպանիր ինձ, մինչեւ լաւանամ:

Աղջիկը մնաց հիւանդի մօտ, պահեցպահպանեց նրան, հոգս տարաւ, խնամեց, ջուր դրեց՝ լողացրեց, քրտնացրեց, ոտի հանեց:

Երբ պառաւը լաւացաւ, ոտի կանգնեց, աղջիկն ասաւ.

— Նանի, դէ ինձ իրաւունք տուր գնամ... գնամ իլիկս ման գամ, գտնեմ, գնամ տուն, գործս մնաց, մեր տանը կարօտել եմ:

— Լաւ, աղջիկս, լաւ ես անում, որ քո հօրական տունը սիրում ես: Գնանք քո իլիկը գտնենք:

Ձեռք-ձեռքի տուին ու գնացին:

Գնացին, գնացին հասան մի փակ դրան:

Պառաւն ասաւ.

— Բախտի դռնակ, բարեւ, բարեւ, բացուր, մաղի ոսկէ անձրեւ, էս աղջկան գեղեցկացրու եւ մազերը ոսկի դարձրու. ջանասէր է էս բալիկը, ոսկի դարձրու եւ իլիկը:

Էսպէս որ ասաւ, դուռը բացուեց, ներ-

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Բայց յետոյ, երբ խնդիրը երեւան ելլէ՞:

— Բանը բանէն անցած պիտի ըլլայ եւ ամուսնութիւնը արդէն կատարուած:

— Իսկ այդ ամէնէն դուն ի՞նչ պիտի շահիս:

— Այն օրն ուր ամուսնութիւնը պիտի կատարուի՝ հինգ հարիւր ոսկի պիտի առնեմ Շաւարշէն:

— Շիտակը աղուոր գործ:

— Այնպէս չէ՞:

— Եւ ե՞րբ տեղի պիտի ունենայ այս կատակերգութիւնը, հարցուց Վահան, միշտ առերեւոյթ անտարբերութեամբ մը:

— Պիտի սպասենք որ հանդարտութիւնը վերահաստատուի, պատասխանեց Եգիպտացին: Այս իրարանցումներուն մէջ բնականաբար կարելի չէ ամուսնական խնդիրներով զբաղիլ, ոչ ալ ագարակի համար սակարկութիւն ընել: Բայց կարծեմ քանի մը օրէն ամէն բան կարգի պիտի մտնէ:

— Ես ալ այնպէս կ՛ենթադրեմ, պատասխանեց Վահան:

— Ու այն ատեն կրնանք մեր խաղը խաղալ:

— Ամէն օր կը տեսնե՞ս այդ Շաւարշը:

— Գրեթէ, պատասխանեց Շապան: Ամէն պարագային այս իրիկուն անպատճառ պիտի տեսնեմ:

— Բայց հիմա, գոնէ օրը օրին ապրելու չափ դրամ ունի՞:

— Դժբախտաբար ոչ, եւ խօսքը մէջերնիս, ես եմ որ իր պէտքերը կը հոգամ:

— Ապագայ մեծամեծ շահերու յոյսով, ըսաւ Վահան խնդալով:

— Այո... որովհետեւ յաջողութեան մասին վստահ եմ:

— Կը մաղթեմ որ յուսախաբ չըլլաս, ըսաւ Վահան: Բայց գոնէ նիւթական կարողութիւն ունի՞ս մինչեւ գործին յաջողութիւնը դիմանալու:

— Այո, պատասխանեց Եգիպտացին, բաւական կլոր գումար մը կայ տրամադրութեանս ներքեւ:

— Եթէ երբեք դրամի պէտք ունենաս՝ մի քաշուիր ինծի դիմելէ:

— Շնորհակալ եմ, պատասխանեց Շապան իր նախկին բանտակցին ձեռքը սեղմելով:

1909 Ապրիլ 11ի շաբաթը պատմական թուական մըն է որուն յիշատակը տակաւին շատ թարմ է ամէնուն մտքին մէջ:

Այդ անմոռանալի շաբաթի արշալոյսին Պոլսոյ ժողովուրդը իր քունէն ընդոստ արթնցաւ հրացաններու եւ թնդանօթաձգութեան աղմուկներէն եւ ուրախութեան աղաղակ մը արձկեց՝ ըսելով.

— Ահաւասիկ ազատարար բանակը Պոլիս կը մտնէ:

Արդարեւ սելանիկեան հերոսներն էին որ Մահմուտ Շեֆքէթ փաշայի հրամանատարութեան ներքեւ կը մտնէին մայրաքաղաք՝ վերջնականապէս ջախջախելու համար երեսնամեայ բռնակալութիւնը:

Բերայի մէջ թնդանօթի ձայները որոշապէս կը լսուէին Բանկալթիի եւ Թաքսիմի կողմերէն:

Ակնթարթի մը մէջ բոլոր տուներուն պատուհանները բացուեցան եւ քունէն նոր արթնցած շլմորած գլուխներ դուրս երկարեցան վեհերոտ ու հետաքրքիր իմանալու համար անցած-դարձածը:

Ի զուր դրացիները իրարմէ տեղեկութիւն կը հայցէին: Ոչ ոք որոշ բան գիտէր:

— Թաքսիմի ու Բանկալթիի կողմերը կը կռուին...

Ահա ինչ որ գիտէին:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(253 – Շար.)

րանք երկուսով ներս մտան դռնից։

Մին էլ անձրեւը մաղեց, մաղ տուեց, չաղեց, չաղ տուեց ոսկին աղջկայ գլխին, աղջիկն եղաւ ոսկեմազիկ, գեղեցկացաւ, խաս ու ղումաշ շորեր հագաւ, դարձաւ կաքաւ։

Պառաւը վերցրեց ոսկէ իլիկը, տուեց աղջկան, համբուրեց նրան ու ասաւ.

— Էս էլ ինձ պահելու վարձը, աշխատանքիդ գինը։

Պառաւը էգպէս ասաւ–չասաւ, մին էլ դուռը փակուեց, պառաւն անհետացաւ։ Աղջիկը աչքը խփեց բացեց, ահա իրենց տունը։ Շունը, կատուն դէմ վազեցին, աքլաղը կանչեց.

— Ծուղրուղու, հաւ ու ճուտ.
Եկաւ, կը տայ մեզ կուտ.
Օրօր, շորոր մի կաքաւ,
Ոսկեմազիկը եկաւ,
Վրան ոսկի է շարել,
Իլիկը ոսկի է արել։
Գիտէք ո՞վ է, ո՞վ նաշխել.
Հիւանդ պառաւն է բաշխել։
Ծուղրուղու, հաւ ու ճուտ,
Եկաւ կը տայ ջուր ու կուտ։

Ոսկեմազիկը գնաց մօր ու քրոջ մօտ։ Մայրն ու քոյրը նրան սիրով ընդունեցին. ոսկի շատ էր բերել։

Ոսկեմազիկը պատմեց իր տեսածն ու լսածը։

Մայրն իր սիրելի աղջկան էլ ուղարկեց ջրհորի մօտ բուրդ մանելու։ Ծոյլ աղջիկը մանեց, մանեց եւ իլիկը դիտմամբ գցեց ջրհորը ու ինքն էլ գլխի վայր ընկաւ մէջը։

Որ ուշքի եկաւ, էլի էն մարգագետնի վրայ տեսաւ իրան։

Մարգագետնով գնաց, գնաց հասաւ էն թոնրին։ Հացերը կանչում էին.

— Հանի՛ր մեզ կրակից վառուեցինք, էրուեցինք։

Ծոյլ աղջիկը թէ՝

— Իմ շատ պէտքս է, թէ վառուեցիք, էրուեցիք, ո՞վ պէտք է իրան կեղտոտի, ձեռները մոխրոտի։

Գնաց, գնաց, հասաւ խնձորենուն։ Խնձորենին կանչում էր.

— Մեռայ, բեռս ծանր է, թափ տուր, թափահարիր, դաղ տուր, չաղահարիր, խնձորներս հասել են։

— Հա, հէնց ակաս–մակաս, էդ էր պակաս։ Մեռնում ես՝ մեռի՛ր։ Իմ ի՞նչ բանն է, թէ մեռնում ես, ես գնում եմ ոսկեմազիկ դառնամ, ոսկի բերեմ։

Գնաց, գնաց, հասաւ պառաւի տունը եւ սկսեց պառաւին ծառայել։

Առաջին օրը վաղ վեր կեցաւ, սենեակը հաւաքեց, մաքրեց, հիւանդի կամքը կատարեց։ Երկրորդ օրը սկսեց ծուլանալ։ Երրորդ օրը՝ աւելի շատ։ Չորրորդ օրն արդէն տեղից ժաժ չէր գալիս։ Պառաւը նրանից ձանձրացաւ, հիւանդ–հիւանդ վեր կացաւ, տնտնքալով տարաւ ծոյլին էն բախտի դրան մօտ եւ ասաւ.

— Բացուի՛ր դռնակ, դէ ցնծա էս աղջկան մի ընծայ, ալարկոտ է, ծոյլ է սա, սրան կուպր մի կաթսայ, թող կըպրոտի, սեւանայ ու կպրոտած տուն գնայ։

Երբ ծոյլ աղջիկը տուն եկաւ, աքլաղը կանչեց.

— Ծուղրուղո՛ւ...
Էս ո՞ւր գնաց, ո՞ւր եկաւ,
Էս կպրոտը զուր եկաւ,
Սպիտակ գնաց, սեւ եկաւ,
Սիրուն գնաց, դեւ եկաւ,
Ելէք տեսէք, ո՞վ եկաւ։
Նա մեզ չի տայ ջուր ու կուտ,
Ծուղրո՛ւ, հաւ ու ճուտ։

Ու էսպէս, ջանասէր աղջիկը, ոսկեմազիկ, գեղեցիկ աղջիկ դարձաւ, ծոյլ աղջիկը մնաց կպրոտ եւ տգեղ։ Քանի քանի լողացրին, չսպիտակուեց, էն կպրոտն էր, կպրոտ էլ մնաց։

ԽՆԿՈՅ ԱՊԵՐ

ՅԱՋՈՂ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

—o—

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Անցեալ տարի, Սեպտեմբեր ամսուն Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի վարչութիւնը խորհրդակցելով Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի հետ՝ 88 հիմնադիր անդամներով կազմեց Մշակութային Միութիւն մը, որուն գլխաւոր նպատակն է ունենալ տուն մը, հաւաքավայր մը, ուր կարելի ըլլայ գոհացնել տեղւոյս մարզական, կրթական, երիտասարդական միութիւններու, մանաւանդ նորահաս սերունդի կարիքները՝ զերծ պահելու զիրենք սրճարաններու վատառողջ մթնոլորտէն եւ տեղական հմայիչ հաւաքավայրերէն, որպէսզի անոնք կապուին իրենց ազգին, ծանօթանան իրենց նախահայրերուն ստեղծագործութիւններուն եւ հպարտանան իրենց ձգուած ժառանգով։

Ահա այս ազգօգուտ միութեան տարելիցի երեկոյթ – ճաշն է, որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 31ին, Շաբաթ երեկոյեան Ալֆորվիլի քաղաքապետարանի սրահին մէջ 350է աւելի սեղանակիցներու մասնակցութեամբ։

Միութեան նախագահուհին՝ Տիկ. Զարուհի Քէշիշեան գրաւոր բացումը կատարելով ըսաւ. «Տարիներ շարունակ մեր մտահոգութեան առարկան եղած է Նոր Սերունդի այլասերման տխուր պատագան։ Տեղական անձնաւորութիւններու հետ երկար խորհրդակցութիւններէ ետք ստեղծեցինք Ալֆորվիլի Հայութեան համար Մշակութային Միութիւն մը, որուն Գործադիր Մարմին անդամներն են. Տիկիններ Սիրանոյշ Անդրէասեան, Ժանէթ Կալօն, Զարուհի Քէշիշեան, Լիւսի Զապունեան, Հերանոյշ Քիլիս–Քէշիշեան, Արշալոյս Սարգիսեան, պարոններ՝ Ստեփան Թիրեաքեան, Աղաբանեան Խաչատուրեան եւ Գրիգոր Փափազեան։ Մեր նպատակն է ունենալ սեփական տուն մը, օճախ մը, հոն հաւաքուելու մեր նորահաս սերունդը, տալով անոր հայեցի դաստիարակութիւն, որպէսզի ան տէր կանգնի իր ազգին արդար իրաւունքներուն։ Մեր մէկ տարուան աշխատանքով, ինչպէս նաեւ մեր ազնիւ քաղաքապետի օժանդակութեամբ ունեցանք հող մը։ Հրապարակաւ կը յայտնենք մեր շնորհակալութիւնները Պարոն Քաղաքապետին։ Այս հողին վրայ պիտի շինենք մեր սեփական տունը, ձեր տունը, Ալֆորվիլի Հայութեան տունը։ Այս ճաշին զուտ հասոյթը պիտի ծառայէ տան շինութեան, ուրեմն բարի ախորժակ բոլորիդ, մի մոռնաք ձեր մշակոյթի տունը, սատարեցէք անոր իրականացման»։

Խօսեցաւ Պարոն Ճոզէֆ Ֆրանխէսքի։ ինչպէս միշտ, իր ուրախութիւնը յայտնեց, որ մեր մէջ կը գտնուի եւ մեզի հետ է։ Գովեց Ալֆորվիլի Հայութիւնը որպէս պարտաճանաչ քաղաքացիներ։ Շնորհաւորեց Կապոյտ Խաչի տիկինները, որոնք այս ազնիւ եւ օգտակար գործին նախաձեռնութիւնը ստանձնած են։ Խոստացաւ իր օժանդակութիւնը տալ կառուցման գործին։

Ճաշին ներքին կազմակերպութիւնը կատարեալ էր, նախապէս ճշդուած էին մասնակցողներու սեղանները։ Գնահատելի էր Կապոյտ Խաչի տիկիններուն եւ Նոր Սերնդական աղջիկներուն եւ տղաքներու սպասարկութիւնը։

Ճոխ էր գեղարուեստական բաժինը։ «Նաւասարդ» պարախումբը երեք յաջորդական պարերով իր մասնակցութիւնը բերաւ։ Գնահատելի էր աղջիկներու խումբը, շնորհալի իրենց համեստութեամբ եւ նազանքով։ Պ. Պենոնար Տէտէճեան ձեռնադաշնակով նուագեց քանի մը կտորներ, իսկ Պ. Պետիկեանի խումբը երեկոյթի ընթացքին միշտ նուագեց ու երգեց հայկական ժողովրդական երգեր։ Այս նուագախումբը խնջոյքի յարմար խումբ մըն է, ան գիտէ ստեղծել ջերմութիւն եւ ուրախութիւն։

Վիճակահանութիւնը տեղի ունեցաւ միութեան տրուած նուէր առարկաներով։ Ներկաները սիրով սպառեցին բոլոր թիւերը՝ միութեան նիւթապէս օժանդակելու գոհունակութեամբ։

Երեկոյթի կազմակերպիչները գոհ էին ձեռք բերուած նիւթական եւ բարոյական արդիւնքէն եւ մոռցած չարթուան մը տքնաջան աշխատանքի խոնջէնքը։ Իսկ ներկաները ուրախ տրամադրութեամբ բաժնուեցան սրահէն, հաճելի երեկոյթ մը վայելած եւ ազգօգուտ ձեռնարկի մը օժանդակած ըլլալու գոհունակութեամբ։

Յաջող երեկոյթ մը։ Նորակազմ եւ ազգօգուտ միութեան նորանոր յաջողութիւն կը մաղթենք։

ՅԻՇԱ.

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ԸՆԿԵՐՈՋ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(Ժ. ՏԷՐ–ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

Կեանքի անողոք մեքենան կը թաւալի առանց դադարի, ինչպէս երկիրն ու մոլորակները՝ արեւին շուրջ։

Մարդիկ, հակառակ իրենց կամքին, կը տուայտին այս յորձանուտին մէջ, որ կը կոչուի ե՛ւ կեանք ե՛ւ մահ։ Բնութեան օրէնքն է այս, որուն դէմ անզօր է նոյնիսկ ըմբոստութիւնը։

Մեր գաղափարական ընտանիքի շղթային օղակ մը եւս անհետացաւ։ Արդարեւ, Սեպտեմբեր 27ին հողին յանձնեցինք մեր երէց ընկերներէն մէկը — Ժիրայր Տէր-Վարդանեան։

Ողբացեալ ընկերը ծնած էր Կարնոյ Ջիթող գիւղը, 1902 Փետրուար 18ին։ Գիւղն ու ծննդեան թուականը կարծես խմորած էին անոր նկարագիրը։ Ջիթող ծանօթ է իր յեղափոխական խմորումներով եւ մարտերով, իսկ Փետրուար 18ը կը մնայ խորհրդանիշը ազգի մը ըմբոստ ոգիին՝ ընդդէմ բռնատիրութեան։

Փոքր հասակին իսկ կ'ապրի եւ կը ներշնչուի ազատագրական գաղափարներով, հայրենասիրական տենչերով։ 1915ի աղէտէն եւ անոր յաջորդող Հայաստանի Հանրապետութեան անկումէն ետք կը մեկնի Լիբանան, ուր կ'անդամակցի Հ. Յ. Դաշնակցութեան 1924ին։ Երկու երեք տարի ետք վերջնապէս կը հաստատուի Միջերկրականեան քաղաքին՝ Մարսէյլի մէջ։

Ընկ. Ժիրայր Տէր-Վարդանեան բնաւորութեամբ չափազանց ըմբոստ, կրակոտ, բծախնդիր, սաստող եւ երբեմն անհանդուրժող, կը պահէր իր այդ յաղթանդամ մարմնին եւ խիստ բնաւորութեան մէջ զգայուն սիրտ մը, անկեղծ իր արտայայտութիւններուն մէջ, հիւրասէր, առատաձեռն, ընկերասէր, շրջահայեաց։

Այս գաղութին մէջ չորս տասնեակ տարիներ շարունակ ունեցաւ ազգային, կուսակցական եւ հայրենակցական բեղուն գործունէութիւն։ Կարեւոր դեր կատարեց Կարնոյ Հայրենակցական Միութեան մէջ, ուր իր աշխատանքով եւ զոհաբերութեամբ վայելեց իր հայրենակիցներուն յարգանքն ու վստահութիւնը։ Իբր Պոմոնի Թաղականութեան անդամ եւ ապա Հարաւային Ֆրանսայի Ազգ. Կեդրոնական Վարչութեան անդամ եղաւ միշտ գործունեայ եւ ձեռնհաս։ Տարիներու իր ջերմ փափաքն էր, տեսնել այս գաղութը միակամ։

Ընկեր Ժիրայր Տէր-Վարդանեան կը պատկանէր այն գաղափարական սերունդին, որ տեսած ըլլալով հանդերձ ամէն տեսակ դառնութիւններ, իբր ապրում ունէր իր կուսակցութեան ծառայելու խոր տենչը։ Ան իբրեւ դաշնակցական կը հաւատար իր կուսակցութեան գաղափարներու իրականացման ու կ'ապրէր լուսաւոր ապագայի մը յոյսով ներշնչուած։

Ողբացեալ ընկերոջ յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ 29 Սեպտեմբերին։ Եկեղեցական կարգը կատարուեցաւ Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, ներկայութեամբ հոծ բազմութեան մը։ Հրաժեշտի խօսքեր ըրին Հ. Յ. Դ. Շրջանային Կոմիտէի անունով Պօղոս Արզումանեան եւ Ազգ. Կեդրոնական Վարչութեան անունով Յակոբ Պալիկեան։ Գեղամ Վարդապետ խօսեցաւ դամբանական մը, որուն մէջ վեր առնելով ողբացեալի հանրային ազգանուէր աշխատանքը յատկապէս ըսաւ՝ «Այսօր կրկնակի տխուր է Ժիրայր Տէր-Վարդանեանի թաղումը, որովհետեւ իր մարմինը պիտի հանգչի յաւէտ հեռու իր երազած ծննդավայրէն ու պաշտած հայրենիքէն»։

Այո, դժուար է հաշտուիլ այս աշխարհի անգութ օրէնքին հետ։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (32)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

—o—

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Իշխանուհին պատասխան չտուաւ, մինչեւ իսկ չժպտեցաւ եւ անմիջապէս հեռացաւ։ Աննա Միխայլովնա ձեռնոցները հանեց եւ յաղթական երեւոյթով մը ընկողմանեցաւ դահորակին մէջ, եւ հրաւիրեց Վասիլիյը իր քով նստիլ։

— Պորիս, ըսաւ ան իր որդւոյն, ես կոմսի հօրեղբօր քով պիտի անցնիմ, իսկ դուն Փիէրին գնա, mon ami, չմոռնաս յայտնելու Ռոստովներու ճաշի հրաւէրը։ Կարծես, ան չի կրնար գալ, ըսաւ իշխանուհին։

— Ընդհակառակն, ըսաւ իշխանը դժգոհութեամբ, շատ ուրախ պիտի ըլլամ, եթէ զիս ազատէք այս երիտասարդէն... հոս նստած է։ Կոմսը չհարցուց իսկ անոր մասին։

Ան վեր ըրաւ ուսերը։ Սպասաւորը առաջնորդեց Պորիսը նախ վար եւ միւս սանդուխով դէպի վեր, Փիէրի քով։

ԺԶ.

Փիէր Փեթերսպուրկի մէջ չկրցաւ ասպարէզ մը ընտրել եւ ճիշդ էր որ Մոսկուայէն իր անկարգութիւններուն համար աքսորուեր էր։ Ռոստով կոմսի հիւրասենեակին մէջ պատմուած դէպքը իրական էր։ Փիէր քաղաքապահը արջին կռնակը կապելու գործողութեան մասնակցեր էր։ Քանի մը օր առաջ եկեր եւ ըստ սովորականին հօր տունը իջեր էր։ Թէպէտ հաւատացած էր, որ իր պատմութիւնը արդէն տարածուած պիտի ըլլայ Մոսկուայի մէջ, գիտէր նոյնպէս որ հայրը շրջապատող կիները միշտ անբարեացակամ են դէպի իրեն եւ առիթէն օգտուելով կոմսին զայրոյթը իր վրայ կը գրգռեն, այդ բոլորը գիտնալով հանդերձ, եկածին պէս հօր քով իջաւ։ Հիւրանոց մանելով, ուր սովորաբար իշխանուհիները կը նստէին, ողջունեց ձեռագործով եւ ընթերցանութեամբ զբաղող իշխանուհիները։ Անոնք երեք հոգի էին. մեծը՝ մաքրասէր, երկայն իրանով խիստ աղջիկ մը, (այն որ Աննա Միխայլովնային հանդիպեցաւ) բարձրաձայն կը կարդար, միւս երկուքը՝ կարմրադէմ ու սիրուն աղջիկներ, իրարմէ կը զանազանուէին միայն անով, որ մէկուն շրթունքին վրայ ծին մը կար, որ առանձնակի գեղեցկութիւն մը կուտար անոր, կարկահի վրայ կը բանէին։ Փիէրը ընդունեցան մեռելի մը կամ ժանտախտէ վարակուածի մը պէս։ Մեծ իշխանուհին ընդհատեց ընթերցանութիւնը եւ լռութեամբ դիտեց զայն երկիւղալի աչքերով։ Փոքրը (առանց ծինի) վայրկեանապէս նման արտայայտութիւն մը ստացաւ։ Ամենապզտիկը (ծին ունեցողը), որ ուրախ եւ չարաճճի բնաւորութիւն մը ունէր, կարկահին վրայ ծռեցաւ, որպէսզի ժպիտը ծածկէ հաւանօրէն տեղի ունենալիք տեսարանին զուարճալիութիւնը նախատեսելով։ Ան ասուին քաշեց եւ վրան ծռեցաւ, որպէս թէ ճամուկները կ'որոշէ եւ հազիւ կը զսպէր ծիծաղը։

— Բարեւ, քուզինս, ըսաւ Փիէր, դուք զիս չճանչցաք։

— Շատ աղէկ կը ճանչնամ ձեզ, շատ աղէկ։

— Ի՞նչպէս է կոմսի առողջութիւնը. կրնա՞մ զինքը տեսնել, հարցուց Փիէր ճնշուած բայց առանց շփոթելու։

— Կոմսը կը տանջուի թէ մարմնապէս եւ թէ բարոյապէս, ու կ'երեւի անոր բարոյական տանջանքները բազմապատկելու ամէն ջանք ըրիք։

— Կրնա՞մ կոմսը տեսնել, կրկնեց Փիէր։

— Է՛հ, եթէ կ'ուզէք զինքը սպաննել, կատարելապէս սպաննել, կրնաք տեսնել։

Օլկա, գնա նայէ, պատրաստէ հօրեղբօր պուլիոնը, ժամանակը կուգայ, աւելցուց ան հասկցնել ուզելով Փիէրին, որ իրենք զբաղած են իր հօր անդորրութեամբ եւ հանգստութեամբ, մինչ ինքը անոր ցաւ ու վիշտ պատճառելէ զատ ուրիշ զբաղում չունի։ Օլկա դուրս ելաւ։ Փիէր սպասեց, նայեցաւ քոյրերուն եւ գլուխ տալով ըսաւ.

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Շառլ Խիտավէրտեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Անտրէ Խիտավէրտեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միքայէլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վահան Սապունճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արամ Սապունճեան եւ զաւակները ինչպէս նաեւ բոլոր պարագաները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր, քրոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ
ԷԼԻԶԱԲԷԹ ԽԻՏԱՎԵՐՏԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Նոյեմբեր 5ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի առաւօտ, Նոյեմբեր 9, ժամը 10,30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Մոնթրէօյի նոր գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

կազմակերպուած
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ
մասնաճիւղին կողմէ

15 Նոյեմբեր Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին Քաղաքապետարանի սրահը
Ռիւ Վոլթէր

«ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ»

Բեմադրութեամբ
Բեմասիրաց Թատերախումբին

ԾԱԽՈՒ Է
ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Տարիքի եւ առողջական պատճառներով, ծախու է փա-տը-փորթ մը քաղաքին կեդրոնը եւ չուկային մօտ, երկու փողոցներու անկիւնը։

25 տարիէ մասնագիտացած ըլլալով արեւելեան սննդեղէններու վաճառման մէջ, իր տեսակին միակ ծանօթ խանութն է արեւելքցի, ափրիկեցի եւ նաեւ տեղացի յաճախորդներու լայն շրջանակի մը։

Գին՝ 80.000 փրանք
Դիմել՝

APKARIAN
2, Rue Bayard — 38 - Grenoble
Tél. : 44-57-82

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ
(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐ)
Գրեց՝ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Տպարան՝ Համազգային, Պէյրութ։ Լաթակազմ, ընտիր տպագրութեամբ հատոր մը, 280 էջ։

Գին 15 փրանք

Կարելի է անձամբ դիմել «Յառաջ»ի կամ՝ Հեղինակին՝

Mr. M. Ghazarian
3, Rue des Trois Pierres
LYON 7e

Մարսէյլի մէջ՝ Թիւթէլեանի
4, Ռիւ Փարմանթիէ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ
ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ
Նախաձեռնութեամբ
Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքները տեղի կ՚ունենան Չորեքշաբթի օրերը ժամը 19էն սկսեալ։

Պաշտօնի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան։

Արձանագրութեան համար դիմել Երեքշաբթի ժամը 15էն 19 Հայ Մշակոյթի Տուն, 17, Ռիւ Պլէօ։

ՎԱԼԱՆՍ

Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը երախտագիտութեամբ, եկեղեցւոյ ծառայող հոգեւորականներու եւ աշխարհականներու անթառամ յիշատակին, որոշած է ամէն տարի Նոյեմբեր 15 (ամսուան երրորդ Կիրակիին), որ կը զուգադիպի Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ օծման, արժանավայել ձեւով մատուցանել քառաձայն պատարագ եւ հոգեհանգիստ անոնց յիշատակին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՆԱՀԱՆԳԱՅԻՆ Միութեան Ուսումնասիրաց Փարիզի Կեդր. Վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները Շաբաթ երեկոյեան (14 Նոյեմբեր) ժամը ճիշդ 20,30ին հայրենակից Տէր եւ Տիկին Ղազար Դանիէլեանի բնակարանը, 41 Ռիւ տը լա Տէֆանս, Իսի լէ Մուլինօ։ Օրակարգ՝ 24 Հոկտեմբերի ժողովին օրակարգի շարունակութիւն։

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 40ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 7 Մարտ 1971 կէսօրէ ետք ժամը 2,30ին։ Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը։

ՄԱՐՍԷՅԼ

Հ.Մ.Ը.Մ. - ԱՐԾԻՒ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՌԷԱԼԻ սրահին մէջ

Այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ։

Նուագախումբ
ԿԻ ՄԱԹԷՈՆԻ

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ընկերահամակրական հաւաքոյթ մը կը սարքէ բաժակ մը թէյի շուրջ, Դեկտ. 6ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը։ Հասցէ՝ 1. Փլաս Օթէլ տը Վիլ։

Կը հրաւիրուին ընկեր – ընկերուհիները եւ համակիրներ։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպութեամբ Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ մասնաճիւղին
Շաբաթ, Նոյեմբեր 14, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ
CASINO DE CHARBONNIERES
Մրցում լաւագոյն զգեստաւորուած զոյգերու
Կ՚երգէ ԱԼԻՍ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ (ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ)
JACKY MAILLEREY et son Ensemble

COTILLONS — ՄՈՒՏՔ 15 ՖՐ.

Տեղերը ապահովել Կապոյտ Խաչի անդամուհիներուն մօտ

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ԱՒՍՏՐԻԱ
ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ԿԱՂԱՆԴԻ ԱՌԹԻՒ

Zell Am See

Մեկնում Դեկտ. 21 Թրէն տէ նէժով կառ տը լ՚էսթէն, վերադարձ Յունուար 3 նոյն կայարանէն։

ՊՐԻՒՔԻ մէջ (Զել ամ Զէի մօտ), հովերէն պատսպարուած 758 մեթր։ Բոլոր մարզական զբօսանքները՝ դահուկ, լիւժ, փաթինաժ, եւայլն։

Բնակութիւն լաւ պանդոկի մը մէջ, ճաշով միասին։

Մասնակցութիւն 485 ֆր. բոլոր ծախքերը մէջը։

Կանխավճար՝ 100 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին։

ԶԵԼ ԱՄ ԶԷ, Սալցպուրկի մէջ ձմեռնային մարզական հռչակլի կայան մը, գեղեցիկ լիճի մը եզերքը, պաշտպանուած սաստիկ ցուրտերէն բարձր լեռներուն շնորհիւ։ Զուարճութեան վայրեր, սինեմա, պարահանդէս, սրճարան, փոլքլորիք երեկոյթներ եւայլն։

Մասնակցութիւն՝ 525 ֆր.։

Կանխավճար՝ 100 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին։

Ծախքերուն մէջ են ճամբորդութեան գինը (Բ. կարգով) եւ բնակութիւնն ու ճաշը, բացի ճամբորդութեան ճաշերէն։

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՉԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը կ՚ուզուի, որ կատարած ըլլայ զինուորական ծառայութիւնը։ Եռանդուն եւ նախաձեռնութեան ոգի ունեցող ներկայացուցչական (ըրփրէզան-թան) պաշտօնի համար։ Մնայուն աշխատանքի համար։ Կը խնդրուի չդիմել լուրջ չըլլալու պարագային։

Հեռաձայնել՝ 899-23-66։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Խնճոյք – ճաշ Դաշնակցութեան 80ամեակին առթիւ, նախաձեռնութեամբ Արնուվիլ – Սարսէլի Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի, Նոյեմբեր 21ին։

×

Խսայեան Սանուց Միութեան ընկերահամակրական ցերեկոյթը Կիրակի 13 Դեկտեմբեր ժամը 15–19։ Մանրամասնութիւնները յետագային։

×

«ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ»ը կը կազմակերպէ իր երկրորդ «ԿԱԼԱ» գեղարուեստական ցերեկոյթը Դեկտեմբեր 13ին, ժամը 14,30ին, «Էքոլ Նորմալ»ի Քորթօ սրահին մէջ, 114 պլխ, Պուլվար Մալզերպ։ Մանրամասնութիւնները յառաջիկային։

×

Սեբաստիոյ Դիւրայի Հայրենակցական Միութիւնը կը պատրաստուի Հայաստանէն եկած հայկական գեղեցիկ ֆիլմ մը ներկայացնել, Իսիի Ալամպրայի սրահին մէջ, Դեկտեմբեր մէկին։ Մանրամասնութիւնները յետագային։

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 21ին։

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան Ցերեկոյթ–Պարահանդէսը 21 Մարտ։

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի տարեկան պարահանդէսը տեղի կ՚ունենայ Դեկտ. 12ին Շաբաթ գիշեր, Օթէլ Սփլանտիտի սրահներուն մէջ։

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի պարահանդէսը Դեկտեմբեր 5ին Շաբաթ երեկոյեան, Պրոնի օդակայանին մէջ։

Quelques poèmes choisis
pour composer

La légende Arménienne

Disque 33 tours

Montage poètique et réalisation EVE GRILIQUEZ
Production ROUBEN MELIK

Կ՚արտասանեն

François Chaumette (sociétaire de la Comédie Française)
Jean-Jacques Aslanian — Eve Griliquez — Jean Martin

Թարգմանուած հեղինակներ՝

Եղիշէ Չարենց, Նարեկացի, Յովհ. Թումանեան, Վահան Տէրեան, Յովհ. Շիրազ, Սայաթ Նովա, Յովհ. Երզնկացի, Նահապետ Քուչակ, Վահան Թէքէեան, Դանիէլ Վարուժան, Պարոյր Սեւակ եւ ժողովրդական։

Գին 30 Ֆր.

PRIX 30 FR

Դիմել

Editions EREBOUNI, B. P. 46, Charenton(94) — Eglise Arménienne, 15 Rue Jean Goujon, Paris (8e) — Librairie H. Samuélian, 51, Rue Mr-le-Prince — Tarpinian, 269, Bd. Voltaire — Palouyan, 43, Rue Richer Paris (9e) et « Haratch »

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ ԶՈՐ ԿՐՆԱՔ ԸՆԵԼ ՁԵՐ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondée en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տարեկան Տար. 90 փր. Վեցամսեայ 50 փր
Արտասահման Տար. 115 փր. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
10
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MARDI
10 NOVEMBRE
1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.962 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 46e ANNÉE — No 11.962

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՍԵՒՐԻ ՄԷՋ՝ Ի ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԵԱՆ

ԾԵՐԱԿՈՅՏԻ ՆԱԽԱԳԱՀ Ա. ՓՈՀԵՐԻ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ՄԵԾԱՇՈՒՔ ԵՐԵԿՈՅԹ
Ի ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԵԱՆ
ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԱՆՁՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆՑ ԵՒ
ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ

ԿԱՊՐԻԷԼ ՄԱՐՍԷԼԻ

Սեւրի Յիսնամեակի հանդիսութիւններու շարքը բացուեցաւ Շաբաթ երեկոյ, Սեւրի Ցախճապակիներու Թանգարանին մէջ, ուր յիսուն տարի առաջ, 1920 Օգոստոս 10ին, ստորագրուած էր Հայաստանի հոգային պատմական իրաւունքները ճանչցող եւ հաստատող բախտորոշ դաշնագիրը:

Թանգարանի գլխաւոր մուտքին, օրուան պաշտօնական հանդամանքը ճշդելու համար, կը ծածանէր ֆրանսական դրօշը, իսկ ոստիկաններ կարգ ու կանոնին կը հսկէին դուրսը՝ շրջափակին մէջ:

Երեկոյթին ներկայ գտնուեցան ֆրանսացի եւ հայ պաշտօնական անձնաւորութիւններ, ինչպէս նաեւ կարեւոր թիւով ներկաներ եւ, յատկապէս, երիտասարդներ:

Ֆրանսացի պաշտօնական անձնաւորութիւններու կարգին կը գտնուէր Ծերակոյտի նախագահը՝ Ալէն Փոհեր: Ներկայ էին նոյնպէս Իվլինի ծերակուտական՝ Ժաքլին Թոմ-Փաթընոթր, Սեւրի քաղաքապետը... Ժանի Թոմ-Փաթընոթր

Ֆրանսացի պաշտօնական անձնաւորութիւններու կարգին կը գտնուէր Ծերակոյտի նախագահը՝ Ալէն Փոհեր: Ներկայ էին նոյնպէս Իվլինի ծերակուտական՝ Ժոզեֆ Պոնֆուս, Շաւիլ, Սեւրի, Մէօտոնի Քլօտ Լալէ, Շավիլի, Սեւրի, Մէօտոնի եւ շրջակայ վայրերու թաղապետական Խորհուրդի անդամները, Սեւրի Ցախճապակիի Թանգարանի տնօրէնը, Փարիզի Գիտութիւններու Ֆաքիւլթէի տնօրէնը՝ Փրոֆ. Փիէր Պըլէ, Փրոֆ. Սիսթրիւնէք, Փրոֆ. Փիէր Մարթըլօ, Փրոֆ. Էտուարտօ Ռոկարտօ, տնօրէնը Փարիզի ուսանողներու փորթուկալեան տան, իշխան Սիտովաթ Էսարօ, Քամպոճի ներկայացուցիչը Իւնեսքոյի մօտ, Իրանի Ուսանողական Տան տնօրէնուհին՝ Տիկին Թուրան Ալլամ, գրագէտ Վիրկիլ Կէօրկիու, Փրոֆ. Ֆէյտի, իսկ հայերէն Մխիթարեան հայրերը բարձր դասարանի ուսանողութեամբ, պատուելի Գ. Սիսլեան եւ ուրիշներ:

Ժամը ճիշդ վեցին, Սեւրի քաղաքապետը Շարլ Օտիք խօսք առնելով, յայտարարեց մասնաւորաբար թէ ուրախ է որ իր պաշտօնի բերումով եւ յաջորդելով Սեւրի քաղաքապետներուն, ներկայ կ'ըլլայ Սեւրի Դաշնագրի յիսնամեակի արարողութեան, հոն ուր ստորագրուած էր պատմական դաշնագիրը:

Քաղաքապետէն ետք խօսք առաւ Փրոֆ. Նուպար Արփիարեան, որ շնորհակալութիւն յայտնեց քաղաքապետին, եւ բոլոր ներկայ պաշտօնական անձնաւորութեանց, ապա ծանրացաւ օրուան հանդիսութեան մասնաւոր իմաստին եւ տարողութեան վրայ (ճառը կը հրատարակենք առանձին):

Մէթր Արմէն Բարսեղեան վերջին պահուն պարտաւորուեցաւ կրճատել իր ելոյթը (ամբողջութիւնը կը հրատարակենք յետագային) վերլուծելով համառօտ կերպով Սեւրի Դաշնագրին գլխաւոր տրամադրութիւնները եւ անոր իրաւաբանական տարողութիւնը: Իր ելոյթին վերջին մասին մէջ, Պ. Արմէն Բարսեղեան ուզեց մասնաւորաբար արդիակացնել Հայկ. Դատի իրաւական տուեալները, հաստատելով որ Լօզանի Դաշնագիրը յապաղումի ենթարկեց անոր կարգադրութիւնը, առանց սակայն կարենալ զայն ձախողութեան մատնելու:

×

Շաբաթ ցերեկ ֆրանսական ձայնասփիւռը եւ նոյն իրիկուն ֆրանսական հեռատեսիլի Ա. կայանը անդրադարձան Շաբաթ օրուան հանդիսութեանց եւ յայտարարեցին Կիրակի օրուան հանդիսութիւնը:

×

Կիրակի օր, հոծ բազմութիւն մը լեցուցած էր Միջազգային Համալսարաններու սրահը: Ներկաներու մէջ յիշենք Գերպ. Կարապետ Ամատունի եւ Վերապատուելի Սիսլեան, Մխիթարեան հայրեր, կուսակցութեանց եւ միութեանց ներկայացուցիչներ, ինչպէս նաեւ ֆրանսացի բազմաթիւ անձնաւորութիւններ քաղաքական, դիւանագիտական եւ համալսարանական շրջանակներէ: Յիշենք Տիկին Ամետէ Փոնսօ, Մէթր Քանոնիքա, փաստաբանապետ Ժընեւի Փաստաբանական կաճառին, Անրի Սմաճա (Քոմպայի տնօրէն), գրագէտ՝ Վիրկիլ Կեօրկիու, Տիւկէ, Վիճակագրութեան հիմնարկութեան տնօրէն, Շաւիլի, Քլամարի եւ այլ արուարձաններու քաղաքապետները, նըկարիչ Գառզու, Ռուբէն Մելիք, Վահէ Քաչա, Տոքթ. Քէյ Հոլոուէյ, Փրոֆ. Ֆէյտի, Փրոֆ. Փիզօ, Փրոֆ. Քոմպ, Փրոֆ. Պըլըօ, իշխան Սիսովաթ (Քամպոճի դեսպան Իւնեսքոյի մօտ), Փրոֆ. Սեռան, Փրոֆ. Մառթըլօ, Փրոֆ. Տիազ, Փրոֆ. Սիսթրունք, հարիւրապետ Լառանկօ, փոխ-ծովակալ Ժ. Անրի, Սիմոն, Քանթօ, եւայլն, եւայլն:

Հանդիսութեան բացումը կատարեց Պ. Հրանտ Սամուէլեան որ հակիրճ պատմականն ընելէ ետք Հայկ. Դատին, ծանրացաւ Սեւրի Դաշնագրի առաւելաբար Հայոց վերաբերեալ յօդուածներուն վըրայ, որոնք կը ճանչնային հայ ժողովուրդի իրաւունքները եւ Հայաստանի ազատութիւնն ու անկախութիւնը:

Պ. Կապրիէլ Մարսէլ, Ֆրանսայի մեծագոյն դէմքերէն իբրեւ քրիստոնեայ փիլիսոփայ, յայտարարեց թէ հակառակ անոր որ ոչ իրաւագէտ է, ոչ ալ պատմաբան, չէ վարանած սակայն ընդունելու այս հանդիսութեան նախագահութիւնը, վասնզի մարդկութիւնը միշտ կը պահէ իր վրդովումը ի տես Հայկ. Ջարդերու: Եւ Թուրք կառավարութիւնը ոչ միայն զղջում չյայտնեց, այլ արձան մը բարձրացուց պատմութեան մեծագոյն ոճրագործներէն՝ Թալաաթի, որ իր տեղն ունի Հիթլէրի կողքին: Եթէ Սեւրի Դաշնագիրը չէ գործադրուած այդ չի նշանակեր թէ պէտք է անտեսուի, տռիկա արդարութեան դէմ ոճիր մըն է եւ տեւական բռնաբարում մը:

Մարդկային Իրաւանց Լիկայի պելժիական պատուիրակութեան նախագահ՝ փաստաբան Ժ. Վոլֆ շատ ձեռնհասօրէն վերլուծեց Հայոց դէմ եղած բոլոր անարդարութիւնները, առաւելաբար ծանրաբանալով Սեւրի Դաշնագրի 230րդ յօդուածին վրայ, որ կը նախատեսէր ցեղասպանութեան ոճիրին դատավարութիւնը: Երեք գլխաւոր պատճառ դտաւ Հայոց Ջարդերուն.— Ա) Այն իրողութիւնը որ Թուրքը չէր կրնար հանդուրժել Հայոց զարգացման եւ քաղաքակրթութեան մակարդակին: Բ) Կրօնական անհանդուրժողութիւնը եւ Գ) Փանթուրանիզմի ազգայնամոլ քաղաքականութիւնը:

Յաջորդաբար գրաւոր խիստ շահեկան ճառեր արտասանեցին Ժան-Մարի Գառզու, Կապրիէլ Մացնէֆ եւ Մէթր Է. Ժախեան: Այս երեք ճառերն ալ պիտի հրատարակենք յետագային իբրեւ նիւթ պատմութեան համար, չեշտելէ ետք անոնց բացառիկ տարողութիւնը:

Հանդիսութեան վերջաւորութեան Փրոֆեսէօր Նուպար Արփիարեան կարդաց համակրական գիրեր կարգ մը անձնաւորութիւններէ, որոնք չէին կրցած ներկայ գտնուիլ ինչպէս Գերապայծառ Ժան Ռոտէ, նախկին նախարար Էտուար Տէփրէօ, Տիկին Լուիզ Վայս, Ալֆրէտ Քասթլէր (որ, սակայն կը հասնէր վերջին պահուն), Գիտութեան Համալսարանի նախկին տօյէն Զամանսկի եւ Փրոֆ. Ֆ. Փեռու:

Պ. Նուպար Արփիարեան կը կարդար նաեւ հայ ուսանողներու ղրկած բանաձեւը, ուր ուսանողները դժգոհութիւն կը յայտնէին նման ոգեկոչումի դէմ, եւ հրաւէր կը կարդային, որպէսզի ճառերու տեղ գործ տեսնուի:

Պ. Կապրիէլ Մարսէլ փակելէ առաջ հանդիսութիւնը, կ'անդրադառնար այս բանաձեւին, շեշտելով թէ նման ոգեկոչումներ ապարդիւն չեն եւ հարց կուտար թէ ի՞նչ կը հասկնան ուսանողները «գործի անցնելու» մասին խօսելով, յուսալով որ Քեպէքի մէջ եղածները չեն ծառայեր իբրեւ օրինակ:

Ներկայ հասարակութիւնը միաձայնութեամբ կը վաւերացնէր նախագահութեան կարդացած բանաձեւը «Ուղերձ Ազգերուն», որ կը ղրկուէր Սեւրի Դաշնագիրը ստորագրող պետութեանց եւ Միացեալ Ազգերու անդամ պետութեանց: Այս բանաձեւին բնագիրը կը հրատարակենք մեր վաղուան թիւով:

Շեշտենք թէ այս հանդիսութիւնը իսկապէս բացառիկ էր իր տեսակին մէջ եւ եւրոպական մակարդակի վրայ կը դասուէր իր մեծաշուք եւ լուրջ բնոյթով: Մասնաւոր գնահատանքի արժանի է Կազմակերպիչ Յանձնախումբը որ կրցած էր, ի գին նիւթական եւ բարոյական մեծ զոհողութեանց, յաջող ելքի մը հասցնել նման ոգեկոչում մը, որ օրինակ կրնայ ծառայել: Դեռ առիթը կ'ունենանք աւելի մանրամասնօրէն խօսելու այս մասին:

×

Սեւրի եւ Փարիզի հանդիսութիւններէն ետք, Կազմակերպիչ Յանձնախումբը ընդունելութիւն մը կազմակերպած էր, որ թոյլ տուաւ աւելի մտերիմ շրջանակի մէջ մտքերու փոխանակութիւններ ունենալ եւ պատուել հիւր անձնաւորութիւնները:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԵԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կարմիր Հրապարակի աւանդական տօնակատարութիւնը, Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան 53րդ տարեդարձին առթիւ, տեղի ունեցած է ցուրտ օդին: Բաղդատմամբ անցեալ տարուան, աննկատելի փոփոխութիւն տեսնուած է ցուցադրուած զէնքերու մէջ՝ Սամ-2 եւ Սամ-3 հակօդային հրթիռներ, ՍՍ-9 միջցամաքային հրթիռ եւայլն:

Տողանցքին մասնակցած են վեց հազար զինուոր:

Պաշտօնական հիւրերու մաս չեն կազմած ամերիկացի անձնաւորութիւններ: Ինչպէս գրած էինք արդարեւ, Ուաշինկթըն որոշած էր պոյքոթի ենթարկել տողանցքը իբրեւ բողոք երկու ամերիկացի զօրավարներու արգելափակման:

Այս վերջինները կը գտնուին միշտ Լենինական, Հայաստան:

Խորհրդային իշխանութիւնները, իրենց կարգին, չեն արտօնած ամերիկացի պաշտօնատարներու այցը զօրավարներուն:

Տողանցքի աւանդական ճառը արտասանած է մառեշալ Գրեչկօ, որ խստիւ քննադատած է «գաղթատիրութիւնը», որուն «արթուն կը հսկէ Խորհ. Միութիւնը»:

Կարելի չէ անտեսել, գիտել տուած է իր ճառի ընթացքին մառեշալը, որ յարձակողական ուժերը կը շարունակեն զինարշաւը, եւ այսօրուան միջազգային բախումներու հեղինակները այդ գաղթատէրերն են:

Փեքին «սրտագին ողջոյններ» յղեց Մոսկուայի, Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան տարեդարձին առթիւ: Ողջոյնի խօսքին մէջ ըսուած է, թէ չին ժողովուրդը հաստատապէս համոզուած է, որ խորհրդային ժողովուրդը, դաստիարակուելով Լենինի եւ Ստալինի ձեռքին տակ, արժանի ժառանգորդը պիտի դառնայ Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԵՊԷՔԻ մէջ ձերբակալուած է սպանուած նախարար՝ Լափորթի առեւանգիչներէն մին: 19 տարեկան ուսանող մըն է որ կը յայտնէ թէ չէ մասնակցած ոճիրին, բայց իր մեղսակիցներէն երեքին անունները տուած է:

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ կինը յայտարարած է թէ իր ամուսնոյն վերագրուած յուշերը (որ լոյս պիտի տեսնեն Ամերիկա եւ Ֆրանսա) կեղծ են եւ թէ խեղկատակութիւն մըն է: Թայմ-Լայֆի բանբերը կ'ըսէ սակայն թէ ամէն երաշխաւորութիւն ունին թէ կեղծ չէ:

ՄՈՇԷ ՏԱՅԵԱՆ յայտարարած է որ Եարինկի բանակցութիւնները պէտք է վերսկսին անպայման: Միւս կողմէ սակայն Յորդանանի նոր վարչապետը ըսած է. «Յորդանանը պիտի վերածենք պաղեստինեան քոմանտոներու արձակման կայանի մը»:

ՀԷՍԻ (Գերմանիա) տեղական ընտրութիւններուն մէջ Ազատականները զգալի յառաջդիմութիւն մը արձանագրեցին ամրապնդելով կառավարութեան համախմբումը: Քրիստոնեայ-Դեմոկրատներն ալ 13 առ հարիւր կը յառաջդիմեն 1966ի բաղդատմամբ եւ բոլորովին կը ջնջեն Էն-Փէ-Տէն որ ձայներու 2 առ հարիւրով չի կրնար ներկայացուցիչ ունենալ:

ՓՆՈՄ-ՓԷՆԻ մէկ սինեմային մէջ ձեռնառումբեր պայթած են եւ 22 հոգի մեռած է, 29 հոգի ալ վիրաւորուած:

ՀԱՅԼԷ ՍԵԼԱՍԻԷ Հռոմ հասած է, ամրապնդելու համար Իտալիոյ եւ Եթովպիոյ բարեկամութիւնը:

ԳԱՆԱՏԱ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԻՆՉՈ՞Ի ԱՅՍ ՎԻՃԱԿԸ

Կեդրոնական կառավարութեան կողմէ անցեալին անտեսուած են Քեպէքի տնտեսական պահանջները: Քեպէք հարուստ նահանգ մըն է, լեցուն մետաղի հանքերով, այսուհանդերձ, տնտեսական յառաջդիմութիւնը միշտ շատ դանդաղ եղած է հոն եւ Քեպէք լքուած է իր մեկուսացած վիճակին:

Հակառակ անոր որ Գանատայի սահմանադրութիւնը կը ճշդէ, թէ «երկլեզուեան» պետութիւն մըն է, եւ ֆրանսական ու անկլօ-սաքսոն համայնքներուն իրաւունքները հաւասար են, երկրին մէջ միշտ նախապատուութիւնը տրուած է անգլիախօսին՝ բարձր պաշտօնեայ, մասնագէտ թէ գործաւոր: Մոնթրէալ, որ Քեպէքի մայրաքաղաքն է, անգլիական տարրերը հետզհետէ կը հաստատուին եւ իրենց ձեռքը կ'առնեն շատ մը տնտեսական կարեւոր հաստատութիւններ, եւ անգլիախօսներու ազդեցութիւնը հետզհետէ աւելի կը հաստատուի ընկերային եւ տնտեսական ձեռնարկներու մէջ:

Շատ քիչ ժամանակէ ի վեր է, որ կեդրոնական կառավարութիւնը ստիպուեցաւ ուշադրութիւն դարձնել Քեպէքի ներկայ գոյավիճակին վրայ:

Ի հարկէ ծայրայեղ, փոքրիկ յեղափոխական կազմակերպութիւնները մեծապէս կը քաջալերուին միջազգային «յեղափոխական» կառավարութիւններու կողմէ, որոնք կը ջանան շահագործել ստեղծուած դժուարին կացութիւնը ի նպաստ իրենց նպատակներուն:

Սակայն վերջին անարդարանալի ոճիրը, եւ միւս «թէրրորիստ» գործունէութիւնները պատճառ եղան որ կառավարութիւնը շատ խիստ միջոցներ ձեռք առնէ, եւ ժողովուրդին մէկ մասն ալ ազդուած ստեղծուած անտանելի վիճակէն, շատ աւելի համբերող դարձաւ իր «անկախութեան» տենջանքին հանդէպ: Բայց վերջնական նպատակը միշտ կենդանի է շատերուն մտքին մէջ:

ԱՊԱԳԱՆ

Քեպէքի ներկայ կառավարութիւնը կ'ընդունի թէ պէտք է բարեփոխութիւններ ըլլան, եւ կը պնդէ թէ արդէն սկսած են անոնք:

Անկախութեան ձգտող կուսակցութիւնը եւ իրեն համախոհ ժողովուրդը չէ հրաժարած շարունակելէ իր պայքարը օրէնքին տրամադրած սահմաններուն մէջ, եւ կը յուսայ խաղաղ ճամբով հասնիլ իր վերջնական նպատակին: Բայց երբ իրենց հարց կը տրուի թէ բաժնուելով դանատական «Ֆետերասիոն»էն չեն կրնար ապրիլ անկախ ,եւ կամ պիտի իյնան ամբողջովին Միացեալ Նահանգներու ազդեցութեան տակ, եւ կամ պիտի դառնան յետամնաց երկիր մը, մէկ պատասխան միայն ունին.

— Նախ անկախութիւն, մնացեալը կը տեսնենք յետագային...

Ամբողջ Գանատան ունի միեւնոյն հոգերը: Մէկ կողմէն Միացեալ Նահանգներու հուժկու տնտեսական ազդեցութիւնը եւ ստեղծուած կապերը, միւս կողմէն Անգլ. Հասարակապետութեան(Գոմէնուէլթ) մասնակցութիւնը եւ անոր ստեղծած պարտաւորութիւնները օր ըստ օրէ անլուծելի խնդիրներու կը վերածուին: Իսկ Քեպէք արթնցած իր երկար տարիներու անտարբեր վիճակէն, ներկայիս կ'ուզէ շահիլ կորսուած տարիները, դարձած է անհամբեր եւ իր կարելին պիտի ընէ վերջնական լուծում մը գտնելու եւ հասնելու համար ինքնուրոյն քաղաքական եւ տնտեսական կեանքի մը:

Բայց բարդ է ամբողջ Հիւսիսային Ամերիկայի տնտեսական եւ քաղաքական վիճակը, եւ ի'նչ տեսակ անկախութիւն կարելի է նախատեսել ներկայ համաշխարհային կացութեան մէջ:

ԻՍԿ ՀԱՅ ԳԱՂՈ՞ՒԹԸ

Գանատայի հայկական գաղութը ներկայ դարու սկիզբէն իսկ գոյութիւն ունի:

Համաշխարհային առաջին պատերազմէն առաջ շատեր գաղթեցին մանաւանդ Մուշի, Պիթլիսի շրջանէն եւ հաստատուեցան անգլիախօս Գանատա, մանաւանդ Օնթարիօ նահանգը՝ Համիլթոն, Սան Գաթարինա, Թորոնթօ, մաս մըն ալ գացին մինչեւ Խաղաղական Ովկիանոս ափերը, Վանքուվըր քաղաքը: Բոլորն ալ գոհացուցիչ դիրքերու հասած են. ունին ազգային գործունէութիւն, մշակութային եւ երիտասարդական միութիւններ: Ազգային ոգին շատ վառ է, անպակաս է նաեւ կրերօղնութեան փափաքը:

Քեպէքի ֆրանսական երկրամասին մէջ Հայերը շատ քիչ էին մինչեւ վերջին տասը տարիներուն, հազիւ երկու հարիւրի մօտ, որոնց բոլորն ալ հաստատուած էին Մոնթրէալ մայրաքաղաքը:

Բայց տասնեակ մը տարիներէ ի վեր Թուրքիայէն, Սուրիայէն, Լիբանանէն եւ Եգիպտոսէն շատ մը հայրենակիցներ գաղթեցին եւ հաստատուեցան Քեպէքի մայրաքաղաքը՝ Մոնթրէալ:

Հոն ալ շատ գործունեայ հայկական գաղութ մը ունինք, բոլորն ալ յարգ եւ պատիւ կը վայելեն տեղական իշխանութիւններէն:

Կազմուած են երիտասարդական, մարզական, սկաուտական եւ մշակութային միութիւններ. բոլորն ալ խանդավառ են եւ եռանդուն:

Գաղութին ոգին են Բաստրմաճեան եղբայրները որոնք երկար տարիներէ ի վեր հաստատուած են Մոնթրէալ: Օգնած են բոլորին, եւ կը ծառայեն հայ գաղութին մեծ նուիրումով: Շնորհիւ իրենց, ոչ մէկ հայ անպաշտպան չէ մնացած:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՌՕՐԵԱՅԷՆ

ԿԱԶԻ ԵՒ ՋԵՌՈՒՑՈՒՄԻ ՀԱՐՑԵՐ

Ելեկտրականութիւնը գլխաւոր զարկերակը դարձած է արդի ընկերութեան ընթացիկ կեանքին: Այժմ մարդոց առօրեան կարելի չէ պատկերացնել առանց ելեկտրուժի շօշափելի ներկայութեան, որու պատճառով, գրեթէ բոլոր երկիրներն ալ, մեծ թէ փոքր, յառաջադէմ թէ թերաճ, կը փորձեն զարկ տալ ելեկտրուժի արտադրութեան:

Ծանօթ իրողութիւն է, որ արդի Հայաստանը աղքատ է այսպէս կոչուած վառելանիւթերու աղբիւրներով՝ ածուխ, բնական կազ, քարիւղ եւայլն: Մինչեւ տասնամեակ մը առաջ ելեկտրուժի արտադրութեան գլխաւոր աղբիւրները կը կազմէին լեռնային սակաւաջուր, բայց արագահոս գետերը: Սակայն, Հայաստանի գետերու ընձեռած հնարաւորութիւնները, դժբախտաբար, սահմանափակ են, եւ հակառակ այն փաստին, որ ջուրի հնարաւոր աղբիւրներու մօտաւորապէս 40 առ հարիւրը կ'օգտագործուի ելեկտրուժի արտադրութեան համար, Հայաստան իր տնտեսական, արդիւնաբերական եւ ճարտարարուեստական զարգացման համար չի կրնար բաւարարուիլ լոկ այդ աղբիւրներով:

Այս իրողութիւնը ակներեւ դարձաւ վերջին տասնամեակին: Արդարեւ հաստատուեցաւ, որ գետերու միջոցաւ ելեկտրուժի արտադրութեան կարելիութիւնները չափէն աւելի անբաւարար են արտադրողական ուժերու յետագայ զարգացումը ապահովելու համար: Եւ սակայն հակառակ անոր, որ Որոտան եւ Դեբեդ գետերու վրայ դեռ կարելի է կառուցանել երկու մեծ «ջրվէժ»:

Սեւանի ջուրը խնայողաբար գործածելու հարկադրանքն ալ, իր կարգին, աւելի եւս բարդացուց հարցը: Ահա թէ ինչո'ւ անհրաժեշտ նկատուեցաւ ելեկտրուժի նոր աղբիւրներու յայտնաբերումն ու օգտագործումը: Այսպէս է, որ որոշուեցաւ օգտուիլ բնական կազի այն աղբիւրներէն, որոնք առատ են Հայաստանի դրացի երկիրներուն մէջ, յատկապէս Ադրբէջան:

Ասիկա իր առաջին արդիւնաւէտ լուծումը գտաւ 1960 Փետրուարին, երբ աւարտեցաւ Ղարադաղ – Աղստաֆ – Երեւան կազուղիի շինութիւնը, որուն յաջորդեցին կազով աշխատող ելեկտրակայաններու հաստատումը Երեւանի, Հրազդանի, Կիրովականի մէջ:

Արդէն 1965ին ջերմային կայաններու ելեկտրուժը շատ աւելի բարձր էր երկրին ջրելեկտրակայաններու արտադրածէն:

Ներկայիս մէկուկէս միլիոն բնակչութիւն ապահովուած է կազով. այսպէս՝ 302.000 բնակարան, 180 արդիւնաբերական ձեռնարկութիւն, 23 քաղաք, 28 աւան եւ 739 գիւղ (գիւղերու մէջ ընդհանրապէս հեղուկ կազ):

Մինչեւ տարեվերջ կազ ունեցող բնակարաններու թիւը կը նախատեսուի բարձրացնել 314.000ի, ինչ որ 55 տոկոսը պիտի կազմէ բնակարաններու ընդհանուր թիւին: Մանրամասնելով աւելցնենք, որ այդ թիւին 190.000ը կ'ունենայ հեղուկ եւ 124.000ը՝ բնական կազ:

Վառելիքի հաշուին կազի սպառումը այս տարի պիտի կազմէ 40 տոկոս:

Միւս կողմէ, որպէսզի կարելի ըլլայ ձմրան ամիսներուն անհրաժեշտ քանակութեամբ կազ հայթայթել երկրին եւ, միեւնոյն ատեն, Իրանէն 4 միլիառ խորանարդ մեթր բնական կազ ընդունիլ (*), յառաջիկայ տարի պիտի հաստատուի, Ղազախ – Երեւան կազամուղի գիծին զուգահեռ, Ղազախ – Իջեւան եւ Սեւան – Ջրաբեր կազուղիները, 95 քիլմ. երկարութեամբ:

Երեւանի կեդրոնական ջեռուցման կայանները եւ ջերմային ցանցը, թէքնիքի ցած աստիճանին եւ հարկ եղած թիւով մասնագէտ անձնակազմի մը պակասին հետեւանքով չափազանց թոյլ ձեւով կ'օգտագործուի տարիներէ ի վեր: Քննութիւն մը ցոյց տուած է, թէ կեդրոնական ջեռուցումի վառարաններուն դէշ օգտագործման պատճառով, կազը «կ'այրի» 0,86ի փոխարէն 0,6 տոկոսով: Ասիկա, համաձայն մասնագէտներու հաշիւին, կը նշանակէ, որ ծախսուած կազին մօտ 30 տոկոսը թերի այրած վիճակի մէջ դուրս կու գայ ծխնելոյզներէն, ինչ որ նիւթական մեծ վնաս կը պատճառէ հաստատութիւններուն:

Պատկան մարմինները (Հայաստանի Նախարարներու Խորհուրդը) որոշումով 1967էն սկսեալ կեդրոնական ջեռուցման կայանները պէտք է բանէին ինքնաշխատ սարքերով, սակայն մինչեւ հիմա, այսինքն ճշդուած ժամանակակէտէն չորս տարի ետք, դեռ ոչ մէկ կայան նման սարքաւորում ունի: Աւելին՝ այն քանի մը ինքնաշխատ կայանները, որ գոյութիւն ունէին, թէքնիք պատճառներով գործածութենէ դուրս դրուած են:

« Երեւաննախագիծ » հիմնարկութեան կազմած նախագիծին համաձայն, Երեւան ընդհանուր ձեւով պէտք է ջերմամատակարարուի 14 մեծ ջերմային կեդրոններով եւ վառարանատուներով, իսկ Լենինեան շրջանի բնակելի թաղամասը՝ ջերմելեկտրակայանով: Այս ընդհանուր ծրագրէն միայն մէկ կայանն է, որ ոչ լրիւ տարողութեամբ այժմ կ'աշխատի:

Տաք ջուրի մատակարարման գործը եւս դանդաղ կ'ընթանայ եւ ցայսօր բարւոք լուծում չէ գտած:

«Երքաղսովետի գործկոմի բնակարանային տնտեսութեան վարչութեան ջերմամատակարարման ձեռնարկութեան դիրեկտոր» Գ. Գիւլխասեանի համաձայն, իրաց այս վիճակին պատճառներն են նախ մասնագէտ ուժերու պակասը, երկ-

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

Կամաց – կամաց, ամայի փողոցներու մէջ, հացավաճառներ ու կաթնավաճառներ երեւցան որոնք արագ-արագ կ'անցնէին, առանց կանգ առնելու իրենց սովորական յաճախորդներու տուներու դրան առջեւ:

— Չենք գիտեր ինչ կ'անցնի, Բանկալթիի կողմերը կռիւ կայ, ոչ ոքի կը թողուն մօտենալու:

Վահան ինքն ալ առաջիններէն մէկը եղած էր հրացանաձգութեան աղմուկէն արթնցող: Իսկոյն վար ցատկած էր անկողնէն, հապճեպով հագուած ու դուրս ելած սենեակէն:

Շիտակ ճամբան, կողմնակի փողոցներէն մէկուն մէջ, Կալաթա Սրայի ու Ճարմաք Գարուի միջեւ, խալահպատակ տանտիրոջ մը բնակարանին մէջ, փողոցին վրայ, մեծկակ սենեակ մը վարձած էր: Ինք ալ նախ դէպի պատուհանը դիմեց, ջանաց դրացիներէն բան մը իմանալու: Բայց տեսնելով որ կարելի չէր որոշ տեղեկութիւն մը ստանալ, ուղեց փողոց ելլել:

Տանտէրը ջանաց զինքը արգիլել՝ ըսելով որ թերեւս վտանգաւոր էր փողոց ելլելը:

— Ոչ, պնդեց Վահան, այս անորոշութեան մէջ չեմ կրնար մնալ, պէտք է երթամ տեղն ի տեղօք ամէն բան իմանամ:

— Բայց սպասեցէք քիչ մը եւ այն ատեն ստոյգ լուր մը կրնանք առնել:

Հակառակ այս խոհեմ խորհուրդին Վահան փողոց ելաւ եւ ուղղուեցաւ դէպի Շիտակ ճամբան:

Քանի կը յառաջանար՝ հրազէնի ձայները այնքան կը մօտենային:

— Բայց, մտածեց, կռիւը կարծես մեզի շատ մօտ է:

Մեծ փողոցին վրայ հազիւ մէկ քանի ցանցառ անցորդներ կը տեսնուէին, որոնց ամէնքն ալ Թաքսիմի կողմէն կուգային աճապարանքով ու դէպի վար կ'երթային:

Երիտասարդը հակառակ ուղղութիւն մը բռնեց, բայց հազիւ թէ Օհան Ոսկեբերան փողոցին անկիւնը հասած էր, կապոյտ համազգեստ հագած խումբ մը որսորդներ զինքը կեցուցին:

— Ետ դարձիր, գոչեց իրենց մին:

— Ինչո՞ւ, հարցուց Վահան:

— Ետ դարձիր, պոռաց զինուորը առանց բացատրութիւն տալու:

Վահան տեսաւ որ Թաքսիմի հրապարակը զօրքերով լեցուած էր, որոնք անընդհատ հրացան կ'արձակէին դէպի Թաքսիմի զօրանոցը:

Վահան հասկցաւ որ իրաւցնէ անկարելի էր առաջ երթալ եւ ետ դարձաւ:

Հետզհետէ բազմութիւնը կը շատնար, Կալաթա Սարայի շուրջ գտնուող սրճարանները կը լեցուէին: Երիտասարդը ինքն ալ սրճարան մը մտաւ: Ամէն մարդ ոտքի վրայ կեցած, ոգեւորութեամբ կը խօսակցէր:

Վահան ականջ դրաւ խօսողներուն:

— Արշալոյսին մօտ, կը պատմէր մէկը, Շիշլիի կողմէն սելանիկցի զինուորներ սկսան գալ եւ իսկոյն Թաշ Քշլան ու Թաքսիմի զօրանոցը պաշարեցին եւ ահա զօրանոցներուն մէջէն հրացանաձգութիւնը սկսաւ ահռելի կերպով:

Քիչ ետքը Բանկալթիի զինուորական վարժարանէն թնդանօթաձգութիւնը սկսաւ, որուն յաջորդեցին Մաքսիմ թնդանօթները որոնք վայրկեանաբար զետեղուած էին Թաքսիմի մարզարանը. ես այդ կողմերը կը գտնուէի, հազիւ կրցայ փախչիլ:

Ուրիշներ նմանօրինակ բաներ կը պատմէին: Վահան յանկարծ տեսաւ որ Շաւարշ ներս կը մտնէր սրճարանէն: Իր հակառակորդին տեսքը զինքը ցնցեց, բայց շուտով ինքզինքը զսպեց եւ զայն չտեսնելու զարկաւ: Սակայն միւսը նշմարած էր զինքը եւ ուղղակի իր քով կուգար:

Վահան ստիպուեցաւ բարեւել:

— Սարսափելի բան, գոչեց Շաւարշ, սարսափելի բան:

— Ի՞նչ կայ որ...

— Սելանիկի բանակը ամէն կողմէ մտած է Պոլիս, բայց այստեղի զօրքերը կ'ընդդիմանան ամէն կողմ:

— Լաւ, յետո՞յ...

— Եթէ կռիւը շարունակուի, ի'նչ պիտի ըլլայ մեր վիճակը, շարունակեց Շաւարշ միշտ վրդոված կերպարանքով մը:

— Չեմ գիտեր թէ ինչ պիտի ըլլայ եւ շատ ալ չեմ հետաքրքրուիր ատով:

— Զարմանալի բան... ես, ընդհակառակն, կը փափաքէի որ խնդիրը առանց կնճռոտելու լմննար ու քաղաքը հանդարտէր:

— Անշուշտ օր մը այդ ալ կ'ըլլայ:

— Բայց որչափ շուտ հանդարտութիւնը տիրէ այնքան լաւ պիտի ըլլայ...

Վահան չպատասխանեց, բայց միւսը շարունակեց իր խօսքը.

— Այո, որովհետեւ այս հանդարտութենէն կախում իմ վիճակս:

— Չեմ հասկնար թէ ինչ ըսել կ'ուզէք, ըսաւ Վահան:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(254 – Շար.)

ԴԱՍԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՊԵՏՆԵՐ

ԿԱՐԼ ՄԱՐԻԱ ՖՈՆ ՎԷՊԷՐ

(1786–1826)

Իբրեւ «Երաժշտութեան Լորտ Պայրընը» ճանչցուեցաւ այս անուանի արուեստա–գէտը, որ եղած է նաեւ ժամանակակիցը անգլիացի բանաստեղծին: Այնպիսի չքնաղ ունէին իր ներշնչումները եւ բանաստեղծական այնպիսի քնքոյշ խորք՝ իր կարգ մը օփերաները մանաւանդ, որ բոլորովին ճիշդ է այս բնորոշումը:

Վէպէր ծնած է Օյթին, Վիէննայի մօտերը: Հինգ սերունդներով կը համրուին երաժիշտները իր գերդաստանին մէջ: Հայրը լաւ կը նուագէր ջութակ, վիոլա եւ թաւջութակ, իսկ մայրը երգչուհի էր: Վէպէր ծնաւ կաղ եւ մարմնով վտիտ: Հայրը մղեց զայն դէպի արուեստներու աշխարհը եւ արթնցուց անոր մէջ բուռն սէր մը երաժշտութեան, նկարչութեան եւ վիմագրութեան հանդէպ: Իր տաղանդը սակայն կեդրոնացաւ երաժշտութեան վրայ եւ յայտնուեցաւ ան իբրեւ արժէքաւոր նուագահար եւ դաշնաւորող: Եւ այնուհետեւ նուիրուեցաւ միայն երաժըշտութեան:

Երիտասարդ տարիքին եղաւ թափառաշրջիկ մը: Հազիւ 18 տարեկան՝ վարեց ան Պրեսլաուի թատրոնի նուագախումբը: Ապա անցաւ Վիւրթեմպէրկ: Իբրեւ դաշնակահար այցելեց Պերլին: Ժամանակ մը մնաց Փրակա, ուր երեք տարի եղաւ տեղւոյն գերմանական օփերային երաժշտական ղեկավարը: Մեծ հռչակ ապահովեց եւ 1816ին հրաւիրուեցաւ Տրէզտէն, ուր ստանձնեց Արքայական Օփերային ղեկավարութիւնը: Այստեղ է, որ ներկայացուեցաւ առաջին անգամ իր «Ֆրայշուց» օփերան մեծ յաջողութեամբ, այնուհետեւ «Փրեցինա»ն եւ «Եւրիանդէ»ն: Լոնտոնէն եղած ապսպրանքի մը վրայ սկսաւ գրել «Օպերոն» օփերան, բայց յաճախ ընդհատեց զայն, որովհետեւ թոքախտէ վարակուեցաւ: Ի վերջոյ յաջողեցաւ աւարտել եւ հիւանդ վիճակով մեկնեցաւ Լոնտոն, ղեկավարելու համար իր այս նոր գործին բեմադրութիւնը: Օփերան գտաւ լայն ընդունելութիւն, բայց Վէպէր հիւանդացաւ եւ մեռաւ Լոնտոնի մէջ, 40 տարեկանին: Մարմինը փոխադրեցին Տրէզտէն եւ հոն ալ թաղեցին: Ամուսնացած էր 1817ին, նշանաւոր երգչուհի Գարոլին Պրանտի հետ:

Վէպէր, թուականի կարգով առաջինն է ու թերեւս մեծագոյնը գերման երաժըշտագէտներուն մէջ, իբրեւ վիպապաշտներու դպրոցին ներկայացուցիչը: Հարազատ դիմագիծով գերմանական իր օփերաները հեղինակելու համար ներշնչուած է ան գերման ժողովրդական հէքեաթներէ եւ իր երաժշտութեան տըւած է բանաստեղծական խորք ու դրոշմ, որմէ, յետագային, մեծապէս օգտուեցաւ Ռիխարդ Վակնէր: Այս տեսակէտով, Վէպէր կը նկատուի Վակնէրի վարպետը:

Մենտելսընի նման, Վէպերն ալ բազմաշնորհ երաժշտագէտ էր եւ ունէր դաշնակ նուագելու, նուագախումբեր ղեկավարելու, երաժշտական հրաշալիքներ ստեղծագործելու եւ երաժշտութեան մասին ուսումնասիրուած յօդուածներով հըրապարակ գալու յատկութիւնները:

Օփերաներէն զատ յօրինած է քոնչէրթօներ, սոնատներ, երկու համանուագներ, բազմաթիւ ժողովրդական երգեր, ռազմերգներ, ցայգերգներ, խմբերգներ եւայլն: Նշանաւոր են իր Գերմանանքը, Սկովտականքը եւ մանաւանդ «Վալսի հրաւէր»ը:

Հանճարեղ երաժշտագէտը վայելած է շատ մեծ ժողովրդականութիւն, իր ապրած բոլոր վայրերուն մէջ:

ԱՐՈՒԵՍՏԱՍԷՐ

բորդ՝ նախագծումներու դանդաղումը եւ, վերջապէս, անհրաժեշտ սարքերու խիստ անբաւարար մատակարարումը: Մնաց որ, ջեռուցման ցանցերը թեքնիք զեանի վրայ մակարդակով ցած են («Սովետ. Հայաստան», Սեպտեմբեր 16):

Մեծ թիւ կը ներկայացնեն այն քաղաքացիները, որ ապօրինի ձեւով կ՚օգտուին ջեռուցումի եւ տաք ջրամատակարարումի ցանցէն՝ խախտելով գոյութիւն ունեցող օրէնքները: Առ ի տեղեկութիւն աւելցնենք, որ ջեռուցման վարձքի գիները կը տարբերին շրջանէ շրջան՝ 25էն մինչեւ 80 կոպէկ:

Ժ. Մ.

(*) Հոկտեմբերի վերջն էր, որ Իրանի Աստարա շրջանին մէջ բացումը կատարուեցաւ այս կազուղիին, որուն երկարութիւնն է 1200 քիլոմեթր: Հարաւային Իրանէն Թեհրան եւ ապա մինչեւ խորհրդային սահման երկարող կազամուղը տարեկան մօտաւորապէս 10 միլիառ խորանարդ մեթր կազ պիտի հայթայթէ Անդրկովկասի երկիրներուն: Հայաստանի բաժինը կը թուի ըլլալ 4 միլիառ խորանարդ մեթր:

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Սիրոյ բոյնն է սիրտը: Երբ անկէ թռի թռչունը եա չի դառնար այլեւս:

ՍԱԱՏԻ

Իմաստունը մեզի օգտակար կ՚ըլլայ անով, որ գաղափար մը կուտայ մեր անսահման տգիտութեան մասին:

ԼԱՄԸՆԷ

Ձանձրացուցիչ բոլոր մարդերէն ամէնէն քիչ ձանձրացուցիչները անոնք են, որ լուռ կը մնան:

ԹՈԼՍԹՈՅ

ՀՈՂԱՎՐՏԻՔ

ԳՐԻԳՈՐ ՎՐԴ. ԽԱՉԵՐԵԱՆ

Աշնանային այս տխրադէմ օրերուն, հեռաւոր Մարոքի մայրաքաղաքէն՝ Ռապաթ, ցաւալի գոյժ մը — Խաչերեան Վրդ. յանկարծամահ եղած է, սրտի կաթուածէ:

Ողբացեալը Անթիլիասի որբերէն էր: Որբերու ամէնէն որբը, վասնզի իր գերդաստանէն մինակ ինքն էր որ ողջ մնացած էր:

Գաղթականութեան հետ որբերու կարաւան մըն ալ Ֆրանսա փոխադրուեցաւ, որպէսզի գիւղերու մէջ որբեր տեղաւորուին եւ աշխատին:

Գրիգոր այդ որբերէն էր: Տարիներ ֆրանսական գիւղի մը մէջ աշխատելէ ետք, չտոկալով ծանր գործին կը փութայ հաստատուիլ Սէն Շամոն:

1931ին էր, որ ողբացեալը կը հետաքըրքրուի հայ մանուկներու դաստիարակութեամբ: Խանդավառ եւ ուժիմ՝ տարիներ շարունակ իր անձնական միջոցներով վարեց շաբաթական «դպրոց»ը, ուր տասնեակ մը փոքրեր մեր լեզուին ծանօթացան:

Երբ Կարդինալ Աղաճանեան 1938ին կ՚այցելէ Սէն Շամոն, ան է որ ամբողջ գաղութը ոտքի կը հանէ ի պատիւ մեծ հոգեւորականին:

Տարիներ չարքաշ կեանք վարեց՝ սեւ աշխատանք կատարելով: Այնուամենայնիւ միշտ օգտակար կ՚ըլլար բոլորին:

Պատերազմի աւարտին որոշ ժամանակով կը հեռանայ Սէն Շամոնէն: Վերադարձին իր վրայ կը կրէր վարդապետի սքեմ — այլեւս նոր կոչում ունէր, այսուհանդերձ, հակառակ օտար կրօնականի սքեմին, միշտ հետաքըրքրուեցաւ իր ազգակիցներու կեանքով:

Ժամանակ մը Պորտոյի մէջ օգտակար հանդիսացաւ տեղւոյն ազգային ձեռնարկներուն, ապա՝ մեկնեցաւ Մարոք: Այս ամառ կարճ շրջանի մը համար այցելեց Սէն Շամոն: Բաղձանքն էր յառաջիկայ տարի Հայաստան այցելել:

ՍԱՔՕ

×

ԵՐՈՒԱՆԴ ՋԱՐԴԱՐԵԱՆ

Հոկտեմբեր 29ին հողին յանձնեցինք Երուանդ Ջարդարեանը, որ իր փոքր տարիքին ենթարկուած էր թրքական հալածանքին: Կորսնցնելով իր ծնողքը՝ մնացած էր որբ:

Ողբացեալը երկար տարիներ ապրեցաւ Օտոօ Գապիւսէլի թաղը (Մարսէյլ), ուր բոլոր թաղեցիներու կողմէ սիրուեցաւ եւ յարգուեցաւ շնորհիւ իր վեհանձն եւ ազնիւ նկարագրին:

Ողբացեալը մինչեւ իր մահը մնաց անձնանուէր հայ՝ գիտակցելով իր պարտաւորութիւններն ու պարտականութիւնները հանդէպ ժողովուրդին, Հայութեան: Այսպէս է, որ ան նախաձեռնարկ եղաւ Պուլ. Օտտոյի եկեղեցիի ծրագրին իրագործման, որուն համար նուիրուեցաւ բարոյապէս եւ նիւթապէս:

Գաղութին հոգերը միշտ առանցքը կազմեցին իր մտահոգութիւններուն եւ առօրեայ մտածումներուն: Հոգիով ու սրտով կը զբաղէր ազգային գործերով եւ որպէսզի իր տան «շունչ»ն ալ հայացնէր՝ առանձնատունը մկրտած էր «Երեւան»:

Ողբացեալին յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Պօմոնի Հայոց եկեղեցիին մէջ: Դամբանականներ խօսեցան Պօմոնի եւ Պուլ. Օտտոյի վարդապետն ու քահանան, ընկ. Կ. Ճանիկեան, Կապոյտ Խաչի կողմէ Տիկին Արաքսի եւ ուրիշներ:

Ողբացեալին տարիներու երազը իրականացած էր իր մահէն քանի մը ամիս առաջ, երբ հակառակ տկարակազմ վիճակին մեկնած էր Հայաստան իբրեւ այցելու:

Մ. ԽԱՉՈՅԵԱՆ

×

ԱՐՇԱՒԻՐ ՀՐԱՉԵԱՆ

Նոյեմբեր 2ին հողին յանձնեցինք Վանեցի աչքառու ընտանիքի մը վերջին շառաւիղը՝ Արշաւիր Հրաչեան:

Ողբացեալը իր գործօն մասնակցութիւնը բերած էր 1915ի Վանի հերոսամարտին, որ տեւեց շուրջ մէկ ամիս:

Ռուս կառավարութեան նենգ քաղաքականութեան հետեւանքով Վասպուրականցիները քանի մը անգամ լքեցին իրենց ծննդավայրը. Հրաչեան եօթն անգամ զինուորական խումբով վերադարձաւ երկիր՝ հոնկէ հարկադրաբար հեռանալէ ետք ամէն անգամ:

Ողբացեալը իսկական առումով հայրենասէր մըն էր, զոհաբերող եւ նուիրեալ:

Այդ օրերուն մաս կը կազմէ Վանեան Բ. գունդին, որու ղեկավարն էր Զարուխեան: Կը մասնակցի Բարդողեան լեռնաշղթայի կռուին, որու ընթացքին կը նահատակուին 84 քաջեր, որոնց շարքին նաեւ իր եղբայրը՝ Մկրտիչ:

Ա. Հրաչեան կը մասնակցի նաեւ Սարդարապատի ճակատամարտին:

Յետագային ընտանեօք կը հաստատուի Կրասնոդար, ապա Ռումանիա եւ, վերջապէս, Մարսէյլ:

Համեստ նկարագրի տէր եւ աշխատունակ՝ միշտ մասնակցեցաւ Վասպուրականի հայրենակցականի աշխատանքներուն:

Եղաւ հոգաբարձու Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ:

Սիրելի Արշաւիր, Վարագի բարձունքէն, Ապտղան բերդէն փունջ մը անթառամ ծաղիկ չիրիմիդ վրայ:

ՅՈՎ. ՀԱՅԱԳՈՐԾԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (33)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Ուրեմն ես սենեակս կ՚երթամ: Երբ կարելի ըլլայ, դուք ինծի կը տեղեկացնէք: Փիէր դուրս ելաւ եւ անոր ետեւէն ծին ունեցող քրոջ հնչիւն, բայց ոչ բարձր ծիծաղը լսուեցաւ:

Յաջորդ օրը իշխան Վասիլիյ եկաւ եւ փիտակ կոմսի տունը իջաւ: Փիէրը կանչեց եւ ըսաւ.

— Սիրելիս, եթէ դուք հոս ալ փեթերպուրկի կեանքը շարունակէք, ձեր վախճանը շատ գէշ կ՚ըլլայ, ուրիշ բան ըսելիք չունիմ ձեզի. կոմսը սաստիկ, սաստիկ հիւանդ է: Պէտք չէ որ զինքը տեսնես:

Այդ օրուընէ Փիէրը այլեւս չէին անհանգստացներ եւ ան ամբողջ օրը վերը իր սենեակը կ՚անցընէր միս-մինակ:

Երբ Պորիս անոր սենեակը մտաւ, Փիէր սենեակին մէջ կը պտըտէր, երբեմն անկիւններուն քով կը կենար, սպառնալի շարժումներ կ՚ընէր դէպի պատը, կարծես սուրով անտեսանելի հակառակորդ մը կը խոցէր եւ խստօրէն ակնոցներու վրայէն նայելով նորէն պտըտիլ կը սկըսէր, անորոշ բառեր կ՚արտասանէր, ուսերը կը թօթուէր եւ բազուկները կը պարզէր:

— Անգլիոյ բանը վերջացած է, ըսաւ ան, դէմքը խոժոռելով եւ մատը կէտի մը ուղղելով, Բիդդ, որպէս հայրենիքի եւ ժողովրդական իրաւունքի դաւաճան, կը դատապարտուի...

Ան վերջացուցած չէր դեռ Բիդդի դատավճիռը, ինքզինքը Նափոլէոնի տեղը կ՚երեւակայէր, որ հերոսներով արդէն Փա-տը-Քալէի դժուար անցքը կտրելով Լոնտոնը գրաւեր էր, երբ յանկարծ ներս մտնող երիտասարդ, բարեկազմ եւ գեղեցիկ սպան տեսաւ: Փիէր Պորիսէն բաժնուած էր տասնեւչորս տարեկան հասակէն եւ բացարձակապէս չէր յիշեր զայն. սակայն իրեն յատուկ արագ եւ ուրախ շարժումով մը բռնեց անոր ձեռքը եւ բարեկամաբար ժպտեցաւ:

— Դուք կը յիշէ՞ք զիս, հանդարտութեամբ եւ հաճելի ժպիտով մը հարցուց Պորիս, ես մայրիկիս հետ կոմսին եկայ, կարծեմ ան հիւանդ է:

— Այո, երեւի հիւանդ է, պատասխանեց Փիէր աշխատելով ճանչնալ երիտասարդը:

Պորիս զգաց, որ Փիէր չճանչցաւ զինք, բայց ծանօթացնելու հարկ չտեսաւ եւ ամենափոքր շփոթութիւն մը իսկ չկրելով, ճիշդ անոր աչքերուն մէջ նայեցաւ:

— Ռոստով կոմսը ձեզ այսօր ճաշի կը հրաւիրէ, ըսաւ ան բաւական երկար եւ Փիէրին համար անյարմար լռութենէ մը ետքը:

— Հա՛, կոմս Ռոստո՛վը, ուրախութեամբ բացագանչեց Փիէր, ուրեմն դուք անոր տղան էք, Իլիան, երեւակայեցէք, ես առաջին անգամէն չճանչցայ ձեզ: Կը յիշէ՞ք ինչպէս մենք Վորոբիէվ լեռը կը բարձրանայինք Տ. Ժաքոթի հետ... շատոնցուան բան է:

— Կը սխալիք, առանց արտօրալու, համարձակ եւ քիչ մը ծաղրական ժպիտով մը ընդհատեց Պորիս: Ես Պորիսն եմ, Աննա Միխայլովնա Դրուպեցկա իշխանուհիի որդին: Ռոստով կոմսի անունը Իլիա է, իսկ զաւկինը՝ Նիքոլայ: Իսկ ես Տ. Ժաքոթ երբեք չեմ ճանչնար:

Փիէր թափահարեց ձեռքերն ու գլուխը, կարծես վրան մոծակներ կամ մեղուներ թափեր էին:

— Ա՜հ, ամէն ինչ խառնեցի: Մոսկուա այնքան շատ ազգականներ ունիմ որ: Դուք Պորիսն էք... այո: Ա՛յ մենք ձեզ կը համաձայնինք: Ըսէք խնդրեմ, ի՞նչ կարծիք ունիք Պուլոնեան արշաւանքին վրայ: Անգլիացիք նեղը կ՚իյնան եթէ Նափոլէոն նեղուցը անցնի: Իմ կարծիքով այդ արշաւանքը շատ հնարաւոր բան է: Եթէ Վիլլինէվը զգոյշ չմնայ:

Պորիս տեղեկութիւն չունէր Պուլոնեան արշաւանքին մասին. ան լրագիր չէր կարդար եւ առաջին անգամը ըլլալով կը լսէր Վիլլինէվի անունը:

— Մենք հոս, Մոսկուայի մէջ, աւելի շատ հացկերոյթներով ու բամբասանքներով զբաղած ենք, քան քաղաքականութեամբ, ըսաւ ան իր հանդարտ, ծաղրական թոնով. ես այդ մասին բան մը չեմ գիտեր եւ չեմ խորհած, Մոսկուան բացառապէս բամբասանքներով է զբաղած, շարունակեց ան, ա՛յ, հիմա ձեր եւ կոմսին վրայ կը խօսին:

Փիէր ժպտեցաւ իր բարի ժպիտովը, կարծես երկիւղ կը կրէր իր խօսակցին համար, չըլլայ որ ան յանկարծ այնպիսի բան մը ըսէ որ ետքը ափսոսի զըղջալ: Սակայն Պորիս չափազանց պարզ, մեկին կը խօսէր, շիտակ Փիէրի աչքերուն մէջ նայելով:

— Մոսկուա բամբասանքէն զատ ուրիշ զբաղում չկայ, հիմա ամէնքը կը խորհին, թէ կոմսը որո՞ւ պիտի ձգէ իր հարստութիւնը, թէպէտ շատ կարելի է, ան մեզմէ շատ ապրի, բան մը որ ամբողջ հոգւովս կը փափաքիմ:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 28, ժամը 22էն մինչեւ լոյս

HOTEL GEORGE V
31, Avenue George V

ԳԵՂԵՑԻԿ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՆԱԽԱՍԱՐԴ պարախումբը — Նուագախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 20 ֆր., ուսանողներու կէս գին
Սեղանները ապահովել՝ հեռաձայնելով 924-38-54

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Իսիի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գազանճեանէ 20 ֆր. այրի Տիկին Մարիցա Պօյաճեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

×

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի Տեսչութիւնը խորին շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Արամ Շէխիկեանի 50 ֆր. նուիրատուութիւնը որպէս փոխան ծաղկեպսակի Ներսէս Զաքարեանի մահուան առիթով:

ՎԱԼԱՆՍ

Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը երախտագիտութեամբ, եկեղեցւոյ ծառայող հոգեւորականներու եւ աշխարհականներու անթառամ յիշատակին, որոշած է ամէն տարի Նոյեմբեր 15 (ամսուան երրորդ Կիրակին), որ կը զուգադիպի Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ օծման, արժանավայել ձեւով մատուցանել քառաձայն պատարագ եւ հոգեհանգիստ անոնց յիշատակին:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպութեամբ Յ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ մասնաճիւղին
Շաբաթ, Նոյեմբեր 14, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ
CASINO DE CHARBONNIERES
Մրցում լաւագոյն զգեստաւորուած զոյգերու
Կ'երգէ ԱԼԻՍ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ (ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ)
JACKY MAILLEREY et son Ensemble
COTILLONS
ՄՈՒՏՔ 15 ՖՐ.
Տեղերը ապահովել Կապոյտ Խաչի անդամուհիներուն մօտ

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ
նուիրուած

ԿՈՄԻՏԱՍԻ
ԵՒ ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿՆԵՐՈՒՆ

Հովանաւորութեամբ Վահան Վրդ. Թօփալեանի, կազմակերպութեամբ Վիէնի Հայ Ազգային Միութեան: Տեղի կ'ունենայ Կիրակի 15 Նոյեմբեր ժամը 15,30ին

Վիէնի Քաղաքապետարանի սրահը

Կը նախագահէ ՏՈՔԹ. Ա. ՍԱՐԱՖԵԱՆ
Ատենապետ Ս. Էթիէնի Ազգ. Միութեան

Կը խօսին ՎԱՀԱՆ ՎՐԴ. ԹՕՓԱԼԵԱՆ, Կոմիտաս վարդապետի մասին եւ Պր. Հ. ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ՝ Յովհ. Թումանեանի մասին

Խօսնակ Պր. Ժորժ Մաս (Լիոնէն)

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Կը մասնակցին արտասանութիւններով՝ Պ. Խմ. Թաշճեան, Օրիորդներ Արսինէ Կարապետեան, Էլիզապէթ Քէլէշեան, Արաքսի Աճէմեան, Տիկ. Ալիս Գալուստեան, Մարի Կարապետեան (Տէսինէն), Պ. Գաբրիէլ Զելէպեան (երգերով): Պարեր եւ խմբերգներ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սեւան» խումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Միհրան Թորոսեանի:

Մուտքը ազատ է

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՆԱՀԱՆԳԱՅԻՆ Մուրատ Ռստումնասիրաց Փարիզի կեդր. Վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները Շաբաթ երեկոյեան (14 Նոյեմբեր) ժամը ճիշդ 20,30ին հայրենակից Տէր եւ Տիկին Ղազար Դանիէլեանի բնակարանը, 41 Ռիւ տը լա Տէֆանս, Իսի լէ Մուլինօ: Օրակարգ՝ 24 Հոկտեմբերի ժողովին օրակարգի շարունակութիւն:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեօ-Քաշանի մասնաճիւղին ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն (Նոյ. 11) ժամը 9ին Տիկին Փափազեանի բնակարանը 6, Ռիւ Շառլ-Միշէլ, Պանեօ:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Անիէռ - Պուա Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ընկերահամակրական հաւաքոյթ մը կը սարքէ բաժակ մը թէյի շուրջ, Դեկտ. 6ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը: Հասցէ՝ 1. Փլաս Օթէլ տը Վիլ:

Կը հրաւիրուին ընկեր - ընկերուհիները եւ համակիրներ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ
մասնաճիւղին կողմէ

15 Նոյեմբեր Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին Քաղաքապետարանի սրահը Ռիւ Վոլթէր

«ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ»

Բեմադրութեամբ
Բեմասիրաց Թատերախումբին

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
40ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 7 Մարտ 1971 կէսօրէ ետք ժամը 2,30ին: Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը:

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՍՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revêtement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Խնճոյք - ճաշ Դաշնակցութեան 80ամեակին առթիւ, նախաձեռնութեամբ Առնուվիլ - Սարսէլի Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի, Նոյեմբեր 21ին:

×

Իսիի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը կազմակերպած է այցելութիւն մը Մոնմօրանսիի ծերանոցին Դեկտ. 6ին, գեղարուեստական բաժինով: Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ հեռաձայնելով Տիկին Սրապեանի 626-42-48, Տօնիկեանի 642.62.45, Յովսէփեանի 642-99-01:

Օթոքարը կը մեկնի ժամը 13,30ին, Փլաս Լէոն Պլումէն: Գին 10 ֆր.:

×

Իսիի Կապոյտ Խաչի տարեկան ճաշը Փետրուար 20ին:

×

Խայեան Սանուց Միութեան ընկերահամակրական ցերեկոյթը Կիրակի 13 Դեկտեմբեր ժամը 15-19: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

«ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ»ը կը կազմակերպէ իր երկրորդ «ԿԱԼԱ» գեղարուեստական ցերեկոյթը Դեկտեմբեր 13ին, ժամը 14,30ին, «Էքոլ Նորմալ»ի Քորթօ սրահին մէջ, 114 պուլ. Մալզերպ: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

×

Սեբաստիոյ Դիւրայի Հայրենակցական Միութիւնը կը պատրաստուի Հայաստանէն եկած հայկական գեղեցիկ ֆիլմ մը ներկայացնել, Իսիի Ալամպրայի սրահին մէջ, Դեկտեմբեր մէկին: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 21ին:

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան Ցերեկոյթ-Պարահանդէսը 21 Մարտ:

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԱՒՍՏՐԻԱ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ԿԱՂԱՆԴԻ ԱՌԹԻՒ

Zell Am See

Մեկնում Դեկտ. 21 Թրէն տէ նէժով Կառ տը լ'Էսթէն, վերադարձ Յունուար 3 նոյն կայարանէն:

ՊՐԻՒՔԻ մէջ (Զել ամ Զէի մօտ), հովերէն պատսպարուած 758 մեթր: Բոլոր մարզական զբօսանքները՝ դահուկ, լիւժ, փաթինաժ, եւայլն:

Բնակութիւն լաւ պանդոկի մը մէջ, ճաշով միասին:

Մասնակցութիւն 485 ֆր. բոլոր ծախքերը մէջը:

Կանխավճար՝ 100 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին:

ԶԵԼ ԱՄ ԶԷ, Սալցպուրկի մէջ ձմեռնային մարզական հրաշալի կայան մը, գեղեցիկ լիճի մը եզերքը, պաշտպանուած սաստիկ ցուրտերէն բարձր լեռներուն շնորհիւ: Զուարճութեան վայրեր, սինեմա, պարահանդէս, սրճարան, ֆոլքլորիք երեկոյթներ եւայլն:

Մասնակցութիւն՝ 525 ֆր.:

Կանխավճար՝ 100 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին:

Ծախքերուն մէջ են ճամբորդութեան գինը (Բ. կարգով) եւ բնակութիւնն ու ճաշը, բացի ճամբորդութեան ճաշերէն:

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Հ.Մ.Ը.Մ. - ԱՐԾԻՒ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՌԷԱԼԻ սրահին մէջ
Այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ:

Նուագախումբ
ԿԻ ՄԱԹԷՈՆԻ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մեր բաժանորդներէն կը խնդրենք որ հասցէի որեւէ փոփոխութեան առթիւ վարչութեան յայտնեն իրենց ՀԻՆ եւ ՆՈՐ հասցէները, գրաւոր, փոփոխութենէն 3-4 օր առաջ:

Հասցէի որեւէ փոփոխութիւն չընդունուիր հեռաձայնով:

ՍԱԿ՝ 5 Ֆր.:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐ)

Գրեց՝ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Տպարան՝ Համազգային, Պէյրութ:
Լաթակազմ, ընտիր տպագրութեամբ հատոր մը, 280 էջ:

Գին 15 ֆրանք

Կարելի է անձամբ դիմել «Յառաջ»ի կամ՝ հեղինակին՝

Mr. M. Ghazarian
3, Rue des Trois Pierres
LYON 7e

Մարսէյլի մէջ՝ Թիւթէլեանի
4, Ռիւ Փարմանթիէ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՐԱՄԸ

(մահուան յիսնամեակին առթիւ)
Հրատարակութիւն
Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
Լաթակազմ, 550 էջ
Կարելի է ԱՆՁԱՄԲ դիմել «Յառաջ»ի
ԳԻՆ՝ 25 ՖՐԱՆՔ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տարեկան Տար· 90 ֆր· Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար· 115 ֆր· Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
11
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MERCREDI
11 NOVEMBRE
1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11·963

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.963

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

Ի՞ՆՉ ԲԵՐԱՒ, Ի՞ՆՉ ՏԱՐԱՒ

Ռուսական յեղափոխութիւն...

Ա՜յս էր մեր սպասածը, երբ Չեխով, Անդրեյեւ եւ մանաւանդ Մաքսիմ Կորքի կ'ուսումնասիրէինք ու կը թարգմանէինք սուլթանախնամ Ստամպոլի մէջ...

Յաճախ ձեռագիրները կը թողնէինք Իզմիր, ուր աւելի թոյլատու էին գրաքննութեան պայմանները, շնորհիւ հայ պաշտօնեայի մը։

Մեծ ժողովուրդի մը երկունքն էր որ կ'աւետէր «Մրրկահաւը»։ Եւ տեսակ մը կիրք դարձած էր ամէն շաբթու նոր թարգմանութիւն մը ճարել ռուսական գրականութենէն։

Մինչեւ անգամ ձեռնարկներ կը փորձէինք, ռուսերէն սորվելու համար։

Կ'ուզէինք բուն իսկ աղբիւրէն, բնագրէն ըմպել նոր ժամանակներու յեղափոխական շունչը։ Տառապանքէն անդրանցած ժողովուրդի մը տաղանդաւոր զաւակներուն փոթորկաձայն պոռթկումը։ Անոնց իմաստութեան ինչպէս արուեստին խորութիւնը։

Եւ ահա պատկերը, երեսուն տարի վերջը։ Շարժանկար մը, որ գլխու պտոյտ կը պատճառէ իր հակասութիւններով եւ հակադրութիւններով։ Իր գլորգլին եւ լեւէջներով։

Ժխտել 1917ի Հոկտեմբերեան (Ն. Տ. Նոյ. 7) յեղափոխութեան դրական արդիւնքները՝ պիտի նշանակէր չըմբռնել ժամանակակից խմորումներուն եւ խլրտումներուն իմաստը։

Ալեկոծութիւն՝ արեւմտեան Եւրոպայէն մինչեւ Միջին Արեւելք։ Ատլանտեանի լուսացնցուղ ափերէն մինչեւ Ծայր. Արեւելքի խաւարակուռ շամբուտները։ Ստորերկրեայ փոթորիկ մը, պարբերական ցնցումներով։

Տարիներով քարոզուած գաղափարնե-րը, ցանուած սերմերն են որ ձեւ ու մարմին կ'առնեն այս կամ այն ուղղութեամբ։ Երբեմն յուշիկ-յուշիկ, բնաշրջութեան օրէնքով։ Երբեմն շառաչալից։ Քար քարի վրայ չձգելով։

Ռուսական յեղափոխութեան ճամբան շատոնց հարթուած էր 1905ի եւ 1917 Փեբրուարի շարժումներով։

Բայց, պոլշեւիկները կրցան օգտագործել իրենց հակառակորդներուն ձախողանքները։ Եւ այսօր ամէն առաքինութիւն կը վերագրեն իրենց վարիչներուն հանճարին եւ կազմակերպութեան ուժին։

Այսպէս կամ այնպէս, ահռելի փլուզում մըն էր որ տեղի ունեցաւ ցարական Ռուսաստանի մէջ։

Ամբողջ կարգուսարք մը փլաւ հիմնայատակ, վերէն վար, իր տեղը տալու համար ամեհի ուժի մը, որ իր կարգին պիտի վերածուէր մենատիրութեան։ Լուծ մը ամենակալ եւ ամենակուլ։ Աննախընթաց՝ ազգերու պատմութեան մէջ։ Համատիրութիւն, որ երեսուն տարի վերջն ալ՝ կը պահէ ահուսարսափի նոյն մեթոտները, պահպանելու համար իր գոյութիւնը։

Լեռնակուտակ հատորներ հրատարակուած են եւ դեռ կրնան հրատարակուիլ, պարզելու համար այս նորօրինակ իշխանութեան չարն ու բարին։

Երբ կ'ըսենք՝ ի՞նչ բերաւ, ի՞նչ տարաւ, — հանդոյց մը քակելու փորձ չէ որ կը կատարենք։

Դէմ դիմաց դնել ժխտականն ու բացասականը, կը նշանակէ խրիլ ակադեմական մարզանքներու մէջ։

Ամէն պարագայի տակ, բուն ռուս ժողովուրդին ոգիէն բխած յեղափոխութիւնը չէ որ կը փառաբանուի այսօր։ Ոչ ալ մանաւանդ փոքր ժողովուրդներու երազածը։

Ընկերվարութի՞ւն։ Ազատագրո՞ւմ աշխատաւոր բազմութեանց։ Ժողովուրդներուն ինքնորոշո՞ւմ։ Իրականացո՞ւմ ազատութեան եւ արդարութեան։ Խափանո՞ւմ աշխարհակալութեան։

Հարկ է առանձին յօդուածաշարք մը նուիրել իւրաքանչիւր հարցումի։

Ամբողջ բարոյական ըմբռնումներ ծաղրանկարի վերածուեցան, իբրեւ հետեւանք Լենին-Ստալինեան քարոզներու։

Միջնադարեան հաւատաքննութիւնը, լրտեսութիւնը, մատնութիւնը, անճար բազմութեանց ստրկացումը դարձաւ պետական ճարտարարուեստ։

Եւ տեսանք բարքեր, խաղեր, դաւեր, որոնք յատուկ էին միայն քաղքենի-դրամատիրական կարգուսարքերու։

7 Նոյեմբեր 1948 Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԶՕՐԱՎԱՐՆԵՐԸ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՆ

Ուաշինկթընէն կը հաղորդեն, թէ երկու ամերիկացի զօրավարները՝ Խուպըրտ Շերէր եւ Քլօտ Մքքուարի, որոնք Հոկտեմբեր 21էն ի վեր Հայաստան կը գտնուէին, երբ իրենց օդանաւը անցաւ Թուրք - խորհրդային սահմանագլուխը, ետ պիտի վերադառնան։

Ուաշինկթընի խորհրդային դեսպանն է, Անատոլի Դոբրինին, որ հեռաձայնած է Արտաքին Նախարար Ու. Ռոճըրսի՝ տեղեկացնելու համար անոր, թէ երկու զօրավարները «ազատ պիտի ձգուին եւ իրաւունք պիտի ունենան մեկնելու Խորհրդային Միութենէն»։

Ամերիկեան կառավարական շրջանակներու համաձայն, ամերիկեան օդանաւն ու զայն վարող օդանաւորդն եւս իրաւունք կը ստանան մեկնելու Լենինականէն։

Ինչ կը վերաբերի Թուրք գնդապետին, որ զօրավարներուն հետ կը գտնուէր, երբ օդանաւը կ'անցնէր խորհրդային սահմանը, արդէն իսկ վերադարձած է Թուրքիա։ Խորհրդային իշխանութիւնները Թուրքերուն յանձնած են գնդապետը Քըզըլչաք քաղաքի սահմանագլուխին մօտ։ Այս վերջինը Անգարա մեկնած է անմիջապէս։

Երկու զօրավարներու եւ Թուրք գնդապետին ազատ արձակումով վերջ կը գտնէ կարեւոր հարց մը, որ երեք շաբաթէ ի վեր լարուած կացութիւն մը ստեղծած էր Ուաշինկթընի եւ Մոսկուայի միջեւ։

Ուաշինկթըն վերջին օրերուն խստացուցած էր իր դիրքը «անհարկի ձգձգումներուն համար» եւ, նոյնիսկ, պոյքոթի ենթարկած էր Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան տարեդարձին առթիւ կազմակերպուած պաշտօնական տողանցքը, Կարմիր Հրապարակի վրայ։

Զօրավարներուն եւ Թուրք գնդապետին ազատ արձակման կապակցութեամբ ոչ մէկ յիշատակութիւն կը կատարուի խորհրդային երկու օդաչուներու մասին։ Նախապէս կը կարծուէր, թէ «փոխանակութիւն» մը տեղի ունենայ, մինչդեռ այժմ փոխանակութեան մը մասին չի խօսուիր։

Մոսկուա, ապահովաբար, չէ ուզած բարդացնել իր յարաբերութիւնները Մ. Նահանգներու եւ Թուրքիոյ հետ։

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՕԼ ՅԱՆԿԱՐԾԱՄԱՀ

Երեքշաբթի առաւօտ ժամը 10ին միայն կը հաղորդուէր, որ Երկուշաբթի իրիկուն Պուասըրէի իր բնակարանին մէջ, յանկարծամահ եղած է Զօր. տը Կօլ, նախկին նախագահ Ֆրանսայի Հանրապետութեան։ Տը Կօլ ժամը 19էն 20ի ընթացքին է որ մեռած է, իր բազկաթոռին մէջ երբ հեռատեսիլ կը դիտէր։

Գնդապետ էր միայն, երբ 1940ին կ'անցնէր Լոնտոն, ուր շնորհիւ Յունիս 18ի իր կոչին պիտի անցնէր պատմութեան։ 1945ին կը վարէր ազատագրուած Ֆրանսայի առժամեայ դահլիճը, ապա կը քաշուէր քաղաքական կեանքէն մինչեւ 1958ի Մայիսեան օրերը, երբ Ալժէրի զինուորական պետական հարուածէն ետք, Սալանի հրաւէրով կը վերադառնար իշխանութեան գլուխ, նախ իբրեւ նախաբարապետ ապա, Հանրապետութեան նախագահ, որ ըստ 1958ի Սեպտեմբերին մշակուած Սահմանադրութեան, կը ստանար գործադիրի իրաւասութիւններ։

Ծնած էր 1890ին, Լիլ, եւ քանի մը օրէն պիտի տօնէր իր 80ամեակը։ Երեքշաբթի օր, նախարարաց բացառիկ Խորհուրդ մը կը գումարուէր թէեւ տը Կօլ կտակով կը մերժէ ազգ. յուղարկաւորութիւն եւ միայն պարզ արարողութիւն մը կ'ուզէ Քոլոմպէի մէջ։

Վերջերս լոյս կը տեսնէր «Յոյսի յուշերը» եւ ներկայիս կ'աշխատէր անոնց Բ. հատորին վրայ։

Մեր յաջորդ թիւերով աւելի երկար կը խօսինք իր կեանքին եւ գործին մասին։

ADRESSE AUX NATIONS

Une nombreuse Assemblée, réunie le 8 Novembre 1970 au Centre Parisien des Congrès Internationaux sous la présidence de M. Gabriel MARCEL, de l'Académie des Sciences Morales et Politiques, entourée de personnalités internationales marquantes du monde religieux, diplomatique, politique, universitaire, juridique, littéraire, artistique et industriel ;

Rappelle avec solennité et fermeté à toutes les Nations du monde et plus spécialement aux Hautes Parties Contractantes du Traité de Sèvres les engagements pris à l'égard du peuple arménien durant la première guerre mondiale par les Alliés, puis lors de la Conférence de la Paix tenue à Paris en 1919 et enfin par le Traité signé à Sèvres le 10 Août 1920 ;

Entend qu'aucun effort ne soit épargné pour que ce peuple reçoive enfin réparation de l'incommensurable dommage qu'il a subi du fait des déportations et du génocide perpétrés à son encontre et que lui soient restitués les territoires qui sont les siens depuis des millénaires, tels qu'ils sont délimités par la sentence arbitrale du Président Woodrow Wilson rendue en conformité des principes énoncés par le Pacte de la Société des Nations ;

Affirme qu'en rendant justice au peuple arménien les Nations auront franchi une étape de plus vers l'instauration d'un ordre international plus conforme aux Droits de l'Homme, d'où seront bannies les violations de la dignité des peuples et la primauté de la Force sur le Droit, sources de conflits internationaux renouvelés, et qu'ainsi elles auront contribué à asseoir de façon durable la Paix dans le monde.

Ֆիկառօ Երեքշաբթի առաւօտ, Գ. էջի Ա. սիւնակին տակը, քանի մը տողով արձագանգ կը հանդիսանար վերոյիշեալ ուղերձին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԳԻՊՏՈՍ, Սուտան եւ Լիպիա որոշեցին համադաշնակցութիւն մը հաստատել իրենց երկիրներուն միջեւ, որպէսզի դէմ դնեն «գաղթատիրութեան եւ սիոնականութեան» վտանգին։ Համադաշնակցութիւն մը կազմելու որոշումը առած են երեք երկիրներու նախագահները Գահիրէի մէջ։ Ծրագիրը իրագործելու պայմաններու եւ միջոցներու մասին խորհրդակցութիւններ տեղի պիտի ունենան մասնաւոր յանձնախումբերու եւ կոմիտէներու մէջ։

ՓՐԱՆՔԱ որոշեց դատի քաշել այն բոլոր Չեխերը, որ Չեխոսլովաքիոյ վրայ կատարուած խորհրդային յարձակումին առթիւ Զուիցերիա ապաստանած են։ Անոնց թիւը 10·000ի կը հասնի։

ԵԹՈՎՊԻՈՅ կայսրը՝ Հայլէ Սելասիէ այցելած է Պալին։ Տեսակցութիւնը տեւած է կէս ժամ։

ԻՐԱՆԻ վեց ոճրագործներ առեւանգեցին իրանեան օդանաւ մը շեղել իր ճամբան մինչեւ Պաղտատ։ Թեհրան ասոնց վերադարձը պահանջեց Իրաքի իշխանութիւններէն։

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ մէջ կը շարունակուին լեհ-գերման խօսակցութիւնները։ Բանակցութիւնները դժուարութեանց կը բախին յատկապէս Օտեր-Նայս սահմանագիծի հարցին կապակցութեամբ։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Արտաքին նախարարը՝ Գրոմիկօ Իտալիա մեկնեցաւ պաշտօնական այցելութեան։ Գրոմիկօ այս առթիւ հանդիպում մը պիտի ունենայ Պապին հետ։

ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԻ առթիւ «Յառաջ» վաղը լոյս չի տեսներ։ Մեր յաջորդ թիւր՝ Նոյեմբեր 13, Ուրբաթ։

ԶՐՈՅՑ՝ ԱՆԴՐԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

Սովորաբար, ինչպէս գիտենք, մարդ մի անգամ է ծնւում եւ մի անգամ մեռնում:

Բայց ահա երազում... այս քանի անգամ է, որ մեռնում եմ...

Եւ այսպէս, անցեալ օրը ես մեռայ:

Այս անգամ անդրաշխարհի սահմանագլխում ինձ հանդիպեցին տեղական թղթակիցները: Ցանկարծակիի եկայ:

— Ներեցէք, դուք...

— Մենք հրեշտակապետական, առաքելական ատրճաններ ունենք, — պատասխանեց նրանցից մէկը, — բայց ըղբաղւում ենք լրագրութեամբ. ասացէք, խնդրեմ, ի՞նչպէս էք զգում ձեզ, ի՞նչպէս մեռաք...

ԵՍ — Բարեյաջող: Շնորհակալութիւն բժիշկներին:

ԹՂԹԱԿԻՑ — «Երկիր – Անդրաշխարհ» երթուղին ի՞նչպէս գտաք:

ԵՍ — Սքանչելի. մի թերութիւն ունի. շարժումը միակողմանի է: Ետ մնալ չի կարելի:

ԹՂԹԱԿԻՑ — (Համլէտավարի) Ո՛չ, ո՛չ, այստեղից չի վերադարձել դեռ ոչ մի ճամբորդ: Բայց դրա փոխարէն շատ են մեզ մօտ այնպիսիներ, որոնք չնայած այստեղ են գրանցուած, բայց փաստօրէն ապրում են երկրի վրայ: Եթէ չեմ սխալւում, նրանք կոչւում են ԱՆՄԱՀՆԵՐ: Վերցրէք թէկուզ Կոմիտասին, Թումանեանին, նրանք աւելի երկրի վրայ են ապրում, քան (հեգնանքով) ԱՆՄԱՀՆԵ՞Ր... ի՛նչպէս չէ, եթէ մարդը մահացաւ՝ ուրեմն մահացաւ, էլ «անմահ» ո՞րն է:

ԵՍ — Այո, բայց նրանց գործերը...

ԹՂԹԱԿԻՑ — (Ընդհատելով) Նրանց գործերը նոյնպէս փոխադրւում են այստեղ, նայւում են, վերանայւում, արդարները գրանցւում են դրախտում, մընացածը՝ դժոխք: Երկնային հաստատութիւններն ու գրատեսչութիւնները աշխատում են անվթար, իսկ դուք...: Շատերին դուք արձաններ էք կանգնեցրել եւ, ընդհակառակն, շատերին դուք խաչել էք, անարգել եւ նետել մոռացութեան գետը, այն ինչ մեզ մօտ նրանք դժոխային քաղաքացիներ են...: Այսպէս աշխատել չի կարելի: Ի՞նչ նորութիւններ կան Երեւանի գրական աշխարհում:

ԵՍ — Զանազանութիւն: Գրողները գրում են, քննադատները...: Քննադատները չեն քննադատում:

ԹՂԹԱԿԻՑ — Ինչո՞ւ:

ԵՍ — Գտնում են, որ այդպէս աւելի լաւ է առողջութեան համար:

ԹՂԹԱԿԻՑ — Կիրովականում ի՞նչ աղմուկ է:

ԵՍ — Առանձնապէս ոչինչ: Հիմնադրուեց Հայաստանի գրողների միութեան Կիրովականի մասնաճիւղը: Մասնաճիւղը շուտով կը ստանայ աւտոմեքենայ, գրամեքենայ, քարտուղարուհի՝ զանգի կոճակով եւ գրականութեան զարգացման համար խիստ անհրաժեշտ նման բաներ:

ԹՂԹԱԿԻՑ — Ի՞նչ դրութեան մէջ են արձակն ու չափածոն:

ԵՍ — Լաւ: Առաջատարը մնում է բանաստեղծութիւնը: Կան նաեւ հիանալի արձակագիրներ. բայց...: Վերջերս լոյս տեսան Շիրազի, Սահեանի, Հր. Յովհաննիսեանի, Էմինի գրքերը: Չէ, դեռ հաց ու պանիր պիտի ուտի մեր արձակը, չափածոյին հասնելու համար:

ԹՂԹԱԿԻՑ — Մաղադեց, պոեզիա...

ԵՍ — Նոյն կարծիքին եմ եւ ես: Առաջաւոր բանաստեղծներից Գէորգ Էմինը միրուք թողեց եւ պիտի ասել, որ դա մեծապէս աղդեց հէնց իր պոեզիայի վրայ: Լրջացաւ, խորացաւ: Եթէ ես էլի մի անգամ առիթ ունենամ խառնուելու պոեզիայի գործերին, ապա ամենայն լրջութեամբ խորհուրդ պիտի տամ մի քանի պոէտների, որ միրուք թողնեն...:

ԹՂԹԱԿԻՑ — Արձակագիրների մէջ միրուք երեւա՞ց...:

ԵՍ — Ո՛չ, բայց լաւ արձակագիրներ, թէկուզ անմիրուք՝ կան: Նրանք դժուարութեամբ են մտնում գրականութեան գիրկը, սակայն ի վերջոյ մտնում են:

ԹՂԹԱԿԻՑ — Հետաքրքիր է:

ԵՍ — Շատ հետաքրքիր: Նրանք իրենց վէպերում պատմական բերդեր են կառուցում: Մէջը լցնում են հայ ռազմիկներ, յետոյ թշնամու զօրքը բերում են, շրջապատում բերդը եւ կռիւն սկսում է: Մի սպանուած Հայի դէմ՝ տասը ոսոխի գլուխ է թռչում ու վէպը թէժանում է: Յետոյ հայ սակաւաթիւ զինուորները դուրս են գալիս բերդից, յարձակւում թշնամական բանակի վրայ եւ ոչնչացնում նրանց մինչեւ վերջին մարդը... Նման վէպերը սպառւում են ժամերի ընթացքում...:

ԹՂԹԱԿԻՑ — Օ-լա-լա...

ԵՍ — Օ-լա-լա եւ մի բան էլ աւելի: Ժողովուրդին հաց պէտք է տալ, — ասում են որոշ «հացթուխներ», — թէկուզ դա լինի սեւ...: Ու տալիս են: Սեւ հա՞ց: Ոչ: Սեւ հաց յիշեցնող ինչ որ բան, որը կոչւում է ոչ այլ ինչ՝ «հայրենասիրական վէպ»: Ըստ էութեան այստեղ ոչ հայրենիք կայ, ոչ վէպ: Կայ միայն գրող կոչուելու, գիրք տպելու յաջողութեամբ պսակուած մարմաջ... Դեմիրճեանին պիտի հանդիպե՞մ:

ԹՂԹԱԿԻՑ — Նայած...

ԵՍ — Ի՞նչ նայած: Ես ուզում եմ անպայման տեսնել նրան եւ ասել մի քանի խօսք. «Վարդանանք» գրեց եւ չգրեց, թէ ի՞նչպէս գրեց, ի՞նչպէս գրեց, ի՞նչպէս պէտք է գրել եւ ի՞նչպէս գրուեց այդ հիանալի վէպը, որպէսզի նորերը սովորէին, թէ ինչպէս պէտք է գրել հայրենասիրական պատմավէպ:

ԹՂԹԱԿԻՑ — Նորարարութեան մասին ի՞նչ կ'ասէիք...

ԵՍ — Ի՞նչ կարող եմ ասել: Դա մի ճանապարհ է, որը վերջ ի վերջոյ տանում է մինչեւ Գրիգոր Նարեկացին: Այո՛, այո՛, պարզւում է որ Նարեկացին ամենամեծ նորարարն է եղել եւ ինքը ոչ մի տեղեկութիւն չի ունեցել այդ մասին:

ԹՂԹԱԿԻՑ — Այն ժամանակ գիտական քննադատութիւն չի եղել:

ԵՍ — Գիտական քննադատութիւն եղած տեղը Նարեկացի՞ կը լինի... Չէ, չի լինի... Ի դէպ, Չարենցին պիտի հանդիպե՞մ:

ԹՂԹԱԿԻՑ — (Երեսը դարձնելով դէպի հարաւ) Այ, տեսնում էք, այս ամբողջ աշխարհամասը դրախտի հայկական սեկտորն է: Ահա, ահա քո Չարենցը: Բոլինը՝ Միսաք Մեծարենցն է, դուրս են եկել զբօսանքի: Բայց դու ի՞նչ գործ ունես Չարենցի հետ: Չարենցը սուրբ է...

Այնտեղ էր, որ զարթնեցի:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

ԿԵՑՈՒԱԾՔ

Եթէ նոր սերունդին կարեւոր մէկ մասը կը մնայ անտարբեր ազգային մեր արժէքներուն հանդէպ, հակառակ միութեան մը դրօշին ներքեւ գործելուն, պատճառը այն է, որ տեղ-տեղ պահանջուած հակակշիռը չի պահուիր անոր վրայ:

Ամէն մարմին ունի իր ծրագիրը, արդինք՝ գաղափարականութեան մը կամ առաջադրութեան մը, զոր կեանքի մէջ իրականութիւն դարձնելու նպատակով կազմած է:

Երիտասարդական, Պատանեկան, Մշակութային եւ այլ միութիւններու մաս կազմող անդամներու, — երիտասարդ ըլլան թէ տարեց, — բացատրուած է այս բոլորը:

Աւելին. անոնց բոլորին տրամադրուած է տպագրուած կանոնագիր – ծրագիր մը, ուր կան իրենց ընելիքները:

Այսուհանդերձ, կը տեսնուին գլխապտոյտ պատճառող շեղումներ ամէն տեղ:

Այսպէս. միութիւններէ շատերուն ծրագրին մէջ գրուած է, թէ պէտք է կազմակերպուին դասախօսութիւններ հայ լեզուի, մշակոյթի, պատմութեան եւ այլ մտաւորական հարցերու շուրջ, որոնց պէտք է ներկայ ըլլան անդամներ:

Բայց երբ վարիչ մարմինը կը կազմէ նման դասախօսութիւններու շարք մը, դուք չէք տեսներ միութեան անդամները այդ դասախօսութեան առեն:

Զենք խօսիր հայերէնը ուրացողներու մասին:

Կը ճանչնանք միութիւններ, որոնց ծրագիր-կանոնագիրը կ'ըսէ թէ միութեան ժողովներու լեզուն եւ արձանագրութիւններ պէտք է ըլլան հայերէնով, բայց երբ իրարու մօտ կուգան անոր անդամները, տեղ մը կը խօսին անգլերէն, ուրիշ տեղ մը՝ սպաներէն եւ այլուր՝ ֆրանսերէն:

Այս վիրաւորիչ կեցուածքին առթիւ ձեր վրդովումը կը մնայ ձայն բարբառոյ յանապատի, որովհետեւ դուք ոչ մէկ հանգամանք ունիք կանոնաւորէ կատարուած աններելի շեղումը յիշեցնելու:

Շատ մը միութիւններու տարեկան հրապարակային ձեռնարկները հեռու են կրթիչ եւ տոհմիկ բնոյթ կրելէ: Պար, դինարբուք, արտառոց զուարճութիւններ և մակերեսային զեղումներ կը դրաւեն ձեռնարկներու մեծագոյն մասը. հայկականութիւն բուրող՝ ոչի՛նչ:

Էր առեն մը, որ հրապարակային ձեռնարկներուն, հայրենակցական միութեանց՝ հերոսամարտներու կամ համազգային արժէքով դէպքի մը տարեդարձը պանծացնելու առթիւ, յայտագրին մէջ պատուոյ իրենց տեղը կ'ունենային հայկական երգեր, մենապարեր, խմբապարեր, արտասանութիւն, եւայլն: Կարծես հնութեանց կարգը անցած են անոնք: Հիմա, նման հաւաքոյթներու առանցքը ճաշերն են եւ եւրոպական պարերը:

Օրուան տօնակատարութեան մասին հարեւանցի անդրադարձումն իսկ տաղտկալի կը թուի:

Երիտասարդութիւնը չողեւորիր անոնցմով:

Զենք խորհիր, թէ հայկական որեւէ միութիւն կամ կազմակերպութիւն համաձայնած ըլլայ, որ իր հովանիին տակ կազմուած երիտասարդական կամ պատանեկան միութիւն մը ազատ ըլլայ սեփական սրահներու մէջ օտար լեզու խօսելու, դրէ իր անդամներուն օտար լեզուով խմբագրուած հրահանգներ ու հրամցնէ անոնց դարձեալ օտար լեզուով յայտագիր՝ հրապարակային ձեռնարկի մը առթիւ:

Բայց կարծես սիրաշահելու համար հայկականութիւնը ուրացող պատահական ոեւէ երիտասարդ, դարձած ենք զիջող, թոյլ տուած ենք, որ անոնք ունենան լուրջ շեղումներ, միայն թէ՝ մընան կապուած մեր միութեան, երեւութապէս:

Զանոնք դաստիարակելու, անոնցմէ տիպար Հայեր պատրաստելու գործին մէջ եղած ենք թոյլ:

Կ'ըսեն, թէ բողոքականութիւնը եւ կաթոլիկութիւնը մեր մէջ հող գտաւ, որովհետեւ ոչ-լուսաւորչական քարոզիչներ յօրէն, հաղուստ, դրամ եւայլն տալով աղքատ Հայերու, զանոնք շահեցան իրենց կողմը:

Ներկայիս, մենք երիտասարդներու կուտանք մեր սրահները, մեր թերթերը, մեր ձրի ներբողները, մեր բեմերն ու քիչ մը ամէն բան, ունենալու համար զանոնք մեզի հետ, վաղուան մեր նուաճումներուն ի խնդիր:

Գոնէ երկսեռ անոնց հանդիպումները

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Այո, չէք հասկնար, որովհետեւ տեղեկութիւն չունիք թէ տիկին Զարուհիի հետ ամուսնանալու ծրագիր մը ունիմ... Կ'երեւայ որ չէք իմացեր, թէեւ այս բանը զարմանալի կը թուի ինծի, քանի որ, եթէ չեմ սխալիր, սերտ բարեկամներ էք Պ. Արամին հետ:

— Գիտեմ որ այդպիսի բան մը կայ, պատասխանեց Վահան:

— Արդ, վերջնական կարգադրութիւնները պիտի ընէինք այս օրերս եւ ահա ներկայ իրարանցումները ծագեցան եւ Բարսեղ էֆէնտի ուզեց գործը յետաձգել մինչեւ որ ամէն բան կարգի մտնէ:

— Բայց այդ ամուսնութիւնը ի՞նչ կապակցութիւն ունի քաղաքական կացութեան հետ:

— Ծիշդ ես ալ այդ կ'ուզեմ հասկնալ: Ի զուր ջանացի համոզել Բարսեղ էֆէնտին որ այս շարժումները կարեւորութիւն չունին եւ թէ մենք մեր գործը կըրնանք տեսնել: Անպատճառ պնդեց որ քանի մը օր սպասենք եւ ի վերջոյ ես ալ հաւանեցայ խորհելով թէ մինչեւ շաբաթ մը կացութիւնը կը պարզուի: Բայց ահա հիմա կը վախնամ որ խնդիրը երկարի, եթէ Սելանիկի բանակը չկրնայ անմիջապէս քարափին տիրել:

— Ի՞նչ վնաս կայ ատոր մէջ, չէ՞ք կրնար քիչ մը սպասել:

— Անշուշտ կրնամ սպասել եթէ կարգ մը պարագաներ զիս չստիպեն անմիջապէս որոշում տալու:

— Ի՞նչ են արդեօք այդ պարագաները:

— Զուտ անձնական խնդիրներ...

— Ուրեմն չեմ ստիպեր որ ինծի բացատրէք:

Եւ Վահան խօսակցութիւնը լրացած նկատելով հեռանալու շարժում մը ըրաւ:

— Կը խնդրեմ, ըսաւ Շաւարշ, ուրիշ բան մըն ալ պիտի ըսեմ:

— Խօսեցէք:

— Գիտեմ որ դուք մտերիմ բարեկամներ էք Բարսեղ էֆէնտիենց հետ, մանաւանդ իր զաւկին՝ Արամ էֆէնտիին հետ:

— Այնպէս է, հաստատեց Վահան:

— Ծիշդ ատիկա գիտնալով ձեզմէ ծառայութիւն մը պիտի խնդրեմ, քանի որ դիպուածը մեզ իրար հանդիպցուց այս առտու:

— Ի՞նչ ծառայութիւն կը սպասէք ինծմէ:

— Պարզապէս Բարսեղ էֆէնտին տեսնել եւ իրմէ խնդրել որ այլեւս վերջ տայ այս ձգձգումներուն:

— Եւ ձեր միութիւնը փութացնե՞լ:

— Այո... Թէեւ ձեզի հետ սերտ բարեկամութիւն չունիմ, բայց կարծեմ այսպիսի փոքրիկ ծառայութիւն մը մերժելու պատճառ մը չունիք:

Շաւարշի առաջարկութիւնը թէեւ շատ տարօրինակ երեւցաւ Վահանին եւ առաջին անգամ մտքէն անցուց խկոյն մերժել իրեն առաջարկուած պաշտօնը, այսուհանդերձ ուզեց քիչ մը աւելի խօսեցնել իր հակառակորդը:

— Գիտէք որ շատ փափուկ գործ մը կ'առաջարկէք ինծի:

— Բարեկամներ իրարու այսպիսի ծառայութիւններ կը մատուցանեն, պատասխանեց Շաւարշ:

— Անշուշտ, ըսաւ Վահան, բայց վերջապէս մենք այնքան մտերիմ բարեկամներ չենք իրարու հետ եւ յետոյ լաւ մը չկրցայ ըմբռնել թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ իմ միջամտութիւնս:

— Ատիկա բացատրեմ ձեզի եւ ըսեմ թէ ինչ կը սպասեմ ձեր բարեացակամութենէն: Բարսեղ էֆէնտին կը գտնէք եւ կ'ըսէք. «Շաւարշը որ ձեր աղջկան ձեռքը խնդրած եւ այս մասին ձեր հաւանութիւնը առած է, ինչպէս նաեւ տիկին Զարուհիին, կը փափաքի որ անմիջապէս վերջնականօրէն խնդիրը կարգադրուի»:

— Բայց ի՞նչ կը հասկնաք «խնդիրը վերջնականօրէն կարգադրուի» ըսելով:

— Մէկ քանի նիւթական խնդիրներ կան առկախ մնացած, անոնց կ'ակնարկեմ:

— Լաւ, հիմա հասկցայ, պատասխանեց Վահան, եւ եթէ Բարսեղ էֆէնտի մերժէ իմ առաջարկս՝ ըսէ որ պէտք է տակաւին սպասել, ի՞նչ պիտի ընեմ այն ատեն:

— Այն ատեն իրեն պիտի զգացնէք թէ՝ գործը եթէ աւելի ձգձգուի՝ կրնայ բոլորովին ջուրը իյնալ:

— Այսինքն կերպով մը սպառնալի՞ք պիտի ընեմ իրեն:

— Սպառնալիքը բուն բառը չէ, պատասխանեց Շաւարշ, միայն իրեն ցոյց պիտի տաք, թէ ձգձգումի պատճառ մը չկայ եւ միեւնոյն ատեն պիտի աշխատիք զինքը համոզելու... բուն այդ ծառայութիւնը կը սպասեմ ձեզմէ, խնդիրը վերջացնել եւ միեւնոյն ատեն զգացնել իրեն որ ատիկա լաւ առիթ մըն է զոր պէտք չէ ձեռքէ փախցնել:

— Բայց Բարսեղ էֆէնտին համոզելու համար՝ նախ պէտք է ես համոզուած ըլլամ բանծիս, պատասխանեց Վահան:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(255 – Շար·)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ոտնագնդակի խումբը վեցերորդ անգամ ըլլալով տիրացաւ Ապի Շահլա բաժակին, պարտութեան մատնելէ ետք Լիբանանի զօրաւորագոյն խումբերէն Անսարը 1–3 կէտով։ Հ. Մ. Ը. Մ. անգամ մը եւս հաստատեց, թէ կը մնայ երկրին զօրաւորագոյն խումբը ոտնագնդակի մէջ։

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ միջազգային երգահան – դէսի 17րդ փառատօնին առաջնութիւն շահած է Սոնա Ղազարեան, Լիբանանէն։ Փառատօնին մասնակցած են 100 երգիչ եւ 17 երգչուհի այլ եւ այլ երկիրներէ։

ՆԻՒ ՃԸՐԶԻԻ (Մ. Նահանգներ) եւ ՍԷՆ ՔԷԹրինզի (Գանատա) մէջ Հոկտեմբեր 25ին տօնուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան 80ամեակը եւ Սեւրի դաշնագրի 50ամեակը։ Նիւ Ճըրզիի հանդիսութեան նախագահած է ընկ. Ա. Շիրակեան, իսկ բանախօսած են ընկերներ Շ. Յարութիւնեան եւ Գ. Տօնապետեան։ Սէն Քեթրինզի հանդիսութեան նախագահած է Տ. Թէրզեան, իսկ բանախօսած է Յ. Սրապեան։

ծառայէին տոհմիկ ամուսնացածներու թիւը շատցնելու. այդ ալ խնդրական է, դժբախտաբար։

Նման միութեանց մաս կազմող եւ խառն ամուսնութիւններով բոյն չինող – ներ համրանք չունին։

Կը կարծենք, որ ժամանակ է միաց – եալ ճակատով կեցուածք ցոյց տալու։

Եթէ ձեւի համար է անոնց անդամակցութիւնը կամ պարզապէս օգտագործել – լու համար մեր ակումբները, սրահները, թերթերը, եւայլն, բայց սրտանց ուրիշ տեղ են, փնտռենք օրակեալ ու հաւատաւոր նուիրուածներ միայն, փոյթ չէ, սակաւաթիւ, որոնք սակայն կրնան դառնալ տիպար Հայեր։

Խառնիճաղանճի կարիք չունի Սփիւռքը Հայրենիք դլանը ուզենք թէ ոչ, պիտի կատարէ իր աւերիչ դերը։ Սատուէրնէ – րու եւեւէ երթալէ աւելի՝ երթանք ցեղին կապուած ընտրեալներու ետեւէ ու ծրագիր – կանոնագրով Հայութեան որեւէ միութեան կապուած նորերէն պա – հանջենք յարգանք այդ ծրագիրներուն հանդէպ։

Խստութիւն չէ ասիկա, այլ սերունդը անայլայլ ոգիով ու սրտցաւօրէն առաջ – նորդելու նախանձախնդրութիւն։ Փոր – ձենք մեր իրաւունքը արժեցնել, այս անգամ, անշուշտ, հայրաբար, մեծի վայել դաստիարակչական կեցուածքով։ Ցորդոր, խրատ, սրտցաւ բացատրու – թիւն ու չփումներ կրնան ունենալ իրենց դերը։

ՎԱՐԴԱՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Պուէնոս Այրէս

ԿԵՆԴԱՆԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԸ

Շունն ու կատուն մեծ տեղ կը գրաւեն Ֆրանսացիներու առօրեայ կեանքին մէջ։ Արդարեւ, այսօր վեց միլիոն շուն եւ մօտաւորապէս եօթը միլիոն կատու կայ ընտանիքներու մօտ։ Դեռ չենք խօսիր դեղձանիկներու, թութակներու եւ այլ կենդանիներու եւ թռչուններու մասին, որոնք, իրենց կարգին, կարեւոր թիւ մը կը ներկայացնեն։ Անշուշտ կան բազմաթիւ ընկերութիւններ, միութիւններ եւ ակումբներ, որոնք կը պաշտպանեն եւ կը տարածեն ընտանի կենդանիները, կան նաեւ անոնց պահպանութեան մասին օրէնքներ, սակայն թէ՛ ընտանի եւ թէ վայրենի կենդանիները այժմ չափէն աւելի վտանգուած են, մարդոց պատճառով։

Այո՛, մարդն է կենդանական աշխարհի թշնամին։ Ճիշդ է, բնականաբար, որ մարդիկ կը պաշտպանեն եւ կ'ապահովեն ընտանի կենդանիներու յարատեւումը, սակայն, տասնամեակներէ ի վեր մարդ – ճակը կը քանդէ կանոնաւոր կերպով կանաչ տարածութիւնները, որպէսզի տեղ բացուի իր բնակութեան եւ զինքը ապրեցնող ճարտարարուեստին։ Այս իրողութիւնը ծանր անհաւասարակշռութիւն մը կը ստեղծէ այսպէս կոչուած բնութեան օրէնքներուն մէջ։

Այսօր, կենդանական աշխարհի պատ – կանող 400 տեսակ էակներ անհետանալու վտանգին ենթարկուած են։

Հաստատուած իրողութիւն է, որ մարդկային կեանքի անբաժան ընկերն է կենդանին, որ բնութեան կապող աղդակ մը կը հանդիսանայ անկասկած։ Կանաչ տարածութիւններու քանդումը եւ կենդանական աշխարհի նօսրացումը վտանգա – ւոր երեւոյթներ են նաեւ մարդոց հա – մար, քանի որ անոնց կեանքին մէջ «պարապ» մը կը ստեղծուի։

Ահա թէ ինչո՛ւ պէտք է պաշտպանել բնութիւնն ու կենդանական աշխարհը։

Բ.

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Դպրոցին մէջ ուսուցիչը հրեայ աշա – կերտին կը հարցնէ.

— Երկու երկու ալ քանի՞ կ'ընէ Լէվի։

— Երեք, պարոն։

— Ոչ, ուշադրութիւն ըրէ։

— Երեքուկէս։

— Ոչ։ Սխալ։

— Չորս, պարոն։

— Ինչո՞ւ սկիզբէն չըսիր, քանի որ գիտէիր։

— Բայց առանց սակարկութեան բան կ'ըլլա՞յ, պարոն։

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Արդէն քանի մը ամիսներու իրողու – թիւն դարձած է Մարսիլիոյ Հայ Մշա – կոյթի Տան գոյութիւնը։

Ատենին այս նոյն մամուլով տրուած էր ընդհանուր պատկեր մը այս հսկայ շէնքին՝ իր անմշակ վիճակին մէջ։ Այսօր կը գործէ Կեդրոնական Յանձնախումբ մը որ հետեւելով ծրագրուած աշխատանքի մը, հասած է որոշ հանգրուանի։

Յանձնախումբը ունի գործունէութեան երկու դաշտեր՝ նիւթական ծանր մտա – հոգութիւն մը եւ Տան կառուցման դասաւորումները։ Թէպէտ հանրութեան սեփականութիւն դարձած է Մշակոյթի Տան գնումը, եւ սակայն հարկ է որ բովանդակ Ֆրանսայի Հայութիւնը աւելի մօտէն հետաքրքրուի այս յանդուգն ձեռ – նարկով։

Տարիներու երազն էր, 4–5 տասնեակ տարիներու լռելեայն տենչը գաղութի մը, որ հետզհետէ, պահելով հանդերձ իր ազգային դիմագիծը, կը սահի անզգա – լաբար դէպի այն ահաւոր խառնարանը, մանաւանդ երիտասարդութիւնը որ ծնած, սնած եւ ողողուած ըլլալով Ֆրանսական հարուստ եւ բարձր մշակոյթով՝ անկարող է վերծանել այս բնական հոլովոյ – թէն։ Երիտասարդութիւնը ազգի մը, մանաւանդ ցիրուցան ժողովուրդի մը գերագոյն անմիջական եւ ապագայ ուժն է։ Եթէ կը փափաքինք տեւականացնել այս գաղութին ազգային դիմագիծը, հարկ է առաջին հերթին առիթ տալ երիտասարդութեան մօտենալու, ներշնչուելու եւ հաղորդուելու իր ազգային դարաւոր արժէքներուն հետ։ Այն ատեն առաջին քարը դրած կ'ըլլանք յուսադրիչ եւ լուսաւոր ապագայի մը։ Այս բնորոշման է որ կը համապատասխանէ Հայ Մշակոյթի Տունը։ Այս առողջ եւ ուղղիչ մեկնաբանու – թեամբ իւրաքանչիւր Հայ պարտաւոր է իր մասնակցութիւնը բերել, իր քարը տեղաւորել այս շէնքին մէջ, որպէսզի ան դառնայ կենդանի պատկերը, յաւերժա – ցնէ դիւթիչ փեթակը բեղուն հայ կեանքի մը։

Հայ Մշակոյթի Տունը պիտի ըլլայ ժամադրավայրը, ժողովատեղին բոլոր կազմակերպութիւններուն ու շարժումներուն։ Հոն պիտի ըլլան յատուկ գրասենեակներ, խաղի սրահներ, ընթերցասրահ, գրա – դարան, սրճարան, հիւրանոց, թատերասրահ, ճաշկերոյթի սրահ, բնակարան եւ այլ անհրաժեշտ կողմնակի յարմարու – թիւններ։ Այս ամբողջը ծայր աստիճան ներկայանալի եւ արդի ճարտարապետու – թեամբ։

Այս է ծրագիրը Կեդրոնական Յանձ – նախումբին, որուն համար արդէն աշխատանքի լծուած են զոյգ ճարտարապետ – ներ եւ յառաջիկայ օրերուն յատակագիծը եւ նախահաշիւը պիտի դառնան բովանդակ գաղութին սեփականութիւնը։ Կեդրոնական Յանձնախումբը պիտի դիմէ, իւրաքանչիւր Հայու, եւ արժանապատ – ւութեան եւ ազգային զգացումներուն եւ պարտականութեան ու պատասխանա – տուութեան գիտակցութեան, որպէսզի նիւթական անհրաժեշտ կարեւոր գումարը գոյանայ ու Մարսիլիոյ Հայ Մշակոյթի Տունը դառնայ փառքն ու պարծանքը բովանդակ Հայութեան։

Հայե՛ր, ահաւասիկ, այս տիերուն վրայ մեր վահանը այլազգայնացման նետերուն դէմ։ Օգտուելով մեր պատմու – թենէն, ջանանք որ այդ վահանը ըլլայ պողպատէ որպէսզի ոչ տարիները, ոչ հուրը եւ ոչ ալ սուրը զայն այլայլել իր հպարտ ճակատը։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԱՒԿԻԹԻ ՍՆՆԴԱԿԱՆ ԱՐԺԷՔԸ

Հաւկիթը սննդական մեծ արժէք ներկայացնող ուտելիք է, մանաւանդ դեղ – նուցը։ Անիկա կը պարունակէ Ա. Պէ. Տէ. կենսանիւթերը, նաեւ բնասպիտակային նիւթ մը, որուն քայքայումը կը յանգի փոսփորային նիւթի մը, որուն միացած է նաեւ երկաթ, ինչ որ կը կազմէ սաղմնային էմօկլոպինը։

Դեղնուցը կը պարունակէ մեծ քանա – կութեամբ ճարպային նիւթ՝ փոսփորացեալ ճարպի կերպին տակ։

Հաւկիթի պարունակած բնասպիտներն ու ճարպերը զինք կը դարձնեն կարեւոր սնունդ մը, որուն ուժական արժէքը այն է, ինչ որ հաշիւները ցոյց տուած են. այսինքն՝ 65 կրամ կշռող երկու հաւկիթ կը համապատասխանեն 321 կրամ կաթի կամ 175 կրամ ուղեղի եւ կամ 166 կրամ խորովածի։

Իր պարունակած երկաթի, փոսփորի եւ այլ կենսանիւթերու հարստութեամբ՝ հաւկիթը կը դառնայ շատ արժէքաւոր սնունդ մը՝ չարախնդութեան, անարիւնութեան եւ ոսկրային տկարութեանց պարագաներուն։

Հաւկիթի հանդէպ անհանդուրժողու – թիւնը յաճախ չափազանցուած է հանրային կարծիքին համար։

Շատ հազուագիւտ, քան իրականու – թեան մէջ, անիկա գոյութիւն ունի այնպէս, ինչպէս գոյութիւն ունին գերզգայնութեան պարագաները։ Սակայն, «հաւկիթը, որ երբ թէ կը վնասէ լեարդին», հէքեաթ մըն է, որ չի դիմանար լուրջ քննութեան։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (34)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Այո, այս բոլորը չափազանց ճնշիչ են, վրայ բերաւ Փիէր, չափազանց ճրնշիչ։ Փիէր միշտ կը վախնար որ չըլլայ թէ երիտասարդ անձը իրեն անյարմար խօսակցութիւն մը սկսի։

— Իսկ դուք պիտի խորհիք, ըսաւ Պօրիս թեթեւակի կարմրելով, բայց ձայնը եւ դիրքը չփոխելով, դուք պիտի խորհիք, որ ամէնքն ալ կոմսէն բան մը փրցնելու ետեւէ են։

— Հէնց այդպէս է, անցաւ Փիէրի մըտքէն։

— Իսկ ես ճիշդ այն կ'ուզեմ ըսել ձեզ, որպէսզի ամէն թիւրիմացութենէ զերծ մնանք, դուք կը սխալիք եթէ զիս եւ մայրս այդ մարդոց կարգը կը դասէք։ Մենք շատ աղքատ ենք, բայց գոնէ ես իմ մասին կրնամ ըսել որ այն պատճառով իսկ, որ ձեր հայրը հարուստ է, զիս անոր ազգականը չեմ նկատեր։ Ոչ ես, ոչ մայրս երբեք բան մը պիտի չխնդրենք եւ բան մը չենք ընդունիր անկէ։

Փիէր երկար ատեն բան մը չհասկցաւ, բայց երբ կռահեց, ցատկեց բազմոցին վրայէն իրեն յատուկ արագութեամբ եւ անճարպիկութեամբ բռնեց անոր ձեռքը եւ Պօրիսէն աւելի կարմրելով սկսաւ խօսիլ վշտախառն ամօթով.

— Ա՛յ քեզ տարօրինակութիւն, միթէ՞ ես... եւ ով կրնայ մտածել... ես աղէկ գիտեմ...

Սակայն Պօրիս կրկին ընդհատեց զայն.

— Ուրախ եմ, որ ամէն բան ըսի, գուցէ ձեզ անհաճելի է, ներեցէք. ըսաւ ան հանգստացնելով Փիէրը փոխանակ անոր կողմէն հանգստացուցիչ խօսքեր լսելու։ Բայց ես յուսամ եմ որ չվիրաւորեցի ձեզ։ Ես ամէն բան շիփ-շիտակ ըսելու սկզբունքը ունիմ... Ի՞նչ պատասխան կուտաք։ Կ'ընդունի՞ք Ռոստովներու ճաշի հրաւէրը։

Պօրիս վրայէն նետելով ծանր պարտականութիւն մը եւ ազատելով նեղ դրու – թենէն, սիրալիր եւ հեզահամբոյր դարձաւ։

— Ոչ, լսէ, ըսաւ Փիէր հանդստանա – լով, դուք զարմանալի մարդ էք։ Այն ինչ որ դուք այս վայրկեանիս ըսիք, շա՛տ շատ գեղեցիկ բան է, պարզ է որ դուք զիս չէք ճանչնար։ Մենք շատոնց իրար չենք տեսած... մանկութենէս... դուք կրնաք իմ մասին խորհիլ... ես կ'ըմբռնեմ ձեզ, շատ աղէկ կ'ըմբռնեմ։ Ես այդ քաջութիւնը չէի ունենար, բայց այդ սքանչելի է։ Զափազանց ուրախ եմ ձեզ հետ ծանօթանալուս համար։ Տարօրինակ բան, աւելցուց ան լռելով եւ ժպտելով, ո՞վ գիտէ ինչ տեսակ մարդու տեղ դրիք զիս (խնդաց) է՛հ, ինչ եւ իցէ, աւելի աղէկ ծանօթանանք իրարու հետ, խնդրեմ, սեղմեց Պօրիսի ձեռքը։ Գիտէ՞ք, ես դեռ կոմսը չեմ տեսած։ Զիս չկանչեց... ես կը ցաւիմ անոր վրայ, իբրեւ մարդ... սակայն ճա՞րն ինչ։

— Եւ դուք կը կարծէք, որ Նափոլէոն պիտի յաջողի՞ Փա տը Քալէն անցնիլ։

Փիէր հասկցաւ, որ Պօրիս խօսակցութիւնը փոխել կ'ուզէ, համաձայնեցաւ անոր հետ եւ սկսաւ Պուլոնեան արշաւանքին օգուտներն ու վնասները պարզաբանել։

Սպասաւորը եկաւ Պօրիսը կանչելու։ Իշխանուհին կը մեկնէր։ Փիէր խոստա – ցաւ ճաշին ներկայ գտնուիլ, որպէսզի աւելի մտերմանայ Պօրիսին հետ, պինդ սեղմեց անոր ձեռքը ակնոցին տակէն քաղցրօրէն անոր նայելով։

Պօրիսի հեռանալէն ետքը Փիէր դեռ երկար կը շրջէր սենեակին մէջ, այլեւս աներեւոյթ թշնամին սուրով չէր խոցեր եւ կը ժպտէր մտածելով համակրելի, խելացի եւ հաստատակամ երիտասարդ եւ վիճակակից մարդոց, Փիէր անսուիթ խանդաղատանք մը կը զգար դէպի Պօ – րիսը եւ միտքը դրաւ անոր հետ մտեր – մանալ։

Իշխան Վասիլիյ ճամբայ կը դնէր իշխանուհին։ Իշխանուհին թաշկինակը աչքերուն բռնած էր ու կուլար։

— Սարսափելի՛ է, սարսափելի, կ'ը – սէր ան, սակայն որքան ալ ծանր ըլլայ ինծ համար, ես կը կատարեմ պարտա – կանութիւնս։ Ես գիշերելու կուգամ։ Կարելի չէ զայն այդպէս ձգել։ Զեմ ըմբռներ թէ ինչո՞ւ իշխանուհիները այդ – պէս կը դանդաղին։ Գուցէ Աստուած օգնէ ինծ զայն նախապատրաստելու միջոց մը գտնել... Մնաք բարով իշխան, Աստուած թող օգնէ ձեզ։

— Երթաք բարով, ma bonne, պատաս – խանեց իշխան Վասիլիյ։

— Ո՛հ, սարսափելի վիճակի մէջ է, ըսաւ մայրը որդւոյն, երբ կառք նստան, գրեթէ մարդ չի ճանչնար։

— Ի՞նչպէս է անոր վերաբերմունքը դէպի Փիէրը, հարցուց որդին։

— Ամէն բան կտակը կը պարզէ, անկէ կախուած է նաեւ մեր բախտը...

— Սակայն դուք ի՞նչ բանի վրայ յենելով կը կարծէք թէ բան մը պիտի ձգէ մեզ։

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

Այրի Տիկին Գրիգոր Հոտոյեան, Տէր եւ Տիկին Ժօզէֆ Հոտոյեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Զարեհ Պօյաճեան եւ զաւակները, Տիկին Անահիտ Կիւյէն եւ զաւակները, Օր. Արաքսի Հոտոյեան խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ՀՈՏՈՅԵԱՆԻ

յանկարծական մահը որ պատահեցաւ Նոյեմբեր 8ին, իր բնակարանը:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ ընտանեկան մտերմական շրջանակի մէջ (Նոյեմբեր 11ի զինադադարի տարեդարձին պատճառով) Երեքշաբթի օր ժամը 14,30ին Մորսանի մէջ: Ցետագային քառասունքի հոգեհանգստեան պաշտօն մը պիտի կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Հասցէ.— 9, Ալէ տը Նավառ, Մորսան Սիւռ Օրժ:

«ՅԱՌԱՋ».— Մեր ցաւակցութիւնները ողբացեալին ընտանիքին:

ԼՈՆՏՈՆ.— Պ. Արմենակ Քէշիշեան եւ զաւակները, Տիկին Արտէմ Թէլֆէրեան եւ զաւակը (Պրիւսէլ), Տէր եւ Տիկին Կ. Զարգարեան եւ աղջիկը (Գերմանիա), Տիկին Մարի Օհանեան (Քլամար), Տիկին Ռոզ Քէշիշեան եւ զաւակները (Աթէնք), Տիկին Սուլթանիկ Տատրեան եւ աղջիկները (Պոլիս), Պ. Մկրտիչ Քէշիշեան եւ զաւակները (Աղեքսանդրիա), Պ. Տիգրան Քէշիշեան (Երեւան), Տիկին Վերժին Քէշիշեան եւ զաւակները (Քանատա), Տէր եւ Տիկին Արամ Քէշիշեան եւ աղջիկը (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկի Հայկ Քէշիշեան (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Կ. Գավուքեան եւ զաւակները (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Մատթէոս Քէշիշեան եւ զաւակները (Սոֆիա), Տէր եւ Տիկին Յակոբ Սէֆէրեան եւ զաւակները (Պէյրութ), Օր. Անահիտ Գալփաքեան (Պէյրութ), ինչպէս նաեւ Քէշիշեան, Օհանեան, Տատրեան, Սարաֆեան, Պէյլէրեան, Թրենց-Մարգարեան, Գալթաքճեան, Թէլֆէրեան, Քէհեայեան, Լարոք, Կեռէն ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր, քրոջ, մօրաքրոջ, ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՆՈՒԷՐ ՔԷՇԻՇԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Հոկտ. 13ին եւ թաղումը կատարուեցաւ Հոկտ. 19ին Լոնտոն, մարմինը ամփոփուելով իր ընտանեկան դամբարանը:

Հասցէ.— Քէշիշեան, 65 Ինվերնըս Թերաս, Լոնտոն տըպլիու 2:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Երուանդ Տէր-Կոմսեան ընտանիքէն, իրենց սիրեցեալ եղբօր եւ հօրեղբօր (ատամնաբոյժ) Բարգէն Տէր-Կոմսեանի մահուան վեցերորդ տարելիցին առթիւ 20 ֆր. ի նպաստ դպրոցին:

×

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Եդուարդ Սարաֆեան 500 ֆր. իր կնոջ՝ ողբ. Արմենուհի Սարաֆեանի կսկծալի մահուան առթիւ: Մէթր Եդուարդ Քըլըճեան եւ կինը 100, Տէր եւ Տիկին Փափազեան եւ Տէր եւ Տիկին Պօյաճեան 100ական, (Պուենոս Այրէս) Տէր եւ Տիկին Հերմոն Քըլըճեան, Տէր եւ Տիկին Նուպար Քըլըճեան եւ Տէր եւ Տիկին Հրանդ Սէտէֆ 50ական, փոխան ծաղկեպսակի ողբ. Տիկին Արմենուհի Սարաֆեանի մահուան առթիւ: Տիկին Արաքսի Խանճեան 100 եւ Տէր եւ Տիկին Միհրդատ Ալթունեան 50 ֆր. ողբ. Տիկին Վերգինիա Տիշլեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի: Մարսէյլի մայր եկեղեցւոյ միջոցաւ եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները Սէն Ռաֆայէլի ծերանոցին ի նպաստ ողբ. Տիկին Աղաւնի Աբրահամեան-Զէքէմեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Ժան Մելքոնեան 100: Ողբ. Ներսէս Զաքարեանի մահուան առթիւ, Փալամուտեան ընտանիք 50, Ողբ. Նազելի Փափազեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Վարժապետեան 50, Տիկին Ֆիլիկ եւ Զարուհի Սալլապաշեան 20, Աննիկ Փափազեան 20 ֆրանք:

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին ծանօթ հաւաքավայրը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ եւ ներկայանալ անդամատետրով:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը կուգայ իր բոլոր անդամներով խորին ցաւակցութիւնները յայտնել Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Սամուրգաշեանի եւ իր բոլոր պարագաներուն,

ԱՆՏՐԷ ԻՆՃԷԵԱՆԻ եւ զաւկին եղերական մահերուն առթիւ:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն իր սրտագին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկեր Երուանդ Մարաշլեանի, կնոջ եւ աղջիկներուն, եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն իրենց զաւկին՝ ՍԵԴՐԱԿի մահուան տխուր առթիւ (զոհ Սէն Լօրան տիւ Փոնի հրդեհին):

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 28, ժամը 22էն մինչեւ լոյս

HOTEL GEORGE V
31, Avenue George V

ԳԵՂԵՑԻԿ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՆԱԻԱՍԱՐԴ պարախումբը — Նուագախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 20 ֆր., ուսանողներու կէս գին
Սեղանները ապահովել՝ հեռաձայնելով 924-38-54

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
40ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 7 Մարտ 1971 կէսօրէ ետք ժամը 2,30ին: Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը:

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ
նուիրուած

ԿՈՄԻՏԱՍԻ
ԵՒ ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿՆԵՐՈՒՆ

Հովանաւորութեամբ Վահան Վրդ. Թօփալեանի, կազմակերպութեամբ Վիէնի Հայ Ազգային Միութեան: Տեղի կ'ունենայ Կիրակի 15 Նոյեմբեր ժամը 15,30ին

Վիէնի Քաղաքապետարանի սրահը
Կը նախագահէ ՏՈՔԹ. Ա. ՍԱՐԱՖԵԱՆ
Ատենապետ Ս. Էթիէնի Ազգ. Միութեան

Կը խօսին ՎԱՀԱՆ ՎՐԴ. ԹՕՓԱԼԵԱՆ, Կոմիտաս վարդապետի մասին եւ Պր. Հ. ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ՝ Յովհ. Թումանեանի մասին
Խօսնակ Պր. Ժորժ Մաս (Լիոնէն)

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Կը մասնակցին արտասանութիւններով՝ Պ. Էմ. Թաշճեան, Օրիորդներ Արսինէ Կարապետեան, Էլիզապէթ Քէլէշեան, Արաքսի Աճէմեան, Տիկ. Ալիս Գալուստեան, Մարի Կարապետեան (Տէսինէն), Պ. Գաբրիէլ Զելէպեան (երգերով): Պարեր եւ խմբերգներ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սեւան» խումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Միհրան Թորոսեանի:

Մուտքը ազատ է
Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ մասնաճիւղին

Շաբաթ, Նոյեմբեր 14, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ

CASINO DE CHARBONNIERES

Մրցում լաւագոյն զգեստաւորուած զոյգերու

Կ'երգէ ԱԼԻՍ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ (ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ)

JACKY MAILLEREY et son Ensemble

COTILLONS — ՄՈՒՏՔ 15 ՖՐ.

Տեղերը ապահովել Կապոյտ Խաչի անդամուհիներուն մօտ

ՎԱԼԱՆՍ

Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը երախտագիտութեամբ, եկեղեցւոյ ծառայող հոգեւորականներու եւ աշխարհականներու անթառամ յիշատակին, որոշած է ամէն տարի Նոյեմբեր 15 (ամսուան երրորդ Կիրակիին), որ կը զուգադիպի Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ օծման, արժանավայել ձեւով մատուցանել քառաձայն պատարագ եւ հոգեհանգիստ անոնց յիշատակին:

ԱՅՑ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ

Իսիի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը կազմակերպած է այցելութիւն մը Մոնմորանսիի ծերանոցին Դեկտ. 6ին, գեղարուեստական բաժինով: Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ հեռաձայնելով Տիկին Սրապեանի 626-42-48, Տօնիկեանի 642.62.45, Յովսէփեանի 642-99-01:

Օթոքարը կը մեկնի ժամը 13,30ին, Փլաս Լէոն Պլումէն: Գին 10 ֆր.:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Անիէռ - Պուա Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ընկերահամակրական հաւաքոյթ մը կը սարքէ բաժակ մը թէյի շուրջ, Դեկտ. 6ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը: Հասցէ՝ 1. Փլաս Օթէլ տը Վիլ:

Կը հրաւիրուին ընկեր - ընկերուհիները եւ համակիրներ:

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՆԱՀԱՆԳԱՅԻՆ Մուրատ Ուսումնասիրաց Փարիզի Կեդր. Վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները Շաբաթ երեկոյեան (14 Նոյեմբեր) ժամը ճիշդ 20,30ին հայրենակից Տէր եւ Տիկին Ղազար Դանիէլեանի բնակարանը, 41 Ռիւ տը լա Տէֆանս, Իսի լէ Մուլինօ: Օրակարգ՝ 24 Հոկտեմբերի ժողովին օրակարգի շարունակութիւն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Խնճոյք - ճաշ Դաշնակցութեան 80ամեակին առթիւ, նախաձեռնութեամբ Առնուվիլ - Սարսէլի Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի, Նոյեմբեր 21ին:

×

Իսիի Կապոյտ Խաչի տարեկան ճաշը Փետրուար 20ին:

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան Ցերեկոյթ-Պարահանդէսը 21 Մարտ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ
մասնաճիւղին կողմէ

15 Նոյեմբեր Կիրակի կէսօրէ յետոյ
ժամը 3ին Քաղաքապետարանի սրահը
Ռիւ Վոլթէր

«ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ»

Բեմադրութեամբ
Բեմասիրաց Թատերախումբին

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը կ'ուզուի, որ կատարած ըլլայ զինուորական ծառայութիւնը: Երանդուն եւ նախաձեռնութեան ոգի ունեցող ներկայացուցչական (ռըփրէզանթան) պաշտօնի համար: Մնայուն աշխատանքի համար: Կը խնդրուի չդիմել լուրջ չըլլալու պարագային:

Հեռաձայնել՝ 899-23-66:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԱԻԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԱԻՍՏՐԻԱ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ԿԱՂԱՆԴԻ ԱՌԹԻՒ

Zell Am See

Մեկնում Դեկտ. 21 Թրէն տէ նէժով Կառ տը լ'Էսթէն, վերադարձ Յունուար 3 նոյն կայարանէն:

ՊՐԻՒՔԻ մէջ (Զել ամ Զէի մօտ), հովերէն պատսպարուած 758 մեթր: Բոլոր մարզական զբօսանքները՝ դահուկ, լիւժ, փաթինաժ, եւայլն:

Բնակութիւն լաւ պանդոկի մը մէջ, ճաշով միասին:

Մասնակցութիւն 485 ֆր. բոլոր ծախքերը մէջը:

Կանխավճար՝ 100 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին:

ԶԵԼ ԱՄ ԶԷ, Սալցպուրկի մէջ ձմեռնային մարզական հրաշալի կայան մը, գեղեցիկ լիճի մը եզերքը, պաշտպանուած սատտիկ ցուրտերէն բարձր լեռներուն շնորհիւ: Զուարճութեան վայրեր, սինեմա, պարահանդէս, սրճարան, փոլքլորիք երեկոյթներ եւայլն:

Մասնակցութիւն՝ 525 ֆր.:

Կանխավճար՝ 100 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին:

Ծախքերուն մէջ են ճամբորդութեան գինը (Բ. կարգով) եւ բնակութիւնն ու ճաշը, բացի ճամբորդութեան ճաշերէն:

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տարեկան Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ 13 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
VENDREDI 13 NOVEMBRE 1970
LE NUMÉRO 0,50 F.

46րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11.964 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 46e ANNÉE — N° 11.964

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍՈՒԳ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՆԻՔՍԸՆ, ՊՈԴԳՈՐՆԻ ԵՒ ԱՅԼ ՊԵՏԱԿԱՆ ԴԷՄՔԵՐ ՓԱՐԻԶ ԺԱՄԱՆԵՑԻՆ

ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ ՆՈԹՐԸ ՏԱՄԻ ԵՒ ԲՈԼՈՐ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Զօր. տը Կոլի յանկարծական մահը, որ, ինչպէս հաղորդած էինք մեր Չորեքշաբթի թիւով, տեղի ունեցած էր Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 19,30ին, իր բնակարանին մէջ, խոր սուգի մատնեց ամբողջ Ֆրանսան:

Անելին՝ ընդհանուր յուզում յառաջ բերաւ ամէնուր, բոլոր երկիրներու մէջ: Այսպէս է, որ Ֆրանսայի նախկին նախագահին մահուան գուժը առնելէ ետք հազարաւոր ցաւակցական հեռագիրներ սկսան տեղալ Փարիզ եւ Քոլոմպէ-լէ-տէօ-էկլիզ, Ֆրանսայի եւ աշխարհի բոլոր ծայրերէն: Բոլոր մայրաքաղաքներն ալ, անխտիր, իրենց երկրին ցաւակցական զգացումը փոխանցեցին Ֆրանսայի կառավարութեան եւ Տիկին տը Կոլի: Միջազգային մամուլը քանի մը օրէ ի վեր լայնօրէն կ'անդրադառնայ Ֆրանսայի այդ մեծ զաւկին անձին եւ գործին: Ֆրանսացի եւ օտար դէմքեր իրենց դրուատանքի խօսքերը կ'ուղղեն, իսկ ձայն-պատկերասփիւռները բացառիկ յայտագիրներ կը յատկացնեն տը Կոլի նուիրուած:

ՄԱԿը իր վերջին նիստին մասնաւոր յարգանք մատուցանեց զօրավարին, իսկ բազմաթիւ երկիրներ, ինչպէս Ռումանիա, Պրազիլ, Չիլի, Վենեզուելա, Եգիպտոս, ֆրանսախօս ափրիկեան պետութիւններ եւ ուրիշներ ազգային սուգի օրեր հռչակեցին: Այլ երկիրներ՝ ի յարգանս զօրավարին իրենց դրօշները պարզեցին կիսով բարձր: Նոյնիսկ համայնավար Չինաստան, իր սովորութիւններէն շեղելով չինական դրօշը Փեքինի մէջ պարզեց կիսով բարձր: Մաօ, ընկերակցութեամբ փոխ-նախագահին, ծաղկեպսակ մը զետեղեց Փեքինի ֆրանսական դեսպանատան մէջ, Զօր. տը Կոլի նկարին առջեւ: Արաբ երկիրներու ձայնասփիւռները օրուան ընթացքին կը յիշեցնեն իրենց ունկնդիրներուն, թէ «կորսնցուցինք մեր լաւագոյն բարեկամը»:

Երեքշաբթի օր, Նախարարաց Խորհուրդի արտակարգ նիստ մը գումարուեցաւ, որու ընթացքին որոշուեցաւ ազգային սուգի օր հռչակել Նոյեմբեր 12, Հինգշաբթի օրը: Համաձայն այդ որոշումին, Հինգշաբթի օր բոլոր պետական հաստատութիւններու վրայ ֆրանսական դրօշը կը պարզուէր կիսով բարձր, ի նշան սուգի: Միեւնոյն ատեն փակ կը մնային բոլոր պետական եւ վարչական հաստատութիւնները, դպրոցներ, քաղաքապետարաններ, Փարիզի սակարանը, թատրոններն ու շարժանկարի սրահները եւն.: Բացի թերթերէ, ոչ մէկ ցրուում կը կատարուէր նամակներու եւ ծրարներու, թղթատարներու կողմէ:

Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը՝ Ժորժ Փոմփիտու, Նախարարաց Խորհուրդի Երեքշաբթի օրուան բացառիկ նիստէն ետք, Ֆրանսացի ժողովուրդին ուղղուած պատգամ մը արտասանեց.

— Ֆրանսուհիներ, Ֆրանսացիներ,

Զօր. տը Կոլ մեռաւ:

Այրի է Ֆրանսան:

1940ին տը Կոլ ազատեց Ֆրանսայի պատիւը, 1944ին զայն առաջնորդեց դէպի Ազատագրում եւ Յաղթանակ, իսկ 1968-ին մեզ զերծ պահեց քաղաքացիական կռիւներէ: Այժմու Ֆրանսայի պարտինք անոր հաստատութիւնները, անոր անկախութիւնը, անոր տեղը աշխարհի մէջ:

Հայրենիքի այս սուգի պահուն, խոնարհինք Տիկին տը Կոլի, անոր զաւակներուն եւ թոռներուն ցաւին առջեւ:

Եւ թո՛ղ տը Կոլ յաւերժաբար ապրի ազգային ոգիին մէջ»:

Համաձայն Զօր. տը Կոլի կտակին, որ գրուած է 1952 Յունուար 12ին, թաղումը տեղի կ'ունենար Քոլոմպէ-լէ-տէօ-էկլիզի մէջ, Հինգշաբթի օր, առանց մեծ շուքի: Արդարեւ, տը Կոլ կը ճշդէր իր կտակին մէջ, թէ կ'ուզէ հանգչիլ իր աղջկան գերեզմանին մօտ, հո՛ն ուր օր մը իր կինն ալ պիտի գայ հանգչիլ: Ամէն ինչ չափէն աւելի պարզ, «չեմ ուզեր ազգային թաղում, ո՛չ մէկ նախագահ, նախարար կամ այլ անձնաւորութիւն... ո՛չ մէկ ճառ պէտք է արտասանուի եկեղեցիին մէջ թէ այլուր»: Ահա՛ զօրավարին բաղձանքը:

Նախագահ Փոմփիտու եւ նախարարապետը՝ Շապան Տելմաս ոչ-պաշտօնական այցելութիւն մը կուտային օր մը առաջ Քոլոմպէ-լէ-տէօ-էկլիզ: Այս վերջիններէն առաջ Քոլոմպէ կը մեկնէին Ազգային Պաշտպանութեան Նախարարը՝ Տըպրէ եւ քանի մը այլ պետական դէմքեր:

Երեքշաբթիէն սկսեալ, Լորէնի այդ փոքրիկ գիւղը ուխտատեղի կը դառնար հազարաւորներու համար, որոնք փոխադրական զանազան միջոցներով կը փութային հոն, որպէսզի իրենց վերջին յարգանքը մատուցանեն Ֆրանսայի մեծ զաւկին: Մինչեւ Հինգշաբթի առաւօտ աւելի քան տասը հազար ուխտաւորներ արդէն Քոլոմպէ ժամանած էին: Թաղումին կրնար անոնց թիւը հարիւր հազարի բարձրանալ: Իշխանութիւնները յատուկ միջոցներ ձեռք առած էին դիւրացնելու համար ճամբորդներու երթուդարձը:

Հինգշաբթի ժամը 15ին, երբ գիւղին փոքր եկեղեցիին մէջ զօրավարին յուղարկաւորութիւնը կը կատարուէր, Ֆրանսայի բոլոր եկեղեցիներու զանգակները կը ղօղանջէին:

Կառավարութեան կարգադրութեամբ կրօնական յատուկ այլ պարզ արարողութիւն մը տեղի կ'ունենար Փարիզի Նոթրը Տամ տաճարին մէջ, Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 11ին:

Նոթրը Տամի արարողութեան փութացած էին ներկայ գտնուիլ մօտ հարիւր երկիրներու առաջնորդներ, պետական բարձրաստիճան դէմքեր, որոնց շարքին հետեւեալները.— Նախագահ Նիքսըն, Պոդգորնի, Հոլանտայի թագուհին, Անգլիոյ գահաժառանգը՝ Կալէսի իշխանը, ինչպէս նաեւ վարչապետը Հիթ, Յորդանանի եւ Պելժիոյ թագաւորները, Եթովպիոյ կայսրը՝ Հայլէ Սելասիէ, Իրանի Շահը, Դաշնակցային Գերմանիոյ, Իտալիոյ, Իսրայէլի, Լիբանանի եւ այլ երկիրներու նախագահները, Թուրքիոյ, Եգիպտոսի եւ ուրիշ երկիրներու վարչապետները, ափրիկեան երկիրներու առաջնորդներ եւ դեռ բազմաթիւ ուրիշներ: Ֆրանսայի բոլոր եկեղեցիներուն մէջ եւս կրօնական արարողութիւններ տեղի կ'ունենային: Այլ երկիրներու եկեղեցիներու մէջ եւս:

Հինգշաբթի կէսօրէ ետք, օտար պետական դէմքերն ու առաջնորդները, որոնց շարքին Նիքսըն եւ Պոդգորնի, կ'ընդունուէին Նախագահ Փոմփիտուի կողմէ: Այս առթիւ աւելցնենք, որ ոստիկանական հսկողութեան բացառիկ միջոցներ ձեռք կ'առնուէին օդակայաններու եւ Փարիզի կեդրոնը, նկատի առնելով օտար առաջնորդներու Փարիզ ժամանումը:

Այս տարուան Նոյեմբեր 11ը, այսինքն Յաղթանակի օրը, տը Կոլի մահով տարբեր նկարագիր ստացաւ: Ֆրանսա եւ, անկասկած, բոլոր երկիրներն ալ սուգ եւ տրտմութիւն զգացին: Նախագահ Փոմփիտու ծաղկեպսակներ զետեղեց Անծանօթ Զինուորի գերեզմանին եւ Քլեմանսոյի արձանին առջեւ: Նախագահին կ'ընկերանային նախարարապետը, Ծերակոյտի եւ Ազգային Ժողովի նախագահները, կառավարութեան անդամներն ու ուրիշ անձնաւորութիւններ:

Տը Կոլի մահուան առթիւ միջազգային մամուլն ու ձայն-պատկերասփիւռները երկար անդրադարձան Յունիս 18ի կոչին հեղինակին կեանքին եւ գործին: Այսպէս, ափրիկեան պետութիւններու մամուլին համաձայն, տը Կոլ կը մնայ «Պրազավիլի մարդը», այն որ ափրիկեան բազմաթիւ պետութիւններու անկախութիւն շընորհեց: Արեւելեան Եւրոպայի երկիրներու եւ Խորհ. Միութեան համար ան կը նկատուի «Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ կամուրջ հաստատող» գլխաւոր դերբերը: Պոնի համար տը Կոլ «ֆրանքօ-եւգերման բարեկամութիւնը կնքեց»: Մ. Նահանգներուն համար տը Կոլի անհետացումը կորուստ մըն է ոչ միայն Ֆրանսացի ազգին, այլեւ ամբողջ մարդկութեան համար:

Աւելցնենք, որ Ֆրանսայի մէջ 38 տարիէ ի վեր Ազգային Սուգ չէր հռչակուած: Վերջին անգամ սուգ հռչակուած էր նախագահ Փօլ Տումէրի մահուան առթիւ:

Պատկան իշխանութեանց կարգադրութեամբ, Հինգշաբթի գիշեր՝ ժամը 19,30-էն մինչեւ 23, հսկում կը կատարուէր Յաղթական Կամարին տակ, նախկին ռազմիկներու կողմէ:

Որոշ աղբիւրներու համաձայն, Նիքսըն եւ Պոդգորնի, օգտուելով իրենց Փարիզ ժամանումէն, յատուկ հանդիպում մը պիտի ունենան իրարու հետ, տեսակ մը խորհրդային - ամերիկեան «վեհաժողով» մը:

Նման հանդիպումներ ունեցած են իրենց նախընթացը: Այսպէս, նախագահ Քենըտիի յուղարկաւորութեան առթիւ Ճոնսըն եւ Ա. Միկոյեան երկար տեսակցած էին եւ խօսած երկու երկիրները շահագրգռող հարցերու մասին:

× Զանազան քաղաքապետարաններ, Ֆրանսա եւ այլուր, կը մտադրեն հրապարակներ եւ փողոցներ մկրտել «Տը Կոլ» անունով: Փարիզի մէջ կը մտածուի զօրավարին անունը տալ Փլաս տը լ'Էթուալի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ երկու զօրավարները, որոնք Հայաստան կը գտնուէին Հոկտեմբեր 21էն ի վեր, Թուրք - խորհրդային սահմանը անցան Չորեքշաբթի օր, Նոյեմբեր 11ին: Լենինական գտնուող Թուրք սպան նախապէս Թուրքիա վերադարձած էր արդէն: Թուրքիա Խորհ. Միութեան պիտի վերադարձնէ երկու օդահէն ուսանողներու փոքր օդանաւը:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ գիտնականները դէպի Լուսին արձակեցին Լունա-17 այերանաւը: Առաքելութիւնը, ըստ սովորութեան, չէ ճշդուած:

ԻՏԱԼԻԱ մերժեց ընդունիլ խորհրդային Արտաքին նախարարին առաջարկը՝ Եւրոպայի Ապահովութեան Խորհրդաժողովի գումարման մասին: Առաջարկը մերժեցին Իտալիոյ վարչապետն ու Արտաքին Նախարարը: Ժողովրդային ցոյցեր տեղի ունեցան Հռոմի մէջ, Գրոմիկոյի դէմ:

ՀՆԴԻԿ ոստիկանութիւնը կը հետապնդէ Կալկաթայի մէջ գաղտնի կազմակերպուած մաօյական բջիջը: Այս վերջինները կը յարձակին դրադարաններու, դպրոցներու վրայ՝ իբրեւ «քաղքենի մըշակոյթ»ի տարածիչներ: Ռապինտրանաթ Թակօրը որակած են «քաղքենի մշակոյթի ներկայացուցիչ»:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ երկու դրագէտներ՝ Ամալրիկ եւ Ուբոզկօ, դատի քաշուեցան «հակախորհրդային քարոզչութեան» ամբաստանութեամբ: Ամալրիկ եւ Ուբոզկօ մերժեցին պատասխանել իրենց ուղղուած հարցումներուն, դատավարութիւնը նկատելով «անօրինական»:

ՔՈՄՊՈՃԻ մէջ կռիւները սաստկացած են: Հարաւ. Վիէթնամի եւ Խմերի ուժերը բուռն յարձակման անցած են «տեղահան» ընելու համար Հիւս. Վիէթնամի արձակազէնները կարգ մը ապաստարաններէ:

ՀՈՆԿ-ՔՈՆԿԻ բացերը Նոյեմբեր մէկէն ի վեր 38 դիակներ գտնուած են խեղդամահ վիճակի մէջ: Բոլորն ալ երիտասարդներ են, որոնք լողալով փորձած են փախչիլ Չինաստանէն:

ՔԵՊԷՔԻ մէջ կը շարունակուին փնտռտուքները անգլիացի դիւանագէտին, որ առեւանգուած էր Քեպէքի Ազատագրական Ճակատի կողմէ: Նահանգի կառավարութիւնը խնդրեց Դաշնակցային կառավարութենէն՝ ամսուան մը համար եւս պահպանել բանակը տեղւոյն վրայ:

ՉԻԼԻ ազգայնացուց 24 անհատական դրամատուներ:

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ Ուխտի «Խորհրդարան»ը որոշեց զօրացնել իր ուժերը «Եւրոպայի ապահովութեան համար»: Խորհ. Միութիւնը հսկայ ուժեր կեդրոնացուցած է Արեւելեան Եւրոպայի մէջ, դիտել կուտան Ուխտի անդամ երկիրներու ներկայացուցիչները:

ՀԱՐԱՒ. ՎԻԷԹՆԱՄԻ փոխ-նախագահը՝ Զօր. Քի, Մ. Նահանգներ կ'այցելէ շաբաթավերջին: Վեց հազար Հարաւ. Վիէթնամցի զինուորներ հեռացան Քամպոճէն: Այդ ուժերուն ներկայութիւնը այլեւս անհրաժեշտ չէ, կը ճշդէ Սայկոն:

ՆԵՓԱԼԻ «Նոր Չինաստան» գործակալութեան անդամներէն լրագրող մը, Մ. Նահանգներու դեսպանատունը ապաստանեցաւ: Փեքին բողոքեց Նեփալի եւ Հնդկաստանի դէմ՝ «հակաչին» քարոզչութեան համար:

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ

ԽՄԲ.— Ստորեւ Փրոֆ. Նուպար Արփիարեանի ճառը, արտասանուած Նոյեմբեր 7ին, Սեւրի Դաշնագրի ստորագրութեան սրահին մէջ.—

Monsieur le Président du Sénat,
Monsieur le Préfet, représentant le Gouvernement,
Votre Altesse Royale,
Excellences,
Monsieur le Député,
Monsieur le Sénateur,
Messieurs les Conseillers généreux,
Messieurs les Maires,
Mesdames, Mesdemoiselles, Messieurs,
Chers Collègues et Amis,

Je voudrais tout d'abord, Monsieur le Président du Sénat, vous dire combien nous avons été touchés, mon ami Grégoire PAPAZIAN et moi-même, de l'accueil si simple et si cordial que vous nous avez réservé et de votre promesse spontanée de venir parmi nous aujourd'hui. La présence dans cette Assemblée d'un personnage d'un rang aussi considérable de la République confère à notre commémoration un lustre incomparable et je vous en exprime notre très profonde gratitude.

Toutes les causes justes ont votre appui actif et chaleureux, Monsieur le Président, vous nous l'avez dit, et quelle cause est plus juste que la cause arménienne? Votre participation à cette cérémonie est une réponse.

Votre allocution, Monsieur le Maire, nous a été droit au cœur, par la personnalité de celui qui l'a prononcée comme par le cadre choisi où nous nous trouvons. Comment ne pas être ému, en effet, dans ce sanctuaire de la céramique, au milieu de ces productions raffinées d'un art traditionnel et toujours renouvelé, au point que le mot «Sèvres» est devenu synonyme de «porcelaine» et de «finesse», lorsque l'on pense que dans cette Salle même, à l'aide d'une écritoire et d'un encrier fameux, victime des bombardements de la dernière guerre, fut signé il y a un demi siècle le Traité qui devait consacrer la libération et l'indépendance de tant de peuples d'Orient? Or vous êtes, cher Docteur Odic, le premier magistrat de cette cité de Sèvres qui tient au cœur des Arméniens; vous avez l'estime et l'affection de vos administrés, pour lesquels vous ne ménagez pas votre dévouement. L'Arménien, de par sa nature, a toujours été bon citoyen et n'a guère donné de tracas à l'administration de ses hôtes. Il m'est agréable de constater que vos Sévriens d'adoption, comme tous les citoyens d'origine arménienne de votre département, en ont une fois de plus apporté la preuve, puisque nous avons aussi le plaisir et l'honneur de voir parmi nous Monsieur Claude LABBE, député des Hauts de Seine. Et je crois bien qu'il en est de même pour les Arméniens des départements voisins, comme le montre la présence ce soir de Monsieur Edouard BONNEFOUS, sénateur des Yvelines et de nombreux Conseillers généraux et Maires de la région parisienne.

Pourquoi commémorer aujourd'hui le cinquantenaire du Traité de Sèvres? Après avoir soulevé tant d'immenses espoirs, ne les a-t-il pas terriblement déçus, puisqu'il n'a jamais été exécuté? Mon ami Maître Barseghian analysera tout à l'heure le contenu juridique de ce traité et les causes de son inexécution.

Je ne suis pas un juriste, je suis simplement un universitaire scientifique et humaniste, c'est-à-dire un homme de bonne volonté, et c'est de ce point de vue naïf, comme disent les mathématiciens, que j'aborderai la question, et que je dirai, bonnement, qu'il n'est jamais trop tard pour réparer une injustice criante, que les crimes contre l'humanité ne bénéficient pas de la prescription, et que Talaat ne gagnera pas son pari. Qui diable est Talaat, pourraient se demander certains? Talaat Pacha fut ce ministre de l'Intérieur turc qui dans le silence de son cabinet de travail trouva en 1915 une solution de sa manière pour résoudre le problème arménien, car l'Arménie gênait ses visées pantouraniennes. C'est lui qui mit au point dans ses moindre détails l'exécution du premier génocide organisé du vingtième siècle, le génocide modèle, dont devait s'inspirer Hitler 25 ans plus tard, et qui coûta au peuple arménien 1.500.000 victimes.

D'après Talaat, cette hécatombe nécessaire devait résoudre définitivement le problème arménien et dans cinquante ans personne ne parlerait plus des Arméniens.

Cinquante ans et plus ont passé, Mesdames et Messieurs, et que voyons-nous?

Une minuscule république arménienne rescapée resplendit d'un vif éclat au firmament scientique et artistique. Erévan accueille des Congrès Internationaux brillants de Mathématiques, d'Astronomie, de Physique, et fournit à l'univers des savants de stature mondiale, l'astronome Victor Hambartzoumian, les physiciens cosmiques Alikanian, le biologiste Sissakian, qui fût président de la Conférence générale de l'UNESCO; le monde entier joue la musique d'Aram Khatchadourian.

Et que dire de la Diaspora, où se sont épanouis des talents de toute sorte que je ne citerai pas aujourd'hui faute de temps?

Je me bornerai à constater la permanence et la vitalité du peuple arménien, génération après génération, malgré les génocides; et voici la génération montante, les jeunes écoliers du Collège arménien Samuel Moorat des pères Mékhitaristes de Sèvres conduits par leur supérieur le R. P. Khoren Dilizian, que je me plais à saluer respectueusement. Je ne saurais oublier que j'ai moi-même enseigné les mathématiques il y a 25 ans dans ce Collège, juste avant de passer ma thèse, et c'est une raison de plus pour moi de porter Sèvres dans mon cœur. Auprès de la toute jeune génération, voici celle des étudiants d'origine arménienne venus de tous les coins du monde sucer le lait de l'Alma Mater du vieux Paris, malgré les bouleversements.

La traditions continue, la France reste la France, son flambeau attire toujours les jeunes Arméniens de tous les pays et c'est un honneur pour moi que de diriger la Maison des Etudiants Arméniens en cette Cité Internationale des Universités de Paris, Cité Universitaire unique au monde dans son genre, puisqu'elle est fondée sur le principe fédéraliste.

Et comment expliquer ici que nous, Français d'origine arménienne, n'ayons pas oublié nos lointains ancêtre d'Arménie dans ce qui fut d'abord notre terre d'asile et qui est maintenant notre patrie? Car c'est un fait; on peut être à la fois bons Français et nous sommes fiers de l'être, et bon Arméniens, nous ne nous en cachons pas. Il n'y a pas d'incompatibilité. La fraternité franco-arménienne s'est affirmée de façon éclatante depuis des Croisades et au grand jamais, dans toute l'histoire, les peuples arménien et français n'ont été ennemis et n'ont combattu l'une contre l'autre. Ils ont au contraire été toujours alliés et ont toujours senti les problèmes de la même façon, avec la même sensibilité. C'est un bonheur pour nous, Arméniens de France, de n'avoir pas de choix déchirant à faire.

Voilà, Mesdames et Messieurs, les pensées que m'inspire ce beau Salon du Musée National de Céramique dans cette ville de Sèvres dont le nom concrétise les espoirs du peuple arménien dispersé aux quatre coins du monde.

Et je vais maintenant céder la place au juriste éminent Armen Barseghian qui situera le problème dans son contexte historique et juridique.

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

—o—

ՈՒՂԵՐՁՆԵՐ

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք թղթակցութեան մէջ, ստորեւ կը հրատարակենք Սեւրի Դաշնագրի յիսնամեակի հանդիսութեան դիւանին ղրկուած ուղերձները, կարգ մը անձնաւորութեանց կողմէ, որոնք չէին կրցած ներկայ ըլլալ:

ADRESSE DE SON EXCELLENCE MGR. JEAN RUPP

Evêque de Monaco
Ancien Evêque auxiliaire du Cardinal Archevêque de Paris, Ordinaire des Orientaux de France

Alors que les années 60 vers leur fin et 70 rappellent les traités si malheureux signés, voici un demi siècle, dans les environs de Paris, surtout ceux de Saint Germain avec l'Autriche et de Trianon avec la Hongrie, nations toutes deux spoliées d'immenses territoires et d'une large partie de leur population, pour ne rien dire d'hostilités artificiellement crées entre peuples frères, une lumière brille, celle du Traité de Sèvres rendant partiellement justice à l'héroïque peuple arménien.

Hélas, ce ne fut qu'un éclair dans un ciel noir. La force prime le droit habituellement en ce bas monde.

Mais les causes les plus saintes et les plus justes ne sont jamais entièrement perdues car Dieu veille. Je ne puis qu'en appeler à sa Justice et à sa Miséricorde en m'associant aux souffrances et aux espérances du grand peuple arménien.

×

ADRESSE de M. EDOUARD DEPREUX

Ancien Ministre

Socialiste, aux côtés de mon ami Jean Longuet qui fut d'ailleurs secrétaire de rédaction de la Revue «Pro-Armenia», j'ai vivement combattu les traités de Versailles, et autres lieux circonvoisins, qui, contrairement aux promesses faites aux anciens combattants, n'ont pas su asseoir la paix sur des bases solides.

Du moins certaines clauses de ces traités devaient-elles être marquées d'une pierre blanche, comme le retour de l'Alsace et de la Lorraine à la France, et la reconnaissance solennelle de l'indépendance de l'Arménie, si chère au cœur de mes amis Jean Jaurès, Anatole France, Francis de Pressensé, Quillard et tant d'autres.

Il va sans dire que je célèbrerai, avec

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(Վէպ)

— Ի՞նչ բսել կ'ուզէք:

— Ըսել կ'ուզեմ թէ պէտք է համոզուած ըլլամ որ ձեր ամուսնական առաջարկութիւնը իրաւցնէ լաւ առիթ մըն է որ պէտք չէ ձեռքէ փախցնել:

— Այս մասին կը կասկածի՞ք:

— Այսինքն ձեզ այնքան հարեւանցի կերպով կը ճանչնամ որ չեմ կրնար ձեր մասին վճռական կերպով խօսիլ:

— Ուրեմն կը մերժէք առաջարկս:

— Ցաւ ի սիրտ կը մերժեմ:

Նոյն միջոցին նորեկներ մտած էին սրճարան եւ պատահածներուն մասին մանրամասնութիւններ կը պատմէին:

Պաշարիչ բանակը յաղթականօրէն կը յառաջանար: Պոլսոյ բոլոր թաղերն ալ սելանիկեան բանակին իշխանութեան տակ կը գտնուէին, շատ մը պահականոցներ արդէն իսկ անձնատուր եղած էին: Միայն Թաշ Քըշլան ու Թաքսիմի զօրանոցն էին որոնք տակաւին կը դիմադրէին:

— Բայց դիմադրութիւնը երկար պիտի չտեւէ, հաստատեց այդ նորեկներէն մին: Երկու զօրանոցներն ալ սեղմօրէն պաշարուած են եւ թնդանօթի պիտի բռնուին՝ եթէ անմիջապէս անձնատուր չըլլան:

Այս լուրերը ուրախութեամբ համակեցին Շաւարշը:

— Եթէ ազատարար բանակը յաղթանակէ, գոչեց, վաղը արդէն հանդարտութիւնը պիտի տիրէ քաղաքին մէջ:

— Կը տեսնէք որ անհամբեր ըլլալու պատճառ մը չունիք, դիտել տուաւ Վահան:

Եւ իր ունեցած տեսակցութիւնը չափէն աւելի երկարած համարելով դուրս ելաւ սրճարանէն:

— Ինչ աներես մարդ, կը մտածէր Վահան ինքն իրեն, ինչպէս կը համարձակի այսպիսի առաջարկութիւն մը ընել ինծի:

Մէկ քանի ժամ փողոցները թափառելէ ետքը, գնաց ճաշելու եւ յետոյ Պոլսոյ կողմը անցաւ կացութեան մասին աւելի որոշ տեղեկութիւն մը առնելու համար:

Ամբողջ քաղաքին մէջ ընդհանուր ուրախութիւն մը կը տիրէր: Ազատարար բանակին մուտքը խանդավառութեամբ ողջունած էին ամէնքն ալ եւ ամէնուն սիրտը հանդարտած էր այլեւս:

Առտուան ահ ու դողին յաջորդած էր զուարթութիւն մը եւ բոլոր ժողովուրդը, այր ու կին, փողոցները լեցուած, օրուան մեծ դէպքին վրայ կը խօսէին:

Վահան բաւական պտըտելէ ետքը վերադարձաւ Բերա, իրիկուան դէմ:

Առաջին ծանօթը որ դէմը ելաւ Արամն էր:

— Աղէկ որ հանդիպեցայ քեզի, գոչեց Վահան, նորութիւններ ունիմ պատմելիք:

— Որո՞ւ մասին:

— Շաւարշին:

— Ի՞նչ կայ տեսնենք:

— Այս առտու իրեն հանդիպեցայ եւ տարօրինակ առաջարկութիւն մը ըրաւ ինծի:

— Պատմէ տեսնենք:

Վահան իր բարեկամին հաղորդեց Շաւարշի ամբողջ ըսածները:

— Բայց այդ մարդը իրաւցնէ անտանելի կը դառնայ, ըսաւ Արամ սրտմտած, եւ ցաւալին այն է որ հայրս այժմ բոլորովին տրամադիր է նշանտուքը կատարելու:

— Ի՞նչպէս, հարցուց Վահան:

— Այո, որովհետեւ Շաւարշ կրցեր է իր նիւթական կարողութեան մասին ապացոյցներ տալ:

— Կրցա՞ր հասկնալ թէ ինչ են եղեր այդ ապացոյցները:

— Ճշմարիտը շատ չհետաքրքրուեցայ, միայն սաչափը գիտեմ որ այս օրերս ութ-տասը հազար ոսկի արժող հօրենական ագարակ մը ծախելու վրայ է եղեր եւ հայրս ալ պիտի միջամտէ գործին:

Վահան թեթեւ մը ժպտեցաւ իր բարեկամին այս խօսքերը լսելով:

— Բայց դուն ինչո՞ւ անզօրծ կը մնաս, գոչեց Արամ, նոյնիսկ մեր տունը անգամ ոտք չես կոխեր... քու այս ընթացքդ բոլորովին անբացատրելի է... ո՞ւր մնացին Աշոտին յայտարարութիւնները:

— Աշոտ դեռ երեւան չելաւ, պատասխանեց Վահան, բայց յուսահատելու բան չկայ... վստահ եղիր որ երբ վայրկեանը հասնի ամէն բան երեւան պիտի ելլէ:

— Բայց վայրկեանը հասած է արդէն:

— Ոչ տակաւին, ըսաւ Վահան վճռաբար:

Այս տեսակցութենէն քանի մը օր ետքը, 14 Ապրիլ, Երեքշաբթի օրը, թնդանօթի հարիւր մէկ հարուածներ մայրաքաղաքի բնակիչներուն կ'աւետէին Ապտիւլ Համիտի անկումը եւ սուլթան Ռեշատի գահը բարձրանալը:

Ազատարար բանակը վերջապէս իր գործը կատարած էր, արդ ու վճռական կերպով ու հիմա հանդարտութիւնը տիրած էր ամէն կողմ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(256 – Շար.)

ferveur, l'anniversaire du jour où la République arménienne a été reconnue et où le droit des Arméniens à vivre libres sur leurs territoires ancestraux a été proclamé.

Pourquoi faut-il que les grandes puissances qui ont donné leurs signatures au Traité de Sèvres n'aient pas exigé son application ? La route de Sèvres à Lausanne est hélas bien longue. En flétrissant les impérialismes — tous les impérialismes — je veux affirmer le droit imprescriptible des Arméniens à être maîtres de leur destin. J'ai toujours considéré leur combat comme le mien.

×

A MR. GABRIEL MARCEL

Mon cher Président et ami,

Une fois de plus, je vous trouve à la tête d'une magnifique cause humaine et je vous en félicite.

Je connais, l'histoire pathétique du peuple arménien. Son courage, sa ténacité, son intelligence, ses vertus morales lui ont permis de traverser des millénaires d'épreuves. Pour lui, je vous adresse tous mes vœux, notamment à ses intellectuels, à ses artistes, à ses représentants sociaux. Ils gardent l'estime et l'admiration de tous.

Votre
LOUISE WEISS

×

ADRESSE
du Professeur ALFRED KASTLER
de l'Académie des Sciences
Prix Nobel
Novembre 1970

A l'occasion du cinquantenaire du Traité de Sèvres qui a consacré l'indépendance de l'Arménie après les terribles épreuves qu'elle a connues,

je voudrais m'associer à tous ceux qui célèbrent cet événement en disant mon admiration pour le peuple arménien qui a donné au monde une de ses plus anciennes civilisations, qui a fondé un foyer d'art et de culture d'un grand rayonnement et qui donne aux peuples du monde l'exemple du courage et de l'ardeur au travail.

×

ADRESSE
du Professeur MARC ZAMANSKY
Doyen Honoraire
de la Faculté des Sciences de Paris
à Mr. N. ARPIARIAN

Absent par le corps, je suis présent par l'esprit dans votre Assemblée et je vous prie, mon cher ami, de lui exprimer ma chaleureuse sympathie pour la Cause Arménienne et mon souhait pour que justice soit enfin rendue aux légitimes revendications du peuple arménien, sur la base des principes du Pacte de la Société des Nations et de la Charte des Nations Unies.

×

MESSAGE
de Monsieur FRANÇOIS PERROUX
Professeur au Collège de Fance
Directeur de l'Institut de Science
Economique Appliquée
à Mr. N. ARPIARIAN

Le Professeur François Perroux m'a chargé d'exprimer à l'Assemblée son regret de n'être pas dans cette salle aujourd'hui, car il n'a pu se dégager d'un voyage hors de Paris, mais il participe à cette commémoration de façon effective, car il nous donnera une étude de quelques pages à paraître dans les Comptes-Rendus de cette Cérémonie.

×

... Կը խնդրեմ Փրոֆ. Նուպար Արփիարեանի փոխանցել լաւագոյն բարեմաղթութիւններս տօնակատարութեան համար, որ կը կատարուի Սեւրի Դաշնագրի յիսնամեակին առթիւ։ Կը ցաւիմ, որ ներկայ պիտի չկրնամ գտնուիլ։ Սրտապնդուինք այն խորհուրդէն, որ իբրեւ ժողովուրդ, իբրեւ ազգ թէեւ կորսնցուցած ենք, կորսնցուցած եւ վերստին կորսնցուցած, բայց այնուամենայնիւ երբ կը նայինք աշխարհին կը տեսնենք, որ յաղթանակած ենք, յաղթականներէն ենք (եթէ թոյլ կը տրուի ինծի տարազները գործածել այսքան պարզացուած ձեւով), եւ յաղթականները պարտուածներն են։ Վստահ եմ, թէ կը հասկնաք ի՛նչ ըսել կ'ուզեմ։ Այս ձեւի տօնակատարութիւնները կը հաստատեն այս փաստը։ Եթէ երբեք իբրապէս կորսնցուցած ըլլայինք, պիտի յանձն չառնէինք յիշել նմանօրինակ ձեւով։

Յաջողութիւն, բարի ճակատագիր եւ երջանկութիւն ու առողջութիւն հայ ժողովուրդին ամենուրեք։

ՈՒԻԼԵՐՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ
(Թարգմանուած անգլերէնէ)

ՍՏԱՑԱՆՔ.— *Պատմութիւն հայ գրականութեան (սկիզբէն մինչեւ ԺԹ. դար, ԺԹ. դարու կէսերէն մինչեւ մեր օրերը) Ա. եւ Բ. հատոր մէկ հատորով, գրեց՝ Յովհաննէս Գաղանճեան, հրատարակութիւն* Հայկ Սէրէնկիւլեան *գրական մրցանակի թիւ 2։ Տպարան Կաթողիկոսութիւն Հայոց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ* 1970։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ԱՆՈՅՇ» ՕՓԵՐԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մօտ վեց ամիսներ առաջ, Մարսէյլի օփերային մէջ, առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուէր հայ գեղարուեստի գլուխ գործոցներէն «Անոյշ» օփերան, գործ՝ Յ. Թումանեանի եւ երաժշտութիւն Ա. Տիգրանեանի։

Մայիսի այդ օրերուն խանդավառութիւնը մեծ էր ամբողջ գաղութին մէջ, եւ հակառակ երեք յաջորդական ներկայացումներու, բազմաթիւ անձեր՝ հայ թէ օտար, տեղ չգտնուելուն պատճառաւ զրկուեցան։ Կազմակերպիչ յանձնախումբը գոհացում տալու համար բոլոր անոնց որոնք չվայելեցին աչքերու եւ ականջներու այդ բացառիկ վայելքը, ծրագրած է, առայժմ Մարսիլիոյ համար, երկու նոր ներկայացումներ 1971 *Մայիս ամսուան ընթացքին։ Առեւնին, հակառակ մեր անչափ խանդավառութեան, չեչտած էինք քանի մը թերութիւններ յատկապէս ձայնական գետնի վրայ եւ որոշ կարեւոր մեկնութիւններ բաւական տկար դուրս եկած էին։ Կազմակերպիչ վարչութիւնը քանի մը փոփոխութիւններ պիտի բերէ դերակատարներուն մէջ հասնելու համար դէպի կատարեալը։*

Ահաւասիկ կրկնակի յանդգնութիւն վարչութեան կողմէ, երբ գիտենք թէ անոր նիւթական հաշուեկշիռը լայնօրէն արդէն բացասական է։ Անոյշ օփերայի կազմակերպիչ յանձնախումբի վարչութիւնը ջերմ փափաքը ունի, ոչ թէ միայն Մարսիլիոյ մէջ դարձեալ ներկայացնելու, այլ հրամցնելու նաեւ Փարիզ եւ Լիոն քաղաքներուն։ Այս ուղղութեամբ անհրաժեշտ է որ նուիրեալ ազգայիններ գեղարուեստի եւ երաժշտութեան ծանօթ, խանդավառուին այս գործով ու իրենց կարգին նախաձեռնեն։ Ափսոս պիտի ըլլայ եթէ նման հսկայ աշխատանք մը չշահագործուի աւելի լայնօրէն եւ ափսոս պիտի ըլլայ բոլոր անոնց որոնք առիթը չունեցան, կամ առիթը չստեղծուեցաւ որպէսզի ապրէին այդ գեղեցիկ ժամերն ու վայրկեանները։

Անոյշ օփերայի կազմակերպութիւնը ու մանաւանդ անոր յաջողութիւնը բացառիկ հանգրուան մը եղաւ արտասահմանի հայ կեանքէն ներս։ Ան օքանչելի ապացոյցը եղաւ որ կարելի է դուրս գալ սովորական ներկայացումներէն ու մրցիլ միջազգային այլ օփերաներու հետ։ Նման աննախընթաց աշխատանք եւ յաջողութիւն մը պէտք չէ որ մնայ առանց վաղորդայնի։ Վարչութիւնը, գիտակից անխուսափելի դժուարութիւններուն, պատրաստ է դարձեալ լծուիլ գործի, յուսալով որ այս անգամ արձագանգ պիտի գտնէ միւս հայաշատ կեդրոններուն մէջ։ Գնահատելի որոշում մըն է որ պատիւ կը բերէ ոչ թէ միայն բոլոր անոնց որ եղան հոգին այս ձեռնարկին, այլ անկէ անդին մանաւանդ պատիւ կը բերէ հայ մշակոյթին։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

×

«Անոյշ օփերայի» կազմակերպիչ յանձնախումբի վարչական դրամական հաշուեկշիռը Մարսիլիոյ մէջ տրուած երեք ներկայացումներէն յետոյ կը ներկայանէ հետեւեալ պատկերը.—

Ընդհանուր ելք՝ 198 *հազար* 481 Ֆր. 80
Ընդհանուր մուտք՝ 145 *հազար* 260 Ֆր. *գոյացած հետեւեալ ձեւով.—*
Նուիրատուութիւններ՝ 44 *հազար* 884
Տոմսակներէ եւ յայտագրերէ գոյացած՝ 95 *հազար*, 915
Ջանազան՝ չորս հազար 461
Բաց՝ 53 *հազար* 221·80
(*Նուիրատուներու ցանկը տեսնել Դ. էջ*)

ԳԻՏԷ՞Ք ԹԷ...

— Գիտէ՞ք թէ Մանուկ Աբեղեանի գլխաւոր գործերն են.— «Հայոց լեզուի տեսութիւն», «Հին գուսանական ժողովրդական երգեր», «Հայոց լեզուի տաղաչափութիւնը», «Սասմայ Ծռեր», «Հայոց հին գրականութեան պատմութիւնը» Ա. եւ Բ. հատոր (վերջինը կիսաւարտ)։ «Սասունցի Դաւիթ» ժողովրդական մեծ վէպի հաւաքման, ուսումնասիրութեան եւ հրատարակութեան գործին մէջ Աբեղեան կատարեց մեծ դեր։

— Գիտէք թէ Եգիպտոսի մայրաքաղաքը՝ Գահիրէ, հիմնուած է հազարամեակ մը առաջ, 970*էն ետք, երբ Ֆաթէմի խալիֆաները գրաւեցին Եգիպտոսը։ Գահիրէի Միջնաբերդը կառուցուած է* 1176*ին, Էյուպեան խալիֆայութեան հիմնադիր Սալահէտտինի կողմէ։ Մայրաքաղաքին տեղը, սակայն, ընտրած էր դեռ* 641*ին, Մեմֆիսի յաղթական արաբ զօրավարը՝ Ամրուն, որ հոն հաստատած էր իր զօրակայանը եւ կառուցած էր իր մզկիթը։ Բայց* 970*էն ետք կոչուած է Էլ Գահիրա (Յաղթականը)։ Տեղացիները Գահիրէն կը կոչեն նաեւ Մասր, ինչպէս նոյն անունով կը կոչեն Եգիպտոսը։*

— Գիտէ՞ք թէ Աղեքսանդրիան հիմնուած է Ք. Ա. 332*ին, Մեծն Աղեքսանդրի կողմէ, իբրեւ յունական նաւային խարիսխ եւ քաղաքական կեդրոն։ Դարերով եղած է յոյն-հռոմէական աշխարհի երկրորդ մեծագոյն քաղաքը, Փթոլէմէյեններու տիրապետութեան շրջանին մանաւանդ։ Դարձած է Թատերավայրը մեծ կռիւներու։ Յուլիոս Կեսար գրաւած է զայն Ք. Ա.* 64*ին, իսկ Օքթավիոս անկէ* 16 *տարի ետք։ Արաբական գրաւում՝* 640*ին, երկար պաշարումէ մը ետք։ Օսմանցիներու գրաւում՝* 1517*ին։ Նափոլէոն քաղաքը կը գրաւէ* 1798*ին, իսկ Անգլիացիք՝* 1882*ին։*

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (35)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Ո՜հ, սիրելիս, ան այնքան հարուստ է, իսկ մենք աղքատ։

— Է՜հ, ի՞նչ ընենք, այդ դեռ բաւարար պատճառ չէ, մայրիկ։

— Ո՜հ, Աստուած իմ, Աստուած իմ, ի՛նչպէս ծանր է վիճակը, բացագանչեց մայրը։

ԺԷ.

Երբ Աննա Միխայլովնա որդւոյն հետ իշխան Կիրիլ Վլատիմիրովիչ Փեզուխովին գնաց, Ռոստով կոմսուհին երկար ատեն մինակ նստեցաւ, թաշկինակը աչքերուն դրած։ Վերջապէս զանգակը զարկաւ։

— Այս ի՞նչ բան է սիրելիս, ըսաւ ան բարկացոտ ձայնով յապաղող աղջկան, ծառայել չէ՞ք փափաքիր, ի՞նչ է, այդ պարագային ես ձեզ ուրիշ տեղ կը գտնեմ։ Իր բարեկամուհիին վիշտը եւ վիրաւորիչ աղքատութիւնը շատ գէշ ազդեր էր կոմսուհիին տրամադրութեանը վրայ, որ միշտ կ'արտայայտուէր սենեկապանուհիին տուած «սիրելի» եւ «դուք» մակդիրներով։

— Ցանցաւոր եմ, ըսաւ սենեկապանուհին։

— Կոմսին ըսէք, որ հոս գայ։

Կոմսը գլորելով կնոջը մօտեցաւ, բատ սովորականին քիչ մը յանցապարտ երեւոյթով։

— Հը՛, կոմսուհիս, սալամբիներէն ինչպիսի՛ սօթէ օ մատէռ *դուրս պիտի տան, սիրելիս։ Համը արդէն նայեցայ։ Ջուր տեղը հազար րուբլի չտուի Տարասի համար, կ'արժէ։ Նստաւ կնոջը քով, ձեռքերը ծունկերուն վրայ դրաւ եւ աւելուր մազերը խառնեց։*

— Ի՞նչ կը հրամայէք, կոմսուհիս։

— Ահա թէ ինչ, սիրելիս, այդ ի՞նչ է քսուեր հոս, ըսաւ ան ցուցնելով բաճկոնակը, երեւի խորխ է, աւելցուց ժպտելով։ Ահա թէ ինչ կոմս, ինծ ստակ պէտք է։ Կոմսուհիին դէմքը տխրութիւն մը ստացաւ։

— Ա՜հ, կոմսուհիս...

Կոմսը շփոթեցաւ, ուղեց քսակը հանել։

— Շատ հարկաւոր է, կոմս, հինգ հարիւր ռուբլի պէտք է։

Եւ հանելով պաղիստէ թաշկինակը սրբեց ամուսնոյն բաճկոնակը։

— Այս վայրկեանիս, այս վայրկեանիս։

— Է՜յ, ո՞վ կայ հոդ, գոչեց այնպիսի ձայնով մը, որով կը գոչեն միայն անոնք, որ վստահ են թէ կանչուած մարդը լեզապատառ պիտի վազէ պատուէրը լսելու։ Կանչեցէք Միդենկան։

Միդենկան՝ կոմսի տունը կրթուած, եւ այժմ անոր ամբողջ տնտեսութիւնը վարող ազնուականը, թեթեւ քայլերով սենեակ մտաւ։

— Ահա թէ ինչ, սիրելիս, ըսաւ կոմսը ներս մտնող երիտասարդ մարդուն, գնա՛ եւ ինծ... (քիչ մը խորհեցաւ) 700 ռուբլի բեր, այո, սակայն նայէ որ անցեալ անգամուան պէս պատռտած, աղտոտ բաներ չբերես, այլ աղէկներէն ըլլան, կոմսուհիին համար է։

— Այո, Միդենկա, խնդրեմ մաքուր ըլլան, ըսաւ կոմսուհին վշտագին հառաչելով։

— Ձերդ վսեմութիւն, ե՞րբ կը հրամայէք որ բերեմ, ըսաւ Միդենկան, բարեհաճեցէք տեղեկանալ, որ... սակայն բարեհաճեցէք անհանգիստ չըլլալ, աւելցուց ան նշմարելով կոմսի ծանր ու յաճախակի շնչառութիւնը, որ ստատիկ զայրոյթի ազդանշաններն էին։ Ես մոռցեր էի... ա՞յս վայրկեանիս կ'ուզէք որ բերեմ։

— Այո, այո, հիմա անմիջապէս բեր եւ կոմսուհիին յանձնէ։

— Ոսկի է, ոսկի այդ Միդենկան, աւելցուց կոմսը ժպտելով երբ Միդենկան անհետացաւ։ Անոր համար անհնարին բան չկայ։ Համբերել չեմ կրնար. ամէն բան կարելի է, անհնարին բան չկայ։

— Ո՜հ, դրամ, կոմս, դրամ, որքան վիշտ ու տանջանք կայ աշխարհիս վրայ դրամին երեսէն, ըսաւ կոմսուհին, իսկ ես դրամի պէտքութիւն շատ ունիմ։

— Դուք, կոմսուհիս, յայտնի շռայլող էք, ըսաւ կոմսը եւ համբուրելով կնոջ ձեռքը, առանձնասենեակը քաշուեցաւ։

Երբ Աննա Միխայլովնա Բեզուխովէն վերադարձաւ կոմսուհիին քով, սեղանին վրայ արդէն դրուած էին թղթադրամները, ամէնքն ալ նոր եւ ծածկուած էին թաշկինակով մը։ Աննա Միխայլովնա կոմսուհիին ալեկոծումը նշմարեց։

— Հը՛, ի՞նչ կայ սիրելիս, հարցուց կոմսուհին։

— Ո՜հ, ինչ սոսկալի վիճակի մէջ է ան, զայն ճանչնալն իսկ դժուար է, այն աստիճան գէշ է, վայրկեան մը միայն քովը կեցայ։ Երկու խօսք անգամ չկրցայ ըսել։

— Աննէթ, ի սէր Աստուծոյ, մի մերժեր, ըսաւ յանկարծ կոմսուհին կարմրելով, որ այնքան օտարոտի էր անոր թառամած նիհար եւ վսեմ դէմքին, թաշկինակին տակէն դրամները հանեց։

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

Այրի Տիկին Սաթենիկ Մալխասեան, Տէր եւ Տիկին Աղաճանեան, Տէր եւ Տիկին Մեծպաքեան, այրի Տիկին Զարեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Զ. Դանիէլեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, սանին, զարմիկին, քեռայրին՝

ՊՕՂՈՍ ՄԱԼԽԱՍԵԱՆԻ

դառնակսկիծ մահը որ տեղի ունեցաւ Պիսէթրի հիւանդանոցին մէջ, Կիրակի 8 Նոյեմբեր 1970:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ՚ունենայ Ուրբաթ 13 Նոյեմբեր ժամը ճիշդ 14,30ին Սիմիթիէր տը Պանեօ-Քոմիւնալ, Ռիւ Կերլանտ, Պանեօ: Փորթ տ'Օռլէանէն առնել 128 թիւ օթոպիւսը եւ իջնել Ռիւ Ֆռուստ:

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ». – Մեր ցաւակցութիւնները

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Տէր եւ Տիկին Աւետիս Մելքոնեան ի յիշատակ իրենց տարաբախտ աղջկան եւ փեսային՝ Լորային ու Ժան Արծրունիի, Մարսէյլի Ս. Սահակ-Մեսրոպ մայր եկեղեցիին նուիրած են ոսկեզօծ եւ ակունքներով զարդարուած սկիհ մը, անոնց մահուան եօթներորդ տարելիցին հոգեհանգստեան առիթով:

Նոյնպէս Տիկիններ Զարուհի Մարկոսեան երկու հատ խոշոր քիլիմ նուիրած են եկեղեցիին:

Եկեղեցւոյ վարչութիւնը խորին շնորհակալութիւններ կը յայտնէ նուիրատուներուն:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ընկերահամակրական հաւաքոյթ մը կը սարքէ բաժակ մը թէյի շուրջ, Դեկտ. 6ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը: Հասցէ՝ 1. Փլաս Օթէլ տը Վիլ:

Կը հրաւիրուին ընկեր – ընկերուհիները եւ համակիրներ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Աստղիկ Հրաչեան, Տէր եւ Տիկին Ֆերտի Հրաչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Տատուրեան եւ զաւակը,, Տէր եւ Տիկ. Ժան Կարապետեան, Պ. Յովհաննէս Հրաչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Փօլատեան, Տէր եւ Տիկին Վարդան Պանտիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գարեգին եւ եղբարք Հրաչեաններ (Փարիզ) շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր կազմակերպութեանց, հայրենակց. միութեանց եւ այն բոլոր բարեկամներուն եւ հայրենակիցներուն, որոնք իրենց հեռագիրներով, նամակներով եւ նուիրատուութիւններով վշտակից եղան իրենց մեծ սուգին՝

Ողբ. ԱՐՇԱԻՐ ՀՐԱՉԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

Աննիկ Պագըրճեան եւ աղջիկը Արմենուհի, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Արշակ Պագըրճեանի մահուան չորրորդ տարելիցին առթիւ, նաեւ իրենց տագրերուն եւ հօրեղբայրներուն՝ Ասատուրին եւ Կարապետ Պագըրճեաններու յիշատակին 30 ֆրանք կը նուիրեն Մշակոյթի Տան:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Ողբացեալ Գարեգին Արսլանեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Շաւիլի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին կը նուիրեն՝ այրի Տիկին Սրբուհի Տէր-Գալուստեան 30 Ֆր., այրի Տիկին Մարի Տէր-Գալուստեան 20 ֆրանք:

ԱՑՑ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ

Իսիի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը կազմակերպած է այցելութիւն մը Մոնմորանսիի ծերանոցին Դեկտ. 6ին, դեղարուեստական բաժինով: Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ հեռաձայնելով Տիկին Սրապեանի 626-42-48, Տօնիկեանի 642.62.45, Յովսէփեանի 642-99-01:

Օթոքարը կը մեկնի ժամը 13,30ին, Փլաս Լէոն Պլումէն: Գին 10 Ֆր.:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Լոնտոնէն ընկ. Յովհ. Զալըգեան 10 անգլ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին ընկ. Աւլէն Փափազեանի կառքի արկածէն ազատելուն առթիւ:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Մարկըրիթ Կրասիլնիկօֆ կը խօսի

ՈՒՐԱՐՏՈՒԻ

մասին, Չորեքշաբթի ժամը 20,45ին, Միւզէ տէ զ'Առ Տէքորաթիֆ, 109 Ռիւ տը Ռիվոլի:

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին ծանօթ հաւաքավայրը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ եւ ներկայանալ անդամատետրով:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 28, ժամը 22էն մինչեւ լոյս

HOTEL GEORGE V
31, Avenue George V

ԳԵՂԵՑԻԿ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՆԱՒԱՍԱՐԴ պարախումբը — Նուագախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 20 ֆր., ուսանողներու կէս գին
Սեղանները ապահովել՝ հեռաձայնելով 924-38-54

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ
նուիրուած

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ԵՒ ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿՆԵՐՈՒՆ

Հովանաւորութեամբ Վահան Վրդ. Թօփալեանի, կազմակերպութեամբ Վիէնի Հայ Ազգային Միութեան: Տեղի կ'ունենայ Կիրակի 15 Նոյեմբեր ժամը 15,30ին Վիէնի Քաղաքապետարանի սրահը

Կը նախագահէ ՏՈՔԹ. Ա. ՍԱՐԱՖԵԱՆ
Ատենապետ Ս. Էջիէնի Ազգ. Միութեան

Կը խօսին ՎԱՀԱՆ ՎՐԴ. ԹՕՓԱԼԵԱՆ, Կոմիտաս վարդապետի մասին եւ Պր. Հ. ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ՝ Յովհ. Թումանեանի մասին

Խօսնակ Պր. Ժորժ Մաս (Լիոնէն)

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Կը մասնակցին արտասանութիւններով՝ Պ. Էմ. Թաշճեան, Օրիորդներ Արսինէ Կարապետեան, Էլիզաբէթ Քէլէշեան, Աբաքսի Աճէմեան, Տիկ. Ալիս Գալուստեան, Մարի Կարապետեան (Տէսինէն), Պ. Գաբրիէլ Ջելէպեան (երգերով):

Պարեր եւ խմբերգներ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սեւան» խումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Միհրան Թորոսեանի:

Մուտքը ազատ է

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՆԱՀԱՆԳԱՅԻՆ Մուրատ Ռաստմնասիրաց Փարիզի Կեդր. Վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները Շաբաթ երեկոյեան (14 Նոյեմբեր) ժամը ճիշդ 20,30ին հայրենակից Տէր եւ Տիկին Ղազար Դանիէլեանի բնակարանը, 41 Ռիւ տը լա Տէֆանս, Իսի լէ Մուլինօ: Օրակարգ՝ 24 Հոկտեմբերի ժողովին օրակարգի շարունակութիւն:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ
մասնաճիւղին կողմէ

15 Նոյեմբեր Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին Քաղաքապետարանի սրահը Ռիւ Վոլթէր

«ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ»

Բեմադրութեամբ
Բեմասիրաց Թատերախումբին

Quelques poèmes choisis
pour composer

La légende Arménienne

Disque 33 tours

Montage poètique et réalisation EVE GRILIQUEZ
Production ROUBEN MELIK

Կ'արտասանեն

François Chaumette (sociétaire de la Comédie Française)
Jean-Jacques Aslanian — Eve Griliquez — Jean Martin

Թարգմանուած հեղինակներ՝

Եղիշէ Չարենց, Նարեկացի, Յովհ. Թումանեան, Վահան Տէրեան, Յովհ. Շիրազ, Սայաթ Նովա, Յովհ. Երզնկացի, Նահապետ Քուչակ, Վահան Թէքէեան, Դանիէլ Վարուժան, Պարոյր Սեւակ եւ ժողովրդական:

ԳԻՆ 30 ՖՐ.

PRIX 30 FR

Դիմել

Editions EREBOUNI, B. P. 46, Charenton(94) — Eglise Arménienne, 15 Rue Jean Goujon, Paris (8e) — Librairie H. Samuélian, 51, Rue Mr-le-Prince — Tarpinian, 269, Bd. Voltaire — Palouyan, 43, Rue Richer Paris (9e) et « Haratch »

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ ՁՈՐ ԿՐՆԱՔ ԸՆԵԼ ՁԵՐ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ մասնաճիւղին
Շաբաթ, Նոյեմբեր 14, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ
CASINO DE CHARBONNIERES
Մրցում լաւագոյն զգեստաւորուած զոյգերու
Կ'երգէ ԱԼԻՍ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ (ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ)
JACKY MAILLEREY et son Ensemble

COTILLONS — ՄՈՒՏՔ 15 ՖՐ.

Տեղերը ապահովել Կապոյտ Խաչի անդամուհիներուն մօտ

ՎԱԼԱՆՍ

Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը երախտագիտութեամբ, եկեղեցւոյ ծառայող հոգեւորականներու եւ աշխարհականներու անթառամ յիշատակին, որոշած է ամէն տարի Նոյեմբեր 15 (ամսուան երրորդ Կիրակիին), որ կը զուգադիպի Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ օծման, արժանավայել ձեւով մատուցանել քառաձայն պատարագ եւ հոգեհանգիստ անոնց յիշատակին:

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 40ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 7 Մարտ 1971 կէսօրէ ետք ժամը 2,30ին: Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը:

ԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱ

Խնճոյք – ճաշ Դաշնակցութեան 80ամեակին առթիւ, նախաձեռնութեամբ Արնուվիլ – Սարսէլի Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի, Նոյեմբեր 21ին:

×

Իսիի Կապոյտ Խաչի տարեկան ճաշը Փետրուար 20ին:

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան Ցերեկոյթ-Պարահանդէսը 21 Մարտ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տարեկան Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 14 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
SAMEDI 14 NOVEMBRE 1970
LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.965 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 46e ANNÉE — N° 11.965

ՍՈՒԳԻ ԵՒ ՅԱՐԳԱՆՔԻ ՕՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՕԼԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՔՈԼՈՄՊԷ՝ ՍԻՐՏԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ
ՓԱՐԻԶ՝ ՍԻՐՏԸ ԱՇԽԱՐՀԻ

Քոլոմպէ-լէ-տէօ-Էկլիզ եւ Փարիզ: Հինգշաբթի օր առաջինը դարձած էր Ֆրանսայի սիրտը, իսկ երկրորդը՝ աշխարհի:

Արդարեւ բացառիկ շուքով տեղի ունեցան յուղարկաւորութիւնն ու կրօնական արարողութիւնը գիւղին փոքր եկեղեցիին եւ Նոթր Տամի մէջ: Երկու պարագաներուն ալ միշտ պահպանուեցաւ պարզունակ նկարագիր մը, ինչպէս փափաքած էր տը Կօլ իր կտակով:

Հինգշաբթի առաւօտ կարգով Նոթր Տամ կը հասնէին մօտաւորապէս հարիւր երկիրներու, աշխարհի բոլոր կողմերէն, առաջնորդները: Միջազգային մամուլն ու ձայն - պատկերասփիւռները դիտել կուտան, թէ շատ հազուադէպ պարագաներու մէջ այսքան մեծ եւ պատկառելի թիւով անձնաւորութիւններ մէկտեղուած են վայրի մը մէջ: Կայսրեր, թագաւորներ, նախագահներ եւ ասոնց կողքին վարչապետներ եւ նախարարներ: Պաշտօնական հիւրերու ցանկը սիւնակներ կը գրաւէ տեղական մամուլի էջերուն մէջ: Մեր երէկուան թիւով ներկայացուցած էինք ոմանք, գլխաւորները:

Ժամը 11ի մօտերը Նոթր Տամ կը հասնէր նախարարապետը՝ Շապան Տելմաս, որուն քիչ ետք կը յաջորդէր Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը՝ Ժորժ Փոմփիտու, որ տաճարի սեմին ընդունուելով Կարդինալ Մարթիի կողմէ, կ'առաջնորդուէր իր պատուոյ տեղը:

Կրօնական արարողութիւնը կ'ըլլար պարզ, այլ տպաւորիչ: Տաճարին մէջ կը գտնուէին այդ պահուն ինը հազար անձեր, որոնցմէ 1500ը՝ պաշտօնական հրաւիրեալներ:

Փարիզի ժողովուրդը — շատեր նաեւ գաւառներէ — առաւօտ կանուխ խռնուած էր Նոթր Տամի հրապարակն ու շրջակայ փողոցները՝ տաճար մուտք գործելու մըտածումով: Սակայն հազիւ դռները բացուած՝ արդէն լեցուած էր եկեղեցին: Կիներ, երախաներ, ծերեր, այրեր, ամէն դասէ եւ տարիքէ, բոլորն ալ ժամերով ոտքի կը փորձէն դուրսէն հետեւիլ արարողութեան եւ այս ձեւով իրենց վերջին յարգանքը մատուցանել մեծ Ֆրանսացիին: Պաշտօնական մարմիններու հաշուով՝ Հինգշաբթի առաւօտ Նոթր Տամի շուրջը հաւաքուած էր 70.000 հոգի: Շատեր ուժաթափ եղան ցուրտէ եւ յոգնութենէ:

Կրօնական արարողութենէն ետք օտար հիւրերը մէկ առ մէկ կ'առաջնորդուէին իրենց ինքնաշարժները: Մեծերու տողանցք մը, շքեղ եւ եզակի, կը գրեն լրագրողները ի տես օտար դէմքերու կանոնաւոր մեկնումին մայր տաճարէն, յաջորդական կարգով:

Նոյն օրը կէսօրէ ետք ժամը 15ին, յուղարկաւորութիւնն ու թաղումը կը կատարուէր Զօր. տը Կօլի, Քոլոմպէ-լէ-տէօ-Էկլիզի մէջ:

Հոս եւս հսկայ բազմութիւն մը հաւաքուած է: Գրած էինք երէկ, թէ Երեքշաբթի օրէն սկսեալ հարիւրաւոր, հազարաւոր Ֆրանսացիներ եւ, նոյնիսկ, օտարականներ, Քոլոմպէ կը հասնէին: Հինգշաբթի օր արդէն ներկաներու թիւը կը հասնէր տասնեակ հազարներու, որոնց վրայ պէտք է աւելցնել, անշուշտ, գիւղին 352 բնակիչները:

Հակառակ այս հսկայածաւալ բազմութեան, որուն շարքը կ'երկարէր քիլոմեթրերով, պատկառելի լռութիւն կը տիրէր, եւ յուղարկաւորութիւնն ու թաղումը, եկեղեցին եւ գերեզմանատունը, կատարուեցան համեստ, անշուք եւ պարզ ձեւով: Տը Կօլի վերջին բաղձանքը իրականացաւ, կը շեշտեն լրագրողները:

Ժամը 15ի մօտերը զինուորական կառք մը դուրս կ'ելլէ Լա Պուասըրիէն, տը Կօլի բնակարանէն: Կառքին վրայ, ֆրանսական Եռագոյնի տակ կը գտնուի զօրավարին դագաղը: Կառքը դանդաղ կը յառաջանայ գիւղին փողոցներէն մինչեւ եկեղեցի, ուր ուսամբարձ վար կ'առնուի դագաղը եւ կ'առաջնորդուի մինչեւ խորանը: Հոն են զօրավարին այրին, զաւակը, թոռները, ընտանիքին անդամները, ինչպէս նաեւ Անտրէ Մալրօ, Էտկար Ֆօր, Մեսմէր, Փիէրֆիթ եւ քանի մը մտերիմներ, որոնք զօրավարին առաջին զինակիցները եղած են պատերազմի օրերուն:

Կրօնական համեստ արարողութենէն ետք զօրավարին դագաղը կ'առաջնորդուի գերեզմանատուն:

Ժողովուրդը մինչեւ ուշ գիշեր կը տողանցէ լուռ գերեզմանին առջեւ: Ամէնուր ծաղիկներ:

Հինգ հարիւր հոգի կը խնամուին Կարմիր Խաչի բժիշկներու եւ հիւանդապահներու կողմէ: Յոգնութիւնն ու ցուրտ օդը նուաղումներու պատճառ կը դառնան:

Փարիզի Քաղաքապետարանի Խորհուրդի նախագահին հրաւէրին ընդառաջելով, հարիւր հազարաւոր Փարիզցիներ եւ այլ քաղաքներէ եկած Ֆրանսացիներ, Շան զ'Էլիզէի ամբողջ երկայնքէն մինչեւ Յաղթական Կամար քալեցին, Հինգշաբթի երեկոյ, ժամը 18էն սկսեալ: Մարդկային ալիք մըն էր, որ հակառակ տեղատարափ անձրեւին, յամրաքայլ կը յառաջանար դէպի Էթուալ, զետեղելու համար փոքր կամ մեծ ծաղկեփունջ մը Անծանօթ Զինուորի գերեզմանին շուրջը: Տողանցքին ներկայ էին նախկին ռազմիկներու բոլոր համախմբումները իրենց դրօշներով, ինչպէս նաեւ նախարարներ եւ պետական դէմքեր:

Համաձայն ոստիկանութեան, նուազագոյնը 180.000 անձ մաս կազմած է այս անպաշտօն տողանցքին, որ կը խորհրդանշէր Զօր. տը Կօլի 1944ի վերադարձը Փարիզ, քաղաքին ազատագրման առթիւ: Արդարեւ տը Կօլ Յաղթական Կամարէն իջած էր մինչեւ Շան զ'Էլիզէի ծայրը՝ քալելով:

Աւելցնենք, որ շատերու հաշուով քառորդ միլիոն եղած է Շան զ'Էլիզէ գտնուողներու թիւը:

Ժամը 15ին Ֆրանսայի եկեղեցիներուն մէջ եւս կրօնական արարողութիւններ կը կատարուէին, մինչ անդին կը ղօղանջէին եկեղեցիներու զանգերը:

Օտար երկիրներու մէջ աւուր պատշաճի յարգանքի արտայայտութիւններ եղան:

Հինգշաբթի ամբողջ կէսօրէ ետք Էլիզէ այցելած են օտար պետական դէմքերն ու առաջնորդները: Առաջին առթիւ Փոմփիտու ընդունեցաւ ութ երկիրներու առաջնորդներ, որոնց շարքին Նիքսըն եւ Պոդգորնի: Ընդունելութիւնները, բացի այս վերջին երկուքէն, ընդհանրապէս փրոթոքոլի բնոյթ ունեցած են: Բացառութիւն կազմեցին Նիքսընի եւ Պոդգորնիի այցելութիւնները, քանի որ Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը խօսակցութիւններ ունեցաւ անոնց հետ:

Առաջին տեսակցութիւնը տեղի ունեցաւ Նախագահ Նիքսընի հետ, որուն կ'ընկերանար Փարիզի ամերիկեան դեսպանն ու նախագահին խորհրդատուն՝ Քիսինկէր: Տեսակցութիւնը տեւեց երեք քառորդ ժամ: Թէեւ չճշդուեցաւ տեսակցութեան ընթացքին տեղի ունեցած խօսակցութիւններուն բնոյթը, այսուհանդերձ պարզ է, որ երկու նախագահներն ալ հարեւանցի ակնարկ մը նետած են միջազգային հարցերու վրայ:

Նախագահին տեսակցութիւնը Պոդգորնիի հետ տեւեց քսան վայրկեան: Այս տեսակցութեան առթիւ Պոդգորնի յայտարարեց, թէ խօսակցութեանց նիւթ դարձած են խորհրդային - Ֆրանսա գործակցութեան հարցերը: «Սկսինք գործադրել Մոսկուայի համաձայնագիրը»:

Ինչպէս կ'ակնկալուէր, նախագահ Նիքսըն եւ Պոդգորնի քսան վայրկեանի հանդիպում մը ունեցան իրարու հետ Էլիզէի մէջ, ընդունելութեան մը ընթացքին: Լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն, այդ խօսակցութիւնը պաշտօնական բնոյթ չէ կրած, այլ խօսք եղած է կարգ մը հարցերու շուրջ ընդհանրապէս:

Ֆրանսայի Նախագահը ընդունեցաւ նաեւ Իտալիոյ նախագահն ու վարչապետը, Հոլանտայի թագուհին, Անգլիոյ վարչապետը, Դաշնակցային Գերմանիոյ Նախագահը, Ափրիկեան երկիրներու առաջնորդներ եւ դեռ ուրիշներ:

Նախարարապետը, իր կարգին, տեսակցութիւններ եւ խօսակցութիւններ ունեցաւ Մարոքի, Եգիպտոսի, Թունուզի եւ քանի մը այլ երկիրներու վարչապետներու հետ:

× Նոթր Տամի եւ Քոլոմպէի կրօնական արարողութիւնն ու յուղարկաւորութիւնը հեռասփռուեցան, պատկերասփիւռներու միջոցաւ, քսանեւհինգ երկիրներու մէջ: Երեք հարիւր միլիոն անձեր, Արեւմտեան Արեւելեան Եւրոպայէն մինչեւ Հիւս. Ամերիկա եւ, նոյնիսկ, Ճափոն, հետեւեցան արարողութեանց:

× Փարիզի հանրակառքերը ժամը 12ին մէկ վայրկեանի համար դադրեցուցին իրենց ընթացքները, ի յարգանք տը Կօլի:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ
ԵՒ ՏԵՂԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

Լ'Ըսբամփիյ հանդէսը իր Նոյեմբերի թիւին տասը էջերը յատկացուցած է հայկական արուեստի մեկնաբանութեան եւ պատմական ծանօթութիւններուն, «Հայ արուեստը Ուրարտուէն մինչեւ մեր օրերը» ցուցահանդէսին առթիւ:

Ճարտարապետ Խտ. Իւթիւճեան «Հայաստանի զարմիկներուն գանձը» խորագրին տակ հպանցիկ ակնարկ մը կը նետէ անցեալի հայ արժէքներուն վրայ, միշտ տեսլադաշտ ունենալով արդի Հայաստանի հողին վրայ յայտնաբերուած պատմական յուշարձանները՝ Արզնի, Շէնգաւիթ, Արին-Բերդ եւայլն: Կը խօսի հայ ճարտարապետութեան, խաչքարերու եւ ձեռագրական արուեստի առանձնայատկութիւններուն մասին, հասնելու համար մինչեւ ԺԸ. դարու կերպընկալ արուեստն ու նկարչութիւնը:

Նկարներու ճոխ թիւ մը, որոնցմէ մէկ քանին գունաւոր, աւելի ցայտուն կը դարձնեն հայկական արուեստին գեղեցկութիւններն ու առանձնայատկութիւնները:

Խտ. Իւթիւճեանի գրութիւնը իր սեղմ գիծերով ծանօթագրական բնոյթ ունի:

Լը Նուվէլ Օպսերվաթէօրի վերջին թիւին մէջ (Նոյեմբեր 9), «Բիւզանդիոնի սեմին» խորագրին տակ, կը ներկայացուին հայկական յուշարձաններն ու արուեստի գործերը, պատմական ծանօթութիւններով: Յօդուածագիրը դրուատալից տողեր կը նուիրէ պրոնզէ դարու իրերուն, հայկ. ճարտարապետութեան, քանդակագործութեան մասին:

Զափազանցուած պիտի ըլլար ըսել, կը գրէ քննադատը, թէ հայկ. արուեստը Միջին Դարու իր արժէքին վրայ մնաց արդի ժամանակներուն: ԺԸ. դարու կրօնական նկարչութիւնը հետաքրքրական է, սակայն զարդարանքի իրերը, անօթները, հիւսուածեղէնները բաւական գաւառական թրքութիւն մը կը յիշեցնեն եւ գորգերն ալ աչքի չեն զարներ իրենց որակով:

Ինչ կը վերաբերի ժամանակակից նկարչութեան եւ քանդակագործութեան, աւելի լաւ է չխօսիլ անոնց մասին, կը գրէ քննադատը, աւելցնելով, որ իրապէս անհասկնալի է, թէ արուեստի ի՞նչ ըմբռնումներով անհրաժեշտութիւն տեսնուած է զանոնք փոխադրելու հոս: Քննադատին բնորոշումով անոնք ցցուն միջակութիւններ են: Քննադատը կ'եզրակացնէ իր դատումը ըսելով, թէ պէտք է մոռացութեան մատնել զանոնք, եթէ չենք ուզեր քննադատել:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ երկու գրագէտներ՝ Ամալրիք եւ Լեւ Ուբոզկօ, որոնք ամբաստանուած էին «հակախորհրդային» քարոզչութեան յանցանքով, երեքական տարուան բանտարկութեան դատապարտուեցան արդելակայաններու մէջ: Դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ Մոսկուայէն 900 մղոն հեռու գտնուող քաղաքի մը մէջ — Սվերդլովսկ:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նախագահը՝ Էլ Սադաթ յայտարարեց, թէ օգտուեցանք զինադադարէն՝ զօրացնելու համար մեր դիրքերը:

ՉԻԼԻ որոշեց վերահաստատել իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները Քուպայի հետ, որոնք խզուած էին 1964էն ի վեր:

ՀԱՄԱՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ՍԻՐՏԸ

(Աւ. Իսահակեանի ծննդեան 95ամեակի առթիւ)

Հայ ժողովրդի փոթորկալի պատմութեան ամէնից ողբերգական եւ հերոսական ժամանակաշրջանը՝ ԺԹ. դարի 90ական թուականները եւ Ի. դարի առաջին երկու տասնամեակները, յատկանշւում են նաեւ մեր ազգային մշակոյթի՝ գրականութեան եւ արուեստի բուռն զարգացմամբ: Ցատկապէս այդ տարիներին, կեանքի եւ մահու անօրինակ ու անհաւասար զօտեմարտում ժողովրդի ստեղծագործական հանճարը հասաւ բարձր լարուածութեան: Դա դաժան դարերի փորձութիւնների բովով անցած մեր ժողովրդի ապրելու եւ յարատեւելու անպարտելի կամքի դրսեւորումն էր:

Այդ ժամանակաշրջանում են ստեղծագործել եւ իրենց սքանչելի գլուխ գործոցներով հայ հոգեւոր մշակոյթի գանձարանը հարստացրել Շիրվանզադէն ու Թումանեանը, Կոմիտասն ու Վարդգէս Սուրէնեանցը, Վարուժանն ու Սիամանթօն, Աբեղեանն ու Թորամանեանը, Աբեղեանն ու Թադեւոսեանը, նաեւ Իսահակեանը:

Տարաբախտաբար, նրանցից ոչ բոլորին բախտ վիճակուեց տեսնելու հայոց ժողովրդի վերածնունդը եւ նոր եռանդով ու աւիւնով ստեղծագործելու հայրենիքում:

Օտար անհիւրընկալ ափերում երկարամեայ տանջալի դեգերումներից յետոյ հայրենի եզերք վերադարձաւ Իսահակեանը:

Մեծ բանաստեղծի վերադարձը տրամաբանական ու անհրաժեշտ հետեւութիւնն էր՝ խոր արմատներով ժողովրդի աշխարհազգացողութեան ու կենսահայեցողութեան հետ կապուած նրա ստեղծագործութեան, նրա իմաստուն կեանքի: «Ի՛նչպէս չվերադառնայի իմ բազմաչարչար հայրենիքը, գրել է Վարպետը, վերածնուած հիմա, հողով-սրտով գուրգուրուած այն նուիրական հողը, ուր կան այնքա՜ն քաղցր ձայներ, հին-հին դարերից եկած, հարազատների ձայներ, նահատակների ձայներ, հերոսների ձայներ: Ուր կան մտերիմ դէմքեր, քնարական դաշտեր, վիպական լեռներ, մայրենի բարբառ, ժողովրդական երգի արտաքին մթնոլորտ, վերջապէս հայ ժողովուրդը՝ աշխատաւոր եւ արդար, Հայաստանի պատկառելի ժայռերից ծնուած, քարից հաց հանող եւ քարից հրաշքներ կերտող հայ ժողովուրդը»:

Իր երազանքների «լոյս-հանդրուանում»՝ հայրենի հողի վրայ, իմաստութեան եւ փառքի կատարին հասած բանաստեղծը քանիցս, տարբեր առիթներով, յետադարձ հայեացքով չափել է իր գիտակցական - գրական կեանքի վաթսունամեայ ճանապարհը եւ կատարել ընդհանրացումներ, եզրայանգումներ: Դրանք նրա խոստովանութիւններն են, որ հմայում են իրենց սրտաբուխ անկեղծութեամբ, ճշմարտութեամբ, իմաստութեամբ եւ օգնում են աւելի խոր ընկալելու, հասկանալու ու մեկնաբանելու բանաստեղծի հոգին, նրա ստեղծագործութիւնները, կեանքը:

Եւ ամէն անգամ, երբ թերթում, վերընթերցում ենք նրա քնարական երգերը՝ առաջին տպագրուած բանաստեղծութիւնից («Մաղիկ էի նորաբողբոջ...») մինչեւ վերջինը («Ա՜խ, ինչքա՜ն, ինչքա՜ն կ'ուզէի լինել...») մեր հոգու աչքերի առջեւ յառնում է Իսահակեանի կերպարն իր ամբողջ հմայքով ու մեծութեամբ:

Նախ տեսնում ենք ժողովրդական երգիչների եւ կառուցող վարպետների հայրենիքում՝ Շիրակում ծնուած, քնքոյշ, զգայուն սրտով, վառ երեւակայութեամբ եւ բանաստեղծական աւիւնով օժտուած պատանուն, որ Մանթաշի «երազ հովտում» խոր զմայլանքով եւ գեղջկուհիների պարերն ու երգերը, գուսանների խաղերն ու տաղերը, փորձառու, խօսքաշէն ծերերի իմաստուն զրոյցներն ու առակները, դիպուկ, hիմքով լի առածներն ու թեւաւոր խօսքերը... Այդ օրերից է նա մտերմանում ժողովրդի հետ, իր հոգում կուտակում բանարուեստի գոհարները, որ պիտի դառնային նրա ստեղծագործական տարրերը:

Հայոց պատմութեան ուսուցումը պատանի Իսահակեանն սկսում է ոչ այնքան դասագրքերով, որքան պատմական-ճարտարապետական այն սքանչելի յուշարձաններով, որոնցով հարուստ է Շիրակի դաշտը: Մրենի ու Երերոյքի գեղաքանդակ կամարների տակ է նա խաղացել, եւ նրա մանկական զրնգուն ճիչ ու կանչին արձագանգ են տուել Անիի պարիսպները...

Իր կեանքի այդ նուիրական օրերն ու պահերը Վարպետը յիշել է գուրգուրանքով. «... Հայկական անցեալ փառաւոր մշակոյթի այս վայրում՝ Շիրակումն են հիւսել իմ չքեղ երազները՝ նրա ղըմբուխտէ Մանթաշում, Ալագեազի ադամանդէ կատարի վրայ, բիւրեղ աղբիւրների զրնգոցի մէջ, Արփաչայի ափերում ... Անիի ներշնչող պարիսպների եւ առիւծարաչ բուրգերի տակ: Շիրակումն է իմ հոգին խոյացել արդար հպարտութեամբ ի տես մեր նախնիքների կերտած այդ զարմանալի գեղեցիկ եւ ներդաշնակ ճարտարապետութեան, յուշարձանների, որոնք թէեւ կիսաւեր, բայց այնուամենայնիւ հզօր էին, ինչպէս հզօր է ոտքի վրայ մեռնող ռազմիկը...»:

Սակայն հայկական դառն իրականութիւնը, ճնշող ծանրութեամբ, յաճախակի արթնացրել է նրան վիպապաշտ երազանքներից, ազգային ճնշումը նա զգում է դեռ մանկութիւնից, երբ փակւում են հայկական դպրոցները, նա տեսնում է համատարած աղքատութիւն՝ երբեմնի հացառատ Շիրակում: Առաջին սէրը դառնում է խորազգաց պատանու առաջին վիշտը եւ ներշնչում հոգեմորմոք երգեր.

Ցաւած սիրտս երգեր հիւսեց,
Երգեց անուշ ու տխուր,
Վիշտըս հալուեց, արցունք հոսեց,
Վճիտ, ինչպէս ջինջ աղբիւր...

Հազիւ տասնութամեայ՝ Իսահակեանը մեկնում է Վիէննա, ապա Լայփցիկ՝ ուսումը շարունակելու: Սիրամերժ պատանին իր ամբողջ եռանդն ու աւիւնը նուիրում է գիտութեանը. ուսանողական տարիների (1893–1895) տեւրերը, որոնց էջերում կատարած գրառումները, գրադարանից ներկայացրած պահանջագրերն ու գրացանկերը պարզում են ուսանող - բանաստեղծի հարցասիրութեան եւ հետաքրքրութիւնների լայնածիր սահմանները, համաշխարհային գրականութեան գլուխ գործոցները, դիւցազնավէպերը, դասական եւ նոր փիլիսոփայութեան ներկայացուցիչների երկերը, կրօնների պատմութիւն, բնագիտութիւն, մարդաբանութիւն, ազգագրութիւն, ժողովրդական բանահիւսութիւն: Նա քաղուածքներ ու գրառումներ է կատարել Արիստոտելից ու Պղատոնից, Քանտից ու Հեգելից, Մարքսից ու Էնկելսից, Ֆոյերբախից ու Պեկելից, Շոփենհաուերից ու Նիցշէից, Լոմպրոզոյից ու Վունդտից: Միշտ չէ, որ 18–20ամեայ երիտասարդը կարողանում է ճիշդ կողմնորոշուել փիլիսոփայական իրարամերժ ուղղութիւնների նկատմամբ: Նա դեռ որոնումների շրջանում է: Էականը երիտասարդ բանաստեղծի մտքի համարձակ ու բարձր խոյանքներն են, որ հիացում են պատճառում:

Միաժամանակ նա շարունակում է հիւսել իր քնարական երգերը՝ մնալով միշտ հաւատարիմ ժողովրդի աշխարհազգացողութեանն ու կենսահայեցողութեանը, իր լաւագոյն ստեղծագործութիւններով բնաւ տուրք չտալով ժամանակի նորաձեւ տրամադրութիւններին:

Անպատասխան սիրոյ վէրքը դեռ մրմռում էր, երբ այդ տարիներին (1894–1895) տեղի են ունենում Սասունի կոտորածները: Անձնական վիշտը վերածւում է համազգային վշտի, եւ բանաստեղծի երգերը դառնում են առաւել թախծալի ու ողբանուագ: Դեռ ուսանող՝ Իսահակեանը ներգրաււում է ազգային - ազատագրական շարժման ոլորտը:

Ուսման ընթացքը չաւարտած՝ վերադառնում է հայրենիք եւ այստեղ ձերբակալւում (1896): Մէկամեայ բանտարկութիւնից ազատուելով, տպագրութեան է պատրաստում իր բանաստեղծութիւնների անդրանիկ ժողովածուն, որ լոյս է տեսնում 1898ին: Դա մի փոքր գրքոյկ էր՝ «Երգեր ու վէրքեր», որ մի նոր, հմայիչ էջ բացեց հայ քնարերգութեան պատմութեան մէջ եւ երիտասարդ բանաստեղծին բերեց համազգային ճանաչում ու փառք:

Այդ գրքոյկով սկսւում է Իսահակեանի գրական մեծ ճանապարհը: Այնուհետեւ եւս գրեց նոր, նոյնքան սրտագրաւ եւ հոգեպարար երգեր, դիւցազնավէպեր, պատմուածքներ, հրաշակերտեց «Աբու Լալա Մահարի» պոէմը, որը նրա անունը դուրս բերեց հայ գրականութեան ազգային սահմաններից:

Շարունակելով եւ զարգացնելով հայ դասական գրականութեան աւանդոյթները, Իսահակեանն այն հարստացրեց համամարդկային, փիլիսոփայական գաղափարներով յղեցած երկերով: Նա սքանչելիօրէն համադրեց ազգայինն ու համամարդկայինը: Իսահակեանի ստեղծագործութեան այդ շատ էական առանձնայատկութիւնները գեղեցիկ կերպով ձեւակերպել է նրա հոգեկից ընկերը՝ Դեմիրճեանը. «... Նա ժողովրդին տեսաւ համաշխարհային վշտի տուայտանքների, տիեզերական տարածութիւնների պրիզմայի միջով, իմաստաւորուած մեծ փիլիսոփայական նշանակութեամբ եւ խորութեամբ: Նա համամարդկայնացրեց հայ ժողովուրդը, հանեց նրան նեղ, ազգագրական - տեղական շրջանակներից, բարձրացրեց նրա համամարդկային արժէքն ու նշանակութիւնը»:

Իսահակեանի հմայքը եւ մեծութիւնը նրա ստեղծագործութեան խորապէս մարդկային բովանդակութեան մէջ է: Նա սիրոյ երգիչ է, բայց ոչ միայն անձնական սիրոյ կամ հայրենիքի սիրոյ, այլեւ համամարդկային, համապարփակ սիրոյ երգիչ: Պատահական չէ, որ նրա քնարական երգերում այնքան յաճախ հոլովւում է «սիրտը»: Աշխարհի չարն ու բարին անցնում են նրա սրտի միջից, բեկւում, արտացոլւում այստեղ, դառնում «երգ ու վէրք»:

Բանաստեղծի սիրտը որքան խորն է խոցւում, տառապում, տուայտում իր ժողովրդի ճակատագրի համար, այնքան աւելի դառնում է զգայուն ու կարեկից բոլոր տառապող մարդկանց նկատմամբ.

..Եւ ծով արցունքները անծայր աշխարհի
Ամէն խորշերից, ամէն սրտերից
Կաթիլ ու կաթիլ հաւաքւում, գալիս,
Թափւում են վըշտոտ, խոցուած սրտիս
մէջ...

Իսահակեան – արուեստագէտն ու մտածողն աշխարհը, կեանքն ընկալում է իրենց ամբողջութեան մէջ, առանց աշխարհագրական սահմանափակումների, նա ստեղծագործական ներշնչումներ է ստացել ռուս, վրացի, ադրբեջանցի, քիւրտ, օս, ֆրանսացի, իտալացի, չինացի, հնդիկ, արաբ, հրեայ, յոյն, պարսկ ժողովուրդների կեանքից, գրականութիւնից եւ ժողովրդական բանարուեստից. ստեղծել է այդ ժողովուրդներին պատկանող մարդկանց կերպարները՝ նրանց ազգային առանձնայատկութիւններով, ոգով ու ոճով:

Դրանով Իսահակեանի ստեղծագործութիւնը ձեռք է բերել համամարդկային արժէք ու նշանակութիւն:

Ա. ԻՆՃԻԿԵԱՆ

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

Այս ուրախալի դէպքերէն երկու օր ետքը, Վահան առտուն կանուխ տակաւին իր սենեակը կը գտնուէր, երբ յանկարծ սենեակէն ներս մտաւ Արամ, խռոված դէմքով մը:

— Ի՞նչ կայ, ի՞նչ ունիս, հարցուց կարնեցի երիտասարդը իր բարեկամին յուզուած վիճակը տեսնելով:

— Այսօր, գոչեց Արամ, ամէն բան պիտի լմննայ: Շաւարշ հօրս գրասենեակը պիտի գայ ու գործը պիտի աւարտի:

— Ժամը քանի՞ն պիտի գայ, հարցուց Վահան հանդարտութեամբ:

— Կէսօրէն ետքը:

— Ուրեմն տակաւին ժամանակ ունինք:

— Բայց ի՞նչ պիտի ընես:

Վահան փոխանակ այս հարցումին պատասխանելու, ըսաւ.

— Ջանա որ դուն ալ գրասենեակը գտնուիս:

— Շատ լաւ:

— Ուրեմն կը վստահեցնեմ որ շատ հետաքրքիր տեսարանի մը ներկայ պիտի ըլլաս:

— Բացատրէ տեսնենք ըլլալիքը:

— Չէ, ներէ որ բան մըն ալ չըսեմ... միայն սա գիտցիր որ Շաւարշ շատ անհաճոյ կացութեան մը պիտի մատնուի:

— Ես ալ այդ կը փափաքիմ:

— Ուրեմն լռուլի պիտի հասնիս փափաքիդ:

— Սակայն քիչ մը լուսաբանէ զիս:

— Կ'աղաչեմ մի ստիպեր, որովհետեւ բան մըն ալ չեմ ուզեր ըսել առայժմ. լաւագոյն է որ յետոյ ինքդ տեսնես ամէն բան:

— Ինչպէս որ կ'ուզես, պատասխանեց Արամ, գիտեմ որ երբ միտքդ բան մը դրած ես անկարելի է որ անոր հակառակը գործես, ուրեմն այսպէս, կէսօրէն ետք քեզի կը սպասեմ հօրս գրասենեակը:

— Ժամադրութիւնը քանի՞ն է:

— Կարծեմ երեքին հոն պիտի գտնուին:

— Ուրեմն ես ալ չորսին մօտերը կուգամ:

Երկու բարեկամները ուրախութեամբ իրարու ձեռք սեղմեցին ու Արամ մեկնեցաւ Վահանի քովէն:

Արդարեւ ժամը երեքին մօտերը Շաւարշ ու Շապան ներկայացան Բարսեղ էֆէնտիի գրասենեակը: Վաճառականը իրենց կը սպասէր Արամին ու Մարտիկ էֆէնտիին հետ: Այս վերջինը դիպուածով եկած էր բարեկամը տեսնելու եւ Բարսեղ էֆէնտի ստիպուած էր հոն մնալ:

Շաւարշ յաղթականօրէն ներս մտաւ սենեակէն ներս եւ իր բարեկամը ներկայացուց:

— Շապան էֆէնտի Մալլում, ըսաւ, գահիրեցի ազնուական ընտանիքի մը զաւակը:

Ներկաները յարգանքով ողջունեցին զինքը եւ Բարսեղ էֆէնտի հրաւիրեց հիւրը որ նստի:

Սովորական բարեւուքէ ետքը, Շաւարշ բացատրեց իրենց այցելութեան շարժառիթը:

Շապան որ մեծահարուստ եգիպտացի մըն էր, միլիոնատէր մը՝ իր խօսքերուն նայելով, կը փափաքէր մէկ քանի հողեր գնել Թուրքիոյ մէջ եւ մասնաւորաբար Անատոլուի կողմերը: Ասոր համար յատկապէս ճամբորդած էր Փոքր Ասիոյ մէջ եւ հիւր եղած էր Շաւարշի հօրը Ա. քաղաքին մէջ, Շաւարշ որ Փարիզէն կը ճանչնար Շապանը զայն յատկապէս յանձնարարած էր իր հօր, որ փայլուն ընդունելութիւն մը ըրած էր Եգիպտացիին եւ անոր ցոյց տուած էր իր ստացուածքները: Շապան փափաք յայտնած էր գնելու Շաւարշի հօր ագարակներէն մին Պոլիս գալէն յետոյ, եւ այս մասին բանակցութեան մտած էր իր բարեկամին հետ: Սակարկութեան մասին կարելի եղած չէր համաձայնութիւն գոյացնել եւ հիմա Շաւարշ կը խնդրէր Բարսեղ էֆէնտիէն, որ միջնորդէր եւ խնդիրը վերջացնէր:

Բոլոր ասոնք Շաւարշ նախապէս պատմած էր արդէն Բարսեղ էֆէնտիին եւ հիմա ալ ցած ձայնով նոյն բացատրութիւնը կուտար միւսներուն:

— Խնդիրը մեծ բան մը չէ, կ'ըսեմ, երկու հազար ոսկիի տարբերութեան մը վրայ է, ինք տրամադիր է ութ հազար ոսկի տալու, հայրս ալ թերեւս հաւանի այդ գնով ծախելու, բայց կ'ուզեմ քիչ մը աւելի փրցնել... կը հասկնա՞ք... իրեն համար քանի մը հազար ոսկին կարեւորութիւն չունի, բայց վերջապէս մեզի համար բան մըն է:

Այս բացատրութիւններէն ետքը, Բարսեղ էֆէնտի խօսք առաւ եւ ջանաց համոզել Եգիպտացին որպէսզի փոքրիկ տարբերութեան մը համար խնդիր չյարուցանէն: Ագարակը մեծ ապագայ ունէր եւ քանի մը տարիէն թերեւս արժէքը կրկնապատկուէր: Երկաթուղին հաւանօրէն այդ տեղերուն մօտէն պիտի անցնէր, եւայլն, եւայլն:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(257 – Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՓՐՈՖ. Յ. ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

Երկարատեւ եւ ծանր հիւանդութենէ ետք մեռած է Փրոֆ. Յովհաննէս Մամիկոնեան, որ վարիչն էր Երեւանի համալսարանի արտասահմանեան գրականու-թեան ամբիոնի:

Ողբացեալ փրոֆեսէօրը ծնած էր Ղա-րաքիլիսա (այժմ Կիրովական) 1907ին: Փոքր տարիքին կորսնցուցած էր իր ծնողքը: Մանկավայրի նախակրթարանը աւարտելէ ետք ընդունուած է միջնա-կարգ դպրոց: Աւարտած է 1928ին: Տարի մը Լեռնային Ղարաբաղի մէջ ուսուցչու-թիւն ընելէ ետք Յ. Մամիկոնեան կ'ըն-դունուի Երեւանի Համալսարանի լեզուի եւ գրականութեան ֆաքիւլթէն: Յետա-գային կը մեկնի Լենինգրադ՝ արուեստա-գիտութեան հիմնարկութիւն: 1933ին կը վերադառնայ Երեւան, ուր դասախօս կը կարգուի Երեւանի Համալսարանի գրա-կանութեան տեսութեան, հին գրակա-նութեան եւ եւրոպական գրականութեան ճիւղերու:

Փրոֆեսէօրին գրչին կը պատկանին հայ-եւրոպական գրականութեան կա-րեւոր հարցերուն նուիրուած կարգ մը արժէքաւոր ուսումնասիրութիւններ, ո-րոնցմէ յատկապէս յիշատակութեան ար-ժանի են «Հիմքը եւ երգիծանքը Հոֆ-մանի ստեղծագործութիւններում», «Ար-տասահմանի գրականութիւն(Վերածնուն-դի շրջան)», «Մարդը եւ նրա կերպարը գրականութեան մէջ», որու համար ան ստացաւ բանասիրական գիտութիւն-ներու վարպետի գիտական աստիճան:

Փրոֆեսէօրին թաղումը կատարուած է Նոյեմբեր 3ին:

ՀԱՅ ՖԻԼՀԱՐՄՈՆԻԻ ՆՈՐ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ

Հայֆիլհարմոնիի մեծ դահլիճը իր դուռները բացած է երկու ամսուան յա-պաղումով: Նոյեմբեր 3ին, 4ին եւ 5ին տեղի ունեցած են երգեհոնային երաժշ-տութեան երեկոներ, որոնց մասնակցած են երգչուհիներ Գոհար Գասպարեան, Լուսինէ Զաքարեան, երգեհոնահար Վա-հագն Ստամբոլցեան, Հայաստանի պե-տական համանուագախումբը՝ գլխաւո-րութեամբ Արամ Քաթանեանի:

Երկու ամսուան յապաղումի պատճառը երգեհոնի մը զետեղումն էր, որ ամիս-ներու աշխատանք խլած է: Այդ երգեհո-նը, որ Չեխոսլովաքիայէն բերուած է, ժամանակակից ամենամեծ նուագարան-ներէն է, երկրորդը Խորհ. Միութեան մէջ: Առաջինը կը գտնուի Մոսկուա, Չայկովսկի դահլիճը: Երգեհոնի բար-ձրութիւնը իննուկէս մեթր է, լայնու-թիւնը՝ 13,5: Ան ունի 5.472 փող, որոնց-մէ ամէնէն փոքրը 7,8 միլիմեթր է, իսկ ամէնէն մեծը 5 մեթր բարձրութիւն ունի:

Եռօրեայ նուագահանդէսներու ընթաց-քին ներկայացուած են Ա. Խաչատուր-եանի, Գ. համանուագը, գրուած նուա-գախումբի, երգեհոնի եւ չեփորներու հա-մար, Պախի, Հենտէլի, Շուպերթի, Կո-միտասի, Եկմալեանի, Նարեկացիի, Պեր-սելքի, Մասկանեի ստեղծագործութիւն-ները, Էտ. Միրզոյեանի «Տօնական նա-խերգանքը», Տիգրան Մանսուրեանի քոն-չերթօն՝ երգեհոնի եւ նուագախումբի համար:

Նոյեմբերին Խորհ. Միութեան զանա-զան վայրերէն արուեստագէտներ իրենց մասնակցութիւնը պիտի բերեն զանազան նուագահանդէսներու եւ երգահանդէսնե-րու: Պիտի հնչեն հետեւեալ գործերը.— Ալ. Սպենդիարեանի «Երեք արմաւենի»ն, Ա. Տէր-Ղեւոնդեանի «Աղթամար»ը, Աչ. Սաթեանի «Արարատեան դաշտի երգե-ր»ը, Էդ. Յովհաննիսեանի, Ալ. Աճէմ-եանի, Է. Արիստակէսեանի համանուագ-ները, Ալ. Յարութիւնեանի «Ասք հայրե-նիքի մասին» երգ-համանուագը, Ղ. Սարեանի «Հայաստան» համանուագ բնա-պատկերը, Ա. Բաբաջանեանի քոնչերթօն թաւջութակի եւ նուագախումբի համար, Գ. Եղիազարեանի բեմապարի Սուիթը, Ճ. Գէորգեանի «Խօսք մարդու մասին» քանթաթը եւ այլ ստեղծագործութիւններ:

Դեկտեմբերին ըստ արժանւոյն պիտի յիշատակուի Պեթհովէնի ծննդեան 200-ամեակը: Յաջորդաբար պիտի նուագուին մեծ երաժշտագէտին բոլոր ինը համա-նուագները եւ քոնչերթօնները:

«ՆԱՅԻՐԻ-3»

«Նայիրի-3» ելեկտրոնիք հաշուական մեքենան մեծ յաջողութիւն ձեռք ձգեց: Առաջարկուեցաւ՝ սկսիլ մեծաքանակ ար-տադրութեան:

Հաշուական մեքենաները երեք սերունդ անցած են: Առաջին ընտանիքին համար, որուն ներկայացուցիչն է նաեւ «Արա-գած»ը, հիմ ծառայած են ռատիօլամպե-րը: Խոշոր ծաւալի եւ մեծագումար ծախ-քերու պայմաններուն մէջ, բաւականա-չափ փոքր էին մեքենային ընձեռած հնա-րաւորութիւնները: Ասոնց փոխարինելու եկան «Հրազդան»ը իր երեք եւ ապա «Նայիրի»ն իր երկու չարքերով: Ասոնք կը բանին կիսահաղորդիչ տարրերով, որ թոյլ կուտայ նոյն ծաւալի պայմաննե-րուն մէջ ապահովել աւելի լայն հնարա-ւորութիւններ:

Հայաստանի երկրաչափներն ու շինող-ները, նորագոյն թեքնիքի զարգացման համընթաց քայլերով, յաջողութեամբ ստեղծեցին նաեւ երրորդ սերունդի ելեկ-տրոնիք հաշուիչ մեքենան: Ասիկա ար-դէն լայն հնարաւորութիւններ ունեցող մեքենայ է, որ կրնայ օգտագործուիլ գի-տահետազօտական հիմնարկներու, ու-սումնական հաստատութիւններու, տար-բալուծարաններու միջին ծաւալի գիտա-կան եւ երկրաչափական խնդիրներու լուծման համար: Նոր մեքենային առաջին օրինակները ղրկուած են Խորհ. Միու-թեան հիմնարկութիւններուն:

«Նայիրի-3» հաշուական մեքենան իր ծաւալով վեց-եօթը անգամ փոքր է նա-խորդ ընտանիքին պատկանող ներկայա-ցուցիչներէն: Մէկ երկվայրկեանի մէջ կրնայ կատարել 10-12 հազար գործողու-թիւն եւ օժտուած է ինքնագործ ծրա-գրաւորման հնարաւորութիւններով:

«Նայիրի-3»ը բազմալեզու մեքենայ է այն իմաստով, որ անոր մէջ կարելի է օգտագործել նաեւ այլ մեքենաներու հա-մար տարիներու ընթացքին ստեղծուած մաթեմաթիկ ծրագիրները:

Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ՏՈՒՆ-ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Աւետիք Իսահակեանի տունը, ուր ապ-րած էր բանաստեղծը իր կեանքին վեր-ջին տասնամեակը, թանգարանի է վե-րածուած ինը սրահներով: Բանաստեղ-ծին աշխատասենեակը, ընդունարանը եւ ննջարանը կը մնան անփոփոխ, իսկ մը-նացեալ վեց սրահները, որոնցմէ չորսը նորակառոյց են, յատկացուած են ցու-ցադրութեան: Հոն կան աւելի քան 5000 ձեռագիրներ, նկարներ, փաստաթուղ-թեր եւ անձնական իրեր:

Երկրորդ սրահը կ'ընդգրկէ Իսահակ-եանի կեանքը եւ գրական գործունէու-թիւնը՝ 1895էն մինչեւ 1900: 1896ին կը ձերբակալուի ռուս կառավարութեան կողմէ եւ տարի մը կը մնայ բանտ Երե-ւանի մէջ: 1898 Յունուարին կը հրատա-րակուի անոր բանաստեղծութիւններու «Երգեր ու վէրքեր» խորագիրը կրող անդրանիկ հաւաքածոն:

Բանաստեղծին կեանքին եւ գործու-նէութեան 1900-1912 թուականները կը պատկերացնեն երրորդ սրահին բազմա-թիւ ցուցոնները:

Չորրորդ սրահը կ'ընդգրկէ Իսահակ-եանի 1913-1945 թուականները:

Յետպատերազմեան շրջանը պատկե-րացուած է հինգերորդ սրահին մէջ, իսկ վեցերորդին մէջ՝ բանաստեղծին վերջին երկու տարիները (1955-1957):

ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ

× Հոկտեմբերին 820 մեթր երկարու-թեամբ փապուղի փորուած է Արփի-Սե-ւան ջրատարի գիծին վրայ: Ջրատարին ընդհանուր երկարութիւնը այժմ հասած է 25.788 մեթրի:

× Հրազդանի մէջ աւարտեցաւ շինու-թիւնը կրաղիսի գործարանին, որուն տարեկան արտադրութիւնը 600.000 թոն է: Լրիւ կարողութեամբ աշխատելու պա-րագային տարեկան արտադրութիւնը կրնայ հասնիլ 1,5 միլիոն թոն կրաղիւ-սի:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՖԻԼԱՏԵԼՖԻՈՅ Հայ Քոյրերու ամէնօր-եայ վարժարանի աշակերտութեան թիւն է 85, հինգ դասարաններով: Վարժարանը օժտուած է մանկավարժական եւ արդիա-կան նորագոյն յարմարութիւններով: Նոյեմբեր 2ին վարժարան այցելած են Հ. Օ. Մ.ի քարտուղարուհին՝ ընկերուհի Գ. Թէօլէօլեան եւ Հայ Կրթական Հիմ-նարկութեան քարտուղար ընկ. Բ. Կռան-եան:

ՖԻԼԱՏԵԼՖԻՈՅ մէջ Նոյեմբեր 1ին տե-ղի ունեցած է Հ. Օ. Մ.ի 60ամեակի շքեղ տօնակատարութիւնը: Ընդհանուր խան-դավառութեան մէջ ներկաները միութեան նուիրած են 10.000 տոլար:

ԱՅՆՃԱՐԻ մէջ 106 տարեկանին մեռած է Մուսա Տաղի քառասուն օրերը փառա-կերտող հերոսներէն՝ Մարտիրոս Ճան-սիզեան (Գալէմտէր): Ծնած էր Ճէպէլ Մուսայի Եօղուն-Օլուք գիւղը, 1864ին: Երիտասարդ տարիները անցուցած էր վայրի բնութեան մէջ: Հերոսամարտի օ-րերուն լիուլի կատարած էր իր պարտա-կանութիւնները, որու շնորհիւ Մուսա Տաղի դիւցազնամարտի պատմութեան մէջ գրաւած է իր տեղը արժանաւորներու շարքին:

ԳԻՏԷ՞Ք ԹԷ...

—o—

— Գիտէ՞ք թէ հին վաւերաթուղթերու համաձայն, ԺԴ.-ԺԷ. դարերուն, Հայերը կարեւոր դերք գրաւած են Սուրիոյ մէջ: Հայկական դրչութեան եւ մանրանկար-չութեան մեծ կեդրոն մը դարձած էր Հալէպ վեց դար առաջ: Հայ կրօնաւոր-ներ, ԺԴ. դարէն սկսեալ նշանաւոր հան-դիսացած են մագաղաթի եւ թուղթի վրայ ձեռագիրներ ընդօրինակելու, զանոնք ծաղկազարդելու եւ մանրանկարելու ար-ուեստին մէջ: Յիշատակութեան արժանի է 1355ին Հալէպի մէջ Յովհաննէս Գրիչի ընդօրինակած մագաղաթեայ Աւետարա-նը, որ ներկայիս կը գտնուի Երուսաղէմի վանքը: Կ'ըսուի, թէ ԺԷ. դարու սկիզբը Հալէպի Ս. Քառասնից Մանկանց եկե-ղեցւոյ շրջափակի դասատան մէջ չուրջ հարիւր միաբաններ կ'աշխատէին մագա-ղաթ եւ թուղթ յղկելու, ձեռագիր ընդօ-րինակելու, լուսանցքները ծաղիկներով եւ մանրանկարներով զեղազարդելու գոր-ծին վրայ: Հոն գրուած ձեռագիրները դարերու ընթացքին ցրուած են զանազան տեղեր:

— Գիտէ՞ք թէ 1923 Մարտ 11ին Հայ-կական Եռագոյնը կը զետեղուի Էնվալիտի թանգարանը, միւս ազգերու դրօշներու կողքին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (36)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

—o—

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Աննա Միխայլովնա անմիջապէս կռա-հեց եւ թեկուեցաւ որպէսզի ձեւի մը բե-րելով դրկէ կոմսուհին:

— Ահա իմ կողմէս Պորիսի համազգես-տին դրամը:

Աննա Միխայլովնա արդէն գրկեր էր զայն ու կուլար: Կոմսուհին եւս կուլար: Անոնք կուլային, որովհետեւ բարեկամ-ներ էին, որովհետեւ բարի էին, որովհե-տեւ անոնք՝ մանկութեան ընկերուհինե-րը, զբաղած են այսպիսի ցած, ստորին բանով՝ դրամով, որովհետեւ անոնց ե-րիտասարդութիւնը սահեր ու անցեր էր ... եւ անոնց արցունքները այնքան հա-ճելի, ախորժելի էին...

—o—

ԺԸ.

Կոմսուհի Ռոստով իր աղջիկներուն եւ բազմաթիւ հիւրերուն հետ հիւրասենեա-կը կը գտնուէր: Կոմսը հիւրերը կ'ա-ռաջնորդէր իր առանձնասենեակը եւ ա-նոնց ուշադրութեան կը յանձնէր թրքա-կան որսորդական փողերու հաւաքածոն. երբեմն դուրս կ'ելլէր ու կը հարցնէր, «չեկա՞ւ դեռ»: Մարիա Դմիտրիէվա Ախ-րոսիմին կը սպասէին, որ հասարակու-թեան յայտնի էր լը թէռիպլը տռակռճ անունով: Համբաւաւոր ոչ հարստու-թեամբ եւ ոչ ալ հասարակական բարձր դիրքով, այլ ուղղամտութեամբ եւ պարզ վարուելակերպով: Մարիա Դմիտրեվնան կը ճանչնային թէ՛ կայսերական ընտա-նիքը, թէ ամբողջ Մոսկուան եւ ամբողջ Փեթերսպուրկը, երկու քաղաքներն ալ զարմանալով անոր վրայ, գաղտագողի կը խնդային անոր կոպտութեանց վրայ, անոր մասին առակներ կը պատմէին, բայց եւ այնպէս ամէնքն ալ առանց բա-ցառութեան կը յարգէին զայն եւ վախ-նային անկէ:

Կոմսի ծխալից առանձնարանին մէջ խօսակցութիւնը կը դառնար պատերազմի շուրջ, որ զօրաժողովի հրովարտակով մը յայտարարուեր էր, Հրովարտակը դեռ ոչ ոք կարդացած էր, սակայն ամէնքն ալ տեղեակ էին անոր լոյս տեսնելուն: Կոմ-սը նստած էր բազկաթոռին վրայ երկու ծխող եւ խօսակցող հարեւաններուն մէջ-տեղը, ինք ոչ կը ծխէր եւ ոչ ալ կը խօ-սէր, գլուխը մէկ այս կողմ, մէկ այն կողմ ծռելով, նկատելի բաւականու-թեամբ կը նայէր ծխողներուն եւ կը լսէր իր հարեւաններուն խօսակցութիւնը, ո-րուն ծայր տուողը ինքն էր: Խօսողնե-րէն մէկը քաղաքացի մըն էր կնճռոտ, մաղձոտ եւ ածիլուած նիհար դէմքով անձ մը, արդէն տարիքն առած սակայն հագուած էր ամենավերջին նորաձեւու-թեան համաձայն, ծալապատիկ նստած էր բազկաթոռին վրայ տնեցիի մը երե-ւոյթով. բերնին մէկ անկիւնը խօթելով սաթեայ ծխամորճը ագահութեամբ ներս կը քաշէր մուխը եւ կը խոժոռէր դէմքը: Այդ ծերուկը ամուրի Շինշինն էր, կոմսին հօրեղբօրորդին, չար, խայթող լեզուի մը տէր:

Ան, ըստ երեւոյթին գիջաներ էր մինչեւ իր խօսակցին աստիճանին: Միւսը, թարմ, վարդերես թիկնապահ զինւորի սպայ մըն էր, անթերի մաքրութեամբ, պնդօ-րէն կոճկուած եւ վայելչօրէն սանտր-ուած, բռնած էր ծխամորճը բերանին մէջտեղը եւ վարդագոյն շրթներով թե-թեւակի կը ծծէր մուխը, եւ ոլոր մոլոր դուրս կը հանէր սիրուն բերնէն: Սա այն յիսնապետ Պէրկն էր, սէմէոնովեան գունդին սպան, որուն հետ Պորիս բանակ պիտի երթար եւ որու նկատմամբ Նաթա-շա Վերայի ակնարկեր էր զայն անոր փեսացու անուանելով. կոմսը նստած էր անոնց մէջտեղը եւ ուշադիր կը լսէր: Կոմսին համար էն հաճելի զբաղումը, պասթոն թղթախաղէն ետքը, ունկնդրելն էր մանաւանդ երբ յաջողէր երկու չա-տախօսներ իրար պատահեցնել:

— Հը՛, ինչպէս սիրելի, մռճ թռէ հռ-ճռրապլը Ալֆոնս Կարլըչ, ըսաւ Շինշին, խնդալով եւ իրարու կցելով (այդ էր ա-նոր խօսակցութեան առանձնայատկու-թիւնը) ռուսական էն ժողովրդական ար-տայայտութիւնները եւ նուրբ, ընտրովի ֆրանսական ոճաբանութիւնները: Վու քռճթէ վու փէռ տէ ռաճթ սիւր լ'էթա, վաշտէն եկամո՞ւտ մը ձեռք բերել կ'ու-զէք:

— Ոչ, Փէօտր Նիկոլայիչ, ես միայն պարզել կ'ուզեմ, որ հեծելազօրքի մէջ օգուտը շատ աւելի քիչ է քան հետեւակի մէջ, ա՛յ, հիմա երեւակայեցէք: Փէօտր Նիկոլայիչ, իմ դրութիւնը... Պէրկ միշտ չափազանց մեկին, հանդիստ եւ քաղա-քավարի կը խօսէր՝ անոր խօսակցութիւ-նը միշտ իր անձին վրայ կը դառնար. ան հանդարտութեամբ կը լռէր, երբ որեւէ ուրիշ՝ իր անձին հետ անմիջական առըն-չութիւն չունեցող բանի մը վրայ խօ-սէին: Եւ կրնար այդպէս լուռ մնալ ամ-բողջ ժամեր, առանց խօսակցութեան խառնուելու: Բայց հէնց որ խօսակցու-թիւնը իր անձին վերաբերէր, ան կը սկը-սէր խօսիլ ընդարձակօրէն եւ նկատելի հաճոյքով:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 28, ժամը 22էն մինչեւ լոյս

HOTEL GEORGE V
31, Avenue George V

ԳԵՂԵՑԻԿ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՆԱՒԱՍԱՐԴ պարախումբը — նուագախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 20 Փր., ուսանողներու կէս գին
Սեղանները ապահովել՝ հեռաձայնելով 924-38-54

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.

Ողբացեալ Տիկին Եղիսաբէթ Զաքար-եանի հոգեհանգիստին առթիւ Զաքարեան Յովհաննէս 50 Փր., Կիւլեանի հոգեհան-գիստին առթիւ Տիկին Աննիկ Կիւլեան 20, Ոմն Տիկին մը 5: Ողբացեալ Թերզիպաշ-եան Ներսէսի հոգեհանգիստին առթիւ՝ Թերզիպաշեան Ալպէրթ ընտանիք 20, Տիկ. Հայկուհի Թերզիպաշեան 10, Տիկին Նեկ-տար Մանասեան 10 Փրանք:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժո-ղովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ: Բոլոր ըն-կերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կարեւոր օրակարգ:

ԽՆՋՈՅՔ ԵՒ ՃԱՇ

Համախարբերդցիական Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի ընտանեկան խըն-ջոյքը Դեկտեմբեր 6ին Կիրակի ժամը 14ին, Ֆալրըկոլ Հանրակառքի Ընկերու-թեան սրահին մէջ: Հայկ եւ եւրոպական պարեր: Գեղարուեստական բաժին:

Արձանագրուիլ Նոյեմբեր 25էն առաջ, Նշան Նաճարեանի մօտ՝ Քամփանեը Ռո-զըռէ Լէփէն տէ Պասթիտ, Սէնթ ան-թուան:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Հրաչեան եղբայրները իրենց հօրեղբօր՝ Արշաւիր Հրաչեանի *մահուան առթիւ* 100 *Փրանք կը նուիրեն Կապոյտ Խաչին եւ* 100 *Փր. Մոնմորանսիի ծերանոցին:*
(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

նուիրուած

ԿՈՄԻՏԱՍԻ
ԵՒ ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ
ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿՆԵՐՈՒՆ

Հովանաւորութեամբ Վահան Վրդ. Թո-փալեանի, *կազմակերպութեամբ Վիէնի Հայ Ազգային Միութեան: Տեղի կ'ունե-նայ Կիրակի 15 Նոյեմբեր ժամը 15,30ին Վիէնի Քաղաքապետարանի սրահը*

Կը նախագահէ ՏՈՔԹ. Ա. ՍԱՐԱՖԵԱՆ Ատենապետ Ս. Էթիէնի Ազգ. Միութեան

Կը խօսին ՎԱՀԱՆ ՎՐԴ. ԹՕՓԱԼԵԱՆ, *Կոմիտաս վարդապետի մասին եւ Պր. Հ.* ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ՝ *Յովհ. Թումանեանի մասին*

Խօսնակ Պր. Ժորժ Մաս *(Լիոնէն)*

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Կը մասնակցին արտասանութիւններով՝ Պ. Էմ. Թաշճեան, Օրիորդներ Արսինէ Կարապետեան, Էլիզապէթ Քէլէշեան, Ա-րաքսի Աճէմեան, Տիկ. Ալիս Գալուստ-եան, Մարի Կարապետեան (Տէսինէն), Պ. Գաբրիէլ Ջելէպեան (երգերով): Պարեր եւ խմբերգներ Հ. Յ. Դ. Նոր Սե-րունդի «Սեւան» խումբի կողմէ, ղեկա-վարութեամբ Պ. Միհրան Թորոսեանի:

Մուտքը ազատ է
Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Մարկրիթ Կրասիլնիկօֆ կը խօսի

ՈՒՐԱՐՏՈՒԻ

մասին, Չորեքշաբթի ժամը 20,45*ին, Միւզէ տէ զ'Առ Տէքորաթիֆ*, 109 *Ռիւ տը Ռիվոլի:*

ԱՅՑ ՀԱՆԴԻՍԵԱՆ ՏԱՆ

Իսիի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը կազ-մակերպած է այցելութիւն մը Մոնմո-րանսիի ծերանոցին Դեկտ. 6ին, գեղար-ուեստական բաժինով: Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ հեռաձայնելով Տի-կին Սրապեանի 626-42-48, *Տօնիկեանի* 642-62-45, *Յովսէփեանի* 642-99-01:

Օթօքարը կը մեկնի ժամը 13,30*ին, Փլաս Լէօն Պլումէն: Գին* 10 *Փր.:*

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
40ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 7 Մարտ 1971 կէսօրէ ետք ժա-մը 2,30ին: Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ մասնաճիւղին
Շաբաթ, Նոյեմբեր 14, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ
CASINO DE CHARBONNIERES

Մրցում լաւագոյն զգեստաւորուած զոյգերու
Կ'երգէ ԱԼԻՍ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ (ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ)
JACKY MAILLEREY et son Ensemble
COTILLONS — ՄՈՒՏՔ 15 ՖՐ.

Տեղերը ապահովել Կապոյտ Խաչի անդամուհիներուն մօտ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ ՆԱՀԱՆԳԱՅԻՆ Մուրատ Ուսումնասիրաց Փարիզի Կեդր. Վարչու-թիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ան-դամները Շաբաթ երեկոյեան (14 Նոյեմ-բեր) ժամը ճիշդ 20,30ին հայրենակից Տէր եւ Տիկին Ղազար Դանիէլեանի բնա-կարանը, 41 Ռիւ տը լա Տէֆանս, Իսի լէ Մուլինօ: Օրակարգ՝ 24 Հոկտեմբերի ժողովին օրակարգի շարունակութիւն:

ՎԱԼԱՆՍ

Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Հոգա-բարձութիւնը երախտագիտութեամբ, ե-կեղեցւոյ ծառայող հոգեւորականները եւ աշխարհականները անթառամ յի-շատակին, որոշած է ամէն տարի Նո-յեմբեր 15 (ամսուան երրորդ Կիրակին), որ կը զուգադիպի Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ օծման, արժա-նավայել ձեւով մատուցանել քառաձայն պատարագ եւ հոգեհանգիստ անոնց յի-շատակին:

MELIK AMIRAYAN
PHOTOGRAPHE

est à votre disposition pour réaliser l'ensemble des photographies de votre mariage. (Déplacement dans toute la France, portraits de style à domicile, reportage de l'ensemble des cérémonies en noir et en couleurs).

Téléphoner au : 845-65-04, pour vous rendre visite et vous montrer nos collections.

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

կազմակերպուած
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ
մասնաճիւղին կողմէ
15 Նոյեմբեր Կիրակի կէսօրէ յետոյ
ժամը 3ին Քաղաքապետարանի սրահը
Ռիւ Վոլթէր

«ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ»

Բեմադրութեամբ
Բեմասիրաց Թատերախումբին

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Խնճոյք — ճաշ Դաշնակցութեան 80ամ-եակին առթիւ, նախաձեռնութեամբ Ար-նուվիլ — Սարսէլի Հ. Յ. Դ. Վարդան Ենթակոմիտէի, Նոյեմբեր 21ին:

×

Իսիի Կապոյտ Խաչի տարեկան ճաշը Փետրուար 20ին:

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան Ցերե-կոյթ—Պարահանդէսը 21 Մարտ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ — Արարատի ճակատամար-տի աւանդական փառատօնին հանդիսու-թիւնը Կիրակի 29 Նոյեմբերին, կազմա-կերպուած Ֆրանս. բանակի նախկին Հայ Կամ. եւ Ռազմիկներու Բարեկ. Միու-թեան Կեդր. Վարչութեան կողմէ:

×

Խասյեան Սանուց Միութեան ընկերա-համակրական ցերեկոյթը Կիրակի 13 Դեկտեմբեր ժամը 15–19: Մանրամասնու-թիւնները յետագային:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 21ին:

Quelques poèmes choisis pour composer

La légende Arménienne

Disque 33 tours

Montage poètique et réalisation EVE GRILIQUEZ
Production ROUBEN MELIK

Կ'արտասանեն
François Chaumette (sociétaire de la Comédie Française)
Jean-Jacques Aslanian — Eve Griliquez — Jean Martin

Թարգմանուած հեղինակներ՝
Եղիշէ Չարենց, Նարեկացի, Յովհ. Թումանեան, Վահան Տէրեան, Յովհ. Շիրազ, Սայաթ Նովա, Յովհ. Երզնկացի, Նահապետ Քուչակ, Վա-հան Թէքէեան, Դանիէլ Վարուժան, Պարոյր Սեւակ եւ ժողովրդական:

ԳԻՆ 30 ՖՐ.
PRIX 30 FR

Դիմել
Editions EREBOUNI, B. P. 46, Charenton(94) — Eglise Arménienne, 15 Rue Jean Goujon, Paris (8e) — Librairie H. Samuélian, 51, Rue Mr-le-Prince — Tarpinian, 269, Bd. Voltaire — Palouyan, 43, Rue Richer Paris (9e) et « Haratch »

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ ՉՈՐ ԿՐՆԱՔ ԸՆԵԼ ՁԵՐ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Անիէռ — Պուա Քոլոմպի Կապոյտ Խա-չի մասնաճիւղը ընկերահամակրական հա-ւաքոյթ մը կը սարքէ բաժակ մը թէյի շուրջ, Դեկտ. 6ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը: Հասցէ՝ 1. Փլաս Օթէլ տը Վիլ: Կը հրաւիրուին ընկեր — ընկերուհիները եւ համակիրներ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ
(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐ)

Գրեց՝ *ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ*

Տպարան՝ Համազգային, Պէյրութ, Լաթակազմ, ընտիր տպագրութեամբ հատոր մը, 280 էջ:

Գին 15 Փրանք

Կարելի է անձամբ *դիմել «Յառաջ»ի կամ՝ հեղինակին՝*
Mr. M. Ghazarian
3, Rue des Trois Pierres
LYON 7e

Մարսէյլի մէջ՝ Թիւթէլեանի
4, Ռիւ Փարմանթիէ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տարեկան Տար. 90 փր. Վեցամսեայ 50 փր
Արտասահման Տար. 115 փր. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ 15 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 15 NOVEMBRE 1970
LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.966
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — No 11.966

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՇԱՐԼ ՏԸ ԿՕԼ

(1890–1970)

Ա.

Զօրավար տը Կօլի մահով բացառիկ դէմք մըն է, որ կ'անհետանայ: Դէմք մը, որ ոչ միայն իր դրոշմը դրաւ Ֆրանսայի ժամանակակից պատմութեան վրայ, այլ եւ համաշխարհային հռչակ շահեցաւ:

Իր անակնկալ ու յանկարծական կորուստը կ'ողբան բացի այս երկրի զաւակներէն, այն բոլոր ազգերն ու ցեղերը, որոնք տակաւին երէկ ենթակայ գաղթատիրութեան, անկախութեան տիրացան շնորհիւ իր ազատամիտ ու իրատես քաղաքականութեան:

Նոյեմբեր 12ին, իր յուղարկաւորութեան օրը, Նոթր Տամի մէջ ներկայ էին կայսրեր (Եթովպիոյ եւ Իրանի), թագաւորներ, Հանրապետութեան նախագահներ, վարչապետներ եւ աւելի քան ութսուն երկիրներու պետական պատասխանատու վարիչներ:

Այս պարագան գրաւական մըն է իր վայելած համաշխարհային հեղինակութեան:

Իր համբաւը շատոնց գլած անցած էր Ֆրանսայի սահմանները: Իր հմայքը Մերձաւոր Արեւելքի մէջ անհամեմատօրէն բարձրացաւ, երբ անկախ դարձաւ Ալժերիա ու երբ արաբեւիսրայէլեան վէճին առթիւ իր համակրութիւնը հակեցաւ Արաբներուն կողմը: Իր մահուան առթիւ Գահիրէի կառավարութիւնը եօթը օրուան սուգ յայտարարեց երկրին մէջ: Լիբանան նոյնպէս սգաց իր անկախութեան մեծ պաշտպանը՝ երեք օր սուգ պահելով: Նոյնը ըրին Յորդանան, Իրաք եւ ափրիկեան երկիրները:

Եւրոպայի մէջ եւս, Պելժիայէն, Իտալիայէն, Գերմանիայէն մինչեւ Խ. Միութիւն, Ամերիկայի մէջ Միացեալ Նահանգներէն մինչեւ Քանատա, նաեւ ամբողջ Լատինական Ամերիկան ողբացին Ֆրանսայի ազատարարին անդարմանելի կորուստը:

Բազմակողմանի էին իր յատկութիւնները ու բազմազան իր մատուցած ծառայութիւնները իր հայրենիքին:

Պատմական դեր մըն էր վերապահուած իրեն Ֆրանսայի նոր պատմութեան ճակատագրական ու բախտորոշ մէկ վայրկեանին:

Երկրորդ աշխարհամարտը բախտաւոր պիտի չըլլար այս երկրին համար: 1939ի Սեպտեմբերէն մինչեւ 1940ի Մայիսը կատարեալ հանդարտութիւն կը տիրէր գերմանական ճակատին վրայ: «Տարօրինակ պատերազմ»ի շրջան մը պիտի ապրէր Ֆրանսա՝ շուրջ ութ ամիս:

Հիթլէր 1939 Օգոստոս 23ին Սթալինի հետ համաձայնած էր Լեհաստանը բաժնելու համար Գերմանիոյ եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ:

Արեւելքէն թիկունքը ապահովելէ եւ Լեհաստանի հաշիւը մաքրելէ վերջ, գերմանական բանակները ուղղուեցան դէպի արեւմուտք եւ դիւրութեամբ գրաւեցին Նորվեկիան, յետոյ՝ հետզհետէ Հոլանտան ու Պելժիան 1940ի գարնան: Յունիս 14ին մտան Փարիզ: Ու երկու օր վերջ մառեշալ Փէթէնի կառավարութիւնը պարտաւորուեցաւ զինադադար կնքել յաղթական Գերմանիոյ հետ: Զինադադար, որ համազօր էր անձնատուութեան:

Տը Կօլ, որ Յունիս 6ին վարչապետ Փօլ Ռէյնոյի կողմէ Ազգային Պաշտպանութեան եւ Պատերազմական փոխ-նախարար էր նշանակուած՝ ըմբոստացած՝ անցաւ Լոնտոն, ուսկից Յունիս 18ին ուղղեց իր պատմական դարձած Պատգամը Ֆրանսացիներուն՝ շարունակելու կռիւը Գերմաններուն դէմ՝ Անգլիոյ կողքին:

Այս պատգամը իրեն շնորհեց «Յունիս 18ի մարդը» տիտղոսը:

×

Փոթորկալից կեանք մը վերապահուած էր համեստ կրթական մշակի մը՝ Հանրի տը Կօլի այս զաւկին, որ բախտին բերումով յիշատակելի դեր մը պիտի կատարէր մեր օրերու պատմութեան մէջ:

Շարլ տը Կօլ ծնած էր Լիլ, 1890 Նոյեմբեր 22ին: Երիտասարդ տարիքէն հակում ունենալով զինուորական ասպարէզի, մտած էր Սէն Սիրի վարժարանը, որուն շրջանը 1912ին աւարտելով նշանակուած էր ծառայելու հետեւակազօրայ 33րդ զօրագունդին մէջ, որուն հրամանատարն էր գնդապետ Ֆիլիպ Փէթէն:

Մասնակցած էր առաջին աշխարհամարտին իբրեւ հարիւրապետ: Վիրաւորուած էր երեք անգամ եւ 1916ին գերի ինկած Տուօմոնի մէջ, Վէրտէօնի ճակատը: Հինգ անգամ փախուստի անյաջող փորձեր կատարելէ ետք արգելափակուած էր Ինկոլշթատի ամրոցը, ուր գրեց իր առաջին գիրքը, «Թշնամիին անհամաձայնութիւնը», որ լոյս տեսաւ 1924ին:

1918 Նոյ. 11ի Զինադադարէն վերջ կցորդ նշանակուելով զօրավար Հալլէրի, լեհական բանակին մէջ կռուեցաւ Խորհրդային Միութեան դէմ:

1921ին զինուորական պատմութեան դասախօս Սէն Սիրի: Պահ մը սպայակոյտի անդամ Հռենոսեան բանակին, 1925ին պաշտօն կը ստանձնէ Պատերազմական Գերագոյն Խորհուրդի փոխ-նախագահ մառեշալ Փէթէնի մօտ: 1927էն 1928 հրամանատար 19րդ հետեւակ որսորդական վաշտին Թրէվի մէջ, 1929էն 1931 մաս կը կազմէ հողատարութեան ենթակայ Լիբանանի փրանս. սպայակոյտին: Պէյրութի մէջ երեք տարուան ընթացքին բազմաթիւ ծանօթութիւններ կը ստեղծէ: Վերադարձին՝ 1931ին կը հրատարակէ «Մերձաւոր Արեւելքի զինուորներու պատմութիւնը»:

1932էն մինչեւ 1938 լոյս կ'ընծայէ քանի մը ուրիշ գրքեր ֆրանսական բանակի եւ ռազմագիտական տեսութեանց մասին: Իրատես ու հեռատես՝ մասնաւորաբար շեշտը կը դնէ զրահապատ հրասայլերու վրայ, իբրեւ լաւագոյն զէնքը նոր ժամանակներու պատերազմական գործողութեանց համար: Մեծ արձագանգ չեն գտներ իր թելադրութիւնները՝ զրահապատ զօրաբաժին մը կազմելու մասին:

1937ին գնդապետ նշանակուելով կը ստանձնէ հրասայլերու 507րդ զօրագունդին հրամանատարութիւնը: Կը մասնակցի երկրորդ աշխարհամարտին: 1940 Մայիս 15ին զրահապատ հրասայլի չորրորդ զօրաբաժնի գլուխն անցած կը կռուի Գերմաններուն դէմ: Մայիս 17ին Մոնքորնէի, Մայիս 28ին Ապվիլի մէջ իր ցոյց տուած կորովի դիմադրութեան ի վարձատրութիւն կը ստանայ զօրավարի աստիճան:

1940 Յունիսի պարտութենէն ետք, տը Կօլ կ'առաջարկէ, որ կառավարութիւնը հեռանայ Ֆրանսայէն եւ դուրսէն շարունակէ պատերազմը Գերմանիոյ դէմ:

Ո՛չ ոք կը լսէ զինքը:

Զինադադարը կը կնքուի Յունիս 16ին:

Յունիս 18ին տը Կօլ Լոնտոնի ձայնասփիւռէն կ'ուղղէ իր ծանօթ պատգամը ֆրանսայի հայրենակիցներուն:

Այստեղ կը վերջանայ իր կեանքին առաջին մասը:

Տարագրութեան մէջ գործունէութեան նոր ու լայն ասպարէզ մը կը բացուի իր առջեւ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅԱՐԳԱՆՔԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

ԷԹՈՒԱԼԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ ԱՅՍՈՒՀԵՏԵՒ ԿԸ ԿՈՉՈՒԻ ՇԱՐԼ ՏԸ ԿՕԼ

Յարգանքի արտայայտութիւնները կը շարունակուէին մինչեւ Շաբաթ վերջ:

Յուղարկաւորութեան յաջորդ օրն իսկ Քոլոմպէ-լէ-տէօ-էկլիզ գացին յաջորդաբար Իրանի Շահը, մառեշալ Զուլկով, Սաալինկրատի յաղթականը, Ափրիկեան երկիրներու առաջնորդները հաւաքաբար եւ դեռ ուրիշներ: Բոլորն ալ խոնարհեցան Զօր. տը Կօլի գերեզմանին առջեւ, ապա իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին Տիկին տը Կօլի եւ Ֆիլիփ տը Կօլի:

Փարիզի Քաղաքապետական Խորհուրդը միաձայնութեամբ որոշեց Զօր. տը Կօլի անունով կոչել այսուհետեւ, մայրաքաղաքի նշանաւոր հրապարակներէն մէկը՝ Էթուալ: Այդ անունը կրող Մեթրոյի կայարաններն ու գիծերը եւս նոր անունով կը մկրտուին:

Նախարարաց Խորհուրդի վերջին նիստին, Նախագահ Փոմփիտու անդրադառնալով Զօր. տը Կօլի յիշատակին կատարուած ձեռնարկներուն, դիտել տուաւ, թէ անոնք տեղի ունեցան «վեհութեամբ եւ սրտայոյզ» ձեւով: «Ազգային միաբանութեան այս արտայայտութիւնը, աւելցուց Նախագահը, կուգար Զօր. տը Կօլի յիշատակէն: Երկար գործունէութեան մը հետեւութիւնն է այս. պէտք է դաս ըլլայ ապագայի համար»:

Նոյեմբեր 22ին, զօրավարին ծննդեան օրը, բոլոր նախարարներն ալ Քոլոմպէ պիտի այցելեն:

ՁԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԺԵՐԻԱ ազգայնացուց քարիւղի ամերիկեան երկու ընկերութիւններ:

ՔՈԼՈՄՊԻԻ մէջ հինգ հարիւր անձ մեռած կամ անհետացած է զօրաւոր հեղեղներու հետեւանքով:

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՄԱԿի անդամակցութեան հարցը կրկին օրակարգի նիւթ դարձաւ: Ալժերիոյ ներկայացուցիչը պահանջեց Համայնավար Չինաստանի անդամակցութիւնը ՄԱԿի, իսկ Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչը դիտել տուաւ, թէ կարելի չէ ընդունիլ Փեքինի անդամակցութեան պայմանը — վտարել ուրիշ անդամ մը: Խօսքը Ազգայնական Չինաստանի մասին է: Այս յայտարարութիւնը ենթադրել կուտայ, թէ Ուաշինկթըն տրամադիր է ընդունելու երկու Չինաստաններու ներկայութեան սկզբունքը ՄԱԿի մէջ:

ՍՈՒՐԻՈՅ Պաշտպանութեան նախարարը՝ Զօր. Հաֆիզ Ասսատ, պետական հարուած մը կազմակերպած է: Հսկողութեան տակ առնուած են Նախագահն ու կարգ մը նախարարներ: Եղած են նաեւ ձերբակալութիւններ: Զօրավարը դէմ էր «կարծրը» քաղաքականութեան եւ կ'ուզէր ընդունիլ Ռոճըրսի ծրագիրը եւ որոշ ազատութիւն մտցնել ներքին կեանքին մէջ:

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ գործադուլի դիմեցին ճարտարարուեստի եւ կարգ մը այլ ճիւղերու բանուորները, հակառակ կառավարական արգելքին: Եղան բախումներ, որոնց ընթացքին սպաննուեցաւ ցուցարար մը եւ վիրաւորուեցան քանի մը անձեր:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ անուանի թաւջութակահարը՝ Ռոստրոպովիչ, խորհրդային չորս

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԽՄԲ. — Աթաթիւրքի մահուան 32րդ տարեդարձի յիշատակութեան առթիւ կռիւներ եւ ցոյցեր տեղի ունեցած են Անգարայի եւ Պոլսոյ մէջ: Ստորեւ կարգ մը մանրամասնութիւններ, քաղուած Պոլսոյ թերթերէն.

ԴԷՊՔԵՐ ԵՒ ՑՈՅՑԵՐ ՏԵՂԻ ՈՒՆԵՑԱՆ

Աթաթիւրքի մահուան տարելիցին առթիւ, դէպքեր եւ բողոքի ցոյցեր տեղի ունեցան Անգարայի եւ Իսթանպուլի մէջ:

Երբ Թափօրը Յուշադամբան կ'երթար, երիտասարդներու բազմութիւն մը ցոյցեր ըրաւ Անգարա, Գըզըլ այի հրապարակին վրայ, ժամը ճիշդ ինը հինգ անցած: Երիտասարդները բռնած էին հսկայ վերտառութիւն մը, որուն վրայ գրուած էր.

— Իշխանութիւնը անգիտութեան մէջ է, նոյնիսկ կը դաւէ: Ոստիկանները, որոնք յարգանքի լռութիւն կը պահէին, ստիպուեցան կէս թողուլ այս արտայայտութիւնը, ցուցարար երիտասարդներուն վրայ յարձակեցան եւ անոնց ձեռքէն առին վերտառութիւնը:

Հազարաւոր անձեր մասնակցեցան նաեւ «Մուսթաֆա Քէմալ դնացքին»: Ցուցարարներու բազմութիւնը ՍԷՆԹՕի շէնքին առջեւ ուզեց պատռել ամերիկեան դրօշը, եւ բախում մը ունեցաւ զինուորներուն հետ: Երիտասարդները ուզեցին շէնքէն ներս մտնել, այնատեն զինուորները իրենց հրացանի բռներով հարուածեցին զանոնք, եւ անոնց ձեռքերէն առին ամերիկեան եւ անգլիական դրօշները, որոնք պատռեցան այս պայքարին մէջ:

Գիշերը նոր դէպքեր պատահեցան եւ ցուցարարներու տարբեր խումբ մը Մոլոթոֆեան պայթուցիկ մը նետեց Փանամերիքէնի դրասենեակին վրայ, որուն ապակիները կոտրեցան:

ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Անախորժ միջադէպեր պատահեցան նաեւ քաղաքիս մէջ, Աթաթիւրքի մահուան տարելիցին առթիւ: Համալսարանի պարտէզին մէջ, Կուսակալը եւ Քաղաքապետը պսակներ դրած էին Աթաթիւրքի Յուշարձանին վրայ: Ուսանողներ բզքտեցին պսակները եւ Պագրքէօյի լիսէի ընթացաւարտներու Միութենէն վեց հոգի յանցանքի վրայ ձերբակալուեցան, երբ ցեխուցափիր մը կը բաժնէին:

Թեքնիք համալսարանէն աւելի քան երկու հազար հոգի իրենց վերատեսուչին եւ դասախօսներուն հետ բողոքի դնացք մը կազմակերպեցին մինչեւ Թաքսիմ, ուր պսակ մը եւ վերտառութիւն մը ձգեցին Յուշարձանին վրայ:

Թերթերու ուղղուած Բաց Նամակով մը պաշտպանեց Սոլժենիցինը, քննադատելով իշխանութիւնները, որոնք մերժած են թոյլ տալ դրագէտին՝ ստանալ Նոպէլեան մրցանակը: Բաց Նամակը չէ հրատարակուած խորհրդային մամուլի մէջ. դայն ձեռք ձգած են Մոսկուայի արեւմտեան թղթակիցները:

ՊԵԼԺԻԱ դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատեց Ալպանիոյ հետ:

ԹՈՒՐՔԻԱ պիտի դատէ երկու խորհրդային օդահէնները, որոնք Անթոնով-24 օդանաւով փախուստ տուին Խ. Միութենէն:

ԿՈՒԱԹԵՄԱԼԱՅԻ մէջ պաշարման վիճակ յայտարարուեցաւ: Վերջին շաբաթներուն մահափորձեր արձանագրուած էին:

ԿԸ ՍՊԱՍԵՆՔ ՄԵՍԻԱՅԻՆ...

Մեր շրջանը ո՛չ միայն աղքատ չէ բանաստեղծներով, այլեւ կրնանք ըսել թէ ակնկալուածէն աւելի հարուստ է եթէ ոչ որակով, քանակով գոնէ։ Հարիւր յիսունէ աւելի քերթողներ, — մեծ ու փոքր, երիտասարդ թէ տարեց, տխողոսաւոր կամ անտխղոս, — կը շարունակեն մուսաներուն դարպասը ընել անձանձիր։

Սակայն ո՞րն է Բանաստեղծը որ իշխէր միւսներուն վրայ եւ զոր իրաւունք ունենայինք համարելու ընտրեալը կամ բացառութիւնը։

Իր սերունդին միակ բանաստեղծն էր, օրինակ, Սկիւտարի հանճարեղ պատանին՝ Պետրոս Դուրեան։ Քիչ մը աւելի արուեստագէտ, մօտաւորապէս նոյն ճախարակէն քաշուած էր միւս տաղանդաւոր պատանին՝ Միսաք Մեծարենց։ Վարուժան, Սիամանթօ, Թէքէեան բացառութիւններ չէին, ընտրեալներ էին։

Մեր օրերու բանաստեղծութիւնը եւ բանաստեղծները այս կամ այն ձեւով, այս կամ այն չափով կը գոհացնեն մեզ, բայց չեն հիացներ, մանաւանդ չեն լիացներ։ Պիտի ըսենք նաեւ, որ մեր բանաստեղծութեան կը պակսի զգացական լայնալիր յուզումը, ինչպէս նաեւ իմացական յուզումը։ Կը պակսի նոյնպէս յանդգնութիւնը, վերասլաց թռիչքը, նորութիւնը, տաք ու համակող շունչը, ինքնատպութիւնը, որոնց գումարը կրնանք կոչել ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ։

Կը հաւատանք սակայն, որ մեր դարաշրջանի բանաստեղծը պիտի գայ օր մը անկասկած, հոս կամ հոն, ներսը կամ դուրսը, աշխարհի մէջ տեղ մը վերջապէս։ Ու թերեւս հետը բերէ Դուրեանէ բան մը, Մեծարենցէն բան մը, Վարուժանէն, Սիամանթոյէն, Թէքէեանէն, Ինտրայէն ու Չարենցէն բան մը։ Թերեւս նոյնիսկ բան մը Թումանեանէն ու Սայաթ Նովայէն, առանց անշուշտ նմանելու ասոնցմէ մէկուն կամ միւսին։ Գալիք այս բանաստեղծին անունը չենք գիտեր, բայց այժմէն զայն կրնանք կոչել ԲԱՑԱՌՈՒԹԻՒՆԸ։

Արիստո կ'ըսէր իրաւամբ, թէ Աստուած արուեստագէտը կը ստեղծէ եւ կաղապարը կը կոտրէ։ Այս կը նշանակէ, որ արուեստագէտները կը ծնին, չեն պատրաստուիր։ Ի՞նչ էին, իբրեւ պատրաստութիւն, Դուրեանը, Մեծարենցը կամ Չարենցը։ Գրեթէ ոչինչ։ Բայց արուեստագէտ ծնած էին կամ, ինչպէս ըսինք արդէն, քաշուած էին Աստուծոյ ճախարակէն։

Կեանքը հիմա խաղաղ մակընթացութիւն մը չէ, այլ քիչ մը աւելի է, քան ծովափնեայ փոթորիկը։ Այս փոթորիկին մէջէն պիտի քալեցնենք մեր նաւը՝ գրեթէ առանց առագաստի, գրեթէ առանց կողմնացոյցի։

Արդի բանաստեղծութիւնը նկարագիր կը փոխէ։ Փակուած է կամ փակուելու վրայ է քերթողական արուեստին նախընթաց շրջանը։ Կազմուելու վրայ է նորը Մայակովսկին, Փօլ Էլիւարը պիտի ըլլան — պիտի ըլլան — վաղուան բանաստեղծները։

Որոշ չափով բանաստեղծութիւն կայ այսօր մեր վէպին մէջ, ինչպէս կար երէկ ալ։ Կը թուի, թէ ինչ որ կորսնցուցինք բանաստեղծութեան մէջ, պիտի կրնանք վերաշահիլ վէպին ու պատմուածքին մէջ։ Բայց ինչ որ կարելի եղաւ իրագործել 1900էն ետք, յաղթանակ մը չէ դեռ։ Զօհրապէն, Երուխանէն, տիկին Եսայեանէն ետք, պէտք կ'ըլլայ հասնիլ Շահան Շահնուրին, որպէսզի մեր վէպը նոր հանդրուան մը արձանագրէ, նորութիւն մը ըլլայ ձեւով ու խորքով։

«Յեղային» հանդրուան մը չէ անշուշտ ասիկա, այլ պարզապէս «դրական» հանդրուան մըն է, զոր կրցաւ նուաճել իր սերունդին ամէնէն յատկանշական շնորհներով օժտուած երիտասարդ գրողը 1929ին։

Ամէն գրականութեան մէջ ժողովուրդին մասնիկ մը կայ միշտ, երբեմն՝ շեշտ, երբեմն՝ անշեշտ։ Կը ձգտինք աւելին, աւելի կատարեալին, բայց չենք ուրանար մեզի տրուածն ալ, որ հանում մը չէ, թէ իսկ բազմապատկութիւն մըն ալ չըլլայ։ Շահան Շահնուր իր սերունդին վէպը տուաւ գրեթէ, եթէ չկրցաւ իր ժողովուրդին վէպը տալ ամբողջութեամբ։ Բայց ինչ որ տուաւ, մեծ բան մըն էր անկասկած։

Ռուբէն Զարդարեանէն ետք, պէտք է հասնիլ Շաւարշ Նարդունիին, որպէսզի մեր հէքեաթը գտնէ իր զուգահեռագիծը։ Անտեսուած, լքուած սեռ մը եղաւ հէքեաթը մեր նոր գրականութեան մէջ, հակառակ այն հարուստ ժառանգութեան, զոր մեր ժողովուրդը, գաւառը, պատմութիւնը կտակեցին մեզի իբրեւ «անուշ հրիտակ» (յիշենք Գարեգին Եպիս. Սրուանձտեանցը)։

Հիմա գրեթէ «ոչ ոքի պատկանող հողամաս» մը դարձած է հէքեաթը մեր մէջ։ Սակայն կրնայինք ազգային դիւցազներգութիւն մը ստեղծել մեզի «հրիտակուած» թանկագին ժառանգութենէն։

Մեր կեանքին սգաւոր որբեւայրին է հիմա թատրոնը, թէ՛ իբրեւ բեմ եւ թէ մանաւանդ գրական ստեղծագործութիւն։ Շիրվանզադէէն եւ Շանթէն ետք, ուրիշ հաստատուն համբաւ մը չտուաւ մեզի թատերական մեր գրականութիւնը։ Համակրելի փորձեր ըրին Օշական, Իփէկեան, Եղիա Գասպարեան եւ ուրիշներ։ Բայց տիրապետող չեն ո՛չ իրենց ներքին, ո՛չ ալ արտաքին արժանիքներուն գումարով։ Ստիպուած ենք մեր բեմը սնուցանել օտարին նպաստովը եւ մեզմէ դուրս փնտռել ինչ որ «Թերի եւ անընդունելի» է մեր մէջ։

Կը մնայ դեռ քննադատութիւնը։

Լաւագոյն պարագային՝ գրական քրոնիկ է մեզի տրուածը գրական քննադատութիւն անունին տակ։

Երկու վաւերական քննադատներ, Նիկոլ Աղբալեան եւ Յակոբ Օշական, իրենց ողջութեան իսկ լքեցին ասպարէզը, ուր գրեթէ տիրական էր իրենց խօսքը։ Մէկը թաղուեցաւ բանասիրութեան մէջ, միւսը՝ գրական պատմութեան, որ բուն քննադատութիւնը չէ։ Իսկ հիմա արդէն լռած են ընդմիշտ (1947էն ի վեր), մեր անպատսպար յիշողութեան մէջ գրեթէ առանձին ձգելով մեզ։

Աղբալեան՝ իր հանդարտ վերլուծումով, Օշական՝ իր լայն հայեացքով, գիտակից փոխարինող ուժեր չէին, այլ գերադասող ուժեր էին։ Կեանքի մէջ դեմոկրատ գրականութեան մէջ արիստոկրատ, Աղբալեան նրբախոյզ միտք մըն էր։ Հին մեհենական մըն էր Օշական, որ մեր «արուեստ քննադատութեան» բերաւ նոր մեթոտ ու նոր չափանիշեր։

Աղբալեան տրամաբանութեան մարդ էր, Օշական՝ տրամադրութեան։ Աղբալեան կը համոզէր, Օշական «կը հրամանագրէր»։ Աղբալեանի մէջ գերակշիռ էր խորամիտ կեդրոնացումը, Օշականի մէջ՝ յանդգնութիւնը։ Մէկուն մէջ հանրային գիծը զուգահեռ կ'ընթանար գրականութեան հետ, միւսին մէջ գրականութիւնը առանձինն ու բարձրավիզ կը քալէր։ Մէկը արժէքներ կը յայտնաբերէր, միւսը արժանիքներ կը ճշդէր։ Մէկը երկրախօյզի աչք ունէր, միւսը՝ հողեխոյզի։ Նիկոլ Աղբալեան կը տարակուսէր ու կ'որոնէր, Յակոբ Օշական կը հաստատէր կամ կը ժխտէր։ Աղբալեան զգաստ կը պահէր մեզ, Օշական՝ արթուն։

Քննադատութիւնը հիմա, մեր օրերուն, աւելի շատ մեկնութիւն է կամ «բացատրեալ ընթերցանութիւն», քան արուեստի սահմանադրութիւն։

Պոալէր, — թերեւս ամէնէն նուրբ արուեստագէտը իր ժամանակին, քննադատութենէն կը պահանջէր ըլլալ կրքոտ ու կողմնակալ։ Գաղջ հաշտարար, միջինին միայն հետամուտ մարդիկ չեն կրնար քննադատ ըլլալ։ Կրնան բանաւէր ըլլալ։

Նոյն տարրականոն արուեստագէտը, Շառլ Պոալէր, կ'ըսէր նաեւ. «Քննադատութիւնը պէտք է, որ քաղաքականութիւն ընէ, բայց միաժամանակ հորիզոն բանայ»։

Հիմա մեր քննադատութիւնը գրեթէ միայն քաղաքականութիւն կ'ընէ, բայց գրեթէ հորիզոն չի բանար։ Իսկ մենք պէտք ունինք հորիզոն բացող քննադատութեան եւ քաղաքականութիւն չընող քննադատներու։

Առանձնաշնորհեալ սերունդներ չկան. բայց սերունդներուն մէջ առանձնաշնորհեալ դէմքեր կան։ Ամէն սերունդ ունի իր ցորենն ու յարդը։ Յարդը կ'երթայ, — ցորենը կը մնայ։ Եւ կը մնայ առանց պէտք ունենալու մեր գովեստին կամ պարսաւին։

Քրիստոնեայ աշխարհը դարերէ ի վեր կը սպասէ Մեսիայի գալստեան։ Մենք եւս կը սպասենք բանաստեղծ մեսիային, վիպագիր մեսիային, թատերագիր մեսիային, քննադատ մեսիային։ Պիտի գա՞ն, պիտի չգա՞ն, ե՞րբ պիտի գան, ուրկէ՞ պիտի գան մենք չենք գիտեր։

Պիտի գիտնան մեզմէ ետքինները···։

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՊՈՒԼԿԱՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՅԾՔԱՐԻՆ ԿՐԱԿ

Սոկրատ, հին օրերու մեծ եւ արդարասէր իմաստասէրը, օր մը, իր աշակերտներուն եւ այլոց բազմութեան հետ, կը սպասէր Ասիայէն գալիք նաւերուն, Փիրէայի մէջ։ Քաղաքացիները խումբ խումբ կը դիմէին նաւահանգիստ, ուր ուրիշներ հաւաքուած էին արդէն։

Երբ նաւերը հասան ու խարիսխ նետեցին, ճամբորդները սկսան ցամաք ելլել։

Անոնց մէջ կար օտարական մը, որ առաջին անգամ ըլլալով ոտք կը դնէր յունական հողի վրայ։ Դառնալով իր շուրջը խռնուած բազմութեան, իր ծառայութիւնը կ'առաջարկէ ան վճարումի փոխարէն։ Կ'ըսէ թէ ի վիճակի է գուշակելու ամէն մէկուն նկարագիրը եւ նախատեսելու անոր ապագան։

Սոկրատի աշակերտները զայն կը տանին խաբեբայի տեղ, որուն նմանները յաճախ կ'երեւային Աթէնքի մէջ։ Ու կ'որոշեն դիմակազերծ ընել այս օտարականն ալ։ Անոնք կը խնդրեն եկուորը շրջապատող քաղաքացիներէն, որպէսզի լռեն եւ չարտասանեն Սոկրատի անունը։ Յետոյ, օտարականը բերելով փիլիսոփային մօտ, կը հարցնեն անոր.

— Կրնա՞ս գուշակել այս մարդուն նկարագիրը։

— Կրնա՛մ եւ շատ դիւրութեամբ։

— Ուրեմն գուշակէ, ահա քեզի դրամ ուզածիդ չափ։

Օտարականը կը նայի Սոկրատի դէմքին, առանց գիտնալու թէ ո՞վ է ան։ Ապա կը զննէ ձեռքին գիծերը եւ խօսքը իմաստունին ուղղելով կը հարցնէ.

— Թոյլ պիտի տա՞ս, որ ամէն ինչ ըսեմ։

— Սիրո՛վ։

— Ստիպուած եմ սակայն ըսել, թէ խօսքերս հաճելի չըլլան, գուցէ աւելի լաւ կ'ըլլայ որ չխօսիմ։

Աշակերտները, մտածելով թէ խաբեբան ի՛նչ ըսելը չի գիտեր, կը սկսին փսփսալ.

— Նայեցէք սա խաբեբային, գուշակութիւններ ընելու տեղ կը փորձէ վախցնել։

— Համաձա՞յն ես, կը հարցնէ նորէն

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՁԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

Շապան կարգ մը առարկութիւններ ըրաւ, ըսաւ թէ իր բարեկամը, Պ. Շաւարշ, ուրիշ շատ մը կալուածներ ունէր, հետեւաբար պէտք չէր որ այսքան յամառէր մանաւանդ որ ինք կանխիկ դրամ պիտի վճարէր։

— Հինգ ամսուան մէջ ութ հազար ոսկին ամբողջովին պիտի տամ, ըսաւ, նոյնիսկ եթէ պէտք ըլլայ աւելի շուտ հաշիւը կը կարգադրենք։ Արդ, այդպիսի գումար մը կանխիկ վճարող շատ մարդ չի գտնուիր Թուրքոյ մէջ, մանաւանդ ագարակի մը համար, որ հասութաբեր ըլլալու համար շատ բացառիկ ծախքերու կը կարօտի։

Բարսեղ էֆէնտի ի վերջոյ առաջարկեց որ միջին ճամբայ մը գտնեն, այսինքն երկու կողմէ ալ փոխադարձ զիջողութիւն ըլլայ։

Շաւարշ համակերպեցաւ այս առաջարկութեան։

— Դուք իմ հայրս կը սեպուիք, ըսաւ Բարսեղ էֆէնտիի, քանի որ մօտ ատենէն ձեր փեսան պիտի ըլլամ, ուստի չեմ ուզեր խնդիր յարուցանել եւ ինչ որ կ'որոշէք կ'ընդունիմ։

Սակայն Շապան չուզեց դիւրաւ տեղի տալ, բանակցութիւնը շարունակուեցաւ եւ ի վերջոյ կարելի եղաւ եզրակացութեան մը յանգիլ։

— Ինը հազար ոսկի տուէք եւ գործը լմնցնենք, վճռեց Բարսեղ էֆէնտի։

Նոյնը պնդեց նաեւ Մարտիկ էֆէնտի, ուժ տալով իր բարեկամին բոլոր ըսածներուն։

— Թող այդպէս ըլլայ, գոչեց Շապան։

Հիմա կը մնար գրաւոր յանձնառութիւն մը խմբագրել եւ ստորագրել։

Մարտիկ էֆէնտի բոլոր այս գործողութեան միջոցին հետզհետէ յարգանքը կ'աւելցնէր Շաւարշի հանդէպ։

— Իրաւցնէ հարուստի զաւակ է եղեր, կը մտածէր, եւ բարեկամս իրաւունք ունի այս տեսակ փեսացու մը ձեռքէ չփախցնելու, թէեւ Վահանն ալ իրեն համար արժանիքներ ունի, բայց քանի որ Զարուհին միւսը կը նախընտրէ, բնական է որ Բարսեղ էֆէնտին գոհացում տայ իրեն, երբ երիտասարդը այսքան փայլուն նիւթական կացութեան տէր է։

Նոյն միջոցին գրասենեակի սպասաւորը ներս մտաւ եւ ըսաւ իր տիրոջը.

— Վահան էֆէնտին եկած է երկու հոգիի հետ եւ ձեզ տեսնել կը փափաքի։

— Գործերնիս լմնցաւ կարծեմ, զինքը ու իր ընկերները կրնանք ընդունիլ, ըսաւ վաճառականը Շաւարշին դառնալով։

— Անշուշտ, պատասխանեց այս վերջինը... Թէեւ երկուքնուս միջեւ տակաւին կարգադրելիք խնդիր մը կայ, բայց հոգ չէ, երբոր առանձին մնանք այն ատեն կրնանք խօսիլ այդ մասին ալ։

— Այո, այո, փութաց ըսելու Բարսեղ էֆէնտի, կը հասկնամ ինչ ըսել կ'ուզես, բայց այդ խնդիրն ալ կրնաս արդէն կարգադրուած նկատել։

Եւ սպասաւորին դառնալով աւելցուց.

— Ներս հրամցուր հիւրերը։

Րոպէ մը ետքը ներս կը մտնէր Վահան՝ ընկերակցութեամբ զինուորականի մը եւ իր բարեկամին՝ Աշոտի։

Կարենցի երիտասարդը փութաց զինուորականը ներկայացնել հոն գտնուողներուն։

— Ն. պէյ, ըսաւ, մեր ազատարար բանակին դլխաւոր սպաներէն մին եւ իմ լաւագոյն բարեկամս։

Յետոյ միւսներուն անունները տուաւ մի առ մի։ Բայց Շապան արդէն իսկ մօտեցած էր զինուորականին եւ յարգանօք անոր ձեռքը կը թօթվէր։

— Ուրեմն արդէն իրար կը ճանչնա՞ք, գոչեց Բարսեղ էֆէնտի խօսքը զինուորականին ուղղելով։

— Բնական է, պատասխանեց Ն. պէյ, Շապան էֆէնտին Սելանիկի մէջ ճանչցած եմ Վահան էֆէնտիին հետ։

— Ի՞նչպէս, Վահա՞նն ալ կը ճանչնայ զինքը։

— Վաղեմի բարեկամներ ենք, պատասխանեց Վահան խնդալով ու մտերմաբար Եգիպտացիին ուսին զարնելով։

Այս միջադէպը շատ անհաճոյ տպաւորութիւն գործեց Շաւարշի վրայ, բայց ջանաց իր պաղարիւնութիւնը պահել։

— Շապանը, շարունակեց Վահան միշտ զուարթութեամբ, իմ բանտի ընկերս եղած է ու միասին խոյս տուած ենք անկէ։

Այս յայտնութիւնը զարմանքով լսեցին վաճառականն ու Մարտիկ էֆէնտին։

— Էֆէնտի՞ն ալ ուրեմն յեղափոխական է, հարցուց վաճառականը։

— Գրեթէ, պատասխանեց Վահան։

Այս խօսակցութեան միջոցին Եգիպտացիին շփոթութիւնը հետզհետէ կ'աւելնար։ Կը վախնար որ երիտասարդը իր յայտնութիւնները աւելի առաջ կը տանի՝ փութաց անոր քով ու թեւէն քաշելով անկիւն մը տարաւ ու ցած ձայնով սկսաւ հետը խօսիլ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(258 – Շար.)

օտարականը Սոկրատէն:

— Խնդրե՛մ, կրնաս ամէն ինչ ըսել, կը պատասխանէ Սոկրատ հանդարտութեամբ:

— Ուրեմն մտիկ ըրէ, մտիկ ըրէք դուք ալ, կ'ըսէ օտարականը, դառնալով Սոկրատի աշակերտներուն: Այս մարդը կոշտ բնազդներով էակ մըն է: Անոր ցած բնազդներով էակ մըն է: Անոր միրուքը նման է գոց կաթսայի մը, որուն ներքին կափարիչին տակ կ'եռան ամէնէն ստորին, անասնական կիրքերը: Ան...

Բազմութիւնը կը սկսի խնդալ ի լուր այս որակումներուն, իսկ Սոկրատի աշակերտները խիստ շեշտով մը կ'ընդմիջեն օտարականին խօսքերը:

— Բաւական է, բաւական է, կ'ըսեն անոնք. մենք գիտէինք որ խաբեբայ մըն ես դուն, բայց չէինք կրնար ենթադրել, որ անամօթութիւնդ մինչեւ այս տեղերը կրնար հասնիլ: Վերջապէս, գիտե՞ս թէ որու ուղղուած են այս խօսքերդ:

— Չեմ գիտեր եւ պարտաւոր ալ չեմ գիտնալու, կը պատասխանէ օտարականը: Ես չեմ խոստացած անուններ գուշակել եւ դուք արդէն խնդրեցիք ինծմէ գուշակել այս մարդուն նկարագիրը եւ ոչ թէ անունը:

— Բայց այս մարդը Սոկրատն է, իմաստո՛ւն Սոկրատը, կը բացագանչեն աշակերտները զայրալից. հասկցա՞ր, տխմար, ստախօս...

— Լռեցէ՛ք եւ մի վիրաւորէք այս մարդը, կը միջամտէ Սոկրատ հանդարտութեամբ: Շիտակ կը խօսի ան: Եւ ըսաւ ճշմարտութիւնը, դառն ճշմարտութիւնը:

— Ի՛նչպէս, բացագանչեցին աշակերտները, չկարենալով հաշտուիլ եղածին հետ: Վարպե՛տ, դուն եւ անոր խօսքերը... բայց մենք կը ճանչնանք քեզ, կը տեսնենք կեանքդ, մտիկ կ'ընենք վարդապետութիւններդ: Սոկրատը անասնական կիրքերով եռացող կաթսա՛յ... դուն կատակ կ'ընես, ո՛վ իմաստուն ուսուցիչ...

— Ափսո՛ս, կատակ չեմ ըներ, կ'ըսէ Սոկրատ գլուխը շարժելով: Դուք շիտակ էք, բայց շիտակ է այս օտարականն ալ ... դուք գիտէք զիս այնպէս, ինչպէս ես ստեղծեր եմ ինքզինքս եւ կ'ուզեմ որ ինծի նմանիք դուք ալ: Օտարականը սակայն կը բնորոշէ զիս այնպէս, ինչպէս ես ծնած եմ:

Դուք կը տեսնէք արձանը, զոր ես եմ կերտեր, իսկ ան կ'ըսէ էութիւնը այն նիւթին, որով ես ձեւակերտեր եմ անձս:

Դուք կը տեսնէք իմաստութեան ծաղիկները, զորս ես քաղեցի, իսկ ան կը խօսի այն աղբի մասին, ուրկէ ծիլ արձակեցին գեղեցկութիւնն ու քաղցրութիւնը ծառերուս:

Կը բարկանաք դուք իմաստուն օտարականին, բայց ես սրտանց եւ խորապէս շնորհակալ եմ անոր: Իր խօսքերը ինծի համար ոչ վիրաւորանք են, ոչ ալ ստորնութիւն, այլ փառք ու պատիւ, իսկ ձեզի համար ալ, ո՛վ իմ սիրելի բարեկամներս, լաւ դաս մը:

Մենք բոլորս երբ կը ծնինք, մեզի հետ կը բերենք կոշտ, կատաղի եւ շատ յաճախ ցածորակ կիրքեր: Մեր պարտականութիւնն է ոչ թէ հաշտուիլ անոնց հետ, այլ սաստել եւ զսպել զանոնք ու ծառայեցնել իմաստութեան եւ բարձր նպատակներու:

Պարզ կայծքարէն կայծեր ու կրակ կը հանենք մենք: Աղտոտ աղբէն կը հանենք ցորեն, խաղող, վարդեր եւ անուշահամ պտուղներ: Ահա թէ ո՛ւր է կեանքին իմաստութիւնը: Մարդուն բարձրութիւնը հոն է, որ կարենայ աղտոտ ու կոշտ կիրքերու կաթսայէն հանել ուժն ու ստեղծիչը բոլոր բարիքներուն»:

Եւ Սոկրատ կը վերջացնէ իր խօսքը, ըսելով օտարականին.

— Շնորհակալ եմ, իմաստուն օտարական: Դուն ընտիր դաս մը տուիր ինծի: Տասնեակ տարիներէ ի վեր կը ջանամ ես խեղդել իմ մէջի գազանը եւ կը տեսնեմ, որ տասնեակ սերունդներ, տասնեակ տարիներով պէտք է նոյնը կատարեն... Աշխատանքը մեծ է, ժամանակը՝ կարճ, օրերը կը թռչին. մէկ ժամ իսկ պէտք չէ կորսնցնենք առանց աշխատելու, առանց ուժի եւ միշտ պէտք է քալենք դէպի մաքուր մարդկութեան մը խտէալը...

Բաժնուելով օտարականէն, Սոկրատ ճամբայ կ'իյնայ դէպի Աթէնք, բացատրելով իր աշակերտներուն, թէ ինչպէս պէտք է փնտռել մարդը մեր մէջ, մարդը մարդուն մէջ...:

ԿՐԵԿՈՐ ՓԵԹՐՈՎ

ԴԱՍԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՊԵՏՆԵՐ

ՖՐԱՆՑ ՓԵԹԸՐ ՇՈՒՊԵՐԹ

(1797–1828)

Շուպերթ ծնած է Լիխթենթալ, Վիէննայի մօտերը: Մեռած է ժանտատենդէ, Վիէննայի մէջ: Զաւակն էր երաժշտասէր ուսուցիչի մը եւ շատ փոքր տարիքէն երեւան բերած է արտասովոր տաղանդ մը երաժշտութեան մէջ: Ու դարձեալ, փոքր տարիքէն սորված է դաշնակ, երգեհոն, ջութակ, ինչպէս նաեւ երգել եւ ձայնագրել:

Իր առաջին երգերը Շուպերթ յօրինեց 14 տարեկանին եւ յետագային այնպէս զարգացուց երաժշտական այս ճիւղը, որ այնուհետեւ նկատուեցաւ ան գերման արդիական Լիտի անգերազանցելի վարպետը: Պարզունակ գեղեցկութեամբ քերթուածներու վրայ, Շուպերթ յօրինած է երգեր այնպիսի մոթիվներով, ուր երեւան կուգայ իր հանճարին եւ իր անհատական նկարագրին խորունկ տրտմութիւնը: Այս երգերուն մէջ համաշխարհային հռչակ ունին իր Սերենատը, Թըմբին, Սպասումը, Երիտասարդ աղջկան դանդատը, Լճի վրան, Բացակային երգը, Գարունը, Հառաչանքը, Մայրապետը, Կարմրախայտը, Թոկկէնպուրկի ասպետը եւ ուրիշներ:

Աւելի դասական միւս գործերէն համբաւաւոր են անոր ութ համանուագները, որոնց կարգին Տօ մաժէօրի համանուագը (1828), Սի մինէօրի անաւարտ եւ շատ գեղեցիկ համանուագը, Գերմանական պարերը, Վեց պատարագներ, Իգ. Սաղմոսը, այլ հոգեւոր երգեր, Լարաւոր քառեակի յատուկ նուագ, դաշնակի համար սոնատներ եւ այլ կտորներ, որոնց կարգին վալսեր ու տակաւին խմբերգներ, տաղեր, օփերաներ եւայլն: Իր մահէն ետք այս վերջիններէն բեմադրուած են քանի մը հատը միայն, բայց բոլորին համրանքը կը հասնի 15ի (երկուքը անաւարտ): Յիշենք իր օփերաներէն Թրուպատուրը, Սալամանքին բարեկամները, Ֆերնանտօն, Երկուորեակ եղբայրները, Գէշ ընտանիքը եւայլն:

Դաշնակի համար յօրինած իր բազմաթիւ կտորներէն ոմանք, ինչպէս Երաժշտական պահերը, կամ Վալսերը, մանաւանդ իր Ազնիւ եւ զգայուն վալսերը ծառայած են իբրեւ օրինակ եւ յաճախ իւրացուած են ուրիշ երաժշտագէտներու կողմէ, յետագային:

Իր կեանքի 31 տարիներու կարճ ժամանակամիջոցին եւ 18 տարիներու ընթացքին, Շուպերթի յօրինած մեծ ու փոքր կտորներու թիւը 1200էն աւելի է: Տասնամեայ տարիքին իսկ իր ուսուցիչները Բուչխսքա եւ Զալեկրի զմայլած են իր տաղանդին: Աշխարհահռչակ երաժիշտներու կարգին, Շուպերթ մէկն է այն քիչերէն, որոնք ունեցած են երաժշտութեան մեծապէս բնական եւ էապէս խորունկ ու ինքնարուխ կոչումը, դեռ մանկական տարիքին:

Շուպերթ ապրած է նիւթական շատ նեղ պայմաններու մէջ եւ 14 տարեկանէն մինչեւ 17, ստիպուած է թուաբանութեան եւ գերմաներէնի դասեր տալ հօրը պաշտօնավարած վարժարանին մէջ: Իր հեղինակութիւնները եկամուտ մը չէին ապահովեր իրեն եւ ինչ որ կը շահէր՝ կը ծախսէր անմիջապէս: Իր բարեկամները կը պաշտէին զինքը եւ կ'օգնէին իրեն: Կը գրէր եւ կը յօրինէր ամէն օր եւ օրուան որեւէ պահուն, որեւէ տեղ: Գործնական մարդ չէր կեանքի մէջ եւ շատ անհոգ ու անուշադիր էր իր առողջութեան: Այնպէս որ, երբ ժանտախտէ վարակուեցաւ, չկրցաւ տոկալ: Գրեթէ միշտ ապրեցաւ Վիէննա եւ հոն ալ փակեց իր աչքերը:

ԱՐՈՒԵՍՏԱՍԷՐ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՆԿԱՐԻՉ Ա. ՇԱՊԱՆԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԸ

Նոյեմբեր 18ին, Օթէլ տէ Վանթի թիւ 6 սրահին մէջ, օրուան մը ցուցադրութենէ ետք (Նոյեմբեր 17), աճուրդի պիտի դրուին մեր լաւագոյն ծովանկարիչներէն Արսէն Շապանեանի եւ անոր զաւկին՝ Հմայեակի (Հրան Շապան անունով ծանօթ) երեք հարիւրէ աւելի ստեղծագործութիւնները — ծովանկարներ, բնանկարներ եւայլն:

Ուրախալի պիտի ըլլար, եթէ հայ արժէքներու մէկտեղումով զբաղող միութիւններ կամ ազգայիններ հաւաքարարգնէին նկարիչներուն լաւագոյն գործերը, զանոնք յետագային Հայաստանի պետական պատկերասրահին նուիրելու համար: Այս ձեւով ազգային պարտականութիւն մը իրագործած պիտի ըլլան:

Միջազգային արժէքով շնորհալի հայ նկարիչներու գործեր կը պակսին Երեւանի թանգարանին մէջ:

Հ. ԱՂԱՊԷԿԵԱՆ

ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

— Քաղաքավարութիւնը դրամի պէս է: Պէտք է գործածել զայն հարստանալու համար:

— Հին յանցանք մը ներելով, նոր մը արտօնած կ'ըլլաս:

— Ցոռեգոյնին պատրաստուէ, իսկ լաւագոյնին սպասէ:

— Տիրացումը մահացումն է տենչանքին:

— Իրաւունք ունեցողն է զօրաւորը: Եւ ով որ իրաւունքով զօրաւոր է, կ'արհամարհէ բռնութիւնը:

— Երբ խնդիրը շահու վրայ է, կոյրերն անգամ արծիւներ կը դառնան:

— Զղջումը կաղ պատգամաբեր մըն է, որ միշտ ուշ կը հասնի, այսինքն երբ ամէն ինչ վերջ գտած է:

×

Իր սիրած մէկուն վրայ կասկածիլը զայն կորսնցնելէն աւելի ցաւալի է: — Կարճատեւ բաժանումները կը բոցավառեն սէրը, մինչ երկար տեւողները կը մարեն զայն: — Ժամանակին հետ սէրը կ'անցնի եւ սիրոյն հետ ժամանակը: — Հաւաքոյթներու եւ պարահանդէսներու մէջ չորս տեսակ մարդիկ կան՝ սիրահարածներ, փառասէրներ, հետաքրքիրներ եւ... ապուշներ: Ամէնէն երջանիկները այս վերջիններն են: — Վստահութիւն պէտք չէ ունենաք կնոջ մը, որ իր բուն տարիքը կ'ըսէ ձեզի: Ասիկա ըսելու ընդունակ կին մը կրնայ ամէն բան ըսել: — Սիրային առաջին հանդիպումը կը նմանի գարնան առաջին օրուան. մարդ բնաւ չի խորհիր գալիք ձմրան մասին: — Կարգ մը կիներու աչքերը այնքան շատ խոստումներ կուտան, որ դժուար է անոնց ամէնուն իրականացումը:

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Երեւակայեցէք վիճակս Պէօտր Նիկոլայեվիչ, եթէ ես հեծելազօրքի մէջ գտնուէի երկու հարիւրէն աւելի պիտի չստանայի, մինչեւ իսկ յիսնապետի աստիճանով. իսկ հիմա երկու հարիւր երեսուն կը ստանամ, ըսաւ ան ուրախ եւ հաճելի ժպիտով, նայելով Շինշինին եւ կոմսին, կարծելով թէ իր յաջողութիւնը ամէնը կը շահագրգռէ:

— Առկէ զատ, Պէօտր Նիկոլայէչ, հեծելազօրքէն դուրս գալուս պատճառներէն մէկն ալ, շարունակեց Պէրկը, հետեւակի մէջ արձակուրդներուս շատութիւնն է: Առկէ զատ, դուք ինքնիրեննիդ դատեցէք, ի՞նչպէս կրնամ 230 ռուբլիով բաւականանալ: Բայց ես մէկ մասը կը խնայեմ, եւ դեռ հօրս ալ կը ղրկեմ, շարունակեց ան արձակելով ծուխի գուլայ մը:

— Լա պալանս ի է... Գերմանացին հաստատլխին վրայ կ'աղայ ցորենը, ճոմ տի լը փրովէրպ, ըսաւ Շինշին, ծխամորճը բերնին մէկ անկիւնէն միւսը տեղափոխելով, եւ աչք ըրաւ կոմսին: Կոմսը քահ քահ խնդաց: Միւս հիւրերը, տեսնելով որ Շինշին խօսակցութեան բռնուեր է, մօտեցան լսելու: Պէրկ անտեսելով հեգնական ժպիտներն ու շատերու անտարբերութիւնը, շարունակեց պատմել թէ ինչպէս հետեւակի մէջ փոխադրուելով, աստիճան մը շահած է իր ընկերներուն վրայ, թէ ինչպէս պատերազմի ժամանակ կրնայ վաշտին հրամանատարը սպաննուիլ եւ վաշտին մէջ ամենաւագը մնալով, շատ դիւրութեամբ կըրնայ վաշտին հրամանատարը կարգուիլ, եւ թէ ինչպէս ամբողջ վաշտը կը սիրէ զինքը եւ թէ ինչպէս հայրիկը գոհ է իրմէ: Պէրկ, այս բոլորը պատմելով կը հրճուէր եւ կարծես կ'անդիտանար, որ ուրիշները եւս կրնան իրենց սեփական շահերն ունենալ: Բայց բոլորը, ինչ որ կը պատմէր, այնքան քաղաքավարի ու վայելուչ էին եւ անոր երիտասարդական եսասիրութիւնը այնքան ակնյայտնի էր, որ ունկնդիրները ակամայ կը ներէին անոր այդ պակասութիւնը:

— Է՜հ, սիրելիս, դուք թէ՛ հետեւակի թէ հեծելազօրքի մէջ, ամէն տեղ կը յառաջդիմէք, ասիկա կը նախագուշակեմ, ըսաւ Շինշին, զարնելով անոր ուսին եւ ոտքերը բազկաթոռէն վար առնելով:

Պէրկ ուրախ ժպտեցաւ: Կոմսը անցաւ հիւրանոց անոր հետեւեցան հիւրերը:

Հացկերոյթին նախընթացող այն վայրկեանն էր, երբ հաւաքուած հիւրերը երկար խօսակցութեան չեն բռնուիր որովհետեւ ամէն վայրկեան կրնան ճաշի հրաւիրուիլ, սակայն լռել ալ չեն կրնար, որովհետեւ այդ պարագային ալ կրնան ենթադրել թէ անհամբեր ճաշի կը սպասեն: Հիւրընկալները երբեմն ակնարկներ կը նետեն դէպի դուռը եւ հայեացքներ կը փոխանակեն իրարու հետ: Հիւրերը այդ հայեացքներէն կը ջանան կռահել թէ որո՞ւ կամ ի՞նչ բանի կը սպասեն, ու շացողը պատկառելի ազգակա՞ն մըն է, թէ դեռ չհասած կերակուր մը:

Փիէր ճիշդ ճաշէն առաջ եկաւ եւ անճարակ կերպով նստաւ հիւրասենեակին մէջտեղը, առաջին պատահած բազկաթոռին վրայ, կտրելով անցման ճանապարհը: Կոմսուհին ուզեց անոր հետ խօսակցութեան բռնուիլ, սակայն ան ակնոցներուն մէջէն անմեղութեամբ չուրջը կը դիտէր, կարծես մէկը կը փնտռէր, եւ կոմսուհիին հարցումներուն կը պատասխանէր կարճ ու կտրուկ: Ճնշուած վիճակի մը մէջ էր: Ներկաներուն մեծամասնութիւնը տեղեակ ըլլալով արջին պատմութեան, հետաքրքրութեամբ կը դիտէին այդ հսկայ, գէր եւ հանդարտ մարդը զարմանալով թէ ինչպէս այդպիսի հեզաբարոյ եւ ամչկոտ անձ մը քաղաքապահի գլխուն այդպիսի խաղ խաղցեր էր:

— Դուք մօտե՞րս եկաք, հարցուց կոմսուհին:

— Այո, տիկին, պատասխանեց ան կոմսուհիին նայելով:

— Դուք դեռ ամուսինս չտեսա՞ք:

— Ոչ տիկին, յարեց եւ ժպտեցաւ բոլորովին անտեղի կերպով:

— Դուք, կարծեմ մօտերս Փարի՞զ էիք, ըստ իս շատ հետաքրքիր պիտի ըլլայ:

— Շատ հետաքրքիր է:

Կոմսուհին ակնարկ մը փոխանակեց Աննա Միխայլովնայի հետ. Աննա Միխայլովնա հասկցաւ որ իրմէ կը խնդրուի այս երիտասարդ անձը զբաղեցնել եւ անոր քով նստելով սկսաւ հօրը վրայ խօսիլ: Սակայն ինչպէս կոմսուհիին, այնպէս Աննա Միխայլովնայի կը պատասխանէր լոկ բառով մը: Հիւրերը ամէնքն ալ իրարմով զբաղած էին: «Լէ Ռազումովսկի... Սա էթէ շարմանթ... Վու զ'էթ պիէն պոն... լա քոնթէս Ափրաքսին...» կը լսուէր չորս կողմէն: Կոմսուհին ոտքի ելաւ եւ դահլիճ գնաց:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները իր դպրոցին համար․

Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Բլթոյեան, ապաքինման առթիւ 20, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Զոպոյեան իրենց մօր մահուան առթիւ 30, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Խօքսիւզեան (Նուէր) 30, Տէր եւ Տիկին Մուշեղ Մուրատեան, ապաքինման առթիւ 50, Տէր եւ Տիկին Հայիք Լուսարեւեան իրենց հարսին մահուան առթիւ 10, Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Գումրուեան 27,50, Նուէր․ Բեմասիրացի ներկայացման առթիւ։

ՀՐԱՒԷՐ ԺՈՂՈՎԻ

Իզմիրի եւ շրջաններու Հայրենակցական Միութիւնը ընդհ․ ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները 23 Նոյեմբեր երեկոյեան ժամը 8ին Ռեժան սրճարանին վերնայարկը, Մեթրօ Գատէ։ Նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 28, ժամը 22էն մինչեւ լոյս

HOTEL GEORGE V
31, Avenue George V

ԳԵՂԵՑԻԿ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՆԱՒԱՍԱՐԴ պարախումբը — նուագախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 20 ֆր․, ուսանողներու կէս գին
Սեղանները ապահովել՝ հեռաձայնելով 924-38-54

ԱՆՈՅՇԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

53221,80 ֆր․ի բացը փոխառութեան ձեւով փակած են երկու բարերարներ։ Վարչութեան գանձապահը Պ․ Արշամ Պապյեան, հանրութեան տրամադրութեան տակ է, տալու համար որեւիցէ մանրամասնութիւններ նիւթականի շուրջ։

Վարչութիւնը հրապարակաւ իր շնորհակալութիւնները կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք իրենց բարոյական թէ նիւթական աջակցութեամբ սատարեցին սոյն ծրագրի յաջող իրագործման։

Նուիրատուներու ցանկը (Այբուբենի կարգով եւ մաս առ մաս)․

Ագդարեան Զարեհ (Մարսէյլ) 200 ֆր․, Աղնաւորեան (Մարսէյլ) 250, Ասըրլըքեան (Մարսէյլ) 200, Գասպարեան Ժորժ (Մարսէյլ) 200, Գասպարեան Իվ (Մարսէյլ) 200, Գէրէնէկեան (Ռոման) 200, Գէորգեան Ժորժ (Մարսէյլ) 200, Գիւրճեան (Ֆիրմինի) 500, Գիւլհա Զաւէն (Սէնթ Էթիէն) 200, Գումուրեան եղբայրներ (Մարսէյլ) 500 եւ պարախումբի բոլոր կօշիկները, Դայեան (Վալանս) 100, Դաւիթեան Գրիգոր (Մարսէյլ) 500, Դաւիթեան եղբայրներ (Մարսէյլ) 250, Դաւիթեան (Վալանս) 150, Ենոքեան Արման (Մարսէյլ) 300, Էքսերժեան Սուրէն (Մարսէյլ) 200 ֆր․։

(Շար․)

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՈՒՐԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 20, ԺԱՄԸ 21ԻՆ, ՍԱԼ ՍԷՆ-ԺՈՐԺԻ ՄԷՋ
Նախաձեռնութեամբ Հայ Դատի Մարսէյլի Յանձնախումբին

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ․— Հ․ Յ․ Դ․ Քրիստափոր ենթակոմիտէն իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ․ Յովհաննէս Հիւսիկեանի եւ իր պարագաներուն, իրենց մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝ ողբացեալ Տիկին Թուրուհտա Հիւսիկեանի մահուան տխուր առթիւ։

×

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղի բոլոր ընկերուհիները իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Երուանդ Մարաշլեանի (Զարուկեան) եւ ընտանեկան պարագաներուն, իրենց սիրեցեալ զաւկին Սեդրակ Մարաշլեանի արկածալի մահուան առթիւ, քսանեւերկու տարեկան։

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ․ Յ․ Դ․ Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբի կողմէ, հովանաւորութեամբ Հ․ Յ․ Դ․ Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ․ Վարչութեան,

Շաբաթ Նոյեմբեր 21, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

ՍՓԼԱՆՏԻՏԻ մէջ

ԽՆՋՈՅՔ ԵՒ ՃԱՇ

Համախարբերդցիական Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի ընտանեկան խնջոյքը Դեկտեմբեր 6ին Կիրակի ժամը 14ին, Ֆայրբկուլ Հանրակառքի Ընկերութեան սրահին մէջ։ Հայկ եւ եւրոպական պարեր։ Գեղարուեստական բաժին։

Արձանագրուիլ Նոյեմբեր 25էն առաջ, Նշան Նաճարեանի մօտ՝ Քամփանիլը Ռոգրոէ Լէփէն տէ Պասթիտ, Սէնթ Անթուան։

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 40ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 7 Մարտ 1971 կէսօրէ ետք ժամը 2,30ին։ Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Կ․ Փօլատեան փոխան ծաղկեպսակի Մարսէյլի Մշակոյթի Տան կը նուիրեն 50 ֆր․, Ժիրայր Տէր-Վարդանեանի մահուան առթիւ, 50 ֆր՝ Երուանդ Զարդարեանի մահուան առթիւ եւ 50 ֆր․ Արշաւիր Հրաչեանի մահուան առթիւ։

×

ԼԻՈՆ․— Տէր եւ Տիկին Սահակ Կէնճեան 20 ֆր․ կը նուիրեն ընկ․ Խաչատուր Սողիկեանի կսկծալի մահուան առթիւ՝ «Յառաջ»ի, փոխան ծաղկեպսակի։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Մարկրիթ Կրասիլնիկօֆ կը խօսի

ՈՒՐԱՐՏՈՒԻ

մասին, Չորեքշաբթի ժամը 20,45ին, Միւզէ տէ լ'Ա․ Տէքօրաթիֆ, 109 Ռիւ տը Ռիվոլի։

ՍԽԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԱՒՍՏՐԻԱ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ԿԱՂԱՆԴԻ ԱՌԹԻՒ

Zell Am See

Մեկնում Դեկտ․ 21 Թրէն տէ նէժով կառ տը լ'էսթէն, վերադարձ Յունուար 3 նոյն կայարանէն։

ՊՐԻՒՔԻ մէջ (Զել ամ Զէի մօտ), հովերէն պատսպարուած 758 մեթր։ Բոլոր մարզական զբօսանքները՝ դահուկ, լիւժ, փաթինաժ, եւայլն։

Բնակութիւն լաւ պանդոկի մը մէջ, ճաշով միասին։

Մասնակցութիւն 485 ֆր․ բոլոր ծախքերը մէջը։

Կանխավճար՝ 100 ֆր․, մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին։

ԶԵԼ ԱՄ ԶԷ, Սալցպուրկի մէջ ձմեռնային մարզական հրաշալի կայան մը, գեղեցիկ լիճի մը եզերքը, պաշտպանուած սաստիկ ցուրտերէն բարձր լեռներուն շնորհիւ։ Զուարճութեան վայրեր, սինեմա, պարահանդէս, սրճարան, փոլքլոռիք երեկոյթներ եւայլն։

Մասնակցութիւն՝ 525 ֆր․։

Կանխավճար՝ 100 ֆր․, մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին։

Ծախքերուն մէջ են ճամբորդութեան գինը (Բ․ կարգով) եւ բնակութիւնն ու ճաշը, բացի ճամբորդութեան ճաշերէն ։

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Quelques poèmes choisis
pour composer

La légende Arménienne

Disque 33 tours

Montage poètique et réalisation EVE GRILIQUEZ
Production ROUBEN MELIK

Կ'արտասանեն
François Chaumette (sociétaire de la Comédie Française)
Jean-Jacques Aslanian — Eve Griliquez — Jean Martin

Թարգմանուած հեղինակներ՝
Եղիշէ Չարենց, Նարեկացի, Յովհ․ Թումանեան, Վահան Տէրեան, Յովհ․ Շիրազ, Սայաթ Նովա, Յովհ․ Երզնկացի, Նահապետ Քուչակ, Վահան Թէքէեան, Դանիէլ Վարուժան, Պարոյր Սեւակ եւ ժողովրդական։

ԳԻՆ 30 ՖՐ․

PRIX 30 FR

Դիմել
Editions EREBOUNI, B. P. 46, Charenton(94) — Eglise Arménienne, 15 Rue Jean Goujon, Paris (8e) — Librairie H. Samuélian, 51, Rue Mr-le-Prince — Tarpinian, 269, Bd. Voltaire — Palouyan, 43, Rue Richer Paris (9e) et « Haratch »

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ ԶՈՐ ԿՐՆԱՔ ԸՆԵԼ ՁԵՐ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

ԾԱԽՈՒ Է

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Տարիքի եւ առողջական պատճառներով, ծախու է Փա-տը-փորթ մը քաղաքին կեդրոնը եւ շուկային մօտ, երկու փողոցներու անկիւնը։

25 տարիէ մասնագիտացած ըլլալով արեւելեան սննդեղէններու վաճառման մէջ, իր տեսակին միակ ծանօթ խանութն է արեւելքցի, ափրիկեցի եւ նաեւ տեղացի յաճախորդներու լայն շրջանակի մը։

Գին՝ 80·000 ֆրանք

Դիմել՝

APKARIAN
2, Rue Bayard — 38 - Grenoble
Tél. : 44-57-82

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ
մասնաճիւղին կողմէ

15 Նոյեմբեր Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին Քաղաքապետարանի սրահը Ռիւ Վոլթէր

«ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ»

Բեմադրութեամբ
Բեմասիրաց Թատերախումբին

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ընկերահամակրական հաւաքոյթ մը կը սարքէ բաժակ մը թէյի շուրջ, Դեկտ․ 6ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը։ Հասցէ՝ 1․ Փլաս Օթէլ տը Վիլ։

Կը հրաւիրուին ընկեր – ընկերուհիները եւ համակիրներ։

ԱՅՑ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ

Իսիի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը կազմակերպած է այցելութիւն մը Մոնմոռանսիի ծերանոցին Դեկտ․ 6ին, գեղարուեստական բաժինով։ Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ հեռաձայնելով Տիկին Սրապեանի 626-42-48, Տօնիկեանի 642·62·45, Յովսէփեանի 642-99-01։

Օթոքարը կը մեկնի ժամը 13.30ին Փլաս Լէոն Պլումէն։ Գին 10 ֆր․։

ԷՏ․ ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ․ Պատուիրակ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, rue de Trévise - Paris (9e
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MARDI 17 NOVEMBRE 1970

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Տարեկան	Տար. 90 փր.	Վեցամսեայ	50 փր.
Արտասահման	Տար. 115 փր.	Հատը	0,50

Le Numéro 0,50 F.

46րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11.967
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — N° 11.967

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՇԱՐԼ ՏԸ ԿՈԼ

(1890–1970)

Բ.

1940 Յունիս 18ի ճառն է, որ առաջին անգամ աշխարհին ծանօթացուց մինչեւ այդ օրը հասարակութեան անծանօթ ֆրանսացի զինուորականը:

Ուինսթըն Չըրչիլ, որ անխորտակելի կամքով եւ հաստատ հաւատքով վճռած էր մինակը շարունակել պատերազմը՝ ի գին անհուն զոհողութեանց, շարժման մէջ դնելով Բրիտանական Կայսրութեան բոլոր կարելիութիւնները, մեծ ուրախութեամբ ողջունեց տը Կոլի Լոնտոն ժամանումը: Թեւ ու թիկունք հանդիսացաւ անոր: Քաջալերեց իր ձեռնարկները եւ ամէն դիւրութիւն ընծայեց՝ որպէսզի լայն համեմատութիւններստանայ Ազատ Ֆրանսայի դիմադրական շարժումը:

Մարեշալ Փէթէնի քաղաքականութեան հակառակորդ ֆրանսացի հայրենասէրներ, որոնք չէին ընդունիր պարտութիւնը, զանազան զարտուղի միջոցներով Լոնտոն գացին ու միացան զօրավարին: Տը Կոլ դարձաւ խորհրդանշանը Ֆրանսայի ազատագրութեան եւ անկախութեան:

Անգլիական կառավարութիւնը անոր տրամադրութեան տակ դրաւ իր ձայնասփիւռի կայանը՝ Պի. Պի. Սի.ն, ուսկից շարունակ ֆրանսերէն լեզուով հայրենասիրական կոչեր կ'ուղղուէին, ծածկագիր հրահանգներ կը տրուէին եւ ստոյգ տեղեկութիւններ կը հաղորդուէին պատերազմական գործողութեանց մասին:

Դիմադրական շարժումը դանդաղ, բայց աստիճանական կերպով պիտի կազմակերպուէր Ֆրանսայի մէջ:

Սակայն տը Կոլի գլխաւոր նպատակն էր ազատագրական շարժումին մասնակից դարձնել գաղթավայրերու ֆրանսական ուժերը:

Սեւ կէտ մը՝ անգլեւֆրանսական գործակցութեան պատմութեան մէջ: 1940 Յուլիս 8ին բրիտանական նաւատորմը կը յարձակէր ֆրանսական տորմիղին վրայ, որ խարսխած էր Մէրս-էլ-Քէպիրի առջեւ: Անգլիացիները իբրեւ թէ կը խորտակէին ֆրանսական մարտանաւերը, որպէսզի արգիլեն անոնց միացումը Գերմաններուն: Պաշտօնական այս բացատրութիւնը չէր գոհացներ Ֆրանսացիները: Սակայն հակառակ առաջ եկած ընդհանուր զայրոյթին, տը Կոլ կ'որոշէ գործակցիլ Անգլիացիներուն հետ, մինչեւ վերջ:

Զօրավարը կոչ կ'ուղղէ հիւսիսային Ափրիկէի եւ Սուրիոյ ֆրանսական ուժերու հրամանատարներուն, որոնք չեն պատասխաներ: Սակայն քանի մը ամսուան մէջ կը միանան գաղթավայրերէն Նուվէլ'զ Էպրիտ, Քամերուն, Քոնկօ, Չատ, Ուպանկի, Կապոն, Փոլինէզի, Հնդկական գաղութը, եւայլն:

1940 Յուլիսի վերջերը Ազատ Ֆրանսան եօթը հազար հոգի միայն ունէր իր կողքին: 1942ի ամառը տասնապատկուեցաւ այս թիւը՝ հասնելով եօթանասուն հազարի: Լիբիոյ եւ Եթովպիոյ մէջ ֆրանսական ուժերը գործակցեցան անգլիականներուն հետ՝ ընդդէմ Իտալացիներուն:

1940 Հոկտեմբերին տը Կոլ կազմեց «Կայսրութեան Պաշտպանութեան Խորհուրդ»ը: Հոկտ. 27ին Պրածծավիլի մէջ խօսեցաւ նշանաւոր ճառ մը: Յայտնեց թէ այլեւս իսկական կառավարութիւն չկայ Ֆրանսայի մէջ: Վիշիի կառավարութիւնը հակասահմանադրական է եւ խաղալիք մը թշնամիներուն ձեռքը՝ ընդդէմ երկրի պատիւին ու շահերուն: Անհրաժեշտ է ուրեմն, որ նոր իշխանութիւն մը ստանձնէ Ֆրանսայի պատերազմական ճիգը ղեկավարելու գործը: Ու աւելցուց.

« Դէպքերը ինծի կը պարտադրեն այս նուիրական պարտականութիւնը: Պիտի չվարանիմ ստանձնելու զայն յանուն Ֆրանսայի ու միայն զայն պաշտպանելու համար: Հանդիսաւորապէս յանձն կ'առնեմ իմ գործերուս հաշիւը տալ ֆրանսական ժողովուրդի ներկայացուցիչներուն, անմիջապէս որ կարելի ըլլայ զանոնք նշանակել ազատօրէն »:

1942ի եւ 1943ի ընթացքին զօրավարը կը յաջողի իրականացնել Ֆրանսական Կայսրութեան միասնականութիւնը:

Մինչ այդ, դիմադրական շարժումը կը սկսի զարգանալ Ֆրանսայի մէջ: 1942 Յունուար մէկին անկարգելով գաղտնի Ֆրանսա կ'իջնէ Ժան Մուլէն, իբրեւ լիազօր ներկայացուցիչ տը Կոլի՝ կազմակերպելու համար դիմադրական ցանցը: Ու կը յաջողի իր առաքելութեան մէջ: Կը հիմնէ Դիմադրականներու Ազգային խորհուրդը: 1943ին կը ձերբակալուի եւ ծանր չարչարանքներու կ'ենթարկուի: Գերմանիա փոխադրուելու ճամբուն վրայ կը մեռնի: 1965ին նահատակուած այս հերոսին մարմինը փոխադրուեցաւ Փարիզի Պանթէոնը:

Զօրավարին կեանքի նոր հանգրուանը շատ աւելի փոթորկալից պիտի ըլլար:

ՀՐԱՆ.Տ-ՍԱՄՍՈՒՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵԾ ԱՂԷՏ ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

300 ՀԱԶԱՐ ՄԵՌԵԱԼ,
ՄԻԼԻՈՆԷ ԱՒԵԼԻ ԱՆԱՊԱՍՏԱՆ

Ահարկու ծովամրրիկ մը աւերներ գործեց արեւելեան Փաքիստանի ծովափնեայ շրջաններուն մէջ:

Ծովամրրիկը, որ բացառիկ ուժգնութիւն եւ տարողութիւն ունէր, քանի մը ժամուան մէջ ամէն ինչ արմատախիլ ըրաւ իր ճամբուն վրայ — հիւղակներ եւ տուներ քար ու քանդ, ծառեր արմատախիլ, ամբարտակներ քանդուած, կենդանիներն ու մարդիկ խեղդամահ եւայլն:

Ահաւոր պատկեր մըն է, որ կը պարզուի այս աղէտին ի տես, որ կը նկատուի ամէնէն բուռն ցայսօր եղածներէն: Մասնաւորապէս, երբ նկատի առնուի, որ Փաքիստանի այդ շրջագիծին մէջ — Պենկալի ծոցը եւ Գանգէսի գետաբերանը — չափազանց խիտ բնակչութիւն ունեցող վայր մըն է: Մնաց որ երկու հազարէ աւելի կղզիներ եւ կղզեակներ տարածուած են ափերուն մօտ:

Կիրակի երեկոյ մեռածներու թիւը նուազագոյնը 16.000 ցոյց կը տրուէր, իսկ աղէտեալներունը՝ առնուազն քանի մը հարիւր հազար: Սակայն պաշտօնական մարմինները Երկուշաբթի օր դիտել կուտային, թէ մեռածներու եւ անհետացողներու թիւը պէտք է կրկնապատկել, եռապատկել, ինչ որ կը նշանակէ նուազագոյնը 50.000: Դժբախտաբար այս թիւն ալ ճշգրիտ չի նկատուիր եւ կը հաստատուէր թէ 300 հազար մեռեալ կայ:

Արդարեւ, փոթորիկը ժամական երկու հարիւր քիլոմեթր արագութեամբ մինչեւ երկրին խորերը փչած է՝ ամէն ինչ աւերելով: Միւս կողմէ, մինչեւ 20 մեթր վեր խոյացող ծովու ալիքներ ջրամոյն ըրած են երկու հազարի մօտ կղզիներ եւ կղզեակներ, որոնք բոլորն ալ, առանց բացառութեան, մարդաբնակ էին: Կղզեակներ կան, որ, ինչպէս կը նկարագրեն պաշտօնական մարմինները, պարզապէս անտեսանելի դարձած են ծովու ջուրերու խուժումին հետեւանքով:

Վերջին լուրերը 300 հարիւր հազարի կը բարձրացնեն մեռեալներու եւ անհետածներու թիւը: Սակայն եւս վերջնական եւ ստոյգ կարելի չէ նկատել, քանի որ ձայնասփիւռներն ու հեռագրական գործակալութիւնները ժամէ ժամ կը բարձրացնէին զոհերու թիւը: Դեռ ասոնց մէջ նկատի չեն առնուիր անպատսպար մնացածներու թիւը, որ մէկ միլիոնէն աւելի կը նկատուի:

Ուրբաթ օրուան ծովամրրիկը երեք միլիոն բնակչութեան համար իսկական պատուհաս մը եղաւ: Արդարեւ, աղէտին ենթարկուած շրջանը, ինչպէս ճշդեցինք, շատ խիտ բնակչութիւն ունեցող շրջան մըն է, տեսակ մը ասիական գիւղերու մանրանկարը:

Այժմ նիւթական վնասներու մասին դեռ խօսք չըլլար: Այսուհանդերձ պարզ է, որ այս գետնի վրայ եւս արեւելեան Փաքիստան աննախընթաց աղէտի մը կ'ենթարկուի: Հաւանաբար հազարաւոր անասուններ քշուած են ծովէն եւ մրրիկէն, գիւղեր եւ աւաններ ջնջուած քարտէսէն, բրինձի լայնատարած դաշտեր ողողուած եւ, վերջապէս, կղզիներ, որոնք ջրամոյն եղած են: Մասնագէտներու կարծիքով, դաշտերը յետագային անգործածելի պիտի դառնան, քանի որ անոնք մեծ քանակութեամբ աղ ծծած են ծովու ջուրերուն հետեւանքով:

Իշխանութիւնները, որոնք արագ միջոցներ ձեռք առին օգնութեան փութալու համար աղէտեալներուն, կը վախնան սովէ եւ հիւանդութեանց համաճարակներէ, որոնք կրնան տարածուիլ փութով: Շրջաններ եւ վայրեր կան, կը հաստատեն իշխանութիւնները, ուր ողջ մնացողներու թիւը մեռեալներէն շատ աւելի նուազ է. միայն մէկ վայրի մը մէջ 8000 դիակ գտնուած է, որոնք թաղուած են հասարակաց փոսերու մէջ:

Օժանդակութիւնն ալ կը դանդաղի, հակառակ ձեռք առնուած միջոցներուն: Արդարեւ, քանդուած են օդակայան, փոքր նաւահանգիստներ, ճամբաներ, կամուրջներ եւ հաղորդակցութեանց այլ միջոցներ: Մնաց որ Փաքիստան չունի այլ կարգ մը պետութիւններու թեքնիք միջոցները՝ գործը արագացնելու համար:

Աւելցնենք, որ Փաքիստան կազմուեցաւ 1947ին եւ բաժնուած է երկու անջատ մասերու՝ Արեւելեան եւ Արեւմտեան: Առաջինին տարածութիւնն է 141 հազար քառ. քիլոմեթր, իսկ բնակչութեան թիւը 65էն 70 միլիոն: Երկրորդինը՝ 803.000 քառ. քիլոմեթր եւ 55էն 60 միլիոն բնակչութիւն:

Աղէտին ենթարկուեցաւ Արեւելեան Փաքիստան:

ՏԸ ԿՈԼԻ ՄԱՀԷՆ ԵՏՔ

ՎԵՐԱՊԱՀՈՒՄՆԵՐ ԵՒ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ

Նախկին նախարար՝ Անթիէ առջի օր կազմած է «Էթուալի Հրապարակի Պաշտպանութեան Կոմիտէ» մը, որու նպատակը կը պարզուի իր անունովն իսկ: Արդարեւ, յուզումի պահու տրուած այս որոշումը բաւական վերապահութիւններու կը բախի: Ֆրանսայի եւ Փարիզի ժողովուրդը աւանդութեամբ վարժուած է Էթուալի անունին եւ յարգանքի թերացում չէ Զօր. տը Կոլի յիշատակին նկատմամբ գտնել թէ կարելի էր ուրիշ հրապարակ մը մկրտել իր անունով: Այս որոշումին դէմ են նաեւ կարգ մը նախարարներ եւ «ազատագրութեան ընկերներ» այլ նկատումով: Երբ սովորութիւն եղած է աւելի քան հարիւր տարի Էթուալ անունով ճանչնալ այդ հրապարակը, շատ հաւանական է որ սովորութիւնը շարունակուի, ինչպէս ցարդ կ'ըլլայ Փորթ Տօֆինի համար, հակառակ անոր որ ան ալ մկրտուած է մարեշալ Տըլաթր Տը Թասինեիի անունով:

Ծանր միջադէպ մը պատահած է Վալ տ'Ուազի նահանգին մէջ, Կուսէնվիլի եկեղեցին, որուն քահանաները ոչ միայն մերժած են պատարագ մատուցանել տը Կոլի յիշատակին, այլեւ մահազանգ հնչեցնել:

Ժ. Ժ. Սերվան-Շրայպէր յայտարարութեամբ մը չեշտած է.— ոչ մէկ օրինակ գիտեմ, մեր շրջանին, այն օրէն երբ Ֆրանսա եւ Եւրոպա չափահաս երկիրներ են, որ ժողովուրդ մը արդար յարգանք մատուցանելով մեծ մարդու մը, այսքան չափազանցութեամբ ընէ:

Կարգ մը վայրերու մէջ ալ Պասթիէն-Թիէրիի անունը յիշուած է, ցոյցերու ընթացքին: Պասթիէն-Թիէրի այն երիտասարդն էր զոր տը Կոլ գնդակահարել տուած էր, իր դէմ եղած մահափորձին առթիւ:

× Կիրակի օր ուխտի այցելութիւնները շարունակուեցան Քոլոմպէ, ուր գնաց նաեւ Աթէնակորաս պատրիարքի ներկայացուցիչը:

ՍՈՒՐԻՈՅ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾԸ

Սուրիոյ պետական հարուածը անակնկալ մը չեղաւ սուրիական հարցերու ծանօթ դէտերու համար: Արդարեւ, ինչպէս հաղորդած էինք մեր Կիրակի օրուան թիւով, Սուրիոյ Պաշտպանութեան նախարարը՝ Զօր. Հաֆեզ Ասսատ, առանց որեւէ ընդդիմութեան հանդիպելու, զինուորական պետական հարուած մը կազմակերպեց՝ ձեռք առնելով իշխանութիւնը:

Լուրջ տարակարծութիւններ ստեղծուած էին երկիրը կառավարող Պաասի կուսակցութեան մէջ: Մասնաւորաբար կուսակցութեան այսպէս կոչուած քաղաքացի տարրերուն եւ զօրավարին միջեւ:

Զօր. Ճետիտ, որ «կարծր»երու դրօշակիրն է, կը պաշտպանէ արար հողերը կռիւով ազատագրելու սկզբունքը: Ինքն էր, որ Յորդանան - պաղեստինեան կռիւներու ժամանակ հրամայեց սուրիական ուժերու օգնութեան փութալ արձակազէններուն: Զօր. Ասսատ, որ կը հրամայէր օդուժին՝ մերժեց ապահովել օդային պաշտպանութիւնը:

Ստեղծուած տարակարծութիւններու հետեւանքով Սուրիոյ նախագահը հրաժարեցաւ եւ հարկ տեսնուեցաւ արտակարգ համագումարի մը կազմակերպումը:

Պաասի վերջին համագումարին Ճետիտ եւ իր ընկերները յաջողեցան մեծամասնութիւն մը գոյացնել իրենց տեսակէտներուն շուրջ: Փոքրամասնութեան մէջ մնացած զօրավարը իր իշխանութիւնը հաստատեց պետական անակնկալ հարուածով: Այժմ կը փորձէ կազմել նոր կառավարութիւն:

Քաղաքական դէտերու համոզումով զօրավարին ընդդիմադիրները դեռ կրնան շրջել կացութիւնը, քանի որ պետական եւ կուսակցական մեքենային մէջ ամուր է իրենց դիրքը, մինչդեռ Զօր. Ասսատ շատ թոյլ հեղինակութիւն ունի եւ համախոհ՝ ատոնց շարքերուն մէջ:

Բանակը ընդհանրապէս զօրավարին կողքին է:

Զօր. Հաֆիզ էլ Ասսատ ծնած է 1928ին Լաթաքիոյ շրջանը: Համախոհ է արաբխրայելեան հարցին խաղաղ լուծման, ինչպէս նաեւ մերձեցման Յորդանանի եւ Իրաքի հետ: Միւս կողմէ, կ'ուզէ ազատութիւններ հաստատել երկրին տնտեսութեան մէջ:

ԱՇՈՒՆ

Դպրոցականի օրերէս մնացած յուշե – րուս համաձայն, շարադրութեան դասի ամէնէն շատ չարչարուած, մաշուած, քամուած նիւթերը տարւոյն չորս եղա – նակներուն նուիրուածներն էին: Երբ հա– յերէնի ուսուցիչը շարադրութեան նիւթ չնշանակէր, ու րսէր, թէ «գրեցէք ձեզի հաճելի ու դիւրին թուացող որեւէ նիւթի մասին», թէ՛ կ'ուրախանայինք եւ թէ կը չփոթէինք մի քիչ:

Ի՞նչ գրել, ի՞նչ բանի մասին գրել, որ լաւ ըլլայ, լաւ նիշ ստանանք:

Ու երբ յաջորդ դասը գար, եւ ուսու– ցիչը տետրակները հաւաքելով տուն տա– նէր կարմիր մելանով սրբագրելու, նիշ տալու՝ եւ մեզի վերադարձնելու համար, եթէ հաշուէինք, նիւթերուն կէսը առ – նուած կ'ըլլար տարւոյն եղանակներէն:

Ահա տիպիկ խորագիրներ·

ԳԱՐՈՒՆ

Գարուն է: Ձիւները հալիլ սկսած են ու տաք հովեր կը փչեն···

ԱՄԱՌ

Ամառ է, դպրոցները փակուեցան, ի՜նչ երջանկութիւն···

ԱՇՈՒՆ

Աշուն է· երկինքէն գաղթող թռչուննե– րու կարաւաններ կ'անցնին:

ՁՄԵՌ

Ձմեռ է: Ձիւնը կ'իջնէ հանդարտ, մեծ ու թաց փաթիլներով···:

Կարծեմ, 3–4 տարբեր առիթներով, այդ բաներուն մասին ե՛ս ալ եմ գրած: Ահա այսօր ալ կը գրեմ· մէկ ալ, ո՞վ գիտէ, գամէք կ'ըլլա՞յ այդ բանն ընելու··· Յի– սուն–վաթսուն տարի ետ երթալու եւ շա– րադրութեան դաս գրելու··· Այս անգամ ալ, դաս գրողի պատրանքով, կը նստիմ սեղանիս առջեւ ու կը գրեմ խորագիրս «ԱՇՈՒՆ»: Գիտեմ, թէ ուսուցիչս չէ, որ պիտի սրբագրէ գրածս, այլ խմբագրի մը կարմիր կամ կապոյտ մատիտը, որ պա– տահական վրէպներ պիտի որոնէ տողե – րուս մէջ: Նիշ պիտի չտայ ինծի, բայց ձեռագիրս պիտի ղրկէ գրաշարին՝ որ, ա– ռաջին կամ չորրորդ էջին վրայ, շարէ:

Աշուն է: Մեր պարտէզին մէջ, տարի– ներ առաջ, տնկուած սերկեւիլի ծառը այս տարի լաւ պտղաւորուեցաւ ու ես, թեւերս սոթտած, սիրտս ուրախութեամբ լի, — պզտիկ բան չէ մեծ քաղաքի մը մէջ պտուղ հասցնելը — բերքահաւաքի ելայ:

Դեղին, քիչ մը ծուռումուռ պտուղները մեծ խնամքով — որպէսզի չբծուորեմ — ժողվեցի՝ ու մէկ մեծ մասը մեզի պա– հելէ ետք, մնացեալը մեր հայ դրացի – ներուն բաժնեցի:

— Ա՜, սերկեւի՞լ բերիր մեզի, ուրկէ գտար:

— Ուրկէ գտարն ի՞նչ ըսել է··· Մեր պարտէզէ՛ն, ե՛ս հասցուցի:

Մեր խոհանոցէն անուշ հոտեր, եփ – ուող պտուղի ու քաղցր շաքարի բուրում– ներ յորդեցան, ու մաղ–մաղ կրակին վր– րայ եփուող սերկեւիլին դեղնորակ գոյնը ծիրանիի ու շաղանակի խառնուրդ երան– գի մը փոխուեցաւ:

Այն ատեն տիկինը ըսաւ, թէ «եփեցաւ» ու օճախին տակ վառուող կազի կտուցը փակեց:

— Պահեստի շիշերուն բերանը կնքելու համար գնա՛ դիմացէն մոմ առ, ըսաւ:

Հնազանդեցայ: Բերի մոմը՝ ու լեցուած ու կնքուած շիշերը, պաղելէ ետք, տա– րինք վար՝ դարակներուն վրայ շարուած ծիրանի, ելակի ու բալի անուշներ պա– րունակող ուրիշ շիշերու քով շարելու:

Ձմեռը, փոխն ի փոխ, պիտի ուտենք զանոնք: Երբեմն, երբ քամին ոռնայ դուրսը, երբ ձիւնը թաց ապտակներ զար– նէ ապակեփեղկերուս ու ներս գալ ուզէ, ես պիտի նստիմ նախաճաշի սեղանիս առ– ջեւ ու սուրճիս բուրումը ծծելով՝ կա– րագուած հաստ հացի շերտի մը վրայ պիտի տարածեմ այդ անուշներէն մէկն ու մէկը ու մտածեմ տաք օրերու մասին, գարնան, ամառուան ու նոյնիսկ աշնան մասին: Այն ատեն բան մը պիտի աւել – նայ երջանկութեանս բաժակին վրայ· որովհետեւ, գիտեմ, փորը կուշտ ու կըռ– նակը տաք ըլլալը կէս երջանկութիւն կը նշանակէ ինծի:

Այդ ո՞վ է, որ կը մեղադրէ զիս աշ– խարհիկ, նիւթական բաներու կապուած ըլլալու մեղքով, ո՞վ է···

Բայց ես մոլորեցայ: Աշունը նկարա– գրելու համար ճամբայ ելայ ու կը դրեմ ձմրան մասին:

Դեռ ձմեռ չէ, դուրսը, նոյնիսկ մեր քաղաքէն նշմարելի լեռներու կատարին ձիւն չէ իջած, բայց երբեմն հովին մէ– ջէն ձիւնի հոտ կուգայ· մեր ոսկորներն ալ կը հաստատեն այդ բանը· «ձիւնը ճամբան է, կուգա՛յ»: Ժամը հինգին ար– դէն արեւը մարը մտնելու վրայ է ու կի– սամութ: Ամառը, մինչեւ ժամը ինը, լոյս էր· ի՜նչ լաւ էր··· Կը նստէինք պարտէ– զը ու բարտիներու տերեւներուն ծնծղան ունկնդրելով սուրճ կը խմէինք: Կայծո – ռիկները գիշերը կտրտելով մասերու կը բաժնէին· ու ես, մատս երկինք ուղղած քովիններուս ցոյց կուտայի ճիշդ մեր գլխուն վրայ շողացող Մեծ Արջը: Հիմա իր տեղը չէ, ո՞ւր է գացած···

Գիշերները երկարիլ են սկսած, գէթ այդպէս ըլլալ կը թուի: Այդ մասին դեռ չեմ հարցուցած օրացոյցին, չեմ հար – ցուցած, թէ Գիշերահաւասարը եկա՞ւ, թէ դեռ պիտի գայ:

Ժամանակէ մը ի վեր, արեւմուտքի պահուն, երկինքէն գաղթող թռչուններու կարաւաններ կ'անցնին: Կողքի չրջուած լատինական Վի տառին կը նմանի իրենց ծփուն շարքը: Գիշերը կամ վաղ լուսա – բացին անցնողները չեմ տեսած, բայց երբ մեր տան դիմաց սողոսկող պողոտա– յէն բեռնատարներ ու բազում աղմկալի կառքեր չեն անցնիր, անկողնիս մէջ պառկած տեղէս կը լսեմ գաղթը առաջ– նորդողին՝ կամ ետ մնացածի մը կանչը:

Ու կը յուզուիմ: Ո՞ւր կ'երթան: Գա– ցած տեղերնին պիտի գտնե՞ն իրենց նախ– կին բոյնը··· Ո՞ր ծովերու շառաչին պի– տի ունկնդրեն ու ո՞ր եղէգնուտին կամ չամբերուն ապահովութեան ապաստանին պիտի: Գիտե՞ն, թէ մարդիկ չար են՝ ու եղէգնուտներուն մէջ՝ ղարանակալ մար– դու գնդա՛կ կայ···

Առջի գիշեր, մշուշ ալ չկա՜ր, ի՞նչպէս եղաւ՝ չեմ գիտեր, գաղթող հարիւրաւոր ծիծեռնակներ մութին մէջ զարնուեր էին Էմփայր Սթէյթի շէնքին, ու փշրուած թեւերով թափուեր վար: Սիրտս արիւ – նեցաւ իրենց համար: Նոյն օրը, Հոկ – տեմբերի անամպ ու խորունկ երկնքին վրայ հիւսիսէն հարաւ ուղղուած ծփուն երկու բադեր տեսայ. ուշադրութիւնս լարեցի՝ ու լսեցի հեռաւոր մրմունջի մը նման իրենց խօսակցութիւնը:

Բադերը, կինները նման շատախօս են, խորհեցայ· բայց իրրեւ իր գործը գիտ– ցող մարդ, այս մտածումս չբաժնեցի տիկնոջս հետ:

Երբ կէսօրէ ետք դուրս կ'ելնեմ դաշ – տերուն մէջ քիչ մը թափառելու համար, ալ հեռագրալարերուն վրայ ժողով գու– մարող թռչնագլխներու չեմ հանդիպիր· հրապարակը ճնճղուկներուն, աղաւնե – րուն, յոպոպին ու ցախսարիկին է մնա– ցած: Վստահ եմ, մտքերնուն կը խնդան գացողներուն վրայ:

Աշունը իր ամբարները լեցուցած՝ քնա– նալու կը պատրաստուի: Ծառերուն կէ– սէն աւելի արդէն մերկացած են ու իրենց ճիւղերուն մէջէն երկինքի կապոյտը կա– րելի է տեսնել:

Արեւուն ջերմութիւնը ա՛լ հաճելի է ուսերուս վրայ· իրականութեան մէջ, թափառելու համար դուրս ելլելէ առաջ, ուշադիր կ'ըլլամ, որ հագածս մութ գոյ– նի հագուստ ըլլայ, մութ գոյնի վրայ, որ ծծէ արեւուն օրհնեալ ջերմութիւնը ու դայն փոխանցէ մարմնիս:

Առաջ, թափառումներուս ընթացքին, լորեր կը տեսնէի, կարմրալանջերու կը հանդիպէի, արտոյտներն ըսես՝ թիւ չու– նէի՜ն: Հիմա, արտերուն մէջ խրտուի – լակն է, որ կը տեսնեմ: Դդումները հո՛ն ձգուած են, որ եղեամին — որ առատո– րէն կ'իջնէ առաւօտները — տակ քաղցրա– նան, մեզի հաւաքեն:

Առջի գիշեր, առտուան դէմ մեր տա – նիքին վրայ կասկածելի աղմուկ մը լսե– լով՝ վեր բարձրացայ: Գրեթէ լուսաբաց էր· արեւելքը սկսած էր գունատիլ· եր– կինքը պարզ էր, խորո՛ւնկ, խորո՜ւնկ··· Աստղերը շատ էին, հազիւ գունատիլ սկը– սած· Մեծ Արջը, որուն ուր ըլլալէն լուր չունէի ամառուընէ ի վեր, վարը, շատ վարը, հիւսիսային հորիզոնին վրայ էր:

Աստուած իմ, աստղե՞րն ալ ձմրան դէմ դէպի հիւսիս կ'երթան...

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

Յ. Գ.— Այս գրութիւնը վերջացուցած էի ու կը պատրաստուէի ծրարին մէջ դնել՝ թղթատարին յանձնելու համար, երբ Մերիլէնոտ նահանգը բնակող բարե – կամէ մը նամակ ստացայ: Կը գանգա – տէր, թէ տերեւաթափ է ու ինք յուա – րած, թէ ի՞նչպէս գլուխ պիտի ելլէ իր տունը շրջապատող մեծ ծառերուն տե – րեւներուն հետ: Ատ ալ չուարելու բա՞ն էր··· Նստեցայ ու հետեւեալ նամակը գրեցի իրեն·

Սիրելի Մ···

Մեր դրացիներուն մէջ մէկ պարսկա – հայ կայ ու մէկ պարտիզակցի: Պարսկա– հայը, չորս տարի է ինչ, կը բնակի մեր գիւղը, ու ոչ մէկ օր, ոչ ժամ մը ժամած է տեղ մը, ոչ ալ՝ աւել մը զարկած մաք– րութեան համար: Միւսը, մի՛ւս ծայրա– յեղութիւնն է, քիչ կը մնայ, որ ծառե – րուն տակ ափը բաց սպասէ, որ վար ին– կած տերեւները, դեռ գետին չհասած, բռնէ: Օր մը, երբ վերջինը, նորէն մաք– րութիւն կ'ընէր դժգոհելով քիչ մը, պարսկահայը կը լսէ ու անոր մօտենալով կ'ըսէ·

— Մինաս ախպէր, ի՞նչ ես դժգոհում:

— Քամին ո՛չ միայն իմ ծառերուս տե– րեւները կը թափէ վար, այլեւ ուրիշնե– րու ծառերուն տերեւները հաւաքելով կը բերէ իմ դրան առջեւ, — կ'ըսէ Մինաս:

— Է, կ'արժէ՞ էդ բանի համար սիրտ մաշեցնել··· Մի ուրիշ քամի ալ կ'առնէ կը տանի՜···

Գրեցի այս պատմութիւնը Մերիլէնտ բնակող բարեկամիս ու տակն ալ աւել – ցուցի·

— Բան մը սորվեցա՞ր այս պատմու – թենէն···

Խելացի մարդ է: Հաւանաբար սորվե – ցաւ:

Ա. Հ.

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Ամերիկուհիները իրենց ամուսիններէն կը պահանջեն այնքան բաներ, որքան Անգլուհիները կը պահանջեն միայն ի– րենց ծառաներէն:

ՍԸՄԸՐՍԷԹ ՄՈՄ

×

Ամերիկացիք աւելի շատ միջոցներ ու– նին իրենց ժամանակը չկորսնցնելու եւ աշխարհի ոեւէ մէկ ժողովուրդէն աւելի քիչ ժամանակ ունին տրամադրելի:

Տ. ՔԱԼՏՈՒԷԼ

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

Նոյն միջոցին վաճառականը Ն· պէյը կը հրաւիրէր թիկնաթոռի մը մէջ բազ– մելու եւ սպասաւորին սուրճ կ'ապսպրէր:

Շաւարշ ոտքի ելաւ եւ Շապանի դառ– նալով որ ցած ձայնով խօսակցութիւնը կը շարունակէր, ըսաւ·

— Գործերնիս լմնցաւ, եթէ կը հաճիք մեկնինք եւ մեր բարեկամներուն տեսակ– ցութեան արգելք չըլլանք:

Միեւնոյն ատեն Բարսեղ էֆէնտիին դառնալով կ'աւելցնէր·

— Իրիկուան դէմ առանձին կուգամ եւ մեր գործը կը կարգադրենք հանգարտ գլխով:

Բայց ահա յանկարծ Վահանի ձայնը լսուեցաւ·

— Կը խնդրեմ, Շաւարշ էֆէնտի, որ բարեհաճիք հոս մնալ քիչ մը ժամանակ եւս:

— Բայց կը վախնամ որ ձեզ անհան – գիստ կ'ընեմ, կմկմաց այս վերջինը:

— Ընդհակառակն, ձեր ներկայութիւ– նը անհրաժեշտ է այստեղ, ըսաւ Վահան վճռական շեշտով մը:

Այս խօսքերը լսելով՝ Շաւարշ զարմա– ցած դէմք մը առաւ:

— Չեմ հասկնար թէ ինչ ըսել կ'ուզէք, պատասխանեց, բայց ինչ որ է, քանի որ իմ ներկայութիւնս հարկաւոր է, ես կը մնամ: Բայց գոնէ մեր Շապան էֆէնտի բարեկամին չստիպենք մնալու, քանի որ ինք մէկ քանի կարեւոր գործեր ունի:

— Մերինին չափ իր ներկայութիւնն ալ անհրաժեշտ է:

— Բայց··· կմկմաց Շաւարշ:

— Անկէ զատ, շարունակեց Վահան, Շապան էֆէնտի, ինչպէս ըսի, իմ մտե– րիմ բարեկամս է եւ երբեք դժգոհութիւն պիտի չյայտնէ հոս մնալու:

Եւ երիտասարդը Եգիպտացիին դառ – նալով թուրքերէն լեզուով իր ըսածները կրկնեց:

— Անշուշտ, անշուշտ, հաստատեց Վա– հանի նախկին բանակիցը:

— Լաւ, ձեր ուզածին պէս թող ըլլայ, ըսաւ Շաւարշ համակերպելով եւ թիկ – նաթոռի մը մէջ նստաւ:

Միւս ներկաներն ալ նստած էին, միայն Վահան ոտքի վրայ կը մնար:

Արամ այս բոլոր անցուդարձերէն չա – փազանց շահագրգռուած, անհամբեր կը սպասէր իր բարեկամին յայտնութիւննե– րուն:

Վահան սակայն չսպասցուց· գրասե – ղանին մէջտեղ եկաւ եւ խօսքը Բարսեղ էֆէնտիին ուղղելով, ըսաւ թուրքերէն լեզուով·

— Բարեբախտաբար ճիշդ ժամանակին հասանք ձեզ ազատելու խարդախութենէ մը, որուն միամտօրէն զոհ պիտի երթա– յիք···

— Ի՞նչպէս, գոչեց վաճառականը զար– մացած:

— Այս երկու մարդիկը, շարունակեց Վահան, մատնանիշ ընելով Շաւարշն ու Շապանը, միացած են քեզ խաբելու, քեզ կողոպտելու համար, կամ աւելի ճիշդ այս Շաւարշ էֆէնտին խաղը յաջողցնե– լու համար դիմած է Շապանի որ իր ա– ջակցութիւնը շնորհէ այս աղտոտ գոր– ծին:

— Պատիւ կը պահանջեմ, պոռաց Շա– ւարշ ոտքի ելլելով, ի՞նչ ըսել կ'ուզէք ձեր այս խօսքերով:

— Հանդարտեցէք եւ զիս մտիկ ըրէք, ըսաւ Վահան հանդարտութեամբ, եւ եթէ ըսածներս չկրնամ ապացուցանել, այն ատեն թող հոս ներկայ գտնուողները զիս դատապարտեն:

Շաւարշ բարկութենէն դողահար նըս– տաւ իր աթոռին վրայ, մինչ Շապան պաղարիւն, գրեթէ անտարբեր դէմքով մը կը հետեւէր տեղի ունեցած տեսարա– նին, կարծես թէ ինք որեւէ մասնակցու– թիւն ունեցած չըլլար բոլոր այս դէպքե– րուն մէջ:

Վահան միշտ Բարսեղ էֆէնտիին դառ– նալով շարունակեց·

— Քիչ մը առաջ այստեղ ագարակի մը սակարկութեամբ զբաղեցա՞ք:

— Այո, պատասխանեց վաճառականը:

— Ագարակ մը որ Շաւարշ էֆէնտիի կը պատկանի եւ որ Շապան էֆէնտի ծա– խու առնել կ'ուզէ:

— Ճիշդ է, ըսաւ Բարսեղ էֆէնտի:

— Եւ որ կարծեմ մօտաւորապէս տասը հազար ոսկիի խնդիր մըն է:

— Այդ ալ ճիշդ է, հաստատեց վաճա– կանը:

— Արդ, շարունակեց Վահան, բոլոր այս սակարկութիւնները կատակերգու – թիւն մըն են պարզապէս ձեզ խաբելու եւ ձեզի հաւատացնելու համար թէ Շա– ւարշ էֆէնտին մեծ կարողութեան տէր մէկն է:

— Կատակերգութի՞ւն, հարցուց վա– ճառականը որ չափազանց յուզուած էր այս անակնկալ յայտնութենէն:

— Այո, շարունակեց Վահան, որովհե– տեւ ոչ Շաւարշ էֆէնտին ծախելիք ա– գարակ ունի եւ ոչ ալ մեր Շապան բա– րեկամը ագարակ ծախու առնելու դրամ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(259 – Շար·)

ՀԵՔԹՈՌ ՊԵՐԼԻՈԶԻ ՆՈՐԱԿԱՌՈՅՑ ՇԻՐԻՄԸ

(1803–1869)

—o—

Նոյեմբերը թախծոտ ամիս է, մինւնոյն ատեն բանաստեղծական տեսակ մը հաճելի պատկեր ունի։

Այս մթնոլորտը աւելի շեշտակի կը դառնայ երբ կը մտնես գերեզմաննոցէ մը ներս։

Առաւելապէս Մոնմարթրի գերեզմանատունը, ուր կը հանգչին այնքան ականաւոր մարդիկ, ռոմանթիք շրջանի պատկանող, մինչեւ Գամելիազարդ Տիկինը։

Գլխաւոր ծառուղիի մը կողքին՝ Երկուշաբթի օր բացումը կատարուեցաւ Հէքթոռ Պերլիոզի շիրիմին. ամբողջութեամբ սեւ ընտիր քարէ, մէջտեղը իր փորագրուած նկարով, որուն շինութիւնը ծրագրուած էր երաժիշտին մահուան հարիւրամեակին առթիւ, հիացողներու կատարած նուիրատուութիւններով։

Դագաղը անփոփոխ մնացած է եղեր 1869ի փոխադրութենէն ի վեր։

Այս հանդիսաւոր արարողութեան ներկայ էին քաղաքապետը, նախարար, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ երաժիշտներ եւ առ հասարակ մշակոյթի աշխարհէն ականաւոր անձինք, ընդ որս շատ համեստ մարդիկ։

Խօսուեցան ճառեր, որոնք վեր հանեցին այս մեծանուն երաժիշտին բերած նպաստը ֆրանսական դպրոցին, ընդհանուր կերպով զայն նկատեցին Ֆրանսայի ամենամեծ երաժիշտը, անշուշտ ռոմանթիք շրջանի։

Արարողութեան ամէնէն յուզիչ մասը վերջաւորութիւնն էր, երբ խօսք տրուեցաւ Պերլիոզի թոռան զաւկին, որ կրօնաւոր մըն է եղեր։

Այս վերջինը փոքր պատմական վերյիշումներէ ետք աղօթք մը արտասանեց եւ շիրիմի բացման այս հանդէսը վերջացաւ Հայր Մերով, զոր բարձրաձայն արտասանեցին ներկաները, մեծ երկիւղածութեամբ։

Պատկառելի ծաղկեպսակներ ղրկուած էին պետական կազմակերպութիւններու, ինչպէս նաեւ երաժիշտ – հեղինակներու ընկերակցութեան կողմէ։

Փոթորկալից կեանք մը ապրած է Պերլիոզ։ Իր վայելած փառքի օրերուն առընթեր՝ շատ ալ դժբախտ երաժիշտ մը եղած է։

Իրիկուն էր, եւ մութը կոխեց։

Տերեւաթափ ծառերը գերեզմանատան՝ իրենց ողջոյնը կը ղրկէին Պերլիոզի շիրիմին, թեթեւ անձրեւի մը ընկերակցութեամբ։

Ա. Պ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

80ԱՄԵԱԿԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

—o—

Հ. Յ. Դաշնակցութեան 80ամեակին առթիւ կազմակերպուած հանդիսութիւնը տեղի ունեցաւ Կիրակի, Նոյեմբեր 8ին, Սէն Լուի սրահը, որ ծայրէ ծայր լեցուած էր խուռներամ բազմութեամբ՝ երէց թէ երիտասարդ։

Հանդիսութիւնը նախաձեռնած էր Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն, որուն իր լայն օժանդակութիւնը բերած էր շրջանի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սեւան» խումբը։

Բացման խօսքը արտասանեց օրուան նախագահը՝ Յակոբ Պետրոսեան, որմէ ետք Նոր Սերնդականները յաջորդաբար երգեցին «Մշակ բանուոր»ն ու «Յառաջ նահատակ»ը։

Գործադրուեցաւ գեղարուեստական խնամուած բաժին մը, կազմուած մեներգներէ, արտասանութիւններէ եւ խմբական պարերէ։

Այսպէս մեներգեցին Տիկին Ա. Գալուստեան, Օր. Օր. Ա. Սանճեան, Ե. Բոտիկեան, արտասանեցին Խ. Մխչեան, Յ. Մաթոսեան, Ա. Գալայճեան, Օր. Ե. Քէլէշեան եւ Ա. Աճէմեան, իսկ Նոր Սերունդի կողմէ յաջորդաբար ներկայացուեցան ժողովրդական դեղջկական պարեր։

Օրուան բանախօսը՝ ընկ. Յակոբ Արթինեան յիշեցուց, թէ Դաշնակցութեան հիմնադրութիւնը պատմական անհրաժեշտութիւն մըն էր, քանի որ կը ձգտէր պաշտպանել իր ժողովուրդին իրաւունքները, որոնք բռնաբարուած էին դարերէ ի վեր։ Դաշնակցութիւնը այնուհետեւ բաժնեց հայ ժողովուրդին ճակատագիրը միշտ գտնուելով անոր կողքին, լաւ եւ դժբախտ օրերուն հաւասարապէս։

Յիշեց Դաշնակցութեան դերը հայ ազատագրական պայքարի պատմութեան մէջ, որուն փառապսակը կազմեցին Արարատեան դաշտի հերոսամարտները եւ Հայաստանի անկախութեան եւ հայ պետականութեան հաստատումը Արաքսի ափերուն։

Թուելէ ետք Դաշնակցութեան կարեւոր գործերը արտասահմանի մէջ եւս, հայապահպանման եւ Հայ Դատի հետապնդման զոյգ ճակատներուն վրայ, դիտել տուաւ, թէ Դաշնակցութեան Օրուան իմաստն է փառաւորել անցեալի մարտիկներուն նուիրումն ու սխրագործութիւնը, ինչպէս նաեւ վերանորոգել Հայութեան ու հայրենիքի ծառայելու դաշնակցականի ուխտը, որ կը մնայ մի՛շտ, 80 տարիներէ ի վեր, նուիրական աէքը իւրաքանչիւր դաշնակցականի։

ՅԱԿՈԲ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԻՐՔԵՐ

—o—

«Հին Հայաստանի ապակին».— Այս գրքոյկը, որ կազմուած է ցուցակագրական սկզբունքով, կը ներկայացնէ 150 առարկայ, մեծ մասը ապակիէ շինուած։

Տրուած է իւրաքանչիւր իրին նկարագիրը, յիշատակուած է յայտնաբերուած վայրը, կարելիութեան սահմաններու մէջ ճշդուած են պատրաստութեան վայրն ու թուականը եւայլն։

Յառաջաբանին մէջ համառօտ գիծերով բացատրուած է ապակիին յայտնագործման եւ անոր զարգացման պատմութիւնը մինչեւ Դ. դարը, Ք. Ե.։ Քննութեան առնուած է Հայաստանի մէջ գտնուած հին շրջանի ապակին, անոր առանձնայատկութիւնները, պատրաստութեան եւ մշակութեան եղանակները։ Կը պարզուի, որ իր արտադրութեան թեքնիքով, մշակման ձեւերով, զարդերու եւ գոյներու բազմազանութեամբ Հայաստանի ապակեղէնը կը կազմէ հին դարաշրջանի ապակեղէնին անբաժան մասը եւ մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ այդ շրջանի ապակեղէնին ուսումնասիրութեան համար։

Գիրքը գրուած է հայերէն, ռուսերէն եւ անգլերէն։ Խմբագիրն է Բ. Առաքելեան։ Տպաքանակը՝ 2000։

«Ուշ բրոնզէ դարեան բնակավայրեր եւ դամբարանադաշտեր».— Վերջին հարիւրամեակի ընթացքին Հայաստանի մէջ յայտնաբերուած են հնագիտական յուշարձաններ, որոնք կը պատկանին նախնադարեան համայնական հասարակութեան ժամանակաշրջանին։ Ասոնք եզակի աղբիւրներ են մեր երկրի հին մշակոյթի, պատմութեան, կենցաղի, ընկերային կեանքի ուսումնասիրութեան համար։

Այդ յուշարձաններուն մէջ իրենց այլազանութեամբ եւ հարստութեամբ իւրայատուկ տեղ կը գրաւեն անագապղինձի (պրոնզ) ժամանակաշրջանի (Ք. Ա. 13րդ–10րդ դարեր) հնավայրերը, որոնց ուսումնասիրութեան նուիրուած է «Հայաստանի հնագիտական յուշարձանները» մատենաշարին Բ. պրակը։ Ան կ՚ընդգրկէ Ք. Ա. 10րդ դարու ուշ–անագապղինձի դարու բնակավայրերուն ընդհանուր նկարագրութիւնը, թուագրումը եւ բնութագրումը։ Կը ներկայացուի այդ օրերու ընդհանուր պատկերը։ Պրակը ունի ռուսերէն եւ անգլերէն ամփոփումներ եւ հարուստ նկարազարդում։ Գիրքը խմբագրած է Բ. Առաքելեան։ Տպաքանակը՝ 1500։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒԷՆՈՍ – ԱՅՐԷՍ ժամանած է Նոյեմբեր 8ին, Պէյրութի Համազգայինի «Գ. Իփէկեան» թատերախումբը, որուն ի պատիւ պաշտօնական ընդունելութիւն մը կազմակերպած է տեղւոյն Լիբանանի դեսպանը։ Թատերախումբը ներկայացուած է արժանթինեան պատկերասփիւռէն, իբրեւ թատերական առաջնակարգ խումբ։ Առաջին ներկայացումը եղած է Կիրակի, Նոյեմբեր 8ին, քաղաքի մեծագոյն թատերասրահներէն մէկուն մէջ։ Առաջին թատերախաղը՝ Րաֆֆիի «Ոսկի աքաղաղ»ն է եղած, որ յաջորդաբար պիտի բեմադրուի քանի մը անգամ։ Ներկայացումներու յայտագրին մաս կը կազմեն՝ Գլօտ Մանէի «Օսգար»ը եւ Լեւոն Շանթի «Ինկած բերդի իշխանուհին»։ Իւրաքանչիւր թատերախաղը պիտի բեմադրուի չորս անգամ։

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ Նոյեմբեր մէկին մեռած է շրջանի մեր վեթերան ընկերներէն Աղեքսանդր (Սաշա) Մարգարեան։ Ողբացեալ ընկերը ծնած էր Գանձակ, 1891ին։ 1911ին կը հետեւի Պետերբուրգի իրաւաբանական համալսարանի դասընթացքներուն։ Աւարտելէ ետք կը վերադառնայ Թիֆլիս։ Երիտասարդ՝ իր մասնակցութիւնը կը բերէ 1918ի բախտորոշ կռիւներուն, իսկ Հայաստանի Հանրապետութեան օրով կը նուիրուի հայրենիքի վերակառուցման պատասխանատու եւ դժուարին գործին, Ալեքսանդրապոլի մէջ։ 1925էն ի վեր հաստատուած էր Եգիպտոս, նախ Աղեքսանդրիա, ապա՝ Գահիրէ։ Վարած է հանրային – կուսակցական կարեւոր պաշտօններ։

ՍԷՆԹ ՔԵԹՐԻՆԶԻ մէջ, Քանատա, յանկարծամահ եղած է Մոնթրէալի Հ. Յ. Դ. «Միհրան Փափազեան» կոմիտէի ատենապետը՝ ընկ. Զօհրապ Փարմաքսըզեան։ Ողբացեալ ընկերը տարիներ շարունակ կուսակցական պատասխանատու պաշտօններ վարած է Եգիպտոսի եւ Քանատայի մէջ, անձնուիրութեամբ եւ ջերմ հաւատքով։

ԽԱՍԳԻՒՂԻ Ազգ. գերեզմանատունը, որ Վոսփորի առկախ կամուրջին շինութեան պատճառով ապասեփականացման պիտի ենթարկուէր, հանրային սեփականութիւն դարձած է կրկին։ Խասգիւղ կը գտնուին անուանի ամիրաներու, հոգեւորականներու եւ մտաւորականներու դամբարանները։

КАРДАՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (38)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

—○—

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Մարիա Տիմիդրիէվնա՞, լսուեցաւ դահլիճէն անոր ձայնը։

— Նոյն ինքն, պատասխանեց կանացի կոշտ ձայն մը եւ հիւրասրահ մտաւ Մարիա Տիմիդրիէվնան։

Բոլոր օրիորդները, մինչեւ իսկ տիկինները, բացառութեամբ ամենատարիքոտները, ոտքի ելան։ Մարիա Տիմիդրիէվնա շեմքին վրայ կեցաւ եւ իր մարմնեղ կազմուածքին բարձրութենէն վեր բռնելով յիսնամեայ, սպիտակագանգուր գլուխը, հիւրերը կը դիտէր եւ հագուստին լայն թեւերը կը շտկէր։ Մարիա Տիմիդրիէվնա միշտ ռուսերէն կը խօսէր։

— Թանկագին Նաթաշաներ, կը շնորհաւորեմ, ըսաւ ան իր բարձր, բամբ ձայնով, դո՞ւն ինչ չուրի վրայ ես, ծեր աղուէս, ուղղեց իր ձեռքը համբուրող կոմսին, երեւի Մոսկուան ձանձրանալի է, որսկան շուները արձակելու տեղ չկայ. է՛ ճարն ինչ, սիրելիս, ա՛յ տես ինչպէս կը մեծնան այս թռչնիկները (երախաները ցուցունելով) ուզես չուզես փեսացու պիտի փնտռես։

— Է՛հ, ի՞նչպէս ես կազակս (Մարիա Տիմիդրիէվնա՝ կազակ կ՚անուանէր Նաթաշան), ըսաւ ան շոյելով Նաթաշան, որ աներկիւղ եւ ուրախ բռներ էր անոր ձեռքը. գիտեմ ինչ կրակ ու բոց աղջիկ ես, կը սիրեմ։

Խոշոր բազկապայուսակէն հանեց յախինթեայ օղեր եւ տալով ուրախութենէն շիկնող եւ ալեկոծուող Նաթաշային, անմիջապէս Փիէրին դարձաւ։

— Է՛, է՛հ, սիրելիս, հոս եկուր տեսնեմ, ըսաւ ան շինծու մեղմիկ ու բարակ ձայնով, եկուր նայինք, սիրելիս...

Սպառնագին թեւերը վեր քաշեց. Փիէր մօտեցաւ ակնոցներուն տակէն միամտօրէն զայն դիտելով։

— Մօտեցի՛ր, մօտեցի՛ր սիրելիս, ես հօրդ ալ անգամ մը ճշմարտութիւնը երեսին տուեր եմ, իսկ քեզ Աստուած ալ կը հրամայէ։

Լռեց, ամէնքն ալ լռեցին ըլլալիքին սպասելով եւ զգալով որ այս լռք նախաբան մըն է։

— Աղէ՛կ, ըսելիք չունիմ սքանչելի տղայ ես. հայրը անկողին ինկած է, ինք զուարճութիւններու ետեւէն է. քաղաքապահը արջին կռնակը կը հեծցնէ։ Ամօթ է, սիրելիս, ամօթ է։ Աւելի աղէկ կ՚ընէիր պատերազմի երթայիր։ Ապա դարձաւ եւ ձեռք տուաւ կոմսին, որ հազիւ կը զսպէր ծիծաղը։

— Է՛, ի՞նչ կայ, երեւի ճաշի ատենն է, յարեց Մարիա Տիմիդրիէվնա։

Առջեւէն կ՚երթային կոմսը Մարիա Տիմիդրիէվնայի հետ, անոնց կը հետեւէր կոմսուհին, ուղեկցելով հեծելազօրաց գնդապետին, որուն առանձին կարեւորութիւն մը կ՚ընծայուէր, որովհետեւ Նիքոլա անոր հետ մէկտեղ պիտի հասնէր գունդին։ Աննա Միխայլովնա Շինշինի հետ էր. Պէրկ Վերայի ձեռքը բռնեց։ Խնդուն Ժիւլի Կարագինան Նիքոլայի հետ կ՚երթար. անոնց կը հետեւէին ուրիշ զոյգեր՝ դահլիճին ամբողջ երկայնքով ձըգուած. իսկ ամէնէն վերջը մէկ մէկ երախաները, դաստիարակներն ու դաստիարակուհիները։

Սպասաւորները ետ առաջ կը շարժէին, աթոռները կը դղրդային, խմբային նուագը կը հնչէր. հիւրերը տեղաւորուեցան։ Կոմսին անձային նուագախումբին ձայնը փոխանակուեցաւ դանակի, պատառաքաղի, հիւրերու խօսակցութեան սպասաւորներու յուշիկ քայլերուն ձայնով։

Սեղանին մէկ գլուխը նստած էր կոմսուհին, աջ կողմը Մարիա Տիմիդրիէվնա, ձախ կողմը Աննա Միխայլովնա եւ ուրիշ հիւրեր։ Երկար սեղանին մէկ կողմը հասակաւոր երիտասարդութիւնն էր տեղ բռնած. Վերան Պէրկի՝ Փիէր Պոլիսի քով։ Սեղանին միւս կողմը բռնած էին երախաները, դաստիարակները, դաստիարակուհիները։ Կոմսը բիւրեղեայ սրուակներու եւ պտղաբարձ մատուցարաններու ետեւէն ու մէջերէն կը դիտէր կնոջը եւ անոր կապտագոյն ժապաւէնազարդ գլխադիրը եւ եռանդագին գինի կը լեցնէր հարեւաններուն, իր բաժակը եւս չմոռնալով։ Կոմսուհին եւս չթերանալով իր տանտիրուհիի պարտականութեանց մէջ արքայախնձորներուն ետեւէն կը դիտէր ամուսինը, եւ անոր կը թուէր որ կոմսին ճաղատը իր կարմրութեամբ յստակ կերպով կ՚որոշուի անոր ճերմակ մազերէն։

Կանանց մասէն լսելի էր միահաւասար փսփսոց մը. այր մարդոց մասէն ձայները հետզհետէ կը բարձրանային, մանաւանդ հեծելազօրքի գնդապետինը, որ աւելի ու աւելի կարմրտկելով այնքան շատ կերաւ ու խմեց, որ կոմսը զայն իբրեւ օրինակ կը ծառայեցնէր միւս հիւրերուն համար։

Պէրկ քնքոյշ ժպիտով մը Վերայի հետ կը խօսէր այն մասին, թէ սէրը ոչ թէ երկրային այլ երկնային զգացում մըն է։

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի պատարագ կը մատուցուի Շաւիլի եկեղեցին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղ. Վարչութիւնը ստացած է հետեւեալ գումարները եւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն.

Հայկ Կուրտիկեանի մահուան առթիւ, փ. ծղկ.ի Մարսիլիայէն Տէր եւ Տիկին Մինաս Պօղոսեան 30 Ֆր., Մարսիլիայէն Տէր եւ Տիկին Մէշդուդեան 30, Փարիզէն Տէր եւ Տիկ. Գահվէճեան 30, այրի Տիկ. Տէյիրմէնճեան 50 Ֆր. եկեղեցիին Տիկին Պօյաճեան 30 Աղք.ին Շաքէ Ագըլեանի (ծնեալ Ուզունեան) մահուան Ա. տարելիցին առթիւ՝ Տիկ. Ա. Օհաննէսեան 200 եկեղ. եւ 100 Աղք.ին: Պր. Ճնկտրեան 100 եկեղ., այրի Տիկ. Մ. Օհաննէսեան 100 եկեղ., Ոմն 100 եկեղ. եւ 100 Աղք.ին, Ոմն 100 եկեղ. Ոմն 100 եկեղ. Պր. Քիթապճեան 50 եկեղ., Տիկին Ա. Օհաննէսեան գեղեցիկ ջահ մը աւելի քան 2000 Ֆր. արժողութեամբ: Հայկ Մարգարեանի մահուան առթիւ Ոմն 10 եկեղ., Խ. Սողիկեանի մահուան առթիւ Պ. Մ. Գէորգեան 10 դպրոցին, Պ. Շահպարոնեանց 10 դպրոցին, այրի Տիկին Ս. Տէրմանեանի մահուան առթիւ Պ. Մ. Սէրէթճեան 10 եկեղ. Ոմն 20 Աղք.ին, Խօսրով Դարբինեանի մահուան առթիւ Տիկ. Թաւշանճեան 50 Ազգ. Տան նոր շէնքի շինութեան, Տէր եւ Տիկ. Դ. Թովմասեան, Ղեւոնդ Աղապալեանի յիշատակին 50 Աղք.ին, Տէր եւ Տիկ. Նահապետեան 30 եկեղ. 20 Աղք.ին, այրի Տիկին Յարութիւնեան 10 եկեղ.ին:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Մարկրիթ Կրասիլնիկօֆ կը խօսի

ՈՒՐԱՐՏՈՒԻ

մասին, Չորեքշաբթի ժամը 20,45ին, Միւզէ տէ լ'Օմ Տէքորաթիֆ, 109 Ռիւ տը Ռիվոլի:

ԱՆՈՒՇԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Խօրփեգեան Ֆրանսուա (Մարսէյլ) 250 Ֆր., Խօքսիւզեան (Մարսէյլ) 50, Բժշկ. Թադոյեան Արմէն (Մարսէյլ) 250, Ժիրօ Ռընէ (Մարսէյլ) 250, Լոժիէ Ալպան (Մարսէյլ) 250, Կարապետեան Սերժ 680, Կիւլպէնկեան Հաստատութիւն (Լիգպոն) 500 տոլար, Կօչկարեան (Վիէն) 50 Ֆր., Հալաճեան Ժան (Մարսէյլ) 200, Հաճեան (Տրակինեան) 250, Հրաչեան Օ. (Մարսէյլ) 100, Ղազարեան Մանուկ (Մարսէյլ) 100, Ճէվահիրճեան (Սիւյս) 200, Ճերանեան Նշան (Վալանս) 200, Ճերանեան Սարգիս (Վալանս) 500, Ճերանեան Միշէլ (Վալանս) 200:

(Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Կուրպէտեան փոխան ծաղկեպսակի 50 Ֆր. կը նուիրեն Պանեէօ-Քաշանի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին՝ Պօղոս Մալխասեանի մահուան առթիւ:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 28, ժամը 22էն մինչեւ լոյս

HOTEL GEORGE V
31, Avenue George V

ԳԵՂԵՑԻԿ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՆԱՒԱՍԱՐԴ պարախումբը — նուագախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 20 ֆր., ուսանողներու կէս գին
Սեղանները ապահովել՝ հեռաձայնելով 924-38-54

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՈՒՐԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 20, ԺԱՄԸ 21ԻՆ, ՍԱԼ ՍԷՆ-ԺՈՐԺԻ ՄԷՋ
Նախաձեռնութեամբ Հայ Դատի Մարսէյլի Յանձնախումբին

ՏԻՐԻՄԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ողբացեալ

ՏԻԿԻՆ ԻՍԿՈՒՀԻ ՔԱՐՄԷՆ (Ալաջեանի) մտերիմ բարեկամուհիները չիրիմի այցելութիւն մը կազմակերպած են Ուրբաթ (20 Նոյեմբեր) Նուվօ Սիմըթիէր-տը-Նէօյի, իր մահուան տարելիցին առթիւ:

Ժամադրութիւն Ուրբաթ առաւօտ Ժան Կուժոնի եկեղեցիին բակը, ժամը 9,30, ուրկէ մեկնում գերեզմանատուն, վարդապետի մը առաջնորդութեամբ:

ՄԱՐՍԷՅԼ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբի կողմէ, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. Վարչութեան,

Շաբաթ Նոյեմբեր 21, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

ՍՓԼԱՆՏԻՏԻ մէջ

ՀՐԱՒԷՐ ԺՈՂՈՎԻ

Իզմիրի եւ շրջաններու Հայրենակցական Միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները 23 Նոյեմբեր երեկոյեան ժամը 8ին Ռեժան սրճարանին վերնայարկը, Մեթրօ Գառէ: Նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր:

ԱՅՑ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ

Իսիի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը կազմակերպած է այցելութիւն մը Մոնմօրանսիի ծերանոցին Դեկտ. 6ին, գեղարուեստական բաժինով: Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ հեռաձայնելով Տիկին Սրապեանի 626-42-48, Տօնիկեանի 642·62·45, Յովսէփեանի 642-99-01:

Օթոքարը կը մեկնի ժամը 13,30ին, Փլաս Լէօն Պլումէն: Գին 10 Ֆր.:

ԽՆՋՈՅՔ ԵՒ ՃԱՇ

Համախարբերդցիական Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի ընտանեկան խընջոյքը Դեկտեմբեր 6ին Կիրակի ժամը 14ին, Ֆարրըկուլ Հանրակառքի Ընկերութեան սրահին մէջ: Հայկ եւ եւրոպական պարեր: Գեղարուեստական բաժին:

Արձանագրուիլ Նոյեմբեր 25էն առաջ, Նշան Նաճարեանի մօտ՝ Քամփանեը Ռոզրոէ Լէփէն տէ Պասթիտ, Սէնթ Անթուան:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Անիէռ — Պուա Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ընկերահամակրական հաւաքոյթ մը կը սարքէ բաժակ մը թէյի շուրջ, Դեկտ. 6ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը: Հասցէ՝ 1. Փլաս Օթէլ տը Վիլ:

Կը հրաւիրուին ընկեր-ընկերուհիները եւ համակիրներ:

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 40ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 7 Մարտ 1971 կէսօրէ ետք ժամը 2,30ին: Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ Քաշանի մասնաճիւղը իր խոր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ իր ընկերուհի Տիկին Մալխասեանի՝ իր ամուսնոյն Պօղոս Մալխասեանի մահուան առթիւ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները 21 Նոյեմբեր Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Ահարոնեան ակումբը: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն, որ ներկայ գտնուին այս կարեւոր ժողովին:

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅԹ
NUIT DU FOOT

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ
Le Flore, Parc des Expositions

Կիրակի, Նոյեմբեր 22, ժամը 21էն մինչեւ լոյս գիշեր, կազմակերպութեամբ Սէնթ Էթիէնի Հայկական Մարզական Միութեան

Նուագախումբ՝ ԿԱՐԻ ՊԵՊԵՐԵԱՆ
Կ'երգէ՝ ԱԼԻՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ
Հայկական երգեր եւ պարեր

Պիւֆէ

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԱՒՍՏՐԻԱ
ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ԿԱՂԱՆԴԻ ԱՌԹԻՒ

Zell Am See

Մեկնում Դեկտ. 21 Թրէն տէ նէժով *Կառ տը լ'Էսթէն, վերադարձ Յունուար* 3 *նոյն կայարանէն:*

ՊՐԻՒՔԻ մէջ (Զել ամ Զէի մօտ), հովերէն պատսպարուած 758 մեթր: Բոլոր մարզական զբօսանքները՝ դահուկ, լիւժ, փաթինաժ, *եւայլն:*

Բնակութիւն լաւ պանդոկի մը մէջ, ճաշով միասին:

Մասնակցութիւն 485 Ֆր. բոլոր ծախքերը մէջը:

Կանխավճար՝ 100 Ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին:

ԶԵԼ ԱՄ ԶԷ, Սալցպուրկի մէջ ձմեռնային մարզական հռչակաւոր կայան մը, գեղեցիկ լիճի մը եզերքը, պաշտպանուած սաստիկ ցուրտերէն բարձր լեռներուն շնորհիւ: Զուարճութեան վայրեր, սինեմա, պարահանդէս, սրճարան, փոլքլորիք *երեկոյթներ եւայլն:*

Մասնակցութիւն՝ 525 Ֆր.:

Կանխավճար՝ 100 Ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին:

Ծախքերուն մէջ են ճամբորդութեան գինը (Բ. կարգով) եւ բնակութիւնն ու ճաշը, բացի ճամբորդութեան ճաշերէն

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

Quelques poèmes choisis pour composer

La légende Arménienne

Disque 33 tours

Montage poètique et réalisation EVE GRILIQUEZ
Production ROUBEN MELIK

Կ'արտասանեն

François Chaumette (sociétaire de la Comédie Française)
Jean-Jacques Aslanian — Eve Griliquez — Jean Martin

Թարգմանուած հեղինակներ՝

Եղիշէ Չարենց, Նարեկացի, Յովհ. Թումանեան, Վահան Տէրեան, Յովհ. Շիրազ, Սայաթ Նովա, Յովհ. Երզնկացի, Նահապետ Քուչակ, Վահան Թէքէեան, Դանիէլ Վարուժան, Պարոյր Սեւակ եւ ժողովրդական:

ԳԻՆ 30 ՖՐ.

PRIX 30 FR

Դիմել

Editions EREBOUNI, B. P. 46, Charenton(94) — Eglise Arménienne, 15 Rue Jean Goujon, Paris (8e) — Librairie H. Samuélian, 51, Rue Mr-le-Prince — Tarpinian, 269, Bd. Voltaire — Palouyan, 43, Rue Richer Paris (9e) et « Haratch ».

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ ՁՈՐ ԿՐՆԱՔ ԸՆԵԼ ՁԵՐ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Տարեկան	Տար. 90 փր.	Վեցամսեայ	50 փր
Արտասահման	Տար. 115 փր.	Հատը	0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MERCREDI 18 NOVEMBRE 1970
LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.968
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — N° 11.968

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՇԱՐԼ ՏԸ ԿՈԼ

(1890–1970)

Գ.

Պատերազմը հետզհետէ համաշխարհային հանգամանք կը ստանար:

1941 Յունիս 22ին Գերմանները կը յարձակէին Խորհրդային Միութեան վրայ, առանց պատերազմ յայտարարելու:

Նոյն տարուան Դեկտեմբեր 7ին Ճափոնցիները Փըրլ Հարպըրի մէջ կը փճացնէին ամերիկեան նաւատորմը: Աշխարհ կը բռնկէր մէկ ծայրէն միւսը: Ծայրագոյն Արեւմուտքէն մինչեւ Ծայրագոյն Արեւելք: Պալթիկ ծովէն մինչեւ Հիւսիսային ծովու եւ Մանշի ափերը, հարաւէն մինչեւ Միջերկրականի ափրիկեան եզերքները, Եգիպտոսի սահմաններէն մինչեւ Լիբիա, ուր կը տիրէին Իտալացիները:

1942ին Գերմանները՝ Զօր. Ռոմէլի հրամանատարութեան տակ՝ կը փորձէին Լիբիոյ կողմէն գրաւել Եգիպտոսը:

Մոնթկոմէրի Էլ–Ալամէյնի առջեւ կը կասեցնէր հիթլերեան ուժերու յառաջխաղացումը:

Դաշնակիցները 1942 Նոյ. 8ին զինուոր ցամաք կը հանէին Հիւսիսային Ափրիկէ: Անտեսելով տը Կոլը, Ամերիկացիք կը գործակցէին ծովակալ Տարլանի եւ զօրավար Ժիրոյի հետ, որոնք Վիշիի կառավարութիւնը կը ներկայացնէին Ալժերիոյ մէջ: Նոյն օրերուն դաշնակիցները կը գրաւէին Մատակասքարը՝ առանց Ազատ Ֆրանսայի ուժերու մասնակցութեան: Տը Կոլ բարձր պահելով իր հեղինակութիւնը՝ Ամերիկացիներէն պահանջեց ընտրութիւն կատարել Ազատ Ֆրանսայի եւ Վիշիի միջեւ:

1942 Յունիս 1–11 Զօր. Քէօնիկի զինուորներուն հերոսական դիմադրութիւնը Պիր Հաքէմի ճակատին վրայ՝ բարձրացուց տը Կոլի հեղինակութիւնը: Յուլիս 9ին Ամերիկացիք զօրավարին ուղղուած յուշագրով մը պաշտօնապէս ճանչցան Ֆրանսայի Ազգային Կոմիտէին հեղինակութիւնը իրեն միացող զինուորական ուժերուն եւ հողամասերուն վրայ:

1942ի վերջաւորութեան Սուրիա, Լիբանան եւ Մատակասքար եւս յարեցան տը Կոլի:

Ծովակալ Տարլան Ալժէի մէջ սպանուեցաւ 1942 Դեկտ. 24ին: 1943 Յունուար 22ին Քազապլանքայի մէջ հանդիպում ունեցան Ռուզվելթ, Չըրչիլ, Ժիրօ եւ տը Կոլ: Զօրավարին անհամաձայնութիւնները Ժիրոյի եւ Ամերիկացիներուն հետ շարունակուեցան մինչեւ 1944 Ապրիլ, երբ Ժիրօ քաշուեցաւ ընդհանուր հրամատարի պաշտօնէն: Լաւագոյնս պաշտպանելու համար Ֆրանսայի շահերը դաշնակիցներուն առջեւ, 1944 Յունիս 3ին «Ազգային Ազատագրութեան Ֆրանսական Կոմիտէ»ն առաւ «Հանրապետութեան առժամեայ Կառավարութիւն» տիտղոսը: Տը Կոլ դարձաւ Հանրապետական կառավարութեան նախագահը: Հաստատուած էր Ալժերիոյ մէջ:

Այնուհետեւ դէպքերը պիտի դահավիժէին: 1944 Յունիս 6ին դաշնակից բանակները ցամաք կ'ելլէին Նորմանտիի ափերը եւ յաղթական կ'արշաւէին դէպի Փարիզ: Գերմանական ուժերը բուռն դիմադրութիւն ցոյց տալով կը նահանջէին: Տը Կոլ Յունիս 14ին Նորմանտիոյ գրաւեալ հողերուն մարզպան կը նշանակէ Ֆրանսուա Քուլէն: Ռուզվելթ Ուաշինկթըն կը հրաւիրէ զօրավարը: Յունիս 14ին Անգլիա, Օգոստոսի սկիզբը Մ. Նահանգները կը ճանչնան տը Կոլի առժամեայ կառավարութիւնը:

1944 Օգոստոս 18ին զօրավարը Պայեէօ, որ ազատագրուած էր: Օգոստոս 23ին կը տեղաւորուի Ռանպուեյնեի դղեակը: Զօր. Լըքլէրի զօրաբանակը կը յառաջանար դէպի Փարիզ, ամերիկեան բանակին հետ: Օգոստոս 25ին տը Կոլ յաղթական մուտք կը գործէ Փարիզ:

Յաղթանակը մեծապէս աւելցուցած էր իր հմայքն ու հեղինակութիւնը: Զօրավարը դարձած էր օրուան մարդը, ծայր աստիճան ժողովրդական: Անվիճելի ղեկավարը ազատագրուած Ֆրանսայի: Պատերազմը կը շարունակուէր տակաւին Ֆրանսայի արեւելեան նահանգներուն եւ Ալզաս Լորէնի մէջ:

Իբրեւ առժամեայ կառավարութեան նախագահ, տը Կոլ 1944 Սեպտ. 2ին գումարեց առաջին նախարարական Խորհուրդը: Սեպտ. 9ին կազմուեցաւ Նոր կառավարութիւնը: Սեպտ. 12ին Շայեոյի սրահին մէջ ութ հազար հոգիի ներկայութեան ճառ խօսելով յայտարարեց, որ պատերազմը լրանալէն անմիջապէս ետք, երբ գերիները տուն վերադառնան, ժողովրդական քուէարկութեամբ բոլոր Ֆրանսացիներն ու Ֆրանսուհիները պիտի ընտրեն Ազգային Սահմանադիր Ժողովը:

Այս ճառով քուէի իրաւունք կուտար կիներուն:

1944 Դեկտ. 2ին զօրավարը կ'այցելէ Մոսկուա եւ դաշինք մը կը կնքէ Խորհ. Միութեան հետ:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԻԹԻՒ
ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Անցեալ Հինգշաբթի, Փարիզի Հայոց եկեղեցին ամբողջ օրը բաց մնացած էր Զօր. տը Կոլի մահուան առթիւ եւ ժամը 11ին (Նոթր Տամի արարողութեան ժամը) եւ 3ին (Քոլոմպէի յուղարկաւորութիւն) մահազանգը հնչած է: Հաւատացեալները ամբողջ օրը եկած ու աղօթած են տը Կոլի յիշատակին:

Նաթր Տամի արարողութեան ներկայ եղած են ներկայացուցչական անձնաւորութեանց կարգին՝ Գիւտ Ծ. Վարդապետ Նազգաշեան եւ Պ. Սեդրակ Քարեան:

Կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան ցաւակցական հեռագիր մը ղրկած է Տիկին տը Կոլի:

Եկեղեցւոյ վարչութիւնը որոշած է նաեւ հոգեհանգստեան մասնաւոր պատարագ մատուցանել, որու թուականը կը հաղորդենք յետագային:

×

Հանրապետութեան նախկին Նախագահ Շառլ տը Կոլի մահուան առթիւ Ֆրանսայի Հայոց Առաքելական Էկզարք՝ Կարապետ Եպիսկ. Ամատունի ցաւակցական գիր մը ուղղած է Տիկին տը Կոլի, յայտնելով նաեւ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, Նոյեմբեր 29ին:

Ամատունի Եպիսկ. նաեւ ցաւակցական գիր մը ուղղած է Նախագահ Փոմփիտուի յանուն Հայ Կաթողիկէ եւ արեւելեան Կաթողիկէ համայնքներուն:

Երկուշաբթի իրիկուն, Լը Մոնտ արձագանգ կը հանդիսանար այս լուրին, ցաւակցական արտայայտութեան էջին մէջ, յայտնելով թէ Գերպ. Ամատունի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարէ Նոյեմբեր 29ին

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ
ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

Քաղաքական աշխարհի ուշադրութիւնը կրկին կեդրոնացաւ Մերձաւոր Արեւելքի վրայ, երբ ամերիկեան «Թայմ» շաբաթաթերթը արձագանգ եղաւ գաղտնի հանդիպումներու եւ խօսակցութիւններու լուրի մը, որոնք տեղի ունեցած են Հիւսէյն Թագաւորի եւ Ալլոնի միջեւ: Այս վերջինը Իսրայէլի փոխ–վարչապետն է:

Համաձայն ամերիկեան շաբաթաթերթին, Հիւսէյն եւ Ալլոն սահմանագլուխին վրայ, գաղտնի վայրի մը մէջ շարաթներէ ի վեր տասնեակ մը հանդիպումներ ունեցած են՝ համաձայնութեան եզր մը գտնելու համար երկու երկիրներու միջեւ: Յորդանանի Թագաւորը տրամադիր է իր իշխանութեան ներքեւ որոշ ինքնավարութիւն մը շնորհելու Պաղեստինի, միւս կողմէ առայժմ չի կրնար առանձին հաշտութիւն մը կնքել Թել Ավիվի հետ:

Ինչպէս կ'ակնկալուէր, երկու կողմերն ալ անմիջապէս հերքեցին լուրը, զայն որակելով շինծու: Յամենայն դէպս, ինչպէս գիտել կուտան քաղաքական շրջանակները, Թել Ավիվ եւ Ամման առանձին պատճառներ ունին գաղտնի պահելու իրենց բանակցութիւնը: Թել Ավիվ չուզեր նեղ կացութեան մատնել Յորդանանի Թագաւորը, իսկ այս վերջինն ալ կըզգուշանայ առիթ ստեղծելէ, որ իր դէմ խաչակրութիւն մը կազմակերպուի, յատկապէս Պաղեստինցիներու կողմէ: Արդէն, առջի օր, բուռն կռիւներ տեղի ունեցան յորդանանեան ուժերու եւ պեղեստինցի արձակազէններու միջեւ, Իրպիտի շրջանին մէջ: 12 հոգի սպաննուեցան, յիսունի մօտ ալ վիրաւորներ արձանագրուեցան:

Իսրայէլի վարչապետը կարեւոր ճառ մը արտասանեց Քնեսէթի (Խորհրդարան) մէջ: Տիկին Կոլտա Մէյր նախ բուռն արտայայտութիւններ ունեցաւ խորհրդային իշխանութեանց դէմ, որոնք կը պատրաստուին դաղտի քաշել 35 ծագումով հրեայ խորհրդային քաղաքացիներ, որոնք օդանաւով Լենինկրատէն փախուստ տալու փորձ մը նախատեսած էին: Տիկին Մէյր անդրադարձաւ նաեւ Յորդանանի եւ Սուրիոյ ներքին կացութիւններուն: «Ամմանի փողոցներուն մէջ խաղաղութիւն չի կրնար տիրել, եթէ խաղաղութիւն չտիրէ սահմանին վրայ»: Ասիկա կը նկատուի լուռ ազդարարութիւն մը, ուղղուած Ամմանի, որպէսզի թոյլ չտայ Պաղեստինցիներու ազատ գործել սահմանի երկայնքին:

Իսրայէլի վարչապետը դաղջ արտայայտութիւններ ունեցաւ եգիպտացի նոր ղեկավարութեան հանդէպ, ինչպէս նաեւ Յորդանանի, ինչ որ մտածել կուտայ, թէ Թել Ավիվ կը փափաքի խօսակցութիւններ ունենալ երկու մայրաքաղաքներուն հետ առանձին: Իսրայէլ պատրաստ է նաեւ վերսկսելու Եարինկի խօսակցութիւնները, եթէ «համապատասխան պայմաններ ստեղծուին»: Ասիկա կը նկատուի յետքայլ մը անդիջող դիրքէն: Յամենայն դէպս «բաց դուռ» մը կը ձգուի, ինչպէս գիտել կուտան դէտերը:

Դամասկոսի եւ Հալէպի մէջ ցոյցեր տեղի ունեցան նոր իշխանութեան դէմ: Զօր. Ասսատ դեռ չէ կազմած նոր կառավարութիւնը: Նախկինը՝ պաշտօնապէս հրաժարեցաւ:

Զօր. Ասսատ ազատ արձակեց նախկին կառավարութեան կարգ մը անդամները, բացի իր գլխաւոր հակառակորդէն (Զօր. Ճետիտ): Քաղաքական շրջանակներու կարծիքով Սուրիոյ նոր ղեկավարը պիտի փորձէ զանազան հատուածներու պատկանող տարրեր մտցնել նոր կառավարութեան մէջ:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ

Մեր նախորդ հաղորդագրութեամբ իմացաք թէ Կիլիկեան Կաթողիկոսարանը ի լոյս ընծայեց, անցեալ տարի, Նարդունիի «Յանուն Մեսրոպ Մաշտոցի» Բ. հատորը որ, գրեթէ պատրաստ, տպարան պիտի մեկնէր, երբ դեռ ողջ էր հեղինակը:

Անթիլիաս պիտի հրատարակէ, յաջորդաբար, Նարդունիի «Կապոյտ գիշերը», չափածոյ քերթուածներու փունջ մը, գրուած՝ ամբողջական կեանքի մը չորս շրջաններուն, — պատանեկութիւն, երիտասարդութիւն, չափահասութիւն ու ծերութիւն, եւ ապա, Հատընտիր մը որ պիտի բովանդակէ Նարդունիի լաւագոյն գրական գոհարները:

Ընդհանրապէս, ընդունուած է թէ Նարդունի արձակագիր մըն է գերազանցապէս, ու մեծագոյններէն մին վստահաբար, եւ եթէ բանաստեղծ է ան, արձակի բանաստեղծն է մանաւանդ: Ողբացեալ գրագէտը պատրաստած եւ որոշած էր հրատարակել իր քերթուածները: Արժէքի կամ որակի հարց նկատի չունէր: Մամուլով կամ գրքով, հարկ էր հանրային սեփականութիւն դարձնել բանաւոր կամ գրաւոր ամէն մտածում: Առաջին օրինակը տուած էր Արշակ Չօպանեան, — Արեւմտահայ գրողներու երբեմնի նահապետը: Նարդունի կը դնահատէր իր երէցին սկզբունքը եւ հաւատարմութեամբ կը գործադրէր զայն: Մենք եւս, մեր կարգին, հաւատարիմ իր կամքին՝ հանրութեան պիտի յանձնենք իր «Կապոյտ գիշերը»:

Կ'ըսուի եւ կը հաստատուի թէ՝ մեծանուն գրագէտը թէպէտ հանրածանօթ, չէ կարդացուած եւ խկութեամբը չէ ճանչցուած ամենուրեք: Հետեւաբար, յոյժ կարեւոր եւ շահեկան պէտքի մը անյետաձգելի գոհացումը կը հանդիսանայ «Հատընտիրը»:

Վերոյիշեալ երկու գրքերուն տպագրական ծախքերը փակելէ ետքը, մնացեալ գումարը պիտի յատկացուի գրական մրցանակի մը, հաշտ՝ Նարդունիի նախասիրութեանց եւ կամքին հետ: Ու հաստատապէս համոզուած ենք թէ՝ Նարդունիի անունով հիմնուած այդպիսի գրական մրցանակ մը՝ լաւագոյնս ծառայել պիտի նշանակէ իր յիշատակին եւ ուխտին:

ՀԱՇՈՒԵՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԴՀ. ՄՈՒՏՔ (գոյացած նուիրատուութիւններէ եւ «Յառաջ»ի մօտ եղած ու յանձնախումբին յանձնուած 25 Սեպտ. 1968ին — Նարդունիի գումարէն) 22.670 փր.

ԵԼՔ

Մեսրոպ Մաշտոցի տպագրութեան եւ յարակից ծախքեր	3.300 փր.
Առաքման ծախքեր	185 փր
Պատրաստ գումար	19.185 փր.

Նախագահ՝ ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ
Քարտուղար՝ ՋՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ
Գանձապահ՝ ՆՈՒՊԱՐ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
Նոյեմբեր 1970

ՈՂՋ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

Այս խորագրին տակ, Քոմպա երկու էջ նուիրած էր Երեքշաբթի օր: Կ'անդրադառնանք առանձին:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՍԻՍ
ՄԻՋԻՆ ԴԱՐՈՒ ՀԱՅԿ. ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ

Ա.

Ծ. Խ.— Հայ մատենագիտութեան մէջ անծանօթ անուն մը չէ Վիկտոր Լանկլուա: Մեծ պատմաբան էր ան, արժէքաւոր արեւելագէտ մը, որուն կը պարտինք, ի միջի այլոց, բազմաթիւ հայ մատենագիրներու գործերուն ֆրանսերէն թարգմանութիւնը, ինչպէս նաեւ այլ հատորներ՝ նուիրուած Կիլիկիոյ հայ դրամագիտութեան եւ Եւրոպայի զանազան մատենադարաններուն մէջ ցրուումը Կիլիկեան շրջանի վկայութեանց, թագաւորական հրովարտակներուն, եւայլն:

1852 թուին, Վիկտոր Լանկլուա ֆրանսական պետութեան կողմէ պարտականութիւն կը ստանայ մեկնելու Կիլիկիա եւ ուսումնասիրելու հայկական Կիլիկիան: Իր առաքելութիւնը լրիւ մէկ տարուան շրջան մը կ'ընդգրկէ (1852–53): Արդիւնքը կ'ըլլայ ի մասնաւորի մեծադիր հատոր մը՝ «ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ Ի ԿԻԼԻԿԻԱ», որ հրատարակուած է 1861ին:

Ստորեւ, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան երիտասարդ միաբաններէն Մեսրոպ Վրդ. Աշճեանի թարգմանութեամբ կը հրատարակենք Լանկլուայի գրքին երկու հատուածները: Առաջինը՝ էջ 125–129, պատմութիւնն է իր այցելութեան՝ Սիս քաղաք, ու կը նկարագրէ Սսոյ վանքին մէջ անցուցած իր օրերը:

Երկրորդը՝ էջ 380–411, կը ներկայացնէ Սսոյ ընդհանուր վիճակը, Ռուբինեանց շրջանի աւերակները, Սսոյ կաթողիկոսը, պալատը, գերեզմանները, մատենադարանն ու գանձերը:

Այս թարգմանութիւնը լոյս մըն է միջնադարու հայկական մայրաքաղաք Սսոյ երբեմնի կացութեան վրայ: Այսօր՝ կիլիկեան այդ արծուեբոյնը յո՛ւշ մըն է միայն, Գոզան գազան անունին տակ անյայտութեան դատապարտուած:

×

ՍԻՍ ՔԱՂԱՔԸ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՐԱՆԸ

Տաւրոսեան լեռնաշղթային մաս կազմող ժայռակուռ լերան մը կողին կառուցուած է Սիս քաղաքը: Ունի շուրջ 600 բնակիչ, հայ եւ Թիւրքմէն, որոնք ցրուած են հարիւրեակ մը տուներու մէջ:

Սիսը՝ Ատանայի փաշայութեան ենթակայ է. բայց իրականութեան մէջ Գոզան օղլուներու բացարձակ կալուածն է: Գոզան օղլուները Թիւրքմէններու ամէնէն զօրաւոր եւ անկախ մէկ ցեղն են:

Բաւական ընդարձակ վանքը բնակավայրն է Կիլիկիոյ կաթողիկոսին, որ թոյլ կերպով կ'իշխէ Գարամանի, Հիւսիսային Սուրիոյ եւ Կիպրոսի հաւատացեալներուն վրայ: Վանքի եկեղեցին նոր է: Կառուցուած է Կիլիկիոյ հայ թագաւորներու պալատին քարերով: Վանքն ու վանքապատկան շէնքերը շրջապատուած են պարիսպներով:

Երբ Սիս հասայ, կաթողիկոսին ղրկեցի իմ տրամադրութեանս տակ գտնուող ֆերմանները ու յանձնարարագիրները: Կաթողիկոսը փութաց երկու վանական ղրկելու ինծի, ջերմ ասպնջականութեան հրաւէրով:

Երբ ժամադրութեանս պահը հասաւ, զիս առաջնորդեցին կամարակապ ընդարձակ սրահ մը՝ որ լոյսը կը ստանար ձեղունին վրայ բացուող պատուհաններէ:

Միքայէլ Բ. կաթողիկոս ծալապատիկ նստած էր տեւանի մը վրայ. իր շուրջ՝ վարդապետներ եւ եպիսկոպոսներ:

Խորշոմներով ակօսուած գեղեցիկ գլուխ մը ունէր ծերունին: Թուխ էր եւ ժուժկալ՝ վարպետի մը պաստառին վեհութեամբը: Գլխանոցը (վեղարը) գորշ կապոյտ էր: Սեւ ու երկար պարեգօտ մը կը կրէր, որուն կխամաշ մուշտակը երկարատեւ գործածութիւն մը կը մատնէր:

Խոնարհեցայ կաթողիկոսին առջեւ: Իր օրհնութիւնը տուաւ եւ իր կողքին նստեցուց զիս: Խօսեցանք Ֆրանսայի մասին, Լուի-Ֆիլիփ թագաւորի մասին, որուն անկման լուրը չէր հասած իրեն: Ցիշեց թագաւորին իրեն ընծայած օժանդակութիւնը:

Երկարօրէն պարզեց վանքի նիւթական անձուկ վիճակը, նպատակաւ մը՝ որ չէր վրիպեր ուշադրութենէս: Դառնօրէն անդրադարձաւ Թիւրքմէն պէյերու պատճառած նեղութեանց: Էջմիածնայ կաթողիկոսին մասին խօսելով, զայն «բռնադրաւիչ» եւ «հերձուածող» որակեց եւ լսաւ բաներ, զորս չեմ ուզեր յիշել այստեղ:

Երկու ժամուան ունկնդրութեան լրումին, համբուրեցի Նորին Սրբութեան աջը եւ հրաժեշտ առի իրմէ:

Ապա, վարդապետները զիս տարին ինծի յատկացուած սենեակը:

Մեծ սրահ մըն էր սենեակս: Պատերուն վրայ ամէն լեզուով արձանագրութիւններ կային. Թրքերէն, արաբերէն, հայերէն, յունարէն, իտալերէն եւ ֆրանսերէն: Հոն հանդիպեցայ նաեւ Շ. Թեքսիէի անուան: 1836 թուին Սիսէն էր անցեր ու քանի մը տող արձանագրութիւն էր թողած պատի մը վրայ…

Հայաստանի հին մայրաքաղաքին մէջ բնակութեան նպատակն էր քննել Լուսինեան տիրապետութեան հետքերը, ուսումնասիրել ձեռագրերը, վանական արխիւները, եւ վերջապէս կաթողիկոսին միջոցաւ դիւրութեամբ մուտք գործել Զէյթունի եւ Հաճնոյ անկախ Հայոց մէջ:

Կաթողիկոսը տրամադիր չէր ինծի ցոյց տալու իր մատենադարանը, եւ շատ դժուարութիւն կրեցի՝ մինչեւ որ կրցայ ձեռագրերը աչքէ անցընել: Գալով արխիւներուն, անկարելի եղաւ բան մը գտնել: Կաթողիկոսը շարունակ կը կրկնէր թէ «նման բան չունինք»:

Ընկերակիցս՝ Պաթրոս, որ մինչ այդ քններ էր շրջակայքը եւ հասկցեր թէ կաթողիկոսը բարեացակամ չէր ինծի հանդէպ, դիշերանց եկաւ եւ զիս արթնցուց, ըսելով որ «Եկեղեցւոյ ներքեւ գետնայարկ մը կայ, ուր, ըստ վարդապետի մը, լեցուած են թուղթեր եւ թանկագին իրեր»: Ցայտնեց նաեւ, թէ կրցած է գաղտնի անցք մը գտնել դէպի ներքնայարկ առաջնորդող:

Անմիջապէս պատրաստուեցայ: Մեզի հետ պարան մըն ալ առնելով, զգոյշ կերպով գացինք ցոյց տրուած տեղը: Կափարիչը շատ նեղ էր: Նայեցայ ընկերակցիս՝ որ հսկայակազմ էր: Զգացի թէ ինծի պիտի վիճակէր վտանգաւոր այդ էջքին առաջնութեան պատիւը:

Պաթրոս մէջքիս կապեց պարանը եւ օգնեց, որ սահիմ մութ բացուածքէն ներս: Դժոխք էր կարծես: Ահաւոր էր եւ անտանելի՝ հոն տարածուած հոտը: Ցիշեցի Տանդէի խօսքերը.

Ինծի համար կ'երթաք ցաւագին քաղաքին
մէջ,
Ինծի համար կ'երթաք յաւերժական
տառապանքին,
Ինծի համար կ'երթաք կորսուած մարդոց
մէջ,
Ձեր ետին կը թողուք ամէն յոյս, դուք՝
որ հո՛ն կը մտնէք…

Հազիւ ոտքս գետին դպած էր, երբ անհամար ջղջիկներ սկսան թռչկոտիլ գլխուս շուրջ, անճոռնի կռինչներ արձակելով: Այս բոլորը արգելք չեղան, սակայն, որ, լապտերը ձեռքիս, խուզարկութեան սկսիմ:

Սարսա՜փ…

Փոխանակ թուղթի եւ ձեռագրի, տեսայ քով-քովի շարուած վեց դագաղներ, որոնց մէջ զանազան շրջաններու պատկանող մեռելներ կային, ահարկու վիճակի մը մէջ: Հոս-հոն ալ՝ ցրուած ոսկորներ:

Մօտեցայ բացուածքին եւ մեղսակցիս պատմեցի դժգոհութեանս պատճառը: Օգնեց, եւ փութով դուրս ելանք մեռելական վիհէն:

Ցաջորդ առաւօտ, վարդապետները ըսին ինծի — արդէն գիտէի՜ — որ եկեղեցւոյ ներքեւ կը թաղուէին Սսոյ կաթողիկոսները եւ վանքի եպիսկոպոսները:

Պատրոս, որ ջերմ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտար առաքելութեանս նկատմամբ, ուզեց աղուոր դաս մը տալ այն վարդապետին՝ որ այս խաղը խաղացեր էր մեր գլխուն: Արգիլեցի, վախնալով որ պատրիարքը կ'իմանայ նաեւ մեր գիշերային արշաւանքին մասին ու չեմ յաջողիր ընդօրինակել ձեռագրեր եւ յիշատակարանները:

Օր մը, երբ Սիս քաղաքին մէջ կը պտըտէի շուկային մէջ, հանդիպեցայ 12 տարեկան մանչու մը, որ իրեն համար շատ խոշոր ֆէս մը կը կրէր: Ֆէսը փամփուշտի մը ծակը կը կրէր:

Ինծի ընկերացող վարդապետը ցոյց տուաւ մանչուկը եւ ըսաւ՝ թէ երկու տարի առաջ Թիւրքմէններ սպաննած են անոր հայրը, եւ թէ պէտք է որ այդ ֆէսը գլխուն վրայ պահէ, մինչեւ այն օրը՝ երբ պիտի կարենայ դաշունահարել իր հօր սպաննիչը:

— Ձեր մօտ, ուրեմն, վրէժը կը պահուի՞…

— Արեան օրէնքն է, պատասխանեց վարդապետը: Ակն ընդ ական, ատամն ընդ ատաման…

Սիսի մէջ գործերս կարգի դրի եւ ընորհակալութիւն յայտնելէ յետոյ կաթողիկոսին՝ մեկնեցայ Զէյթուն:

ԱՐԺԷՔԱՒՈՐ ՆՈՐ ՄԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

«Հայաստան» հրատարակչականը վերջերս լոյս ընծայեց Փրոֆ. Մ. Մկրեանի չափազանց հետաքրքրական ու արժէքաւոր մենագրութիւնը՝ նուիրուած քերթողահայր Խորենացիի:

Մ. Խորենացին ոչ միայն հայ, այլեւ համաշխարհային պատմա-գեղարուեստական գրականութեան գագաթներէն է, որոնց մասին գրեթէ անկարելի է ամբողջական եւ վերջնական խօսք ըսել: Դեռ ԺԸ. դարէն սկսեալ Խորենացիի անձին եւ անոր պատմութեան վերաբերեալ կարգ մը հարցեր եւ առեղծուածներ դարձած են բազմաթիւ հայ եւ օտար գիտնականներու հետաքրքրութեան եւ ուսումնասիրութեան առարկան: Գրուած են հարիւրի հասնող աշխատութիւններ եւ ուսումնասիրութիւններ, որոնք, սակայն, Խորենացիին պատմութիւնը քննած են ընդհանրապէս աղբիւրագիտական տեսակէտով, առաւելաբար հրապարակ հանելով զուտ բանասիրական հարցեր: Սակայն Խորենացիի պատմութիւնը իր ժամանակաշրջանի մեծ, ընկերային-քաղաքական արժէք ունեցող գործերէն է, պարագայ մը, որ հրամայական կը դարձնէ մեծ չափով ուշադրութիւն դարձնել նաեւ այդ անզնահատելի կոթողին գաղափարական բովանդակութեան եւ պատմահօր աշխարհահայեացքին ու գիտական ըմբռնումներուն վրայ: Այս տեսակէտով է, ահա, արժէքաւոր Փրոֆ. Մ. Մկրեանի փորձը:

Պատմահօր աշխարհահայեացքը հայ -

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Բայց, առարկեց Մարտիկ էֆէնտի որ մինչեւ այն ատեն լուռ մնացած էր, այստեղ տեղի ունեցած խօսքերէն ես այնպէս հասկցայ որ Շապան էֆէնտին անձամբ այցելած ու տեսած է Շաւարշ էֆէնտիի հօր ագարակները:

— Իմ Շապան բարեկամս բնաւ ագարակ տեսած չէ, քանի որ այդպիսի ագարակներ գոյութիւն չունին:

— Ուրեմն Շաւարշ էֆէնտին կը ստէ՞, հարցուց Արամ:

— Բացարձակ կերպով, պատասխանեց Վահան:

Այս խօսքերուն վրայ՝ կրկին ոտքի ելաւ Շաւարշ եւ սպառնական դէմքով մը յառաջացաւ դէպի Վահանը որ արհամարհոտ իրեն կը սպասէր:

— Ի՞նչպէս կը համարձակիս զիս ստախօս անուանել, գոչեց:

— Ստախօս եւ խաբեբայ միանգամայն, ըսաւ Վահան:

— Փա՛ստ, ապացո՛յց, գոչեց Շաւարշ բարկութենէն կաս-կարմիր կտրած, թէեւ առանց աւելի առաջ երթալու:

— Ապացոյց ահաւասիկ, պատասխանեց Վահան՝ ցոյց տալով Եգիպտացին:

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք:

— Ըսել կ'ուզեմ որ մեր Շապան բարեկամը պատրաստ է իմ ըսածներս հաստատելու:

— Ուրեմն կը սպասեմ իր բացատրութիւնները լսելու համար:

— Շապան, ըսաւ այն ատեն Վահան Եգիպտացիին դառնալով, իրաւունք տեսա՞ծ ես Շաւարշ էֆէնտիի հօր ագարակները:

— Ոչ, պատասխանեց այս վերջինը ամենայն պարզութեամբ:

— Ագարակ մը գնելու չափ դրամ ունեցա՞ծ ես երբեք:

— Երբեք չեմ ունեցած, պատասխանեց Եգիպտացին, բայց թերեւս օր մը պիտի ունենամ:

— Ուրեմն ի՞նչ էր Բարսեղ էֆէնտիի գրասենեակին մէջ կատարած սակարկութիւնը:

— Ինչպէս ըսիր, խաղ մըն էր պարզապէս, հաւատացնելու համար էֆէնտիին թէ Շաւարշ մեծահարուստ դաւառացիի մը զաւակն է:

— Եւ ինչո՞ւ այս խաղը խաղացիք:

— Պարզապէս դրամ շահելու համար, պատասխանեց անպատկառ Եգիպտացին:

— Կրնա՞ս բացատրել թէ ինչ ձեւով դրամ պիտի շահէիք:

— Մեր ծրագիրը շատ պարզ էր, շարունակեց Շապան, անգամ մը որ Բարսեղ էֆէնտին համոզուէր Շաւարշի հարուստ անձ մը ըլլալուն, մեր գործը պիտի յաջողէր եւ ես բաժինս պիտի ստանայի, այսինքն հինգ հարիւր ոսկի:

— Իսկ Շաւա՞րշ…

— Շաւարշ մեծագոյն բաժինը պիտի առնէր:

— Ինչո՞ւ…

— Իրաւ որ որոշ հաշիւը չեմ գիտեր, պատասխանեց Եգիպտացին, բայց իր ըսածներուն նայելով՝ խնդիրը քանի մը հազար ոսկիի վրայ է:

Վահան դարձաւ դէպի Շաւարշը որ գերմարդկային ջանքեր կ'ընէր իր պաղարիւնութիւնը պահելու համար, եւ ըսաւ յստակ ձայնով մը.

— Իսկ դուք ի՞նչ կ'ըսէք ձեր բարեկամին այս յայտնութիւններուն:

— Պարզապէս կ'ըսեմ որ ինծի դէմ ծուղակ մը լարած էք, որուն մէջ ինկայ միամտաբար, պատասխանեց Շաւարշ:

— Ծուղա՞կ, գոչեց Վահան բարկութենէն դողահար, ո՞վ է արդեօք ծուղակ լարողը:

— Նախ այս Շապանը եւ յետոյ, ով գիտէ, թերեւս դուն ալ միասին, որովհետեւ բոլոր այս դիպուածական հանդիպումները Բարսեղ էֆէնտիի գրասենեակին մէջ, նախապէս ծրագրուած բան մը կ'երեւայ ինծի, բայց ամէն պարագային թոյլ պիտի չտամ որ այսպէս շարունակէք զիս նախատել եւ ձեր ամէնէն հաշիւ պիտի պահանջեմ առայժմ մնաք բարով:

Եւ Շաւարշ առանց ներկաները բարեւելու եկաւ առաջացաւ դէպի դուռ: Ցայտնի կ'երեւար, որ այդ կերպով կ'ուզէր օձիքը ազատել եւ ինքզինքը փրկել անել կացութենէ մը, սակայն Վահան կեցուց:

— Կը խնդրեմ որ քիչ մըն ալ համբերես, գոչեց:

— Ոչ, պատասխանեց միւսը, չեմ կրնար հանդուրժել այս տեսարանին:

— Կեցէք որպէսզի խնդիրը լաւ մը լուսաբանուի եւ հասկցուի թէ ով որու դէմ ծուղակ լարած է, ըսաւ Վահան:

— Չեմ կրնար կենալ տեղ մը որ զիս կը համարձակին նախատել, գոչեց Շաւարշ ձայնը բարձրացնելով, եւ կը դարմանամ որ Բարսեղ էֆէնտին լուռ հանդիսատես կ'ըլլայ որ իր հիւրը սանձարձակ նախատինքներու ենթարկուի:

Վաճառականը սխալուեցաւ միջամտել:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(260 – Շար.)

բենասիրական եւ մարդասիրական եղած է։

Մենագրութեան մէջ բաւարար խորութեամբ քննուած են Խորենացիի պատմութեան գեղարուեստական արժանիքները, բացայայտուած են անոր պատկերաւոր միտքերուն առանձնայատուկ գիծերը, ինչպէս նաեւ Խորենացի – Սահակ Բագրատունի հակադրութիւնը՝ իբրեւ օրուան հակադիր ճաշակներու արտայայտութիւն։ Խորենացիի պատմութեան գրական – գեղարուեստական արժանիքները, հեղինակին տեսակէտով, կապուած են նաեւ այդ պատմութեան մէջ առատ կերպով օգտագործուած ժողովրդական բանահիւսութեան տարրերուն հետ։ Մ. Մկրեան իրաւամբ կը պնդէ, որ Ե. դարու մեր պատմագիրներու գործերը «ոչ թէ եկեղեցական, այլ միանգամայն աշխարհիկ–քաղաքական գրականութեան ամենացայտուն երկեր էին»։

Խորենացիի պատմութեան կապակցութեամբ Մ. Մկրեան կը յայտնէ կարեւոր եւ ըստ ամենայնի ճիշդ տեսակէտ մը։ Ծանօթ է, որ Ե. դարու, ինչպէս նաեւ միջնադարու մեր պատմագիրները իրենց պատմութիւնները հիմնականին մէջ գրած են նախարարական տոհմի մը անդամին հրամանով կամ պատուէրով։ Պատմագիրներէն ոմանք նոյնիսկ իրենց պատմութիւնը խորագրած են տուեալ նախարարական տան անունով (Հ. Մամիկոնեան, Թովմա Արծրունի, Ստ. Օրբելեան), նպատակ ունենալով գրել այդ տոհմին պատմութիւնը։ Սակայն թէ՛ առանք եւ թէ մանաւանդ պատմահայրը, որ, ինչպէս յայտնի է, գրած է Բագրատունի իշխանին պատուէրով, երբեք տոհմագիրներ չեն եղած։ Դէմ գնելով աւատապետական տուներու շահերուն եւ դասակարգային նեղ սահմաններուն, անոնք կարողացած են, ինչպէս կը նկատէ Մ. Մկրեան, «վեր բարձրանալ ֆէոդալականութեան որոշ սահմանափակութիւնից ու հայրենիքի պաշտպանութեան մեծ գաղափարից մղուած, կանգնել ամբողջ երկրի, ժողովրդի ու պետութեան շահերի դիրքերում»։ Մ. Խորենացին այդ տեսակէտէն ամէնէն ակնառուն է, քանի որ իր մատեանը անուանած է «Հայոց պատմութիւն» եւ իր մեծ հայրենասիրութեամբ եւ պետական անկախութեան հասնելու իր վառ իտէալով շատ աւելի բարձր աստիճանի մը վրայ կը գտնուէր, բաղդատմամբ ազնուական բոլոր խաւերուն։

Մ. Մկրեան իր մենագրութեան մէջ առանձին տեղ յատկացուցած է այն մեծ աղերսին, որ գոյութիւն ունի Խորենացիի պատմութեան եւ հայ ժողովուրդի բանահիւսութեան միջեւ։ Հեղինակը քննած է Խորենացիին վերաբերումը հեթանոսութեան շրջանի ժողովրդական դիւցաբանութեան եւ ընդհանրապէս ժողովրդական բանահիւսութեան նկատմամբ։ Անշուշտ, մենք մեր պատմագիրներէն ամէնէն աւելի անոր պարտական ենք հնագոյն շրջանի հայ բանահիւսութեան կարգ մը արժէքաւոր մասունքներու պահպանութիւնը։

Մ. Մկրեան ցայտուն դարձուցած է նաեւ Մ. Խորենացիի ազդեցութիւնը Ղազար Փարպեցիէն (Ե. դար) մինչեւ Մ. Նալբանդեան եւ Ե. Չարենց։ Ուշագրաւ է հեղինակին այն միտքը, թէ հայկական վերածնունդի շրջանին Ե. դարու հայ պատմագիրները, մասնաւորապէս Մ. Խորենացին, որոշ առումով «նոյն նշանակութիւնն ունեցան գրականութեան զարգացման համար, ինչ անթիկ գրականութիւնը եւրոպական Վերածնութեան շրջանի գրականութեան համար»։ Եւ իրօք, երբ կ'ուսումնասիրենք Ժ. դարու կարգ մը պատմագիրներու գործերը (Դրասխանակերտցի, Թովմա եւ Անանուն Արծրունիներ), կը տեսնենք, որ անոնք ազդուած են յատկապէս Խորենացիէն եւ Եղիշէէն։

Մենագրութիւնը կը վերջանայ յաւելուածով մը, որ կը վերաբերի հայ ազգին կազմաւորման եւ գրաւոր խօսքին ծագման քննութեամբ։ Բայց ասոնք արդէն առանձին նիւթ պիտի կազմեն Փրոֆ. Մկրեանի հրատարակելիք նոր գիրքին՝ «Հայ հին գրականութեան պատմութեան» էջերուն մէջ։

Հ. ԲԱԽՉԻՆԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

ՍՊԱՆԴԱՆՈՑԻ ԾԱՂԻԿԸ

———o———

Գասպար քեռու կովերից մէկը՝ Ծաղիկը, առերջ էր մնացել։

— Այ կնիկ, մի օր նա դիմեց կնոջը, որին անեցիք Հերիքնազ տատի էին կանչում, ամէն ինչ պատրաստիր, վաղը Ծաղիկին քաղաք են տանելու։ Պիտի ծախեմ ու Թոռանս համար մի լաւ դաշնամուր առնեմ, ժամանակն է։

Գասպար բիձու խօսքը Թաղաւորում էր տան մէջ։ Միւս օրը վաղ նրանք կովն առաջներն արած, բռնեցին քաղաքի ճամբան։

... Սպանդանոցում Հերիքնազ տատին չուզեց տեսնել իր սիրած կովի ողբերգական վախճանը՝ մնաց դրսում։ Քիչ անց նա իր հետ բերած պարկի մէջ դրեց կովի գլուխը, չնչափողը, սպիտակ թոքերը... բայց, այ քեզ զարմանք, սեւ թոքերն ու սիրտը չկային։

— Ո՞ւր են կովիս թոքերն ու սիրտը, Գասպար, կամացուկ շշնջաց Հերիքնազը։

Գասպարը փնտռեց՝ չգտաւ եւ ըստ իր սովորութեան սրախօսեց.

— Զլինի, թէ մեր կովն անսիրտ է եղել, հը՞, Հերիքնազ։

— Չէ, վա՛յ, ինչ ես ասում, Գասպար ջան, Ծաղիկը լաւ սիրտ ունէր, չէ՞ս յիշում, ոնց էր նա իր Բալասան ձագին լիզում։

Երկար որոնումներից յետոյ Գասպարը թոքն ու սիրտը դուրս բերեց սպանդանոցի մի անկիւնում՝ շուռ տուած դոյլի տակից եւ ուզում էր գցել պարկը, երբ տեղի աշխատողներից մէկը, արիւնոտ կացինը ձեռքին, մօտեցաւ Գասպարին ու զայրացկոտ թոնով ասաց.

— Ի՞նչ ես անում, դա սպանդանոցի բժիշկինն է։

— Ի՞նչն է բժշկինը, զարմացած հարցրեց Գասպարը։

— Այդ սիրտն ու թոքերը։

— Շփոթում էք, սա իմ կովինն է՝ Ծաղիկինը։

— Ես քեզ ասում եմ տեղը դիր, այս անգամ գոռաց կացինով մարդը, «Ծաղիկինն է», մեր բժիշկն էլ մեր սպանդանոցի ծաղիկն է, հասկացիր։

Ներս մտաւ բժիշկը։ Նա իր բախտ վրճռող թանաքոտ կնիքը ձեռքի մէջ պտտցնելով, շրջեց սպանդանոցի երկայնքով, կնքեց մորթած անասուններին, ապա մօտենալով Գասպարին, մի այնպիսի սեւեռուն հայեացք ձգեց նրա վրայ, որը բառերով արտայայտած նշանակում էր. «Հը, հիմա ոնց ես որ չկնքեմ»։ Գասպարը հասկացաւ այդ։ Նա պատրաստ էր ասելու. «Մի նեղանա, բժիշկ, ես իմ սիրտն էլ կը տամ, միայն կնքիր»։ Կընքուեց...

Այդ ժամանակ մէկ ուրիշ դանակաւոր մօտեցաւ Գասպարին ու յայտնեց, որ կովի կաշին շատ անորակ կաշի է։

— Ինչո՞ւ է անորակ, զարմացաւ ծերունին։

— Դա նուրբ մասնագիտութիւն է. ինչ բացատրեմ, դու չես հասկանայ։ Կարճ ասած որակ չունի, եզրակացրեց դանակաւորը։

Գասպարն ուզում էր ասել՝ իսկ ձեր երեսի կաշին որակ ունի՞ բայց ձայն չհանեց, միայն աջ ձեռքը թափ տուեց ու դարձաւ կնոջը.

— Ես սրանց հախիցը կը գամ, սպասիր...

Միւս օրն առաւօտեան Գասպարը շուկայի լաբորատորիայումն էր։ Սպիտակ խալաթներով կանանցից մէկն արագ քայլերով մօտեցաւ կախուած մսերին ու առանց ուշադրութիւն դարձնելու Գասպարի վրայ, մի երկու քիլոգրամի չափ կտրեց Ծաղիկի փափուկ մսից ու գցելով զամբիւղի մէջ, տարաւ։

— Ընկերուհի, իսկ փո՞ղը, նրա ետեւից ձայնեց ալեհերը։

— Փո՞ղը... վաղը... ասաց խալաթով կինը։

— Ախր, ձեզ չեմ ճանաչում, ո՞վ էք դուք, սպասէք...

— Ինչ կատակասէր մարդ էք երեւում, ախպոր, որ ժամանակ չունեմ կատակելու։

— Ի՞նչ կատակ, ընկերուհի, առաջին անգամն եմ ձեզ տեսնում, փո՛ղը... անկեղծ խոստովանեց Գասպարը, ապա դառնալով կնոջը, հարցրեց. Հերիքնազ, դու ճանաչո՞ւմ ես սրան։

Հերիքնազը ուսերը վեր քաշելով, գլուխը բացասաբար շարժեց։

— Դէ որ չէք ճանաչում, եկէք, կը ծանօթանանք, ասաց խալաթով կինն ու շարունակեց քայլել։

Ամուսինները գնացին նրա ետեւից։ Պարզուեց, որ նա լաբորատորիայի աշխատող է։

— Եթէ կ'ուզէք՝ այսքան միսը դեռ շատ քիչ է անալիզները լրիւ կատարելու համար, բացատրում էր խալաթով կինը, բացի այդ, ես կարող եմ չեղեալ յայտարարել սպանդանոցի բժշկի կնիքը։ Բա՞։

— Ուրեմն ձեզնից ոչ թէ պիտի փող պահանջենք, այլ մենք պէտք է տանք, այդպէս չէ՞, ծիծաղելով ասաց Գասպարն ու կնոջ թեւից քաշելով, դուրս եկան։

Կշռելուց յետոյ միսն ուղարկուեց մսավաճառին, որը շուռ ու մուռ տուեց մսերը, ծանր ու թեթեւ արեց ու դարձաւ Գասպարին։

— Էս օղորմածիկ կովին կոպտո՞ն շա՞տ ես կերցրել։

— Շա՛տ...

— Ա՛ա... դրանից է, էլի...

— «Էլին» ի՞նչ է։

— Շատ ոսկորոտ է, շատ, կեղծ ցաւակցելով ասաց մսավաճառն ու գլուխը շարժեց։

— Ի՞նչ ես խօսում, այ մարդ, բա միսն առանց ոսկորի կը լինի՞։

— Էդ խօսքերը յաճախորդի համար են, մի շռայլիր։ Դէ տուր տեսնեմ, ի՞նչ ես տալիս կովիդ ոսկորները սաղացնելու համար, ասաց մսավաճառն ու ձեռքը պարզեց։

— Սպասիր, քեզ էլ պիտի վարձ տա՞մ, մէկ օրուայ մէջ տասներորդ անգամ զարմացաւ Գասպարը։

— Դու գիտես, թէ չտաս՝ 30 քիլօ ոսկոր կը տամ չալակդ։ Մսավաճառը դանակը գործի դրեց։

— Լաւ, ուղածդ ի՞նչ է, հարցրեց Գասպարը։

— Երեք քիլօ միս ու տասը ռուբլի ոչինչ գումար։

— Երեք քիլօ միս ու տասը ռուբլի՞, կրկնեց Գասպարը, դէ առա կովս տամ ձեզ ու պրծնեմ, էլի։

Մսավաճառը չպատասխանեց։ Նա ամէն օրուայ պէս շատ հանգիստ հագաւ արնոտ խալաթն ու սկսեց իր «գործը»։

Գիւղում Գասպարը շատերին պատմեց իր գլխին եկածը, բայց բոլորն էլ միաբերան նրան նոյն բանն էին ասում ու ծիծաղում.

— Դա ինչ նորութիւն է, Գասպար բիձա, լաւ է, որ գոնէ ոսկորն ու կաշին քեզ բաժին է հասել։

Նրանք ծիծաղում էին, իսկ Գասպարը մտքում հաշիւ էր անում, թէ քանի կով պիտի վաճառի, Թոռանը դաշնամուր գնելու համար։

Պ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

«Ոզնի»

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (39)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

———○———

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Պոլիս իր նոր բարեկամ Փիէրին ներկայ եղող հիւրերուն անունները կը յայտնէր, եւ դիմացը նստած Նաթաշային հետ հայեացքներ կը փոխանակէր։ Փիէր քիչ կը խօսէր կը դիտէր նոր դէմքերը եւ շատ կ'ուտէր։ Սկսելով երկու տեսակ ապուրներէն, որոնցմէ ընտրեց ա լա թօրթիւ խորտիկներէն մինչեւ սալամբիները (կաքաւ) ան ոչ մէկ տեսակէն հրաժարեցաւ եւ ոչ ալ գինիներու որեւէ տեսակը մերժեց, երբ ազնուականը սրբիչով փաթթուած սրուակէն զաղտնաբար կը լեցնէր արտասանելով «Դրէյ–Մադէրա» կամ «ունգարական» կամ «րէյնվէյն»։ Փիէր կոմսին մենագիրը կրող չորս բիւրեղեայ գաւաթներէն առաջին պատահածը վերցուցած կ'ըմպէր մեծ հաճոյքով։ Նաթաշան, որ անոր դէմն էր նստած, Պորիսը կը դիտէր այնպիսի հայեացքով մը, որով կը նային առ հասարակ տասներեքամեայ աղջիկները տղու մը վրայ, որու հետ հէնց քիչ մը առաջ առաջին անգամ համբուրուեր են եւ կը սիրեն զայն։ Նաթաշայի այդ հայեացքը երբեմն Փիէրին կ'ուղղէր, եւ ան այդ զուարճալի եւ եռուն աղջկան հայեացքին ազդեցութեան տակ ինք ալ խնդալ կ'ուզէր, ինչո՞ւ համար, չէր գիտեր։ Նիքոլա Սոնիայէն հեռու էր նստած, Ժիւլի Կարագինի քովը եւ նորէն ակամայ ծիծաղով մը բանի մը վրայ կը խօսէր անոր հետ։ Սոնիա կը ժպտէր, բայց խանդէն ինքզինքը կ'ուտէր, մերթ կը գունատուէր, մերթ կը կարմրնար եւ ամէն ջանք ի գործ կը դնէր լսելու Նիքոլայի եւ Ժիւլի խօսակցութիւնը։ Դաստիարակուհին անհանգստութեամբ չորս դին կը նայէր, կարծես դիմադրելու կը պատրաստուէր, եթէ մէկը երախաները վիրաւորելու փորձ մը ընէր։ Գերմանացի դաստիարակը կը ջանար միտքը պահել կերակուրներու, անուշեղէններու, պտուղներու եւ գինիներու տեսակները, որպէսզի մանրամասնութեամբ նկարագրէ Գերմանիա, իր ընտանիքին գրելիք նամակին մէջ, եւ սաստիկ կը վիրաւորուէր, որ ազնուականը իր սրբիչով փաթթուած սրուակով բոլորովին կ'անգիտանայ իր գոյութիւնը։ Գերմանացին կը խոժոռէր, կ'աշխատէր այնպիսի ձեւ մը առնել, որպէս թէ ինք այդ գինին խմել չի փափաքիր, սակայն կը վիրաւորուէր, որ ոչ մէկը չուզեր հասկնալ, որ գինին իրեն պէտք է ոչ թէ ծարաւը կամ խմելու ագահութիւնը յագեցնելու, այլ լոկ բարեխիղճ ուսումնասիրութեան համար։

Ժ Թ.

Սեղանին վրայ այր մարդոց խօսակցութիւնը երթալով կը տաքնար։ Գնդապետը կը պատմէր թէ պատերազմի յայտարարութեան հրովարտակը Փեթերսպուրկի մէջ արդէն լոյս տեսեր է եւ անկէ օրինակ մը այսօր ստացուեր է ընդհանուր հրամանատարի դեսպանի միջոցով եւ որ ինք աչքովը տեսեր եւ կարդացեր է։

— Եւ ինչո՞ւ համար մեզ Նափոլէոնի դէմ կռուի կը տանին, ըսաւ Շինշին, ան արդէն Աւստրիոյ գոռոզութիւնը կոտրեց. կը վախնամ, որ հիմա կարգը մերինը ըլլայ։

Գնդապետը, որ մարմնեղ, բարձրահասակ եւ գիւրագրգիռ անձ մըն էր, ջերմեռանդ ծառայող մը եւ մոլի հայրենասէր մը, Շինշինի խօսքերէն առնուեցաւ։

— Այն պատճառով, սըռիլը բարեկամըս, ըսաւ ան «ր»ի փոխարէն «ռ» եւ «ի»ի փոխարէն «ը» արտասանելով, այն պատճառով որովհետեւ կայսրը գիտէ այդ։ Այն հրովարտակին մէջ ըսեր է, որ չկըրնար անտարբերութեամբ դիտել Ռուսիոյ սպառնացող վտանգը, եւ որ Ռուսիոյ ապահովութիւնը, անոր արժանապատուութիւնը եւ դաշնագրութեանց սրբութիւնը, ըսաւ ան չես գիտեր ինչու առանձնապէս շեշտեց «դաշնագրութիւն» բառը, կարծես խնդրին էութիւնը աոր մէջն էր ամփոփուած։ Եւ իրեն յատուկ անսխալ եւ պաշտօնական յիշողութեամբ կրկնեց հրովարտակին ներածական խօսքերը. «Եւ փափաքը, կայսեր միակ եւ սեւեռուն նպատակը, Եւրոպայի մէջ խաղաղութիւնը հաստատ հիմերու վրայ վերականգնելն է. վճռեցինք այսօր մաս մը զօրք ղրկել արտասահման մեր մտադրութիւնը գլուխ բերելու համար»։ Ահա թէ ինչ պատճառով, սիրելի բարեկամս, եզրակացուց ան գաւաթ մը գինի խմելով եւ խրախուսանքի ակնկալութեամբ կոմսին նայելով։

— Ծանօ՞թ է ձեզ այս առակը. «Երիմա, Երիմա, աղէկ կ'ըլլար եթէ տունը նստէիր ու իլիկդ մանէիր», ըսաւ Շինշին, խոժոռելով եւ ժպտելով։ Սըլա նու ֆոնվիէն ա մէրվէյ, յոյսերնիս Սուվորովի վրայ էր, զայն ալ ջարդեցին, ա փլաթ ֆիւլթիւր, իսկ ո՞ւրկէ գտնենք հիմա Սուվարովներ, ժը վու դըմանտ էօն փէօ, անդադար ռուսերէնէ ֆրանսերէնի ցատկելով կը խօսէր ան։

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Ագնիւ Պըժեան եւ զաւակը Ժան Պըժեան, Պ. Համբեակ Կիւլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ղազարոս Կիւլեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կը խնդրեն Կիրակի 22 Նոյեմբեր յետ պատարագի Պուլ. Օտտոյի Հայոց Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց զաւկին, քրոջ, կնոջ, մօր, հարսին, հանգուցեալ

ԺԱՆԷԹ ԿԻՒԼԵԱՆԻ

(ծնեալ Պըժեան)

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Շառլ Խիստավերտեան, Տէր եւ Տիկին Անտրէ Խիստավերտեան, Տէր եւ Տիկին Միքայէլեան, Ժան-Փիէր, Ժան-Բլօտ, Ֆիլիփ Խիստավերտեան, Օր. Օր. Շանթալ եւ Փաթրիսիա Խիստավերտեան, Միշէլ եւ Էտմոն Միքայէլեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք մասնակից եղան իրենց սուգին՝

ՏԻԿԻՆ ԷԼԻԶԱՊԷԹ ԽԻՍՏԱՎԵՐՏԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Լիոնէն Պ. Հ. Թաղէոսեան 10 ֆրանք

Քլամարէն Պ. Ն. Քէփչեան 10 ֆր.:

ՇԻՐԻՄԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ողբացեալ

ՏԻԿԻՆ ԻՍԿՈՒՀԻ ՔԱՐՄԷՆ (Աւագեանի) մտերիմ բարեկամուհիները շիրիմի այցելութիւն մը կազմակերպած են Ուրբաթ (20 Նոյեմբեր) Նուվօ Սիմըթիէր-տը-Նէօյի, իր մահուան տարելիցին առթիւ:

Ժամադրութիւն Ուրբաթ առաւօտ Ժան Կուժոնի եկեղեցիին բակը, ժամը 9,30, ուրկէ մեկնում գերեզմանատուն, վարդապետի մը առաջնորդութեամբ:

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տիկին Տիգրանուհի Խուպէսէրեան մէկ տարեկան Յառաջ կը նուիրէ Պ. Անդրանիկ Արթինեանի, Օնթարիօ, Քանատա:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Անիէռ - Պուա Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացաւ Տէր եւ Տիկին Յ. Հիսայեանէն 30 ֆրանքի նուէրը, փոխանակ Տէր Մաշտոց քահանայ Ադամեանի (մահացած Պունէս Այրէս) եւ Պ. Պերճ Վիմեանի յիշատակին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Մշակութային Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 20 ֆր. Տէր եւ Տիկին Եփրեմ Տօնիկեանէ, Վարդինակ Ալթունեանի մահուան առթիւ: Տիկին Զապէլ Կարապետեանէ 20, Տէր եւ Տիկին Պասմաճեանէ 50: Մշակոյթի Տան շինութեան համար Փարիզէն Պ. Սեդրակ Մինասեանէ հազար ֆր., Ալֆորվիլի Հայ Մարզական Միութենէն նոյնպէս 100 ֆ.:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը իր եւ բոլոր անդամուհիներու կողմէ ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Տէր եւ Տիկին Յուսիկեանի իրենց մօր եւ կեսրոջ մահուան առթիւ:

Նոյնպէս վարչութիւնը ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ողբացեալ Պր. Զարդարեանի մահուան առթիւ այրի Տիկին Զարդարեանի եւ իր բոլոր պարագաներուն:

ԱՆՈՑՇԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ճերանեան Լեւոն (Վալանս) 200, Ճիէրճեան Մուշեղ (Մոնաքօ) 10.000, Մաթոսեան Ճիւան (Մարսէյլ) 300, Մակարեան (Մարսէյլ) 250, Մանուկեան (Ռոման) 200 Մելեան (Մարսէյլ) 300, Միքայէլեան (Ռոան) 150, Բժշկ. Միքայէլեան (Մարսէյլ) 200, Միսաքեան Մ. (Մարսէյլ 200, Յովհաննէսեան (Լիոն) 100, Յակոբեան Ժաք (Մարսէյլ) 100, Յակոբեան-Պէրպէրեան (Մարսէյլ) 1500, Օրիորդ Յակոբեան (Մարսէյլ) 250:

(Շար.)

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 28, ժամը 22էն մինչեւ լոյս

HOTEL GEORGE V

31, Avenue George V

ԳԵՂԵՑԻԿ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՆԱԻԱՍԱՐԴ պարախումբը — նուագախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 20 ֆր., ուսանողներու կէս գին

Սեղանները ապահովել՝ հեռաձայնելով 924-38-54

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի Շաւիլի եկեղեցին:

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Փօլատեանի նուիրատուութիւնները Մարսէյլի Մշակոյթի Տան (տես «Յառաջ»՝ Նոյեմբեր 15), ստանալ Պ. Յովհ. Հրաչեանէ (Մարսէյլ):

ՃԱՇ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 80ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Սարսէլ - Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 19,30ին, Առնուվիլի Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ կից սրահը:

Բանախօսութիւն:

Գեղարուեստական բաժին, պար, մասնակցութեամբ

Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ իր խումբով:

ՖԻԼՄԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպութեամբ Սերաստիոյ Դաւրայի Հայրենակցական Միութեան.

ՍԻՐՏԸ ԵՐԳՈՒՄ Է

գունաւոր հայախօս ժապաւէն

Դեկտ. 1, Երեքշաբթի ժամը 21ին::

Ֆիլմը կը ցուցադրուի ճիշդ ժամուն, Իսիի Ալհամպրայի սրահը (Մեթրօ Մեռի տ'Իսիէն 50 քայլ):

Մուտք 6 ֆրանք: Տոմսերը ապահովել Միութեան անդամներէն:

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 40ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 7 Մարտ 1971 կէսօրէ ետք ժամը 2,30ին: Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Իսիի Կապոյտ Խաչի տարեկան ճաշը Փետրուար 20ին:

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան Ցերեկոյթ-Պարահանդէսը 21 Մարտ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Արարատի ճակատամարտի աւանդական փառատօնին հանդիսութիւնը Կիրակի 29 Նոյեմբերին, կազմակերպուած Ֆրանս. բանակի նախկին Հայ Կամ. եւ Ռազմիկներու Բարեկ. Միութեան Կեդր. Վարչութեան կողմէ:

×

Խասյեան Սանուց Միութեան ընկերահամակրական ցերեկոյթը Կիրակի 13 Դեկտեմբեր ժամը 15-19: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 21ին:

×

«ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ»ը կը կազմակերպէ իր երկրորդ «ԿԱԼԱ» գեղարուեստական ցերեկոյթը Յունուար 17ին, ժամը 14,30ին, «Էքոլ Նորմալ»ի Քորթօ սրահին մէջ, 114 պիս, Պուլվար Մալզերպ: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտ. 12ին Շաբաթ գիշեր, Օթէլ Սփլանտիտի սրահներուն մէջ:

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի պարահանդէսը Դեկտեմբեր 5ին Շաբաթ երեկոյեան, Պրոնի օդակայանին մէջ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՐԱՄԸ

(մահուան յիսնամեակին առթիւ)

Հրատարակութիւն

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Լաթակազմ, 550 էջ

Կարելի է ԱՆՁԱՄԲ դիմել «Յառաջ»ի

ԳԻՆ՝ 25 ՖՐԱՆՔ

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՈՒՐԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 20, ԺԱՄԸ 21ԻՆ, ՍԱԼ ՍԷՆ-ԺՈՐԺԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Դատի Մարսէյլի Յանձնախումբին

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 28, ԺԱՄԸ 21ԻՆ, ՍԱԼ ՄՈԼԻԷՌ (Քէ տը Պոնտի)

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբի կողմէ, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. Վարչութեան,

Շաբաթ Նոյեմբեր 21, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

ՍՓԼԱՆՏԻՏԻ մէջ

ՌՏՆԱԳՆԴԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

NUIT DU FOOT

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Le Flore, Parc des Expositions

Կիրակի, Նոյեմբեր 22, ժամը 21էն մինչեւ լոյս գիշեր, կազմակերպութեամբ Սէնթ Էթիէնի Հայկական

Մարզական Միութեան

Նուագախումբ՝ ԿԱՐԻ ՊԵՊԵՐԵԱՆ

Կ'երգէ՝ ԱԼԻՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ

Հայկական երգեր եւ պարեր

Պիւֆէ

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Անիէռ - Պուա Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ընկերահամակրական հաւաքոյթ մը կը սարքէ բաժակ մը թէյի շուրջ, Դեկտ. 6ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը: Հասցէ՝ 1. Փլաս Օթէլ տը Վիլ:

Կը հրաւիրուին ընկեր - ընկերուհիները եւ համակիրներ:

ԱՅՑ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ

Իսիի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը կազմակերպած է այցելութիւն մը Մոնմորանսիի ծերանոցին Դեկտ. 6ին, գեղարուեստական բաժինով: Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ հեռաձայնելով Տիկին Սրապեանի 626-42-48, Տօնիկեանի 642.62.45, Յովսէփեանի 642-99-01:

Օթօքարը կը մեկնի ժամը 13,30ին, Փլաս Լէօն Պլումէն: Գին 10 ֆր.:

ԽՆՋՈՅՔ ԵՒ ՃԱՇ

Համախարբերդցիական Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի ընտանեկան խնջոյքը Դեկտեմբեր 6ին Կիրակի ժամը 14ին, Ֆապրըկուլ Հանրակառքի Ընկերութեան սրահին մէջ: Հայկ եւ եւրոպական պարեր: Գեղարուեստական բաժին:

Արձանագրուիլ Նոյեմբեր 25էն առաջ, Նշան Նաճարեանի մօտ՝ Քամփանեը Ռոզրէ Լէփէն տէ Պասթիտ, Սէնթ Անթուան:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները 21 Նոյեմբեր Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Ահարոնեան ակումբը: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն, որ ներկայ գտնուին այս կարեւոր ժողովին:

ՀՐԱՒԷՐ ԺՈՂՈՎԻ

Իզմիրի եւ շրջաններու Հայրենակցական Միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները 23 Նոյեմբեր երեկոյեան ժամը 8ին Ռեժան սրճարանին վերնայարկը, Մեթրօ Գատէ: Նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր:

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԱՒՍՏՐԻԱ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ԿԱՂԱՆԴԻ ԱՌԹԻՒ

Zell Am See

Մեկնում Դեկտ. 21 Թրէն տէ նէժով Կառ տը լ'Էսթէն, վերադարձ Յունուար 3 նոյն կայարանէն:

ՊՐԻՒՔԻ մէջ (Զել ամ Զէի մօտ), հովերէն պատսպարուած 758 մեթր: Բոլոր մարզական զբօսանքները՝ դահուկ, լիւժ, փաթինաժ, եւայլն:

Բնակութիւն լաւ պանդոկի մը մէջ, ճաշով միասին:

Մասնակցութիւն 485 ֆր. բոլոր ծախքերը մէջը:

Կանխավճար՝ 100 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին:

ԶԵԼ ԱՄ ԶԷ, Սալցպուրկի մէջ ձմեռնային մարզական հրաշալի կայան մը, գեղեցիկ լիճի մը եզերքը, պաշտպանուած սաստիկ ցուրտերէն բարձր լեռներուն շնորհիւ: Զուարճութեան վայրեր, սինեմա, պարահանդէս, սրճարան, ֆոլքլոբիք երեկոյթներ եւայլն:

Մասնակցութիւն՝ 525 ֆր.:

Կանխավճար՝ 100 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին:

Ծախքերուն մէջ են ճամբորդութեան գինը (Բ. կարգով) եւ բնակութիւնն ու ճաշը, բացի ճամբորդութեան ճաշերէն:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ

Ընդհ. Պատուիրակ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise - PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տարեկան Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 19 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
JEUDI 19 NOVEMBRE 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.969 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 46e ANNÉE — N° 11.969

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՇԱՐԼ ՏԸ ԿՕԼ

(1890–1970)

Դ.

1945 Հոկտ. 21ին հանրաքուէով կ'ընտրուի Սահմանադիր Ժողովը, որ միաձայնութեամբ կառավարութեան նախագահ կը նշանակէ զինքը: Ընտրութեանց մէջ Համայնավար կուսակցութիւնը կը առանայ հինգ միլիոն քուէ: Մորիս Թորէզ եւ չորս ուրիշ Համայնավարներ կը մտնեն կառավարութեան մէջ: Կը չահի նաեւ Պիտոյի կուսակցութիւնը: Կը կորսնցնեն արմատական – ընկերվարականները:

Բնականոն պայմաններ ստեղծուած ըլլալով, կուսակցութիւնները սկսած էին դեր կատարել Խորհրդարանին մէջ, ինչ որ կը նեղէր տը Կօլը, վարժուած առանձին գործելու:

1946 Յունուար 20ին զօրավարը յանկարծ ինքնաբերաբար կ'որոշէ գործէ քաշուիլ և Ազգ. Ժողովի Նախագահ – Ֆելիքս Կուէնի կը ղրկէ հրաժարականը, պատճառաբանելով որ Ֆրանսա ինքզինքը գտած ըլլալով, այլեւս պէտք չունի իրեն:

Առաջին Սահմանադիր Ժողովի մշակած Սահմանադրութիւնը կը մերժուի Մայիս 5ի հանրաքուէով: Երկրորդ Սահմանադիրի նոր մշակածը կ'ընդունուի 1946 Հոկտեմբերին եւ կը դառնայ Դ. Հանրապետութեան Սահմանադրութիւնը: Տը Կօլ խստիւ կը քննադատէ այս վերջինը:

Կառավարութենէն քաշուելէ ետք ծրագիրներ կ'որոճայ՝ այս անգամ Ֆրանսայի ներքին քաղաքականութեան մէջ դեր մը կատարելու համար: 1947 Ապրիլ 24ին կը հիմնէ կուսակցութիւն մը՝ Ռասանպլըման տիւ Փէօփլը Ֆրանսէ (Ռ. Փ. Ֆ.), որուն անդամներու թիւը մէկ ամսուան մէջ կը բարձրանայ 811.000ի: Նպատակն էր իրականացնել ազգային միութիւնը, կուսակցութիւններէն վեր: 1947 Հոկտ. 19-20ի Թաղապետական ընտրութեանց մէջ իր կազմակերպութիւնը ձայներու հարիւրին քառասունը շահած ըլլալով, տը Կօլ Հոկտ. 27ին Ազգ. Ժողովէն կը պահանջէ փոխել ընտրական օրէնքը, լուծել Խորհրդարանը եւ նոր ընտրութիւններ կատարել:

Իր կուսակցութիւնը 1951 Յունիս 17ի խորհրդարանական ընտրութեանց մէջ մեծամասնութիւն չի շահիր (118 երեսփոխան միայն): Սակայն կը շարունակէ դեր կատարել:

Կուսակցական հակամարտութիւնները պատճառ կը դառնան իրերայաջորդ նախարարական տագնապներու: Ռոպէր Շումանի, Ռընէ Փլէվէնի, Էտկար Ֆօրի, Անթուան Փինէյի եւայլն դահլիճները երկար կեանք չեն ունենար:

Իր կազմակերպութիւնը 1953 Ապրիլ 28 – Մայիս 3ի Թաղապետական ընտրութեանց մէջ ահռելի կորանցուցած ըլլալով, Մայիսին տը Կօլ ազատութիւն կուտայ 1951ին իր անունով ընտրուած երեսփոխաններուն եւ կը քաշուի Քոլոմպէ-լէ-տէօ-զ'էկլիզ, առանց լքելու քաղաքական կեանքը: Կը նուիրուի իր Յուշերը գրելու աշխատանքին: Միեւնոյն օրերուն կ'այցելէ ֆրանսական գաղթավայրերը:

1954ին հաշիւ վերջացած Հնդկաչինի պատերազմը, կը բռնկի Հիւսիսային Ափրիկէն: Ալժերիոյ պատերազմը խռովայոյզ վիճակ մը կը ստեղծէ Ֆրանսայի մէջ: Դէպքերը կը դահավիժեն: Իրարու յաջորդող կառավարութիւնները — նոյնիսկ ընկերվարական Կի Մոլէի դահլիճը (1956–57) — չեն կրնար լուծել ալժերական տագնապը:

Եղբայրասպան կռիւներու վախը կը ստիպէ Խորհրդարանը կրկին դիմելու Ֆրանսայի ազատարարի օգնութեան: Ֆըլիմլէնի դահլիճը կը հրաժարի 1958 Մայիս 27ին: Հանրապետութեան Նախագահ Ռընէ Քոթիի հրաւէրով տը Կօլ վերստին կը ստանձնէ իշխանութիւնը: Յունիս 1ին Ազգ. Ժողովը վստահութիւն կը յայտնէ իրեն:

Օգոստոս 20–28 շրջապտոյտ կը կատարէ Ափրիկէի մէջ, ուր գաղթավայրերու բնակչութեան կը խոստանայ ազատութիւն՝ համաձայն իր կազմած նոր Սահմանադրութեան, որ Սեպտ. 28ի հանրաքուէով կը վաւերացուի ձայներու 83 առ հարիւր համեմատութեամբ: Գաղթավայրերէն շատեր օգտուելով Սահմանադրութեան տրամադրութենէն, կը տիրանան անկախութեան: Համաձայն նոր Սահմանադրութեան, 1958 Դեկտ. 21ին տը Կօլ հանրաքուէով կ'ընտրուի Հանրապետութեան Նախագահ եօթը տարուան համար:

Ալժերիոյ խնդիրը շատ տաղտուկ պիտի պատճառէր իրեն: Մէկ կողմէ Ալժերիոյ կարգ մը զինուորական հրամանատարներուն ըմբոստացումը կեդրոնի իշխանութեան դէմ: Միւս կողմէ «Ֆրանսական Ալժերիոյ» կողմնակիցները տեղւոյն վրայ եւ Ֆրանսայի մէջ: Ահաբեկչական կազմակերպութիւն մը երկու անգամ կը փորձէ սպաննել զինքը: Անգամ մը իր գիւղի ճամբուն վրայ. յետոյ Փըթի Քլամարի մէջ (22 Օգոստ. 1962): Խռովայոյզ վիճակը կը ծանրանայ: Ի վերջոյ Ալժերիա 1962ին կը տիրանայ անկախութեան եւ երկիրը կը խաղաղի վերջապէս:

1965 Դեկտեմբեր 5ին երկրորդ անգամ Հանրապետութեան Նախագահ կ'ընտրուի եօթը տարուան համար: 1968 Մայիս-Յունիսին կը ծագին ուսանողական եւ բանուորական ծանօթ ցոյցերն ու գործադուլները, որոնք պահ մը լրջօրէն կը վրդովեն Ֆրանսայի ներքին խաղաղութիւնը: 1969ին տը Կօլ նոր հանրաքուէ մը կ'առաջարկէ երկրին երկու հարցերու մասին.— Ա) Բարձում Ծերակոյտի. Բ) Շրջանային ապակեդրոնացում: Չընդունուելու պարագային պիտի հրաժարէր եւ ընդմիշտ պիտի քաշուէր քաղաքական կեանքէ:

Հանրաքուէն տեղի ունեցաւ 1969 Ապրիլ 27ին եւ ծրագիրը մերժուեցաւ ձայներու 53,17 առ հարիւրով: Յաջորդ օրն իսկ զօրավարը Քոլոմպէ-լէ-տէօ-զ'էկլիզէն — ուր պիտի հաստատուէր վերջնապէս — ղրկեց իր հրաժարականը: Այնուհետեւ բոլորովին հեռու մնաց քաղաքական գործերէ: Իրլանտա եւ Սպանիա այցելեց ու շարունակեց գրել իր Յուշերը, բայց բոլորովին չաւարտած՝ անդարձ մեկնեցաւ այս անցաւոր աշխարհէն:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄՆԱՅՈՒՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Մամուլի տուած տեղեկութիւններէն կը պարզուի, որ Հիւսէյն 1968էն ի վեր գաղտնի հանդիպումներ ունեցած է իսրայելացի պետական դէմքերու հետ, Յորդանան – իսրայելեան առանձին համաձայնութիւն մը գոյացնելու համար:

Լոնտոնի մէջ է, որ Յորդանանի թագաւորը 1968ին ունեցած է իր առաջին խօսակցութիւնը Ա. Էպանի հետ: Միւսները տեղի ունեցած են Զուիցերիա, Իսրայէլի բացերը նաւու մը վրայ եւ, վերջապէս, վերջերս Աքապայի հիւսիսը, անապատի մէջ:

Հիւսէյն – Ալլոն խօսակցութիւնները ձախողած են Երուսաղէմի խնդրին պատճառով: Միւս կողմէ դիտել կը տրուի, թէ Հիւսէյն չի կրնար առանձին համաձայնագիր մը կնքել Թել Ավիվի հետ, նկատի առնելով որ իր դէմ կը ցցուին Պաղեստինցիներն ու արաբ մայրաքաղաքները: Ահա թէ ինչու Թել Ավիվ այժմ կը փորձէ խօսակցիլ նաեւ Գահիրէի հետ: Այս մասին արտայայտուած էր Տիկին Կոլտա Մէյր առջի օր Քնեսեթին առջեւ:

Ճակատներու վրայ հանդարտութիւնը կը շարունակուի, թէեւ պաղեստինցի արձակազէնները Լիբանանի սահմանէն կրկին ռմբակոծեցին իսրայելեան գիւղեր: Միւս կողմէ, կռիւները կը շարունակուին Յորդանանի հիւսիսը, Իրպիտի եւ Ժերաշի շրջաններուն մէջ, յորդանանեան ուժերու եւ Պաղեստինցիներու միջեւ: Ամման, ինչպէս դիտել կուտան դէտեր, օգտուելով Սուրիոյ մէջ ստեղծուած բարենպաստ վիճակէն (ծայրայեղ տարրերը չէզոքացուած են) կը փորձէ հաշուեյարդարի ենթարկել Սայքայի այն ուժերը, որոնք Յորդանան կը գտնուէին ժամանակէ մը ի վեր:

Յորդանանցիները թոյլ չեն տար նաեւ Պաղեստինցիներուն՝ օգտագործել Յորդանան – իսրայելեան սահմանը իրենց գործողութիւններուն համար:

Զօր. Ասսատ դեռ չէ կրցած կազմել նոր կառավարութիւնը: Զօրավարին հակառակորդները կ'աշխատին «պարապ» մը ստեղծել անոր շուրջ, որպէսզի այս վերջինը առանձնացուի եւ մնայ առանձին:

Գահիրէ անուղղակի կերպով զօրավիգ կեցաւ Զօր. Ասսատի: Արդարեւ, Սուտան – Լիբիա – Եգիպտոս դաշնակցութեան անունով Դամասկոս մեկնեցաւ Լիբիոյ առաջնորդը՝ Գնդ. Խատաֆի: Այս վերջինը Սուրիոյ ձայնասփիւռէն յայտարարեց, թէ երրեակ երկիրները, այսինքն Սուտան, Լիբիա եւ Եգիպտոս «Սուրիոյ կողքին են ներքին եւ արտաքին բոլոր հարցերուն մէջ»: «Սուրիան իր ճակատագրին չենք կրնար թողուլ»:

Քաղաքական դէտերու համաձայն, արաբ մայրաքաղաքները, ինչպէս նաեւ Ուաշինկթըն եւ Մոսկուա հաշտ աչքով կը դիտեն չափաւորականի մը իշխանութիւնը Դամասկոսի մէջ:

Գահիրէի մէջ Եգիպտոսի Արտաքին նախարարը յայտարարեց, թէ Խորհ. Միութիւնը պիտի կրկնապատկէ իր օժանդակութիւնը Եգիպտոսի:

Միւս կողմէ կը տեղեկացուի, թէ խորհրդային նաւերու օգտագործման համար մեծ նաւահանգիստ մը կը շինուի ներկայիս Մարսա Մաթրունի մէջ, Աղեքսանդրիոյ եւ Պենկազիի միջեւ: Մարսա Մաթրուն եգիպտական փոքր քաղաք մըն է, Միջերկրականի ափին:

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

Նոր մանրամասնութիւններ կը հայթայթուին ծովամրրիկին մասին որ, ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, մեծ աւերներ գործեց Արեւելեան Փաքիստանի ծովափնեայ շրջաններու մէջ:

Մինչեւ առջի օր երեք հարիւր հազար ցոյց կը տրուէր մեռեալներու թիւը: Այժմ, դժբախտաբար, կէս միլիոնի հասած է զոհերու թիւը եւ վախ կայ, որ դեռ աւելի եւս մեծ ըլլայ ան:

Այժմ կը ճշդուի, թէ ամերիկեան օդերեւոյթի կայաններ նշմարած են ծովամրրիկի մը կազմութիւնը Հնդկական ովկիանոսին մէջ, ծովափնեայ շրջաններէն հազար քիլոմեթր հեռու: Լուրը հաղորդուած է անմիջապէս Փաքիստանեան իշխանութիւններուն, որոնք, սակայն, հնարաւորութիւն չեն ունեցած կտրուկ եւ արագ միջոցներ ձեռք առնելու: Թերաճ երկրի մը պայմաններուն մէջ, կարելի չէր քանի մը օրուան մէջ պարպել գրեթէ Հայաստանի մեծութիւնը ունեցող շրջանի մը երեք միլիոն բնակչութիւնը:

Արդարեւ, ծովամրրիկը տարածուած է մօտաւորապէս 25.000 քառ. քիլոմեթր տարածութեան մը վրայ, որ, ինչպէս գրած էինք, չափէն աւելի խիտ բնակչութիւն ունեցող շրջան մըն է:

Մարդոց եւ կենդանիներու դիակները կը վխտան ծովեզերեայ վայրերու մէջ: Ընտանի կենդանիներու 80 առ հարիւրը կորսուած է, այսինքն մեռած եւ անհետացած, իսկ երկրագործութիւնը տարիներ շարունակ անկարելի պիտի ըլլայ վերստեղծել աւերուած շրջաններուն մէջ:

Օգնութեան աշխատանքներ կը կատարուին օրերէ ի վեր: Աշխարհի զանազան վայրերէն պետական եւ բարեսիրական մարմիններ եւ հաստատութիւններ սնունդ, դեղօրայք, բժիշկ, հիւանդապահ կը ղրկեն Արեւելեան Փաքիստան: Նկատի առնելով սակայն հաղորդակցութեան միջոցներու քանդումը՝ վախ կայ որ սովն ու համաճարակը, իրենց կարգին, մեծ թիւով զոհեր խլեն, լրացնելով ծովամրրիկին կէս ձգածը:

Ծովամրրիկ մը նշմարուած է այս անգամ Հարաւ. Վիէթնամի բացերը: Արագութիւնը՝ ժամը 80 քիլմ.:

Վերջին պահուն կ'իմացուէր, թէ քոլերայի դէպքեր արձանագրուած են աղէտեալ շրջաններուն մէջ: Համաճարակի մը վախը մեծ է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը՝ Հիթ, ընկերակցութեամբ Արտաքին Նախարար Սըր Ալեք Տըկլաս Հիւմի, Ուաշինկթըն պիտի այցելէ Դեկտեմբերի կիսուն: Յետադային՝ Օթաուա:

ԽՐՈՒՇՉԵՒ յայտարարեց, թէ իրեն վերագրուած «յուշերը» շինծու են: Խըրուշչեւի հերքումը լոյս տեսաւ խորհըրդային երեք թերթերու մէջ միաժամանակ, ինչ որ աննախընթաց երեւոյթ է խորհրդային իրականութեան մէջ: Ծանօթ է, որ ամերիկեան, անգլիական եւ ֆրանսական քանի մը թերթեր ի մօտոյ պիտի հրատարակեն Խրուշչեւի յուշերը: Պատասխանատուները կը պնդեն, որ Խըրուշչեւի վերագրուած յուշերը վաւերական են:

ԼՈՒՆԱ 17 խորհրդային այերանաւը Լուսին հասնելէ ետք փոքր սարք մը ձգեց մարած մոլորակին վրայ: Սարքը, որ առանց շարժավարի կառք անուանուած է, ինքնաշխատ ձեւով կը յառաջանայ եւ տեղեկութիւններ կը քաղէ Լուսնի մասին:

ԻԹՈՒԱԼԻ հրապարակը պաշտօնապէս վերածուեցաւ Շառլ տը Կօլ հրապարակի Երեքշաբթի օր, Նահանգապետին վաւերացումով: Ընդդիմութիւնները չեն պակսիր սակայն եւ ժողովուրդը դժգոհ է այս որոշումէն:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ իրիկուն ժամը 6ին Հալլէրէն մինչեւ Օփերա ցոյց մը կատարեցին Փարիզցիները, որոնք կը բողոքէին հանրային փոխադրութեանց միջոցներու անբաւարարութեան դէմ: Հասանական կը նկատուի որ ցոյցը քաղաքական բնոյթ ստանար, որովհետեւ կօշիկները կրնան մասնակցիլ: Ամէն պարագայի մէջ երթեւեկը որ արդէն դժուար է այդ ժամուն, բոլորովին կը խանգարուէր:

Cinquantenaire DU TRAITÉ DE SÈVRES

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք, հետզհետէ պիտի հրատարակենք Սեւրի Դաշնագրի յիսնամեակին հանդիսութեանց (Սեւրք էֆ Փարիզ) ելոյթները: Ստորեւ կիրակի օրուան հանդէսին նախագահ՝ Պ. Հրանտ Սամուէլեանի բացման ճառը:

Excellences, Mesdames et Messieurs,

Le Traité de Sèvres, dont nous commémorons aujourd'hui le Cinquantenaire, fut le dernier en date des Traités de Paix, qui furent conclus à la fin de la première guerre mondiale, entre les Alliés victorieux et les Puissances ennemies.

C'est le 10 Août 1920, qu'il fut signé entre les Alliés et la Turquie, dans la salle d'honneur de la manufacture nationale de céramique de Sèvres.

L'Arménie, enfin reconnue « de jure », était partie signataire aux côtés des Puissances Alliées et Associées.

En son nom c'est le grand écrivain Avédis Aharonian, président de la Délégation de la République Arménienne à la Conférence de la Paix, qui avait signé le Traité, dont six articles, de 88 à 93 concernaient l'Arménie.

Par l'article 88 « *La Turquie déclare reconnaître, comme l'ont déjà fait les Puissances Alliées, l'Arménie comme un Etat libre et indépendant* ».

et aux termes de l'article 89 :

« *La Turquie et l'Arménie, ainsi que les autres Hautes Parties Contractantes, convenaient de soumettre à l'arbitrage du Président des Etats Unis d'Amérique la détermination de la frontière entre la Turquie et l'Arménie dans les vilayets d'Erzeroum, Trébizonde, Van et Bitlis et d'accepter sa décision, ainsi que toutes dispositions qu'il pourrait prescrire relativement à l'accès de l'Arménie à la mer et relativement à la démilitarisation de tout territoire ottoman adjacent à la dite frontière* ».

Le 22 Novembre 1920, soit trois mois et demi plus tard et conformément aux dispositions de l'article 89, le Président des Etats Unis, Woodrow Wilson rendait sa sentance arbitrale, qui attribuait à l'Arménie la plus grande partie des vilayets de Van, d'Erzeroum et de Bitlis et une partie du vilayet de Trébizonde, pour assurer au nouvel Etat un accès à la mer.

L'Arménie pouvait dès lors légitimement penser, que l'heure de la justice, par elle attendue et espérée depuis si longtemps, avait enfin sonné.

Mais elle devait de nouveau être cruellement déçue dans son espérance.

Il y a donc 50 ans, que les Grandes Puissances Alliées, lors du règlement de la paix, consacraient solennellement, par un acte hautement politique, le droit de l'Arménie de devenir un Etat libre et indépendant, avec des frontières englobant une partie appréciable de son patrimoine national, plusieurs fois millénaire.

C'était le couronnement, l'aboutissement des sacrifices incalculables supportés des siècles durant par la nation arménienne sous le joug tyrannique des occupants étrangers. C'était le prix du sang d'un million et demi d'Arméniens massacrés par les Turcs en 1915, suivant un plan diabolique et des méthodes d'extermination sans précédent. Oui ! c'était le prix du sang versé par nos martyrs du premier génocide des temps modernes, et qui allait servir d'exemple à ceux, qui allaient suivre.

Et aussi par les 300.000 martyrs arméniens de 1894 à 1896, sous le règne du Sultan Rouge Abdul Hamid.

Par les 30.000 Arméniens massacrés en Cilicie en 1909, neuf mois après la proclamation de la Constitution Ottomane par les Jeunes Turcs.

Cette justice enfin promise à l'Arménie était aussi la contrepartie, la récompense du dévouement des Arméniens, de leur participation et des sacrifices par eux consentis à la cause des Alliés pendant la Grande Guerre et sur les champs de bataille.

Deux cent mille Arméniens avaient fait la guerre contre les Allemands dans les rangs de l'armée russe. Vingt-cinq mille volontaires arméniens avaient combattu sur le front du Caucase contre les armées turques. Cinq-mille autres volontaires s'étaient enrolés dans la Légion d'Orient — devenue Légion Arménienne — sous le drapeau français, abstraction faite des centaines de volontaires arméniens, qui dès la proclamation de la guerre, s'étaient empressés de rejoindre l'armée française du front allemand, ainsi que des dizaines de milliers de soldats arméniens de l'armée américaine.

Ainsi, le Traité de Sèvres rendait-il justice aux Arméniens, non seulement pour leur martyre, mais aussi pour les services, qu'ils avaient rendus à la cause de l'humanité.

Lors de la signature du Traité de Sèvres, les Arméniens ont pu donc oublier pour un moment les souffrances endurées, croire qu'elles appartenaient désormais au passé, puisqu'une ère nouvelle allait s'ouvrir devant eux. La République Arménienne, créée le 28 Mais 1918 voyait s'élargir ses frontières exigües, englobant les territoires ancestraux de l'autre côté des frontières. Nous étions soulagés.

Mais hélas ! le Traité de Sèvres ne fut pas ratifié par ceux-là mêmes, qui l'avaient signé. Les événements survenus en Arménie à peine quelques mois après sa conclusion, devaient être fatals pour notre pays, qui, encore une fois fut partagé entre nos voisins du nord et du sud. La République Arménienne du Caucase devint soviétique, tandis que l'Arménie occidentale, vidée complètement de ses populations arméniennes, fut annexée à la Turquie.

La Société des Nations, dès les premiers jours de sa création, manifesta de son impuissance en refusant de venir en aide aux Arméniens, lorsque leur pays fut attaqué par les Turcs, en Septembre 1920.

Les Grandes Puissances renièrent toutes leurs promesses prodiguées à notre peuple, pendant les heures pénibles de la grande guerre.

Les Arméniens furent dispersés encore une fois aux quatre vents. Abandonnant leur patrie et leurs foyers, ils furent contraint de se réfugier sur le territoire des pays hospitaliers du Proche-Orient, de l'Europe — en premier lieu de France — et des Amériques.

Winston Churchill dans ses Mémoires de la première guerre intitulés « La crise mondiale » publiés en 1929, Tome 5 page 407, parlant de la question arménienne écrivait :

« *Le moment semblait maintenant venu, où les Arméniens allaient recevoir justice et leur droit de vivre en paix dans le foyer de leur race. Ceux qui avaient été leurs persécuteurs et leurs tyrans étaient abattus par la guerre ou la révolution. Les grandes puissances triomphantes étaient leurs alliées et allaient assurer, que justice soit faite.*

« *Il paraissait vraiment inconcevable que les cinq grandes ne soient pas en état de faire exécuter leur volonté. Et pourtant c'est ce qui arriva. Car lorsque les vainqueurs à la Conférence de Paris, en arrivèrent à la Question Arménienne, leur unité était dissoute, leurs armées démobilisées et leurs résolutions n'avaient pas plus de poids que des mots vides* ».

En ce jour solennel de la célébration du Cinquantième anniversaire de la signature du Traité de Sèvres, tous les Arméniens, unanimes, revendiquent l'exécution de ses dispositions, surtout de celles concernant nos territoires ancestraux, reconnus par les Alliés comme appartenant légitimement aux Arméniens et délimités par le Président des Etats Unis.

Le Traité de Sèvres constitue une reconnaissance de dette imprescriptible, qui doit être règlée tôt ou tard. Le règlement de la Question Arménienne dans le cadre de ce Traité sera l'accomplissement d'un acte de justice, qui servira à la consolidation de la paix dans le Proche-Orient.

Nous réitérons notre serment de rester fidèle à notre Cause et de poursuivre sa défense par tous les moyens possibles, jusqu'à son règlement.

La Question Arménienne reste toujours pendante, même si d'aucuns feignent de l'oublier et qui ne trouvera sa solution, que le jour où nos territoires irrédimés seront restitués au peuple arménien.

Alors, et alors seulement, justice nous sera rendue.

H. SAMUELIAN

×

En ma qualité de président de séance, je remercie de tout cœur Mr. Gabriel Marcel, membre de l'Institut, d'avoir bien voulu accepter la présidence du Comité d'Honneur constitué à l'occasion de cette commémoration, ainsi que les membres de ce Comité pour leur manifestation de sympathie au peuple arménien et à sa Cause nationale.

Je remercie également les orateurs, qui vont successivement exposer les différents aspects du Traité de Sèvres.

Et j'ai l'honneur de céder, sans plus tarder, la parole et la présidence à Monsieur Gabriel Marcel.

ԷԹՈՒԱԼԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԷՆ ՏԸ ԿՕԼ ՀՐԱՊԱՐԱԿ

—o—

Փարիզի Թաղապետական Խորհուրդի միաձայնութեամբ եւ աճապարանքով տրուած որոշումը, նոյն միաձայնութիւնը պիտի չգտնէ անշուշտ բոլոր Փարիզցիներու սրտին մէջ: Նոյնիսկ անոնք որոնք միայն յարգանք ունին հանդէպ Զօր. տը Կօլի չեն համակերպիր այս փոփոխութեան: Էթուալի հրապարակը հաւանաբար սխալ ընտրութիւն մըն է եւ ի վերջոյ կրնայ սպասուածին հակառակ արդիւնքը տալ:

Օռոռի թղթակիցը արձագանգ կը հանդիսանայ կարգ մը անցորդներու վերապահութեան. ոմանք կ'ըսեն.— «Անշուշտ արժանի էր, բայց կարելի էր ուրիշ հրապարակ մը կամ ուրիշ պողոտայ մը ընտրել», ուրիշներ՝ «Դժուար պիտի ըլլայ այլեւս չխօսիլ Էթուալի Յաղթական կամարին մասին», «Առաջ Քոնքորտէն էթուալ կ'երթայինք, հիմա՞»: Կան ալ որ բնաւ համաձայն չեն ու կ'ըսեն.— «Էթուալը շատ կապուած է Անծանօթ Զինուորին, որպէսզի վերածուի տը Կօլ հրապարակի: Եթէ անունը փոխել անհրաժեշտ էր, Քլեմանսոյի անունն է որ պէտք է դրուէր»:

Արդարեւ Էթուալի հրապարակը իր կա-

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Բայց, էֆէնտիս, ըսաւ, այնպիսի բաներ լսեցինք քիչ մը առաջ, շուարեր մնացեր եմ ու չեմ գիտեր թէ ինչ դիրք պէտք է բռնեմ:

— Ի՞նչ կայ, ի՞նչ լսեցիք, գոչեց Շաւարշ այս անգամ դէպի վաճառականը դառնալով, կարգ մը սուտ պատմութիւններ, ուրիշ ոչինչ... յետոյ այդ բոլոր բռուածներուն մէջ բան մը չկայ որ կարենայ զիս դատապարտելի ցոյց տալ:

— Բայց Տապան էֆէնտիի բանդնե՞րը, գիտել տուաւ Մարտիկ էֆէնտի, որ ալ չէր կրնար համբերել այսքան անպատկառութեան:

— Տապան էֆէնտիի բանդները միայն իրենք իրենք կը դատապարտեն ու կը մատնեն, պատասխանեց Շաւարշ, ուրիշ ոչինչ... Տապանը ես կը ճանչնայի իբրեւ մեծահարուստ եգիպտացի մը... բայց կ'երեւայ որ այնպէս չէ եղեր: Կը ցաւիմ որ խաբուեր եմ... Վահան էֆէնտին զայն ինձմէ աղէկ կը ճանչնայ, քանի որ միասին բանտ ալ պառկեր են... ես բոլոր ատոնց մէջ զոհ մըն եմ եւ ոչ ուրիշ բան... ճշմարտութիւնը երեւան պիտի հանեմ եւ այն ատեն ամէն բան պիտի հասկցուի:

Խօսքերու այս տարափը որեւէ ազդեցութիւն չգործեց ներկաներուն վրայ:

Շաւարշ կրկին դէպի վաճառականը դարձաւ եւ ըսաւ.

— Դո՞ւք ալ այս ծուղակը լարողներուն մասնակիցն էք:

— Դեռ մինչեւ հիմա լարուած ծուղակ մը չեմ տեսներ, պատասխանեց վաճառականը:

— Ոչ ալ ինծի դէմ եղած նախատի՞նքները կը լսէք...

— Նախատինք ալ չեղաւ, պատասխանեց վաճառականը պաղարիւնով, այլ միմիայն ծանր յայտնութիւններ... բացեցաւ թէ դուք ազարակ չունիք եւ թէ Տապան ալ նիւթական կարողութիւն չունի եւ թէ այդ սակարկութիւնը խաղ մըն էր: Ահա եղած յայտնութիւնները. հիմա ատոր ի՞նչ բացատրութիւն պիտի տաս:

— Ամէն բան պիտի բացատրեմ քեզի, բայց միմիայն քեզի, առանձնապէս:

— Քանի որ ամբաստանութիւնդ հրապարակաւ եղաւ, լաւագոյն է որ բացատրութիւնն ալ հրապարակով տաս, պատասխանեց Բարսեղ էֆէնտի:

— Ոչ, պնդեց միւսը, այս իրիկուն կամ վաղը առտու, երբոր ուզէք, առանձին կը բացատրեմ ամէն բան եւ դուք ալ կը համոզուիք թէ բոլոր այս էնթրիկներուն տակ ինչ անխոստովանելի հաշիւներ կան: Մնաք բարով առայժմ:

Շաւարշ կրկին փորձեց դուրս ելլել եւ Վահան ճամբան դարձեալ գոցեց ըսելով.

— Դեռ խօսքս չաւարտեցի, սպասեցէք, որ նոր յայտնութիւններ լսէք:

— Պէտք չունիմ ձեր յայտնութիւններուն:

— Ընդհակառակն, պէտք ունիք, քանի որ ամէնքն ալ ձեզի կը վերաբերին:

— Պառաւի բամբասանքներ լսելու ժամանակ չունիմ... ես ձեզի հետ պիտի վարուիմ իմ գիտցած կերպովս:

— Ի՞նչ է այդ կերպը արդեօք, հարցուց Վահան հեգնօրէն:

— Պատուաւոր մարդոց կերպը, գոչեց Շաւարշ խրոխտաբար:

Յետոյ, դէպի վաճառականը դառնալով աւելցուց.

— Ըսէք այս պարոնին որ ճամբաս չխափանէ:

Ներկաները արդէն իսկ պէտք եղածէն աւելի լուսաբանուած էին եւ ամէնքն ալ դժնդակ տպաւորութիւն մը կը կրէին այս տեսարանին երկարաձգումէն:

— Թոյլ տուէք որ երթայ, ըսաւ վաճակը Վահանին:

Վահան ուզեց ընդդիմանալ, բայց Ն. պէյ եւ Աշոտ միջամտեցին ու մէկ կողմ քաշեցին երիտասարդը:

Շաւարշ օդուտ քաղեց ասկէ եւ ինքզինք դուրս նետեց դրասենեակէն:

Վաճառականը լայն շունչ մը առաւ:

— Օ՜ֆ, գոչեց, կորսուեցաւ վերջապէս:

Բարսեղ էֆէնտի կը վախնար որ վէճը երկարելով կրնար ծայրայեղութեան տարուիլ ու ցաւալի միջադէպերու տեղի տալ:

Վահան սակայն գոհ չէր:

— Պէտք չէր որ երթար առանց իր դիմակը բոլորովին վար առնելու, գոչեց:

— Կարծեմ բաւականէն աւելի առնուեցաւ, գիտել տուաւ Մարտիկ էֆէնտի:

— Հիմա նստինք եւ հանդարտօրէն խօսինք, ըսաւ վաճառականը, բոլոր ասոնք շատ խառնաշփոթ կը թուին ինծի եւ կ'ուզեմ որ լաւ մը լուսաբանուիմ:

— Բարեբախտաբար ձեզ լուսաբանելու բոլոր միջոցները ունինք այստեղ, պատասխանեց Վահան, նախ՝ կը խնդրեմ մեր Աշոտ բարեկամէն որ հաճի Շաւարշի մասին իր գիտցածները պատմել:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(261 – Շար.)

մարով, ամէնէն նշանաւորն է Փարիզի եւ օտարին համար խորհրդանիշը՝ մայրաքաղաքին:

Ժամանակին հոն էր Շայոյի բլուրը: Կը նօթէի ծրագրով է որ հաւասարեցուեցաւ, դար մը ետք, 1762էն 1774: Արդէն ծրագիր կար հոն պատկառելի արձան մը բարձրացնել որ պսակումն ըլլար փառքի այդ ճամբուն: 1758ին ճարտարապետ՝ Թիպար տը Շամուսթ կ'առաջարկէ փիղ մը կառուցել վրան՝ Թաղաւորը: Բարեբախտաբար չիրագործուիր:

1792ին, հրապարակը մարդավետնի վերածուած է բայց միշտ արձան մը կը փնտռուի. 1798ին, մրցում մը կը կազմակերպուի: 13 ծրագիրներ ներկայացուած են, բոլորն ալ կը մերժուին: Տարիները կ'անցնին: Հանրապետութիւնը կը մեռնի: Կայսրութիւնը կը ծնի եւ 1806ին, փրուսիացիք կը ճզմուին Իէնայի մէջ: կայսերական բանակներու փառքին համար, Նափոլէոն կ'որոշէ արձան մը բարձրացնել հոն ուր է հիմա էթուալի պատուարը: Պահ մը կը մտածուի նորէն փիղին մասին, բայց ի վերջոյ Շալկրէնի Յաղթական Կամարի ծրագիրն է որ Նափոլէոնի հաւանութիւնը կը ստանայ: 1806 Օգոստ. 15ին կը սկսին աշխատանքները: Բայց երբ 1810ին Նափոլէոն կ'ամուսնանայ Մարի-Լուիզի հետ, կամարին ոտքերը հազիւ հողէն սկսած են դուրս ելլել: Յաղթական Կամարը կը լրանայ միայն 1836ին, Լուի-Ֆիլիփի օրով, ճիշդ ատենին, որպէսզի 1840ին Նափոլէոնի աճիւնները տակէն անցնին:

Ներկայ վիճակը եւ անունը տրուած են 1863 Մայիս 23ին: 1868ին հրապարակը վերջացած է, եօթը պողոտաները ճեղքուած են (ներկայիս՝ 12): Եթէ 19րդ դարը հրապարակին տուաւ իր ներկայ դիմագիծը, 20րդ դարն է որ զայն պիտի նուիրագործէ եւ տայ անոր հայրենասիրական բնոյթ: Սկիզբը Յաղթական Կամարը ուրիշ արձաններու նման արձան մըն էր, բայց 1919 Յուլիս 14ին, իր դերը կ'ունենայ Յաղթանակի առաջին տողանցքով եւ 1920 Նոյեմբեր 11ին, զինադադարի Բ. տարեդարձին առթիւ, անծանօթ զինուորի մը մարմինը հանդիսաւորապէս կը թաղուի հոն:

Անկէ ի վեր Յաղթական Կամարը յիշատակի արարողութեանց աւանդական վայրն է: Հոն է որ Ֆոշի մարմինը (1929 Մարտ), Ժոֆրինը (1931 Յունուար), Լըքլէրի (1947) եւ Տըլաթր տը Թասինիի (1952) արժանացան Փարիզցիներու յարգանքին:

ՊԱՊԻՆ ՆԱՄԱԿԸ ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ

ԽՄԲ. — Կարդինալ Աղաճանեանի հրաժարման առթիւ *Փոփականտա Ֆիտէի* նախագահութենէն, Պօղոս Զ. հետեւեալ ինքնագիր նամակը ուղղած էր հայ մեծանուն ծիրանաւորին:

Վսեմաշուք Տէր,

Ձեր պատասխանատուութեան գիտակցութեան պատիւ կը բերէ այն աղնիւ արարքը (ժէսթը), որով ուզեցիք մեր արամադրութեան յանձնել Ժողովուրդներու Աւետարանացման Սուրբ Ժողովքի նախագահի պաշտօնը, որուն կոչած էր Ձեզ Մեր նախորդաց Ձեր վրայ վստահութիւնը. վստահութիւն՝ նորոգուած մեր կողմէ ալ, այնպիսի գնահատանքով ու բարեացակամութեամբ, որ Ձեզի ծանօթ է:

Մենք նկատի առինք լիուլի գիտակցութեամբ, պատճառները որ Ձեզ թելադրած են այս հրաժարումը, եւ որոնց վրայ դուք անշուշտ լաւ մտածած էք, եւ Մենք Ձեր առողջական վիճակը միայն նկատի առած, մեծ ցաւով է որ որոշեցինք ընդունիլ Ձեր թախանձագին խնդրանքը:

Այն պահուն երբ դուք այնքան վեհանձնօրէն կը բաժնուիք Ձեր առօրեայ աշխատանքի ասպարէզէն, Մեր սիրտը չի կրնար անտարբեր մնալ եւ փախցնել պատեհ առիթը, Ձեզ հասցնելու դրաւականը մեր անկեղծ եւ ջերմագին շնորհակալութեան: Պարզապէս գնահատանքը չէ եւ երկարամեայ գործը որ Մեզ կը զօդէ Ձեր սիրելի անձին, այլ նաեւ ու մանաւանդ ճանաչումն է Ձեր գործունէութեան ի սպաս Առաքելական Աթոռին. գործունէութիւն մը կատարուած լուսամիտ փորձառութեամբ եւ իմաստութեամբ մը հաւասար աշխատանքի Ձեր եռանդին, որոնց շնորհիւ արժանացեր էք, մերիններին հետ միասին, երախտագիտութեանը բոլոր անոնց որոնց սրտին մէջ տեղ կը գրաւեն Կաթողիկէ Առաքելութիւնները:

Այս վերջերս, խորին փոփոխութիւններ ու ծանրակշիռ դէպքեր իրարու յաջորդեցին աշխարհիս վրայ, որոնք չխնայեցին այն երկրամասերը, ուր Եկեղեցին լծուած է իր առաքելական կոչումին: Եթէ այսօր մենք կը հրճուինք ի տես օրէ օր չեչտուող եւ գործունեայ քրիստոնէական ներկայութեան այդ երկրամասերուն մէջ, եթէ կը հիանանք ի տես յարաճուն կենսունակութեան միսիոնարական ձեռնարկներու, անիկա մեծ մասով կը պարտինք մեր այնքան արժանաւոր ժողովուրդներու Աւետարանեցման Սուրբ Ժողովքի արդիւնաւէտութեան եւ իմաստուն ղեկավարութեան: Եւ եթէ այսօր այս Սուրբ Ժողովքը, նոր ոգիով մը կ'ընդառաջէ բազմաթիւ ու դժուարին պարտականութիւններու որոնք կը ծանրանան Եկեղեցւոյ միսիոնարական գործունէութեան վրայ, Վատիկան Բ.ի այս յետժողովեան շրջանին, կը պարտինք մասնաւորաբար այն անձին հեռատեսութեան որ մինչեւ այսօր վարեց անոր ճակատագիրը: Հաճելի է Մեզի չեչտել ասիկա, գիտնալով հանդերձ որ մեծապէս փորձի կ'ենթարկենք Ձեր ծանօթ համեստութիւնը:

Այսքան բեղնաւորութիւն, ուռճացած Ձեր եռանդին շնորհիւ, ցոյց կուտայ թէ որքան օրհնուած է Աստուծմէ իր հաւատարիմ եւ բարի ծառային վաստակը:
Եւ մենք բոլոր սրտով կը մաղթենք որ այս ջանքերը, ապագային համար դառնան անհատնում աղբիւր մխիթարութեան եւ սուրբ հրճուանքի:

Այն յոյսով, Վսեմաշուք Տէր, որ թէեւ զերծ այլեւս այնքան ծանր պատասխանատուութիւններու բեռէն, պիտի ուզէք շարունակել Մեզի օժանդակել Ձեր իմաստութեամբ եւ թանկագին փորձառութեամբ, կը խնդրենք Աստուծմէ որ Ձեզի Փիզիքական նոր ուժ մը պարգեւելով, Ձեզ տակաւին երկար ատեն պահէ Եկեղեցւոյ բարիքին համար:

Եւ իբր գրաւական մեր բարեհաճութեան, Ձեզի կուտանք մեր Առաքելական օրհնութիւնը:

ՊՕՂՈՍ Զ.

Վատիկան, 19 Հոկտեմբեր 1970

Թարգմանութիւնը կատարուած է 30 Հոկտեմբերի Ֆրանսերէն Օսերվաթորէ Ռոմանոյէն:

ՌՈՒԼԹ ՏԻԶՆԻ
ԱՇԽԱՐՀԻ ՈՒՐԱԽ ԿԱԽԱՐԴԸ

Ամերիկացի այս հանրածանօթ անձը ծնած է Շիքակօ, 1901 Դեկտեմբեր 5ին, իրլանտացի եւ գերմանացի ծնողքէ: Շատ աղքատ ըլլալով, դպրոց յաճախելէ առաջ կը զբաղի լրագրավաճառութեամբ: Պատերազմի աւարտին կը յաճախէ Արուեստից Ակադեմիա, ուր եօթը տարի մնալէ ետք կը պատրաստէ շարժուն գծագրութեանց իր առաջին ժապաւէնը 1921ին, որ կը կոչուէր «Նկարագիր». ասիկա պատմութիւնն է աղջկան մը, որ կը դեգերի իր երեւակայութեան աշխարհին մէջ:

Տիզնի 1927ին ստեղծեց իր նշանաւոր «Միքի Մաուսը», մուկը, որ կը յաղթէ բոլոր թշնամիներուն: Ասոր նկարագիրը քաղած էր երգէ մը, զոր կ'երգէր երբ փոքր էր: Կ'ըսուի թէ այս մկնիկը ընկերակցած է իրեն իր փոքր հիւղակը, որուն շարժումներուն կը հետեւէր ուշի ուշով: Այս մկնիկն էր, որ յետագային կը դառնայ պարզ մարդու խորհրդանիշը եւ ասոր շնորհիւ Տիզնի 1931ին կը ստանայ շարժանկարի իր առաջին Օսքարը:

Քիչ ետք ան կատարելագործեց իր ժապաւէնները եւ, 1938ին, յաջողեցաւ պատրաստել 85 վայրկեան տեւող երկար ժապաւէն մը: 1940ին ներկայացուց «Ֆանթազիա»ն, ուր փորձեց երաժշտութիւնը պատկերացնել գծախաղերով:

1955ին իրագործեց իր տարիներու երազը՝ «Տիզնի քաղաքը», 160 միլիոն տարածութեամբ սքանչայոյզ քաղաք մը գիւղի մը կողքին, Քալիֆորնիոյ մէջ:

Քաղաքը կը բաղկանայ նշանաւոր ճամբէ մը՝ Միացեալ Նահանգներ փողոց անունով: Ճամբան կ'երկարի չորս ուղղութիւններով. առաջինը՝ կը տանի դէպի երազներու, երկրորդը՝ դէպի արկածախնդրութեանց քաղաքը, որ կը պարփակէ բազմաթիւ գետեր, որոնց մէջ կը տեսնուին կերպընկալ կենդանիներ (շարժուն), երրորդը՝ ուրախութեան քաղաքը եւ, վերջապէս, ապագայի քաղաքը, որուն փողոցները կը կրեն Տիզնիի հերոսներու անունները, օրինակ Միքիյի ճամբայ, Տոնալտ Տըքի փողոց եւայլն:

Այս քաղաքը կը նկատուի զբօսաշրջիկութեան անուանի վայր: Շինութիւնը արժած է 500 միլիոն տոլար. հոն կ'աշխատին 500 պաշտօնեաներ. ցարդ 65 միլիոն զբօսաշրջիկ այցելած է:

Յիսուն տարեկանին սկսաւ պատմական ժապաւէններ պատրաստել, իսկ 60ին՝ պատկերասփիւռի յայտագիրներ:

Ռուլթ Տիզնի մեռաւ 1966ին:

Ք.

ՅԵՏՄԻՋՕՐԷԻ ՔՈՒՆԸ

Տաք երկիրներու մէջ յետմիջօրէի քունը պարտաւորիչ է: Պարտաւորիչ է նաեւ, ընդհանրապէս ամէն անոնց համար, որոնք իրենց գործին բերումով ստիպուած են շատ կանուխ արթննալ կամ լծուած են անկանոն աշխատանքի: Այդպիսիներուն համար ասիկա կը դառնայ բնախօսական անհրաժեշտութիւն:

Մարսողական տեսակէտով, յետմիջօրէի քունը շատերու համար կը խաղայ բարերար դեր, իսկ կան ուրիշներ, որոնց մօտ կը դժուարանայ մարսողութիւնը, երբ կէսօրուան ճաշերէն ետք կ'երկրնին քնանալու եւ հանգստանալու համար: Այս վերջինները յաճախ կը կարծեն, թէ անմարսողութեան պատճառը յետմիջօրէի հանգիստն է, երբ կրնայ ըլլալ, որ ուրիշ պատճառներ դեր կատարեն այդ ուղղութեամբ: Այս պարագային հաստատումը կը մնայ բժիշկին եւ ենթակային փորձառութեան:

Յետմիջօրէի քունը, ամէն պարագայի տակ յանձնարարելի չէ անոնց, որոնք կէսօրէ ետք քնանալով չեն կրնար գիշերը քնանալ:

Մայրերը, թէ իրենց հանգիստին և թէ իրենց փոքր զաւակներուն առողջութեան համար, պէտք է անպատճառ քնացնեն իրենց երախաները յետմիջօրէներուն: Քնացնեն կէսօրուան ճաշերէն անմիջապէս ետք, մէկէն մինչեւ երկու ժամով եւ շատ աւելիով, եթէ մանուկները շատ փոքր են: Պէտք է գիտնալ, որ փոքրիկները մինչեւ գիշերուան քունի ժամը դուլ ու դադար պիտի չունենան, պիտի վազվզեն, ցատկոտեն եւ յոգնին: Այս նախատեսութեամբ ալ, յետմիջօրէի քունը պիտի ծառայէ աւելի ուժ ամբարելու իրենց փոքր մարմիններուն մէջ եւ կանոնաւորելու, միւս կողմէ, իրենց ջղային դրութեան գործունէութիւնը: Մայրերն ալ, այս պարագային, պիտի ունենան հանգստութեան քանի մը ժամեր, որոնց այնքան պէտք ունին անոնք, ամէնօրեայ յոգնութեան տոկալու համար:

Յետմիջօրէի քունը այնքան կազդուրիչ է, որ այդ վարժութիւնը ունեցողները հիւանդագին վիճակ մը կ'ունենան, եթէ չկարողանան հանգստանալ կէսօրուան ճաշերէն ետք:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (40)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Մենք պէտք է մինչեւ մեր արեան վերջին կաթիլը կռուինք, ըսաւ ան սեղանին զարնելով եւ մեռնիլ մեր կայսեր համար եւ այն ատեն ամէն բան աղէկ կ'ըլլայ: Իսկ որքան հնարաւոր է (ան առանձնապէս երկարացուց «հնարաւոր» բառը) որքան հնարաւոր է քիչ կշտամբել, վերջացուց ան նորէն կոմսին դառնալով: Այսպէս կը խորհինք հին հիւսարներս, ահա բոլորը, իսկ դո՞ւք ինչպէս կը խորհիք երիտասարդ հիւսար, աւելցուց խօսքը ուղղելով Նիքոլային, որ լսելով խօսակցութեան պատերազմին շուրջ դառնալը, թողեր էր իր խօսակիցը եւ աչք ու ականջ կտրած խօսակցութեան կը հետեւէր:

— Կատարելապէս համաձայն եմ ձեզի, պատասխանեց Նիքոլա կրակ կտրած, պնակը հրեց, գաւաթները վերցուց եւ կրկին տեղը դրաւ այնպիսի շարժումով մը, որ կարծես արդէն իսկ մեծ վտանգի մը ենթակայ կ'ըլլար: Ես ամբողջ հոգւով համոզուած եմ որ Ռուսերը կամ պիտի մեռնին եւ կամ պիտի յաղթեն, ըսաւ ան եւ ուրիշներու պէս ինք եւս զգաց, որ իր խօսքերը ներկայ պարագային չափազանց բարձր ու փքուն էին ուստի եւ անյարմար:

— Սքանչելի՛ է, ինչ որ դուք կ'ըսէք, բացագանչեց Ժիւլ, որ անոր քով նստած էր:

Սոնիա ամբողջ մարմնով սարսռաց, եւ մինչեւ ականջները, ականջներուն ետեւը մինչեւ ծոծրակը շիկնեցաւ:

Փիէր ականջ կը դնէր գնդապետին խօսքերուն եւ կ'երերցնէր գլուխը ի նշան համաձայնութեան:

— Ա՛յ այդ սքանչելի է, ըսաւ ան:

— Ճշմարիտ հիւսար է, գոչեց գնդապետը զարնելով սեղանին:

— Ի՞նչ բանի վրայ այդպէս կ'աղմըկէք, սեղանին միւս ծայրէն լսուեցաւ յանկարծ Մարիա Տիմիտրիեւնայի թաւ ձայնը: Ինչո՞ւ այդպէս սեղանին կը զարնես, դարձաւ եւ ըսաւ հիւսարին, որո՞ւ դէմ այդպէս կը տաքնաս, երեւի դիմացդ Ֆրանսացիներ կը տեսնես:

— Ես ճշմարտութիւնը կ'ըսեմ, ըսաւ ժպտելով հիւսարը:

— Պատերազմի մասին է, գոչաց կոմսը սեղանին մէկ ծայրէն միւսը, չէ՞ որ զաւակս ալ կ'երթայ, զաւակս:

— Իսկ իմ չորս տղաքներս ալ բանակն են, բայց ես չեմ ցաւիր: Ամէն բան Աստուծոյ կամքէն կախում ունի. անկողնի մէջ ալ պառկած կը մեռնիս, ու կռուի մէջ ալ Աստուած կ'ողորմի, հնչեց Մարիա Տիմիտրիեւնայի թաւ ձայնը սեղանին միւս ծայրէն:

— Այդ այդպէս է:

Խօսակցութիւնը դարձեալ ապակեդրոնացաւ, կանանցը՝ իրենց մասին մէջ, իսկ այրերունը՝ իրեն:

— Ա՛յ, չես կրնար հարցնել, կ'ըսէր Նաթաշային պզտիկ եղբայրը, ա՛յ չես կրնար:

— Կը հարցնեմ, պատասխանեց Նաթաշան, եւ անոր դէմքը յանկարծ վառեցաւ արտայայտելով յուսահատական եւ հրճուալի վճռականութիւն:

— Մամա՛, յանկարծ հնչեց անոր մանկական կրծքային ձայնը:

— Ի՞նչ պատահեցաւ քեզ, հարցուց կոմսուհին վախցած, բայց աղջկան դէմքէն հասկնալով որ այդ լոկ չարաճճիութիւն մըն է, խստօրէն մատը շարժեց եւ գլխով սպառնական եւ բացասական նշան մը ըրաւ:

Խօսակցութիւնը կեցաւ:

— Մամա՛, ինչ տեսակ կարկանդակ պիտի մատուցուի, աւելի վճռականօրէն հնչեց Նաթաշայի ձայնը:

Կոմսուհին ուզեց խոժոռիլ, բայց չկըրցաւ: Մարիա Տիմիտրիեւնա սպառնաց հաստ մատովը.

— Կազա՛կ, ըսաւ ան սպառնալով:

Հիւրերուն մեծամասնութիւնը կը նայէր մեծերուն, չհասկնալով թէ ինչ տեսակ վերաբերում ցոյց պիտի տան այս չարաճճիութեան հանդէպ:

— Ա՛յ անպիտան, ըսաւ կոմսուհին:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պրոնէն, ընկ. Կարապետ Յովակիմեան 25 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի հայկական դպրոցը շնոր – հակալութեամբ ստացած է Պր. Սեդրակ Մենենտեանէ (Թէօ հաստատութիւն) 400 ֆր. առ ի քաջալերութիւն դպրոցի զա – նազան ձեռնարկներուն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Ս. Սահակ – Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը տեղեկացնէ թէ այս Կիրակի մայր եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ, զոր պիտի մատուցանէ

ՅԱԿՈԲ ԵՊՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Յետ պատարագի 11,30ին տեղի պիտի ունենայ մասնաւոր հոգեհանգիստ ԶՕՐ. ՇԱՌԼ ՏԸ ԿՕԼԻ, ինչպէս նաեւ Արարայի ճակատամարտի նահատակներուն, 1940–1945ի շրջանի Ֆրանսայի ազատագրման համար զոհուած հայ եւ ֆրանսացի դի – մադրականներու յիշատակին:

ՍԷՆ–ԺԵՐՈՄԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Յառաջիկայ Կիրակի 22 Նոյեմբեր հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Սէն Ժեռոմի եկեղեցւոյ մէջ

ԶՕՐԱՎԱՐ ՇԱՌԼ ՏԸ ԿՕԼԻ

յիշատակին:

Գաղութը կը հրաւիրուի իր յարգանքը մատուցանելու Ֆրանսայի նախկին նա – խագահին յիշատակին:

ԱՆՈՑՇԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաքարեան (Մարսէյլ) 500 ֆր., Շէլէլէքեան Ժաք (Մարսէյլ) 100, Շեխիկեան Արամ (Մարսէյլ) 250, Բժշկ. Շեխիկեան Ժաք (Մարսէյլ) 100, Ոմն (Մարսէյլ) 70, Ոմն (Մարսէյլ) 100, Ոմն (Փարիզ) 100, Պահլոզեան (Մարսէյլ) 1000, Պահատուրեան (Լիոն) 500, Պապայեան Արշամ (Մարսէյլ) 5000, Պամէն Ա. (Լիոն) 750, Պանտիկեան Վարդան (Մարսէյլ) 100, Պօղոսեան Տարօն (Մարսէյլ) 4150:

(Շար.)

ՈՒԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԱՒՍՏՐԻԱ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ԿԱՂԱՆԴԻ ԱՌԹԻՒ

Zell Am See

Մեկնում Դեկտ. 21 Թրէն տէ նէժով Կառ տը լ'Էսթէն, վերադարձ Յունուար 3 նոյն կայարանէն:

ՊՐԻՒՔԻ մէջ (Զել ամ Զէի մօտ), հովերէն պատսպարուած 758 մեթր: Բոլոր մարզական զբօսանքները՝ դահուկ, լիւժ, փաթինաժ, եւայլն:

Բնակութիւն լաւ պանդոկի մը մէջ, ճաշով միասին:

Մասնակցութիւն 485 ֆր. բոլոր ծախքերը մէջը:

Կանխավճար՝ 100 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին:

ԶԵԼ ԱՄ ԶԷ, Սալցպուրկի մէջ ձմեռնային մարզական հրաշալի կայան մը, գեղեցիկ լիճի մը եզերքը, պաշտպանուած սաստիկ ցուրտերէն բարձր լեռներուն շընորհիւ: Զուարճութեան վայրեր, սինե – մա, պարահանդէս, սրճարան, փոլքլոՐիf երեկոյթներ եւայլն:

Մասնակցութիւն՝ 525 ֆր.:

Կանխավճար՝ 100 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին:

Ծախքերուն մէջ են ճամբորդութեան գինը (Բ. կարգով) եւ բնակութիւնն ու ճաշը, բացի ճամբորդութեան ճաշերէն:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Գրիգոր Հոտոյեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Արշամ Սիմսարեան 50 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի եւ 50 Մշակոյթի Տան (ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Գրիգոր Հոտոյեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Մատիլեան (Փարիզ) 30 ֆր. կը նուիրեն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ 20 ֆր. «Յառաջ»ի:

Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Մատիլեան (Ալֆորվիլ) 30 ֆր. կը նուիրեն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ 20 ֆր. «Յառաջ»ի:

ՃԱՇ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 80ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Սարսէլ – Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 19,30ին, Առնուվիլի Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ կից սրահը:

Բանախօսութիւն:

Գեղարուեստական բաժին, պար, մասնակցութեամբ

Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆի իր խումբով:

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՈՒՐԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 20, ԺԱՄԸ 21ԻՆ, ՍԱԼ ՍԷՆ–ԺՈՐԺԻ ՄԷՋ

Փլաս տիւ Քաթր–Սեփթամպրը

Նախաձեռնութեամբ Հայ Դատի Մարսէյլի Յանձնախումբին

Prendront la parole :

Dr. G. TATOYAN
Monseigneur J. RUPP
Gabriel MATZNEFF
Prof. Geouffre de la PRADELLE
Maître E. JAKHIAN

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 28, ԺԱՄԸ 21ԻՆ, ՍԱԼ ՄՈԼԻԷՌ (Քէ տը Պոնտի)

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՏՕՆԱԾԱՌ

Կիրակի, 13 Դեկտ. ժամը 16,30էն սկսեալ:

Ճաշ, վիճակահանութիւն, անակնկալ – ներ եւ ընտանեկան հաճելի մթնոլորտ:

Մասնակցութեամբ Նաւասարդ պա – րախումբին, Ժերար Մելքոնեան ու Պետիկ Պետիկեան նուագախումբերուն եւ վարժարանի աշակերտութեան:

Կաղանդ Պապան ճոխ նուէրներով պիտի վարձատրէ սրահին մէջ ներկայ եղող բոլոր մանուկները:

Մուտքը ազատ է:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի Շաւիլի եկեղեցին:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ընկերահամակրական հաւաքոյթ մը կը սարքէ բաժակ մը թէյի շուրջ, Դեկտ. 6ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը: Հասցէ՝ 1. Փլաս Օթէլ տը վիլ:

Կը հրաւիրուին ընկեր – ընկերուհիները եւ համակիրներ:

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 40ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍԸ

Կիրակի 7 Մարտ 1971 կէսօրէ ետք ժամը 2,30ին: Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը:

ՇԻՐԻՄԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ողբացեալ

ՏԻԿԻՆ ԻՍԿՈՒՀԻ ՔԱՐՄԷՆ (Աւագեանի) մտերիմ բարեկամուհիները շիրիմի այ – ցելութիւն մը կազմակերպած են Ուրբաթ (20 Նոյեմբեր) Նուվօ Սիմըթիէր-տը-Նէօյի, իր մահուան տարելիցին առթիւ:

Ժամադրութիւն Ուրբաթ առաւօտ ժան Կուժոնի եկեղեցիին բակը, ժամը 9,30, ուրկէ մեկնում գերեզմանատուն, վար – դապետի մը առաջնորդութեամբ:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 28, ժամը 22էն մինչեւ լոյս

HOTEL GEORGE V
31, Avenue George V

ԳԵՂԵՑԻԿ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՆԱՒԱՍԱՐԴ պարախումբը — Նուագախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 20 ֆր., ուսանողներու կէս գին

Սեղանները ապահովել՝ հեռաձայնելով 924-38-54

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Արաջեան Շաւարշ Սերգոյի,
Արաջեան Մարտին Սերգոյի,
Սիմոնեան Կարապետ Վաղարշակի,
Հովսեփեան Արութիկ Գրիշայի (Շա – ւարշը Ֆրանսա եղած է 1944-45ին):

Ծնած են Ախալքալաքի շրջանի Կարցախ գիւղը: Գրել՝

Երեւան 7, Հայաստան,

Ներքին Շէնգաւիթ, 14 փողոց 4ա տուն Պապոյեան Վաղարշակ Համբարձումին

×

Ղազարեան Բագրատ Առաքելի, ծնած Ղափան շրջանի Հանդ գիւղը 1905ին:

Գրել՝ Հայաստան, Ղափան քաղաք,
Կարլ Մարքս փողոց տուն 10,
Ղազարեան Առաքել Աբրահամին:

ՀՐԱՒԷՐ ԺՈՂՈՎԻ

Իզմիրի եւ շրջաններու Հայրենակցա – կան Միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները 23 Նոյեմբեր երեկոյեան ժամը 8ին Ռեժան սրճարանին վերնայարկը, Մեթրօ Գամէ: Նոր վար – չութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր:

ՖԻԼՄԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպութեամբ Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայրենակցական Միութեան.

ՍԻՐՏՍ ԵՐԳՈՒՄ Է

գունաւոր հայախօս ժապաւէն

Դեկտ. 1, Երեքշաբթի ժամը 21ին::

Ֆիլմը կը ցուցադրուի ճիշդ ժամուն, Իսիի Ալհամպրայի սրահը (Մեթրօ Մեռի տ'Իսիէն 50 քայլ):

Մուտք 6 ֆրանք: Տոմսերը ապահովել Միութեան անդամներէն:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբի կողմէ, հովա – նաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. Վարչութեան,

Շաբաթ Նոյեմբեր 21, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

ՍՓԼԱՆՏԻՏի մէջ

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

NUIT DU FOOT

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ
Le Flore, Parc des Expositions

Կիրակի, Նոյեմբեր 22, ժամը 21էն մինչեւ լոյս գիշեր, կազմակերպութեամբ Սէնթ Էթիէնի Հայկական

Մարզական Միութեան

Նուագախումբ՝ ԿԱՐԻ ՊԵՊԵՐԵԱՆ
Կ'երգէ՝ ԱԼԻՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ
Հայկական երգեր եւ պարեր

Պիւֆէ

ԱՅՑ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ

Իսիի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը կազմակերպած է այցելութիւն մը Մոնմո – րանսիի ծերանոցին Դեկտ. 6ին, գեղար – ուեստական բաժինով: Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ հեռաձայնելով Տիկին Սրապեանի 626-42-48, Տօնիկեանի 642-62-45, Յովսէփեանի 642-99-01:

Օթոքարը կը մեկնի ժամը 13,30ին, Փլաս Լէոն Պլումէն: Գին 10 ֆր.:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները 21 Նո – յեմբեր Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Ահարոնեան ակումբը: Կը խնդրուի բո – լոր ընկերուհիներէն, որ ներկայ գտնուին այս կարեւոր ժողովին:

ԽՆՋՈՅՔ ԵՒ ՃԱՇ

Համախսբբերդցիական Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի ընտանեկան խընջոյքը Դեկտեմբեր 6ին Կիրակի ժամը 14ին, Ֆայըրկուլ Հանրակառքի Ընկերութեան սրահին մէջ: Հայկ եւ եւրոպական պարեր: Գեղարուեստական բաժին:

Արձանագրուիլ Նոյեմբեր 25էն առաջ, Նշան Նաճարեանի մօտ՝ Քամփանեը Բոգրոէ Լէփէն տէ Պասթիտ, Սէնթ ան – թուան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒ...

Իսիի Կապոյտ Խաչի տարեկան ճաշը Փետրուար 20ին:

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան Ցերեկոյթ–Պարահանդէսը 21 Մարտ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Արարայի ճակատամարտի աւանդական փառատօնին հանդիսութիւնը Կիրակի 29 Նոյեմբերին, կազմա – կերպուած Ֆրանս. բանակի նախկին Հայ Կամ. եւ Ռազմիկներու Բարեկ. Միու – թեան Կեդր. Վարչութեան կողմէ:

×

Խայեան Սանուց Միութեան ընկերա – համակրական ցերեկոյթը Կիրակի 13 Դեկտեմբեր ժամը 15–19: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 21...

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տարեկան Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ 20 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
VENDREDI 20 NOVEMBRE 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.970
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — N° 11.970

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՇԱՐԼ ՏԸ ԿՈԼ

(1890–1970)

Ե.

Օրաթերթի նեղ սիւնակները թոյլ չեն տար աւելի երկար կանգ առնելու կեանքին վրայ Ֆրանսայի այս մեծ զաւկին, որ յայտնութիւն մըն էր եղած երկրորդ աշխարհամարտի ամէնէն տագնապալի մէկ շրջանին:

Ցամառ կամքի եւ ինքնուրոյն անհատականութեան տէր, Շառլ տը Կոլ քաջութեամբ դիմակալեց իր առջեւ ցցուած բազմազան դժուարութեանց, կուրծք տըւաւ ներքին թէ արտաքին ամէն կարգի տագրանքներուն, նախանձոտ մարդոց դաւադրութեանց եւ յաղթեց բոլորին:

Զինուորական էր, պարագաները մղեցին զինքը դառնալու նաեւ քաղաքագէտ ու կազմակերպիչ: Առանց յուսալքուելու 1940ի վարկարեկիչ պարտութենէն ու պետական պատասխանատու վարիչներու պարտադրեալ անձնատուութենէն, բարձըր բռնեց անկախութեան ջահը, դարձաւ խորհրդանշանը յաւիտենական ու յեղափոխական Ֆրանսայի ազատութեան: Մէկ կողմէ իր շուրջ համախմբեց ցիրուցան զինուորականներն ու մասնագէտները, կազմելու համար Ազատ Ֆրանսայի արտերկրեայ կուռուղ բազուկը, միւս կողմէ կազմակերպեց դիմադրական շարժումը մայր հայրենիքին մէջ՝ ահաբեկումներով ու եղեռնափորձերով պատժելու համար թշնամին:

Համոզումով ժողովրդավար, երբեք չմտածեց մեծատէր դառնալ, երբ կարելիութիւնները չէին պակսեր: Քուէի իրաւունք տուաւ կիներուն: 1958ի Սահմանադրութեամբ ընդհանրացուց հանրաքուէի դրութիւնը եւ անկախութեան հըրնարաւորութիւն տուաւ Ֆրանսական կայսրութեան գաղթավայրերու այլազան ցեղերուն:

Երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին անդրդուելի կամքով ու յամառ աշխատանքով Ֆրանսայի վերադարձուց իր հին օրերու բարձր հմայքն ու հեղինակութիւնը: Պահ մը հեռացուած աշխարհի ճակատագիրը տնօրինող Մեծերու ընտանիքէն, դայն դրաւ իր արժանի բարձրութեան վրայ, յարգանք պարտադրելով բոլորին:

Ցոյց տուաւ համայն աշխարհի թէ անկախ պետութիւն է Ֆրանսա եւ չուզեր հպատակիլ օտարի կամքին: ՄԱԿի, մանաւանդ Ատլանտեան Ուխտին մէջ իր այդ քաղաքականութեան ապացոյցները տըւաւ: Հիւլէական զէնքի գաղտնիքները չմուրաց իր երէկի դաշնակիցներէն, որոնք չկամութեան նշաններ ցոյց կուտային: Սեփական միջոցներով տիրացաւ գաղտնիքին:

Գերազանցօրէն հայրենասէր, իր բոլոր ձեռնարկները անվիճելիօրէն կը ձգտէին իր ազգի ու հայրենիքի բարգաւաճման ու վերելքին:

Իրատես քաղաքագէտ, իր գլխաւոր աշխատանքն եղաւ մերձեցում առաջ բերել Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ, միանգամ ընդմիշտ արգիլելու համար նոր բախում մը՝ երկու երկիրներու միջեւ: Ուզեց արեւելքի եւ արեւմուտքի հակամարտ երկու հսկայ ուժերուն միջեւ ըստեղծել երրորդ ուժ մը, միացեալ Եւրոպան, Ատլանտեանէն մինչեւ Ուրալ: Բարեկամական յարաբերութիւններ ստեղծեց Խորհ. Միութեան եւ Չինաստանի հետ: Բարեկամներ շահեցաւ ամէն կողմ:

Իր մահուան առթիւ աշխարհի չորս

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

20 ՀԱԶԱՐ ՀՈԳԻ ՑՈՅՑ ԸՐԻՆ

Հակառակ անձրեւին, աւելի քան 10 հազար հոգի ցոյց մը ըրին Չորեքշաբթի օր Փարիզի մէջ, տողանցելով Հալերէն մինչեւ օփերա եւ հսկայ խճողումներ ըստեղծելով ժամու մը երբ երթեւեկը արդէն դժուար է:

Այս բազմութիւնը կը բողոքէր հանրային փոխադրութեանց միջոցներու անբաւարարութեան եւ գիներու յաւելման դէմ, պահանջելով որ գործատէրերը ըստանձնեն ամբողջական ծախքերը: Տողանցքը քաղաքական բնոյթ ալ ունէր քանի որ սենտիքաներէն զատ, կազմակերպողներն էին նաեւ Համայնավար, Ընկերվարական եւ Միացեալ Ընկերվարական կուսակցութիւնները: Ցոյցը կը զուգադիպէր գրասենեակներու փակման ժամուն, ինչ որ բոլորովին անդամալոյծ պիտի ընէր ամբողջ թաղերը, անձրեւն ալ յաւելեալ դժուարութիւններ ստեղծելով:

Բազմութիւնը սկսած էր հաւաքուիլ արդէն ժամը 17,30ին Սէնթ-Խօսթաչ եկեղեցւոյ շրջանը եւ երբ տողանցքը կը սկսէր քանի մը հարիւր հոգի կը սկսէին երգել «Միջազգայինը»: Օրուան նշանախօսքերն էին «Տօտօ, մէթրօ, պալօ, կը բաւէ՛», «Գործատէրերը չեն ուզեր վճարել, պայքարը վճարել պիտի տայ»: Երբ խումբը կ՚անցնէր Փարի-Ժուռ թերթին շէնքին առջեւէն, որ կեդրոնն է նաեւ կարեւոր տպարանի մը, նոր նշանախօսքեր մէջտեղ կ՚ելլէին «Անկցի՛ փտած մամուլը, կեցցէ՛ Հառա-քիրին» (Հառաքիրի շաբաթաթերթը արգիլուեցաւ առջի օր Ներքին նախարարութեան կողմէ):

Փոքր միջադէպեր պատահած են Օփերա կայարանը եւ ապակիները կոտրըուած: Ութ հոգի ոստիկանատուն տարուած են ինքնութեան քննութեան համար:

× Իս-Էնթէլի անձնակազմը անակնկալ գործադուլ մը ըրաւ Չորեքշաբթի օր եւ ոչ մէկ օդանաւ կրցաւ մեկնիլ Ֆրանսայի ներքին գիծերուն վրայ:

× Հեռատեսիլի տուրքը 100էն 120 Ֆըրանքի բարձրացաւ:

× Նախարարաց Խորհուրդը քուէարկեց հաւաքական պիւտճէն 1970ի — 4 հազար 691 միլիոն: Ելմտական նախարարութիւնն ալ որոշեց թեթեւցնել փոքր ձեռնարկներու (3էն վար բանուոր ունեցող) փաթանքը, 1971ի համար:

ծագերէն ուղարկուած կայսրերու, թագաւորներու, իշխաններու, հանրապետութեան նախագահներու եւ վարչապետներու յարգանքի համար Փարիզ փութալը մեծագոյն դրաւականն է այն անվերապահ մեծ հմայքին, զոր հանդուցեալ զօրավարը կը վայելէր աշխարհի հինգ ցամաքամասերուն վրայ:

Օժտուած գրելու եւ խօսելու յատկութիւններով, 1924էն մինչեւ 1970 լոյս ընծայեց բազմաթիւ մասնագիտական ու պատմական հատորներ: 1954էն 1959 երեք հատորով հրատարակեց իր Յուշերը, որոնք մեծ լոյս կը սփռեն երկրորդ աշխարհամարտի դէպքերուն վրայ: Ամիս մը առաջ հրատարակուեցաւ առաջին հատորը իր Յոյսի յուշագրութիւններուն (1958–1962), որմէ 250.000 օրինակ սպառեցաւ քանի մը օրուան մէջ: Չկրցաւ գրել շարունակութիւնը: Անակնկալ մահը կտրեց իր կեանքի թելը:

Գալով խօսելուն, բացառիկ էր իր կարողութիւնը այդ մարզին մէջ: Հարիւրաւոր ճառեր խօսած էր, երբեմն յանպատրաստից, առանց նոթագրութեան, ո՛չ մէկ թուղթ ունենալով ձեռքին մէջ:

Իր մահով Ֆրանսա կը կորսնցնէ իր մեծ զաւակներէն մէկը, որուն անունը առյաւէտ կապուած պիտի մնայ 1940–1944ի ճգնաժամային տարիներու պատմութեան:

ՀՐԱՆԴ ՍԱՄՈՒԷԼ

ԼԵՀ-ԳԵՐՄԱՆ ԴԱՇԻՆՔԸ

Վարշաւայի մէջ ստորագրուեցաւ լեհ-գերման դաշնագիրը, որուն բովանդակութիւնը պիտի հաղորդուի մէկ-երկու օրէն:

Դաշնագիրը ստորագրեցին երկու երկիրներու Արտաքին նախարարները:

Դաշնագիրը, բնականաբար, կը խօսի Լեհաստանի արեւմտեան սահմանի մասին: Ծանօթ է, որ Դաշնակցային Գերմանիա միշտ դէմ եղած էր ընդունելու պաշտօնապէս Օտեր-Նայս սահմանագիծը, որով 40.000 քառ. մղոն գերմանական հող վերջնապէս կը դառնար Լեհաստանի սեփականութիւնը: Ասիկա տեսակ մը փոխարինումն էր Լեհաստանի արեւելեան հողերուն, որոնք պատերազմի աւարտին գրաւուեցան եւ իւրացուեցան Խորհ. Միութեան կողմէ:

Լեհ-գերման դաշնագրով Պոն կ՚ընդունի Օտեր-Նայս սահմանագիծը, քանի որ Վարշաւայի հիմնական պահանջն էր ան: Ցամենայն դէպս քաղաքական դէտերը կը սպասեն բովանդակութեան հրապարակումին՝ ճշդելու համար թէ ի՛նչ տարողութիւն եւ բանաձեւում տրուած է այս հարցին: Դաշնագիրը բնականոն վիճակի կը վերածէ նաեւ երկու երկիրներու դիւանագիտական յարաբերութիւնները, որոնք ցարդ առեւտրական դետնի վրայ կը ներկայացուէին:

Տասը ամիս տեւեցին խօսակցութիւնները այս համաձայնագրին կնքումին համար, որ, ինչպէս յայտարարեց Լեհաստանի Արտաքին նախարարը, կոչուած է «փակելու անցեալի էջը»: Դաշնագիրը «նոր եւ արդիւնաւէտ դարաշրջան մը պիտի բանայ երկու երկիրներու եւ երկու ժողովուրդներու յարաբերութեանց մէջ»:

Դաշնակցային Գերմանիոյ Արտաքին նախարարը չէ ծածկած այն իրողութիւնը, թէ դաշնագրի վաւերացումը գերման Խորհրդարանէն շատ դժուար պիտի ըլլայ: Արդարեւ, Օտեր-Նայս սահմանագիծին համար լուրջ տարակարծութիւն կը տիրէ Պրանտի եւ ընդդիմադիր հատուածներուն միջեւ:

Շեշտել այս առթիւ դիտել տուաւ, թէ Վարշաւա կրնայ օգտակար հանդիսանալ Պրանտի, դաշնագրի վաւերացման համար, եթէ «մարդասիրական» նկատառումներով թոյլ տայ Լեհաստանի Գերմանացիներուն գաղթել Արեւմտ. Գերմանիա: Վարշաւա մերժած էր պաշտօնապէս խօսակցիլ այս մասին, զայն նկատելով «ներքին» հարց մը: Կը թուի, սակայն, թէ Լեհերը խոստացած են շելի թոյլ տալ Գերմանացիներուն հեռանալ երկրէն: Առնուազն որոշ թիւ մը: Աւելցնենք, որ Լեհաստան բնակող Գերմանացիները կը փափաքին Արեւմտ. Գերմանիա հաստատուիլ: Վարշաւա մերժած էր վախնալով, որ աշխատող որակեալ ձեռքեր կը հեռանան երկրէն:

Դաշնագրի ստորագրութենէն անմիջապէս ետք Մոսկուա մեկնած է լեհ Արտաքին նախարարը, զեկուցելու համար Մոսկուայի: Տեսնուած է Գրոմիկոյի հետ:

Արբանեակ երկիրներու մամուլը դրական արտայայտութիւններ ունեցաւ լեհ-գերման համաձայնագրին կնքումին մասին: Սոֆիա, Փրակա, Փեշտա տարիներէ ի վեր կը փափաքին համագործակցութիւն հաստատել Դաշնակցային Գերմանիոյ հետ, հետեւելով Ռումանիոյ օրինակին:

Մասնաւորապէս Հունգարիա պիտի փորձէ շուտով գործակցութեան եզր մը գտնել Պոնի հետ:

Արեւմտեան Գերմանիայէն մասնագէտներու խումբ մը մեկնեցաւ Խորհ. Միութիւն, գիտական համագործակցութեան կարելիութիւնը քննելու մտօք:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ երեք Ֆրանսացիներ ծանր դատապարտութեան ենթարկուեցան «Ազգ. Պաշտպանութեան» վնասած ըլլալու յանցանքով: Դատավարութիւնը բոլորովին գաղտնի կերպով տեղի ունեցած է:

ՄԱՐՈՔԻ Հասան Բ. Թագաւորը Հինգշաբթի օր Քոլոմպէ գնաց, վերջին յարգանք մատուցանելու համար Զօր. տը Կոլի շիրիմին, որ կը շարունակէ այցելուներ ընդունիլ առանց դադարի: Խորհրդային դրագէտներ ալ յօղուածներ նուիրած են տը Կոլի, Լիտեռատուրնայա Կազեդայի մէջ, շեշտը դնելով մանաւանդ տը Կոլի Մոսկուա կատարած այցելութեան վրայ, 1944ին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Թղթատարական սպասարկութիւնները գործադուլի նոր շարժումներու պիտի ձեռնարկեն Նոյեմբեր 23էն 27, խանգարումներու դուռ բանալով նամակներու եւ թերթերու բաշխումին մէջ:

ՍՈՒՐԻՈՅ Նախագահ նշանակուեցաւ Ահմէտ էլ Խաթիպ, որ անծանօթ անուն մը կը նկատուի քաղաքական շրջանակներու կողմէ: Պաշտօնով ուսուցիչ էր: Վարչապետի պաշտօնը ստանձնեց Զօր. Ասատ: Գահիրէի մէջ կազմուեցաւ նոր դահլիճ մը: Նախկին կառավարութեան կազմէն ինը նախարարներ դուրս կը մընան: Բոլորն ալ Նասրի գործակիցներ էին: Ամմանի մէջ հրացանաձգութիւն տեղի ունեցաւ Պաղեստինցիներու եւ Յորդանանցիներու միջեւ:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ «Լիտերատուրնայա Կազեդա»ն խմբագրականով մը կրկին քննադատեց Նոպէլի մարմինն ու Սոլժէնիցինը: Այս վերջինին մասին կ՚ըսէ, թէ «անուանարկուած» է:

ԶՕՐ. ՏԱՅԱՆ առաջարկեց Սուէզի ճակատի ապազինումը: Երկու կողմերը կը հեռացնեն իրենց բանակները ջրանցքի եզերքէն, որ կը վերաբացուի բոլոր նաւերու համար:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Պաշտպանութեան նախարարը զինուորական ծախքերու համար պիւտճէի յաւելում պահանջեց:

ՓԱՔԻՍՏԱՆ դժոխային պատկեր մը կը պարզէ այլեւս: Կազմալուծուող դիակներու մէջ, իշխանութիւնները կը փորձեն փրկել կեանքը երկուքուկէս միլիոն անապաստաններու, որոնց կը սպառնան համաճարակը եւ սովը: Ոչ մէկ ճշգրիտ թիւ կարելի է տալ բայց կը խօսուի աւելի քան մէկ միլիոն մեռեալներու մասին: Աշխարհի ամէն կողմէ օգնութեան կը փութան բայց պայմանները այնքան բարդ են որ օգնութիւնն ալ շատ անգամ իր նպատակին չի հասնիր: Փարիզի մէջ Ֆր. Կարմիր խաչը եւ Քարիթաս Էնթէրնասիոնալիսը կազմակերպած են օգնութիւնը:

ՎԻԷԹՆԱՄԻ ժողովը կը շարունակուի Փարիզի մէջ (սկսած է 1968ի գարնան): Չորեքշաբթի օր տեղի ունեցաւ 92րդ նիստը:

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԸ ՈՒՐԱՐՏՈՒԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՄԵՐ ՕՐԵՐԸ

Փարիզի Ռիւ տը Ռիվոլին իր ներդաշնակ, համաչափ կամարաշարքերով եւ սիւքուն, առկախ լապտերներով՝ դէմը, Թիւլըրիի պարտէզը միշտ կենսուրախ եռուզեռով, նկարչական մեծահամբաւ գլխրոցներ ներկայացնող իր զոյգ թանգարաններով, եւ քիչ մը հեռուն վեհաշուքօրէն երկարաձգուող Լուվրի պալատ-թանգարանը իր հնութիւններով աշխարհահռչակ՝ կը պատկերացնեն Փարիզի գեղարուեստական կեանքը յատկանշող հրապուրիչ վայրերէն մէկը։

Հոն է որ այս օրերուն կը բաբախէ Հայուն սիրտը։ Առ Տեքոռաթիֆի թանգարանին դրան քով, Զուարթնոցի սրատես արծիւը (գունաւոր լուսանկար) երկու թեւերը լայն բացած, կարծես կը հսկէ հազարաւոր տարիներու հնութիւն ունեցող վաւերական գանձերու վրայ, որոնք Արեւելքէն բերուած են հոն, պատմելու համար հնադարեան ժողովուրդի մը մշակոյթին մասին որ մասամբ անծանօթ է Արեւմուտքին։ Դրան ճակտին՝ բարձրադիր եւ խոշոր տառերով «Հայ Արուեստ»ը ծանուցանող վերադրութիւնը, արդար եւ քաղցրայոյզ խռովքով կը սեղմէ հայ մարդուն կոկորդը։

Երբեք հազար տարուան Հայ արուեստին նուիրուած, նման լայնաթռիչ ամբողջական ցուցահանդէս մը, երբեւիցէ տեղի ունեցած չէր արտասահմանեան մայրաքաղաքի մը մէջ։

Զուարթնոցի արծուեքանդակ թեւատարած հսկայ խոյակը տուֆէ, անհատնելի տեսիլքի մը նման բարձրացած ցուցահանդէսին մուտքին՝ սանդուխներուն վերեւ, հիացումով կը դրաւէ այցելուն։ Քիչ մը հեռուն, բազմատական, ժամանակագրական տախտակ մը ցոյց կուտայ Հայաստանի քաղաքակրթութեան կարեւորագոյն շրջանները եւ թուականները։

Հայ արուեստը ներկայացնող այս ցուցահանդէսին արժէքը ճշգրիտ կերպով դատելու համար, կարեւոր է նկատի ունենալ որ Խորհ. Հայաստանը պատմական Հին Հայաստանի մէկ փոքր մասն է միայն — մէկ երրորդը — եւ քանի մը տասնեակ տարիներէ ի վեր է որ միայն պեղումներ տեղի կ'ունենան հոն։ Հայաստան իր պատմութեան ընթացքին բազում անգամներ աւերուած, թալանուած, կողոպտուած իր նիւթեղէն եւ հոգեւոր մշակոյթի գանձերէն, անոնցմէ մաս մըն ալ իր ժողովուրդին հետ աշխարհացրիւ, չի ներկայանար հոս իր դարաւոր հնութիւններով ամբողջապէս։ Սակայն ինչ որ կարեւոր է մատնանշել այն է թէ մինչեւ հիմա Խորհ. Հայաստանի հողին վրայ տեղի ունեցած պեղումները եւ հնագիտական ուսումնասիրութիւնները եկան հաստատել որ Հայաստան մարդկային ամենահին մշակոյթի օրրաններէն մէկն է եղած։

Ապակիէ ցուցադարաններու մէջ խնամքով ներկայացուած են Քարէ դարը յատկանշող փայլուն օպսիտաքարէ ճեղքուած գործիքներ։ Անագապղինձէ դարուն (3րդ հազարամեակէն 2րդ, Շէնգաւիթ եւ այլ վայրեր), արդէն կ'երեւին թրծուած սեւ, կարմիր հողէ ամաններ, զնարակուած խեցանօթներ երկրաչափական զարդերով եւ զանազան գործիքներ։ Հագուագիւտ նմոյշ մըն է ոսկիէ անօթ մը դրուագուած զոյգ զոյգ, դէմ դիմաց կանգնած վեց առիւծներով։

Պրոնզէ դարը (3րդ հազարամեակէն 2րդ) հարուստ է մանաւանդ Լճաշէնի դամբաններէ պեղուած հարուստ հունձքով։ Խեցեղէններու աւելի զարգացած ձեւերու հետ պրոնզէ, երկաթէ այլ եւ այլ կենցաղային գործիքներ, զէնքեր, զարդեղէններ, կենդանիներու արձանիկներ, սրատես աչքով թռչուն մը, այծքաղ մը խրոխտ կեցուածքով, հարազատ եւ կենդանի արտայայտութեամբ։ Հոն է 3000 տարիներու խորէն լոյս աշխարհ բերուած փայտէ անիւը։

Սեպագիր արձանագրութիւնները կը խօսին Ուրարտական շրջանէն (9րդ–6րդ)։ Արկիշտի Ա.ի պազալտէ արձանագրութիւնները Էրեբունիի հիմնադրութիւնը (782) վկայող, Էրեբունիի միջնաբերդին եւ Խալտի աստուծոյն նուիրուած տաճարին մաքէթները, Սարտուրի Բ.ի պրոնզէ սաղաւարտը զոհաբերութեան տեսարաններով, եւայլն։

Թէյշէբաինիէն՝ (Կարմիր Բլուր 7րդ) միջնաբերդի եւ գլխաւոր մուտքի մաքէթը։ Ցիշենք բազմաթիւ իրեղէններէն՝ Ուրարտուի թագաւորներուն արձանագրութիւնները կրող պրոնզէ փայլուն բաժակները, Թէյշէբանի աստուծոյն պրոնզէ արձանը, ձիու գլուխ մը իրապաշտօրէն քանդակուած. Նոյեմբերեան շրջանէն՝ մարդոց եւ կենդանիներու արձանիկներ՝ ձուլ մը, ձիեր, երախնին բաց գայլեր, բնական եւ կենդանի։

Հելլենիստական ճարտարապետութեան յայտնի յուշարձանն է Գառնին, որուն քանդակազարդ խոյակներուն եւ սիւներուն գունաւոր լուսանկարները ներկայացուած են։ Այս շրջանէն Արտաշէսեան թագաւորութեան հիմնադիր Արտաշէս Ա.ի (189–160) պազալտէ սահմանաքարը որուն մասին կը խօսի Խորենացին։ Գառնիի զանազան դամբաններէն՝ նուրբ ապակիէ մանր սրուակներ այլազան ձեւերով որոնք կը վկայեն զարգացած արհեստի մը թեքնիքը։

Դուինը հիմնադրուած 4րդ դարուն, միջնադարեան Հայաստանի առեւտրական արհեստական խոշոր քաղաքներէն մէկը, որուն արտադրութիւնները մեծ հռչակ ունէին բոտ արաբ հեղինակներուն, կը ներկայանայ մեզ հարուստ նիւթերով 4–13րդ դարերու մշակոյթով։ Ապակիէ բարձրադիր ցուցափեղկերու մէջ ցուցադրուած են կարմիր թրծուած կաւէ ամաններ, զնարակուած յախճապակիէ պնակներ, կուժեր, անօթներ տրադուած բուսական, երկրաչափական, կենդանական եւ մարդկային ոճաւորուած նկարներով, կապոյտ, կանանչ, բաց դեղնորակ ներդաշնակ գոյներով։ Տնային-կենցաղային այլազան գործիքներ (ոսկիէ, արծաթէ, պրոնզէ, երկաթէ) կուգան ամբողջացնել այս բաժինը։

Անիէն՝ նման ոճով խեցեղէններ, դեղարուեստական իրեղէններ, հագուագիւտ պրոնզէ խաչ մը, բուրվառ մը Յիսուսի ծննդեան, Աւետումի եւ մոգերու երկրպագութեան տեսարաններով։

Միջնադարեան ճարտարապետութեան յատկացուած սրահին մէջ կ'իշխեն Զուարթնոցի մեծ մաքէթը, անոր տուֆէ գեղեցկաքանդակ խոյակները, կարծեցեալ ճարտարապետ Յովհանի դիմաքանդակով. 6րդ դարէն հագուագիւտ բարձրաքանդակ խոյակ մը, Աստուածածին՝ Յիսուսը գրկին սրտառուչ արտայայտութեամբ եւ հայկական եկեղեցիի մը փոքր պազալտէ նմոյշը։ Գեղարդայ վանքին դեռնափոր եկեղեցիներուն մաքէթը նոյնպէս վերարտադրուած է հոս։ Գունաւոր լուսանկարներ կուգան ամբողջացնել եկեղեցիներու զանազան տիպերը ուր, սակայն, անոնց յատակագիծերը կը պակսին։ Փափաքելի պիտի ըլլար տեսնել նաեւ եկեղեցիներէն ոմանց բարձրաքանդակներուն գաճէ ձուլածոյ պատճէնները որոնք պիտի գային անտարակոյս ճանչցնել միջնադարեան ճարտարապետութեան մաս կազմող նուազ ծանօթ, արուեստի արժէքաւոր գործեր։

Սրահին մէջտեղ վեհօրէն կանգնած են Հայրենի հողէն անջատուած երեք խոշոր խաչքարեր զիրենք խորհրդանշող խաչերով, չքեղ եւ ինքնատիպ քանդակներով։ Անոնք մեզի կը փոխանցեն սաեղծագործութեան խռովքը այն բոլոր անանուն եւ յայտնի քարակոփերուն, որոնք վառուած քրիստոնէական հաւատքով, կանգնեցին այս կոթողները մահ մը կամ յաղթանակ մը յաւերժացնելու համար, համաձուլելով զանոնք հայրենի բնութեան գրկին մէջ։

Կիսամութ այս սրահներէն ուր լոյսը անրաւական կը թուի ըլլալ, կ'անցնինք բարձր պատուհաններով լուսաւորուած սրահները։ Հոն են Սեւանի փայտաքանդակ խոյակը, վանքին նրբօրէն քանդակուած փայտէ դուռը ուր Սուրբ Հոգին կ'իջնէ Առաքեալներուն վրայ։

Մեսրոպ Մաշտոցի մատենադարանին հայկական ձեռագիրներու հաւաքածոն ամենամեծն է թէ' քանակով եւ թէ գեղարուեստական արժէք ներկայացնող կարգ մը ձեռագիրներով։ Անոնցմէ 22 ընկարազարդ ձեռագիրներ ցուցադրուած են հոս։

Հակառակ անոր որ դիրերու գիւտէն (405) անմիջապէս յետոյ նկարազարդ ձեռագիրներ չեն հասած մեր ձեռքը եւ էջմիածնի Աւետարանին (989) չորս նկարազարդ թերթերը 7րդ դարէն, կարելի չէ եղած տեղափոխել, սակայն ցուցադրուած են հոս 5–6րդ եւ 10րդ դարերու մագաղաթէ պատառիկներ։ 12րդ դարու Աւետարան մը Աւետման եւ չորս Աւետարանիչներու նկարներով կապոյտ ֆոնի վրայ կարմիր վառ գոյներով։ Տարօնի Աւետարանը (1038) մկրտութեան տեսարանով։ Նկարուած առանց զարդարանքի, բայց հրեշտակներուն խոշոր բացուած աչքերուն աշխոյժ արտայայտութեամբը։ Ուրիշ մը Խաղինէն գրուած 1224ին, Աւետարանիչին միսթիք արտայայտութեամբը, մեղմ, նուրբ ընտրուած գոյներով զուգադրուած։

Կիլիկեան դպրոցէն՝ վերածնունդի անուանի նկարիչ Թորոս Ռոսլինի վերագրուած երկու Աւետարաններ, հատ մը Սարգիս Պիծակէն. ներկայացուած են մանրանկարներ՝ Գլաձորի, Խիզանի, Վասպուրականի դպրոցներէն, ներդաշնակ, պայծառ գոյներով, նաեւ մինչեւ 16րդ դարը երկարող նկարազարդ ժողովածուներ, Շարականոց մը, բժշկարան մը եւայլն։

Յաջորդ սրահներուն մէջ զետեղուած են 16–19րդ դարերու մանր արուեստներու եւ արհեստներու մաս կազմող, կենցաղային – աշխատանքի իրեղէններ ոսկիէ, արծաթէ, պղինձէ, փայտէ։ Ձեռագործներ, ոսկի թելերով ասեղնագործուած թաշկինակներ, գօտիներ, կանանց եւ արանց նախշուն տարազներ։ Ոսկերչութեան նուրբ աշխատանքներ են ոսկեզօծ կիտուած արծաթէ գօտիներ, գօտիներու ուռուցիկ ճարմանդներ, կանանց գլխի թասակներ, ճակատ զարդարող քնարներ, ոսկի օղեր, մանեակներ գունաւոր քարերով ընդելուզուած եւ եկեղեցական արծաթէ անօթներ։

Վերջին սրահները յատկացուած են նկարչութեան 16րդ դարէն սկսեալ։ Հայկական գեղանկարչական աւանդութիւնները կը շարունակուին կարգ մը անանուն կտաւներու վրայ ուր ներկայացուած են յուզիչ պարզութեամբ Աստուածածինը, մանուկ Յիսուսը եւ սուրբեր, խոշոր բաց-

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Ամենայն հաճութեամբ, ըսաւ Աշոտ, արդէն ատոր համար հոս եկած ենք։

— Ուրեմն դուք զինքը մօտէ՞ն կը ճանչնաք, հարցուց վաճառականը Աշոտին։

— Դժբախտաբար, պատասխանեց այս վերջինը։

— Հաճեցէք ձեր տեղեկութիւնները հաղորդել։

— Պարոն Շաւարշը, սկսաւ Աշոտ, առաջին անգամ Փարիզի մէջ ճանչցած եմ, ուր իբր թէ ուսանող էր Փոն դ'է Շօսէ վարժարանը։

— Ի՞նչպէս «իբր թէ», հարցուց Բարսեղ էֆէնտի, մի՞թէ վկայեալ չէ՞ այդ վարժարանէն։

— Արտաքսուած է այդ վարժարանէն մէկ-երկու տարի անկանոն կերպով յաճախելէ ետքը։

— Ի՞նչ պատճառաւ արտաքսուած է արդեօք։

— Պարզապէս գողութեան համար։

— Գողութի՞ւն, գոչեց վաճառականը զարմացած։

— Այո, շարունակեց Աշոտ, վարժարանին վերաբերեալ արժէքաւոր առարկաներ մէկիկ-մէկիկ կը գողնայ եւ կը տանի կը ծախէ եղեր։ Իր այս ըրածը բաւական ժամանակ ծածուկ կը մնայ, յետոյ կը դիտեն հետզհետէ առարկաներուն պակսիլը եւ գաղտնի հսկողութիւն մը կը կազմեն ու վերջապէս օր մը Շաւարշ օձիքը ձեռք կուտայ...

— Բայց սարսափելի բան է այդ ձեր պատմածը, գոչեց վաճառականը յուզուած, եւ ի՞նչ եղաւ այդ գողութեան հետեւանքը։

— Հետեւանքը շատ ծանր պիտի ըլլար եթէ մէկ քանի ծանօթ Հայեր չմիջամտէին, շարունակեց Աշոտ։ Բարեբախտաբար վարժարանին տեսուչը հայրենասէր մարդ մըն էր եւ իրեն եղած դիմումներուն վրայ Շաւարշ բանտարկութենէն ազատեցաւ, բայց ալ անկէ ետքը որեւէ վարժարանի սեմէն ներս ոտք չէր կրնար դնել։

— Իրողութիւնը պատահած ատեն դուք Փարի՞զ կը գտնուէիք, հարցուց Մարտիկ էֆէնտի։

— Անշուշտ, պատասխանեց Աշոտ, մանաւանդ որ ես էի որ դիմեցի մէկ քանի ծանօթ Հայերու եւ անոնց աջակցութիւնը խնդրեցի մեծ գայթակղութեան մը առաջքը առնելու համար, որ կրնար արատաւորել հայ անունը Ֆրանսական մայրաքաղաքին մէջ։

— Եւ այդ դէպքէն ետքը Շաւարշ շարունակե՞ց Փարիզի մէջ մնալ։

— Այո, արդէն նիւթական միջոց չունէր ուրիշ տեղ երթալու։

— Ուրեմն ի՞նչպէս կ'ապրէր։

— Ատեն-ատեն, շատ անկանոն կերպով, իր հօրմէն փոքրիկ գումարներ կը ստանար, որոնք սակայն ի վերջոյ բոլորովին դադրեցան։ Անկէ ետքը սկսաւ պարզապէս խաչագողութեամբ ապրիլ, զանազան խաբեյական միջոցներով։ Իրեն նման մէկ քանի ընկերներ ալ գտած էր, որոնց մին հոս է եւ Սուրէն կը կոչուի։

— Հասկցայ, գոչեց վաճառականը, այդ Սուրէնը մեզի ներկայացուց իբրեւ շատ պարկեշտ եւ չնորհքով երիտասարդ մը։

— Այո, այնքան չնորհքով որքան ինք, պատասխանեց Աշոտ։

— Իր մէկ քանի խաբեբայութիւնները կը յիշե՞ս, հարցուց Վահան։

— Անշուշտ, մէկ քանի ուրիշներ ալ ետքէն իմացուց եւ եթէ հարկ ըլլայ, կարելի է ամէնքն ալ ապացուցանել. ճիշդ այդ ապացոյցները ձեռք անցընելու համար էր որ այս բացատրութիւնները քանի մը օր ուշացուցի։

— Կարծեմ այդ տեսակ ապացոյցներու պէտք չմնաց, պատասխանեց վաճառականը։ Իր քիչ մը առաջ ունեցած ընթացքը արդէն իր դատապարտութիւնն էր, որովհետեւ եթէ իրեն դէմ ուղղուած ամբաստանութիւնները սուտ ըլլային, այդ կերպով ինքզինքը սենեակէն դուրս նետելու պիտի չաճապարէր։

— Բնական է որ մեզ այստեղ հաւաքուած տեսնելէ ետքը, փախչելէ ուրիշ ճամբայ չունէր։

— Կէտ մը կայ սակայն որ ինծի անբացատրելի կը մնայ, ըսաւ վաճառականը, եթէ Շաւարշ այդ աստիճան նեղ դրութեան մէջ էր ի՞նչպէս կրցած է Փարիզէն հոս առաջին կարգով ճամբորդել եւ ճամբան ալ շռայլօրէն դրամ ծախսել, ինչպէս տեսանք։

— Ճիշդ այդ բանը ինծի ալ տարօրինակ երեւցած էր, պատասխանեց Աշոտ, որովհետեւ Պոլիս գալէն մէկ քանի ամիս առաջ շատ խեղճ վիճակի մէջ տեսած էի զինքը Փարիզ։ Այդ գաղտնիքը լուծելու համար էր որ դիմում ըրի մէկ քանի բարեկամներու եւ հիմա ամէն բան լուսաբանուած է։

— Ի՞նչպէս հարցուց վաճառականը։

— Այս նամակը որ երէկ ստացայ Փարիզ գտնուող խիստ վստահելի բարեկամէ մը, ամէն ինչ կը բացատրէ. եթէ ուզէք կարդամ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(262 – Շար.)

ուած անբիծ աչքերով, դարդանկարներ յիշեցնող վառ գոյներով, նման Թեքնիքով։

Մանրանկարիչ եւ նկարիչ Նաղաշ Յովնաթանեան (1661–1722) եւ իր յաջորդներունդները որոնք նկարազարդած են էջմիածնի տաճարը, յայտնի նկարիչներն են այս շրջանին։ Կայ որմնանկար մը Տրդատ Թագաւորը եւ իր ընտանիքը ներկայացնող, ինչպէս նաեւ շարք մը կտաւներ կրօնական նիւթերով, հայ եկեղեցւոյ հոգեւոր հայրապետներուն ոտքի կանգնած կենդանագիրներովը։

19րդ դարու սկիզբը Յովնաթանեան ընտանիքի վերջին շառաւիղը յայտ կուգայ իր նուրբ եւ ճարտար վրձինովը, ներաշխարհը զննող նկարիչի իր տաղանդը ցուցնելով կարգ մը դիմանկարներու խոհուն նայուածքներուն մէջ։

Աւելի վերջ կ՚երեւին բնանկարները։ Այվազովսքիի ծովը, Բաշինջաղեանի եւ Սուրէնեանցի կտաւները կը դրաւեն ամբողջ սրահ մը։ Այս շրջանէն յիշենք Զաքար Զաքարեանի նաթիւր մորթերը, Թերլեմէզեանի Սանահինը, ինչպէս նաեւ Նազարեանի, Աղաճանեանի, Թադեւոսեանի եւ Առաքելեանի ուշագրաւ գործերը։

Ժամանակակից քանդակագործներու իրապաշտ դիմանկարները տպաւորիչ են անհատական նկարագրի դիծեր, հոգեկան տագնապներ եւ խռովք պատկերացնող իրենց ուժեղ արտայայտութիւններով։

Լայն տեղ տրուած է արդի նկարչութեան որուն գլուխն է կանգնած ալեհեր հսկան՝ Մարտիրոս Սարեանը։ Հայրենի բնութեան բնանկարներ, դիմանկարներ, վառ արեւաշող գոյներով խոշոր կտաւներ մեզի գաղափար մը կուտան ժամանակակից երիտասարդ արուեստագէտներու նկարչական ձգտումներուն եւ ճաշակներուն մասին։

Մեծադիր, լուսափայլ եւ գունաւոր լուսանկարներ պերճախօսօրէն կը ներկայացնեն Խորհ. Հայաստանի մայրաքաղաք Երեւանի ճարտարապետական կառոյցները, հրապարակները եւ այլ վայրեր։ Անոնք կուգան կարծես անցեալի հետ համադրել, կենսուրախ պայքարիլ գիտցող ժողովուրդի մը շինարարական ստեղծագործ աշխատանքը եւ տաղանդը։

Երեք հազար տարուան Հայ Արուեստին նուիրուած այս բացառիկ եւ ջերմ գնահատանքի արժանի ցուցահանդէսը - կը մարմնացնէ հայ ժողովուրդին քաղաքակրթութեան անհատականութիւնը։ Մագաղաթներու նրբագեղ թերթերը, տաշուած եւ քանդակուած տուֆէ կամ պազալտէ քարերը, ձեռարուեստի եւ կերպարուեստէ ստեղծագործութիւնները, հայ ժողովուրդին գոյութեան մեծագոյն ուժն են, անոր մշակոյթն են որ կը փոխանցուի յաւերժ դարէ դար, սերունդէ սերունդ։

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԽԱՆՏԱՆԵԱՆ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՀԱՆՋ

Խորհրդային անուանի թաւջութակահարը՝ Մսթիսլաւ Ռոստրոպովիչ, որ աշխարհահռչակ համբաւ կը վայելէ, Բաց Նամակով մը պաշտպանեց գրագէտ Ալեքսանտր Սոլժենիցինը, որ, վերջերս, ինչպէս ծանօթ է, ստացած էր գրականութեան Նոպէլեան մրցանակը։

Անուանի երաժիշտը իր Բաց Նամակը ուղղած է խորհրդային չորս թերթերու՝ Պրաւդա, Իզվեստիա, Լիտերատուրնայա Կազետա եւ Սովետսկայա Կուլտուրա, Հոկտեմբեր 31ին։ Եւ, ինչպէս կ՚ակնկալուէր, ոչ մէկ թերթ հրատարակած է նամակը։

Ռոստրոպովիչ, որ 43 տարեկան է, ըստացած է երկու ստալինեան մրցանակ 1951ին եւ 1953ին։ Խորհրդային երգահաններ իրենց գործերէն 40 հատը ձօնած են անուանի երաժիշտին։

Ռոստրոպովիչի Բաց Նամակը ձեւով մը սեփականութիւնը դարձած է Մոսկուայի արեւմտեան թղթակիցներուն։

Արուեստագէտը նախ դիտել կուտայ, թէ Սոլժենիցին խորհրդային 4. գրագէտն է, որ կ՚արժանանայ Նոպէլեան մրցանակին։ Արդարեւ, առաջինը Բորիս Պաստերնակն էր, որուն խորհրդային իշխանութիւնները մերժեցին թոյլ տալ ըստանալու իրեն վերապահուած մրցանակը, իսկ երկրորդը՝ Միքայէլ Շոլոխով, Կրեմլինի սիրելին։

«Երեք առիթներով շնորհուած մրցանակներէն երկուքը նկատուեցան քաղաքական ապտակ խաղ, իսկ մէկը՝ իբրեւ արդար գնահատումը մեր գրականութեան։ Երբեմն Նոպէլեան մրցանակը կ՚ընդունինք իբրեւ ըստ արժանւոյն տրուած նուէր, իսկ երբեմն ալ՝ իբրեւ հայհոյութիւն»։

Երաժիշտը հարց կուտայ թէ ինչո՞ւ Լիտերատուրնայա Կազետան հրատարակեց միայն Շուէտի եւ Մ. Նահանգներու համայնավար թերթերու տեսակէտը, որոնք կը պարսաւէին խորհրդային գրագէտը, եւ լռութեամբ անցաւ Ֆրանսայի Իւմանիթէին եւ Իտալիոյ Ունիթայի կարծիքներու վրայէն, երբ անոնք կը գնահատէին Սոլժենիցինի գրական արժէքը։ «Դեռ չեմ խօսիր ոչ-համայնավար թերթերու տեսակէտներու մասին», կ՚ըսէ երաժիշտը։

Խորհրդային մամուլի մէջ հինգ - վեց յօդուածներ լոյս տեսած են ցարդ այս հարցին մասին։ Յօդուածներէն միայն մէկը յարձակեցաւ Սոլժենիցինի անձին վրայ, իսկ միւսները քննադատեցին Նոպէլի կոմիտէն կամ մրցանակի շնորհումը։

Խորհրդային երաժիշտը հարց կուտայ կրկին, թէ խորհրդային փորձառութիւնը «սորվեցուցած չէ՞ մեզի զգոյշ ըլլալ տաղանդաւոր մարդիկը ճզմելու ժամանակ, չարտայայտուիլ բանի մը մասին, որ չենք իմացած եւ ոչ ալ կարդացած»։ Կը յիշէ այս առթիւ, թէ ինք մերժեց ներկայ գտնուիլ նիստի մը, որ կոչուած էր քննադատելու Պաստերնակը։ «Անպատուուած զգացի, երբ ինծի ըսուեցաւ թէ պէտք է քննադատեմ «Տոքթ Ժիվակօ»ն, որ այդ օրերուն դեռ չէի կարդացած»։

1948ին, կ՚աւելցնէ երաժիշտը, արգիլուած գործերու ցանկ մը կար հրապարակի վրայ։ «Այժմ կը նախընտրեն ըսել րանացի արգելքները, վկայակոչելով «կարծիք» մը, ո՞ւր է այս կարծիքը, ո՞վ ունի զայն՝ անկարելի է գտնել։ Ինչո՞ւ, օրինակ, թոյլ չտրուեցաւ Գալինա Վիշնեվսկայայի երգել, Մոսկուայի երգահանդէսի մը մէջ, Բորիս Զայկովսկիի սքանչելի երգը, որուն բառերը յօրինած էր Ի. Բրոդսկի»։

Գալինա Վիշնեվսկայա անուանի երգչուհի մըն է (սոփրանօ) եւ կինը թաւջութակահարին, իսկ Բրոդսկի Լենինկրատի բանաստեղծ մըն է, որ բանտարկութեան դատապարտուեցաւ 1964ին։

«Դեռ չեմ կրցած ճշդել, թէ ո՞վ յղացաւ Սոլժենիցինը Գրողներու Միութենէն արտաքսելու միտքը, թէեւ հետաքրքրուած եմ այս մասին»։

«Բնականաբար, կարծիքը արգիլեց գրադէտին լաւագոյն գործին հրատարակութիւնը առանձին գիրքով, երբ արդէն լոյս տեսած էր Նովօ Միրի մէջ։ Եթէ հոս հրատարակուած ըլլար, կարելի կ՚ըլլար վիճաբանիլ հրապարակաւ եւ լայնօրէն, ինչ որ նպաստ մը կ՚ըլլար հեղինակին եւ ընթերցողներուն համար միաժամանակ»։

Խորհրդային երաժիշտը կը ճշդէ իր Բաց Նամակին մէջ, թէ ինք ատոնք կը գրէ ոչ թէ տրտնջալու համար, այլ որպէսզի «ապագային չհարկադրուինք ամօթով քօղարկել այսօրուան թերթերը»։ Ասիկա ակնարկ մըն է այն խիստ քննադատութիւններուն մասին, որոնց թիրախ դարձան անցեալին Շոստակովիչ, Պրոկոֆիէֆ եւ Խաչատրեան, «Պրաւդա»յի կողմէ։

«Բացատրեցէք ինծի, խնդրեմ, թէ ինչո՞ւ մեր գրականութեան եւ արուեստին մէջ վճռական խօսքը կուգայ այնպիսի մարդոցմէ, որոնք բացարձակապէս անձեռնհաս են նման մարզերու մէջ։ Ինչո՞ւ այսպիսիները իրաւունք ունին մեզ անուանարկելու մեր ժողովուրդին աչքին առջեւ»։

Մ. Ռոստրոպովիչի Բաց Նամակէն քանի մը օր ետք կը տեղեկացուէր, թէ Անդրէյ Սախարով, «խորհրդային ջրածինի հայրը», երկու այլ գիտնականներու հետ կազմած է մարդկային իրաւանց պաշտպան կոմիտէ մը։

Սախարովի ընկերներն են Անդրէյ Տըվերդոկլեբով եւ Վալերի Շալիձէ։

Մեքենագրուած յայտարարութեան մը մէջ կոմիտէի անդամները կը ճշդեն իրենց նպատակները հետեւեալ կերպով.

— Օժանդակել պետական իշխանութիւններուն ստեղծելու եւ գործադրելու մարդկային իրաւունքներու երաշխաւորութիւնը։

— Գործօն օժանդակութիւն հայթայթել այն անձերուն, որոնք կը փափաքին շինարար հետազօտութիւն կատարել քննելու համար տեսաբանական երեսները մարդկային իրաւանց հարցերուն, եւ ուսումնասիրել ընկերվարական ընկերութեան իւրայատուկ հարցերը այս մարզին մէջ։

— Ջեռնարկել օրինական դաստիարակութեան, յատկապէս քարոզչութեան՝ ծանօթացնելու համար միջազգային եւ խորհրդային օրէնքներու փաստաթուղթերը, մարդկային իրաւունքներու մասին։

Կոմիտէն կը ճշդէ, թէ իր աշխատանքներու ընթացքին պիտի առաջնորդուի Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան Մարդկային Իրաւանց Ուխտին տրամադրութիւններով։

Կոմիտէին առաջին գործը պիտի ըլլայ, կը ճշդէ փաստաթուղթը, քննել խորհրդային օրէնքներու առանձնայատուկ կէտերը, միշտ նկատի առնելով այդ օրէնքներուն փորձառութեան ճամբու վրայ ստեղծուած աւանդութիւնները եւ իրական դժուարութիւնները այս մարզին մէջ։

Կոմիտէն պատրաստ է ստեղծագործ շփում հաստատել հանրային եւ գիտական կազմակերպութիւններու, միջազգային ոչ-կառավարական կազմակերպութիւններու հետ, պայմանաւ որ անոնք, իրենց գործունէութեան ընթացքին, առաջնորդուին ՄԱԿի Ուխտի տրամադրութիւններով եւ իրենց նպատակը չըլլայ վնասել Խորհ. Միութեան։

Անդամ կրնան ըլլալ բոլոր անոնք, որ չեն պատկանիր քաղաքական կուսակցութեանց կամ այնպիսի կազմակերպութիւններու, որոնց նպատակն է մաս կազմել իշխանութեան, կամ՝ այնպիսի կազմակերպութիւններ, որոնց գլխաւոր առաջադրութիւնները կ՚արտօնեն քաղաքական ընդդիմադիր կամ ուղղափառ գործունէութիւն մը ունենալ։

Կոմիտէն կը ճշդէ նոյնպէս, որ իր գործունէութիւնը ապաքաղաքական բնոյթ պիտի կրէ՝ «համաձայն Խորհ. Միութեան օրէնքներուն»։

Խորհրդային օրէնքը, սակայն կ՚արգիլէ այս ձեւի խմբակներու կազմութիւնը։

Թ. Ա. Թ.

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

—o—

Մարդ մտացիր կ՚ըլլայ կամ շատ մտածելուն եւ կամ բնաւ չմտածելուն համար։ Հետեւաբար, միայն հանճարներն ու տխմարները մտացիր կ՚ըլլան։

ՌՈՒՊԻՆՇԹԱՅՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (41)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

—o—

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Մամա՛, ի՞նչ տեսակ կարկանդակ պիտի բերեն, գոչեց Նաթաշա համարձակ եւ քմահաճ ուրախութեամբ, առաջուընէ գուշակելով ունենալիք յաջողութիւնը, Սոնիա եւ հաստլիկ Պէդեան խնդալէն կը մարէին։

— Ահա հարցուցի, ըսաւ Նաթաշա իր պզտիկ եղբօրը եւ Փիէրին։

— Պաղպաղակ, բայց քեզ պիտի չտան, ըսաւ Մարիա Տիմիդրիէվնա։

Նաթաշա հասկցաւ որ վախնալու բան չկայ, ուստի Մարիա Տիմիդրիէվնայէն ալ քաշուեցաւ։

— Մարիա Տիմիդրիէվնա, ի՞նչ տեսակ պաղպաղակ սերովէն չեմ ախորժիր։

— Ստեպղինի։

— Ձէ՛, չէ՛, ըսէք ի՞նչ տեսակ Մարիա Տիմիդրիէվնա, ի՞նչ տեսակ, գրեթէ պոռաց ան. ես գիտնալ կ՚ուզեմ։

Մարիա Տիմիդրիէվնա եւ կոմսուհին խնդացին եւ անոնց հետեւեցան բոլոր հիւրերը։ Ամէնքը կը խնդային ոչ թէ Մարիա Տիմիդրիէվնայի պատասխանին վրայ, այլ այդ աղջկան աներեւակայելի համարձակութեան եւ ճարպիկութեան վրայ, որ կը յանդգնէր Մարիա Տիմիդրիէվնայի հետ այդպէս վերաբերիլ։

Նաթաշան հանդարտեցաւ միայն այն ատեն, երբ պաղպաղակին ելակով ըլլալը յայտնեցին։

Պաղպաղակէն առաջ շամփանեայ տըւին։ Նուագախումբը հնչեց, կոմսն ու կոմսուհին համբուրուեցան, հիւրերը ոտքի ելլելով շնորհաւորեցին կոմսուհին, սեղանին վրայէն գաւաթնին կոմսին պարզեցին եւ զարկին, ինչպէս նաեւ երախաներուն գաւաթներուն։ Սպասաւորները նորէն սկսան վազվզել, դղրդացին աթոռները եւ հիւրերը նոյն կարգով, միայն աւելի կարմրած դէմքերով անցան հիւրասենեակը եւ կոմսին առանձնասենեակը։

Ի.

Թղթախաղի սեղանը բերուեցաւ, խումբերու բաժնուեցան, եւ կոմսին հիւրերը տեղաւորուեցան հանդստասրահն ու գրադարանը։ Կոմսը խաղին թուղթերը իրար խառնեց հազիւ դիմադրելով յետճաշեայ սովորական քունին։

Երիտասարդութիւնը կոմսուհիին հրաւէրին վրայ հաւաքուեցաւ քնարին ու երգեհոնին շուրջը։ Ժիւլի բոլորին խնդրանքով քնարին վրայ փոքր կտոր մը զարկաւ իր վարիանթներով, եւ միւս աղջիկներուն հետ մէկտեղ սկսաւ Նաթաշայէն եւ Նիքոլայէն խնդրել, որոնք յայտնի էին իրենց երաժշտականութեամբ՝ բան մը երգել։ Նաթաշային հետ մեծի մը պէս կը վարուէին, չափազանց գոհ էր այդ բանէն, բայց եւ այնպէս քիչ մը կը քաշուէր։

— Ի՞նչ պիտի երգենք, հարցուց ան։

— «Աղբիւրը», պատասխանեց Նիքոլա։

— Օ՛ն, սկսինք, Պօրիս մօտեցիր, ըսաւ Նաթաշա, իսկ Սոնիան ո՞ւր է։

Ան իր շուրջը նայեցաւ եւ ընկերուհին սենեակին մէջ չտեսնելով վազեց զայն գտնելու, Սոնիայի սենեակը հասաւ, բայց իր ընկերուհին հոն չգտնելով մանկանոց վազեց, սակայն հոն ալ չկար։ Նաթաշա հասկցաւ որ Սոնիա միջանցքն է, սնտուկին վրայ։ Միջանցքին մէջ դրըտնուած սնտուկը Ռոստովներու ընտանիքին իգական սեռի երիտասարդութեան վշտի ու տխրութեան վայրն էր։ Եւ արդարեւ Սոնիա իր եթերային վարդագոյն զգեստով երեսն ի վար ինկած էր դայեակին ճմռթկուած ու աղտոտ ներքնակին վրայ ջղացնցելով իր մերկ ուսերը։ Նաթաշայի դէմքը որ Անուանակոչութեան օրուան ամբողջ ընթացքին կենդանացած, բորբոքած էր, յանկարծ փոխուեցաւ. աչքերը պաղեցան, սարսուռ պարանոցը, շրթունքներուն անկիւնները իջան։

— Սոնիա, ի՞նչ եղաւ քեզի... ի՞նչ, ի՞նչ պատահեցաւ, վա՛խ, ի՞նչ կայ... ըսաւ Նաթաշա բանալով իր մեծ բերանը եւ տգեղնալով երախայի մը պէս սկսաւ լալ, որովհետեւ Սոնիան ալ կուլար։ Սոնիա գլուխը վերցնել եւ պատասխանել կ՚ուզէր, բայց չէր կրնար եւ աւելի եւս կը պահուըտէր։ Նաթաշա լալով նստաւ կապոյտ ներքնակին վրայ եւ գրկեց ընկերուհին։ Ուժերը ժողվելով Սոնիա բարձրացաւ եւ արցունքները սրբելով սկսաւ պատմել։

— Նիքոլան շաբաթէ մը պիտի երթայ ... թուղթը ... ելեր է... ինքը ըսաւ ինծ... ես չէի լար.... (ցոյց տուաւ ձեռքը բռնած թուղթը, որ Նիքոլային գրած ոտանաւորն էր) ես չէի լար... բայց դուն չես կրնար... ոչ ոք կրնայ հասկնալ... ի՞նչ սրտի տէր է ան։ Նորէն լալ սկսաւ, կուլար որովհետեւ Նիքոլային սիրտը չափազանց բարի է եղեր։ Քու գործդ աղէկ է... ես չեմ նախանձիր... կը սիրեմ քեզ, ինչպէս նաեւ Պօրիսը, ըսաւ ուժերը քիչ մը ժողվելով, ան համակրելի է... ձեզ համար արգելք մը չկայ, իսկ Նիքոլան ինծ քուզէն կ՚ըլլայ անհրաժեշտ է... ինք մետրոպոլիտը ...

ԼԷՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սարգիս Տէօքմէճեան, Օր. Օր. Արփինէ եւ Ցոլինէ Տէօքմէճեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԱՐԳԻՍ ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆԻ

մահուան 11րդ տարեդարձին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Այս տխուր առթիւ Տիկին Տէօքմէճեան 50 Փր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Երուանդ Զարդարեանի մահուան առթիւ։

Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Նավէր 100 Փ., Յովհ. Հրաչեան եւ զաւակները, Օր. Ճիւլեան, Տէր եւ Տիկին Սվաճեան, Տէր եւ Տիկին Վ. Փափազեան, Յ. Յակոբեան 50ական, Տէր եւ Տիկին Կարապետեան 25, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Օհանեան 30, Տիկին Զաքարեան Ա., Ղ. Կիւլեան, Տէր եւ Տիկին Ռ. Աուսերելիքեան, Տիկին Օ. Նշանեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Խոզիկեան 20ական, Յ. Պապահիթեան 10։

(Շար.)

Հ. Յ. Դ. 80-ԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Դեկտեմբեր 12ին

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՏՕՆԱԾԱՌ

Կիրակի, 13 Դեկտ. ժամը 16,30էն սկսեալ։

Ճաշ, վիճակահանութիւն, անակնկալներ եւ ընտանեկան հաճելի մթնոլորտ։

Մասնակցութեամբ Նաւասարդ պարախումբին, Ժերար Մելքոնեան ու Պետիկ Պետիկեան նուագախումբերուն եւ վարժարանի աշակերտութեան։

Կաղանդ Պապան ճոխ նուէրներով պիտի վարձատրէ սրահին մէջ ներկայ եղող բոլոր մանուկները։

Մուտքը ազատ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Ս. Սահակ - Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը տեղեկացնէ թէ այս Կիրակի մայր եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ, զոր պիտի մատուցանէ

ՅԱԿՈԲ ԵՊՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Յետ պատարագի 11,30ին տեղի պիտի ունենայ մասնաւոր հոգեհանգիստ ԶՕՐ. ՇԱՌԼ ՏԸ ԿՕԼԻ, ինչպէս նաեւ Արարայի ճակատամարտի նահատակներուն, 1940-1945ի շրջանի Ֆրանսայի ազատագրման համար զոհուած հայ եւ ֆրանսացի դիմադրականներու յիշատակին։

ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿԻ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻՆ

Լրացաւ «Ազդակ Շաբաթօրեակ» (Դրօշակ)ի առաջին տարին. 1970 Նոյեմբեր 22ին լոյս կը տեսնէ երկրորդ տարուան առաջին թիւը, որ նուիրուած պիտի ըլլայ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ութսունամեակին։

Հակառակ թղթատարական վարչութեանց նոր կարգադրութիւններուն, որոնց հետեւանքով առաքման ծախքերը յաւելում կրած են, բաժանորդագրութեան պայմանները կը մնան նոյնը։

Բաժանորդագրուելու համար պէտք է դիմել հետեւեալ հասցէին.

Mr. KULTCHEYAN
23, Rue Pixéricourt, Paris (19e)

Ազդակ Շաբաթօրեակի բաժանորդագրութիւնը կանխիկ է, առանց վճարումի կատարուող բաժանորդագրութեան խնդրանքները նկատի պիտի չառնուին։

Բաժանորդագրութիւնը միշտ կը սկսի տարեսկիզբէն, կամ վեցամսեայի սկզբնաւորութեան։

Անոնք որոնք կը փափաքին վերանորոգել իրենց բաժանորդագրութիւնը եւ կամ նոր բաժանորդագրուիլ, կը խնդրենք որ ժամ առաջ դիմեն մեր գործակալին, որպէսզի թերթի առաքումը կարենայ չարունակուիլ առանց ընդհատումի։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
«ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ»Ի

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՈՒՐԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 20, ԺԱՄԸ 21ԻՆ, ՍԱԼ ՍԷՆ-ԺՈՐԺԻ ՄԷՋ

Փլաս տիւ Քաբր-Սեփթամպրը

Նախաձեռնութեամբ Հայ Դատի Մարսէյլի Յանձնախումբին

Prendront la parole :
Monseigneur J. RUPP
Dr. G. TATOYAN
Gabriel MATZNEFF
Prof. Geouffre de la PRADELLE
Maître E. JAKHIAN

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 28, ԺԱՄԸ 21ԻՆ, ՍԱԼ ՄՈԼԻԵՌ (Քէ տը Պոնտի)

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի Շաւիլի եկեղեցին։

ԱՆՈՑՇԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Պօյաճեան (Մարսէյլ) 150, Պօյաճեան (Նիս) 500, Զրբաչեան Ա. (Մարսէյլ) 1000, Տակեան Կ. (Մարսէյլ) 100, Տըվոս Կ. (Մարսէյլ) 300, Տէր-Դաւթեան (Փարիզ) 200, Սահակեան (Սէն Էթիէն (200, Սահակեան (Վալանս) 500, Սահակեան Ժան Փիէր (Սէն Էթիէն) 400, Սանճեան Լ. (Լիոն) 500, Սանճեան Ն. (Լիոն) 260, Սամուէլեան Ս. (Մարսէյլ) կերպաս, Սամուէլեան Ժ. (Մարսէյլ) կերպաս, Բժշկ. Սարաֆեան (Սէն Էթիէն) 400, Սարգիսեան Էտի (Մարսէյլ) 100, Սիմոնեան Վռամ (Մարսէյլ) 300, Ստեփանեան Գ. (Մարսէյլ) 170, Վէմեան (Մարսէյլ) 100, Փափազեան Յակոբ (Մարսէյլ) 150 Փրանք։

(Վերջ)

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Նոյեմբեր 19էն Դեկտ. 10 ԱՍԼԱՆԵԱՆ իր նոր գործերը կը ցուցադրէ
Galerie Bouquinerie du Vieux-Paris
62-64, Rue F. Miron
(Métro Saint-Paul)

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբի կողմէ, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. Վարչութեան,

Շաբաթ Նոյեմբեր 21, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

ՍՓԼԱՆՏԻՏԻ մէջ

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

NUIT DU FOOT

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ
Le Flore, Parc des Expositions

Կիրակի, Նոյեմբեր 22, ժամը 21էն մինչեւ լոյս գիշեր, կազմակերպութեամբ Սէնթ Էթիէնի Հայկական

Մարզական Միութեան

Նուագախումբ՝ ԿԱՐԻ ՊԵՊԵՐԵԱՆ
Կ'երգէ՝ ԱԼԻՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ
Հայկական երգեր եւ պարեր

Պիւֆէ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները 21 Նոյեմբեր Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Ահարոնեան ակումբը։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն, որ ներկայ գտնուին այս կարեւոր ժողովին։

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեօ-Քաշանի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Չորեքշաբթի (25 Նոյեմբեր) ժամը 21ին ընկերուհի Հաքիմեանի մօտ 114 Ավընիւ Ա. Պրիան, Պանեօ։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 40ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 7 Մարտ 1971 կէսօրէ ետք ժամը 2,30ին։ Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 28, ժամը 22էն մինչեւ լոյս

HOTEL GEORGE V
31, Avenue George V

ԳԵՂԵՑԻԿ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՆԱՒԱՍԱՐԴ պարախումբը — նուագախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 20 Փր., ուսանողներու կէս գին
Սեղանները ապահովել՝ հեռաձայնելով 924-38-54

ՖԻԼՄԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպութեամբ Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայրենակցական Միութեան.

ՍԻՐՏԸ ԵՐԳՈՒՄ Է

գունաւոր հայախօս ժապաւէն

Դեկտ. 1, Երեքշաբթի ժամը 21ին։։

Ֆիլմը կը ցուցադրուի ճիշդ ժամուն, Իսի Ալհամպրայի սրահը (Մեթրօ Մեռի տ'Իսիէն 50 քայլ)։

Մուտք 6 Փրանք։ Տոմսերը ապահովել Միութեան անդամներէն։

ՀՐԱՒԷՐ ԺՈՂՈՎԻ

Իզմիրի եւ շրջաններու Հայրենակցական Միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները 23 Նոյեմբեր երեկոյեան ժամը 8ին Ռեժան սրճարանին վերնայարկը, Մեթրօ Գատէ։ Նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր։

ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Յառաջիկայ Կիրակի 22 Նոյեմբեր հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Սէն Ժեռոմի եկեղեցւոյ մէջ

ԶՕՐԱՎԱՐ ՇԱՌԼ ՏԸ ԿՕԼԻ

յիշատակին։

Գաղութը կը հրաւիրուի իր յարգանքը մատուցանելու Ֆրանսայի նախկին նախագահին յիշատակին։

ՇԻՐԻՄԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ողբացեալ

ՏԻԿԻՆ ԻՍԿՈՒՀԻ ՔԱՐՄԷՆ (Աւագեանի) մտերիմ բարեկամուհիները շիրիմի այցելութիւն մը կազմակերպած են Ուրբաթ (20 Նոյեմբեր) Նուվօ Սիմըթիէր-տը-Նէօյի, իր մահուան տարելիցին առթիւ։

Ժամադրութիւն Ուրբաթ առաւօտ Ժան Կուժոնի եկեղեցիին բակը, ժամը 9,30, ուրկէ մեկնում գերեզմանատուն, վարդապետի մը առաջնորդութեամբ։

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն, Ֆուայէ տէ Վիէօ, ժամը 9ին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՃԱՇ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 80ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Սարսէլ - Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 19,30ին, Առնուվիլի Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ կից սրահը։

Բանախօսութիւն։

Գեղարուեստական բաժին, պար, մասնակցութեամբ

Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ իր խումբով։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Անիէռ - Պուա Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ընկերահամակրական հաւաքոյթ մը կը սարքէ բաժակ մը թէյի շուրջ, Դեկտ. 6ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը։ Հասցէ՝ 1. Փլաս Օբէղ տը Վիլ։

Կը հրաւիրուին ընկեր - ընկերուհիները եւ համակիրներ։

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԱՒՍՏՐԻԱ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ԿԱՂԱՆԴԻ ԱՌԹԻՒ

Zell Am See

Մեկնում Դեկտ. 21 Թրէն տէ նէժով Կառ տը Լ'Էսթէն, վերադարձ Յունուար 3 նոյն կայարանէն։

ՊՐԻՒՔԻ մէջ (Զել ամ Զէի մօտ), հովերէն պատսպարուած 758 մեթր։ Բոլոր մարզական զբօսանքները՝ դահուկ, լիւժ, փաթինաժ, եւայլն։

Բնակութիւն լաւ պանդոկի մը մէջ ճաշով միասին։

Մասնակցութիւն 485 Փր. բոլոր ծախքերը մէջը։

Կանխավճար՝ 100 Փր., մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին։

ԶԵԼ ԱՄ ԶԷ, Սալցպուրկի մէջ ձմեռնային մարզական հրաշալի կայան մը, գեղեցիկ լիճի մը եզերքը, պաշտպանուած սաստիկ ցուրտերէն բարձր լեռներուն շնորհիւ։ Զուարճութեան վայրեր, սինեմա, պարահանդէս, սրճարան, ֆոլքլորիք երեկոյթներ եւայլն։

Մասնակցութիւն՝ 525 Փր.։

Կանխավճար՝ 100 Փր., մնացեալ Դեկտեմբեր 10ին։

Ծախքերուն մէջ են ճամբորդութեան գինը (Բ. կարգով) եւ բնակութիւնն ու ճաշը, բացի ճամբորդութեան ճաշերէն

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶՊԷՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32. Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տարեկան Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 21 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
SAMEDI 21 NOVEMBRE 1970
LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.971 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 46e ANNÉE — N° 11.971

ԻՆՉՈ՞Ւ ԱՅՍ «ԱՆՋՐՊԵՏԸ»

Հայ անհատ մարդուն եւ իր ազգային ընդհանրականութեան միջեւ գոյութիւն ունեցող անջրպետը յատուկ չէ մշակութային ճակատին կամ մտքի եւ հոգիի մարդերուն միայն:

Եթէ գրքին, թերթին, իմացական ու գեղարուեստական ճիգերու հետ միայն աղերս ունեցած ըլլար անտարբերութիւնը՝ հաւանօրէն արդարացուցիչ պատճառներ գտնելու խրաւունքը դգայինք:

Դժբախտաբար, ընդհանուր է ցաւը եւ դասալքութիւնը բո՛ւն բառն է՝ բնորոշելու համար այն ինքնագոհ եւ եսակեդրոն կեցուածքը, զոր ցոյց կուտան հարիւր հազարաւորներ՝ հանդէպ ազգին, ազգային մտահոգութեանց եւ Սփիւռքեան գոյապայքարին:

Մոռցէք պահ մը հայ կուսակցութիւնները, մարդասիրական եւ բարեգործական միութիւնները, մշակութային, կրթական, մարզական, հայրենակցական հաստատութիւններն ու հիմնարկութիւնները, եւ փորձեցէք ձեր անմիջական շրջապատին մէջ ճշդել, թէ Հայութեան ի՛նչ համեմատութիւնը ժամանակ, նիւթ, զոհողութիւն, առնուազն գործնական ու դրական հետաքրքրութիւն ցոյց կուտայ հանդէպ համայնական պահանջներու:

Եթէ անկեղծ էք դուք ձեր դատումին եւ խղճին հետ, ու ձեզ վարողը աննախապաշար ոգին է, պիտի չդժուարանաք հաստատելու թէ առնուազն 70 առ հարիւրը մեր համրանքին՝ հրաժարած է Հայութենէ:

Շատերու համար կրնայ յոռետեսական թուիլ այս եզրակացութիւնը. ուրիշներու համար՝ լաւատեսական:

Թէ մէկ կամ միւս ձեւով դատողները ի՛նչ տուեալ ու չափանիշ կ'ունենան 70 առ հարիւր համեմատութիւնը անճշդելու համար, անշուշտ չենք կրնար գիտնալ ստուգապէս:

Սակայն մենք ունինք մեր մեկնակէտերն ու վիճակագրային հաշիւները եւ մղուած ենք մտահոգուելու նոյնիսկ այն հաւանականութեամբ, թէ անտարբերներու կամ դասալիքներու համեմատութիւնը 70 առ հարիւրէն աւելի կրնայ ըլլալ, սակայն երբեք նուազ...

Թէ ի՛նչ իրողութեանց վրայ հիմնուած ենք «Հայութենէ հրաժարած» կամ «դասալիք» բնորոշումով ցոյց տալու համար այդքան հոծ թուով ազգակիցներ՝ կ'ունենանք առիթը մեր մտածումները լայնօրէն պարզելու:

Վտանգ ըլլալով հանդերձ, որ մեր ընթերցողներու բացարձակ մեծամասնութիւնը պէ՛տք ալ չունի մեր վկայութեան եւ փաստարկումներուն, անհրաժեշտ կը նկատենք հիմնաւորել բացասական ամէն կարծիք՝ որովհետեւ ապացոյցը, թիւը, չօշափելի տուեալները շատ աւելի խօսուն են յաճախ, քան ամէնէն ազդու դասախօսութիւնները:

Մինչ այդ, պէտք է վերադառնանք մեր այն հաստատումին՝ թէ անհատ հայ մարդուն եւ իր ազգային ընդհանրականութեան միջեւ գոյութիւն ունեցող անջրպետը յատուկ չէ մշակութային ճակատին միայն:

Պատասխանատուութեան զգացումի եւ գործնական յանձնառութեանց չգոյութիւնը (դասալիք — անտարբերներու հրակայ զանգուածի մը մէջ) կ'ապացուցուի ամէն բանէ առաջ անով որ Հայկական Արտասահմանի մէջ գրեթէ անգոյ բանի մը վերածուած է հանրային կարծիքը:

Ո՛չ ոք թող ցատքէ մեր սեղանին վրայ, ժխտումի եւ ուրացման մեղքով ամբաստանելու համար մեզ:

Կամ անգիտութեամբ ու գիտակցական անտեսումով մեղադրելու:

Շա՛տ ուրախ ենք՝ որ տակաւին ամբողջովին վերածուած չենք ու կ'ապրին հազարաւորներ, որոնք, մեր մօտ կամ մեզմէ հեռու, արթնօրէն կը հետեւին համահայկական կեանքի բոլոր վիճակներուն, շարժումներուն, լճացման երեւոյթներուն կամ վերանորոգումի ճիգերուն, — մէկ խօսքով՝ մեր երգերուն ու վէրքերուն, — ու հրաւէրի չեն սպասեր՝ գործնապէս արտայայտելու համար իրենց առօրեայ ապրումը, մտահոգութիւնը, զոհաբերութեան ոգին, պատասխանատուութեան զգացումը եւ ամէն կարգի յանձնառութեանց յօժարակամութիւնը:

Այս համեմատօրէն սահմանափակ ընտրանին՝ իր մէջ կը հաշուէ առաւելապէս կուսակցականներ, անկուսակցական բայց անխախտ Հայութեամբ թրծուած պատկառելի դէմքեր, խոնարհ հոգիով ու համեստ դիրքերու տէր զտարիւն հայրենակիցներ, տարեց թէ երիտասարդ սեռունդներ՝ որոնք հպարտ են իրենց ազգութեամբ, ու գիտակ՝ իրենց պատասխանատուութիւններուն:

Կը լսե՛նք անոնց ձայնը եւ կը հըրճուինք: Կը զգանք թէ կ'ապրինք: Կը հետեւինք իրենց գործին եւ կը գօտեպնդուինք: Կը հասնի մեզի իրենց քննադատական կամ գնահատական խօսքը՝ հանրային ճիգերու մասին, գաղութային վիճակներու մասին, անձերու եւ անցքերու մասին, հանրային մտահոգութեանց եւ նախաձեռնութիւններու մասին. ու մենք — համաձայն ըլլանք թէ տարակարծիք — կը հաւատանք սակայն որ կենսունակ տարրեր ունի սփիւռքեան հայ իրականութիւնը:

Մեր այս բաւարարութիւնը չա՛տ մասնակի է սակայն:

Այդ չէ բուն «հանրային կարծիքը»:

Եւ որքան ալ գիտակ ու տեղեակ ըլլանք թէ ինչո՛ւ չենք տեսներ ու զգար անոր ազդու եւ տեւական գոյութիւնը Հայկ. Արտասահմանի մեր կեանքին մէջ, որքան ալ աննպաստ ըլլան աշխարհագրագաքական պայմանները մեզի համար, արդարանալի չենք կրնար նկատել Հայկ. հոծ զանգուածներու լռութիւնն ու անտարբերութիւնը՝ դէմ յանդիման մեր թէ՛ տեղական եւ համահայկական խնդիրներուն:

Ընկերային դաստիարակութեան տէր ժողովուրդներու կեանքին մէջ, հաւաքականութենէն դէպի ղեկավարութիւններ՝ բարոյական ուժ մը հակակշռողի դեր կը կատարէ: Ազգային, կրթական, մշակութային, քաղաքական, կազմակերպական եւ այլ մարզերու վրայ փորձուած ամէն ճիգի հանդէպ՝ անհատ հայ մարդը իր գործնական հետաքրքրութիւնը ցոյց պիտի տայ միշտ, եւ երբ որեւէ հարց կապ ունի ազգային մեր ընդհանուր ճակատագրին, նպատակներուն եւ ապահովութեան հետ, պիտի չվարանի պատկան հաստատութեանց հասցնել իր բարոյական թէ նիւթական աջակցութիւնը, իր դիտողութիւնները՝ եթէ ունի, իր գնահատութիւնը՝ եթէ այդ համոզումին յանգած է:

Մարմնի մը որեւէ յետին մազերակը՝ իր դերը ունի. մեր ֆիզիքական ու հոգեկան էութեան որեւէ մէկ ցաւը՝ իր անդրադարձը ունի: — Այսպէս է նաեւ ժողովուրդներու կեանքին մէջ:

Ոչ մէկ հայ անհատ ինքզինք դերծ պիտի նկատէ յանձնառութեան եւ պատասխանատուութեան պարտաւորութենէ՝ եթէ հրաժարած չէ ազգային իր ինքնութենէն:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Հայկական Ցուցահանդէսի պաշտօնական բացումէն յետոյ, Հայաստանի Մշակոյթի նախարար Կամօ Ուդումեան Հայաստան վերադարձաւ եւ Նոյեմբեր ամսոյ սկիզբը ընկերակցութեամբ Կրօնական Գործերու նախագահ Սարգիս Գասպարեանին, այցելեց Վեհափառ Հայրապետին, խորհրդակցելու եւ առաջարկելու Հայրապետին, որպէսզի Ս. Էջմիածնէն եւ Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանէն տրամադրուին կարգ մը եկեղեցական առարկաներ, աւելի ճոխացնելու համար Ցուցահանդէսը: Այս խորհրդակցութեան ներկայ էր նաեւ Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան, որ Ս. Էջմիածին կը գտնուէր Հայրապետին եւ Հոգեւոր Գերագոյն Խորհուրդին զեկուցանելու վերջերս Երուսաղէմի մէջ գումարուած ծխական յանձնախումբի աշխատանքներուն մասին:

Հայրապետը բարեհաճեցաւ ընդառաջել նախարարի փափաքին եւ պաշտօնագրով մը տեղեկացուց սոյն պարագան Երուսաղէմի Ամենապատիւ Տ. Եղիշէ պատրիարքին:

Սրբազան անօթներու փոխադրութեան գործը յանձնուեցաւ Սերովբէ Արք. Մանուկեանին, որ իր վերադարձի ճամբուն վրայ հանդիպեցաւ Երուսաղէմ եւ ստանձնեց նաեւ Երուսաղէմի Պատրիարքութեան կողմէ տրամադրուած առարկաները: Երուսաղէմէն Սերովբէ Արք.ին ընկերացաւ Ս. Աթոռի լուսարարապետ՝ Գերշ. Տ. Հայրիկ Արք. Ասլանեան:

Ս. Էջմիածնի եւ Երուսաղէմի Պատրիարքութեան տրամադրած առարկաները հետեւեալներն են.

Ա) Ս. Էջմիածնէն

1. Ս. Գեղարդը, որով հռոմայեցի զինուորը խոցած է Յիսուսի կողը: Ըստ աւանդութեան Թադէոս առաքեալ զայն Հայաստան բերած է, շրջան մը Գեղարդայ վանքը պահուելէ յետոյ, փոխադրուած է Էջմիածին: Կը գործածուի միայն Ս. Միւռոնի օրհնութեան առիթով:

2. Գրիգոր Տաթեւացիի ձեռագիր Աւետարանը, մանրանկարներով, ոսկի կազմով, փորագրուած՝ մէկ կողմը խաչելութեան եւ միւսը Տաթեւացիի եւ Յովհաննէս Որոտնեցիի նկարներով:

Բ) Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանէն

1. Ձեռագիր Աւետարան Ղրթայակիր պատրիարքի. ոսկի կողքով, թանկագին քարերով զարդարուած. 1717 թուականէն:

2. Ձեռագիր Աւետարան Մախտեսի Յարութիւն Ջուղայեցիի. ոսկի կողքով եւ թանկագին քարերով. 1764 թուին:

3. Ոսկեայ սկիհ, եռագանդ, ոսկերչական նուրբ բանուածքով եւ ականակուռ:

4. Ոսկի ձեռաց խաչ, հինգ թանկագին քարերով, յիշատակ Կարապետ պատրիարքի:

5. Ոսկի ձեռաց խաչ, նրբօրէն գործուած, տերեւանման թեւերով, զարդարուած զմրուխտով եւ ադամանդներով:

6. Վարդապետական գաւազան, ոսկի գլուխով եւ ադամանդեայ խաչով:

7. Հովուական գաւազան, ադամանդեայ խաչով:

8. Կարմիր յատակով Փորուրար, ասեղնագործ չորս աւետարանիչներու դէմքերով, մարգարտայեա լուսապսակներով:

9. Վակաս, կապոյտ յատակով, կեդրոնը Քրիստոս բազմած, շուրջը երկոտասան առաքեալներ. մարգարտայեա լուսապսակներով:

10. Երկու Արտախուրակներ, ասեղնագործ, Աւետման պատկերով:

Սոյն առարկաները 17 Նոյեմբեր 1970, Երեքշաբթի օր պաշտօնապէս յանձնուեցան Սերովբէ եւ Հայրիկ Արքեպիսկոպոսներու կողմէ Ցուցահանդէսի պատասխանատու Տնօրէնութեան, ի ներկայութեան Ցուցահանդէսի տնօրէն Պր. Արամայիս Սարգիսեանի, ակադեմիկոս Պրոֆ. Արգար Յովհաննէսեանի, ֆրանսական կառավարութեան կողմէ ներկայացուցիչ նշանակուած Պր. Վատիմ Ելիսէֆի եւ Արտաքին Գործոց նախարարութեան Մշակութային վարիչ՝ Պր. Կաստոն Տիլի, ինչպէս նաեւ Գիտ Ծ. Վրդ. Նազգաշեանի եւ Փարիզի մայր եկեղեցւոյ վարչութեան ատենապետ Պր. Սեդրակ Քարեանի:

ԴԻՒԱՆ
ՀԱՅՐԱՊԵՏ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ
18 Նոյեմբեր 1970

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ԵՒՐՈՊԱՆ

Հասարակաց Շուկայի անդամ Վեցերու առաջին քաղաքական համագումարը, որուն բացումը կատարուեցաւ Հինգշաբթի օր Միւնիխի մէջ, քաղաքական շրջանակներու կողմէ կը նկատուի կարեւոր հանգրուան մը Եւրոպայի քաղաքական միութեան ճամբուն վրայ: Արդէն այս իմաստով արտայայտուեցաւ Դաշնակցային Գերմանիոյ Արտաքին նախարարը Շէլ, որ նախագահեց ժողովին եւ Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը՝ Մ. Շուման:

Ծանօթ է, որ Լա Հէի մէջ վերջերս Վեց երկիրներու նախագահներն ու կառավարութեանց ներկայացուցիչները փափաք յայտնած էին համագումար մը կազմակերպել՝ քննելու եւ խօսակցելու համար միջազգային քաղաքականութեան հետ աղերս ունեցող հարցեր:

Առաջին նիւթին անմիջապէս քննութեան առնուեցաւ Միջին Արեւելքի խնդիրը: Առաջարկը ներկայացուց Շուման: Այս կապակցութեամբ կը յիշեցուի, թէ ՄԱԿի մէջ երբ քննութեան առարկայ դարձաւ Մերձաւոր Արեւելքի հարցը, Հասարակաց Շուկայի անդամ հինգ երկիրները (վեցերորդը՝ Գերմանիա ներկայացուած չէ ՄԱԿի մէջ) միատեսակ կարծիք եւ քուէ չեն արտայայտած: Ընդհակառակն երեք դիրքորոշում տեղի ունեցած է: Ֆրանսա ներկայացուած բանաձեւին ի նպաստ քուէարկած է, Հոլանտա անոր դէմ, իսկ մնացեալները ձեռնպահ մնացած են:

Փարիզի կարծիքով, Չորս Մեծերու խորհրդակցութեանց առընթեր կարելի է եւրոպական ազդեցութիւն մըն ալ ապահովել, եթէ երբեք Մերձաւոր Արեւելքի խնդրին շուրջ միատեսակ քաղաքականութիւն որդեգրեն Եւրոպայի Վեցերը: Այս հեռանկարով է, որ Շուման առաջարկեց քննել հարցին հետ կապուած գլխաւոր կէտերը. այսպէս՝ նաւարկութեան ազատութիւնը Սուէզի եւ Աքապայի շրջաններուն մէջ, ապաստանման գօտին (ի՞նչ երաշխաւորութիւն կը ստանայ Իսրայէլ պարպելու համար իր գրաւած հողերը), Երուսաղէմի խրավիճակը եւ, վերջապէս, Պաղեստինի հարցը:

Քննութեան նիւթ դարձան նոյնպէս Եւրոպայի Ապահովութեան Խորհրդաժողովի պայմանները: Բոլոր նախարարներն ալ ընդունեցան հաստատելու, թէ Պերլինի հարցը կը մնայ գլխաւոր թնճուկը,

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵՐԿԱՑՈՒՄ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԽԵՂԱԹԻՒՐՈՒՄՆԵՐՈՒ

Արտասահմանի մէջ իր ատենին լուրջ եւ շատ խիստ քննադատութեան ու պարսաւի ենթարկուեցաւ Յ. Թուրշեանի «Սարդարապատի հերոսամարտը» գիրքը, որ առաջին անգամ լոյս տեսաւ 1965–ին, Երեւան, Աշոտ Յովհաննիսեանի յառաջաբանով:

Յատկապէս Ա. Աստուածատրեանի վիճակուեցաւ, իբրեւ մասնակից ժամանակաշրջանի դէպքերու եւ ականատես օրուան անցքերու, «Սարդարապատի պատմաշինութիւնը» խորագրին տակ հանրութեան ուշադրութեան յանձնելու Թուրշեանի գիրքին պատմական սխալները, դէմքերու եւ դէպքերու աղաւաղումները, ինչպէս նաեւ ընդհանրապէս խորհրդահայ հեղինակին դատապարտելի ճիգը՝ ըստ կամս պատմութիւն յօրինելու, որու արդիւնքն էր եղած աւաղուկ եւ ողորմուկ բովանդակութեամբ գիրքի մը հրատարակութիւնը:

Առաջին անգամ չէր անշուշտ, որ Սարդարապատի պատմութիւնը կը ներկայացուէր «ծուռ հայելու մէջ» ինչպէս սովորաբար կ'որակուին նմանօրինակ գործերը Հայաստանի մէջ:

Աւելի քան չորս տասնամեակներու անտարբեր լռութենէ եւ անտեսումէ ետք, շատեր Հայաստանի մէջ փորձեցին անդրադառնալ մեր ժամանակակից պատմութեան այդ բախտորոշ ճակատամարտին եւ անոր առընչակից ժամանակաշրջանի դէպքերուն: Սակայն, բոլորն ալ ունէին իրենց խոցելի երեսը՝ պատմական ճշմարտութիւններու անտեսում եւ իրադարձութիւններու խեղաթիւրում: Շատերէն օրինակ մը: Յարութիւն Մկրտչեան «Սովետական Գրականութիւն» ամսագրի 1962ի Ապրիլի թիւին մէջ, «Անյայտ շիրիմը» խորագրին տակ, վիպական ձեւով կը ներկայացնէր պատմական ու յաղթական ճակատամարտը, հիմնուելով Մեսրոպ անունով իր մէկ բարեկամին յուշագրութեան վրայ: Հեղինակը բացայայտ ճիգ ի գործ կը դնէր կամայական անտեսումներու, եղծումներու ճամբով նկարագրելու ճակատամարտը:

Յ. Մկրտչեան, օրինակ, անցողակի կերպով միայն կը յիշէր անունը Զօր. Նազարբէկեանի, դատապարտելի քմայքով մը բոլորովին կ'անտեսէր զօրավար Սիլիկեանը, Գնդ. Դանիէլ Բէկ-Փիրումեանն ու Արամ Մանուկեանը:

Բայց վերադառնանք Յ. Թուրշեանի գիրքին, որուն հրատարակութիւնը վերապահութեամբ եւ, նոյնիսկ, քննադատութեամբ ընդունուեցաւ Հայաստանի մէջ, հակառակ Հայաստանի առաջին Յեղկոմի անդամ Աշոտ Յովհաննիսեանի ջե՜րմ գնահատականին:

Հայաստանի մէջ կատարուած քննադատութեանց բնոյթին մասին յստակ գաղափար կարելի է կազմել կարդալով Մարտին Մարտիրոսեանի երկար յօդուածը, «Սարդարապատի ճակատամարտը» խորագրով, որ լոյս տեսած է «Հայկական ՍՍՀ մինիստրների սովետին առընթեր արխիւային վարչութեան» օրգանին՝ «Բանբեր Հայաստանի արխիւների» հանդէսին 1969ի 1(22) թիւին մէջ:

Մարտին Մարտիրոսեան, որ, ինչպէս կը պարզուի խմբագրական ծանօթութենէն, մասնակից եղած է այդ բախտորոշ կռիւներուն, 16 ընդարձակ էջերու մէջ կէտ առ կէտ կը մատնանշէ Սարդարապատի ճակատամարտի նկարագրութեան յատկացուած բաժնին սխալները, դէպքերու թիւր մեկնաբանութիւնը, որոշ դէմքերու կատարած դերին թերագնահատումը, ուրիշներու գործին գերագնահատումը, գիրքին հակասական էջերը, պատմական իրողութիւններու անտեսումն կամ անոնց աղաւաղումը եւայլն:

Բայց աւելի լաւ է, որ ընթերցողը Թուրշեանի գիրքին մասին գաղափար կազմէ հետեւելով Մ. Մարտիրոսեանի մերկացումներուն:

Ստորեւ հատընտիր ծաղկաքաղ մը:

— Այս պատմութիւնը լրիւ հնարուած է: Այստեղ ոչ մի ճիշդ բան կայ: Ի՞նչպէս կարող է մի զումարտակի հրամանատար միւս զումարտակի սպաներին կարգադրել գրոհի գնալ, երբ չկար ընդհանուր յարձակման որոշում, երբ հարեւան զումարտակն ունէր իր հրամանատարը, երբ չի եղել գնդի հրամանատարի յատուկ հրամանը զումարտակները կամ վաշտերը միացնելու...

— Այստեղ զարմանալին այն է, որ Թուրշեանը կարծում է, թէ գեներալ Սիլիկովը կարող էր պահանջել, որ Ղասարբաշեանի զումարտակը մի գիշերուայ ընթացքում շրջանց կատարելու համար անցնի 35 կամ գուցէ 45–50 քիլմ.: Զնայած որ Սարդարապատի օրերին մեր զօրքերը շատ հրաշքներ են գործել, բայց այս մէկ մարտական գործողութիւնը հրաշքի հետ կապուած չի եղել: Գեներալ Սիլիկովը շատ լաւ իմացել է, որ դրանց հեռաւորութիւնը... 10–12 քիլմ. է: Ամենասովորական քարտէսի վրայ Թուրշեանն իր գիրքը գրելիս կարող էր ճշդել եւ այդ թիւրիմացութիւնից զերծ մնալ:

— Ընկեր Թուրշեանը բազմիցս խօսում է Մայիս 22ի մարտերի մասին, տալիս է իրար հակասող չորս մարտերի երկար բարակ նկարագրութիւնը:

— Ի հարկէ, Թուրշեանը խօսում է նաեւ Մայիս 22ին յաջորդող յետագայ փայլուն յաջողութիւնների մասին, սակայն նա շարունակում է իրովի նկարագրել դէպքերը:

Եւ այսպէս կ'երկարի շարքը սխալներու մատնանշումներուն:

Թուրշեան կամայական եւ քմահաճ մեկնաբանութիւն մը տուած է նաեւ շրջանի պատմութեան, մի՛շտ փորձելով վարկաբեկել Դաշնակցութիւնը, անտեսել կամ քննադատել օրուան ակնառու դէմքերը, որոնք բախտորոշ վճռական դեր կատարեցին 1918ի Մայիսեան օրերուն, եւ, վերջապէս, ան ճիգ թափած է ցոյց տալու համար, որ Սարդարապատի հերոսամարտին մէջ մեծ դեր կատարած են համայնավարները:

Սակայն շարունակենք հետեւիլ «Բանբեր Հայաստանի արխիւների» հանդէսին մէջ կատարուած մերկացումներուն.

«Սարդարապատի ճակատամարտի ռազմական գործողութիւնները քմահաճօրէն նկարագրելուց յետոյ, Թուրշեանը անում է այնպիսի արտառոց եզրակացութիւններ, որ զարմանքից ուսերդ ես թօթվում», կը հաստատէ Մ. Մարտիրոսեան, որ, յաջորդական էջերու մէջ կը մատնանշէ այդ արտառոցութիւններէն մէկ քանին:

Կրկին հետեւինք յօդուածագրին մերկացումներուն:

— «Բարեբախտաբար, ասում է Թուրշեանը, այդ վճռական պահին գեներալ Սիլիկովը «խորհրդակցութեան» էր գնացել Երեւան: Նրա օգնական և Սուրմալուի էվակուացիան իրագործող հմուտ ու խիզախ Գնդ. Դանիէլ Բէկ-Փիրումեանը տարերայնօրէն սկսուած կռուի ընթացքում ստանձնում է Սարդարապատի ճակատի հրամանատարութիւնը»: Նախ յայտնի չէ, թէ Թուրշեանը ի՛նչ է հասկանում «վճռական պահ» ասելով: Եթէ Սիլիկովը, ինչպէս գիտենք, իր շտաբով փոխադրուել էր Երեւանից Էջմիածին, ուրեմն նա չէր կարող երկար ժամանակ Էջմիածնից բացակայել: Իսկ եթէ Սարդարապատի ճակատամարտի ամբողջ ութ օրուայ ընթացքում (Մայիս 21ից մինչեւ Մայիս 28ը) նա մէկ օրով, կամ գուցէ կէս օրով, մեկնել է Երեւան, Թուրշեանին այդ իրաւունք չի տալիս ասելու, որ նա Էջմիածնում եղած ժամանակ կաշկանդել էր իր օգնականի մարտերը վարելու ազատութիւնը... Եւ, վերջապէս, Սիլիկովը Երեւանի զօրաբաժնի հրամանատարն էր, նա էր հոգում թէ՛ Սարդարապատի եւ թէ Բաշ-Ապարանի մեր զօրքերի ռազմական, պարենային եւ համալրման կարիքները: Չէ՞ որ Էջմիածնի եւ Բաշ-Ապարանի զօրքերի թիկունքը Երեւանն էր, Սիլիկովը չէր կարող կտրուել իր թիկունքից: Մի ոտքով նա Երեւանում էր, միւսով՝ Էջմիածնում եւ ճակատում: Ես իմ սեփական աչքով եմ տեսել, թէ ինչպէս գեներալ Սիլիկովը գալիս էր մեր առաջաւոր դիրքերը դիտելու, իսկ մէկ օր էլ ես նրան տեսայ երկու օգնականներով ձի հեծած, Արագածի փէշերում շրջելիս, մեր զօրքերի աջ թեւում եւ մեզանից աւելի առաջ թշնամու դիրքերը եւ ռազմադաշտի տեղանքը ուսումնասիրելիս»:

Յ. Թուրշեան պատմութիւնը խեղաթիւրելու իր ճիգին մէջ այնքան սանձարձակ դարձած է, որ, նոյնիսկ, անտեսած է Զօր. Սիլիկեանի պատմական կոչը Սարդարապատի նախօրեակին: «Այս կոչը, կը գրէ Մարտիրոսեան, որ Թուրշեանը աւելորդ է գտել զետեղել իր գրքում, պատիւ բերում նրա հեղինակին, որն այն ժամանակուայ բարդ իրադրութեան մէջ կարողացել է անաղարտ պահել իր հոգին եւ իր պարզ ու անպաճոյճ բառերով թափանցել մեր ժողովրդի սիրտը»:

Թուրշեանի քննադատը զայրացած է, որ այս վերջինը կը փորձէ նսեմացնել եւ անտեսել զօրավարին եւ Արամ Մանուկեանին բախտորոշ դերը Մայիսեան կռիւներուն մէջ: «Ոչ ոք գեներալ Սիլիկովին չի համարել Սարդարապատի հերոսը: Սարդարապատի հերոսը եղել է հայ ժողովուրդը, նրա զինուած ուժերը, որի անմիջական ղեկավարն էր ռազմաճակատի հրամանատար, տաղանդաւոր Գնդ. Դանիէլ Բէկ-Փիրումեանը: Բայց այդ չի նշանակում, որ Թուրշեանը պէտք է թերագնահատի Երեւանի զօրաբաժնի հրամանատար Մովսէս Սիլիկովի, Երեւանի ազգային խորհրդից առանձնացուած յատուկ յանձնաժողովի ղեկավար Արամ Մանուկեանի եւ շատ ուրիշների պատմական դերը Սարդարապատի յաղթանակի ապահովման գործում»:

Այլ էջի մէջ՝ «Իսկ ինչ վերաբերում է նրան, որ այդ օրերին հայ զինուորները մասսայաբար լքել էին ռազմաճակատը ու վերադարձել տուն, ինչպէս նաեւ ալիւրի եւ փամփուշտի պատմութեանը, եթէ այդ բոլորը զրպարտութիւն չէ հայ զինուորին վարկաբեկելու համար, ապա մաքուր հէքեաթ է՝ Թուրշեանի կողմից հնարուած», որովհետեւ «ի հարկէ, եղել են եւ դասալիքներ, սակայն այս կարգի թափթփուկները արգելք չեղան, որ ռազմաճակատը թուլանայ այն պատճառով, որ Արամ Մանուկեանը եւ գեներալ Սիլիկովը կատաղի պայքար էին մղում նրանց դէմ եւ ամէն կերպ օժանդակում բանակին»:

Թուրշեանի մտացածին յօրինումներէն մէկն ալ տեղացի եւ գաղթական Հայերու հակամարտութեանց յերիւրածոյ պատմութիւնն է, որու մասին ահա թէ ինչ կը գրէ Մարտիրոսեան. «Մենք տեղականի եւ գաղթականի հակամարտութիւն ճակատում չենք զգացել եւ այդ տեղը, զաւեշտական հէքեաթներով թող Թուրշեանը չթունաւորի այդ սրբազան ճակատամարտի պատմութեան էջերը»:

Դեռ կարելի է երկարել շարքը «Բանբեր»ի էջերու մէջ կատարուած մերկացումներուն, «գիտական արժէքից զուրկ» Թուրշեանի գիրքին մասին, սակայն, այլեւս հարկ է ներկայացնել Մ. Մարտիրոսեանի կարծիքը, որ հետեւեալն է.— «Թուրշեանը շատ է շեղւում իր հիմնական նիւթից, շատ միջանկեալ եւ աւելորդ պատմութիւններ է մէջբերում, կրկնում միեւնոյն դէպքերն ու մարտական գործողութիւնները եւ Սարդարապատի ճակատամարտը ամբողջութեամբ ներկայացնում լուրջ թերութիւններով»:

«Բանբեր Հայաստանի արխիւների» յօդուածագրին հաստատումով, Սարդարապատի ճակատամարտի մասին բազմաթիւ յօդուածներ գրուած են Հայաստանի մէջ, վերջին շրջանին, «սակայն դրանք դեռ նրա իսկական պատմութիւնը չեն տալիս», որովհետեւ անոնց «հեղինակները գլխաւորապէս յենւում են 1965 թուականին լոյս տեսած Յարութիւն Թուրշեանի «Սարդարապատի հերոսամարտը» գրքի վրայ եւ կրկնում են այն սխալ մեկնաբանութիւններն ու տուեալները, որոնք քիչ չեն նրա մէջ»:

Աւելցնենք, որ «Բանբեր» հանդէսի խմբագրութիւնը ծանօթագրութեան մը մէջ խօսելով Մարտիրոսեանի յօդուածին մասին, կը ճշդէ հետեւեալը.— «Ընկ. Մարտիրոսեանը Սարդարապատի հերոսամարտի օրերին գտնուել է կրակի առաջին գծում, մի հանգամանք, որ նրա յուշերին տալիս է վաւերագրական բնոյթ եւ համոզիչ դարձնում նրա քննադատական մի շարք դիտողութիւնները Յ. Թուրշեանի գրքոյկի վերաբերեալ»:

Հակառակ Թուրշեանի գիրքին երկրորդ տպագրութեան, գործը կը մնայ աւաղուկ եւ ողորմուկ, «զուրկ գիտական արժէքից», ինչպէս կը հաստատէ «Բանբեր»ի յօդուածագիրը:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Կարդացէք, կարդացէք, ըսաւ Արամ որ հետաքրքրութեամբ կը հետեւէր այս պատմութեան:

Աշոտ որ նամակը գրպանէն հանած էր, բացաւ եւ սկսաւ կարդալ.

«Սիրելի Աշոտ,

«Ստացայ գրութիւնդ եւ կը փութամ անմիջապէս պատասխանել:

«Շաւարշի մասին տեղեկութիւններ ուզած էիր, մանաւանդ Փարիզ անցուցած վերջին քանի մը ամիսներուն վրայ: Քու մեկնելէդ ետքը խեղճը շատ թշուառ վիճակի մէջ ինկաւ, որովհետեւ բոլոր զինքը ճանչցողները կամաց-կամաց իրմէ երես դարձուցին: Պառկելիք տեղ չունէր եւ շատ անգամ գիշերային ապաստարաններ կ'երթար քնանալու եւ կերակուր ուտելու: Օր մըն ալ յանկարծ տեսանք որ նոր ու շիք կերպով հագուած երեւան ելաւ եւ սկսաւ մեծ ճաշարաններու մէջ ճաշել եւ շռայլօրէն դրամ ծախսել: Իր նիւթական վիճակին այս յանկարծական փոփոխութիւնը բնականաբար մեզ զարմացուց եւ ուզեցինք հասկնալ թէ ինչ եղած էր: Շաւարշ ամենայն լրջութեամբ պատմեց թէ հօրեղբայրներէն մին Ամերիկայի մէջ մեռած ու մեծկակ հարստութիւն մը թողած էր: Գիտնալով հանդերձ Շաւարշի ստախօսութիւնը, այս բացատրութիւնները շատ բնական գտանք ու հաւատացինք անոր:

«Այսպէս, շաբաթ մը չափ ճոխ կեանք մը վարելէ ետքը, Շաւարշ եկաւ մնաս բարով ըսելու մեզի:

«— Հօրմէս նամակ ստացայ, ներկայութիւնս անհրաժեշտ է եղեր, պիտի երթամ, ըսաւ:

«Իր մեկնելէն անմիջապէս ետք իմացանք որ ժառանգութեան պատմութիւնը բոլորովին առասպել մըն է եղեր եւ Շաւարշ պարզապէս գողերու խումբի մը մէջ մտած ըլլալով, մեծկակ գործ մը տեսած էին եւ գողօնը մէջերնին բաժնած: Ոստիկանութիւնը գողերէն մին ձերբակալած ըլլալով, Շաւարշ իսկոյն խոյս տուած էր Փարիզէն:

«Ոստիկանութիւնը զինքը բաւական փնտռեց, նոյնիսկ եկաւ մեզ ալ հարցուփորձելու, բայց հետքը չկրցաւ գտնել եւ նոյնիսկ իր ուր փախչիլը իմանալ, որովհետեւ մենք չուզեցինք խօսիլ եւ տեղեկութիւն տալ:

«Ահաւասիկ Շաւարշի փարիզեան կեանքի վերջին դրուագը:

«Չմոռնամ յիշելու որ այդ գողերու խումբին մէջ եգիպտացի մըն ալ կը գտնուի Շապան անունով որ կարծեմ Վահանին հետ Պոլսոյ բանտէն փախչող անձն է. այդ Եգիպտացին ալ Շաւարշի հետ միեւնոյն ատեն անյայտացած է»:

— Ահա նամակին մեզ շահագրգռող մասը, ըսաւ Աշոտ, մնացածը զուտ անձնական է ու ձեզ չի կրնար շահագրգռել:

Բարսեղ էֆէնտի այս նոր յայտնութիւններէն դրեթէ սարսափահար, խոր պակուցումի մը մէջ ինկած էր:

Իսկ Եգիպտացին իր անունին արտասանուիլը լսելով՝ հարցուց Վահանին թէ ինչ գրուած էր նամակին մէջ:

Երիտասարդը բացատրեց գրութեան պարունակութիւնը:

— Ուրեմն այս գո՞րծն ալ իմացուեցաւ, գոչեց Շապան արհամարհոտ կերպով մը, կարծեմ այլեւս Պոլիս ալ պիտի չկրնամ մնալ:

— Ինծի ալ այնպէս կը թուի, պատասխանեց Վահան խնդալով, բայց նախ ըսէ թէ այդ գործէն ի՞նչ դրամ անցաւ ձեր երկուքին ձեռքը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(263 – Շար.)

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՍԻՍ

ՄԻՋԻՆ ԴԱՐՈՒ ՀԱՅԿ. ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ

Բ.

Ատանայի հիւսիս-արեւելեան կողմը կը տարածուի ընդարձակ եւ անջրդի դաշտ մը, ուր տեղ-տեղ կը բարձրանան փոքր բլուրներ: Հոսուն ջուր չկայ: Եթէ չըլլային քանի մը ճահիճներ, արեւահար թուփեր եւ հսկայական եղէգնուտներ, որոնք կ'աճին Կիլիկիոյ ճահճային այս շրջանին մէջ, անապատի մէջ պիտի զգայիք դուք ձեզ:

Թիւրքմէն եւ քիւրտ ցեղերով բնակուած այդ դաշտը պէտք է կտրել-անցնիլ երկու օր շարունակ, Ատանայէն երթալու համար Սիս, որ միջին դարերուն Հայոց մայրաքաղաքն էր եւ բնակավայրը՝ Կիլիկիոյ Հայոց կաթողիկոսին:

Ատանայէն տասը ժամուան հեռաւորութեան մը վրայ կը գտնուի Իմամ-Օղլու կամուրջի խանը, որուն մօտերէն բխող ջուրը կ'երթայ, կ'անհետանայ դաշտին մէջ: Այս խանէն մինչեւ Սիս ութ ժամուան ճամբայ կայ կտրելիք: Շատ հեռուներէն կ'երեւի Սսոյ բերդը, որ հորիզոնին վրայ բացուող առաջին բարձունքին վրայ կը հանգչի՝ արծուեբոյնի մը նման:

Սիս քաղաքը ամփիթատրոնի մը պէս կը տարածուի Տաւրոսեան լեռնաշղթային մաս կազմող ժեռուտ լերան մը կողին: Տարսոնի եւ Ատանայի նման, Սսոյ տուներն ալ տափարակ տանիք ունին, բայց այնպէս մը շինուած են, որ մէկ շարքի տուներու տանիքները յաջորդ շարքին համար կը ծառայեն իբրեւ փողոց: Վանքը կառուցուած է քաղաքէն վեր, դէպի հիւսիս: Շատ հեռուէն կարելի է նշմարել զայն, իր բարձր կառուցումներուն շնորհիւ:

Իբրեւ Թրքական հաստատութիւն՝ Սսոյ մէջ կան մզկիթ մը եւ շուկայ մը միայն: Բերդը կը պսակէ ժայռը՝ որուն վրայ է կառուցուած ինք: Հոն կը տեսնուին արեւախանձ թուփեր, չորցած խոտ եւ արածող կենդանիներ:

Գարապուն Զայը, ուր կը թափի նաեւ Տէլի Սու գետակը, քաղաքի ստորոտին, ոլոր-մոլոր կը յառաջանայ: Ձիւնհալին, այս գետակը վարար հեղեղի կը վերածուի եւ լեռն ի վար իր հետ կը բերէ հայկական տիրապետութեան շրջանին կառուցուած քաղաքին քարերը:

Անծանօթ է Սիս քաղաքի ծագումը: Ապարդիւն անցան այդ ուղղութեամբ կատարած պրպտումներս ալ: Այսուհանդերձ, որոշ է որ քաղաքը շատ հին է: Անոր դիրքը կը համապատասխանէ հին Ֆլաւիաս, Ֆլաւիոփոլիս քաղաքին, զոր յիշատակած է Հիէրոքլէս, իր Սինեքտիմ գրքին մէջ: Դոմետիանոսէն մինչեւ Վագերիոս հռոմայեցի կայսրեր՝ այս քաղաքին անունով դրամ պատրաստած են:

Բայց, Սսոյ մէջ հռոմէական շրջանի մնացորդ աւերակներու չհանդիպեցայ. հաւանաբար անոնք անհետացած են հայկական տիրապետութեան շրջանին, երբ Լեւոն Բ. զայն ընտրեց իբրեւ իր մայրաքաղաքը:

Բազմաթիւ հեղինակներ, ընդ որս Պարքըր, խորհած են որ Սիսը հին Բենտենիսոսն է, ամրօրէն պաշտպանուած քաղաքը՝ զոր պաշարեց Կիկերոն, երբ Կիլիկիոյ դեր-հիւպատոս էր:

Ինչ որ ալ ըլլայ ծագումը, Սիս քաղաքը պատմութեան բեմին վրայ կը յայտնուի ԺԲ. դարուն:

Լեւոն Բ., ինչպէս յիշեցի, հիմնեց կամ վերանորոգեց Սիսը, ու իրմէ յետոյ իրեն յաջորդ թագաւորներ կառուցին եկեղեցիներ եւ շէնքեր:

Նոր քաղաքը հետզհետէ գրաւեց Անաբարզայի դիրքը, որ մինչ այդ բնակավայրն էր եղած առաջին Ռուբինեաններուն եւ դերեզմանատեղին՝ հանգուցեալ իշխաններուն:

Սիս իր այս դիրքը պահեց մինչեւ 1374 թուականը, երբ Եգիպտացիք Լեւոն Բ.էն գրաւեցին զայն, հիմնայատակ կործանեցին, քարուքանդ ըրին պալատը եւ աւերեցին բերդին պարիսպները:

Այսօր, փոքր քաղաք մըն է ան, շուրջ 200 տուն Հայերով եւ Թիւրքմէններով, որոնք ամփոփուած են բերդին եւ վանքին շուրջ: Կոզան-Օղլու ընտանիքէն Թիւրքմէն պէյ մը իր բացարձակ իշխանութիւնը կը տարածէ ամբողջ լեռնաստանին վրայ: Ատանայի փաշան, որուն հովանիին տակ կը գտնուի Սիսը, ոչ մէկ հեղինակութիւն կը վայելէ այս քաղաքին մէջ: Սիսը կը մերժէ Բ. Դրան տուրք տալ եւ թոյլ չի տար որ փաշայի գայմագամը բնակի հոն:

ՌՈՒԲԻՆԵԱՆՑ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ

Ռուբինեան թագաւորներու բարձրացուցած շէնքերուն հետքերը միայն կը մնան այսօր:

Եգիպտացիք բազմիցս աւերեցին Սիսը, տակնուվրայ ըրին պալատն ու եկեղեցիները, որոնցմէ շատերուն հիմը դրեր էր Լեւոն Բ. արքան:

Հայոց բերդը (դարպասը կամ արքայանիստ պալատը), ուր կը գտնուէր դրամատունը եւ Աստուածամօր եկեղեցին, միակ յիշատակներն են՝ որոնց հետքերը կը վկայեն Ռուբինեանց եւ Լուսինեանց փաղանցուկ իշխանութեան մասին, հայկական Կիլիկիոյ գահուն վրայ:

Ստորեւ, նկարագրութիւնը այդ յիշատակարաններէն լաւագոյնս պահպանուած Սսոյ բերդին, որ այժմ ծանօթ է Սիս-Քալէսի անունով:

ՍՍՈՅ ԲԵՐԴԸ

Սիս հասնելուս չորրորդ օրը՝ եպիսկոպոսի մը ընկերակցութեամբ ուղղուեցայ դէպի Բերդ:

Երկու ժամուան տաժանելի մագլցումէ մը յետոյ (օդը չափազանց տաք էր), հասանք բերդի դռներուն: Միջնադարեան բոլոր բերդերուն նման Սսոյ բերդն ալ լքուած է այժմ: Տարուան որոշ մէկ եղանակին, Թիւրքմէն հովիւներ հոն կը բերեն իրենց հօտը, արածելու համար:

Բերդը ձուաձեւ է. երեք դուռ ունի, նոյնքան պարիսպներ եւ բազմաթիւ շէնքեր: Ժայռի բնական կազմութեան պատճառաւ, պարիսպները անկանոն են, անհաւասար բարձրութեամբ կառուցուած: Աշտարակներ եւ ամրակուռ դիրքեր ցրուած են ամէն կողմ:

Շինութեան անկանոնութեան պատճառաւ, բերդը բաժնուած է երեք մասերու եւ կը հանգչի ժայռային երեք տարբեր խարիսխներու վրայ: Շէնքերը հեռու են երբեմն իրարմէ, բայց իրարու հետ հաղորդակցութեան մէջ են՝ ներքին կառոյցներով, ժայռափոր անցքերով: Հարաւային կողմին վրայ կը գտնուի բերդին լաւագոյնս պաշտպանուած բաժինը, թագաւորին բնակավայրը:

Լեւոն Բ., երբ կը վերանորոգէր Սիսը եւ զայն կ'օժտէր անառիկ ամրոցով մը, ըմբռնած էր որ իր երկրի ապահովութիւնը կախում ունի իր ընտրելիք բնակավայրէն — Տարսոն, Ատանա, Կոռիկոս եւ Մամեստիա: Իրենց դաշտային դիրքին պատճառաւ ամէն կողմէ դիւրամատչելի էին եւ թիրախ՝ անհաւատներու յարձակումներուն:

Սիսը, ընդհակառակն, իր դիրքով, իր ժայռերով, մեծագոյն դժուարութիւններ կը յարուցանէր խուժ արշաւողներուն եւ թոյլ կուտար որ Հայերը ազդու դիմադրութիւն մը կարենան ցուցաբերել:

ՎԻՔԹՈՐ ԼԱՆԿԼՈՒԱ

ՔԷՇԻՇԵԱՆ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Հայ կռփամարտիկը՝ Քէշիշեան, ինչպէս գրած էինք «Յառաջ»ի մէջ, իր «վերամուտը» սկսաւ փայլուն յաջողութեամբ:

Հայ ախոյեանը Նոյեմբեր 8ին, Կիրակի Վիլէօրպանի մարզասրահին մէջ կը մրցէր Ռէնաթօ Ռոմանոյի դէմ:

Մրցումէն քանի մը օր առաջ Քէշիշեան մեկնած էր Լիոն, ուր կազմակերպիչներու նախաձեռնութեամբ ներկայացուեցաւ, ընդունելութեան մը ընթացքին, տեղական մամուլին: Ապա ներկայ գտնուեցաւ Տէսինի կռփամարտի մարզասրահի բացման հանդիսութեան, ուրկէ ետք հանդիպում մը ունեցաւ հանրածանօթ դերասան Ժան Ռիշարի հետ, որ սիրահար է կռփամարտի մրցումներուն: Ուրբաթ օր Քէշիշեան ներկայ գտնուեցաւ կռփամարտի երեկոյթի մը, Վալանսի մէջ, իսկ Շաբաթ կէսօրէ ետք հիւրասիրուեցաւ Տէսինի հայ գաղութին կողմէ:

Կիրակի օր Վիլէօրպանի մարզասրահը փութացած էին բազմաթիւ երիտասարդներ երկու սեռէ եւ թուխ մազերով. անոնք հայրենակիցներ էին, որոնք եկած էին հեռուներէ — Փարիզ, Ալֆորվիլ, Իսի լէ Մուլինօ, Սէն Շամոն, Վալանս, եւայլն, ալ չենք խօսիր Տէսինէն եւ Լիոնէն եկած երիտասարդութեան մասին:

Ժամը 5ին խօսնակը ներկայացուց երկու կռփամարտիկները — Ռէնաթօ Ռոմանօ, 72 քիլօ 300 եւ Քէշիշեան՝ 70 քիլօ 500: Տարբերութիւնը մեծ էր, որով որոշուեցաւ մրցիլ «քոնթրա»յի պայմաններով:

Իտալացի կռփամարտիկը եկած էր մարզադաշտ յաղթելու վճռակամութեամբ, որպէսզի ապահովէ նախանձելի դիրք մը իր ծանրութեան դասին մէջ. այս պարագային չորրորդ տեղը աշխարհի մէջ:

Քէշիշեան անմիջապէս սկսաւ յառաջանալ միշտ փորձելով հեռու մնալ հակառակորդին հարուածներէն, իսկ Իտալացին կը նահանջէ իր ձախ ձեռքով փորձելով հարուածել հակառակորդը:

Առաջին ռաունտը վերջացաւ հինգ հաւասար կէտերով:

Երկրորդ ռաունտը աւելի «տաք» եղաւ եւ Ռուբէն ապահովեց 10 կէտ, մինչ Իտալացին՝ 9: Երրորդ ռաունտը վերջ գտաւ 13-15ի կէտի արդիւնքով, միշտ ի նպաստ հայ ախոյեանին:

Չորրորդը պիտի ըլլար վերջինը, քանի որ Քէշիշեանի մէկ բուռն հարուածին վրայ Ռոմանօ գետին փռուեցաւ: Իրաւարարը մինչեւ տասը հաշուեց եւ ապա հաստատեց նօք աութը:

Ռուբէն Քէշիշեան յաղթական հռչակուեցաւ խանդավառ ցոյցերու եւ որոտընդոստ ծափերու մէջ:

Այս փայլուն յաղթանակէն ետք, հայ ախոյեանին առջեւ կը բացուի Ֆրանսական ախոյենութեան պատուաբեր ճամբան:

Այժմ մեր սիրելի մարզիկին կը մնայ իրականացնել զինքը սիրող-քաջալերողներուն յոյսը՝ դառնալ նախ Ֆրանսայի ախոյեան, ապա տիրանալ Եւրոպայի թագին:

Մեր շնորհաւորութիւնը հայ ախոյեանին:

ԺԱԳ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (42)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

...Այդ ալ չըլլար: Աւելի զատ, եթէ մայրիկը... (Սոնիա կոմսուհին իբրեւ մայր կ'ընդունէր եւ այդպէս ալ կ'անուանէր) ան պիտի ըսէ, որ ես Նիքոլայի ապագան կը փճացնեմ, որ ես խիղճ ըսուած բանը չունիմ, որ ես ապերախտ եմ, եւ ճիշդ է... Ա՜յ Աստուած վկայ (խաչ հանեց) ես այնքան կը սիրեմ մայրիկը եւ ձեզ, բայց միայն Վերան... ինչո՞ւ համար, ի՞նչ ըրած եմ անոր: Ես այնքան երախտապարտ եմ ձեզ, ուրախութեամբ ամէն բան կը զոհէի... բայց ի՞նչ ունիմ որ...: Սոնիա այլեւս չկրցաւ խօսիլ, դէմքը նորէն ծածկեց ձեռքերուն ու ներքնակին մէջ:

Նաթաշա սկսաւ մխիթարել, բայց անոր դէմքէն յայտնի էր, որ ան հասկցած էր ընկերուհիին վշտին ամբողջ լրջութիւնը:

— Սոնիա, ըսաւ յանկարծ կարծես կռահելով ընկերուհիին վշտին իսկական պատճառը, երեւի Վերա ճաշէն ետք քեզի հետ խօսեր է, այո՞:

— Այո, այս ոտանաւորը ինք Նիքոլան գրեց, իսկ ես քանի մը հատ օրինակեցի, Վերա սեղանիս վրայէն գտաւ զանիկա եւ ըսաւ, որ մայրիկին պիտի ցուցնէ, ինչպէս նաեւ աւելցուց թէ ես ապերախտ մըն եմ, թէ մայրիկը երբեք Նիքոլային թոյլ չի տար որ ինծի հետ ամուսնանայ, թէ ան Ժիւլիի հետ պիտի ամուսնանայ: Տեսա՞ր, Նաթաշա, ինչպէս ամբողջ օրը Ժիւլիին հետ էր... Ինչո՞ւ համար: Յետոյ կրկին հեկեկաց, առաջուընէ աւելի դառնօրէն: Նաթաշա վերցուց զայն, գրկեց եւ արցունքներուն մէջէն ժպտելով սկսաւ զայն հանգստացնել:

— Սոնիա, դուն Վերային խօսքերուն մի հաւատար, հոգեակս, մի հաւատար: Կը յիշե՞ս ինչպէս մենք երեքս Նիքոլային հետ մէկտեղ հանգստասենեակին մէջ խօսեցանք, կը յիշե՞ս, ընթրիքէն ետքն էր: Չէ՞ որ մենք ամէն բան վճռեցինք: Հիմա միտքս չէ ինչ ձեւով, բայց կը յիշե՞ս ինչպէս ամէն բան աղէկ էր եւ հնարաւոր: Ա՜յ, Շինշինի հօրեղբօր եղբայրը՝ մօրաքրոջ աղջկան հետ է ամուսնացած, իսկ մենք չէ՞ որ երրորդ աստիճանի ազգականներ ենք, Պօրիսն ալ ըսաւ որ այդ շատ կարելի է: Գիտես, որ ամէն բան ըսած եմ անոր, իսկ ան շատ խելացի է, շատ բարի է, աւելցուց Նաթաշա, Սոնիա դուն մի լար, աղաւնեակս, հոգեակս Սոնիա (եւ համբուրեց զայն ժպտելով): Վերա չար է: Աստուած իր հետ: Ամէն բան աղէկ կ'երթայ, եւ ան մայրիկին չըսեր: Նիքոլա ինքը պիտի ըսէ, ան Ժիւլիի վրայ երբեք չի խորհիր:

Համբուրեց Սոնիայի գլուխը. Սոնիա ելաւ եւ կատուիկը կենդանացաւ, աչուկները փայլեցան եւ կարծես պատրաստ էր պոչը շարժել, փափուկ թաթիկներով ոստնուլ եւ կծիկին հետ խաղալ:

— Այդպէ՞ս կը կարծես, ճի՞շդ, ըսաւ ան արագութեամբ յարդարելով հագուստներն ու մազերը:

— Ճիշդ, Աստուած վկայ, պատասխանեց Նաթաշա, շտկելով ընկերուհիին հիւսքերուն տակէն դուրս թափած մազերը:

Եւ անոնք միաժամանակ խնդացին:

— Օ՛ն, երթանք, «Աղբիւրը» երգենք:

— Երթանք:

— Գիտե՞ս, այդ գիրուկ Փիէրը, որ դիմացս նստած էր, որքան ծիծաղելի է, ըսաւ Նաթաշա յանկարծ կենալով: Ես շա՜տ ուրախ եմ:

Եւ Նաթաշա վազեց միջանցքի ճամբով:

Սոնիա բմբուլը թօթվելով եւ ոտանաւորը թեւին տակը, վիզին մօտ կուրծքին վրայ պահելով, թեթեւ, ուրախ քայլերով, կարմրած դէմքով վազեց Նաթաշայի ետեւէն հանգստասենեակ: Հիւրերու խնդրանքով երիտասարդները երգեցին «Աղբիւրը», որ մեծ ընդունելութիւն գտաւ հիւրերու կողմէ: Յետոյ Նիքոլա երգեց իր նոր սորված երգերէն մէկը.

«Գեղեցիկ գիշերին, լուսինի լոյսով,
Երջանկութիւն է, միայնակ խորհիլ
Թէ աշխարհիս վրայ մէկ ուրիշը կայ
Որ միշտ կ'երազէ քու վրայ
Եւ որ ան, գողտրիկ մատներով
Ոսկեայ քնարին թելերուն վրայ
Իր անուշ սրտագին երգերով
Իր քով կը կոչէ, քեզի՛ կը կանչէ
Օր մը եւս, երկու օր եւ դրախտն է ահա
Բայց ո՜հ, մինչ այդ սիրականդ չկա՛յ»:

Ան դեռ վերջին խօսքերը չէր երգած, երբ դահլիճին մէջ երիտասարդութիւնը սկսաւ պարելու պատրաստուիլ եւ նուագողները սկսան ոտքերով աղմկել եւ հազալ:

Փիէր հիւրանոցը նստած էր, ուր Շինշին անոր հետ իբրեւ արտասահմանէն նոր վերադարձած անձնաւորութիւն՝ քաղաքական խնդիրներու վրայ կը խօսէր: Փիէրի համար չափազանց ձանձրանալի խօսակցութիւն մըն էր, որուն ուրիշներ ալ խառնուեցան:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

(Շար. Ա. էջէն)

որուն քննութեամբ պէտք է զբաղին բոլորն ալ միասնաբար:

Վեցերը զանազան կարգադրութիւններու շարքին որոշեցին, որ կարեւոր քուէարկութիւններու նախօրեակին, ՄԱԿի մէջ, հասարակաց դիրք մը որոշելու եւ ճշդելու համար հանդիպումներ ունենան վեցերու ներկայացուցիչները ՄԱԿի մօտ:

Առաջին անգամ էր, որ եւրոպական վեց պետութիւնները միասնաբար կը քննէին միջազգային հարցեր: Աւելին, քաղաքական շրջանակներու համոզումով, կարեւոր յաջողութիւն մը կը նկատուի:

Հ. Յ. Դ. 80-ԱՄԵԱԿԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
Դեկտեմբեր 12ին

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Տր. Կ. Խաչի մասնաճիւղը, շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Դ. Թովմասեանէ 100 Փր. իրենց եղբօր՝ ողբացեալ Ղեւոնդ Աղապապեանի մահուան տարելիցին առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Արշաւիր Հրաչեանի մահուան առթիւ:

Տէր եւ Տիկին Ֆերտի Հրաչեան 100, Պ. Պ. Յովհ. Հրաչեան եւ զաւակները 50, հայր եւ որդի Վ. Պանտիկեան 50, Տէր եւ Տիկին Տատուեան եւ որդի 50, Տաճատ եւ Վրոյր Շալճեան 30, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Հացագործեան 30, Տէր եւ Տիկին Արամ Պետիկեան, Տէր եւ Տիկին Մալխասեան, Գառնիկ Ստեփանեան, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Շահպազեան, Կարապետեան ընտանիք, Տիկ. Արմենուհի Պանտիկեան 20ական, Սուքիասեան Մ., Միսքճեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Աղաւնեան 10ական:

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն, Ֆուայէ տէ վիէօ, ժամը 9ին: Կարեւոր օրակարգ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Կեդր. Ցանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.

Տիկին էր. Հրաչեան 1000 Փր., Պր. Մ. Հրաչեան 1000, Գ. Փիլիկեան 500, Միհրան Նադաշեան 250, Պ. Մաննոյեան 200, Հ. Յ. Դ. Վարուժան խումբ 150, Տէր եւ Տիկին Ե. Մելքոնեան 100, Երուանդ Կետիկեան 100, Պ. Յովսէփեան 100, Պ. Պօքասեան 100, Տիկին Ս. Մարկոսեան 20 Փրանք:

(Շար.)

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 28, ժամը 22էն մինչեւ լոյս

HOTEL GEORGE V
31, Avenue George V

ԳԵՂԵՑԻԿ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՆԱՒԱՍԱՐԴ պարախումբը — նուագախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 20 փր., ուսանողներու կէս գին
Սեղանները ապահովել՝ հեռաձայնելով 924-38-54

ՍԵԻՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 28, ԺԱՄԸ 21ԻՆ, ՍԱԼ ՄՈԼԻԷՌ (ՔԷ տը Պոնտի)

ՃԱՇ
ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 80ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Սարսէլ – Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 19,30ին, Առնուվիլի Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ կից սրահը:

Բանախօսութիւն:

Գեղարուեստական բաժին, պար, մասնակցութեամբ

Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ իր խումբով:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի Շաւիլի եկեղեցին:

ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿԻ
ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻՆ

Լրացաւ «Ազդակ Շաբաթօրեակ» (Դրօշակ)ի առաջին տարին. 1970 Նոյեմբեր 22ին լոյս կը տեսնէ երկրորդ տարուան առաջին թիւը, որ նուիրուած պիտի ըլլայ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ութսունամեակին:

Հակառակ թղթատարական վարչութեանց նոր կարգադրութիւններուն, որոնց հետեւանքով առաքման ծախքերը յաւելում կրած են, բաժանորդագրութեան պայմանները կը մնան նոյնը:

Բաժանորդագրուելու համար պէտք է դիմել հետեւեալ հասցէին.

Mr. KULTCHEYAN
23, Rue Pixéricourt, Paris (19e)

Ազդակ Շաբաթօրեակի բաժանորդագրութիւնը կանխիկ է, առանց վճարումի կատարուող բաժանորդագրութեան խնդրանքները նկատի պիտի չառնուին:

Բաժանորդագրութիւնը միշտ կը սկսի տարեսկիզբէն, կամ վեցամսեայի սկզբնաւորութեան:

Անոնք որոնք կը փափաքին վերանորոգել իրենց բաժանորդագրութիւնը եւ կամ նոր բաժանորդագրուիլ, կը խնդրենք որ ժամ առաջ դիմեն մեր գործակալին, որպէսզի թերթի առաքումը կարենայ շարունակուիլ առանց ընդհատումի:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
«ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ»Ի

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները 21 Նոյեմբեր Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Ահարոնեան ակումբը: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն, որ ներկայ գտնուին այս կարեւոր ժողովին:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ-Բաշանի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Չորեքշաբթի (25 Նոյեմբեր) ժամը 21ին ընկերուհի Հաքիմեանի մօտ 114 Ավընիւ Ա. Պրիան, Պանեէօ: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հայ կաթողիկէ համայնքը կը հաղորդէ թէ Ռոնի, Լուարի եւ շրջանի հոգեւոր հովիւ նշանակուած է Կոմիտաս Վրդ. Զաքըրճեան, Կարապետ Եպիսկ. Ամատունիի կողմէ:

Այս առթիւ ընդունելութիւն մը կազմակերպուած է ԳԵՐՊ. ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ նախագահութեան ներքեւ, Կիրակի (Նոյեմբեր 22) ժամը 16ին Սէօր Օէսկլիէռ տը Մառի սրահին մէջ, 96 Ռիւ տը Քրեքի:

Նոր հոգեւոր հովիւը պատարագ պիտի մատուցանէ Քոյրերու մատրան մէջ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է ողբացեալ Ե. Զարդարեանի յուղարկաւորութեան առթիւ.

Այրի Տիկին Սիրանոյշ Զարդարեան 100 Փր., Տէր եւ Տիկին Կարապետ Փօլատեան 50, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Օհանեան 30, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Օհանեան (Կ. Խաչի դպրոցին) 30, Տէր եւ Տիկին Մինասեան 20, Տէր եւ Տիկին Խաչիկեան 20: Ողբ. Ժիրայր Տէր-Վարդանեանի հոգեհանգիստի առթիւ բարեպաշտ Տիկին մը Կ. Խաչի դպրոցին 50, այրի Տիկին Եղիսաբէթ Տէր-Վարդանեան 15, Տէր-Վարդանեան Վաղարշակ 10: Ի յիշատակ ողբ. Տօլպաշեան Մաննիկի բարեպաշտ տիկին մը Կ. Խաչի դպրոցին 50: Ողբ. Արշաւիր Հրաչեանի յուղարկաւորութեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Ֆերտի Հրաչեան 50, Պր. Յովհաննէս Հրաչեան եւ զաւակները 50, այրի Տիկին Հացագործեան Նուարդ 50, Տէր եւ Տիկին Մալխասեան 20, Տէր եւ Տիկին Բէքլարեան 20, Պր. Հրաչ Շէխիկեան 20, Տէր եւ Տիկին Ավիկեան Վարդգէս 10 Փր.:

ՖԻԼՄԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպութեամբ Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայրենակցական Միութեան.

ՍԻՐՏԸ ԵՐԳՈՒՄ Է

գունաւոր հայախօս ժապաւէն

Դեկտ. 1, Երեքշաբթի ժամը 21ին::

Ֆիլմը կը ցուցադրուի ճիշդ ժամուն, Իսիի Ալհամպրայի սրահը (Մեթրօ Մեռի տ'Իսիէն 50 քայլ):

Մուտք 6 Փրանք: Տոմսերը ապահովել Միութեան անդամներէն:

ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Յառաջիկայ Կիրակի 22 Նոյեմբեր հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Սէն Ժեռոմի եկեղեցւոյ մէջ

ԶՕՐԱՎԱՐ ՇԱՌԼ ՏԸ ԿՕԼԻ

յիշատակին:

Գաղութը կը հրաւիրուի իր յարգանքը մատուցանելու Ֆրանսայի նախկին նախագահին յիշատակին:

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅԹ
NUIT DU FOOT

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ
Le Flore, Parc des Expositions

Կիրակի, Նոյեմբեր 22, ժամը 21էն մինչեւ լոյս գիշեր, կազմակերպութեամբ Սէնթ Էթիէնի Հայկական Մարզական Միութեան

Նուագախումբ՝ ԿԱՐԻ ՊԵՊԵՐԵԱՆ
Կ'երգէ՝ ԱԼԻՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ
Հայկական երգեր եւ պարեր

Պիւֆէ

ՀՐԱՒԷՐ ԺՈՂՈՎԻ

Իզմիրի եւ շրջաններու Հայրենակցական Միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները 23 Նոյեմբեր երեկոյեան ժամը 8ին Ռեժան սրճարանին վերնայարկը, Մեթրօ Գառէ: Նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր:

Quelques poèmes choisis
pour composer

La légende
Arménienne

Disque 33 tours

Montage poètique et réalisation EVE GRILIQUEZ
Production ROUBEN MELIK

Կ'արտասանեն

François Chaumette (sociétaire de la Comédie Française)
Jean-Jacques Aslanian — Eve Griliquez — Jean Martin

Թարգմանուած հեղինակներ՝

Եղիշէ Չարենց, Նարեկացի, Յովհ. Թումանեան, Վահան Տէրեան, Յովհ. Շիրազ, Սայաթ Նովա, Յովհ. Երզնկացի, Նահապետ Քուչակ, Վահան Թէքէեան, Դանիէլ Վարուժան, Պարոյր Սեւակ եւ ժողովրդական:

ԳԻՆ 30 ՖՐ.

PRIX 30 FR

Դիմել

Editions EREBOUNI, B. P. 46, Charenton(94) — Eglise Arménienne, 15 Rue Jean Goujon, Paris (8e) — Librairie H. Samuélian, 51, Rue Mr-le-Prince — Tarpinian, 269, Bd. Voltaire — Palouyan, 43, Rue Richer Paris (9e) et « Haratch »

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ ՉՈՐ ԿՐՆԱՔ ԸՆԵԼ ՁԵՐ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տարեկան Տար. 90 փր. — Վեցամսեայ 50 փր.
Արտասահման Տար. 115 փր. — Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ 22 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 22 NOVEMBRE 1970

Le Numéro 0,50 F.

46րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11.972 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 46e ANNÉE — N° 11.972

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔ ԼՐԱԳՐՈՂԻ ՄԸ ԲԱՐԲԱՆՋԱՆՔՆԵՐԸ

Ա.

Սեւրի յիսնամեակին հանդիսաւոր ոգեկոչումը սփիւռքի համայն Հայութեան կողմէ քունն է փախցուցած Թուրքերուն, որոնք զարմացած են ու զայրացած՝ որ կէս դար ետք տակաւին կառչած ենք միջազգային այդ պարտամուրհակին: Անժամանցելի պարտամուրհակ, որ կը նուիրագործէ մեր արդար ու անվիճելի իրաւունքները:

Անզօր ուրանալու կամ հերքելու իրենց գործած ահաւոր ոճիրները, որոնք այս առթիւ կրկին արծարծուեցան աշխարհի հանրային կարծիքին առջեւ՝ բեմերէն ու մամուլի էջերէն, Թուրք լրագրողները սկսեր են կրկին քրքրել հին տետրակները եւ սրբին պղտորել՝ իրար խառնելով սուտն ու իրաւը: Գտած ըլլալ հաւնելով՝ որպէս գայլ ամբաստանել Հայերը, որոնք իբրեւ թէ Կովկասի շրջանին մէջ 190 գիւղերու վրայ յանկարծակի խուժելով՝ անխնայ ջարդեր են գանոնք. 135 հազար Թուրքեր զանազան չարչարանքներով մեռցուցեր են, ինչքերը գրաւեր են, երիտասարդ կիներն ու աղջիկները անպատուեր են եւայլն...:

Այս խայտառակ տողերը գրողն է Իհսան Ըլկար անուն լրագրող մը, որ Եճիխիւանալլի մէջ յօդուածաշարք մը սկըսեր է գրել Թուրքիոյ Անկախութեան Պատերազմին մասին եւ այդ առթիւ չորս յօդուած յատկացուցեր է Բեազիմ Քարապէքիրի եւ «Ընդարձակ Հայաստանի մը կազմութեան Ծրագրի»ն (Մարմարա, 3-6 Նոյ. 1970):

Յայտնի է, որ յօդուածագիրը շատ տեղեակ չէ Հայկական Հարցին: Իր տըւած կցկտուր տեղեկութիւնները նոյնիսկ կը մեղանչեն ժամանակագրական կարգին: Կը յիշէ Դաշնակ եւ Հնչակ կուսակցութիւնները, որոնք երկար ատենէ ի վեր ծրագրած են եղեր Արեւելեան Անատոլուի մէջ հիմնել Հայկական մեծ Պետութիւն մը՝ ցարական Ռուսիոյ լայն օժանդակութիւններով: Փարիզի, Լոնտոնի, Ուաշինկթընի եւ Նիւ Եորքի պէս կարեւոր քաղաքներու մէջ փայլուն դիրքերու հասած առեւտրականներ այդ խէժալը պաշտպանող թերթեր, պարբերականներ ու գիրքեր հրատարակելով եւ հաւաքոյթներ սարքելով՝ ամենալայն պայքար մը բացեր են Թուրքերուն դէմ:

Առաջին աշխարհամարտին Հայերը տարագրուեր են Սուրիա եւ Իրաք՝ «իրբեւ պատիժ թրքական բանակին դէմ իրենց գործած չարիքներուն...»:

Եղեռնէն հաշտութեան խորհրդաժողովներուն մէջ իբրեւ զոհ ներկայանալով՝ Դաշնակցականներէն պահանջեր են, որ հայրենիք մը տրուի իրենց, համաձայն Մ. Նահանգներու նախագահ Ուիլսընի պաշտպանած սկզբունքներուն:

Դաշնակցականները օգուտ կը տեսնեն եղեր Օսմ. Պետութեան բաժան բաժան ըլլալուն մէջ: Տրապիզոնի եւ շրջակայքին մէջ՝ Սեւ ծովու ափերուն վրայ կը ջանային կազմել Պոնտոսի յունական պետութիւնը: Հայկական Պետութեան ընդարձակ տարածութեան մաս պիտի կազմէին Էրզրում, Կարս եւ Երեւանի շրջանը: Հարաւի մէջ ալ կեանքի պիտի կոչուէր Քրտական Պետութիւն մը:

Ամերիկայի Հայերը Պոսթընի Երիտասարդ Հայաստան թերթին մէջ կ՚ընդլայնէին եղեր նոր պետութեան սահմանները եւ «մոռնալով Թուրքերուն դէմ իրենց բրածները, լայն քարոզութեան կը լծուէին, անընդհատ թունաւորելով Եւրոպայի եւ Ամերիկայի հանրային կարծիքը, փափաքելով զայն իրենց կողմը դարձնել»:

Փարիզի Հայերը Փուանքարէի, Լոնտոնի Հայերն ալ Լոյտ Ճորճի կառավարութիւնները կը նեղեն եղեր զանազան միթինկներով, անթիւ անհամար կոչերով եւ անգլիահայ մեծահարուստներու միջամտութիւնով Հայկական Պետութիւն մը կազմել տալու համար:

Բոլոր յոյսերը կեդրոնացեր են եղեր հեւլէն բանակին վրայ: Պոլսոյ կառավարութիւնն ու սուլթանը գլուխ ծռեր էին դաշնակիցներուն: Նոյնիսկ ընդուներ էին Սեւրի դաշնագիրը:

Այս ամէնուն դէմ ծառացեր են միայն Անգարայի Միլլի կառավարութիւնը եւ «արեւելքի Թուրք զաւակները, որոնք իրենց հողը կը պաշտպանէին իրենց արեան գնով»:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵԾ Է

Արեւելեան Փաքիստանի ծովեզերեայ շրջանը իր երկու հազարի հասնող կղզիներով եւ կղզեակներով, ահարկու ծովամրրիկէն շաբաթ մը ետք, դեռ կը պարզէ դժոխային պատկեր մը, ինչպէս կը հաստատեն լրագրողները:

Զոհերու թիւը շատ աւելի մեծ համեմատութիւն ստացած է: Նախապէս կէս միլիոն կը ներկայացուէր մեռեալներու եւ անհետացողներու թիւը, իսկ այժմ մէկ եւ, նոյնիսկ, երկու միլիոնի մասին խօսք կ՚ըլլայ: Արդարեւ, գրեթէ Հայաստանի տարածութիւնը ընդգրկող շրջան մը կենդանիներու եւ մարդոց դիակներով լեցուած է, իսկ շրջանի երեք միլիոն բնակչութեան վերապրողները՝ անօթութեան, ապտառութեան մէջ կը տուայտին:

Լրագրող մը նկարագրելով կղզիի մը ներկայ պատկերը, դիտել կու տայ, թէ հարիւր հազար դիակ սփռուած է ամէնուր, եւ վերապրողները հարկադրուած են «ապրիլ» գարշահոտ մթնոլորտի մը մէջ:

Իրաց այս կացութեան մէջ համաձայնակի սպառնալիք կայ: Արդարեւ, իշխանութիւնները մտահոգ են քոլերայի եւ այլ հիւանդութիւններու տարածումի մը հաւանականութեամբ: Միւս կողմէ, օգնութիւնը շատ դանդաղ կ՚ընթանայ, հակառակ բազմաթիւ երկիրներու եւ Կարմիր Խաչերու պատկառելի օժանդակութեան: Օրերէ ի վեր Տաքայի օդակայանը կը փութան օդանաւեր՝ իրենց երկիրներէն փոխադրելով սննդեղէն, դեղօրայք, հագուստեղէն եւայլն: Սակայն բոլորն ալ կը դիզուին օդակայանին մէջ, քանի որ անոնց առաքումը աղէտեալ վայրերը շատ դանդաղ կը կատարուի:

Ընդհանուր դժգոհութիւն յառաջ եկած է իշխանութեանց դէմ եւ, նոյնիսկ, մայրաքաղաքի (Տաքա) մամուլը խստօրէն կը քննադատէ կառավարութիւնը իր անհոգութեան եւ անձեռնհասութեան համար: Իշխանութիւնները, իրենց կարգին դիտել կու տան, թէ քանդուած են հաղորդակցութեանց բոլոր միջոցները եւ, հետեւաբար, միայն թռաններով եւ կղզիներու պարագային փոքր նաւերով կարելի է ուտեստեղէն եւ դեղօրայք փոխադրել:

Յամենայն դէպս, քանի մը միլիոն ժողովուրդ չարաթէ մը ի վեր կը տուայտի անօթի, ծարաւ (ջուրերը ապականած են դիակներու հետեւանքով), շրջապատուած նեխած մարմիններով: Եւ, միւս կողմէ, օգնութիւնը կ՚ուշանայ: Այս պայմաններուն մէջ շատեր կը մեռնին եւ վախ կայ, որ ծովամրրիկէն ետք այս անգամ մարդիկ զոհ երթան քոլերային եւ անօթութեան ու ծարաւին:

Կը ճշդուի, թէ մէկ-երկու միլիոն զոհերու մեծ մասը ծերեր, կիներ եւ, մանաւանդ երախաներ եղած են, քանի որ չեն կրցած կառչիլ հաստատուն ծառերու կամ պատերու: Զօրաւոր մրրիկն ու ալիքը գիրենք քշած տարած է:

Միջազգային օգնութիւնը կը շարունակուի: Ցարդ պատկառելի օժանդակութիւն ցոյց տուած են Դաշնակցային Գերմանիա, Մ. Նահանգներ, Անգլիա, Ֆրանսա, Պելժիա, Զուիցերիա, Իտալիա, Հոլանտա, Ճափոն եւ քանի մը այլ երկիրներ, ինչպէս Սէուտական Արաբիա:

× Կը հաստատուի որ Միացեալ Նահանգները, ինչպէս բուռեցա սկիզբը, տեղեկացուցած էին Փաքիստանի կառավարութեան որ ութ օր ետք ծովամրրիկ մը կը սպառնայ երկրին արեւելեան մասին բայց Փաքիստանեան իշխանութիւնները կարեւորութիւն չեն տուած եւ նախընտրած են զբաղիլ Քաշմիրի զօրքերու տեղափոխութեամբ:

× Զօրաւոր մրրիկ մը հարիւր հոգիի մահուան պատճառ եղաւ եւ 800 տուն ալ վերաւորուեցան Փիլիպպեան կղզիներու մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԵՐՍԱՅԼԻ մէջ Ուրբաթ օր բացուեցաւ կիներու Համագումար մը (Էթա Ժենէրօ): Օրակարգի վրայ կան կարգ մը հարցեր ինչպէս վիժումի օրէնքի բարեփոխումը, արհեստի գետնի վրայ ամուսիններու հաւասարութիւնը, կնոջ «ապագաղթականացումը», եւայլն եւայլն: Առաջին նիստին խօսք առաւ նախարարապետ Շապան Տելմաս: Համագումարը կազմակերպած էր կանացի Էլ շաբաթաթերթը:

ԽՐԱՒՇՉԵՒ կրկին հիւանդանոց փոխադրուեցաւ սրտի նոր տագնապի մը հետեւանքով:

ՄԱԿ-ի մէջ քուէարկութեան դրուեցաւ Համայնավար Չինաստանի անդամակցութեան հարցը: Առաջին անգամ ըլլալով մեծամասնութիւն գոյացաւ, քանի որ 51 երկիրներ ի նպաստ Փեքինի անդամակցութեան քուէարկեցին: Այսուհանդերձ, անհրաժեշտ էր երկու երրորդի հաւանութիւնը:

ՊՐԱՆՏ գերման ժողովուրդին ուղղուած ձայն-պատկերասփիւռ ճառի մը ընթացքին, անդրադառնալով լեհ-գերման դաշնագրին յայտարարեց, թէ «պէտք չէ դառնութեան մէջ յամառիլ, այլ նայիլ դէպի ապագան»: Պրանտի այս խօսքերը ուղղուած էին այն ինը միլիոն Գերմանացիներուն, որոնք կը բնակէին Փրուսիա, Սիլեզիա եւ Փոմերանիա: Այժմ այդ շրջանները դարձած են լեհական հող:

ՄԱՐՈՔԻ Հասան Բ. Թագաւորը Էլիզէ ճաշած է առջի օր, մտերմական ընդունելութեան մը ընթացքին, տրուած ըլլալով որ Էլիզէ մինչեւ ամսուս վերջ սուգ կը պահէ: Թագաւորը յայտարարած է, Փոմփիտուի հետ ունեցած խօսակցութիւններէն ետք, թէ տեսակէտները իրարու բաւական մօտ են:

ՆԱՆԹԷՌԻ իրաւաբանական լսարանին մէջ կրկին ծանր միջադէպեր պատահած են Ուրբաթ օր եւ առաջին անգամ ըլլալով «անջատութեան պահակները» միջամտած են: Միջադէպերը պատահած են նախկին նախարար Ֆուայէի դասին ընթացքին:

ԹՂԹԱՏԱՐԸ Երկուշաբթի օրէն կը սկսի գործադուլի նոր շարժումի, որ կը վերաբերի ներքին բաժանումներու եւ փոխադրութեանց սպասարկութեանց: Աստ հետեւանքով նամակներու եւ թերթերու ցրուումը պիտի խանգարուի ամբողջ շաբթուան ընթացքին:

ՖՐԱՆՔՕ ներկայ եղած է առջի օր Ֆալանժի հիմնադրին մահուան տարեդարձին առթիւ կազմակերպուած արարողութեան, այս ձեւով հերքելով նաեւ իր հիւանդութեան լուրերը: Քաուտիլյոն 80 տարեկան է:

ՍԵՒՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ՑՈՅՑԸ ՄԱԿ-Ի ՇԷՆՔԻՆ ԱՌՋԵՒ

ԽԱՆԴԱՎԱՌ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՄԱՍՆԱԿՑԵՑԱՒ՝ ՆԻՒ ԵՈՐՔԷՆ, ՆԻՒ ՃԸՐԶԻԷՆ, ՖԻԼԱՏԵԼՖԻԱՅԷՆ ԵՒ ԱՅԼ ՔԱՂԱՔՆԵՐԷ

Նիւ Եորքէն կը գրեն «Հայրենիք»ի, Նոյեմբեր 14 թուականով.

Հ. Յ. Դ. Նիւ Եորքի եւ Նիւ Ճըրզիի կոմիտէներու կազմակերպութեամբ եւ մասնակցութեամբ Ֆիլատելֆիոյ եւ այլ քաղաքներու ընկերներու, խաղաղ եւ կարգապահ ցոյց մը տեղի ունեցաւ ՄԱԿի շրջափակին մէջ:

Արդարեւ, ոստիկանութեան հսկողութեան ներքեւ, կարգապահ եւ կանոնաւոր, մեծ բազմութիւն մը հետեւեցաւ կարգադիր յանձնախումբի ցուցմունքներուն:

Տարբեր սերունդի ներկայացուցիչներ տողանցեցին ՄԱԿի շէնքի խորհրդաւոր շուքին տակ:

Խանդավառ եւ հաստատակամ՝ երիտասարդ հայ ցուցարարները կը կրէին Ամերիկեան եւ Հայկական Եռագոյն դրօշները՝ Հայոց հողային իրաւունքները պաշտպանող լոզունգներով:

Համաձայն օրուան յատուկ ոստիկաններու ջոկատի պետին «ամէնէն կանոնաւոր, տպաւորիչ եւ յարգանք պարտադրող» ցոյց մըն էր կատարուածը: Ներկայ գտնուած են պատկերասփիւռի եւ ռատիօկայանի ներկայացուցիչները:

Ցոյցը հետաքրքրութիւնը շարժած էր նաեւ՝ Այովա Համալսարանի Պատմութեան եւ Ընկերային Գիտութեանց բաժանմունքի ուսանողներուն, որոնք մօտէն ծանօթացան Սեւրի դաշնագրով պայմանաւորուած Հայոց հողային իրաւունքներուն:

Օրուան ճառախօսն էր՝ ընկ. Ճէյմս Թաշճեան որ ՄԱԿին ուղղելով եզրափակեց.— «Եթէ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը Արդարութեան Պալատ մըն է, ապա ուրեմն պէտք է նկատի առնէ Հայկական Հարցը եւ ժամանակ յատկացնէ արդար քննութիւն մը կատարելու: Ինչպէ՞ս կարելի է ազատ աշխարհ ունենալ երբ մարդիկ տակաւին արդարն ու ճշմարիտը չեն սորված»:

Ամերիկայի Հայ Ազգային Կոմիտէի անունով, ՄԱԿի պատուիրակութեանց եւ մամլոյ սպասարկութիւններուն ուղարկուեցաւ Սեւրի Դաշնագրի ֆրանսերէն հրատարակութիւնը՝ նախագահ Ուիլսընի գծած սահմաններով, Հայաստանի քարտէսով:

Cinquantenaire

DU TRAITÉ DE SÈVRES

N. D. L. R. : Nous publions ci-dessous le texte intégral de l'exposé de Me Armen Barseghian, exposé dont l'auteur n'a pu donner qu'un résumé lors de la Cérémonie du 7 Novembre 1970, dans la salle de la Manufacture de Sèvres.

Il y a un peu plus de 50 ans, le 10 Août 1920 à 16 heures, était signé avec la Turquie le traité de paix portant dans l'Histoire le nom de Traité de Sèvres. Les Etats signataires en étaient, pour reprendre la terminologie employée, d'une part les Principales Puissances, c'est-à-dire l'Empire britannique, la France, le Japon et les Puissances Alliées, savoir l'Arménie, la Belgique, la Grèce, le Hedjaz, la Pologne, le Portugal, la Roumanie, l'Etat serbe Croate-Slovène et la Tchécoslovaquie et d'autre part, la Turquie.

Il s'agit d'un très vaste document diplomatique réglant un grand nombre de questions complexes. Dans sa première partie, à l'instar des autres traités de paix (Traité de Versailles, de Saint-Germain, de Neuilly) signés antérieurement, ce Traité reprend les dispositions du Pacte de la Société des Nations adopté précédemment par un grand nombre d'Etats belligérants ou non lors de la Conférence de la Paix tenue à Paris de Janvier 1919 à Janvier 1920.

Cette antériorité et cette prééminence du Pacte de la Société des Nations est de la plus haute importance, nous le verrons, sur le plan juridique.

Tout le reste de cette convention internationale traite des questions posées par l'écroulement de l'Empire Ottoman. Ce qui nous intéresse aujourd'hui ce sont les dispositions concernant l'Arménie et tout d'abord les articles 88 et 89 du Traité.

L'article 88 est d'une merveilleuse concision : « La Turquie déclare reconnaître, comme l'ont déjà fait les Puissances Alliées l'Arménie, comme un Etat libre et indépendant ».

Article 89 : « La Turquie et l'Arménie, ainsi que les autres Hautes Parties contractantes conviennent de soumettre à l'arbitrage du Président des Etats-Unis d'Amérique la détermination de la frontière entre la Turquie et l'Arménie dans les vilayets d'Erzeroum, Trébizonde, Van et Bitlis et d'accepter sa décision ainsi que toutes dispositions qu'il pourra prescrire relativement à l'accès de l'Arménie à la mer et relativement à la démilitarisation de tout territoire ottoman adjacent à ladite frontière ».

C'est en application de cet article que le Président des Etats-Unis Wilson rendait le 22 Novembre 1920 une sentence arbitrale précisant les frontières du nouvel Etat arménien, sentence qui s'imposait de plein droit aux termes de cet article, aux parties intéressées ; l'Arménie et la Turquie. Dès lors l'Etat arménien étendait sa souveraineté sur une partie notable des territoires historiquement arméniens comprenant ainsi les anciens vilayets d'Erzeroum, Trébizonde, Van et Bitlis d'une superficie d'environ 110.000 km2.

En outre, par son article 226 le Traité de Sèvres stipulait : « Le Gouvernement ottoman reconnaît aux Puissances alliées la liberté de traduire devant leurs Tribunaux militaires les personnes accusées d'avoir commis des actes contraires aux lois et coutumes de la guerre. Les peines prévues par les lois seront appliquées aux personnes reconnues coupables. Cette disposition s'appliquera nonobstant toutes procédures ou poursuites devant une juridiction de la Turquie ou de ses Alliées».

« Le Gouvernement ottoman devra livrer aux Puissances Alliées, ou à celle d'entre elles qui lui en adressera la requête, toutes personnes qui, étant accusées d'avoir commis un acte contraire aux lois et coutumes de la guerre, lui seraient désignées soit nominativement, soit par le grade, la fonction ou l'emploi, auxquels ces personnes auraient été affectées par les autorités ottomanes ».

Enfin ce Traité prévoyait in fine qu'il serait ratifié.

Ainsi l'Etat Arménien, qui avait été reconnu de facto en Janvier 1920, était reconnu de jure en Août 1920. Cet Etat, avec les territoires qu'il se voyait attribuer et un accès à la mer était viable.

La signature du Traité de Sèvres constituait un événement historique considérable et au premier chef pour les Arméniens et leurs amis.

Cependant ce Traité ne tombait pas du ciel sur le peuple arménien. C'était l'aboutissement d'une longue évolution qu'avaient également connue les autres minorités non musulmanes de l'Empire Ottoman telles que les Serbo-Croates, les Grecs, les Bulgares, etc... lesquels avaient en définitive, grâce à leurs efforts mais aussi au concours des Grandes Puissances, conquis leur indépendance.

Le peuple arménien avait, malgré des siècles d'oppression et des conditions d'existence en général précaires et souvent périlleuses, gardé ses traditions nationales, sa langue, sa culture, sa religion ; il avait particulièrement, depuis le milieu du siècle dernier, demandé devant la multiplication des abus et exactions qu'il subissait, l'application des droits et privilèges que lui avait accordés la Sublime Porte dès le 15ème siècle et qui étaient très généralement méconnus ou bafoués par les autorités ottomanes.

Mais les mesures adoptées notamment par les Traités de San Stefano et de Berlin, signés par les grandes Puissances en 1878, et qui tendaient à sauvegarder, voire à améliorer les droits de ce peuple, étaient restées lettre morte.

C'est ainsi que la France, la Russie, et l'Angleterre, s'étant émues de la répétition des massacres et se fondant sur l'Article 61 du Traité de Berlin, imposaient à la Turquie en 1914, en dépit de l'opposition de l'Allemagne et de l'Autriche, une certaine autonomie en faveur des Arméniens sous le contrôle des deux Hauts Commissaires internationaux, l'un néerlandais, l'autre norvégien. Ces Hauts Commissaires venaient à peine d'arriver dans les provinces qu'ils devaient contrôler que la Première Guerre Mondiale éclatait, ce qui ne permettait pas de mettre à exécution ce nouvel accord.

A. BARSEGHIAN

(à suivre)

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՍԻՍ

ՄԻՋԻՆ ԴԱՐՈՒ ՀԱՅԿ. ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ

Գ.

Լեւոն Բ. բերդի կառուցման սկսաւ 1186 թուականին: Գործը սակայն, շարունակեց եւ իր լրման հասցուց Լեւոնի փեսան՝ Հեթում Ա. թագաւոր:

Բերդի արքայական աշտարակին մէջ, պատին վրայ, կայ սա արձանագրութիւնը.

«Ի թուականիս Հայոց
... Աշխարհ
... Հեթմոյ թագ... »

Թերի է այս արձանագրութիւնը, բայց կըմղէ մեզ մտածելու՝ թէ Հեթումի օրով կամ աւարտած էր շինութիւնը եւ կամ կառուցումը բաւական յառաջացած, որպէսզի Հեթում Ա. հոն բնակէր:

Աշտարակի կողքին ստորերկրեայ աւազան մը կար, անոր ալ կողքին՝ գաղտնի ճամբու մը դուռը, որ այժմ փակ է:

Բերդին բարձրագոյն մասը, որ կը գտնուի լերան երկրորդ ժայռին վրայ, արշաւանքներու եւ ապստամբութեանց պատճառաւ աւելի ծանր վնասներու ենթարկուած է: Շատ տեղեր կարելի է տեսնել հետքերը արագ կատարուած նորոգութեանց եւ ամրացումներու, որոնք կատարուած են թշնամիին հարուածներուն ներքեւ:

Դէպի երրորդ բարձրութիւն տանող շաւիղին վրայ կը գտնուի ջրամբար մը, որ սքանչելի ջուր մը ունի: Կ'ըսեն, թէ այդ ջուրը միշտ նոյն մակարդակի վրայ կը մնայ: Հայերը բուժիչ յատկութիւններ ալ կը վերագրեն ատոր: Նոյն ուղղութեան վրայ, քիչ մը անդին, քարայր մըն ալ կայ, զոր տեղացիներ «աղաւնետուն» կը կոչեն: Մութ ու գորշ քարայր մըն է: Խոնաւ ու ախուր: Թանձր հեղուկ մը կը հոսի պատն ի վար: Ձմրան՝ չթաքարի կը վերածուի, ամրան առաջին տաքերուն ալ՝ կ'անհետանայ: Աղաւնիի երբեք չհանդիպեցանք. արդէն անոնց համար գրաւիչ բան մըն ալ չկար:

Բերդին երեք մասերուն մէջ ալ կը տեսնուին հետքերը երկրորդական շինութեան, — վիմափոր բանտ, խանութ, գինարան եւայլն:

Սսոյ բերդին մէջ ուրիշ որեւէ հայկական արձանագրութիւն չկրցայ գտնել, որ օգնէր ինծի ստուգելու բերդին երկրորդ շինութեանց թուականները եւ այլ կարեւոր հարցեր, որոնք կը վերաբերին Հայոց թագաւորութեան ամէնէն ուշագրաւ ամրոցներէն մէկուն՝ Սսոյ բերդին, որ անառիկ նկատուած էր իր դիրքին պատճառաւ:

ԱՐՔԱՅԱԿԱՆ ՊԱԼԱՏԸ

Ռուբինեանց պալատը կը գտնուէր հոն՝ ուր այժմ կառուցուած է նոր վանքը: Այս պալատէն մնացած քարերը օգտագործուած են նոր կաթողիկոսարանի շինութեան համար:

Հ. Ղուկաս Ինճիճեան իր «Հայաստանի Աշխարհագրութեան» մէջ կը նկարագրէ Սսոյ թագաւորներուն պալատը, որ, ըստ իրեն, աշտարակի ձեւ ունէր եւ կը կոչուէր դարպաս: Երեք հսկայ դռներ կ'առաջնորդէին դէպի արքայական բնակարան: Դռներէն իւրաքանչիւրին վրայ, ըստ Հ. Ինճիճեանի, կային հայերէն արձանագրութիւններ, որոնցմէ որեւէ հետք չէ մնացած այժմ:

Այս նկարագրութիւնը կը համապատասխանէ Կոստանդին Դ. թագաւորի դրամին վրայ ներկայացուած դարպասին, որուն նկարը տպած եմ «Միջին դարու հայկական դրամագիտութիւնը» անուն աշխատանքիս մէջ (էջ 90, պատկեր 3): Հոն, Դարպասի նկարին տակ արձանագրուած են «Սսոյ բերդն է թագաւոր» բառերը: (Վստահաբար յիշեցնելու համար՝ թէ Սսոյ բերդը՝ ինքն է իսկական թագաւորը Կիլիկիոյ, իր անառիկ դիրքին եւ ընծայած պաշտպանութեան համար: Ծ. Թ.):

Դարպասի շրջափակին մէջ առէնօք կը գտնուէին, նաեւ, հայրապետական ապա-

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Հաղիւ չորսական հազար ֆրանք, պատասխանեց Շապան արհամարհոտ կերպով, չխտակը, այսքան իրարանցում չէր արժեր ընել:

Ցետոյ ոտքի ելլելով ըսաւ.

— Տակաւին պէտք ունի՞ք իմ ներկայութեանս:

— Ոչ, պատասխանեց Վահան:

— Ուրեմն մնաք բարով:

— Միշտ միեւնոյն պանդո՞կը կը գտնուիս, ըսաւ Վահան:

— Այո, բայց, ինչպէս ըսի, ալ Պոլիս կենալու միտք չունիմ եւ հաւանօրէն շուտով կը մեկնիմ:

— Ուրեմն վաղն առտու խակ կուգամ քեզի տեսնելու:

Ցետոյ, երիտասարդը Եգիպտացիին ձեռքէն բռնելով ըսաւ.

— Կը ցաւիմ որ սխալուեցայ քեզ քիչ մը նեղ դրութեան մէջ դնել:

— Գոնէ բոլոր այս բաները քեզի օգտակարութիւն մը պիտի ունենա՞ն, հարցուց Եգիպտացին:

— Հաւատա որ այսօր մեծ ծառայութիւն մը մատուցիր ինծի, ըսաւ Վահան, ծառայութիւն մը որ երբեք պիտի չմոռնամ:

— Ուրեմն շատ գոհ եմ, գոչեց Շապան, գոնէ մասամբ կրցայ փոխարինել քու ինծի ըրածներդ, որովհետեւ երբեք չեմ մոռնար որ իմ ազատարարս եղար:

Եւ այս խօսքերուն վրայ Եգիպտացին քաղաքավարութեամբ բարեւելէ ետք ներկաները, դուրս ելաւ:

— Ահաւասիկ տարօրինակ մարդ մը, ըսաւ Արամ, կատարեալ ճենթլմէնի երեւոյթ ունի եւ սակայն կ'երեւայ որ հասարակ գող մը, չարագործ մըն է:

— Ափսոս, պատասխանեց Վահան, մանաւանդ որ շատ խելացի է ու բաւական կրթութիւն ստացած: Ի զուր ջանացի զինքը ուղիղ ճամբու մէջ բերել, անկարելի եղաւ:

Ներկաներուն մէջ պահ մը լռութիւն տիրեց: Ժամէ մը ի վեր տեղի ունեցածները խոր տպաւորութիւն ըրած էին ամէնուն վրայ:

Վաճառականը մանաւանդ այնքան յուզուած ու խռոված էր որ հանդարտ չէր կրնար մնալ իր նստած տեղը:

— Կարծեմ մենք ալ կրնանք երթալ:

— Բայց կը ներէք, Բարսեղ էֆէնտի, դեռ գործերնիս չաւարտեցաւ, դիտել տուաւ Վահան:

— Տակաւին ի՞նչ կայ որ...

— Ամէնէն կարեւորը ու կենսականը ինծի համար:

— Չեմ հասկնար, պատասխանեց վաճառականը զարմացած:

— Հիմա պիտի բացատրեմ: Լեւոն Կապարեանի մահուան պարագաներուն մասին գիտեմ որ կարգ մը անհիմն կասկածներ կան ձեր մտքին մէջ, իմ կատարած դերիս մասին. հիմա որ միջոցները ունիմ, կ'ուզեմ այդ կասկածը ցրուել եւ ատոր համար պիտի դիմեմ Ն. պէյի վկայութեան, ինչպէս նաեւ նոյն միջոցին Սելանիկ գտնուող ուրիշ սպաներու ալ, եթէ պէտք ըլլայ. բարեբախտաբար հիմա ամէնքն ալ հոս են:

Վաճառականը խկոյն ըմբռնեց երիտասարդին միտքը:

— Բայց, դիտել տուաւ, գոնէ ես այդպիսի կասկած մը չեմ ունեցած քու մասիդ, հետեւաբար նոր ապացոյցներու պէտք չկայ:

— Գիտեմ որ դուք իմ մասիս լաւագոյն կարծիք ունիք, սակայն ուրիշներ կ'երեւայ որ ձեզի պէս չեն մտածեր, ուստի միշտ պէտք կայ իմ անմեղութիւնս անհերքելի կերպով ապացուցանել:

— Գիտեմ որ Զարուհիին կ'ակնարկես, ըսաւ վաճառականը թեթեւ մը խնդալով:

— Ճիշդ է, պատասխանեց Վահան:

— Այդ պարագային կարծեմ լաւ կ'ըլլայ եթէ տրուելիք բացատրութիւնները իր ներկայութեանը տեղի ունենան:

— Ես ալ այնպէս կը խորհիմ, բայց չկրցայ միջոց մը գտնել:

— Միջոցը շատ պարզ է, ըսաւ վաճառականը, ձեր բարեկամ Ն. պէյին հետ չկրցանք տեսնուիլ պէտք եղածին պէս, ոչ ալ կրցանք ըստ արժանւոյն զինքը պատուասիրել, ուստի կը խնդրենք իրմէ որ Կիրակի ճաշի հրամմէ մեզի ու հոն կրնանք զինքը լսել առանց պաշտօնական արարողութիւններու:

Եւ Բարսեղ էֆէնտի զինուորականին դառնալով՝ զայն իրենց տունը հրաւիրեց:

Ն. պէյ հաճոյքով ընդունեցաւ հրաւէրը:

— Կը խնդրեմ որ, աւելցուց վաճառականը, ձեզի հետ բերէք նաեւ մեր բարեկամ Վահան էֆէնտիին միւս ծանօթ պէյերը:

Զինուորականը խոստացաւ վաճառականին փափաքը կատարել:

— Ահաւասիկ այս խնդիրն ալ կարգադրուեցաւ, ըսաւ վաճառականը գոհունակ դէմքով մը:

Վահան ինքն ալ չափազանց գոհ մնաց կարգադրութեան այս ձեւէն:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(264 — Շար.)

քանքը եւ Ս. Սոփիա եկեղեցին, որ, Կ. Պոլսոյ մայր տաճարին նման, ձօնուած էր աստուածային իմաստութեան:

Հեթում արքան, որուն կը պարտինք այս տաճարին շինութիւնը, զայն օժտեց բարձր զանգակատունով մը, որ իր բարձրութեամբ յետագային պիտի մրցէր մինարէներուն հետ եւ այդ պատճառաւ ալ Թուրքերու կողմէ պիտի կոչուէր չանըլը ճիլիսէ:

Դարպասին աւերակները, բերդին ամբակուռ շրջապատը, Ս. Սոփիա եկեղեցին — որուն երեք խորանները՝ ըստ Հ. Ղ. Ինճիճեանի, կը պարունակէին Հեթում Ա.ի եւ Լեւոն Գ.ի արձանագրութիւնները — կը գրաւեն Սսոյ վանքէն մինչեւ մզկիթ տանող միջոցը: Դարպասին շուրջ-բոլորը կը տարածուէին, ատենօք, Լեւոն Բ.ի հիանալի պարտէզները, զորս Վիլիպրանտ կը յիշատակէ իր ուղեգրութեան մէջ եւ որոնք այնքա՜ն գեղեցիկ էին, որ իր գրիչը չէր յաջողեր նկարագրել:

Սիսի մէջ կրցանուի շատ փոքր եկեղեցի մըն ալ: Այս եկեղեցին կառուցուած է Հեթում Թագաւորին կողմէ, յանուն Ս. Սարգիսի: Կեդրոնի կամարները կուգան կառուցման օրերէն, մինչ շէնքին մնացեալ մասերը ծածկուած են փայտով եւ հողով: Սսոյ ժամանակակից տուներուն պէս, եկեղեցւոյ որմերուն վրայ կարելի է տեսնել կարգ մը արձանագրութիւններ, քանդակազարդ քարեր, սուրբերու բարձրաքանդակ պատկերներ, եւայլն:

Ռուբինեանց շրջանէն կը մնայ ուրիշ եկեղեցի մըն ալ, Ս. Պօղոս-Պետրոսը, որուն սիւները միայն կանգուն կը մնան այժմ:

Նոյնպէս, աւերակ վիճակի մէջ է Ս. Յակոբ եկեղեցին:

Վերջապէս, Ս. Աստուածածինը, որ նոր ժամանակներու կառուցում է, Ռուբինեանց շրջանէն մնացած խորան մը ունի: Քանի մը տարի առաջ, Սսեցիք վերանորոգած են զայն ու մեծ Թուով հաւատացեալներ կը յաճախեն հոն, այժմ:

Կրանիթեայ սիւնի մը վրայ քանի մը քանդակազարդ խաչեր կան, եւ անոնցմէ միոյն վրայ փորագրուած էր «Ս. Կոստանդին» անունը:

Եթէ արքայական մայրաքաղաքին մէջ քիչ են յիշատակարանները, զայն պէտք է վերագրել խլամական արշաւանքներուն, որոնք քանիցս աւերեցին Սիսը: Օլտէնպուրկի երէցին՝ Վիլիպրանտի վկայութեանց համաձայն, Սիսը փոքր էր եղած, բայց շատ գեղեցիկ շէնքեր ունէր: Քաղաքը այն ատեն պարիսպներ չունէր, եւ աւելի վիլլայի կը նմանէր քան մայրաքաղաքի:

ԺԲ. դարէն ի վեր Սիս չէ ընդարձակուած: Վիլիպրանտի նկարագրութիւնը կը համապատասխանէ քաղաքին այսօրուան դիրքին: Ուրեմն, նոյնն է քաղաքը, բազմաթիւ անշուշտ քանդուած եւ անհետացած շէնքերէն, աւերեալ եւ լքեալ եկեղեցիներէն եւ կարեւորութենէն՝ զոր ունէր ատենին Սիսը, եւ որ սակայն այժմ վերածուած է կողմնակի ճամբու մը վրայ ինկած Թիւրքմէն աւանի մը:

ՎԻՔԹՈՐ ԼԱՆԿԼՈՒԱ

ԲԱԶՄԱԼԵԶՈՒԵԱՆ ԱՅԲԵՆԱՐԱՆ

Հին դարերուն եւս հայ իրականութեան մէջ հետաքրքրուած են ուրիշ լեզուներով եւ անոնց այբուբեններով: Ասոր մէկ հաստատութիւնն է թիւ 7117 ձեռագիրը, որ կը գտնուի Երեւանի Մատենադարանը:

Հոն հայկական այբուբենի կողքին կը գտնենք եբրայական, յունական, արաբական, լատինական, վրացական, ադուանական, ղպտական եւ հնդկական տառերը:

Ասիկա ցայսօր յայտնաբերուածներուն ամէնէն հինն ու արժէքաւորն է: Անոր գրիչը՝ Յովհաննէս Արճիշեցի, կը ճշդէ, որ ինք արտագրած է զանոնք Ժ.-ԺԱ. դարերու օրինակէ մը:

Հին ժողովուրդներու այբուբեններու այս ձեռագիրը նշանաւոր է նաեւ այլ հանգամանքներով. հոն կան յունարէն, ասորերէն, վրացերէն, պարսկերէն, արաբերէն, քիւրտերէն եւ գփչաղերէն հայատառ բնագիրներ: Հ. Աճառեան այդ բնագիրներէն ամէնէն կարեւորը համարած է քրտերէն բնագիրը: Ան կը գրէ. «Քրտերէնը, որ այդ լեզուին ամենահին նմոյշներէն մէկն է եւ գրուած ըլլալով հայերէն տառադարձութեամբ, միակն է ամբողջ քիւրտ գրականութեան մէջ, որ կը ներկայացնէ այդ լեզուին ճիշդ հնչումը»:

347 թերթէ բաղկացած ձեռագիրը կը բովանդակէ հին աշխարհի եւ միջին դարերու հայ եւ միջազգային մշակոյթի անուանի դէմքերու՝ Հոմերոս, Արիստոտէլ, Դաւիթ փիլիսոփայ, Մովսէս Քերթող, հայ գրչութեան արուեստի տեսաբան Գէորգ Սկեւռացի եւ Արիստակէս, մատենագիր Թովմա Մեծոփեցի եւ ուրիշներու քերականական ու բառարանական բազմատեսակ գրութիւնները եւ տեղութիւններ անոնց մասին:

Ասիկա, նոր նիւթերու լրացումով, արտագրուած է Թովմա Մեծոփեցիի յանձնարարութեամբ եւ գործածուած ուսման նպատակներով:

Ձեռագիրը հարուստ է բովանդակութեամբ:

Կ. ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ

ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԸ
ԵՒ ԻՐ ԾԱՌԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Աւելի քան ոեւէ մէկը լաւ գիտենք թէ դրամական հարցերը օրուան մտահոգութիւնը դարձած են բոլորին: Դրամագլուխի դետեղում (փլասըման) կամ փոխառութիւն (փռէ) որեւէ ձեւի տակ:

Գիտենք նաեւ թէ իւրաքանչիւրին դրամատունը կը լուծէ այս կարգի հարցերը եւ համոզուած ենք որ այդ դրամատուները խղճահարութեամբ կը կատարեն իրենց պարտականութիւնը: Սակայն, գիտենք նաեւ, անշուշտ փորձառութեամբ, որ մեր հայրենակիցները յաճախ նեղ կացութեան մատնուած են դրամատան մը տնօրէնին կամ անոր կցորդին դիմաց եւ չեն համարձակիր մինչեւ հարցին խորը երթալ երբ փոխառութեան մը խնդիր կայ կամ դրամագլուխի դետեղման:

Մէկ կամ միւս պարագային, ճշգրիտ եւ ամբողջական տեղեկատուութիւն մը կենսական է: Ընդհանրապէս դրամատան գործողութիւնները եւ այն ծառայութիւնները զորս դրամատուն մը կրնայ կատարել լաւ ծանօթ չեն:

Ֆրանսական դրամատունը բնաւ ան չէ ինչ որ երեւութապէս կը կարծուի: Ծառայութիւններ կ'ընէ կամ կրնայ ընել, որոնց մասին յաճախ լաւ գաղափար մը չէ կազմուած:

Սիրայօժար կերպով մեր տրամադրութեան դրուած այս սիւնակներուն մէջ, մեր աշխատանքը պիտի ըլլայ լուսաբանել եւ տեղեկացնել օրուան հրատապ հարցերու շուրջ — եկամուտով ապրողներ (ռանթիէ), խնայողներ (էփար - նեխան), ճարտարարուեստի մեծեր, առեւտրականներ, արհեստաւորներ (առ - թիզան) եւ նոյնիսկ անհատներ (մէջն ըլլալով ուսանողներ եւ անչափահաս զաւակները), բոլորն ալ կապ ունին դրամատան հետ, ինչ մարզի մէջ ալ ըլլայ:

Եւ որպէսզի այս աշխատանքը ա՛լ աւելի օգտակար ըլլայ, մեր բաղձանքն է գրոյց մը ստեղծել ի շահ ընդհանուրին: Պիտի պատասխանենք մեզի եղած բոլոր հարցումներուն, ուղղակի, հայերէն կամ ֆրանսերէն, նամակով, հեռաձայնով կամ անձամբ այցելութեան մը առթիւ:

Պարզ է որ մեզի եղած բոլոր դիմումները կը պահեն զուտ անձնական եւ գաղտնի բնոյթ: Ապահովութիւն մըն է զոր կ'ուզենք անմիջապէս տալ, հարցը լաւ պարզած ըլլալու համար:

ՆՇԱՆ ՀԱՅԹԱՅԵԱՆ
Directeur
BANQUE NATIONALE DE PARIS
66, Rue du Président Wilson
92 - LEVALLOIS-PERRET
Téléphone : 737-76-55
Métro : ANATOLE FRANCE

ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

Կինը ամառուան վերմակի մը կը նմանի, եթէ առնես շատ կը տաքնաս, եթէ նետես, կը մսիս:

ԱԶԳԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆ

×

Կինն է որ կ'ընտրէ այն այրը, որ զինք պիտի ընտրէ:

ՓՕԼ ԺԵՐԱԼՏԻ

×

Երեք տեսակ կին կայ.— Գեղեցիկ կիները, իմաստակ կիները եւ կիներու մեծամասնութիւնը:

ՄՈՆԹԵՐԼԱՆ

×

Կնոջ կայսրութիւնը քաղցրութեան, վարպետութեան եւ հաճոյակատարութեան կայսրութիւն է: Իր հրահանգները շոյանքներ են, իր սպառնալիքները՝ արցունքներ են:

Ժ. Ժ. ՌՈՒՍՕ

×

Հրաշագործ բնազդ կիներու, որոնք կ'ընեն այն ժեսթը զոր կը յուսանք, գիտեն չըսել այն խօսքը որմէ կը վախնանք եւ որ ձեզի կուտան այն համբոյրը, որուն կը սպասենք:

ՍԱՇԱ ԿԻԹՐԻ

×

Քանի՛ կիներ քաղցր պիտի ըլլային եթէ իրենց պակսէր խօսքը:

ՄԱՐՍԷԼ ԷՄԷ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (43)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Երբ նուագը հնչեց, Նաթաշա հիւրանոց մտաւ եւ մօտենալով Փիէրին, խնդալով եւ կարմրելով ըսաւ.

— Մայրիկս պատուիրեց ձեզ պարի հրաւիրել:

— Կը վախնամ, որ ֆիկուրաները խառնեմ, ըսաւ Փիէր, սակայն եթէ դուք կը հաճիք ուսուցիչս ըլլալ... Եւ տուաւ իր հաստ ձեռքը բարակուկ Նաթաշային:

Երբ զոյգերը կը կազմուէին եւ նուագախումբը կը պատրաստուէր, Փիէր նըստաւ իր փոքրիկ տամային հետ: Նաթաշա կատարելապէս երջանիկ էր. ան պիտի պարէր արտասահմանէն եկող խաստակառ երիտասարդի մը հետ: Ամէնքէն նշմարելի դիրքով նստեր էր եւ Փիէրի հետ մեծի մը պէս կը խօսակցէր: Ձեռքը հովահար մը ունէր: Էն աշխարհիկ ձեւերը առնելով (Աստուած գիտէ ո՞ւր եւ ե՞րբ սորված էր այդ ձեւերը) կը հովահարուէր եւ հովահարին վրայէն ժպտելով կը խօսակցէր իր քավալիէին հետ:

— Մէյ մը ատոր ձեւերուն նայեցէք, ըսաւ ծեր կոմսուհին անցնելով դահլիճին մէջէն մատնանշելով Նաթաշան:

Նաթաշա ամչնալով խնդաց:

— Է՛, ի՞նչ կայ, մայրիկ, ի՞նչ կայ խնդալու, ի՞նչ կայ զարմանալու:

Երրորդ էքոսէզի միջոցին հիւրասենեակէն լսուեցաւ աթոռներու դղրդիւնը եւ հիւրերուն մեծագոյն մասը ձանձրացած երկար նստելէն քայլերը դրպանին ընելով երեւցան դահլիճին դուռներուն մէջ: Կոմսը կատակոտ քաղաքավարութեամբ ընդաձեւ ձեռքը Մարիա Տիմիդրիէվնայի երկնցուց: Կոմսը շտկուեցաւ եւ անոր դէմքը լուսաւորուեցաւ երիտասարդական – խորամանկ ժպիտով մը, եւ հէնց որ էքոսէզի վերջին ձեւը պարեցին լմնցաւ, ան ծափ զարկաւ նուագածուներուն եւ գոչեց առաջին ջութակահարին.

— Սիմէօն, Տանիլ Քուպորը գիտե՞ս, այդ՝ կոմսին ամէնէն սիրելի պարն էր, երիտասարդութեան ժամանակ է՛ն շատ խաղացածը: (Տանիլ Քուպորը իսկապէս անկլէզի մէկ ֆիկուրան էր):

— Հայրիկիս նայեցէք, պոռաց Նաթաշա (բոլորովին մոռնալով, որ հասակաւորին հետ կը պարէ), զանգրահեր գլուխը ծունկերուն մէջ առնելով ամբողջ դահլիճը լեցուց իր հնչիւն ծիծաղով:

Արդարեւ, դահլիճը եղողները ամէնքը հրճուալի ժպիտով կը դիտէին ծերուկը, որ վսեմապանծ տամային՝ Մարիա Տիմիդրիէվնայի բազուկները կը դարձնէր, զաքդի համաձայն կը շարժէր, ուսերը կ'ուղղէր, ոտքերը կը սահեցնէր մեղմօրէն զետին զարնելով, կլոր դէմքին վրայ աւելի ու աւելի ծաւլող ծիծաղով հիւրերը կը նախապատրաստէր այն բանին, զոր տեղի պիտի ունենար: Հէնց որ Տանիչ Քուպորի ուրախ եւ դրուիչ հնչիւնները լսուեցան, դահլիճին բոլոր դուռներուն մէջ երեւցան մէկ կողմը սպասաւորները, միւս կողմը սպասուհիները ժըպտուն դէմքով, եկեր էին իրենց զուարճացող տէրը դիտելու:

— Մեր տէրը արծիւ է, արծիւ, ըսաւ դայեակը բարձր ձայնով: Կոմսը աղէկ կը պարէր, ինքը գիտէր այդ, բայց անոր տաման չէր գիտեր եւ չէր ուզեր լաւ պարել: Անոր հսկայ մարմինը կեցած էր թուլցած բազուկներով (պայուսակը կոմսուհիին տուած էր), միայն անոր խիստ բայց գեղեցիկ դէմքն էր որ կը պարէր: Ինչ որ կ'արտայայտէր կոմսին գնդաձեւ մարմնակազմը, նոյնը կ'արտայայտէր Մարիա Տիմիդրիէվնայի ժպտուն դէմքը եւ վեր տնկած քիթը: Եթէ կոմսը աւելի ու աւելի տաքնալով հանդիսականները կը հիացնէր իր ոլորումներուն անսպասելի ճարպիկութեամբ եւ իր կակուղ ոտքերուն թեթեւակի ոստումներով, Մարիա Տիմիդրիէվնա ուսերու շարժման եւ բազուկներու ոլորումներու մէջ ցոյց տուած փոքրիկ եռանդով նուազ չէր հիացներ հանդիսատեսները, որ կը գնահատէին այդ, անոր մշտական լրջութիւնը եւ մարմնի գիրութիւնը նկատի ունենալով:

Պարը երթալով կը տաքնար: Միւս զոյգերը ուշադրութիւն չէին դրաւեր եւ արդէն այդ մասին ալ չէին խորհեր: Ամէնքն ալ կոմսով եւ Մարիա Տիմիդրիէվնայով գրաւուած էին. Նաթաշան բոլոր ներկայ եղողներուն թեւերէն, հագուստներէն կը քաշէր եւ ամէնուն ուշադրութիւնը կը հրաւիրէր հօր վրայ, որոնք արդէն առանց ատոր ալ աչքերնին չէին հեռացներ անոնց վրայէն:

Կոմսը պարի դադարներուն արդէն ծանր կը շնչէր եւ ձեռքերը կը շարժէր եւ նուագողներուն կը գոչէր, որպէսզի աւելի արագ եւ արագ նուագեն:

Շուտ շուտ կը դառնար կոմսը, մերթ ոտքին ծայրերուն, մերթ կրունկներուն վրայ պտոյտ գալով Մարիա Տիմիդրիէվնայի շուրջ. ի վերջոյ տարաւ տաման իր տեղը նստեցուց եւ վերջին ֆիկուրան ըրաւ, ետեւի կողմէն վեր բարձրացնելով ոտքը, քրտնած գլուխը եւ ժպտուն դէմքը խոնարհեցուց, շրջանաձեւ դարձուց աջ բազուկը ծիծաղի եւ ծափահարութիւններու որոտի մը մէջ:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՕՅ

(Շար.)

Այրի Տիկին Հռիփսիմէ Զիչէքեան, այրի Տիկ. Զարման Զիչէքեան եւ զաւակը (Պոլիս), Տէր եւ Տիկ. Արմենակ Զիչէք եւ զաւակները (Պոլիս, Տէր եւ Տիկ. Սարգիս Կիւլէր և զաւակները (Պոլիս), Տէր և Տիկ. Կարպիս Եանհնեան և զաւակները (Պոլիս), Տէր և Տիկ. Նազարէթ Քէօրօղլու եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Զիչէք եւ զաւակը (Լասիո - թա), Տէր եւ Տիկին Եղիա Զիչէք եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Աւետիս Դաշնակ եւ զաւակները (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Համբարձում Դաշնակ եւ զաւակները (Փարիզ), Պրն. Կարպիս Պօրզակեան եւ զաւակը Եդուարդ (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Նուրհան Պօրզակեան եւ զաւակը (Փարիզ), այրի Տիկին Արաքսի Տալաքիւրէլեան եւ զաւակները (Փարիզ), եւ Պօրզակեան ընտանիքները ցաւ ի սիրտ կը ծանուցանեն իրենց յոյժ սիրեցեալ ամուսնոյն, զաւակին, եղբօր, հօրեղբօր, քեռայրին եւ ազգականին՝

ԱՐԱՄ ԶԻՉԷՔԻ

մահը, որ պատահեցաւ յետ կարճատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի, առաւօտ ժամը 8,30ին Պուսիքօյի հիւանդանոցը, Ռիւ տը լա Քոնվանսիոն, Մեթրօ Պուսիքօ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

×

Այս տխուր առթիւ Տիկին Արմենուհի Գույումճեան 20 Ֆր. կը նուիրէ Որբերու Օգն. Մարմնի (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Կիրակի, 29 Նոյեմբեր ժամը 10,30ին հոգեհանգստեան ձայնաւոր պատարագ

ԶՕՐԱՎԱՐ ՇԱՌԼ ՏԸ ԿՕԼԻ

հոգւոյն համար:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 28, ԺԱՄԸ 21ԻՆ, ՍԱԼ ՄՈԼԻԷՌ (Քէ տը Պոնտի)

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Յովնանեան եւ զաւակները 100 Ֆր. կը նուիրեն Այնճարի «Յառաջ» վարժարանին, 50 Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին (Ալֆորվիլ), եւ 50 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՀՐԱՆԴ ՅՈՎՆԱՆԵԱՆԻ

մահուան 4րդ տարեդարձին ի յիշատակ: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Էլիզապէթ Խիւտավերտեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ետիգարտաչեան 50 Ֆր. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին:

ԾԱԽՈՒ Է

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Տարիքի եւ առողջական պատճառներով, ծախու է փա-տը-փօրթ մը քաղաքին կեդրոնը եւ շուկային մօտ, երկու փողոցներու անկիւնը:

25 տարիէ մասնագիտացած ըլլալով արեւելեան սնունդեղէններու վաճառման մէջ, իր տեսակին միակ ծանօթ խանութն է արեւելքցի, ափրիկեցի եւ նաեւ տեղացի յաճախորդներու լայն շրջանակի մը:

Գին՝ 80.000 Ֆրանք

Դիմել՝

APKARIAN

2, Rue Bayard — 38 - Grenoble

Tél. : 44-57-82

Հ. Յ. Դ. 80-ԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Դեկտեմբեր 12ին

RECHERCHONS

Nous possédons magasin de confection en gros très bien placé dans le Sentier sur gros passage. Nous vous offrons d'être votre commissionnaire et de vendre vos articles de grosse diffusion avec votre facturation.

Ecrire : Mr. LEA

45, Ave. Pierre-Larousse

92 - MALAKOFF

ՖԻԼՄԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպութեամբ Սերաստիոյ Դաւրայի Հայրենակցական Միութեան.

ՍԻՐՏԸ ԵՐԳՈՒՄ Է

գունաւոր հայախօս ժապաւէն

Դեկտ. 1, Երեքշաբթի ժամը 21ին::

Ֆիլմը կը ցուցադրուի ճիշդ ժամուն, Իսիի Ալհամպրայի սրահը (Մեթրօ Մեռի տ'Իսիէն 50 քայլ):

Մուտք 6 Ֆրանք: Տոմսերը ապահովել Միութեան անդամներէն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ-Բաչանի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Չորեքշաբթի (25 Նոյեմբեր) ժամը 21ին ընկերուհի Հաքիմեանի մօտ 114 Ավընիւ Ա. Պրիան, Պանեէօ: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ: Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն, Ֆուայէ տէ Վիէօ, ժամը 9ին: Կարեւոր օրակարգ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան կեդր. Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.

Բ.

Տիկին Է. Վարնաճեանէն, իր հօրաքրոջ որդւոյն Գլէման Սեդահի կսկծալի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 50, Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցիէն, ողբ. Երուանդ Զարդարեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի եղած նուիրատուութիւնները.— Տէր եւ Տիկին Րէիսեան Արամ, Տէր եւ Տիկին Օհաննեան Վարուժան, Պուլ. Օտտոյի Կապոյտ Խաչ, Տէր եւ Տիկին Եավէր Միքայէլ 100ական, Պուլ. Օտտոյի Թաղականութիւն 200, Տոքթ. Պիպէրեան 50, այրի Տիկին Րէիսեան Մայրամ, Պր. Սարգիսեան Սերժ եւ որդին, Տէր եւ Տիկին Շտոյեան, Տէր եւ Տիկին Խոզիկեան Սարգիս, Տէր եւ Տիկին Արմաղանեան 50ական, Պօմոնի Կանանց Օժանդակ Միութիւն, Պր. Պանտիկեան Վարդան եւ որդին 30ական, Պր. Կիւլեան Ղազարոս, Տէր եւ Տիկին Կամպէրեան Վարդ 20ական, Տէր եւ Տիկին Կարապետեան 25, Տէր եւ Տիկին Խոզիկեան Արտաշէս, Տիկին Սուքիասեան 20ական, Պր. Պապայիկկիտեան Յարութիւն 10: Զաքարեան Յովհ. և զաւակներ 100, ողբ. Տիկին Եղիսաբէթ Զաքարեանի հոգեհանգստին առթիւ: Բալուցեան ընտանիք 75 եւ Տէր եւ Տիկին Նիկողոսեան Յարութիւն 10, ողբ. Տիկին Սուլթան Բալուցեանի հոգեհանգստին առթիւ: Գիւլեան ընտանիք 20, ողբ. Տիկին Աննիկ Գիւլեանի հոգեհանգստին առթիւ:

(Շար.)

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 28, ժամը 22էն մինչեւ լոյս

HOTEL GEORGE V

31, Avenue George V

ԳԵՂԵՑԻԿ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՆԱՒԱՍԱՐԴ պարախումբը — Նուագախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 20 Ֆր., ուսանողներու կէս գին

Սեղանները ապահովել՝ հեռաձայնելով 924-38-54

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջան

Բարեկամներուն ու հայրենակիցներուն ուշադրութեան կը յանձնենք որ մօտ ատենէն լոյս կը տեսնէ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ: Կրնաք ապահովել ձեր օրացոյցը դիմելով հետեւեալ հասցէին՝

Monsieur G. HOVSEPIAN

53, Bld. des Grand-Pins, 13 - MARSEILLE (10e)

ՀՐԱՒԷՐ ԺՈՂՈՎԻ

Իզմիրի եւ շրջաններու Հայրենակցական Միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները 23 Նոյեմբեր երեկոյեան ժամը 8ին Ռեժան սրճարանին վերնայարկը, Մեթրօ Գատէ: Նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Անիէռ — Պուա Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ընկերահամակրական հաւաքոյթ մը կը սարքէ բաժակ մը թէյի շուրջ, Դեկտ. 6ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը: Հասցէ՝ 1. Փլաս Օթէլ տը Վիլ:

Կը հրաւիրուին ընկեր - ընկերուհիները եւ համակիրներ:

ԱՑՑ ՀԱՆԴԻՍՏԵԱՆ ՏԱՆ

Իսիի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը կազմակերպած է այցելութիւն մը Մոնմօրանսիի ծերանոցին Դեկտ. 6ին, գեղարուեստական բաժինով: Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ հեռաձայնելով Տիկին Սրապեանի 626-42-48, Տօնիկեանի 642-62-45, Յովսէփեանի 642-99-01:

Օթոքարը կը մեկնի ժամը 13,30ին, Փլաս Լէօն Պլումէն: Գին 10 Ֆր.:

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՏՕՆԱԾԱՌ

Կիրակի, 13 Դեկտ. ժամը 16,30էն սկսեալ:

Ճաշ, վիճակահանութիւն, անակնկալներ եւ ընտանեկան հաճելի մթնոլորտ:

Մասնակցութեամբ Նաւասարդ պարախումբին, Ժերար Մելքոնեան ու Պետիկ Պետիկեան նուագախումբերուն եւ վարժարանի աշակերտութեան:

Կաղանդ Պապան ճոխ նուէրներով պիտի վարձատրէ սրահին մէջ ներկայ եղող բոլոր մանուկները:

Մուտքը ազատ է:

ԽՆՋՈՅՔ ԵՒ ՃԱՇ

Համախարբերդցիական Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի ընտանեկան խրնջոյքը Դեկտեմբեր 6ին Կիրակի ժամը 14ին, Ֆապրըկուլ Հանրակառքի Ընկերութեան սրահին մէջ: Հայկ եւ եւրոպական պարեր: Գեղարուեստական բաժին:

Արձանագրուիլ Նոյեմբեր 25էն առաջ, Նշան Նաճարեանի մօտ՝ Քամփանեը Ռոզըրէ Լէփէն տէ Պասթիտ, Սէնթ Անթուան:

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise — Paris (9e)

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 40ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 7 Մարտ 1971 կէսօրէ ետք ժամը 2,30ին: Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— «Մանուկներու Օր»ը տեղի կ'ունենայ Յունուար 17ին Ազգ. Տան սրահը:

Իսիի Կապոյտ Խաչի տարեկան ճաշը Փետրուար 20ին:

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան Յերեկոյթ-Պարահանդէսը 21 Մարտ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Արարայի ճակատամարտի աւանդական փառատօնին հանդիսութիւնը Կիրակի 29 Նոյեմբերին, կազմակերպուած Ֆրանս. բանակի նախկին Հայ Կամ. եւ Ռազմիկներու Բարեկ. Միութեան կեդր. Վարչութեան կողմէ:

×

Էսայեան Սանուց Միութեան ընկերահամակրական ցերեկոյթը Կիրակի 13 Դեկտեմբեր ժամը 15-19: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 21ին:

×

«ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ»ը կը կազմակերպէ իր երկրորդ «ԿԱԼԱ» գեղարուեստական ցերեկոյթը Յունուար 17ին, ժամը 14,30ին, «Էքոլ Նորմալ»ի Քորթօ սրահին մէջ, 114 պխս, Պուլվար Մալզերպ: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

ՈՒՍԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԱՒՍՏՐԻԱ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ԿԱՂԱՆԴԻ ԱՌԹԻՒ

Zell Am See

Մեկնում Դեկտ. 21 Թրէն տէ նէժով Կառ տը լ'Էսթէն, վերադարձ Յունուար 3 նոյն կայարանէն:

ԳՐԻՒՔԻ մէջ (Զել ամ Զէի մօտ), հովերէն պատսպարուած 758 մեթր: Բոլոր մարզական զբօսանքները՝ դահուկ, լիժ, փաթինաժ, եւայլն:

Բնակութիւն լաւ պանդոկի մը մէջ, ճաշով միասին:

Մասնակցութիւն 485 Ֆր. բոլոր ծախքերը մէջը:

Կանխավճար՝ 100 Ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին:

ԶԵԼ ԱՄ ԶԷ, Սալցպուրկի մէջ ձմեռնային մարզական հրաշալի կայան մը, գեղեցիկ լիճի մը եզերքը, պաշտպանուած սատիկ ցուրտերէն բարձր լեռներուն շնորհիւ: Զուարճութեան վայրեր, սինեմա, պարահանդէս, սրճարան, ֆոլքլորիք երեկոյթներ եւայլն:

Մասնակցութիւն՝ 525 Ֆր.:

Կանխավճար՝ 100 Ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին:

Ծախքերուն մէջ են ճամբորդութեան գինը (Բ. կարգով) եւ բնակութիւնն ու ճաշը, բացի ճամբորդութեան ճաշերէն:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ

Ընդհ. Պատուիրակ

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տարեկան	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MARDI 24 NOVEMBRE 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — 11 · 973
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e. ANNÉE — N° 11.973

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔ ԼՐԱԳՐՈՂԻ ՄԸ ԲԱՐԲԱՆՋԱՆՔՆԵՐԸ

Բ. ՀԱՐՊԸՐՏԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Իհսան Ըլկար իր երկրորդ յօդուածին մէջ կը խօսի զօրավար Հարպըրտի ամերիկեան պատուիրակութեան մասին, բոլորովին խեղաթիւրելով դէպքերը:

Իբրեւ թէ անիկա Էրզրում գացեր է «արեւելքի մէջ պատահած զուլումը եւ ստեղծուած կացութիւնը տեղւոյն վրայ տեսնելու համար»:

Բացարձակապէս սուտ:

Զօր. Ճէյմս Պ. Հարպըրտի զինուորական պատուիրակութիւնը Միացեալ Արեւելք ղրկուած էր նախագահ Ուիլսընի կողմէ, երբ ծրագիր կար Մ. Նահանգներու հողատարութեան յանձնել Հայաստանը: Պատուիրակութիւնը պաշտօն ունէր «առանց յապաղման կառավարական նաւով մը երթալու Պոլիս, Պաթում եւ Հայաստանի, ռուսական Անդրկովկասի եւ Սուրիոյ այն վայրերը, ուր պիտի ուսումնասիրէր քաղաքական, զինուորական, աշխարհագրական, վարչական, տնտեսական եւ այլ պայմանները՝ ամերիկեան շահերու եւ սատանձնելիք հաւանական պատասխանատուութեանց տեսակէտէն:

Հարպըրտի Տեղեկագիրը՝ ուղղուած Մ. Նահանգներու Արտաքին նախարարին՝ կը կրէ 16 Հոկտ. 1919 թուականը, գրուած «Մարթա Ուաշինկթըն» նաւուն վրայ:

Պատուիրակութիւնը Պոլսէն երկաթուղիով գացած է Ատանա, «1909ի ջարդերուն կեդրոնը եւ Կիլիկիոյ հարուստ նահանգին գլխաւոր քաղաքը», ուր երկու օր մնալով՝ այցելեր է Տարսոն եւ Այասի ու Մերսինի նաւահանգիստները. անկէ ճամբան շարունակեր է երկաթուղիով եւ Հալէպի ճամբով Մարտին: Յետոյ «մոթօրքար»ով Տիարպէքիր, Խարբերդ, Մալաթիա, Սվազ, Երզնկա, Էրզրում, Կարս, Երեւան եւ Թիֆլիս. անկէ երկաթուղիով Բաքու եւ Պաթում:

Տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ պատուիրակութեան անդամներ ձիու կառքով Ուլուքըշլայէն Սվազ, Սվազէն Սամսոն գացեր են այցելելով Մարզուան, «ուր այդ միջոցին մեծ վախի մէջ էին Հայերը»: Ուրիշներ Տրապիզոնէն գացեր են Էրզրում, ձիով՝ Խորասանէն Պայազիտ, Երեւանէն Նախիջեւան: Էջմիածնի մէջ այցելեր են Գէորգ Ե. կաթողիկոսին: Պատուիրակութիւնը Փոքր Ասիան կտրեր է իր ամբողջ երկայնքին եւ Անդրկովկասը՝ հիւսիսէն հարաւ ու արեւելքէն արեւմուտք: Այցելեր է Թրքահայաստանի բոլոր նահանգները, բացի Վանէն ու Պիթլիսէն, որոնք այդ օրերուն անմատչելի էին, սակայն հարիւրապետ Նայլս Օղոստոսին ձիով ուսումնասիրեր է այդ շրջանները, ինչպէս նաեւ Հայաստանի, Ազրբէջանի եւ Վրաստանի Հանրապետութիւնները: Սեւ ծովէն Պարսկաստան հետեւած է թրքական սահմանագլուխին: Վերադարձի ճամբուն վրայ պատուիրակութիւնը այցելած է Սամսոն եւ Տրապիզոն:

Պատուիրակութիւնը երեսուն օր մնացած է Փոքր Ասիա եւ Անդրկովկաս եւ երկարօրէն տեսնուած է շրջանին մէջ գործող անկախ պետութեանց ներկայացուցիչներուն, ինչպէս նաեւ թուրք, հայ, յոյն, քիւրտ, թաթար, վրացի, ռուս, պարսիկ, հրեայ, արար, անգլիացի եւ ֆրանսացի անհատներու, եւ ժամանակէ մը ի վեր այնտեղ բնակող Ամերիկացիներու հետ:

Փարիզէն մեկնելէ առաջ պատուիրակութիւնը բազմաթիւ խորհրդակցութիւններ ունեցած է իր այցելած վայրերու զանազան պատուիրակութեանց հետ, որոնք իրենց երկիրները կը ներկայացնէին Խաղաղութեան Խորհրդաժողովին մօտ: Լսած է 1915ի խժդժութեանց ականատես բազմաթիւ վկաներ:

Տեղեկագրին առաջին մասը յատկացուած է հայ ժողովուրդի պատմութեան եւ ներկայ կացութեան, տրուած ըլլալով քաղաքակիրթ աշխարհի հետաքրքրութիւնն ու համակրութիւնը հանդէպ Հայաստանի եւ արիւնով շաղախուած այդ շրջանի քրիստոնեայ բնակչութեան բեկորներուն:

Իհսան Ըլկար կը գրէ թէ Քեազըմ Քարապէքիր Էրզրումէն դուրս դիմաւորած եւ մեծարած է Հարպըրտի պատուիրակութիւնը, ճիրիտ եւ ձի խաղցուցեր է, ազգային խաղեր եւ ըմբշամարտեր սարքեր է, սելճուքեան մզկիթը, մէտրէսէն, աղբիւրները եւ թրքական ընդարձակ գերեզմանատունը ցոյց տուեր է անոր, փաստելու համար, որ Էրզրում թուրք քաղաք մըն է:

Ու պատուիրակութեան յանձներ է տեղեկագիր մը՝ ամբաստանելով Հայերը, որ իբրեւ թէ Կարսը, Արտահանը, Նախիջեւանը, Շարուրի եւ Իկտիրի շրջանը գրաւելէ ետք նպատակ ունին եղեր բնաջնջելու բոլոր Թուրքերն ու իսլամները, որպէսզի ո՛չ մէկ իսլամ մնայ աշխարհի վրայ: «Հայերու յարաճուն զուլումներէն վախցող իսլամները օգնութիւն կ'աղաղակեն ամէն կողմ եւ այս իմաստով կոչեր կը ղրկեն: Հայերը սկսած են ըսել.— Եօթը նահանգները մերի տրուած են, — դէպի՛ Սվազ, դէպի Սվազ: Այս կերպով կ'ահաբեկեն իսլամները, անոնց ինչքերն ու ապրանքները աւարի կուտան եւ ջարդի ալ սկսած են: Դաշնակից պետութեանց օժանդակութեամբ ձեռք անցուցած են Կարսը, Կաղզուանն ու Արտահանը եւ այս զուլումներու եւ ջարդերու հետեւանքով ստիպած են, որ հազարաւոր իսլամներ գաղթեն: Ռուսիոյ զանազան շրջաններէն հարիւրաւոր հայ ընտանիքներ բերել տուած եւ զանոնք տեղաւորած են իսլամներու տուները: Հակառակ ասոր, այդ շրջաններուն մէջ նորէն Թուրքերն են որ մեծամասնութիւն կը կազմեն: Թուրքերը ո՛չ մէկ ատեն կ'ընդունին Հայոց տիրապետութիւնը»:

Հարպըրտ Սվազի մէջ ալ տեսնուեր է Մուսթաֆա Քէմալի հետ եւ շատ լաւ ըմբռներ է «Թուրքերու ազգային կորովը»: Ամերիկա վերադարձին կառավարութեան յանձներ է «ամբողջովին անկողմնակալ եւ առարկայական տեղեկագիր մը, որ խոր արձագանգներ ունեցեր է: Սակայն հայ մեծահարուստներն ու խոճալխաները չեն նահանջած եւ շարունակեր են իրենց քարոզութիւնները, ճնշում բանեցնելով դաշնակից պետութեանց նախագահներուն եւ Ուիլսընի վրայ...:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՆԷ ԿԸ ԲՈՂՈՔԷ

Ապահովութեան Խորհուրդը անակնկալ հարցով մը զբաղեցաւ Կիրակի օր, երբ ափրիկեան փոքր երկիր մը՝ Կինէ յայտարարեց, թէ օտար երկրէ ղրկուած վարձկան զինուորներ ցամաքահանում կատարած են մայրաքաղաքին մօտերը:

Շարաթ օր Քոնաքրիի ձայնասփիւռէն կը լսուէր Կինէի նախագահին՝ Սէքու Թուրէի կոչը իր ժողովուրդին՝ պայքարելու ներխուժող օտար ուժերու դէմ: Այդ առթիւ էր, որ Թուրէ կը ծանուցանէր լուրը՝ տալով կարգ մը մանրամասնութիւններ: Համաձայն նախագահին, օտար նաւեր խարիսխ նետած են Կինէի ծովափին եւ վարձկան զինուորներ՝ սեւամորթ եւ սպիտակ, ցամաք ելած են երկիրը գրաւելու դիտաւորութեամբ: «Այս յարձակումը մաս կը կազմէ օտար երկիրներու ծրագրին, որ կը միտի վերացնել ափրիկեան յեղափոխական երկիրները: Փորթուկալեան գաղթատիրութիւնը կամուրջ կը ծառայէ այս յարձակումին»:

Այս յայտարարութիւնը բաւական «խորհրդաւոր» նկատուեցաւ, քանի որ ոչ մէկ մանրամասնութիւն կամ տուեալ ներկայացուեցաւ: Սէքու Թուրէի ակնարկը, անշուշտ, փորթուկալեան Կինէի մասին է, որ սահմանակից է 1958ին իր անկախութիւնը ստացած այժմու Կինէին: Լիզպոն անմիջապէս հերքեց լուրը:

Ցամենայն դէպս, մինչեւ Ապահովութեան Խորհուրդին գումարումը ոչ մէկ մանրամասնութիւն տրուած էր:

Ափրիկեան հարցերու լաւածանօթ շըրջանակները դիտել կուտան, թէ ափրիկեան ոչ մէկ երկիր ներքին տագնապներով այնքան «հարուստ» կեանք չէ ունեցած վերջին տասը տարիներու ընթացքին, որքան այս փոքր երկիրը: Արդարեւ, կը ճշդեն նոյն շրջանակները, 1958էն ցայսօր առնուազն վեց անգամ «դաւադրական դաւեր» ծանուցուեցան Սէքու Թուրէի կողմէ: Եւ, ինչ որ յատկանշական է, իւրաքանչիւր «դաւը» կը զուգադիպէր ներքին տնտեսական լուրջ տագնապներու եւ ժամանակաշրջանին: 1965ին, Կինէի նախագահը ամբաստանած էր Ֆրանսան եւ Քոթ տ'Իվուարը, որ կը պատրաստուէին «դաւադրութեամբ» տապալել իր իշխանութիւնը: Այս ամբաստանութեան հետեւանքով խզուեցան դիւանագիտական յարաբերութիւնները Կինէի եւ Ֆրանսայի միջեւ:

Շատերու կարծիքով այս անգամ հարցը շատ աւելի լուրջ բնոյթ ստացած պէտք է ըլլայ, քանի որ առաջին անգամ ըլլալով Սէքու Թուրէ «զօրակոչի» կը հրաւիրէ իր ժողովուրդը եւ, միւս կողմէ, դիմում կը կատարէ Ապահովութեան Խորհուրդին՝ Կապոյտ Սաղաւարտաւորներ ղրկելու Կինէ:

Ապահովութեան Խորհուրդը քննելէ ետք հարցը, որոշեց առաքելութիւն մը ղրկել Կինէ, տեղւոյն վրայ ստուգելու համար կատարուած ամբաստանութեան իրականութիւնը: Ապահովութեան Խորհուրդը ընդառաջ չգնաց Կապոյտ Սաղաւարտաւորներ ճամբելու դիմումին:

Աւելցնենք, որ Կինէ ապաստանած եւ իրենց կեդրոնը դարձուցած են փորթուկալեան Կինէի ազատութիւնը պահանջող ազգայնականները: Սէքու Թուրէ զօրավիգ կը կենայ այս վերջիններուն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈԼՈՄՊԻԷԻ մէջ, տը Կօլի շիրիմը մօտ 50 հազար այցելու ընդունեցաւ Կիրակի օր: Այդ օրը Նախկին նախագահին ծնընդեան 80ամեակն էր:

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ մէջ կացութիւնը միշտ ողբերգական է: Երկու միլիոն մեռելէ ետք, կան երեք միլիոն վերապրողներ, որոնց՝ մահը կը սպառնայ ամէն պահ: Օգնութիւններն ալ իրենց տեղը չեն հասնիր եւ Ժընեւի Կարմիր Խաչը ստիպամամբ դադրեցուց իր առաքումները, տըրուած ըլլալով որ անոնք կը մնան Տաքայի օդակայանը: Քոլերայի համաճարակը սկսած է տարածուիլ: Շուրջ 5000 հիւանդանոց պէտք է առաջքն առնելու համար աւելի մեծ աղէտի մը: Պապը, գուցէ պահ մը Փաքիստան իջնէ, Փիլիփպեան կղզիներու իր ճամբուն վրայ:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ օդուժը Շաբաթ օր ռմբակոծեց Հիւս. Վիէթնամի կարգ մը քաղաքները, համաձայն Հանոյի ծանուցումին: Ռմբակոծութիւնը շարունակուած է 30 ժամ: Ուաշինկթըն ընդունեցաւ, որ ամերիկեան օդանաւեր, իբրեւ փոխադարձութիւն վար առնուած անզէն օդանաւի մը, ռմբակոծեցին զինուորական կէտեր: Հանոյ խստիւ բողոքեց եւ ազդարարութիւն ուղղեց Ուաշինկթընի:

ՊԱՎԱՐԻՈՅ մէջ շրջանային ընտրութեանց արդիւնքը շատ նպաստաւոր եղաւ Շթրաուսի համար, որու խմբակը՝ Քրիստոնեայ - Դեմոկրատ, ձայներու 56 առ հարիւրը ստացաւ, բացարձակ մեծամասնութիւն ապահովելով:

ՓԵՇՏԱՅԻ մէջ, Երկուշաբթի օր, բացուեցաւ Հունգարիոյ Համայնավար կուսակցութեան 10րդ համագումարը, որու ներկայ կ'ըլլայ՝ Բրեժնեւ: Օրակարգի գլխաւոր հարցերն են.— Կուսակցութեան դերին ամրապնդումը, տնտեսական բարեփոխման արդիւնքները եւ Արեւմուտքի հետ յարաբերութեանց զարգացումը:

ԹԵՔՍԱՍԻ զինուորական ատեանը արդար արձակեց Միչէլ անուն ենթասպան, որ մասնակցած էր Մի Լայի ջարդին (Վիէթնամ): Ինք առաջինն էր ամերիկացի տասը զինուորականներուն, որոնք ամբաստանուած են վիէթնամցի քաղաքայիններ ջարդած ըլլալու յանցանքով: Եթէ ընդունուէր որ յանցաւոր է (ամբաստանութիւնը կ'ըսէր թէ 30 կին ու երախայ սպաննած է) 20 տարի տաժանակիր աշխատանքի կրնար դատապարտուիլ: Ատեանը կազմուած էր եօթը սպաներէ, որոնց վեցը ծառայած էին Վիէթնամ: Ըստ զինուորական օրինագիրքին որոշումը պէտք է տրուէր երկու երրորդի մեծամասնութեամբ:

ԹՂԹԱՏԱՐԻ գործադուլը ամբողջ շաբաթը եւ դեռ շարաթ ալ պիտի խանգարէ նամակներու եւ թերթերու ցրուումը, ինչպէս գրած էինք առջի օր: Էռ-Էնթէոի գործադուլն ալ կը շարունակուի:

ՄՈՆԹՐԷԱԼԷՆ հասած լուրերու համաձայն, նոր փաստեր կան որ առեւանգուած անգլիացի դիւանագէտը՝ Քրոս, ողջ ըլլայ: Ազատագրման ճակատը մամուլին յանձնած է երկու նոր նամակներ իր պատանդէն:

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ կը հեռաձայնեն.—

Ուրբաթ իրիկուն մօտ 1000 հոգի, ֆրանսացի թէ հայ, մեծ հետաքրքրութեամբ հետեւեցան Սեւրի Դաշնագրի յիսնամեակի հանդիսութեան:

Ներկայ եղան ու խօսք առին նախարար Ժօզէֆ Քոմիթի, Մարսէյլի երեսփոխանքաղաքապետ՝ Կաստոն Տէֆէռ, ինչպէս նաեւ Գերպ. Ռիսփ, Տոքթ. Ժ. Թաղոյեան, Կապրիէլ Մացնէֆ, Փրոֆ. Ժուհէր տը լա Փրատէլ եւ Մէթր Ժախեան:

× Պ. Կաստոն Տէֆէռ այս առթիւ առաջարկ բերած է որ կազմուի Հայկ. Դատի Պաշտպան Միութիւն մը, ինչպէս Շարաթ օր հաստատուած է նաեւ իր թերթին՝ Փրովանսալի մէջ:

Տեղական մամուլը լայն արձագանգ տուած է հանդիսութեան:

Առանձին՝ մանրամասնութիւններ:

Cinquantenaire
DU TRAITÉ DE SÈVRES

(Suite et Fin)

Le Traité de Sèvres était également l'aboutissement d'efforts prolongés des élites arméniennes formées généralement en Occident qui avaient éduqué le peuple, renforcé sa conscience nationale et qui lui avaient enseigné à résister, dans la mesure du possible, aux abus de l'administration ottomane et aux violences et exactions provoquées ou tolérées par elle.

Ce Traité était enfin la consécration de l'effort fait pendant cette guerre par le peuple arménien. Alors que les Arméniens de Turquie avaient décidé de se comporter, en dépit du sort qui leur était fait, en loyaux sujets du Sultan afin de ne pas donner aux Turcs le prétexte de nouvelles violences contre eux, les Arméniens du Caucase, de Russie, du Proche-Orient et ceux se trouvant déjà en Occident combattaient sur tous les fronts aux côtés des alliés contre l'Allemagne, l'Autriche et la Turquie.

Les hommes d'Etats alliés, tels M. Poincaré alors qu'il était Président de la République, M. Georges Clémenceau alors qu'il était Président du Conseil, MM. Millerand, Painlevé, Lloyd George, Lord Balfour et tant d'autres, avaient solennellement promis la libération des Arméniens à l'issue de la guerre et ces promesses, ainsi que l'a rappelé M. Macler dans une étude faite en 1922, étaient déjà génératrices de droit.

Ce peuple qui avait subi un joug intolérable, qui avait résisté, qui avait maintenu malgré tout ses traditions et développé sa culture, qui avait lutté, dont la vaillance militaire avait été hautement reconnue par les alliés, ce peuple qui avait été victime du premier génocide des temps modernes et ainsi éprouvé les pertes le plus grandes de cette guerre, méritait mille fois l'indépendance que lui reconnaissait le Traité de Sèvres et la restitution des territoires qui étaient les siens.

Il ne nous est pas possible d'imaginer aujourd'hui, la joie et l'émotion du peuple arménien et de ses amis lors de la signature de ce Traité de Sèvres.

Mais sa déception n'en fut que plus vive lorsque les Grandes Puissances par faiblesse, par imprévoyance et aussi, faut-il le dire, par intérêt, oubliant leur signature et leurs engagements, firent en sorte que ce Traité, de même que les accords internationaux antérieurs, ne reçoive pas application.

Il n'est pas question de relater ici les circonstances qui amenèrent les Alliés à ne pas ratifier le Traité de Sèvres et à abandonner leur petit allié d'Orient. Disons simplement que la lassitude s'est emparée d'eux au terme d'une guerre qui avait mobilisé toutes leurs énergies ; disons aussi que les soucis de la défense des grands principes proclamés pendant la guerre : libération des peuples opprimés, auto-détermination, défense de la Justice, avaient fait peu à peu place à des préoccupations d'ordre plus matériel. Certains ont cru que des avantages économiques pourraient être tirés de cette nouvelle Turquie si celle-ci était ménagée. C'est ainsi qu'en Novembre 1922 le Traité de Lausanne était signé où, comme l'a relevé Churchill « l'Histoire cherchera en vain le mot d'Arménie » et M. Pasdermadjian, qui rappelle ce mot de Churchill, observe qu'il est ainsi démontré « une fois de plus que la politique est insensible à la honte comme à la grandeur ».

Cependant les Occidentaux, qui avaient eu des visées économiques, furent en définitive complètement déçus, les concessions espérées ne s'étant pas réalisées et la Turquie ayant répudié les dettes de l'ancien régime.

Et le même auteur a pu écrire : « les inspirateurs du Traité de Lausanne ont eu depuis, l'occasion de méditer sur les conséquences de cette politique qui prétendait sacrifier l'honneur à l'intérêt et qui a fini par perdre l'un et l'autre ».

Cette faiblesse des hommes politiques après la première guerre mondiale est peut-être à l'origine du deuxième génocide contemporain, celui commis par Hitler.

En effet, l'article 226 du Traité de Sèvres prévoyant « le châtiment des personnes accusées d'avoir commis des actes contraires aux lois et coutumes de la guerre», ce qui était une création nouvelle et originale n'avait reçu aucune application. Les auteurs des crimes de guerre ne furent pas châtiés : bien mieux par la suite des monuments furent érigés à la gloire des principaux gouvernants responsables. Or, s'il en avait été autrement, peut-être Hitler n'aurait-il pas été encouragé à pratiquer la guerre totale. Vous savez que le procès de Nüremberg a révélé que le 22 Août 1939, devant son état-major réuni avant l'offensive contre la Pologne, Hitler, en rappelant ses instructions, a déclaré : « ... j'ai donné l'ordre à des unités spéciales de SS de se rendre sur le front polonais et de tuer sans pitié hommes, femmes et enfants» ; il ajoutait : « qui donc parle encore aujourd'hui de l'extermination des Arméniens ? ».

Fallait-il dès lors commémorer le 50ème anniversaire d'un tel Traité et n'est-il pas paradoxal que cette commémoration soit faite par les Arméniens et leurs amis pour qui ce Traité évoque en définitive en raison des événements qui l'ont suivi, de tristes souvenirs.

Nous avons répondu par l'affirmative. Ce Traité, même non ratifié, conserve une grande portée juridique. Il faut le replacer dans son contexte : c'était un des traités de paix, le dernier signé. Il n'était, au reste, qu'une application des principes de droit international dégagés par la Charte de la Société des Nations et plus précisément en ce qui concerne les Arméniens une application de l'article 22 de cette Charte proclamant que certaines communautés qui appartenaient autrefois à l'Empire Ottoman, ont atteint un degré de développement tel que leur existence comme nation indépendante doit être reconnue et assurée.

Par ailleurs l'arbitrage du Président Wilson avait été confié à celui-ci par le « Conseil Suprême » des Alliés le 26 Avril 1920, c'est-à-dire antérieurement à la signature du Traité de Sèvres et si on peut dire indépendamment de celui-ci.

Cet arbitrage, fait en conformité de la déclaration des Puissances Alliées lors de la Conférence de la Paix selon laquelle certains pays devaient être détachés de l'Empire Ottoman, notamment l'Arménie occidentale, garde donc sa valeur juridique propre nonobstant la non-ratification du Traité de Sèvres. En outre, la Turquie ayant signé le Traité de Sèvres, avait dès lors accepté par avance, ainsi que le stipule l'article 89 du Traité, le tracé des frontières auquel devait procéder le Président Wilson. En conséquence, la non ratification de ce traité laissait intactes tant les décisions de la Conférence de la Paix que la sentence du Président des Etat-Unis.

En ce qui concerne le Traité de Sèvres, les dispositions de ce traité intéressant les Arméniens ont consacré de façon officielle et indiscutable les droits des Arméniens sur certains territoires ravis par les Turcs. Cette consécration était nécessaire car ces territoires ne comportaient plus aucune population arménienne à la suite des déportations et des massacres. Il était par conséquent indispensable, tant sur le plan juridique que sur le plan historique, que les droits du peuple arménien soient proclamés par les Puissances et reconnus expressément par le gouvernement turc.

Il était également nécessaire qu'il fut édicté en règle que le crime ne pouvait conférer un droit et que le peuple victime avait droit à réparation.

En bref Lausanne a retardé le règlement de la Cause Arménienne mais ne peut faire échec à celle-ci.

En effet, le peuple arménien est fondé à ignorer le Traité de Lausanne puisqu'il n'y est pas partie alors qu'il avait signé le Traité de Sèvres. Celui de Lausanne, qui ne lui est pas opposable et qui au surplus est léonin, sera tôt ou tard remis en cause devant les instances internationales car l'Histoire a montré qu'un traité qui méconnaît l'équité et la justice est toujours éphémère. Au lieu de consolider la paix, il est un facteur de déséquilibre et de tension.

Le Droit International Public admet aujourd'hui que les crimes de guerre et les crimes contre l'humanité sont imprescriptibles. C'est dire que les droits des Arméniens à obtenir réparation sont également imprescriptibles. Tôt ou tard, lorsque le Traité de Lausanne sera mis en question, les droits des Arméniens seront examinés et reconnus. Ce jour le Traité de Sèvres et la sentence du Président Wilson seront d'un poids considérable. C'est ce qu'il nous appartenait de rappeler à l'occasion de cette commémoration.

A. BARSEGHIAN

ՓՈՔՐ ՅԻՇԵՑՈՒՄՆԵՐ

Ա.

Յ. Թուրշեանի « Սարդարապատի հերոսամարտը » գիրքը, որ «Բանբեր Հայաստանի արխիւների» 1969 թիւ 1 (22)ի մէջ լոյս տեսած յօդուածին բնորոշումով «սխալ մեկնաբանութիւններով եւ թերացումներով» չարադրուած «գիտական արժէքից զուրկ» աշխատութիւն մըն է (*), արժանացած է Աշոտ Յովհաննիսեանի ներածական խօսքին, Յառաջաբան ևնթախորագրին տակ:

Հայաստանի առաջին Յեղկոմի երբեմնի անդամը՝ Աշ. Յովհաննիսեան, հետեւելով Թուրշեանի պատմաշինութեան սկզբունքին, իր կարգին, վերիվայր կը շրջէ պատմական անվիճելի իրողութիւնները: Ափ յափոյ կատարուած «փաստարկութիններով», քմահաճ մեկնաբանութեան կ'ենթարկէ 1917-1918ի իրադարձութիւնները, Հայոց ժամանակակից պատմութեան:

Այսպէս է, որ վեթերան համայնավարը չնաշխարհիկ տեսութիւններ հրապարակ կը նետէ, երբ կը խօսի շրջանի դէպքերու եւ անցուդարձերու մասին:

Տասնամեակներու ընթացքին երկար վերլուծուած եւ մեկնաբանուած է Պրեստ-Լիտովսկի դաշնագիրը, որ, ինչպէս ծանօթ է, կնքուեցաւ համանուն քաղաքին մէջ, 1918 Մարտ 3-17ին, մէկ կողմէ Ռուսաստանի Սոց. Դաշն. Խորհ. Հանրապետութեան եւ, միւս կողմէ, Գերմանիոյ, Աւստրեւհունգարիոյ, Պուլկարիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ:

Աշ. Յովհաննիսեանի հաւաստիացումով «Պրեստ – Լիտովսկի պայմանագրի մերժումը Անդրկովկասեան պլոկի կողմից»

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Այսպէս ուրեմն, յառաջիկայ Կիրակի ցերեկ ձեզի կը սպասենք Մեծ կղզի, ըսաւ վաճառականը՝ ճամբու դնելով իր հիւրերը:

Մարտիկ էֆէնտի միայն առանձին մընաց իր բարեկամին հետ:

— Երթանք չողենաւ, ըսաւ վաճառականը իր բարեկամին, այս իրիկուն մեզի հիւր եղիր:

— Սիրով կուգամ, պատասխանեց Մարտիկ էֆէնտի:

Շոգենաւին մէջ երկու բարեկամները անկիւն մը քաշուեցան տեսակցելու համար:

— Ի՞նչ տպաւորութիւն կրեցիր այսօրուան դէպքէն, հարցուց վաճառականը:

— Ճշմարիտը խօսելու համար, պատասխանեց Մարտիկ էֆէնտի, ես շատ գոհ մնացի որ Շաւարշի դիմակը վար առնուեցաւ: Առաջին օրէն համակրած չէի այդ երիտասարդին եւ միշտ կը կասկածէի թէ խաբեբային մէկն է:

— Ես ալ ճիշդ նոյն տպաւորութիւնը կրած եմ, խոստովանեցաւ վաճառականը:

— Բայց այն ատեն ինչո՞ւ այդքան պարզաբանով զինքը կը հիւրասիրէիր...

— Որովհետեւ կինս եւ Զարուհին կը համակրէին իրեն:

— Ես ալ այնպէս կը խորհիմ, բայց այսօրուան ընթացքը բաւական տարօրինակ էր: Իրաւ է որ դրասենեակէն ժամ առաջ դուրս ելլելու ճիգ կ'ընէր, բայց միեւնոյն ատեն սպառնական լեզուով մը կը խօսէր Վահանին:

— Առիկա պարզապէս ձեւի համար էր, կարծեմ:

Երկու բարեկամները երբ տուն հասան՝ Սուրբիկ հանըմը առանձին գտան:

— Ի՞նչ լուր, հարցուց Զարուհիին մայրը իր ամուսնոյն, այսօր, կարծեմ Շաւարշ էֆէնտին պիտի գար:

— Այո, պատասխանեց Բարսեղ էֆէնտի, եկաւ ու տեսնուեցանք, Մարտիկ էֆէնտին ալ ներկայ էր:

— Ագարակի գործը կարգադրուեցա՞ւ:

— Կարգադրուեցաւ, պատասխանեց Մարտիկ էֆէնտի խնդալով, նոյնիսկ ուրիշ գործեր ալ կարգադրուեցան:

Այս վերջին խօսքերը քիչ մը մութ երեւցան Սուրբիկ հանըմին՝ որ ուզեց լուսաբանել:

— Ուրիշ ի՞նչ գործ կար որ, հարցուց զարմացած, մեր Զարուհիին ամուսնութեան խնդի՞րը:

— Չէ, այդ խնդիրը առայժմ յետաձգուեցաւ:

— Ինչո՞ւ համար:

— Որովհետեւ այնպիսի բաներ տեղի ունեցան որ բոլորովին անկարելի դարձուցին այդպիսի միութիւն մը:

— Բայց պատմեցէք տեսնեմ, գոչեց Սուրբիկ հանըմ չահագրգռուած ու քիչ մըն ալ մտատանջուած, կը տեսնեմ որ ձեր լեզուին տակ բան մը կայ:

— Այո, տխուր բաներ, ըսաւ վաճառականը, շատ տխուր:

— Ձիս դող կը հանես:

— Չէ, տիկին, դող ելլելու բան չկայ, միջամտեց Մարտիկ էֆէնտի:

— Ուրեմն շուտ պատմեցէք որ սիրտս հանդարտի:

Վաճառականը իր բարեկամին դարձաւ եւ ըսաւ.

— Կը խնդրեմ դուն մանրամասնօրէն պատմէ ամէն բան:

— Բայց կարծեմ աւելի լաւ կ'ըլլայ որ տիկին Զարուհին ալ գայ, դիտել տուաւ Մարտիկ էֆէնտի, որպէսզի միեւնոյն պատմութիւնը երկու անգամ կրկնելու չստիպուինք:

— Ահա Զարուհին ալ կուգայ, գոչեց Սուրբիկ հանըմ:

Արդարեւ վայրկեան մը ետքը Զարուհի եկաւ միացաւ ներկաներուն:

— Ճիշդ ատենին եկար, ըսաւ Բարսեղ իր աղջկան:

— Ի՞նչ կայ որ, հարցուց այս վերջինը:

— Մարտիկ էֆէնտին բան մը պիտի պատմէ, կ'ուզեմ որ դուն ալ մտիկ ընես:

— Ի՞նչ պատմութիւն է, տեսնենք: Հետաքրքրակա՞ն է:

— Գոնէ մեզի համար հետաքրքրական է... խնդիրը միւսիւ Շաւարշին վրայ է:

— Միւսիւ Շաւարշի՞ն, հարցուց Զարուհի չահագրգռուած, այդ եօք ագարակի խնդի՞րն է... կը յուսամ որ կրցաք կարգադրել:

— Այո, այդ խնդիրն ալ կայ, ուրիշ խնդիրներ ալ կան, պատասխանեց Բարսեղ էֆէնտի, հիմա ամէն բան Մարտիկ էֆէնտին մանրամասնօրէն պիտի պատմէ:

— Լաւ ուրեմն, մենք ալ մտիկ կ'ընենք:

Մարտիկ էֆէնտի սկսաւ իր պատմութիւնը: Մանրամասնօրէն, առանց կէտ մը մոռնալու, պատմեց ինչ որ անցած դարձած էր վաճառականին դրասենեակին մէջ: Երկու կիները նախ զարմանք յայտնելով սրտմտութեամբ լսեցին այս խօսքերը: Զարուհի այնքան յուզուեցաւ որ պատմութիւնը աւարտելէ յետոյ ներումն խնդրեց եւ իր սենեակը քաշուեցաւ յուզումը հանդարտեցնելու համար:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(265 – Շար.)

վերջինիս երես առ երես դրեց Գերմանիայի եւ Թուրքիայի հետ։ Գերմանացիները եւ Թուրքերը կարող էին ներխուժել Անդրկովկաս՝ արհամարհելով Պրեստում նախատեսուած ռուս – թրքական սահմանագիծը եւ ի պատասխան սովետական կառավարութեան բողոքների, յայտարարել թէ՝ «Մենք կը վերցնենք այն, ինչ կը կարողանանք վերցնել, մենք չենք խախտում Պրեստի հաշտութիւնը, որովհետեւ անդրկովկասեան բանակն այն չի ճանաչում, որովհետեւ Կովկասն անկախ է» (ընդգծումները մեր կողմէ)։

Այս տողերէն կը հետեւի, որ Սէյմի մերժումը Պրեստ – Լիտովսկի պայմանագրին, իրաւունք եւ հնարաւորութիւն կուտար Թուրքերուն՝ «արհամարհել Պրեստում նախատեսուած ռուս – թրքական սահմանագիծը» եւ ներխուժել Անդրկովկաս։ Միւս կողմէ, սովետական կառավարութեան բողոքին պատասխանել, թէ «մենք չենք խախտում Պրեստի հաշտութիւնը», քանի որ կ՚աշխատինք «վերցնել այն, ինչ որ կրնանք»։

Ալ. Յովհաննիսեան, ինչպէս նաեւ «Սարդարապատի հերոսամարտ»ի գիրքին հեղինակը՝ Յ. Թուրշեան, հասկնալի պատճառներով չեն յիշատակած, սակայն, Պրեստի դաշնագրին այն կէտերը, որոնք կը ճշդէին Թուրքեւռուս սահմանագիծը, ինչպէս նաեւ խորհրդային կառավարութեան ստանձնած պարտաւորութիւնները՝ դաշնագրի տրամադրութիւններու գործադրութեան վերաբերեալ։

Ինչո՞ւ այս անտեսումը։ Որովհետեւ յիշատակութեան կամ անդրադարձումի մը պարագային ակներեւ պիտի դառնար, նոյնիսկ պատմութեան անծանօթ ընթերցողին համար, հրապարակ դրուած մեկնաբանութեան անհեթեթութիւնը։

Պրեստի դաշնագրի 4րդ յօդուածով կը ճշդուէր, թէ «Ռուսաստանը պիտի անէ իր բոլոր կարելին, ապահովելու համար շուտափոյթ պարպումը Արեւելեան Անատոլիայի նահանգների եւ սրանց կանոնաւորեալ վերատին յանձնումը Տաճկաստանի։

Արդահանի, Կարսի եւ Բաթումի շրջանները նմանապէս անյապաղ պարպւում են ռուս զօրքերի կողմից։ Ռուսաստանը պիտի չխառնուի այդ շրջանների պետական – իրաւական եւ միջազգային – իրաւական յարաբերութեանց նոր կազմակերպութեանց մէջ, այլ այդ շրջանների ազգաբնակչութեան պիտի վերապահէ սահմանելու նոր կարգ, համաձայնութեամբ դրացի պետութիւնների եւ մասնաւորապէս Տաճկաստանի»։

Իսկ լրացուցիչ դաշնագրով մը, այս անգամ կնքուած Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ միայն, Ռուսիա կը պարտաւորուէր գործադրել հետեւեալ պայմանները.

Յօդ. 1.— Ընդունուած են հետեւեալ որոշումները, որ վերաբերում են մանրամասնութեանց այն շրջանների (Կարս, Արտահան, Բաթում) պարպումը ի կատար ածելուն... Այս նպատակի համար Ռուսաստանի Հանրապետութիւնը պարտաւորում է ներկայ դաշնագիրը ստորագրելուց յետոյ, 6–7 շաբթուայ ընթացքում հեռացնել պատերազմից առաջ սահմանից այն կողմը գոյութիւն ունեցող եւ վերոյիշեալ շրջաններում գտնուող իր բոլոր ուժերը, այլեւ պաշտօնատար անձերը, թէ՛ քաղաքացիական եւ թէ զինուորական... Ռուսաստանի Հանրապետութիւնը պարտաւորում է զօրացրուել եւ բոլորովին արձակել տաճկահպատակ հայ հրոսախումբերը, որ գտնւում են ռուս հողի վրայ եւ գրաւուած տաճկական շրջանների մէջ... Ռուսաստանի Հանրապետութիւնը, յառաջիկայում, մինչեւ հաշտութիւն կնքելը, իր սահմանի վրայ եւ կամ Կովկասում պիտի չկեդրոնացնէ մէկ զօրաբաժնից աւելի զօրք, նոյնիսկ մարզանքի նպատակներով... Դրան հակառակ, Տաճկաստանը ստիպուած է մընացեալ ուրիշ թշնամիների դէմ պատերազմը շարունակելու անհրաժեշտութիւնից դրդուած, պատերազմական վիճակի մէջ պահել իր բանակը» եւայլն։

Պրեստի դաշնագրին լոյսին տակ կը պարզուի, որ Ռուսաստան ոչ միայն կը հրաժարէր Թրքահայաստանի գրաւուած հողերէն, որոնք մօտաւորապէս կը համապատասխանէին յետագային ճշդուած Ուիլսընեան սահմաններուն, այլեւ պատերազմէն առաջ իր իշխանութեան տակ գտնուող հողերէն — Կարս, Արտահան եւ Բաթում։ Այլ խօսքով Անդրկովկասի պարպումը։

Կը հետեւի, ուրեմն, որ Թուրքերը Պրեստի դաշնագրով իրաւունք կը ստանային մինչեւ Արաքսի ափերը հասնելու եւ գրաւելու նոյնիսկ Բաթում քաղաքը, Անդրկովկասի նաւահանգիստը։ Այս էր «Պրեստում նախատեսուած ռուս – թրքական սահմանագիծը»։

Պրեստի սահմանագիծը ընդունելու պարագային, բոլոր դռները պիտի բացուէին Թուրքերու առջեւ մինչեւ Արաքս։ Հետաքրքրական է այժմ գիտնալ, թէ նման պարագայի մը Ռուսաստան ի՞նչ հիմունքներով իրաւունք պիտի ունենար բողոքելու Թուրքերուն, քանի որ այս վերջինները փոխանակ յայտարարելու, թէ «մենք կը վերցնենք այն, ինչ կը կարողանանք, մենք չենք խախտում Պրեստի հաշտութիւնը», պիտի յայտարարէին այս անգամ, «թէ մենք կը վերցնենք, այն ինչ որ դուք իրաւունք տուած էք մեզ վերցնելու, մենք չենք խախտում, այլ, ընդհակառակն, յարգում ենք Պրեստի դաշնագրի հիմունքները։

Այս աներկրայ իրականութիւնը քօղարկելու համար է ահա՛, որ Ալ. Յովհաննիսեան եւ Յ. Թուրշեան անյարմար նկատած են անդրադառնալու եւ մասնանշելու Պրեստի դաշնագրին տրամադրութիւնները։

Մնաց որ՝ նոյն դաշնագրին հիմունքներով Ռուսիա ինքզինք կը զրկէր միջամտելու կարելիութենէն։

Պատմութեան համար արձանագրենք, որ Պրեստ – Լիտովսկի հաշտութեան վաւերացման հարցը Մարտ 6–8ին քննուեցաւ Կոմունիստական կուսակցութեան 7րդ համագումարին մէջ, ուր 12ի դէմ 30 ձայնով վաւերացուեցաւ, իսկ Խորհուրդներու համագումարը եւս 784 ձայնով, ընդդէմ 261ի եւ 155 ձեռնպահի՝ վաւերացուց Պրեստի հաշտութեան դաշնագիրը։ Համագումարին մասնակցող բոլոր հատուածները, բացի համայնավարներէն, քուէարկեցին վաւերացման դէմ։ Ձախ սոցիալիստ յեղափոխականները դուրս ելան ժողովախորհէն։

Պրեստի համաձայնագրին շուրջ լուրջ տարակարծութիւններ ծագած էին համայնավար կուսակցութեան շարքերուն մէջ։ Համաձայն Ա. Եոֆֆէի, որ Պրեստի բանակցութիւններու ժամանակ կը գլխաւորէր խորհրդային առաջին պատուիրակութիւնը (**), Կեդրոնական Կոմիտէն հարցին քննութեամբ զբաղած է 1918 Փետրուար 22ին. «Գերման առաջարկութիւնները անմիջապէս ընդունելու» ի նպաստ արտայայտուած եւ թեր քուէարկած են եօթը հոգի՝ Լենին, Ստասովա, Զինովիեւ, Սվերդլով, Ստալին, Սոկոլնիկով եւ Սմիլգա. դէմ քուէարկած են Բուբնով, Ուրիցկի, Բուխարին եւ Լոմով, իսկ ձեռնպահ մնացած են՝ Տրոցկի, Եոֆֆէ, Ձերժինսկի եւ Կրեստինսկի։

Ալ. Յովհաննիսեան եւ Յ. Թուրշեան դոյն արտայայտութիւն իսկ չեն ունենար համաձայնագրի մը մասին, որ ոչ միայն ընդհանուր հաւանութեան չէր արժանացած Համայնավար կուսակցութեան շարքերուն եւ, նոյնիսկ, Կեդրոնական Կոմիտէի մէջ, այլեւ, ինչպէս կը հաստատէ Փրոֆ. Ար. Մնացականեան, Թուրք բանակը զայն դարձուց «հայ բնակչութեան անթիւ թշուառութիւններու աղբիւր»։

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Տեսնել «Մերկացում պատմական խեղաթիւրումներու» յօդուածը, «Յառաջ», Նոյեմբեր 21

(**) Ա. Եոֆֆէ եղած է ներկայացուցիչ Գերմանիա, ապա՝ խորհրդային դեսպան Թոքիո։ Նախագահն էր այն պատուիրակութեան, որ 1921ի ամառը, Ռիկայի մէջ, բանակցութիւններ կը վարէր Հ. Յ. Դաշնակցութեան ներկայացուցիչներու հետ։ Յետագային դարձաւ Ստալինի զոհերէն մէկը։

ԿՈՉ

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ
(ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ ԱՌԻԹՈՎ)

Լիոնի «Հայկազեան» վարժարանի հայերէն դասընթացքները 1970–71 տարեշրջանը սկսաւ 1 Հոկտ. Հինգշաբթի, նախկին սրահներուն մէջ։ Սակայն, ուրախութեամբ կը ծանուցանենք որ, ի մօտոյ պիտի տեղափոխուի Ազգ. Տան սրահին վրայ բարձրացող դպրոցի յատկացուած յարկաբաժինը։

Այս փոխադրութեամբ, մեր վարժարանը դպրոցական առարկաներու պատշաճ կահաւորումով եւ սրահներու դասարանային բաժանումներով կը ստանայ համեմատաբար կատարեալ դպրոցի մը դիմագիծը։

Կրթական Մարմնոյս եւ Ազգ. Միութեան նիւթական ու բարոյական միացեալ ուժերով քանի մը տասնեակ տարիներէ ի վեր յարատեւող այս վարժարանը, այսօր կը դրուի պատուաբեր պատուանդանի մը վրայ։

Արդ, կոչ կ՚ընենք Լիոնի հայ յարգոյ հասարակութեան, ի մասնաւորի ծնողաց, որ իրենց հոգեւոր սեփականութեան նկատողութեամբ, հետամուտ ըլլան նորահաս սերունդի հանդէպ մեր ընդգրկած հայեցի կրթութեան ծրագրին, մօտէն հետաքրքրուին եւ իբրեւ բարոյական պարտականութիւն իրենց միջոցներով զօրավիգ հանդիսանան, բոլոր դժուարութիւնները յաղթահարելու համար։

Գոհունակութեամբ կը յայտնենք որ նոր դասաւորումով պիտի կրնանք ընդունիլ ներկայ աշակերտութեան դրեթէ կրկինը նորաւարտ դասարաններուն մէջ։

Կը հաւատանք որ, այս հնարաւորութիւնը ձեզ պիտի խանդավառէ ու իմաստաբար փութալով դէպի Ազգ. Խորհրդարան, արձանագրել պիտի տաք ձեր զաւակները՝ իբրեւ «Հայկազեան» վարժարանի աշակերտներ։

Այս կապակցութեամբ Կրթական Մարմինս կ՚առաջադրէ բոլոր ծնողաց եւ շահագրգռուող յարգոյ անձնաւորութեանց, որ կրթական գործի վերաբերմամբ, յայտնեն իրենց բարեմիտ եւ ազնիւ տրամադրութիւնները՝ Կրթական Մարմնոյս (եկեղեցիի հասցէով), իսկ նիւթական օժանդակութիւն ցանկացողներ յղել Ազգ. Միութեան անունով, «դպրոցի համար» մակագրութեամբ։

Կը սիրենք յուսալ որ, մեր այս կոչը կ՚արժանանայ ձեր բոլորին գնահատանքին, ու արժանավայել կեցուածքով պաշտպան կը հանդիսանաք — ինչպէս անցեալին — հայապահպանման նաեւ ձեր զաւկին — աւելի ճիշդ հայ զաւկին — հայեցի կրթութեան գործին։

Հետեւաբար, արձանագրութեան արաշը բացուած կը յայտարարենք 1970–71 տարեշրջանի համար, այն ակնկալութեամբ որ, մինչեւ նոր տարի նոր աշակերտներու ցանկը արդէն լեցուած կ՚ըլլայ, նոր դասարաններու համար, որ պիտի կրնանք օգտագործել, երբ լրանայ տարեվերջին։

Կրթական Մարմինս որոշում տուած է «քրոնիկ» սիւնակ մը ապահովել հայ թերթերու մէջ, ամէն եռամսեային գեկուցում տալու կրթ. գործունէութեան շուրջ, հրատարակելով նաեւ անոր նիւթական – բարոյապէս սատար հանդիսացողներու անուացանկը։

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԿՐԹԱԿԱՆ ՄԱՐՄՆՈՅ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(Կնիք)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (44)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Երկու պարողներն ալ դադրեցան եւ ծանր շնչելով պաթիստ թաշկինակներով կը սրբէին դէմքերնին։

— Ահա թէ ինչպէս կը պարէին մեր ժամանակը սիրելիս, ըսաւ կոմսը։

— Ա՜հ, Տանիլ Քուպոր, ըսաւ Մարիա Տմիտրիէվնա ծանր եւ երկայն շունչ քաշելով։

ԻԱ.

Այն վայրկեանին երբ Ռոստովներու դահլիճին մէջ յոգնութենէ սխալող նուագողներու հնչիւններուն տակ վեցերորդ անգլէզը կը պարէին եւ յոգնած սպասաւորներն ու խոհարարները ընթրիքի պատրաստութիւնները կը տեսնէին կոմս Բեզուխովին իջաւ վեցերորդ հարուածը։ Բժիշկները յայտարարեցին որ այլեւս առողջանալու յոյս չկայ։ Հիւանդը խոստովանեցուցին եւ հաղորդեցին, վերջին օծման պատրաստութիւնները կը տեսնէին, եւ տան մէջ, ինչպէս սովորական է այսպիսի վայրկեաններուն, կը տիրէր ալեկոծում եւ իրարանցում։

Դուրսը, տան շուրջը, դռներուն մօտ ժամանող կառքերէն խոյս տալով, խմբուեր էին թաղագործները, սպասելով կոմսին թաղման համար հարուստ ապրանքի։ Մոսկուայի ընդհանուր հրամանատարը, որ անդադար ածիւտաններ կը ղրկէր կոմսին վիճակին մասին տեղեկութիւն ստանալու համար, այս երեկոյ ինք անձամբ եկաւ վերջին մնաս բարովը տալու համբաւաւոր եկատերինեան աւագանի՝ կոմս Բեզուխովին։ Փառահեղ ընդունարանը լեցուն էր։ Բոլորը մէկանց յարգանքով ոտքի ելան, երբ ընդհանուր հրամանատարը, հիւանդին քով կէս ժամ մնալէն ետքը, դուրս ելաւ անկէ, եւ թեթեւակի պատասխանելով բարեւներուն կը ջանար կարելի եղածին չափ շուտով ազատիլ բժիշկներու, հոգեւորականներու եւ ազգականներու իր վրայ ուղղուած հայեացքներէն։ Իշխան Վասիլի, որ վերջին օրերը չափազանց նիհար եւ գունաթափ էր, կ՚ուղեկցէր հրամանատարին եւ անոր ցած ձայնով բան մը կը կրկնէր։ Հրամանատարը ճամբայ դնելով, իշխան Վասիլի քաշուեցաւ մէկ կողմ, նստաւ աթոռի մը վրայ եւ ոտքերը ոտքի վրայ նետելով արմուկով կռթնեցաւ ծունկին եւ ձեռքերով ծածկեց աչքերը։ Ժամանակ մը այսպէս մնաց. յանկարծ ոտքի ելաւ եւ անսովոր արտօրանքով կասկածոտ աչքերով շուրջը նայելով երկար միջանցքով անցաւ դէպի տան կոնակի մասը մեծ իշխանուհիին քով։

Կիսախաւար ընդունարանին մէջ եղողները անհաւասար շշուկով կը խօսէին իրարու հետ եւ կը լռէին ամէն անգամ եւ ակնկալութեամբ ու հարցական լեցուն աչքերով կը նայէին հիւանդին հանդստարանը տանող եւ մեղմիկ ճռռացող դրանը, երբ ուեւէ մէկը կը մտնէր կամ կ՚ելլէր անկէ։

— Մարդկային վախճանը, ըսաւ ծերուկ հոգեւորական մը քովը նստող եւ միամտօրէն ունկնդրող կնոջը, սահմանուած է, չես կրնար անոր դէմ ընդվզիլ, չես կրնար փախուստ տալ։

— Ուշ չէ՞ վերջին օծման համար, հարցուց կինը այնպիսի եղանակով մը որ կարծես այդ մասին իր սեփական կարծիքը չունէր։

— Խորհուրդը (ծէս), սիրելի քոյր, մեծ է, պատասխանեց հոգեւորականը, ձեռքով շփելով ճաղատը, որուն վրայ քանի մը ալեխառն մազեր ինկած էին։

— Այդ ո՞վ է, ինք հրամանատա՞րն է, կը հարցնէին սենեակին միւս ծայրը, ի՜նչ առոյդ է։

— Իսկ արդէն եօթանասունի մէջ է։ Կ՚ըսեն թէ կոմսը այլեւս մարդ չի կրնար ճանչնալ։ Օծումը կատարել ուզեր են։

— Ես մէկը կը ճանչնամ, որ եօթն անգամ օծուած է։

Երկրորդ իշխանուհին հիւանդին սենեակէն դուրս ելաւ արտասուաթոր աչքերով եւ նստաւ բժիշկ Լոռէնի քով։

— Շատ գեղեցիկ, ըսաւ բժիշկը եղանակի մասին տրուած հարցումին պատասխանելով, շատ լաւ, իշխանուհի, եւ յետոյ Մոսկուան գիւղի մը երեւոյթն ունի։

— Այնպէս չէ՞, ըսաւ իշխանուհին հառաչելով։ Ուրեմն ան կրնա՞յ խմել։

Լոռէն քիչ մը մտածեց.

— Դեղը ընդունեցա՞ւ։

— Այո։

— Առէք գաւաթ մը եռացած ջուր եւ դրէք իւն փէնսէ (իր բարակ մատներով ցուցուց թէ ինչ կը նշանակէ իւն փէնսէ) տը քրէմորթարթարի...

— Դէպք չէ պատահած, կ՚ըսէր գերմանացի բժիշկը ածիւտանի մը, որ երրորդ հարուածէն ետք մարդ ապրի։

— Բայց ի՜նչ թարմ, առոյդ մարդ մըն էր, ըսաւ ածիւտանը, եւ որո՞ւ պիտի մնայ այս հարստութիւնը, աւելցուց ան շշուկով։

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 28, ԺԱՄԸ 21ԻՆ, ՍԱԼ ՄՈԼԻԷՌ (18 Քէ տը Պոնտի)

Պատուոյ նախագահ

LOUIS PRADEL (Maire de Lyon)

Prendront la parole :

Prof. N. ARPIARIAN
JEAN-MARIE CARZOU
Maître JULES WOLF

ՆՈՒԷՐՆԵՐ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Կեդր. Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ըստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.

(Գ. եւ վերջին մաս)

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցիի թաղականութենէն, ողբ. Արշաւիր Հրաչեանի մահուան առթիւ.

Տէր եւ Տիկին Ֆէտի Իսկուհի Հրաչեան, Պ. Պ. Հրաչեան Յովհաննէս եւ զաւակները 200ական, Նազարէթեան Խորէն եւ զաւակներ, Տէր եւ Տիկին Պապայեան Ալեքսան, Աչճիպաշեան ընտանիք 100ական, Պանտիկեան Վարդան եւ որդին, Վասպուրականի Հայր. Միութիւն 50ական, Տէր եւ Տիկին Հացագործեան Յովհ. 30, Տիկ. Շալճեան Հայկուհի եւ զաւակներ 50, Տէր եւ Տիկին Էգիր Լիոն, 30, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոսեան Հրաչ 20, Տէր եւ Տիկին Նիկողոսեան Յարութիւն, Ավիվեան Վարդգէս, Սուքիասեան Մեր–կէր 10ական։

ՖԻԼՄԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպութեամբ Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայրենակցական Միութեան.

ՍԻՐՏԸ ԵՐԳՈՒՄ Է

գունաւոր հայախօս ժապաւէն

Դեկտ. 1, Երեքշաբթի ժամը 21ին։։

Ֆիլմը կը ցուցադրուի ճիշդ ժամուն, Իսիի Ալհամպրայի սրահը (Մեթրօ Մեռի տ'Իսիէն 50 քայլ)։

Մուտք 6 ֆրանք։ Տոմսերը ապահովել Միութեան անդամներէն։

ԱԻԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ԱՒՍՏՐԻԱ
ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ԿԱՂԱՆԴԻ ԱՌԹԻՒ

Zell Am See

Մեկնում Դեկտ. 21 Թրէն տէ նէժով *Կառ տը Լ'Էսթէն, վերադարձ Յունուար 3 նոյն կայարանէն։*

ՊՐԻՒՔԻ մէջ (Զել ամ Զէի մօտ), *հովերէն պատսպարուած 758 մեթր։ Բոլոր մարզական զբօսանքները՝ դահուկ,* լիւժ, փաթինաժ, *եւայլն։*

Բնակութիւն լաւ պանդոկի մը մէջ, ճաշով միասին։

Մասնակցութիւն 485 Ֆր. բոլոր ծախքերը մէջը։

Կանխավճար՝ 100 *Ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին։*

ՋԵԼ ԱՄ ՁԷ, Սալցպուրկի մէջ ձմեռնային մարզական հրաշալի կայան մը, գեղեցիկ լիճի մը եզերքը, պաշտպանուած սաստիկ ցուրտերէն բարձր լեռներուն շնորհիւ։ Զուարճութեան վայրեր, սինեմա, պարահանդէս, սրճարան, փոլքլոռիք *երեկոյթներ եւայլն։*

Մասնակցութիւն՝ 525 Ֆր.։

Կանխավճար՝ 100 Ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին։

Ծախքերուն մէջ են ճամբորդութեան գինը (Բ. կարգով) եւ բնակութիւնն ու ճաշը, բացի ճամբորդութեան ճաշերէն։

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif , régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՔԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն, Ֆուայէ տէ վիէօ, *ժամը 9ին։ Կարեւոր օրակարգ։*

Հ. Յ. Դ. 80-ԱՄԵԱԿԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
Դեկտեմբեր 12ին

ԱՐԱՐԱՅԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, 29 Նոյեմբեր, առաւօտեան ժամը 11ին, պատարագ Սէն Ժերոմի Ս. Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցին, արարողութենէն ետք հոգեհաշ Սէն-Ժերոմի սրահին մէջ։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 28, ժամը 22էն մինչեւ լոյս

HOTEL GEORGE V
31, Avenue George V

ԳԵՂԵՑԻԿ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՆԱՒԱՍԱՐԴ պարախումբը — նուագախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 20 ֆր., ուսանողներու կէս գին
Սեղանները ապահովել՝ հեռաձայնելով 924-38-54

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Չորեքշաբթի (25 Նոյեմբեր) ժամը 21ին ընկերուհի Հաքիմեանի մօտ 114 Ավընիւ Ա. Պրիան ,Պանեէօ։ *Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։*

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը 5 Դեկտ. Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3,30ին Ահարոնեան ակումբին մէջ։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ։ Ժողովի օրակարգն է.

1. *Զեկուցում եւ հաշուետուութիւն,*
2. *Հասութաբեր ձեռնարկի որոշում*
3. *Վարչական ընտրութիւն։*

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
40ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 7 Մարտ 1971 կէսօրէ ետք ժամը 2,30ին։ Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը։

ԱՅՑ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ

Իսիի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը կազմակերպած է այցելութիւն մը Մոնմորանսիի ծերանոցին Դեկտ. 6ին, գեղարուեստական բաժինով։ Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ հեռաձայնելով Տիկին Սրապեանի 626-42-48, Տօնիկեանի 642.62.45, Յովսէփեանի 642-99-01։

Օթոքարը կը մեկնի ժամը 13,30ին, փլաս Լէոն Պլումէն։ Գին 10 Ֆր.։

ԽՆՋՈՅՔ ԵՒ ՃԱՇ

Համախարբերդցիական Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի ընտանեկան խնջոյքը Դեկտեմբեր 6ին Կիրակի ժամը 14ին, Ֆապրըկուլ Հանրակառքի Ընկերութեան սրահին մէջ։ Հայկ եւ եւրոպական պարեր։ Գեղարուեստական բաժին։

Արձանագրուիլ Նոյեմբեր 25էն առաջ, Նշան Նաճարեանի մօտ՝ Քամփանել Ռոզրոէ Լէփէն տէ Պասթիտ, Սէնթ Անթուան։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Անիէռ – Պ. Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր կազմութեան 40ամեակը կը տօնէ բացառիկ գեղարուեստական բաժինով, Փետրուար 28ին, Անիէռի քաղաքապետարանի շքեղ թատերասրահը։ Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ։

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջան

Բարեկամներուն ու հայրենակիցներուն ուշադրութեան կը յանձնենք որ մօտենէն լոյս կը տեսնէ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ։ Կրնաք ապահովել ձեր օրացոյցը դիմելով հետեւեալ հասցէին՝

Monsieur G. HOVSEPIAN
53, Bld. des Grand-Pins, 13 - MARSEILLE (10e)

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Նոյեմբեր 19էն Դեկտ. 10 ԱՍԼԱՆԵԱՆ իր նոր գործերը կը ցուցադրէ
Galerie Bouquinerie du Vieux-Paris
62-64, Rue F. Miron
(Métro Saint-Paul)

ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿԻ
ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻՆ

Լրացաւ «Ազդակ Շաբաթօրեակ» (Դրօշակ)ի առաջին տարին. 1970 Նոյեմբեր 22ին լոյս կը տեսնէ երկրորդ տարուան առաջին թիւը, որ նուիրուած պիտի ըլլայ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ութսունամեակին։

Հակառակ թղթատարական վարչութեանց նոր կարգադրութիւններուն, որոնց հետեւանքով առաքման ծախքերը յաւելում կրած են, բաժանորդագրութեան պայմանները կը մնան նոյնը։

Բաժանորդագրուելու համար պէտք է դիմել հետեւեալ հասցէին.

Mr. KULTCHEYAN
23, Rue Pixéricourt, Paris (19e)

Ազդակ Շաբաթօրեակի բաժանորդագրութիւնը կանխիկ է, առանց վճարումի կատարուող բաժանորդագրութեան խնդրանքները նկատի պիտի չառնուին։

Բաժանորդագրութիւնը միշտ կը սկսի տարեսկիզբէն, կամ վեցամսեայի սկզբնաւորութեան։

Անոնք որոնք կը փափաքին վերանորոգել իրենց բաժանորդագրութիւնը եւ կամ նոր բաժանորդագրուիլ, կը խնդրենք որ ժամ առաջ դիմեն մեր գործակալին, որպէսզի թերթի առաքումը կարենայ շարունակուիլ առանց ընդհատումի։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
«ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ»Ի

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Կիրակի, 29 Նոյեմբեր ժամը 10,30ին հոգեհանգստեան ձայնաւոր պատարագ
ԶՕՐԱՎԱՐ ՇԱՌԼ ՏԸ ԿՈԼԻ
հոգւոյն համար։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Արաքելեան Շաւարշ Սերգոյի,
Արաքելեան Մարտին Սերգոյի,
Սիմոնեան Կարապետ Վաղարշակի,
Հողմրցեան Արութիկ Գրիշայի (Շաւարշը Ֆրանսա եղած է 1944-45ին)։
Ծնած են Ախալքալաքի շրջանի Կարզախ գիւղը։ Գրել՝
Երեւան 7, Հայաստան,
Ներքին Շէնգաւիթ, 14 փողոց 4ա տուն
Պապոյեան Վաղարշակ Համբարձումին

×

Ղազարեան Բագրատ Առաքելի, ծնած Ղափան շրջանի Հանդ գիւղը 1905ին։
Գրել՝ Հայաստան, Ղափան քաղաք,
Կարլ Մարքս փողոց տուն 10,
Ղազարեան Առաքել Աբրահամին։

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՏՕՆԱԾԱՌ

Կիրակի, 13 Դեկտ. ժամը 16,30էն սկսեալ։

Ճաշ, վիճակահանութիւն, անակնկալներ եւ ընտանեկան հաճելի մթնոլորտ։

Մասնակցութեամբ Նաւասարդ պարախումբին, Ժերար Մելքոնեան ու Պետիկ Պետիկեան նուագախումբերուն եւ վարժարանի աշակերտութեան։

Կաղանդ Պապան նոր նուէրներով պիտի վարձատրէ սրահին մէջ ներկայ եղող բոլոր մանուկները։

Մուտքը ազատ է։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ընկերահամակրական հաւաքոյթ մը կը սարքէ բաժակ մը թէյի շուրջ, Դեկտ. 6ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը։ Հասցէ՝ 1. փլաս Օթէլ տը Վիլ։

Կը հրաւիրուին ընկեր – ընկերուհիները եւ համակիրներ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— «Մանուկներու Օր»ը տեղի կ'ունենայ Յունուար 17ին *Ազգ. Տան սրահը։*

Իսիի Կապոյտ Խաչի տարեկան ճաշը Փետրուար 20ին։

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան ցերեկոյթ-Պարահանդէսը 21 Մարտ։

×

Արնուվիլի Անարատ Յղութեան Քոյրերու տօնածառը Դեկտ. 20ին։

×

ԿՈՎԿԱՍ, ՆԱՅԻՐԻ եւ ՆԱՒԱՍԱՐԴ պարախումբերու բացառիկ փառատօնը Կիրակի, Փետր. 14ին, ժամը 21ին Փլեյէլ սրահը։

×

Խասյեան Սանուց Միութեան ընկերահամակրական ցերեկոյթը Կիրակի 13 Դեկտեմբեր ժամը 15-19։ Մանրամասնութիւնները յետագային։

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 21ին։

×

«ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ»ը կը կազմակերպէ իր երկրորդ «ԿԱԼԱ» գեղարուեստական ցերեկոյթը Յունուար 17ին, ժամը 14,30ին, «Էքօլ Նորմալ»ի Քորթօ սրահին մէջ, 114 պլիս, Պուլվար Մալզէրպ։ *Մանրամասնութիւնները յառաջիկային։*

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Տարեկան	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 25 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MERCREDI 25 NOVEMBRE 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.974 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 46e. ANNÉE — N° 11.974

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔ ԼՐԱԳՐՈՂԻ ՄԸ ԲԱՐԲԱՆՋԱՆՔՆԵՐԸ

Գ. ՄՈՒՏՐՈՍԻ ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԸ

Կարեւոր կը նկատենք փակագիծ մը բանալ այստեղ։

Ցետ պատերազմեան շրջանի մեր դժբախտութեանց գլխաւոր պատճառներէն մէկն ալ Մուտրոսի Զինադադարն էր, ստորագրուած 30 Հոկտ. 1918ին, յանուն յաղթական դաշնակիցներուն, անգլիացի ծովակալ Քալթրոփի եւ Իզզէթ փաշայի կառավարութեան ներկայացուցիչ Հիւսէյն Րէուֆ, Րէշատ Հիքմէթ եւ Սաատուլլահ պէյերու միջեւ։

25 յօդուածներէ բաղկացող այս փաստաթուղթով ղադար կը տրուէր պատերազմական վիճակին՝ Դաշնակիցներու եւ Թուրքիոյ միջեւ։

Կուտանք մանաւորապէս մեզ հետաքրքրող կէտերը։

Զինադադարի 4րդ յօդուածին համաձայն «բոլոր դաշնակից ռազմագերիները, բոլոր հայ գերեալներն ու արգելափակեալները պէտք է համախմբուին Պոլիս եւ առանց պայմանի յանձնուին դաշնակիցներուն»։

Յօդուած 5.— «Անմիջական զօրացրուում Թրքական բանակի, բացի այն զինուորներէն, որոնք անհրաժեշտ են սահմանագլուխներուն վրայ հսկելու եւ ներքին անդորրութիւնը պահպանելու համար։ Ասոնց քանակն ու բաժանումը պիտի ճշդուին ետքէն՝ Թուրք կառավարութեան կարծիքն առնելէ վերջ»։

Յօդուած 11.— «Արդէն իսկ հրամայուած է եւ պէտք է շարունակուի հիւսիսարեւմտեան Պարսկաստանի Թուրք զինուորներուն անմիջական հեռացումը պատերազմէն առաջուան սահմանին ետեւը։ «Թուրք զինուորները արդէն հրաման ստացած են պարպելու Անդրկովկասի մէկ մասը, մնացեալը պիտի պարպուի, եթէ Դաշնակիցները պահանջեն՝ տեղւոյն կացութիւնը ուսումնասիրելէ վերջ»։

Յօդուած 15.— «Դաշնակից սպաներ պիտի հսկեն երկաթուղիները, մէջն ըլլալով Անդրկովկասի այն մասերը, որոնք ներկայիս Թուրքիոյ հսկողութեան տակ են։ ... Դաշնակիցները իրաւունք ունին գրաւելու Պաթումը. Թուրքիա ո՛չ մէկ առարկութիւն պիտի ընէ Դաշնակիցներու կողմէ Բաքուի գրաւման դէմ»։

Յօդուած 16.— «Հիճազի Ասիրի, Եմէնի, Սուրիոյ, Միջագետքի բոլոր զինուորները անձնատուր պիտի ըլլան ամէնէն մօտիկ դաշնակից հրամանատարութեան։ Կիլիկիոյ զինուորները պիտի քաշուին, բացի անոնցմէ որ անհրաժեշտ են կարգի պահպանման համար, ինչպէս որոշուած է 5րդ յօդուածով»։

Ամէնէն կարեւորն էր 24րդ յօդուածը. «Հայկական վիլայէթներէն որեւէ մէկուն մէջ անկարգութիւն պատահելու պարագային, Դաշնակիցները իրենց կը վերապահեն անոնց մէկ մասը գրաւելու իրաւունքը»։

Անգլիացի ծովակալը միւս Դաշնակիցներուն — մանաւանդ Ֆրանսայի հետ — չէր խորհրդակցած Զինադադարի պայմանները ճշդելու համար։ Բանակցութիւնները սկսեր էին Հոկտ. 25ին՝ Հալէպի գրաւումէն անմիջապէս վերջ։ Ծովակալը օրը օրին Լոնտոնէն կը ստանար իր հրահանգները հեռագրով եւ յօդուածները հետզհետէ իրարու ետեւէ կ'աւելցնէր՝ առանց դասաւորման։

Շատ անորոշ էին Թրքական բանակի անձնատուութեան, հողային գրաւումներու պայմանները եւ թիւրիմացութեանց տեղի կուտային։ Թրքական զօրագունդերը անմիջական շփման մէջ կը մնային Դաշնակիցներուն հետ։ Միւսները՝ Պարսկաստանի եւ Կովկասի Թրքական ուժերը՝ պարզապէս Անատոլու կը ղրկուէին, չէին զինաթափուեր։

Արաբիոյ զինուորները կ'արգելափակուէին Եգիպտոսի գերանոցներուն մէջ։ 1919ին Անգլիացիք մաս-մաս ազատ արձակեցին անոնց կարեւոր մասը, — մեր աչքերուն առջեւ — իբրեւ «հիւանդ»։ Ասոնք գացին Անատոլու եւ մտան Մ. Քէմալի «միլլի» բանակին մէջ։

Դաշնակիցները ո՛չ մէկ կերպով երաշխաւորեցին Հայաստանի սահմաններուն ապահովութիւնը։ Կարմիր պատմուճան հագած Ռուսիա հեռացած էր Կովկասէն ու գոյութեան պայքար կը մղէր մէկ կողմէ Տէնիքինի, Վրանկէլի եւ Քոլչաքի հակայեղափոխական ուժերուն դէմ, միւս կողմէ կ'օժանդակէր ազգայնական Թուրքերուն, որոնք իբրեւ թէ իրեն պէս կը կռուէին «իմպերիալիզմ»ի դէմ։

Հայաստան շրջապատուած էր թշնամիներով։ Միլլի շարժումը կը զարգանար։ Ազրբէջան բացէ ի բաց թշնամական դիրք էր բռնած մեր երկրին դէմ եւ զինակցած Թուրքիոյ հետ։ Վրաստան իր շահը կը տեսնէր Հայաստանի թշնամիներուն հետ դաշնակցելուն մէջ։

Քեազիմ Քարապէքիրի 9րդ բանակը 15րդի վերածուած՝ Էրզրումի կեդրոնէն իր ցանցերը կը տարածէր ամբողջ արեւելեան նահանգներուն մէջ, Տրապիզոնէն մինչեւ Վան։ Կը ղառնար հոգին քէմալական շարժման, սպառնալով Հայաստանի գոյութեան։

Քարապէքիր ընդարձակ ծրագիր մը պատրաստեր էր Զինադադարի վաղորդայնին՝ ճակատելու համար հայկական եւ... քրտական վտանգներուն դէմ, կը գրէ Ըլկար։ Երրորդ զօրասինը կեդրոնացեր է Տրապիզոնի մէջ պայքարելու համար Անգլիացիներու եւ Յոյներու պոնտոսեան շարժումին դէմ։ Հայերուն դէմ կռուելու համար համախմբեր է Էրզրումի մէջ իններորդ զօրաբաժինը, Վանայ մէջ 11րդը, Հասանղալէի մէջ 12րդը։ Քիւրտերուն դէմ՝ 13րդ զօրաբաժինը եւ նախապէս կազմուած երկու աշիրէթական միութիւն, հրահրելու համար Հայերու եւ Քիւրտերու մրցակցութիւնն ու թշնամութիւնը։

Կարսի, Նախիջեւանի եւ Հայաստանի սահմանակից շրջաններու Թուրքերը՝ քաջալերուած ամէն կողմէ՝ կը կազմակերպուէին վարչապէս ու կը զինուէին շարունակ։

Մուտրոսի Զինադադարը ամէն ազատութիւն շնորհած էր իրենց։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ ԵՂԵՐԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐԸ

Ընդհանուր զայրոյթ յառաջ եկած է յատկապէս Արեւելեան Փաքիստանի մէջ, ուր տասնեակ հազարաւորներ կը շարունակեն քարշ տալ իրենց հիւծած մարմինը անօթութեան, ծարաւի, աղտի, զարշահոտութեան մէջ։ Մարդիկ կը մեռնին, երբ անդին Տաքայի օդակայանին մէջ իրարու վրայ կը դիզուին օտար երկիրներէ ղրկուած սնունդեղէնն ու դեղօրայքը։ Տաքայի մամուլը կը դատապարտէ իշխանութիւնները իրենց անտարբերութեան եւ անձեռնհասութեան համար։

Ցամենայն դէպս իրողութիւն է, որ ժողովուրդը պարենաւորելու, օգնութիւն եւ օժանդակութիւն ցոյց տալու մարզին մէջ կատարեալ անկազմակերպութիւն մը կը տիրէ։

Աղէտեալները ձգուած են իրենց բախտին, թէեւ վերջին լուրերու համաձայն, որոշ ճիգ կը թափուի գործը կազմակերպելու ուղղութեամբ։

Առջի օր, 30.000 երիտասարդներ, աշակերտներ ու ուսանողներ, ցոյցեր կատարեցին կառավարութեան դէմ, Արեւելեան Փաքիստանի մայրաքաղաքին՝ Տաքայի մէջ։

Փաքիստանի կեդրոնական կառավարութիւնը կը գտնուի երկրին արեւմտեան մասին մէջ, առանձնացուած լայնատարած Հնդկաստանով։ Քարաչի հաստատուած կառավարութիւնը, համաձայն օտար մամուլի թղթակիցներուն, դիւանակալական մտայնութեամբ կը շարժի, ինչ որ անդործնական կը դարձնէ ամէն օժանդակութիւն։ Քննադատութեան կ'ենթարկուի նաեւ Փաքիստանի նախագահը՝ Եահիա Խան, որ աղէտէն ետք հազիւ 48 ժամ մնացած էր Տաքա։

Վերջին լուրերու համաձայն, անգլիական նաւեր, ֆրանսական, գերմանական օդանաւեր սկսած են ուտեստեղէն, հագուստեղէն եւ դեղ հասցնել կղզիներն ու ծովափնեայ շրջանները։ Ամերիկեան ռազմանաւ մըն ալ իր թռաններով օգնութեան ձեռք կ'երկարէ։

ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐԸ

ԿՈՆՔՈՒՐ ԵՒ ՌԸՆՕՏՕ

Երկուշաբթի օր Փարիզի մէջ տեղի կ'ունենար գրական մրցանակներու «բաշխումը» Կոնքուրի եւ Ռընօտոյի բաշխումով։

Անակնկալ մը չէր Կոնքուրի արդիւնքը, տրուած ըլլալով որ շաբաթներէ ի վեր արդէն կը խօսուէր այդ մասին եւ պարզ էր որ Միշէլ Թուրնիէ պիտի արժանանար անոր Լը Ռուա տէ զ'Օն հատորին համար։ Խորագիրը փոխ առնուած Կէօթէէն, Միշէլ Թուրնիէ երազային եւ խորհրդանիշներով լի գործ մըն է զոր հեղինակած է։ Երգ մըն է ձօնուած որոշ Գերմանիոյ մը, անբիծ եւ մաքուր ու նաեւ հաշուեյարդար մը անոր հետ, այսինքն նացիական Գերմանիոյ հետ։

Գիրքը կը սկսի օրագրի ձեւով, 1939ին բայց յետագային պատմութիւն եւ դիցաբանութիւն իրարու կը խառնուին։

Ցիշենք որ Կոնքուռները միաձայնութեամբ տուին իրենց որոշումը։

×

Անակնկալ մըն է սակայն Ռընօտոյի մրցանակը որ եօթներորդ քուէարկութեամբ կը տրուէր 3ի դէմ 4 ձայնով Ժան Ֆրէօսթիէի Իզապէլ ու լ'Առիէռ Սէզոն, վէպին համար։

Անակնկալ մանաւանդ անոր համար, որ շաբաթներէ ի վեր էնթէրալիէի դատական կամքը «հասկցուած» էր հրատարակիչներուն եւ մամուլին թէ իրենց թեկնածուն էր՝ Նուվէլ Օպսերվաթէօրի գրական քննադատը՝ Ժան Ֆրէօսթիէ։

Ծնած 1914ին, Ֆրէօսթիէ արհեստով բժիշկ, վերջնապէս հեռացած է իր արհեստէն եւ նուիրուած գրականութեան։ Ցարդ գրած է ութ վէպ, գրեթէ բոլորն ալ հրատարակուած Թապլը-Ռոնտի մօտ։

Մրցանակի արժանացող այս վէպը ազգապղծութեան (էնսէսթ) մը պատմութիւնն է, ազգապղծութիւն մը (որ ի վերջոյ չի գործադրուիր) 50ի մօտ հօր մը եւ իր 18 տարեկան աղջկան միջեւ։ Վերլուծումը խոր է Առիէռ - Սէզոնին հասած մարդուն պղտոր զգացումներուն իր աղջկան հանդէպ։ Ըսենք նաեւ թէ բոլորովին վստահ չէ որ իր հարազատ աղջիկն է (բաժնուած ըլլալով մօրմէն) եւ զայն կը գտնէ յանկարծ երբ արդէն համարձակ աղջիկ մըն է, որ ամէն ձեւով կը «քաջալերէ» հայրը։ Բայց ի վերջոյ բարոյականը կը փրկուի աղջկան տարեկից ընկերուհիի մը շնորհիւ, որ կուգայ մխիթարել զինքը, Փրովանսի այդ քաշուած անկիւնը։

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՐԱՐԱՏ ՋԱԽՋԱԽԻՉ ՊԱՐՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՄԱՏՆԵՑ ՌԱՍԻՆԿԸ (7–1)

Երեւանի Արարատը իր առաջին ելոյթը ունեցաւ Նոյեմբեր 17ին, Պուրճ-Համուտի դաշտին վրայ։ Արարատ - Ռասինկ մրցումը տեղի ունեցաւ 7000է աւելի հանդիսականներու առջեւ։ Հայկական խումբը, 7–1 արդիւնքով, ջախջախիչ պարտութեան մը մատնեց Ռասինկը, որ անճանաչելի դարձած էր։

Մրցումին ազդանշանը, ժամը 19,35ին, տրուեցաւ երգչուհի Ռոզի Արմէնի կողմէ։ Հայկական խումբը, իր արագ եւ ճշգրիտ խաղարկութեամբ, չուարումի մատնեց Լիբանանի ախոյեանները։ Առաջին կէտը նշանակուեցաւ 9րդ վայրկեանին, Բոնտարենկոյի (Թիւ 7) կողմէ։ Ռասինկ ութ հոգիով պաշտպանողականի անցաւ։ 15րդ վայրկեանին, Օմար Մասալխէ նշանակեց հաւասարութեան կէտը։ Այցելուները, այս կէտէն ետք, աւելի զօրացուցին իրենց ճնշումը եւ, 30րդ վայրկեանին, Իշտոյեան (Թիւ 9) նշանակեց երկրորդ կէտը։ 39րդ վայրկեանին, Բոնտարենկօ սքորը բարձրացուց 3–1ի։

Երկրորդ կիսախաղին առաջին հինգ վայրկեանները աղէտալի եղան Ռասինկի համար։ 61րդ վայրկեանին, Ղազարեան նշանակեց 4րդ կէտը, որուն հետեւեցաւ Իշտոյեանի 5րդ կոլը։ Զանազանեան, որ Արարատի գլուխը կը նկատուի, արձանագրեց 6րդ կէտը։

Այդ վայրկեանէն սկսած, Հայերը սկըսան ցուցադրութեան, ճիշդ «Հարլեմ»ի խումբին պէս։ 80րդ վայրկեանին, Լեւոն Իշտոյեան փախաւ ու, մինակը ներկայանալով Ռասինկի բերդին առջեւ, գնդակը գլորեց դարպասէն ներս։

7րդ կէտով, վերջ գտաւ ֆութպոլի այս փառատօնը, որուն իրաւարարն էր Սապահ Ֆայահ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Պաշտպանութեան նախարարը հաղորդեց, թէ առջի օրուան օդային ռմբակոծութեանց կողքին, ամերիկացի արձակազէններ թռաններով վայրէջք կատարած են Հանոյի մօտերը՝ ազատելու համար ամերիկացի գերիները։ Հիւս. Վիէթնամցիները պարպած էին սակայն բանակատեղին շաբաթ մը առաջ։ Հիւս. Վիէթնամցիները որոշեցին պոյքոթի ենթարկել Փարիզի խորհրդաժողովի յառաջիկայ նիստը։

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն «Պրաւդա»ի մէջ հրապարակած իր որոշումով քննադատեց խորհրդային գիտնականներուն ապաքաղաքական ձգտումը։ «Պրաւդա» խմբագրականով մը յատկապէս կը քննադատէ Լեբեդեւի հիմնարկութիւնը շեշտելով, թէ այժմու հարցերուն գիտնականներու մօտեցումը պէտք է ըլլայ մարքսլենինեան ըմբռնումներով։ Այս քննադատութիւնները ուղղուած են Ակադ. Սախարովի եւ իր երկու գիտական ընկերներուն, որոնք վերջերս կեանքի կոչեցին Մարդկային Իրաւանց Պաշտպան Կոմիտէ մը, Խորհ. Միութեան մէջ։

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՍԻՍ
ՄԻՋԻՆ ԴԱՐՈՒ ՀԱՅԿ. ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ

(Դ. եւ վերջին մաս)

ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԷՆ ՀԱՍԱԾ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱՌՈՒՑՈՒՄՆԵՐ ՍՍՈՅ ՎԱՆՔԸ

Եգիպտացիներու ճնշումին տակ, ստիպուած ըլլալով լքելու Հռոմկլան, կաթողիկոսը հաստատուեցաւ Ռուբինեանց թագաւորներու մօտ, հայ ժողովուրդի պաշտպանութեան տակ։ Այնքան ատեն որ թագաւորութիւնը գոյութիւն ունէր՝ կաթողիկոսը կը բնակէր դարպասին մէջ։ Երկրի գրաւումէն եւ աւերումէն յետոյ, երկար տարիներու աստանդական թափառումներէ ետք, կաթողիկոսը եգիպտացի կառավարիչներէն իրաւունք ստացաւ հաստատուիլ Սսոյ մէջ եւ հոն կառուցանել վանք մը։ Մինչ այդ՝ կաթողիկոսը հաստատուն բնակավայր չունէր եւ եթէ քաղաք կուգար երբեմն, եպիսկոպոսական եւ քահանայական ձեռնադրութեանց համար էր միայն։

Կաթողիկոսարանը առաջին հերթին շատ փոքր տուն մըն էր եղած ու հետզհետէ ընդարձակուած էր։ Հին կաթողիկոսարանին մէջ տակաւին կանգուն է այն փոքր տունը՝ զոր շինել էր Ղուկաս կաթողիկոս։

ՂՈՒԿԱՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՎԱՆՔԸ

Ղուկաս կաթողիկոս 1734 թուին կառոյց վանք մը եւ եկեղեցի մը՝ յանուն Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի։ Եկեղեցին գեղեցիկ է, խնամքով կը պահպանուի եւ այժմ կը ծառայէ իբրեւ դպրոց, ուր հայ մանուկներ կը սորվին իրենց մայրենի լեզուն եւ իրենց կրօնքի նախատարերքը։ Ներքնամասը եղածին պէս պահուած է. կան երեք խորաններ եւ հայրապետական գահը, որ շինուած է Հալէպի մէջ, Կիրակոս կաթողիկոսի համար, Միքայէլ Գասպար անուն փորագրիչի մը կողմէ։ Գահը քանդակազարդ փայտէ է, եւ ունի երկատողեան ոսկեզիր արձանագրութիւն մը։

Ղուկաս կաթողիկոսի (1734–1737) գերեզմանը կը գտնուի եկեղեցւոյ աջակողմեան խորանին առջեւ։ Պրիսմակաձեւ շինութիւն մըն է, սպիտակ մարմարեայ. երկու արձանագրութիւններ կան, որոնց միջեւ ալ քանդակուած են հայրապետական թագն ու ասան։ Արձանագրութիւնը սա է.—

Այս է տապան Հայոց սրբածնի կիլիկեցի վեհապետ Տէր Ղուկաս Կաթողիկոսին որ եւ հանգեաւ մեծ թուին ՌՃՁԶ վեց ու ի ամսեանն… օր շաբթու իբեճ

Հայոց 1186 թուականը կը սկսի Սեպտեմբեր 18, 1736ին եւ կը վերջանայ Սեպտեմբեր 17, 1737ին։ Այս միջոցին մէջ Երեքշաբթի 26ը կը հանդիպի միայն Յունուարին։ Հետեւաբար՝ կ'ունենանք Երեքշաբթի, 26 Յունուար 1737 թուականը։

Եկեղեցի առաջնորդող բակին մէջ կը տեսնուի երկար, քառակուսի եւ մօտ մէկ մեթր բարձրութեամբ դամբարան մը։ Ասիկա Կիլիկիոյ կաթողիկոսաց հին գերեզմանն է — հիմա միայն երեք մարմարեայ վէմեր կան, արձանագրութեամբ, հայրապետական թագով ու գաւազանով, եւ որոնք տապանաքարերն են Կիլիկիոյ Յովհաննէս Ե., Միքայէլ եւ Թէոդորոս Գ. կաթողիկոսներուն։

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ե.

Այս տապան Յովհաննիսին
Կիլիկիոյ կաթողիկոսին։
Էր ի գեղջէն կոչեալ Հաճին.
Որ եւ հանգեաւ ի թվկանին
հազար հարիւր եօթանասնին
Ի յամսեանն Դեկտեմբերին

Հայոց 1170 թուականը կ'իյնայ Սեպտ. 22, 1720 — Սեպտ. 21, 1721 միջոցին մէջ։ Ուրեմն, սխալ պէտք է ըլլայ Հ. Զամչեանի եւ այլոց տուած թուականը (1734), որ կը ներկայացուի իբրեւ Յովհաննէս Ե.ի վախճանման թուական։

ՄԻՔԱՅԷԼ Ա.

Յայս տապանս կայ եդեալ
Տէր Միքայէլ Մեծն ընտրեալ,
Սա վսեմազգոյն վերաբերեալ,
Յուսական (?) է վերակոչեալ,
Թվոյս հազար եւ երկու հարիւր,
Ի հանգստի ի տէր հանգեալ։

Խաչազարդ, կարմիր մետաքսէ եմիփորոն մըն է այս վերջինը, գունաւոր մետաքսով բանուած։ Սուրբերու պատկերներ կան, ճերմակ մարգարիտներով ալ անոնց անունները։ Նկարուած են, — Ս. Կոյսը, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչը, Ս. Պետրոս, Ս. Նիկողայոս, Ս. Դիոնիսիոս, Ս. Ներսէս, Ս. Յովհ. Մկրտիչ, Ս. Յակոբոս, Ս. Անտոն, Ս. Գրիգոր, Ս. Սարգիս, Ս. Բարսեղ, Ս. Կիւրեղ, Ս. Եպիփան, եւայլն։

ԺԳ. դարուն վերջը, այս եմիփորոնը Սիս բերուած է Հռոմկլայէն եւ կաթողիկոսները խնամքով կը պահեն զայն, սխալմամբ կարծելով՝ որ պատկանած է Ս. Ներսէս Շնորհալիին։

Եկեղեցւոյն գանձերուն մաս կը կազմեն նաեւ երկու արծաթազօծ աւետարաններ։ Առաջինը փոքրածաւալ է, մագաղաթեայ, գրուած՝ Լեւոն Ե.ի օրով, 1332 թ., Զորավանքի մէջ։ Երկրորդը, դարձեալ մագաղաթեայ, գնուած է 1345 թուին Կոստանդին Դ. Լուսինեան թագաւորին կողմէ եւ նուիրուած մայրաքաղաքի մայր եկեղեցիին։ Ստորեւ կուտանք յիշատակարանին թարգմանութիւնը.

«Հայոց 794 (1345) թուին, ես, Կոստանդին, Հայոց թագաւորս, գնեցի այս աւետարանը, զարդարեցի ոսկեայ եւ արծաթեայ պատկերներով։ Իմ սեփականութիւնս եղաւ ասիկա, իբրեւ վկայութիւնը նախահայրերուս բարեպաշտութեան։ Գեղեցիկ զարդերով զարդարելէ յետոյ զայն նուիրեցի այս Սուրբ եկեղեցիին, իբրեւ սրտիս փափաքը եւ իբրեւ յաւերժական յիշատակ իմ, իմ ընտանիքիս, եւ մանաւանդ հօրս՝ ի Քրիստոս հանգուցեալ Պօտուէն մարաջախտին, որպէսզի երկար կեանք շնորհուի ինծի, ինչպէս նաեւ զաւակներուս՝ Օշինին եւ Լեւոնին»։

Վանականները կը գուրգուրան այս երկու աւետարաններուն, մանաւանդ երկրորդին վրայ. անոր կը վերագրեն հրաշագործ ուժ եւ կը կարծեն նաեւ թէ գրուած է Լեւոն Բ. թագաւորի ձեռամբ։

Վերջապէս, իբրեւ բացարձակ արժէք, վանքի մէջ կը գտնուի Ս. Միւռոնի կաթսան, արծաթեայ եւ գմբէթազարդ տապանակով մը, որ նուէրն է Կ. Պոլսեցի Տիւզ օղլու ընտանիքին։

Պէտք չեմ զգար նկարագրելու սկիհներն ու խնկամանները եւ եկեղեցական այլ անօթներ, որոնք արդի ժամանակներու գործ են եւ շինուած են Կ. Պոլսոյ, Զմիւռնիոյ եւ Հալէպի մէջ։

ՎԱՆՔԻՆ ԴԻՒԱՆԱՏՈՒՆԸ

Սսոյ արխիւները, որոնք հիմնական աղբիւրը պիտի ըլլային Կիլիկիոյ Ռուբինեան հարստութեան եւ եկեղեցական պատմութեան համար, գոյութիւն չունին։ Կաթողիկոսները անհոգ գտնուած են եւ չեն պահած Պապական կոնդակները, Բ. Դրան ֆերմանները՝ *որոնք իրենց կը շնորհէին զանազան առանձնաշնորհումներ եւ որոշ իրաւունքներ։ Կաթողիկոսին եւ առաջնորդներուն միջեւ փոխանակուած թղթակցութիւններն ալ չեն դասաւորուած. քարտուղարի պաշտօնը վարող վարդապետը սենեակի մը անկիւնը կը նետէ ամէն տեսակի թղթակցութիւն։ Խոնաւութիւնը կարճ ժամանակի մը ընթացքին կը փճացնէ զանոնք… Անոնցմէ ոմանք, զորս կրցայ քննել, հետեւեալներն են.*

1. Պատասխանները կաթողիկոսական այն նամակներուն, որոնցմով նիւթական օգնութիւն կը խնդրուի՝ գոհացում տալու համար Գօզան-օղլու պէյի պահանջներուն։

2. Տետրակներուն, ուր արձանագրուած են իւրաքանչիւր թեմի նուիրատուներուն անուանացանկը եւ անոնցմէ իւրաքանչիւրին տուած գումարը։

3. Պարզ նամակներ։

Սսոյ արխիւները, որոնց մէջ հնագոյնը Կիրակոս կաթողիկոսի օրերէն կուգայ, հետաքրքրական են Կիլիկիոյ բարբառին ուսումնասիրութեան համար։ Այդ բարբառը մեծապէս կը տարբերի Մեծ–Հայքի, Պարսկաստանի, Կ. Պոլսոյ եւ Զմիւռնիոյ մէջ խօսուած հայերէնէն։

Այս արխիւներուն մասին պատրաստած եմ նոթ մը, որ տպուած է Բըվիւ տը լ'Օրիան *թերթին մէջ։*

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

Սսոյ վանքը ունի մատենադարան մը՝ ձեռագիր եւ տպագիր գրքերով, որոնք դիզուած են առանց դասաւորման, դարակներու վրայ։ Կաթողիկոսը երկար ատեն տատամսեցաւ թոյլ տալու համար ինծի որ մուտք գործեմ այնտեղ, պատրուակելով թէ տարին միայն մէկ անգամ կը բացուի այդ դուռը։

Մատենադարանը ունի 145 ձեռագիր, եւ շուրջ 250 տպագիր հատորներ, որոնք մեծաւ մասամբ ծիսական գործեր են։ Պատրաստեցի ձեռագրերու մէկ ցուցակը, քանի մինչ այդ նման աշխատանք չէր տարուած։ Ձեռագիրները նոր են յարաբերաբար, ամէնէն հինը ԺԶ. դարէն անդին չանցնիր։ Վանքի հին ձեռագիրները ցրուած են Եաֆայի (Երուսաղէմ), Կ. Պոլսոյ եւ Էջմիածնի մէջ։ Վանքին մէջ մնացած հնաւանդ կարգ մը ձեռագիրներն ալ վանականներուն կողմէ ծախուած են այցելուներուն այնպէս որ այսօր պատմական որոշ արժէք ներկայացնող ձեռագրեր չկան վանքին մէջ։

1855 *թուին* Ժուռնալ Ազիաթիքի *մէջ հրատարակեցի Սսոյ վանքին ձեռագիրներուն ցուցակը. ձեռագիրները կը պարունակէին կրօնական նիւթեր՝ Աւետարան, Մաշտոց, ծիսարան, եւայլն։*

Սիսի հիւսիս արեւելեան կողմը, պալատէն ժամ մը հեռու, բլրակոյտի մը վրայ կը գտնուին հետքերը Կեավուր Քէօյ անուն գիւղին, որուն կեդրոնը կայ աւերակ եկեղեցի մը։ Եկեղեցիին ներքին որմերը զարդարուած էին գեղեցիկ ծոփորներով։ Մաքրել տուի եկեղեցւոյ ներքնամասը եւ երեւան ելան տապանաքարեր՝ ԺԴ. դարու ֆրանսերէն արձանագրութիւններով։ Այս արձանագրութիւնները փաստն են այն իրողութեան, որ Ֆրանսացի ազնուական ընտանիքներ եկած եւ հաստատուած են Կիլիկիա, Լեւոն Ե. Լուսինեանի ծառայութեան մէջ։ Անոնց զաւակները բաժնեցին գերութեան դժբախտութիւնը Լեւոն Զ. թագաւորին, որ իր օրերը վերջացուց Փարիզի Կելեստինեանց վանքը, 1393 թուին, ուր հաստատուած էր Կապանի բերդին առումէն յետոյ, 1375ին, այն ճակատագրական տարին, երբ Հայաստանի առիւծը վերջին անգամի մը համար մռնչեց Տաւրոսեան կիրճերուն մէջ։

ՎԻՔԹՈՐ ԼԱՆԿԼՈՒԱ

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

Սուրբիկ հանըմ ամէն բան լսելէ ետքը, գոչեց.

— Աս ինչ փորձանք անցուցեր ենք… մազ մնաց որ աղջիկս երկրորդ անգամ ըլլալով կրակի մէջ պիտի նետէինք։

— Այո, պատասխանեց Մարտիկ էֆէնտի, սարսափելի բան մը պիտի ըլլար եթէ այսպէս շարունակէիք եւ խառնուէիք իրմէ։ Շիտակը շատ մեծ ծառայութիւն մը մատոյց ձեզի պարոն Վահանը։

— Այս մասին յաւիտեան երախտապարտ պիտի ըլլամ իրեն, ըսաւ վաճառականը։

Սուրբիկ հանըմ վայրկեանապէս իր տրամադրութիւնը փոխած էր Շաւարշի հանդէպ։ Համակրանքին յաջորդած էր բուռն ատելութիւն մը։

— Արդէն երեսէն յայտնի էր ինչ անպիտան մարդ ըլլալը, կը կրկնէր հիմա, առանց յիշելու որ օր մը առաջ գովեստը ըրած էր։

Իրիկունը ուշ ատեն Արամն ալ եկաւ եւ իր մօրը պատմեց ցերեկուան դէպքերը։

Այս երկրորդ վկայութիւնը ա՛լ աւելի բորբոքեց Սուրբիկ հանըմի բարկութիւնը խաբեբայ արկածախնդրին դէմ։

Սեղանին վրայ, բնականաբար, դարձեալ ընդհանուր խօսակցութեան նիւթն էր Շաւարշը։

Զարուհի՝ լուռ, մտիկ կ'ընէր փոխանակուած խօսքերը, առանց ինք ալ խօսակցութեան խառնուելու։

Տխուր եւ սրտաբեկ երեւոյթ մը ունէր եւ այս բանը վաճառականին ուշադրութիւնը գրաւեց։

— Կ'երեւայ որ, ըսաւ իր աղջկան, Շաւարշի մասին եղած յայտնութիւնները գոհ չթողուցին քեզ։

— Կարծեմ գոհ ըլլալու ոչինչ կայ, պատասխանեց Զարուհի, եւ կը զարմանամ որ դուք ալ ամէնը լսելէ ետքը ուրախ դէմք մը ցոյց կուտաք։

— Մենք ուրախ ենք, պատասխանեց վաճառականը, որովհետեւ խաբեբայի մը ճիրաններէն ազատեցանք ճիշդ այն միջոցին, ուր իր լարած թակարդին մէջ պիտի իյնայինք եւ միւս կողմէ։

— Բայց, պատասխանեց Զարուհի սրտմտութեամբ, հիմա ալ չէ՞ք վախնար որ ուրիշ թակարդի մը մէջ պիտի իյնաք գուցէ։

— Ի՞նչ թակարդ, հարցուց վաճառականը զարմացած։

— Պարոն Վահանի լարած թակարդը, պատասխանեց աղջիկը։

— Չեմ հասկնար թէ ինչ ըսել կ'ուզես։

— Ըսել կ'ուզեմ որ այս ամէնուն մէջ ես ուրիշ բան մը չեմ տեսներ, այլ եթէ պարոն Վահանի ինթրիկները, վարկաբեկ ընելու համար մէկը որ իրեն մրցակից կամ հակառակորդ կը նկատէ։

— Ահաւասիկ ծանր ամբաստանութիւն մը, գոչել տուաւ Մարտիկ էֆէնտի։

— Ոչ աւելի ծանր քան պարոն Շաւարշի դէմ եղած ամբաստանութիւնը, պատասխանեց Զարուհի։

— Միայն թէ երկուքին միջեւ մեծ տարբերութիւն մը կայ։

— Ի՞նչ տարբերութիւն։

— Շաւարշի դէմ եղած ամբաստանութիւնները փաստերով ու վկայութիւններով ապացուցուած են, մինչդեռ ձեր ըրած ամբաստանութիւնը չեմ կարծեր որ կարենաք դիւրաւ ապացուցանել։

— Ես պարզապէս ենթադրաբար կը խօսիմ։

— Ատիկա բաւական չէ մարդ մը ամբաստանելու համար։

— Ատկէ զատ, ըսաւ Զարուհի, Սելանիկի իրողութիւնը կայ որ կարծեմ ապացոյցի պէտք չունի։

— Ահա, այդ մասին ալ կ'երեւայ որ կը սխալիք, պատասխանեց Մարտիկ էֆէնտի մեղմութեամբ, Վահան ենթադրած դերը չէ խաղացած այդ գործին մէջ։

— Ապացո՞յցը…

— Ապացոյցը կարծեմ ինք պիտի կրնայ տալ ձեզի։

— Այո, միջամտեց Բարսեղ էֆէնտի, այդ թիւրիմացութիւնն ալ քանի մը օրէն պիտի լուսաբանուի եւ կարծեմ այն ատեն քու սխալ կարծիքդ կ'ուղղես պարոն Վահանի մասին։

Զարուհի չպատասխանեց իր հօր խօսքերուն եւ այս կերպով վերջ գտաւ վիճաբանութիւնը։

Մարտիկ էֆէնտի դժգոհութեամբ լսեց վաճառականի աղջկան խօսքերը։ Յայտնի կ'երեւար որ Զարուհիի դառնութիւնը իր նախկին նշանածին դէմ տակաւին չէր անցած եւ միւս կողմէ, հակառակ Շաւարշի մասին եղած ջախջախիչ յայտնութիւններուն՝ Զարուհի տակաւին համակիր էր բախտախնդիր երիտասարդին։

Ճաշէն գրեթէ անմիջապէս ետքը մանկամարդ կինը գլխու ցաւ մը պատրուակ բռնելով՝ քաշուեցաւ իր սենեակը։

Առանձին մնալու պէտք ունէր՝ իր գրգռուած ջիղերը հանդարտեցնելու համար։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(266 – Շար.)

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ՊԱՏՄԱ-ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ԱԼԻՇԱՆԻ ՆԱՄԱԿԸ

Հանդէսին այս տարուան երկրորդ թիւին մէջ Պլոտ Յակոբեան հրապարակած է Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի նորայայտ վեց նամակները, որոնք ուղղուած էին Օթթօ Հերման Աբիխի (1806–1886), Հայաստանը ուսումնասիրած անուանի երկրաբանին, որ, ինչպէս կը ճշդէ Պ. Յակոբեան, 1884ի գարնան Խ. Աբովեանի հետ սկսաւ հետախուզել Արեւելեան եւ Արեւմտեան Հայաստանը. «Աբիխին ձիով (անհրաժեշտութեան պարագային նաեւ ոտքով) անցած է պատմական Մեծ Հայքի, յարակից շրջաններու եւ դրացի երկրամասերու գրեթէ բոլոր գաւառները, հետազօտած է քիչ թէ շատ նշանակալից ամէն լեռնաշղթայ ու Սարահարթ, գետ ու աղբիւր, հանքավայր ու ջերմուկ. ուսումնասիրութիւններուն արդիւնքները պարբերաբար հրատարակած է մեծ ու փոքր բազմաթիւ աշխատութիւններու մէջ, իսկ կեանքի մայրամուտին արդէն պատրաստած էր «Հայկական լեռնաշխարհի երկրաբանութիւնը» դասական աշխատութիւնը (երկու հատոր, Վիէննա, 1882–1887): Ստորեւ Հ. Ղ. Ալիշանի իտալերէն գրուած վեց նամակներէն առաջինը, թարգմանաբար.

16 Սեպտեմբեր, 1881

Մեծապատիւ տէր,

Աշխարհագրական համաժողովի պատճառով զբաղումներս թոյլ չտուին ինծի արագ նամակ գրելու եւ, միաժամանակ, այս օրերուն ալ արդելք կ'ըլլան ի մի բերելու Հայաստանի երկրաշարժներու մասին գրի առած բոլոր տուեալներս: Առ այժմ կ'ըսեմ այն ինչ որ գիտեմ Արարատի մասին, որ, կարծեմ, առաւելագոյնս կը հետաքրքրէ Ձերդ տիրութեան:

Հայոց պատմութեան հայր՝ Մովսէս Խորենացի կը յիշատակէ (Գիրք Ա. գլ. 30) Մեծ լերան հնագոյն երկրաշարժներէն մին, որուն յառաջ բերած փլուածքին եղրին Կիւրոսի ժամանակակից Տիգրանը բնակեցուցած է Մարերու թագաւոր Աժդահակի սերունդը. իսկ այդ աւերածութիւնը «լեալ աւեն յահագին իմն շարժմանէ, զոր պատմեն՝ որք բազմաշրջութեամբ հրամանաւ Պտղոմեայ ասպարիզօք՝ զբնակութիւն մարդկան չափեցին այլ եւ մասն ինչ գծով»:

Սուրբ Եփրեմ երկրաշարժերու պատճառի մասին իր Թուղթերէն մէկուն մէջ կը յիշատակէ դէպք մը, որ, հաւանաբար, պատահած է իր օրերուն, շուրջ 340–341 թուականներուն. «Ըսէք մեզի, թէ ինչպէս, երկրաշարժի հետեւանքով, հայկական լեռները, կարծէք փոխադարձ հակամարտութեան մէջ, փոխնիփոխ այս ու այն կողմ կը ցցուին, այնպէս, որ կ'երեւան դուրս ժայթքող բոցեր եւ շատ ծուխ, եւ ձորերով անջատուած լեռները դարձեալ կը կենան՝ իւրաքանչիւրը վեր խոյանալով իր կարգին եւ տեղին մէջ»:

Ուրեմն, նոյնիսկ պատմական ո՛չ հեռաւոր ժամանակներուն կը ծխային եւ կը բոցավառուէին Հայաստանի լեռները:

Ս. Եփրեմի ժամանակներէն ետք եւս յիշատակութիւն չեմ գտած Արարատի երկրաշարժի մասին, մինչեւ 1679 թուականը (Յունիս 14), երբ տեղի ունեցաւ երկրաշարժ մը, որ զուցէ եղաւ ամէնէն աւերիչը եւ որու հետեւանքով կործանեցաւ ի թիւս շատ այլ բնակավայրերու նաեւ Տրդատի նշանաւոր պալատը Գառնիի մէջ. այդ մասին ակնարկութիւն ընող ժամանակակիցներէն մէկը կը գրէ. «Ի յաւուր լերանն Մասիսէ մինչեւ ի բլուրն Շամիրամայ խաղաղ քակեաց եւ մեծ աւերումն եղեւ»: Ուրիշ մը կ'աւելցնէ. «Պատառեցան վէմք եւ լերինք եւ ի պատառմանէ վիմացն բոց ծիրանացեալ ելանէր յօդս: Բարձրացաւ մառախուղն ու ծածկեաց զերկիր գաւառէն Գառնւոյ մինչեւ ցլեառն Արագած հանդերձ լեռամբք եւ դաշտօք»:

Ասոնցմէ աւելի առաջ ապրող ուրիշ գրիչ մը (1647ին), որ Ակոռի գիւղէն է, կարճ խօսքով կ'ըսէ. «Անբարի ժամանակներու մէջ կ'ապրինք, ամէն օր երերման կու կենանք»:

Ինչ կը վերաբերի 1840ի նոր եւ ծանօթ դէպքին, այդ մասին ունինք աղէտէն երկու ամիս ետք գրուած երկու նամակներ, որոնք մեզի ուղարկած է մեր կրօնակիցներէն մէկը նոյն 1840 թուականի Սեպտեմբեր ամսուն: Նամակագիրներէն մէկը, որուն անունը Պաւել Մանուկօֆ է, կը գրէ. «Եւ հնչեաց սեւ գեղատեսիլ քամի խառն ընդ հրոյ եւ եկն միասին ահագին սասանմանիքն Մասեաց, (Ակոռի) գիւղն կործանեաց... Եւ այպէս եւ արտորայս կիցեաց, որ ամենեւին ոչ եթող բոյս եւ տունկ, (600 քիւրտերէն ազատեցան միայն 107ը, ոմանք այրած, ոմանք վիրաւորուած): Միւս նամակագիրը որուն անունը չեմ յիշեր եւ որ, կը թուի, դէպքին ականատես եղած է, կը գրէ. «Եղեւ անկարծ պատառումն, որ է հուր Մասիսայ լեռնէն ելեալ՝ կրակախառն սեւ քամի զարմանատեսիլ, որպէս ծծումբ այրէր, եւ բարձրանայր ի վեր Մասիս՝ բոլոր նոյն վանքովն (Ս. Յակոբայ)... Այս ամենայն բովանդակ բարձրացաւ ընդ քամուն, եւ անկեալ ի վերայ գեղին... կորուս զամենեսեան. Թիւ աւելի քան զ1500 անձինք բնակիչք գիւղին այնր... կորեան... Այլեւս յայտնի երկու անձինք նոյն կրակէն գերծան. զի տեսանելն (դէմք) նոցա իբրեւ պարութով այրած... որք են Մկրտիչ եւ Թադէոս անուանքն: Դարձեալ եւս նոյն կրակախառն քամին եկեալ գեղի պարտիզացն վառեալ եղեալ ծառքն՝ բոլորովին հանեալ յերեսս երկրի ծառոց արմատոքն»:

Դուք անշուշտ կը յիշէք նաեւ 1868ին (Յունիս 2) տեղի ունեցած Բայազէտի երկրաշարժը Թանդուրեկի դղրդիւններով:

Ահա ինչ որ կը յիշեմ Արարատի հրաբխային կեդրոնէն եւ կը կարծեմ, որ անոնք նուազ աւերիչ չեղան, քան այն, որ պատահեցաւ Խլաթի, այսինքն՝ Վանայ լճի հիւսիս-արեւելքը, ուր ըստ պատմողներուն, տեղի են ունեցած նման դէպքեր:

Մաղթելով Ձեզ առողջութիւն եւ յաջողութիւն, մնամ Ձերդ խոնարհ ծառան

Հ. ՂԵՒՈՆԴ ԱԼԻՇԱՆ

ՊԵՐԼԻՆԻ «ՈՒՐԱՆԻԱ»ՅԻ ՄԷՋ

ՀԱՅԿ. ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ ԵՐԿՈՒ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԵՐԼԻՆ.— Արեւմտեան Պերլինի մէջ աշխուժօրէն կը գործէ «Ուրանիա» գերմանական Մշակութային Միութիւնը, որուն սեփական մեծ շէնքին մէջ մեծ սրահներ տրամադրուած են գրեթէ ամէն իրիկուան զարգացական բանախօսութիւններու, շինիչ նիւթեր շօշափող շարժանկարներու, համանուագներու, երգահանդէսներու եւայլն:

Նոյեմբեր 11ի եւ 12ի երեկոները լուսապատկերներով բանախօսեց Տիկին Դոկտ. Վերա Ֆրիտերիքը Հէյ նիւթ ունենալով հայկական հին ճարտարապետութիւնը: Երեք հարիւրի մօտ գերմանացի հետաքրքրուողներու կարգին ներկայ էին նաեւ քիչ թիւով Հայեր:

Տիկին Հէյ ճանապարհորդած է Հայաստանի թրքական մասին մէջ 1967ին եւ Խորհրդային Հայաստանի մէջ 1969ին: Իր քաշած լուսանկարները, խմբական ճանապարհորդութեան ընթացքին, կը կրեն ճարտարապետական ոճի ուսումնասիրութեան բնոյթ, բայց իր տուած լայն բացատրութիւնները Հայութեան եւ Հայաստանի հին պատմութեան եւ բնաշխարհական շրջաններու մասին, ցոյց կուտան որ լիուլի տեղեակ է Հայոց պատմութեան եւ ճարտարապետական արուեստին՝ դարաւոր եւլեւէջներու ընթացքին:

Շինարուեստի պատմութեան հետեւողներու խումբը 1965ին տրուած ազատ երթեւեկի արտօնութիւններու հետեւանքով որոշած է ամբողջական Հայաստան այցելել, բայց երկու տարի վերջ յաջողած է իր «ճանապարհորդութիւն դէպի արեւելեան Անատոլու» կատարել 1967ին: Իրենց գիծը եղած է հին կարաւանի ճամբան, այսինքն Տրապիզոնէն սկսիլ եւ Կարս, Էրզրում, Բաբերդ, Անի, Վան, Աղթամար, Վարագ, Նարեկ եւ պարսկական սահմանին մօտ Ս. Բարթողիմէոս այցելել: Իրենց ձեռքին տակ ունեցած են Վալթէր Պ. Պախմանի 1913ին հրատարակած ուղեւորական գիրքը (Քիրշըն ին Արմէնիըն ունտ Քուրտիստան) եւ Եօզէֆ Ստրժիգովսքիի «Պաուքունստ տեր Արմէնիըր» գործը, բայց շատ տեղեր աւերակ կամ կիսաւերակ վիճակի մէջ գտած են:

Ըստ բանախօսին ամերիկահայ մը Աղթամարի Սուրբ Խաչ եկեղեցին իր ծախքով մաքրել եւ կարգի բերել կուտայ եղեր 1967ի այդ օրերուն, երբ իրենք այցելեր են:

Երկրորդ բանախօսութիւնը խորհրդային Հայաստանի եկեղեցիներուն եւ տեսարժան վայրերուն ցուցադրութիւնն էր: Այնտեղ էին Ս. Էջմիածին, Զուարթնոց, Օշական Ս. Հռիփսիմէ, Ս. Գայեանէ եւ շատ ուրիշ եկեղեցիներու եւ վանքերու կիսաւեր լուսապատկերները: Արարատը, Երեւան եւ Սեւան լայն ծանօթացումներով ցուցադրուեցան: Արշաւախումբը լաւագոյն տպաւորութիւններ ունեցած է Հայաստանի մէջ իրենց ցոյց տրուած վերաբերմունքէն: Տիկին Հէյ շնորհակալութեան խօսքեր ըրաւ թէ՛ Անգարայի եւ թէ Երեւանի պաշտօնական մարմիններու ընծայած դիւրութիւններուն համար:

Պերլինի մէջ առաջին անգամն էր որ օտար ուղեւորական խմբակի մը առաջնորդող արուեստի պատմագէտ Տիկին մը Հայաստանի երկու մասերուն մէջ գտնուող ճարտարապետական կոթողներուն մասին բանախօսութիւն մը կուտար:

Գաղութիս կողմէ Դոկտ. Պ. Ֆրունճեան անօրէնութեան սենեակը ներկայանալով շնորհակալութիւն յայտնեց Տիկին Դոկտ. Հէյի, որուն հետ խօսակցութեան ընթացքին յայտնուեցաւ, որ Տիկինը, ամուսինը՝ Դոկտ. Հէլմութ Հէյ եւ ուրիշ աշխատակիցներ ուսումնասիրական յօդուածներ հրատարակած են վերոգրեալ նիւթին, մասնաւորաբար հայ հին եկեղեցիներու շուրջ «Տի Քարավանը» պարբերականին 1968ի Բ. թիւին մէջ, որ նուիրուած է ամբողջապէս Հայաստանի ճարտարարուեստին՝ իբր արդիւնք իրենց ճանապարհորդական ուսումնասիրութեան:

Պ. Ֆ.

ՊՈՒՏ'Մ ԾԻԾԱՂ

Անգլիոյ Վիքթորիա թագուհին օր մը հաղորդած էր թէ՝ առաւօտեան ժամը 11ին պալատէն պիտի ելլէր: Սակայն ստիպուեցաւ մէկ քառորդ սպասել, որովհետեւ, իրեն ընկերանալիք պատուոյ տիկինը ուշացաւ:

Ի վերջոյ երբ տիկինը երեւցաւ, թագուհին իր ոսկի ժամացոյցը հանեց եւ անոր տալով ըսաւ.

— Երեւի թէ ձեր ժամացոյցը լաւ չերթար, տիկին: Ուստի առէք իմ ժամացոյցս, որ շատ ճշգրիտ է:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (45)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Պապագող կը գտնուի, պատասխանեց գերմանացին ժպտելով:

Ամէնքը նորէն նայեցան դրանը, որ ճռնչեց եւ երկրորդ իշխանուհին Լուէնի պատուիրած ըմպելին պատրաստելով, հիւանդին տարաւ: Գերմանացի բժիշկը Լուէնին մօտեցաւ:

— Կրնա՞յ մինչեւ վաղը առտու ապրիլ, ըսաւ Գերմանացին գէշ Ֆրանսերէնով մը:

Լուէն շրթունքները սեղմելով, խստութեամբ եւ բացասաբար շարժեց մատը:

— Այս գիշեր, ոչ աւելի ուշ, ըսաւ ան կամաց մը, ինքնագոհ ժպիտ մը անցաւ դէմքին վրայէն, որովհետեւ միայն ինք կրնար հիւանդին մասին այդպէս վստահ խօսիլ:

Մինչ այդ իշխան Վասիլեյ իշխանուհիի սենեակին դուռը բացաւ:

Սենեակը խորասուզուած էր կիսախաւարի մէջ, միայն երկու կանթեղներ կը վառէին սուրբ պատկերներուն առջեւ. սենեակին օդը տոգորուած էր ծաղիկներու անուշ բոյրով, սենեակը սարքուած էր մանրակազմ կահ-կարասիով, պահարաններով ու աթոռակներով: Վարագոյրին ետեւէն կ'երեւար բարձրադիր փետրալից մահճակալին ճերմակ ծածկոցը:

Շնիկը հաչեց:

— Ա՛հ, այդ դո՞ւք էք, մոն քուզէն:

Իշխանուհին ոտքի ցատկեց, մազերը շտկեց, որ միշտ ինչպէս եւ այժմ իւղով օծուածի պէս ողորկ էին ու գլխուն փակած:

— Ի՞նչ կայ, բա՞ն մը պատահեցաւ, հարցուց ան, չափազանց վախցած:

— Ոչինչ, միշտ նոյնն է, հեռու խօսելու եկայ, Կատիշ, գործի մասին, ըսաւ իշխանը, մեղկութեամբ իյնալով իշխանուհիին ելած աթոռին վրայ, սակայն սենեակդ ինչ տաքիկ տաքցուցեր ես, ըսաւ ան, է՛հ, քովս նստէ քուզէն:

— Կարծեցի որ բան մըն է պատահեր, ըսաւ իշխանուհին եւ իր դէմքի անփոփոխ երկաթեայ սառնութեամբ իշխանին դիմաց նստաւ ունկնդրելու պատրաստ:

— Քնանալ ուզեցի, մոն քուզէն, բայց չկրցայ:

— Հը՛, ի՞նչ կայ սիրելիս, ըսաւ իշխան Վասիլեյ իշխանուհիին ձեռքը բռնելով եւ ըստ սովորութեան վար ճնշելով:

Նկատելի էր, որ այդ «ի՞նչ կայ»ն կը վերաբերէր շատ մը բաներու, որոնց անունը առանց տալու արդէն պարզ ու հասկնալի էր երկուքնուն համար ալ: Իշխանուհին, իր անհարթեկազմ մարմնով, երկայն եւ չոր իրանով, իր ցայտուն գորշ աչքերով ուղիղ եւ անտարբեր կը նայէր իշխանին: Գլուխը երերցուց եւ հառաչելով նայեցաւ սուրբի պատկերին: Անոր այդ շարժումը կարելի էր բացատրել թէ որպէս վշտի եւ անձնուիրութեան արտայայտութիւն եւ թէ յոգնած ըլլալու եւ շուտով հանգստանալու յոյսի նշան: Իշխանը ընդունեցաւ իբրեւ յոգնութեան արտայայտութիւն:

— Իսկ ինծ համար, ըսաւ ան, կը կարծե՞ս թէ դիւրին է: Ամբողջ մարմինս ջարդուած է. ուժ չկայ վրաս, բայց եւ այնպէս հեռու պիտի խօսիմ, Կատիշ, եւ շատ լուրջ խնդրի վրայ:

Իշխան Վասիլեյ լռեց եւ անոր այտերը սկսան մէկ այս, մէկ այն կողմ ջղայնօրէն քաշքշուիլ, դէմքին տալով անհաճոյ արտայայտութիւն մը: Աչքերն ալ այլեւս իրենց սովորական տեսքը չունէին, մերթ կը նայէին լկտի հեղնանքով, մերթ երկիւղալի կասկածով:

Իշխանուհին իր չոր, նիհար ձեռքերով ծունկերու վրայ պահեր էր շնիկը, ուշադիր իշխանին աչքերուն մէջ կը նայէր: Նկատելի էր որ ան հարցումով մը լռութիւնը խզելու մտադրութիւն չունի:

— Ա՛յ կը տեսնէք, իմ սիրելի իշխանուհիս եւ քուզինս, Քաթէրինա Սիմէոնովնա, շարունակեց իշխան Վասիլեյ նկատելի դժուարութեամբ եւ հոգեկան կռուով սկսելով խօսակցութիւնը: Այսպիսի պարագաներու մէջ, պէտք է ամէն բան խորհիլ եւ նախատեսել: Պէտք է մտածել ապագայի համար, ձեր վրայ... ես ձեզ, ամէնքդ ալ զաւակներուս պէս կը սիրեմ, դուն գիտես այդ:

Իշխանուհին կը շարունակէր անշարժ եւ տարտամ նայիլ:

— Վերջապէս պէտք է խորհիլ նաեւ ընտանիքիս մասին, եւ զայրացած հրեց աթոռը ու առանց նայելու իշխանուհիին շարունակեց. դուն գիտես, Կատիշ, որ դուք երեք քոյրերդ՝ Մամոնտովներդ, եւ իմ կինս ենք միայն կոմսին բացարձակ ժառանգորդները: Գիտեմ, գիտեմ, որ քեզ համար չափազանց ծանր է այս բաներուն վրայ խօսիլը, ինծ համար ալ դիւրին չէ, սակայն, բարեկամս, ես, արդէն վաթսունի մէջն եմ, ստիպուած եմ ամէն պատահարի հանդէպ պատրաստ գտնուիլ: Դուն գիտես, Փիէրին ետեւէն մարդ ղրկած եմ, կոմսը ուղղակի անոր կենդանագիրը ցուցնելով պահանջեց իր քովը կանչել:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Խմբագրատուն իր այցելութեան առթիւ, Պ. Ռուբէն Մատթէոսեան (Լոս-Անճըլըսէն) 20 տոլար կը նուիրէ «Յառաջ»ի։

ՆՈՒԷՐ

Արսինէ Տէմիր 20 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի իր հօր՝ Օհաննէս Տէմիրի մահուան 11րդ տարեդարձին ի յիշատակ։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հայ Ուսանողական Տան (Մարի-Նուպար Հաստատութիւն) մէջ, 57 Պուլվար ժուրտան: Կը խօսի Ֆրանսերէն
ՖՐԱՆՍԻՍ ՊԵԼԻՔԵԱՆ
Նիւթ՝ «Հայ ժողովուրդի ապագան»
Կը հրաւիրուին մասնաւորաբար երիտասարդներն ու մտաւորականները։

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 28, ԺԱՄԸ 21ԻՆ, ՍԱԼ ՄՈԼԻԷՌ (18 Քէ տը Պոնտի)

Պատուոյ նախագահ

LOUIS PRADEL (Maire de Lyon)

Prendront la parole :

Prof. N. ARPIARIAN
JEAN-MARIE CARZOU
Maître JULES WOLF

Հ. Յ. Դ.

ՊԱՆԵԽՕ – ՔԱՇԱՆ. — Հ. Յ. Դ. Արծիւ ենթակոմիտէի ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 20,30ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ Ս. ԹԱԴԷՈՍ – ԲԱՐԹՈՂԻՄԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս – Բարթողիմէոս եկեղեցւոյ անուանակոչութեան սրբազնագոյն տօնի առթիւ եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի 29 Նոյեմբեր Կիրակի առաւօտեան, ուր պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Յակոբ եպիսկոպոս Վարդանեան։

Նոյն օրը մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ԶՕՐԱՎԱՐ ՏԸ ԿՕԼԻ հոգւոյն համար։

Նմանապէս, ըստ ընկալեալ սովորութեան, մատաղի օրհնութիւն պիտի կատարուի։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 28, ժամը 22էն մինչեւ լոյս

HOTEL GEORGE V
31, Avenue George V

ԳԵՂԵՑԻԿ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՆԱԽԱՍԱՐԴ պարախումբը — նուագախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 20 ֆր., ուսանողներու կէս գին
Սեղանները ապահովել՝ հեռաձայնելով 924-38-54

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլ. Օտտոյի Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Հանգուցեալ Հռիփսիմէ Ծորոյեանի մահուան քառասունքին առթիւ Եր. Ծորոյեան եկեղեցիին 100 ֆ., Մշակոյթի տան 100, առաջնորդարանին 50, Սէն Ռաֆայէլի ծերանոցին 50: Նոյն առթիւ Պ. Կիւլեսեան, Տիկ. Նիկողոսեան 20ական եկեղեցիին, Թէրզիպաշեան 10, Տէր եւ Տիկին Զարուկեան Վարդան 20: Հանգուցեալ Յարութիւն Պէլեանի մահուան քառասունքին առթիւ Պ. Յովհաննէսեան 10, Պր. Պէլեան 20 եկեղեցիին: Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Սուքիասեանի փոքրիկին մկրտութեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Արսէն Թէճիրեան 50 եկեղեցւոյ, 50 Կապոյտ Խաչին: Հանգուցեալ Թրվանտա Յուսիկեանի մահուան առթիւ Պր. Սարգիս Խողիկեան 10 եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Յուսիկեան Մարսիլիոյ Մշակութային Տան 50, դպրոցին 10 ֆրանք:

(Շար.)

Հ. Յ. Դ. 80-ԱՄԵԱԿԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
Դեկտեմբեր 12ին

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՏՕՆԱԾԱՌ

Կիրակի, 13 Դեկտ. ժամը 16,30էն սկսեալ:

Ճաշ, վիճակահանութիւն, անակնկալներ եւ ընտանեկան հաճելի մթնոլորտ։

Մասնակցութեամբ Նաւասարդ պարախումբին, Ժերար Մելքոնեան ու Պետիկ Պետիկեան նուագախումբերուն եւ վարժարանի աշակերտութեան։

Կաղանդ Պապան ճոխ նուէրներով պիտի վարձատրէ սրահին մէջ ներկայ եղող բոլոր մանուկները։

Մուտքը ազատ է։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Անիէռ – Պ. Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր կազմութեան 40ամեակը կը տօնէ բացառիկ գեղարուեստական բաժինով, Փետրուար 28ին, Անիէռի քաղաքապետարանի շքեղ թատերասրահը։ Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ։

ԱՐԱՐԱՅԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, 29 Նոյեմբեր, առաւօտեան ժամը 11ին, պատարագ Սէն Ժերոմի Ս. Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցին, արարողութենէն ետք հոգեհաշ Սէն-Ժերոմի սրահին մէջ։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Կիրակի, 29 Նոյեմբեր ժամը 10,30ին հոգեհանգստեան ձայնաւոր պատարագ
ԶՕՐԱՎԱՐ ՇԱՌԼ ՏԸ ԿՕԼԻ
հոգւոյն համար։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՖԻԼՄԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպութեամբ Սերաստիոյ Դաւրայի Հայրենակցական Միութեան.

ՍԻՐՏԸ ԵՐԳՈՒՄ Է
գունաւոր հայախօս ժապաւէն

Դեկտ. 1, Երեքշաբթի ժամը 21ին։։

Ֆիլմը կը ցուցադրուի ճիշդ ժամուն, Իսիի Ալհամպրայի սրահը (Մեթրօ Մերի տ'Իսիէն 50 քայլ)։

Մուտք 6 ֆրանք: Տոմսերը ապահովել Միութեան անդամներէն։

ԽՆՋՈՅՔ ԵՒ ՃԱՇ

Համախարբերդցիական Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի ընտանեկան խնջոյքը Դեկտեմբեր 6ին Կիրակի ժամը 14ին, Ֆայրըկուլ Հանրակառքի Ընկերութեան սրահին մէջ: Հայկ եւ եւրոպական պարեր: Գեղարուեստական բաժին։

Արձանագրուիլ Նոյեմբեր 25էն առաջ, Նշան Նաճարեանի մօտ՝ Քամփանեը Ռուզրուժ Լէփէն տէ Պասթիտ, Սէնթ Անթուան։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ընկերահամակրական հաւաքոյթ մը կը սարքէ բաժակ մը թէյի շուրջ, Դեկտ. 6ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը: Հասցէ՝ 1. Փլաս Օթէլ տը Վիլ:

Կը հրաւիրուին ընկեր – ընկերուհիները եւ համակիրներ։

ԱՅՑ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ

Իսիի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը կազմակերպած է այցելութիւն մը Մոնմորանսիի ծերանոցին Դեկտ. 6ին, գեղարուեստական բաժինով: Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ հեռաձայնելով Տիկին Սրապեանի 626-42-48, Տօնիկեանի 642.62.45, Յովսէփեանի 642-99-01:

Օթոքառը կը մեկնի ժամը 13,30ին՝, Փլաս Լէօն Պլումէն: Գին 10 ֆր.:

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
40ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 7 Մարտ 1971 կէսօրէ ետք ժամը 2,30ին: Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը:

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ԱՒՍՏՐԻԱ
ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ԿԱՂԱՆԴԻ ԱՌԹԻՒ

Zell Am See

Մեկնում Դեկտ. 21 Թրէն տէ նէժով կառ. տը լ'Էսթէն, վերադարձ Յունուար 2 նոյն կայարանէն։

ՊՐԻԽՊԻ մէջ (Զել ամ Զէի մօտ), հովերէն պատսպարուած 758 մեթր: Բոլոր մարզական զբօսանքները՝ դահուկ, լիւժ, փաթինաժ, եւայլն։

Բնակութիւն լաւ պանդոկի մը մէջ, ճաշով միասին։

Մասնակցութիւն 485 Ֆր. բոլոր ծախքերը մէջը։

Կանխավճար՝ 100 Ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին։

ԶԵԼ ԱՄ ԶԷ, Սալցպուրկի մէջ ծմեռնային մարզական հրաշալի կայան մը, գեղեցիկ լիճի մը եզերքը, պաշտպանուած սառնիկ ցուրտերէն բարձր լեռներուն շնորհիւ: Զուարճութեան վայրեր, սինեմա, պարահանդէս, սրճարան, ֆոլքլորիք երեկոյթներ եւայլն։

Մասնակցութիւն՝ 525 Ֆր.։

Կանխավճար՝ 100 Ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին։

Ծախքերուն մէջ են ճամբորդութեան գինը (Բ. կարգով) եւ բնակութիւնն ու ճաշը, բացի ճամբորդութեան ճաշերէն։

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջան

Բարեկամներուն ու հայրենակիցներուն ուշադրութեան կը յանձնենք որ մօտ ատենէն լոյս կը տեսնէ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ։
Կրնաք ապահովել ձեր օրացոյցը դիմելով հետեւեալ հասցէին՝

Monsieur G. HOVSEPIAN
53, Bld. des Grands-Pins, 13 - MARSEILLE (10e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Չորեքշաբթի (25 Նոյեմբեր) ժամը 21ին ընկերուհի Հաքիմեանի մօտ 114 Ավընիւ Ա. Պրիան, Պանեէօ: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը 5 Դեկտ. Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3,30ին Աչարոնեան ակումբին մէջ: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ: Ժողովի օրակարգն է.
1. Զեկուցում եւ հաշուետուութիւն,
2. Հասութաբեր ձեռնարկի որոշում
3. Վարչական ընտրութիւն։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— «Մանուկներու Օր»ը տեղի կ'ունենայ Յունուար 17ին Ազգ. Տան սրահը։

Իսիի Կապոյտ Խաչի տարեկան ճաշը Փետրուար 20ին։

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան Ցերեկոյթ-Պարահանդէսը 21 Մարտ։

×

Արնուվիլի Անարատ Յղութեան Քոյրերու տօնածառը Դեկտ. 20ին։

×

ԿՈՎԿԱՍ, ՆԱՅԻՐԻ եւ ՆԱԽԱՍԱՐԴ պարախումբերու բացառիկ փառատօնը Կիրակի, Փետր. 14ին, ժամը 21ին Փլէյէլի սրահը։

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի պարահանդէսը Դեկտեմբեր 5ին Շաբաթ երեկոյեան, Պրոնի օդակայանին մէջ։

×

Էսայեան Սանուց Միութեան ընկերահամակրական ցերեկոյթը Կիրակի 13 Դեկտեմբեր ժամը 15-19: Մանրամասնութիւնները յետագային։

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 21ին։

×

«ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ»ը կը կազմակերպէ իր երկրորդ «ԿԱԼԱ» գեղարուեստական ցերեկոյթը Յունուար 17ին, ժամը 14,30ին, «Էքոլ Նորմալ»ի Քորթօ սրահին մէջ, 114 պիս, Պուլվար Մալզերպ: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային։

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտ. 12ին Շաբաթ գիշեր, Օթէլ Սփլանտիտի սրահներուն մէջ։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, rue de Trévise - Paris (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տարեկան Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
26
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
JEUDI
26 NOVEMBRE
1970

Le Numéro 0,50 F.

46րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.975 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 46e ANNÉE — N° 11.975

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔ ԼՐԱԳՐՈՂԻ ՄԸ ԲԱՐԲԱՆՋԱՆՔՆԵՐԸ

Դ. ՄԻԼԼԻ ՇԱՐԺՄԱՆ ԾԱԳՈՒՄԸ

Անդրադառնալով Իհսան Ըլկարի յօդուածաշարքին, յիշենք իր կարգ մը յայտնութիւններն ու բարբանջանքները:

Թուրքերը Արեւելեան Անատոլուի մէջ շտապով սթափելով կազմեր են «Պաշտպանութեան կամակերպութիւն» անուն ազգային ուժ մը, գործակցութեամբ Քեազիմ Քարապէքիրի, որ կարեւոր դեր մը կատարեր է անոր մարզուելուն եւ սպառազինման մէջ: Անիկա միայն զօրաբանակի հրամանատար չէ եղեր, այլ ազգային ոգին վառ պահելու եւ ժողովուրդն ու երիտասարդութիւնը ոգեւորելու համար ամէն ինչ ըրեր է, գործակցելով Անգարայի ազգային իշխանութեան հետ: Պոլսոյ կառավարութեան ալ տեղեկագիրներ ղրկելով գդուշութեան կը հրաւիրէ եղեր զայն:

Փոքր կառավարութիւններ կազմուեր են սահմանային գօտիներու մէջ: Երեւանի մօտ, Շահթախթի ձէնկիզ պէյի, Նախիջեւանի մէջ՝ «ազգային կառավարութիւն»ը, Քարաքէօսէի հիւսիս-արեւելքը՝ Քուլփու-Շամիլ պէյի կառավարութիւնը, Թօփրաքքալէի հիւսիսը՝ Պօզանլը Պէքիր պէյի կառավարութիւնը, Օլթիի մէջ՝ ժողովրդային կառավարութիւնը, եւայլն:

Արտահանի, Կաղզուանի եւ Օլթիի մէջ զանազան Թուրք պէյեր կազմեր են ազգային հրոսախումբեր:

Ասոնց բոլորին նպատակն է եղեր «Պաշտպանուիլ Հայերուն դէմ: Եւ անոնց ջարդէն փրկուելու համար միլիսական փոքրիկ ուժեր ալ կազմուեր են քաղաքներու, գիւղերու, աւաններու մէջ, ամէն ինչ աչք առնելով եւ արիւնալի պայքար մը մղելով»:

Շրջանի Թուրքերը պարբերաբար կը դիմեն եղեր Քեազիմ Քարապէքիրի 15րդ զօրաբանակին, զէնք եւ վառօդ ուզելով, միաժամանակ խնդրելով որ իր պաշտպանութեան տակ առնէ զիրենք եւ Թրքական սահմաններուն մէջ մտցնէ իրենց բնակած վայրերը:

Հայերն ալ իրենց գործակալներուն միջոցաւ վերահասու ըլլալով Թուրքերու այս պատրաստութիւններուն, Երեւանի, Կարսի եւ Ալեքսանդրապոլի գօտիներուն մէջ կազմեր են Ազգային Հայ Պետութեան առաջին բանակը, որ կը բաղկանար ութ հազար զինուորէ, մէկ հետեւակ, երկու հեծեալ գունդերէ եւ մէկ թնդանօթաձիգ գումարտակէ:

Արդէն յիշեցինք իր բարբանջանքը այն մասին թէ Հայերը 199 Թրքական գիւղեր այրեր, 135.000 Թուրքեր զանազան չարչարանքներով մեռցուցեր, երիտասարդներ ու աղջիկներ անպատուեր են: Հայերը իբրեւ թէ Անգլիացիներու գրգռումով կատարեր են այս վայրենութիւնները:

Թուրք լրագրողը կ'աւելցնէ թէ ռուսական բանակին մէջ ծառայած երկու հայ սպաներ — Յովսէփեան եւ Գորտանօ (?) — հրոսախումբեր կազմելով կը խուժեն եղեր Թրքական գիւղերու վրայ, աւարի տալով զանոնք եւ անգթօրէն կը սպաննեն եղեր ժողովուրդը:

«Հայերը, կ'ըսէ, այդ շրջաններուն մէջ խողխողեցին 900 Թուրք դերիներ, որոնք Ռուսերէն յանձնուած էին իրենց: Սարըղամիշի մէջ խուժեցին Եաղպասան, Ենիկաղի գիւղերը եւ 120 գիւղացիներ հրացանազարկ ըրին ժողովուրդին աչքերուն առջեւ:

«Կարսի եւ Արտահանի մէջ ալ հինգ գիւղերու վրայ խուժելով, ժողովուրդը գնդացիրներու համազարկի մը ենթարկեցին, գիւղերն ալ հրկիզեցին: Աղջիկները անպատուելէ ետք, անոնց աչքերը փորեցին եւ համրիչի պէս չուանի մը վրայ շարեցին եւ իրենց վիզերուն անցընելով պտըտեցան: Այդ շրջաններուն մէջ 18.000 Թուրքեր զոհ եղան այս խժդժութիւններուն...»:

Դէպքերէն աւելի քան կէս դար ետք, ահա՛ թէ ինչպէս կը գրեն պատմութիւնը շանտատակ Թալէաթի արժանաւոր ժառանգորդները, խեղաթիւրելով ամէն բան, զոհը իբրեւ դահիճ ներկայացնելով կիրքեր գրգռելով եւ մոլեռանդութիւն ու ատելութիւն հրահրելով:

Հարիւրաւոր օրինակներ կան 1915–1922 Թուրքերու կատարած հրէշային վայրագութեանց մասին, որոնց նկարագրութեան համար կարելի չէ բառ գտնել:

Ցաւալին այն է, որ Թուրքերը Հայերուն իբրեւ բարեկամ ցոյց կուտան Անգլիացիները, որոնք այդ օրերուն Կովկասի մէջ տէր-տիրական էին դարձած: Իրականին մէջ անոնք աւելի շատ պաշտպանեցին Թուրք – իսլամական շահերը՝ Ղարաբաղն ու Նախիջեւանը Ատրպէջանցիներուն յանձնեցին, Բագուի քարիւղի հեռանկարէն շլացած: Իսկ հայ եւ վրացական սահմանավէճին առթիւ Վրաստանի կողմը բռնեցին, մանկանէզի սիրոյն:

Իհսան Ըլկար կը պատմէ, որ 1919 Յունուար 18ին Կարսի մէջ գումարուեր է Թուրքերու Ազգային համաժողով մը, ընտրելու համար «Հարաւ – Արեւմտեան Կովկասի առժամեայ Կառավարութիւնը»: Ճիհանկիրօղլու կազմեր է Կարսի մէջ նոր կառավարութիւնը, որուն յարեր են առաջին առթիւ Պաթում եւ Նախիջեւան: Անգլիացիք ճանչցեր են այս կառավարութիւնը, որուն Ազգ. Ժողովին նախագահ կարգուեր է Տօքթ. Էսատ պէյ:

Միւս կողմէ Նենգամիտ Ալպիոնի ներկայացուցիչը Կովկասի մէջ՝ նոյն Կարսն ու շրջանը անջատ անջատ խոստացեր է Վրացիներուն եւ Հայերուն...:

Բաժանեա՛ գի տիրեսցես:

1919. Յուլիս 20ին Հազարապետ Խալիլ պէյ Նախիջեւանի գօտին մէջ կազմեր է 600 հոգիէ բաղկացած ջոկատ մը, որ մեծ վնասներ հասցուցեր հայ զօրավար Շալքոյի (?) ութ հազարնոց բանակին...: Զօրաբաժնի հրամանատար Րիւշտի փաշա, Քարապէքիրի դրդումով, Էրզրումէն զէնք, ռազմանիւթ, մարզիչ եւ հրամանատար ղրկեր է այդ ուժերուն եւ օժանդակեր է անոնց:

Մուսթաֆա Քէմալէն առաջ ազգայնական շարժումը ծայր տուեր էր արդէն Անատոլուի մէջ:

Թուրք լրագրողը կէս ձգած է իր պատմութիւնը, կ'երեւի ինք ալ չհաւատալով իր գրածներուն:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊՐՈՒՍԷԼԻ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՓՈՔՐԷՆ ՄԵ՞Ծ ԵՒՐՈՊԱ

Եւրոպական կարգ մը երկիրներ թեկնածու են Հասարակաց Շուկայի անդամակցութեան:

Այս թեկնածութիւններու քննութեամբ կը զբաղին ներկայիս վեցերու Արտաքին նախարարները, Պրիւսէլի մէջ:

«Հակառակ հարցերու բարդ բնոյթին, Հասարակաց Շուկան պէտք է ի վիճակի ըլլայ ընդունելու թեկնածուները իր կազմէն ներս, 1973 Յունուար 1ին», դիտել տուաւ Դաշնակցային Գերմանիոյ Արտաքին նախարարը Շէլ, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին:

Առաջին նիստի ընթացքին քննութեան առնուած են Փորթուկալի, Ֆինլանտայի եւ Իսլանտայի դիմումները: Ասոնց քննութիւնը, համաձայն մասնագէտներուն, դժուար հարցերու դէմ յանդիման կը դնէ, քանի որ ասոնց պարագային ոչ թէ անդամակցութեան մուտքի թուականին եւ պայմաններուն ճշդումն է (ինչպէս, օրինակ, Անգլիոյ համար), այլ այն թէ ի՛նչ պայմաններ պիտի առաջարկուին այս երկիրներուն: Արդարեւ, ազատ – փոխանակութեան գօտիին ջնջումով, կարգ մը երկիրներ դժուար կացութեան կը մատնուին:

Փորթուկալի ներկայացուցիչը դիտել տուած է, թէ պատերազմի աւարտէն ի վեր Փորթուկալ մասնակցած է եւրոպական համագործակցութեան աշխատանքներուն իբրեւ հիմնադիր անդամ եւրոպական տնտեսական համագործակցութեան կազմակերպութեան, ինչպէս նաեւ Ատլանտեան Ուխտի եւ Ազատ – փոխանակութեան գօտիի: «Մեր ճակատագիրը Եւրոպայի հետ առընչուած է»: Այսուհանդերձ, Փորթուկալ ներկայիս ի վիճակի չէ անդամակցելու Հասարակաց Շուկային: Անոր ճարտարարուեստը դեռ նոր է եւ խախուտ, դրամը շատ սուղ, քանի որ երբեք արժէզրկած չէ զայն, ինչպէս ըրին ուրիշ երկիրներ:

Լիզպոնի փափաքն է, որ առեւտրական համաձայնութիւն մը կնքուի իր եւ Հասարակաց Շուկայի միջեւ, կամ իրաւունք ստանայ Յունաստանի եւ Թուրքիոյ նման յետադային մաս կազմելու Վեցերու ընտանիքին, երբ յաջողի լուծել իր տնտեսական եւ քաղաքական հարցերը:

Ֆինլանտա արագ զարգացող երկիր մըն է: Արդարեւ, քսան տարիէ ի վեր 5 առ հարիւրի զարգացում մը կ'արձանագրէ: Ազգային արտադրութիւնը անձ գլուխ 2000 տոլարի կը հանի: Հասարակաց Շուկայի կազմութենէն առաջ Ֆինլանտայի առեւտրական կապը վեց երկիրներու հետ կը հաւասարէր Ազատ – փոխանակութեան գօտիի երկիրներու հետ ունեցած իր կապին: Այժմ երկրորդին հետ իր կապը բարձրացած է 41 առ հարիւրի, իսկ Վեցերու հետ նուազած է հասնելով 26 առ հարիւրի:

Ֆինլանտա, սակայն, շատ մօտ է Խորհրդային Միութեան, որով հարկադրուած է պահպանել իր «չէզոքութիւնը»: Ահա թէ ինչո՛ւ Հելսինքի կը փափաքի լոկ առեւտրական կապ մը հաստատել Հասարակաց Շուկայի երկիրներուն հետ:

Իսլանտա, որ Եւրոպայի ամէնէն փոքր անկախ երկիրն է, հարուստ է ձկնեղէնով, աժան ելեկտրականութեամբ, հանքային տաք աղբիւրներով: Միւս կողմէ ան չէզոքութիւն պահպանելու խնդիր ալ չունի, քանի որ անդամ է Ատլանտեան Ուխտի, իբրեւ ռազմագիտական կարեւոր դիրք ունեցող երկիր:

Այսուհանդերձ, Իսլանտա չուզեր իր ծովափնեայ շրջանները բանալ Հասարակաց Շուկայի ձկնորսանաւերուն առջեւ: Միւս կողմէ կը վախնայ նաեւ, որ դուրս մնալով եւրոպական ընտանիքէն, զրկուի իր ձկնեղէնը ծախելու հնարաւորութենէն, յիշեալ երկիրներուն:

Իսլանտա կը փափաքի ազատ փոխանակութեան ձեւի իրավիճակ մը հաստատել Վեցերու հետ:

Քաղաքական դէտերու համաձայն, այս հարցերու քննութիւնը բաւական դժուար է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԷՆ ԺԷՍՄԱՌ այս անգամ երկու տարի բանտարկութեան եւ 10 հազար ֆրանքի տուգանքի դատապարտուեցաւ Պետութեան Ապահովութեան Ատեանի կողմէ, որ զինքը կը դատէր լուծուած խմբակցութեան վերակազմութեան համար (Պրոլետար Ձախը): Ծանօթ է որ գիտութեանց լսարանի այս դասախօսը արդէն 18 ամիս բանտարկութեան դատապարտուած էր Պատժական Ատեանին կողմէ եւ վերաքննութեան դիմած էր: Ժէսմառի դէմ դատախազը 18 ամիս պահանջած է առջի օր, բայց Ատեանը առաւելագոյնը տուած է, նման յանցանքներու համար՝ երկու տարի: Տրուած ըլլալով որ վերաքննութեան դատավարութիւնը տեղի կ'ունենայ Զորեքշաբթի, կրնայ ըլլալ որ հոն որոշուի երկու պատիժները մէկի վերածել հակառակ պարագային իրարու վրայ կը բարդուին: Ժէսմառ միշտ նոյն կծու հեգնանքով կատարած է իր պաշտպանութիւնը, «արդարութեան ծաղրանկար» որակելով եղածը: Ընդհ. դատախազին դէմ ըսած է թէ անոր աղջիկն ալ մաոյիստ է եւ հակառակ չափահաս ըլլալուն ծեծ կերած է այդ պատճառով: Յետոյ մերժած է ներկայ ըլլալ դատին չուզելով վայելել «ծպտուած դատաւորներու» ընկերութիւնը: Ընդհ. դատախազը իր երկար ամբաստանաճառին մէջ, յիշած է թէ «յեղափոխական» Ժէսմառ փառաւոր կառք մը ունի, փառաւոր հարսնիք մը ըրած է ուր 600 հոգի հրաւիրած էր եւ երբ ինքնաշարժով կը նուագէ պոչով դաշնակի վրայ է...:

ՊԱՊԸ շատ կարեւոր բարեփոխումի մը ձեռնարկեց առջի օր: Այսպէս յետ այսօրիկ 80 տարեկան կարդինալներ պիտի չկարենան մասնակցիլ Պապին ընտրութեան (25 հոգի ներկայիս 80ը կ'անցնին): Այս ձեւով նաեւ առաջքը կ'առնուի ծեր Պապ մը ընտրելու քանի որ ընդհանրապէս Պապը ընտրողներու մէջէն կ'ընտրուի թէեւ օրէնք չէ:

ԿՕԼԻՍԹ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ Միշէլ տը Կրէյլի առեւանգուած ապա ձգուած է առջի օր իր բնակարանին մօտ (Փարիզի 16րդ թաղամասը) ծայրայեղ տարրերու կողմէ որոնք իրենք զիրենք մկրտած են «Ժողովրդական Նոր Դիմադրութիւնը»: Ընդհանրապէս երեսփոխանը ծայրայեղ աջերու թիրախ դարձած էր այնպէս որ ոստիկանութիւնը կը կասկածի յարձակողներու ծայրայեղ ձախ հանգամանքին վրայ:

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ մամուլի Միջին Արեւելք գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ անմիջական կերպով պիտի յայտարարուի պաղեստինեան բոլոր կազմակերպութեանց ձուլումը «Պաղեստինի Ազատագրութեան Ճակատ» անունին տակ:

ԿԻՆԷԻ նախագահը՝ Սէքու Թուրէ ձայնասփիւռ ճառի մը ընթացքին յայտարարեց, թէ Փորթուկալցիներու կողմէ նախաձեռնուած փորձ մը յարձակելու Կինէի վրայ, ձախողած է, հանդիպելով զօրաւոր ընդդիմութեան: Համաձայն Սէքու Թուրէի, փորթուկալեան ընդծովեաներ գիշերանց ամբարկոծած են ծովափը, ուր կատարուած է նաեւ ցամաքահանում: «Շատերու կարծիքով ասիկա ներքին պատերազմ մը» կը նկատուի, ինչ որ ճիշդ չէ. «Կինեցի ժողովուրդը միացած է, եւ չկայ վարչակարգի ընդդիմադիր տարր»: Քաղաքական շրջանակներու կարծիքով, անկարելի է որ Փորթուկալ նման արկածախնդրութիւն մը կատարէր: Դիտել կը տրուի այս առթիւ, որ լրագրողներուն թոյլ չէ տրուած Կինէի մէջ մնալու. իրենց լուրերը քաղած են Աբիճանէն, որ 600 մղոն հեռու է:

ՓՈՔՐ ՅԻՇԵՑՈՒՄՆԵՐ

Բ.

Հայաստանի երբեմնի Յեղկոմի անդամը՝ Աշոտ Յովհաննիսեան չնաշխարհիկ տեսութիւններու հիւսք մըն ալ կը ներկայացնէ, պատմական իրողութիւններու անտեսումի ճամբով, երբ կը խօսի Պաքուի հերոսամարտին մասին. այսպէս՝ համաձայն անոր «Դաշնակցականները ջանքեր չխնայեցին ի կատար ածելու Պաթումում ստանձնած պարտաւորութիւնները եւ կասեցնելու Պաքուի կոմունայի տրամադրութեան տակ գտնուած հայ զօրամասերի՝ Թուրքերին ցոյց տուած դիմադրութիւնը: Տագնապալի վիճակ ստեղծելով Թուրքերի դէմ կռուող Պաքուի զօրքերի մէջ, բանակի հրամանատար ժեներալ Աւետիսովի բերանով Դաշնակցականները 1918 թուականի Յունիսի 30ին առաջարկում էին անմիջապէս սպիտակ դրօշակ բարձրացնել եւ հաշտութեան բանակցութիւններ սկսել Թուրքերի դէմ»:

Հո՛ս եւս խորհրդահայ պատմաբանը կը խեղաթիւրէ ճշմարտութիւնը:

Աշոտ Յովհաննիսեան նախ չըսեր, թէ Դաշնակցականները ի՛նչ ջանքեր թափեցին՝ կազմակերպելու համար Պաքուի դիմադրութիւնը, ստեղծելու համար տագնապալի վիճակ Թուրքերու դէմ կռուող Պաքուի զօրքերուն մէջ: Վերջերան համայնավարին լռութիւնը կը բացատրուի միայն այն անվիճելի իրողութեամբ, որ նման փաստեր գոյութիւն չեն ունեցած երբեք: Դաշնակցականները երբեք չհեռացուցին Պաքուէն հոն գտնուող հայկական զօրամասերը, ինչպէս կը տրամադրէր Պաթումի համաձայնագրին 11րդ յօդուածը:

Պատմութեան արձանագրած փաստը ճիշդ հակառակ իրողութիւնը կը հաստատէ:

1917ի վերջերը, Թիֆլիսի օրինակով, Պաքուի մէջ եւս կազմուեցաւ Հայ Ազգային Խորհուրդ մը, բաղկացած երեք դաշնակցական ներկայացուցիչներէ, մէկ սոցիալիստ – յեղափոխականէ, մէկ սոցիալդեմոկրատէ եւ երկու ժողովրդականներէ (*):

Դեռ 1918ի սկիզբները, այսինքն Յունուարի կիսուն, Ազգ. Խորհուրդի որոշումով կազմուեցան հայկական զօրամասեր, Համազասպի գլխաւորութեամբ: Համաձայն տրուած որոշումին՝ նախատեսուած էր կազմել 1200 հոգինոց գումարտակ մը, սակայն, ընդհանուր խանդավառութեան մէջ կամաւորներու թիւը շուտով բարձրացաւ 3000ի, որով կեանքի կոչուեցան երեք գումարտակներ: Ասոնց կողքին նաեւ պահեստի գունդ մը:

Պարկեշտութիւնը կը պահանջէր, որ Աշոտ Յովհաննիսեան խօսէր անպայման Ապրիլ 14ի համաձայնագրին մասին, որ հաստատուեցաւ Զինուորական Յեղափոխական Կոմիտէի (բոլշեւիկ) եւ Հայ Ազգային Խորհուրդի միջեւ (**): Այդ համաձայնութեան հիման վրայ, Համազասպի գումարտակները վերակազմուելով տրամադրութեան տակ կը դրուէին Խորհուրդի իշխանութեան, որով փաստօրէն կը դառնային Կարմիր բանակի զինուորականներ, 16րդ եւ 17րդ գումարտակներ անունին տակ:

Հրամանատարական կազմն ալ կ'ենթարկուէր փոքր փոփոխութեան — Զինուորական գործավար եւ ընդհանուր հրամանատար կը նշանակուէր բոլշեւիկ Ղորղանեանը, սպայակոյտի պետ՝ Գնդ. Աւետիսեան, հայկական զօրամասերու պետ՝ Համազասպ, ճակատի հրամանատար՝ Գնդ. Ղազարեան:

Բացարձակ իրողութիւն է, եւ Շահումեան ինքն ալ կը խոստովանէր, թէ Պաքուն պաշտպանող զօրամասերը առաւելաբար կազմուած էին դաշնակցական մարտիկներէ եւ անոնց կողմէ զօրակոչի ենթարկուած տարրերէ: Համայնավար կուսակցութեան ուժը, բաղդատմամբ Հայ Ազգ. Խորհուրդի ուժերուն, փոքր տոկոս կը ներկայացնէր:

Փաստ է նաեւ, որ Դաշնակցականներու գլխաւորած Ազգ. Խորհուրդը դեռ Ապրիլի կիսուն (1918) իր ուժերը տրամադրեց Կոմունային, քանի որ Դաշնակցութեան համար մեր ժողովուրդին գլխաւոր թշնամին կը մնար Թուրքը՝ Պաքուի թէ Կովկասեան ճակատի վրայ հաւասարապէս (***):

Աշոտ Յովհաննիսեան «աչքաթող» ըրած է այս բոլոր մանրամասնութիւնները՝ իւրայատուկ պատմութիւն մը յօրինելու ակներեւ միտումով:

Վերջերան բոլշեւիկը պարտաւոր էր պատասխանել երկու հարցումներու, երբ կ'անդրադառնար Պաքուի հերոսամարտին:

Ա) Ե՞րբ վերջ գտաւ Պաքուի հերոսամարտը:

Բ) Համայնավարները, գլխաւորութեամբ Ստեփան Շահումեանի, ե՞րբ հեռացան քաղաքէն:

Ահա երկու հիմնական հարցումներ, որոնց ճշդումով երեւան կուգայ պատմական անվիճելի իրողութիւնը, թէ Դաշնակցականները ոչ միայն անձնատուութեան դրօշակ պարզելու առաջարկ չեն ներկայացուցած, այլ ընդհակառակն, բացառիկ նուիրումով եւ զոհողութեամբ կռուած են մինչեւ իրենց վերջին փամփուշտը:

Բայց լաւ է, որ մե՛նք պատասխանենք մեր ներկայացուցած հարցումներուն:

Պաքու գերմարդկային ճիգերով դիմադրեց մինչեւ Սեպտեմբեր 15, երբ յարձակող Թուրք բանակներու ճնշումին տակ, ստիպուեցաւ տեղի տալ:

Բոլշեւիկները Յուլիս 28էն մինչեւ 30, այսինքն քաղաքի պարտութենէն ճիշդ մէկուկէս ամիս առաջ, հեռացան հապըշտապ, իրենց փախուստին մեղքը բարդելով Հայ Ազգ. Խորհուրդին եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան վրայ:

Յուլիսի վերջերը, երկու օրուան ընթացքին, գիշերները, նաւերու վրայ փոխադրեցին ռազմամթերքը, դրամատուներու ամբողջ գումարը, զանազան ապրանքներ եւայլն, իսկ վերջին օրը, Յուլիս 30ին, տեղափոխեցին իրենց ընտանիքներն ու զօրքը, Աստրախան մեկնելու համար:

Վերջերան բոլշեւիկը լաւապէս ծանօթ պէտք է ըլլայ բոլշեւիկեան փախուստի դէպքին, քանի որ հապճեպ մեկնողներուն մէջ էին, Ստ. Շահումեանէ զատ, Սրմբատ Մարգարեան, Արտաշէս Կարինեան, Գ. Ղորղանեան, Ս. Տէր–Գաբրիէլեան եւ... Աշոտ Յովհաննիսեան:

Այս ճշմարտութիւնը քօղարկելու միտումով է անշուշտ, որ Աշոտ Յովհաննիսեանները ու Յարութիւն Թուրշեանները, ա՛յժմ, կը ճգնին յերիւրածոյ պատմութիւններ հիւսել անգոյ դաւերու եւ սպիտակ դրօշի պարզումներու մասին:

Փաստը, սակայն, կը մնայ անվիճելի իրողութիւն:

Արդարեւ, բոլշեւիկները հեռացան Պաքուէն Յուլիս 30ին, երբ քաղաքը դժուար օրերու մատնուած էր, իսկ Պաքուի հերոսամարտը շարունակուեցաւ մինչեւ Սեպտեմբեր 15:

Պատմութեան համար աւելցնենք, որ բոլշեւիկներու մեկնումէն ետք ստեղծուեցաւ նոր իշխանութիւն — Պաքուի դիկտատուրա — որու կազմին մէջ մտան երկու դաշնակցականներ, երկու սոցիալ – յեղափոխականներ եւ երեք նաւաստիներ Կասպից ծովէն:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը յատուկ կոչով մը զօրակոչի ենթարկեց քանի մը հազար մարտիկ: Առաջին դիրքերու վրայ տեղ գրաւեցին Մուրատ ու Սեպուհը, որոնք Յուլիսի վերջերը, Վոլգայի ափերէն հասած էին Պաքու: Բուռն կռիւներու ընթացքին էր արդէն, որ զոհ գնաց չատերու կարգին, դաշնակցական աննման մարտիկը Մուրատ:

Յուլիս 30ին Պաքուէն փախուստ կուտար Աշ. Յովհաննիսեան:

Սեպտեմբեր 15ին, Պաքուի վերջին մեկնողներէն կ'ըլլար Ռոստոմ:

Բայց ճիշդ է, որ նմանօրինակ փաստերը ո՛չ մէկ արժէք կը ներկայացնեն Յովհաննիսեաններու եւ Թուրշեաններու համար, քանի որ իրենց նպատակը պատմութիւնը ըստ կամս յօրինելն եղած է:

×

Խորհրդային անուանի թաւջութակահարը՝ Մստիսլաւ Ռոստրոպովիչ, Ալեքսանդր Սոլժենիցինի պաշտպանութեան նուիրուած իր Բաց Նամակին մէջ կը շեշտէր, թէ պէտք է այնպէ՛ս ընել, որ «ապագային չհարկադրուինք ամօթով քօղարկել այսօրուան գրութիւնները»:

Այժմէն իսկ «ամօթով քօղարկելու» սահմանուած գիրք մըն է Թուրշեանի «Սարդարապատի հերոսամարտը», ինչպէս նաեւ անոր բովանդակութեան մաս կազմող Յովհաննիսեանի Յառաջաբանը, որուն միայն երկու եղծումներուն անդրադարձանք այս տողերով:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Հայ Ազգային Խորհուրդի նախագահն էր Աբրահամ Գիւլխանդանեան, իսկ ձայնի իրաւունքով նիստերուն կը մասնակցէին նաեւ Ռոստոմ, Բաջազնունի եւ Բժ. Խախխանեան:

(**) Համաձայնագիրը ստորագրեցին Ս. Շահումեան, Մ. Կորկանեան, Ա. Գիւլխանդանեան, Ն. Տէր–Ղազարեան եւ Յ. Տէր–Օհանեան:

(***) Կոմունայի տրամադրուած հայկ. զօրամասերու թիւը կը հասնէր 10–12 հազարի, 50ի չափ թնդանօթներով:

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԸ

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐ

Թէեւ Երուսաղէմը դարերէ ի վեր կը գտնուի մահմետական միջավայրի մը մէջ, սակայն ան ունեցած է եւ ունի նաեւ քրիստոնէական ուժեղ նկարագիր, որովհետեւ քրիստոնեաները հին քաղաքին բնակչութեան կարեւոր մէկ մասը կը կազմեն: Հիմա, պիտի տեսնենք Երուսաղէմի մէջ՝ քրիստոնեաներու ներկայութեան համառօտ պատմութիւնը:

« Գործք Առաքելոց »ի մէջ, կը կարդանք որ Առաքեալները Երուսաղէմ մնացին, քրիստոնէութեան առաջին օրերուն, եւ հոն ժողով կը գումարէին վերնատան մէջ: Անոնք սկիզբէն ենթարկուեցան Հրէից հալածանքին. Ս. Յակոբ Առաքեալը անոնց ձեռքով սպաննուեցաւ 62 թուականին, տաճարի տանիքէն վար գահավիժուելով:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

66 թուականի հրէական ճակատագրական ապստամբութենէն յետոյ, Սիմէոն, եպիսկոպոս Երուսաղէմի, քրիստոնեաները առաջնորդեց դէպի Բելլա քաղաքը, վախնալով որ իրագործուի Յիսուսի մարգարէութիւնը, Երուսաղէմի կործանման մասին, ինչպէս որ եղաւ:

Տիտոսի ձեռքով՝ Երուսաղէմի կործանումէն յետոյ, քրիստոնեաները վերադարձան քաղաքը, եւ բնակեցան Սիոն բլրան շրջանին մէջ: Իրենց համար հրէական Երուսաղէմը կործանած էր, բայց կը սկսէր գոյութիւն ունենալ նոր, հոգեւոր Երուսաղէմ մը:

ԱԴՐԻԱՆՈՍԻ ԱՄԲԱՐԻՇՏ ԱՐԱՐՔԸ

Քրիստոնեաները, բնականաբար, Երուսաղէմի կապուած էին որովհետեւ Յի -

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

Սեղանին վրայ տեղի ունեցած խօսակցութիւնները չափազանց յուզած էին զինքը: Իրաւ է որ բուռն սէր մը չէր զգացած երբեք Շաւարշի համար, բայց զայն կը նկատէր յարմարագոյն թեկնածուն իրեն ամուսին ըլլալու:

Շաւարշի արտաքինը հաճելի էր արդարեւ եւ յետոյ բաւական ճարպիկ էր իր չունեցած յատկութիւնները ցուցադրելու, այնպէս որ Զարուհի, հակառակ խելացի ու ողջամիտ կին մը ըլլալուն, կատարելապէս խաբուած էր անոր խօսքերէն եւ ընթացքէն:

Հիմա իր հօր եւ Մարտիկ էֆէնտիի անլուր յայտարարութիւնները լսելով կը բարկանար խաբուած ըլլալու համար ու կը ջանար Վահանի կողմէ էնթրիկ մը երեւակայել, որպէսզի Շաւարշը արդարանար եւ ինք խաբեբայ բախտախնդիրի մը կեղծիքներուն միամտաբար զոհ գացած չըլլար:

Եւ սակայն իրականութիւնը իրեն դէմ ըլլալ կը թուէր:

Յետոյ կը խորհէր որ թերեւս վաղը կամ միւս օր երեւան պիտի ելլէր ու ապացոյցներով ինքզինքը պիտի արդարացնէր եւ միեւնոյն ատեն դիմակազերծ ընէր իր հակառակորդները:

Արդարեւ Զարուհի քանի մը օր սպասեց այդ ինքնարդարացումին բայց Շաւարշ մէջտեղ չելաւ:

Այն ատեն համոզուեցաւ թէ իր մասին եղած ամբաստանութիւնները արդարացի էին եւ թէ ինք ամօթէն այլեւս չէր համարձակած մէջտեղ ելլել:

Շաբաթ իրիկուն վաճառականը ըսաւ իրեններուն.

— Վաղը ցերեկ հիւր պիտի ունենանք, կարեւոր հիւրեր, որոնց համար պէտք է պատրաստութիւն տեսնել:

— Զինուորնե՞ր են, հարցուց Սուրբիկ հանըմ, որ տեղեակ էր արդէն խնդրին:

— Այո:

— Քանի՞ հոգի պիտի ըլլան:

— Երեք հոգի, պատասխանեց Բարսեղ էֆէնտի, Ն. պէյը, Արիֆ պէյը եւ ուրիշ հարիւրապետ մը: Բայց միայն անոնք չեն, պարոն Վահանն ալ պիտի գայ, ինչպէս նաեւ Մարտիկ էֆէնտին:

— Թող հրամմեն, պատասխանեց Սուրբիկ հանըմ, Զարուհին անշուշտ պէտք եղած պատրաստութիւնները կ'ընէ որպէսզի պակաս բան մը չըլլայ:

Մանկամարդ աղջիկը պատրաստակամութիւն յայտնեց պէտք եղած հրահանգները տալու խոհարարին եւ ծառաներուն:

Վաճառականը մասնաւոր փոյթ մը ունէր ընդունելութիւնը կարելի եղածին փայլուն ընծայելու:

Կիրակի առտու Բարսեղ էֆէնտի կրկին պատուէրներ տալէ ետքը, մեկնեցաւ տունէն եւ գնաց նաւամատոյցը իր հիւրերը ընդունելու:

Առաջին չողենաւը սակայն միայն Մարտիկ էֆէնտին բերաւ:

— Լաւ ըրիր որ դուն այսպէս կանուխ եկար, ըսաւ Բարսեղ էֆէնտի իր բարեկամին:

— Այո, որովհետեւ կ'ուզեմ առանձնապէս տեսնուիլ հետդ, հիւրերը դեռ չեկած:

— Կարեւոր լուր մը ունի՞ս ինծի հաղորդելիք, հարցուց վաճառականը:

— Այո, տեղեկութիւն մը կրնայ քեզ շահագրգռել:

— Որո՞ւ մասին:

— Մեր պարոն Շաւարշին:

— Կարծեցի որ ալ բոլորովին անյայտացած է ու իրմով զբաղելու առիթը պիտի չունենանք եւ չխտակը զոհ էի այդպէս ըլլալու ու հիմա գլխ դող կը հանես:

— Ձէ, դող ելլելիք բան չկայ, ընդհակառակն, Շաւարշ ճիշդ ուզածիդ պէս, հեռացաւ Պոլսէն, հաւանօրէն անգամ մըն ալ չդառնալու պայմանաւ:

— Ա՞յս է տալիք տեղեկութիւնդ:

— Եւ մէկ քանի մանրամասնութիւններ, պատասխանեց Մարտիկ էֆէնտի:

— Ուրեմն, խօսէ տեսնենք:

— Երկու օր առաջ այդ Շաւարշը եկաւ գիս գտաւ եւ առաջարկեց որ զինքը Վահանին քով առաջնորդեմ:

— Ինչո՞ւ համար:

— Կ'ուզէր անկէ վերջնական բացատրութիւն մը ստանալ:

— Բայց կրնար թերեւս մեր բարեկամին գլխուն փորձանք մը բերել:

— Ճիշդ ես ալ այդ կասկածը ունեցայ, բայց յետոյ շուտով համոզուեցայ որ այդ երկիւղս անհիմն էր: Խեղճ տղան սպաննական դիտաւորութիւններ չունէր:

— Ուրեմն ի՞նչ կ'ուզէր Վահանէն, հարցուց վաճառականը:

— Պարզապէս կ'ուզէր աղաչել որ ձեր դրասենեակին մէջ ըրած յայտնութիւնները ծածուկ պահէ:

— Իսկ Վահան ի՞նչ գիրք բռնեց:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(267 – Շար.)

տուսի քարոզչութեան, չարչարանքներուն, մահուան եւ յարութեան վայրը հանդիսացած էր: Անոնք անսահման մեծարանք մը կը տածէին յատկապէս Քրիստոսի գերեզմանին, Գողգոթայի վըրայ:

Ադրիանոս հռոմայեցի հեթանոս կայսրը, չկրցաւ հանդուրժել քրիստոնեաներու այդ մեծարանքին, եւ ամբողջ Գողգոթա լեռը վերածեց հեթանոսական տաճարի մը: Ահագին հող բերաւ ու ծածկեց ամէն ինչ: Շնորհիւ այդ հողին, Քրիստոսի գերեզմանը անաղարտ մնաց մինչեւ իր գտնուիլը, Հեղինէ կայսրուհիին ձեռքով, չորրորդ դարուն սկիզբը:

Հակառակ Ադրիանոսի ամբարիշտ արարքին, քրիստոնեաները կը շարունակէին այցելել Գողգոթան, երկրորդ եւ երրորդ դարերուն ընթացքին, ինչպէս կը վկայեն ժամանակակից Որոգինէս եւ Ս. Հերոնիմոս:

Ս. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՏԱՃԱՐԸ

135 թուականին, արդէն Երուսաղէմի մէջ կը տեսնենք հեթանոսութենէ դարձած քրիստոնեաներ:

Երուսաղէմի քրիստոնեաները ասորական ծէսի կը պատկանէին եւ կախում ունէին Անտիոքի եպիսկոպոսէն: Թեմը զօրացաւ Կոստանդիանոս կայսրին քրիստոնեայ ըլլալէն յետոյ (313): 335 թուականին, այս մեծ կայսրը շինել տուաւ Ս. Յարութիւն տաճարը:

Չորրորդ դարու մէջտեղերը, արիանոսեան հերձուածը բաւական խռովութիւններու առիթ տուաւ, եւ քաղաքը իր կարեւորութենէն բաւական կորսնցուց:

ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ ԱՍՏԻՃԱՆԻ ԲԱՐՁՐԱՑՈՒՄ

Երուսաղէմի Եուվենալ եպիսկոպոսը մեծ յաջողութիւն ձեռք ձգեց, Երուսաղէմի Թեմը պատրիարքական դարձնելով, Քաղկեդոնի ժողովին, (451): Այսպէսով, ձերբազատուելով Անտիոքէն, ան դասուեցաւ հինգ մեծագոյն պատրիարքութիւններու շարքին, Հռոմէն, Կոստանդնուպոլսէն, Անտիոքէն եւ Աղեքսանդրիայէն ետք:

Քաղկեդոնի ժողովի գումարումէն քիչ ետք, Երուսաղէմի պատրիարքութիւնը առաւ «մելքիդ» (այսինքն՝ թագաւորական) մակդիրը, որովհետեւ հաւատարիմ կը մնար Բիւզանդիոնի կայսրին: Նշելի է, որ այդ դարերուն, բիւզանդացի կայսրերը շատ միջամուխ կ'ըլլային եկեղեցական գործերուն:

ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ

312-529, Երուսաղէմի Թեմը բարգաւաճեցաւ: Ամենուրեք սրբավայրեր կանգնուեցան ի յիշատակ Յիսուսի Քրիստոսի կեանքին զանազան դրուագներուն:

Կրօնաւորական շարժումը, որ սկսած էր Դ. դարուն, Կազայի շրջանին մէջ, Ս. Հիլարիոնի միջոցաւ, մեծապէս ծաղկեցաւ, հաշուելով հազարաւոր անդամներ:

Մեծ անուն թողուցին հետեւեալ կրօնաւորները՝ Եւթիմոս (377–477), Թէոդոս (423–529) եւ Սաբա (439–531):

Ասոնց շրջանին, Երուսաղէմի մէջ հիմնուեցան Ռուփինոսի, երկու Մելանիաներու, Ս. Պօղայի եւ Եւստոքիոսի լատինեան վանքերը:

ՁԱԽՈՐԴ ՕՐԵՐ

529ին կը սկսին ձախորդ օրերը: Սամարացիներու յեղափոխութիւնը տակնուվրայ կ'ընէ Պաղեստինը:

614ին, պարսիկ Խոսրով թագաւորը կը գրաւէ Երուսաղէմը եւ կը փախցնէ Քրիստոսի Ս. Խաչին թանկագին մասունքը:

643ին, Պաղեստինի վրայ կ'արշաւեն մահմետականները, որոնք Երուսաղէմը կ'իւրացնեն: 638ին, այլեւս Երուսաղէմ կը կորսնցնէ իր քրիստոնեայ նկարագիրը:

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Արդէն 602ին, Ս. Գրիգոր Մեծ Պապին հրահանգին հետեւելով, Բենեդիկտեան կրօնաւորները՝ Երուսաղէմի մէջ հիմնած էին իրենց առաջին վանքը: Զայն կը կառավարէր Պրոբոս Աբբահայրը: Նոյնիսկ Կարոլոս մեծ կայսրին ատեն (Ը. դարուն), Բենետիկտեանները տակաւին վանք մը ունէին:

Արաբները, որոնք իրենց նախահայրը կը նկատեն Աբրահամ նահապետը, 688–692 թուականներուն, հրէական կործանուած հին տաճարին վայրը՝ կանգնեցին հոյակապ մզկիթ մը, «Ժայռի գմբէթ» յորջորջուած, որ մահմետականութեան երրորդ նուիրական ուխտատեղին է, Մեքքէէն եւ Մետինէէն ետք:

Արաբները Երուսաղէմը սուրբ վայր կը նկատեն, որովհետեւ ունին, իրենց Գորանին մէջ, գլուխ մը՝ որ կը խօսի իրենց կրօնքի հիմնադիրին գալստեան վրայ Երուսաղէմ:

Արաբական արշաւանքին հետեւանքով, Բիւզանդացիները մեծ մասամբ փախան: Իսկ Սոփրոնիոս պատրիարքին մահէն ետք (638), Երուսաղէմ զուրկ մնաց պատրիարքէ, մինչեւ 706 թուականը:

ԽԱՉԱԿԻՐՆԵՐԷՆ ԵՏՔ

1099ին, եւրոպական զօրքեր, խաչակրութեան ձեւով արշաւեցին դէպի Սուրբ Երկիր եւ գրաւեցին Երուսաղէմը: Արիւնալի կռիւներու ընթացքին, Երուսաղէմի պատրիարքը փախաւ Պոլիս, ու իր յաջորդները հոն մնացին մինչեւ խաչակրութիւններու վերջը:

Իսկ Լատինները, հաստատեցին, անմիջապէս, իրենց ուրոյն լատին պատրիարքութիւն մը որ կանգուն մնաց մինչեւ Փրանք – պաղեստինեան թագաւորութեան անկումը (1187): 1847ին, Պիոս Թ. Պապը վերահաստատեց այդ պատրիարքութիւնը:

Գալով Փրանկիսկեան կրօնաւորներուն, որոնք տասնեակներով վանքեր ունին Սուրբ Երկրին մէջ, անոնք արդէն իսկ իրենց հիմնադրին օրով եկան Պաղեստին, 1217ին: Կղեմէս Զ. Պապը զանոնք անուանեց Սուրբ Վայրերուն պաշտպանները: Անոնք կառավարեցին լատին հաւատացեալները, մինչեւ Լատին Պատրիարքութեան վերահաստատումը:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

1516ին, Սուրբ Երկիրը ինկաւ Թրքական տիրապետութեան տակ: Այդ ատենէն ի վեր, վէճեր ծագեցան քրիստոնեայ համայնքներուն — լատին, հայ, յոյն, ղպտի — միջեւ, Սուրբ Վայրերու պահպանման մասին:

1848էն ետք բազմաթիւ կրօնաւորութիւններ հաստատուեցան Սուրբ երկրին մէջ, իրենց ժամանակը անցնելով աղօթքով եւ սրբազան ուսմունքով:

Առաջին Աշխարհամարտին: Թուրքիա վտարուեցաւ Պաղեստինէն եւ անոր տեղը գրաւեց Անգլիան (1920):

1948ին, Անգլիա ինքն ալ կը քաշուէր, քաղաքացիական արիւնալի կռիւի մէջ ձգելով երկրին հրեայ եւ արաբ բնակիչները: Անկէ ասդին, ամէն ինչ ծանօթ է:

Երուսաղէմի քրիստոնեաները բազմաթիւ դժուարութիւններու կը բախին, հրէական գրաւման տակ: Անոնցմէ շատեր կը գաղթեն դէպի մերձակայ արաբ երկիրները եւ կամ աւելի հեռու: Նման բան մը պատահած չէր անցեալի ամենատխուր օրերուն...:

Աշխատասիրեց
ՎԱՐԴԱՆ Վ. ԹԷՔԷԵԱՆ

ՆԿԱՐԻՉ ԱՐՏԱՇԷՍ ԳԱՐԻՊԵԱՆ

Ամիս մը առաջ բացուեցաւ Միլանոյի Քաիրոլօ ցուցասրահին մէջ, Գարիպեանի երկրորդ անհատական ցուցահանդէսը, 19 ծաղկենկարներով:

Նկարչական երեք տասնեակ տարիներու լուռ գործունէութեան այս երկրորդ հաշուետուութիւնը, չստեղծեց գաղութին մէջ այն հետաքրքրութիւնը, որուն արժանի էր:

Քաթալոկին մէջ գրուած գունաւոր երկու նկարներուն գեղեցկութիւնը գրաւական էր ցուցահանդէսին ունենալիք յաջողութեան: Վստահ՝ գտնելիք գեղարուեստական վայելքիս, մտայ սրահէն ներս, արդէն լեցուած իտալացի արուեստասէրներով:

Ծանօթ էր ինծի Գարիպեանի անձն ու արուեստը: Գիտէի թէ անոր պեղող աչքը տարածքի սահման չունի, կ'երկարի դասական շրջանէն արդի շրջանին վրայ, մինչ ի խնդիր գեղագիտական պաշարի: Անոնցմէ է Գարիպեան, որոնք աւելի դըրամ կուտան գիրքի քան թէ ուտելիքի: Շնորհիւ իր պրպտող ոգիին, կրցած է կենդանագրել այս 19 ծաղկեփունջերը եւ խօսուն դարձնել անոնց բազմերանգ համադրումը: Եթէ ըսեմ թէ, Գարիպեան Միլանոյի հռչակաւոր Կալերիայի Քամծաքքի գրավաճառին էստամփներու հաւաքածոյին մէջ է օրուան մեծերու կողքին, բացատրած կ'ըլլամ իտալացի արուեստասէրներուն գնահատանքը, որ կ'ընծայեն մեր պատուական նկարիչին:

Եղեռնի սերունդէն է, այս նկարիչն ալ: Տառապանքի մէջ պողպատած անոր կամքը արհամարհանքն եղաւ զրկանքին: Յաջողութիւնը իր քմայքներն ունի. մէկուն քիչ վճարել կուտայ, միւսին շատ սուղ՝ իր գինը: Սուղ վճարուածն է սակայն, որ ընդհանրապէս կ'ըլլայ մնայունը:

Երկար ատեն իր մասին տեղեկութիւն չունենալս ենթադրել տուած էր ինծի, թէ կ'անցընէ ամլութեան շրջան մը: Հրճուանքով տեսայ իր արուեստանոցին մէջ դիզուած նկարները, արդիւնքը առանձնութեան մէջ հասունցած բեղուն գործունէութեան մը, որ անկասկած պիտի ըլլայ իր ապագայ նուաճումներուն նախերգանքը:

Այս նկարները դիտող աչքը սակայն, չի կրնար գլալ անոնց արտայայտապաշտ ոգիին գեղեցկութիւնը, եթէ չէ դաստիարակուած նկարչական արուեստին մէջ: Անոնց զօրեղ կառուցուածքն ու գոյնի պարարտ խմորը հասունութեան վկայութիւններ են ժամանակի պահանջին համընթաց շարադրական նոր ըմբռնումներով:

Արտայայտապաշտները ընդհանրապէս տխուր մարդիկ են: Կը ներշնչուին կեանքին ողբերգական երեւոյթներէն: Գարիպեան, ամէնէն զուարթ վայրկեաններուն մէջ անգամ պահեց երեւութական խաղաղութիւն մը, իբրեւ նախապայման աշխատանքի: Տխուրը Գարիպեանի մէջ է, զուարթ դիմակի մը տակ:

Իր արուեստանոցին հսկայ նկարը, տրամաթիկ ոգիով նկարուած, կը յիշեցնէ նախասիրութիւնը, որ ունի Կոյայի հոգեխռով շրջանին հանդէպ:

Տառապանքի պատկերն է դարձեալ, որ կը յայտնուի բնանկարներու մէջ, խոնարհ մարդոց խմբաւորումներով: Ակներեւ է ճիգը, որ կը թափէ նկարիչը, մեղմացնելու համար զրկանքին արտայայտութիւնը, յատկապէս փայլատակային գոյներու միջոցով, որոնք պիտի մնան իր նկարչութեան ամէնէն յատկանշական մասերը:

Ահա նկարիչ մը, կամք մը աննկուն, հաւասար աշխատանքի եռանդին, որ տարիներէ ի վեր կը ջանայ զօդել անցեալին արուեստը ըմբռնումին հետ ներկային, աւելցնելու համար թիւը այն նկարիչներուն, որոնք իրենց տաղանդով պատիւ կը բերեն Հայութեան:

Ք.

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (46)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Իշխան Վասիլիյ հարցականօրէն իշխանուհիին նայեցաւ, բայց չկրցաւ հասկընալ թէ ան ըմբռնե՞ց իր բառերուն իմաստը, թէ լոկ զինքը կը դիտէր...

— Ես անդադար պիտի աղօթեմ Աստուծոյ, որպէսզի գթայ անոր վրայ, պատասխանեց ան, եւ անոր բարի հոգին խաղաղութեամբ թողու այս...

— Այո, այդպէս է, անհամբերութեամբ շարունակեց իշխան Վասիլիյ, սրբելով ճաղատը եւ դառն դայրոյթով մը դարձեալ իր քով քաշեց հրած աթոռը, բայց վերջապէս... վերջապէս էականն այն է, դուն ինքդ ալ գիտես, որ անցեալ ձմեռ կոմսը կտակ մը գրեց, ըստ որուն ամբողջ կալուածները Փիէրին կը ձգէ՝ անտեսելով իսկական ժառանգորդները:

— Է՜հ, ի՞նչ ընենք, թող գրած ըլլայ, հանդարտութեամբ ըսաւ իշխանուհին, ան չի կրնար Փիէրի վրայ կտակել. Փիէր ապօրինի զաւակ է:

— Սիրելիս, ըսաւ իշխան Վասիլիյ յանկարծ, աշխուժով սեղմելով աթոռը, ոգեւորուած շարունակեց խօսիլ, բայց եկուր տես, որ կայսեր խնդրագիր է մատուցած Փիէրը որդեգրելու համար: Կը հասկնա՞ս, կոմսին մատուցած ծառայութիւնները նկատի առնելով անոր խնդիրը պիտի յարգուի:

Իշխանուհին ժպտեցաւ, ինչպէս կը խնդան անոնք որոնք կը կարծեն թէ իրենց խօսակիցէն շատ աւելի տեղեակ են խնդրին:

— Ես քեզի աւելին կ'ըսեմ, շարունակեց իշխան Վասիլիյ բռնելով անոր ձեռքը, նամակը գրուեր է, սակայն չէ ղըրկուած, բայց կայսրը լուր ունի նամակէն: Այժմ էականն այն է, թէ ոչնչացուած է այդ նամակը թէ ոչ, եւ եթէ ոչ այդ պարագային ամէն բան վերջանալէն ետքը, իշխանը հառաչեց հասկցնել ուզելով թէ ինչ իմաստով կը գործածէ «ամէն բան վերջանալէն» բառերը, կը բանան կոմսին թուղթերը եւ կտակը նամակին հետ մէկտեղ կը մատուցուի կայսեր, ու խնդիրը հաւանօրէն կը յարգուի: Փիէր, որպէս օրինաւոր զաւակ, կը ստանայ ամբողջ ժառանգութիւնը:

— Իսկ մեր բաժինը, հարցուց իշխանուհին հեգնաբար ժպտելով, իբրեւ թէ ամէն բան կրնայ պատահիլ բայց երբեք իշխանին բառերը:

— Բայց, խեղճ Քաթիշս, արեւու պէս պայծառ է, այն ատեն Փիէր միակ օրինաւոր ժառանգորդը կ'ըլլայ, իսկ դուք ա՛յ այս անգամ չէք ստանար: Դուն պէտք է տեղեկանաս թէ կտակն ու նամակը ոչնչացուա՞ծ են արդեօք, եւ եթէ ինչ ինչ պատճառներով մոռացութեան մատնուած է, դուն պէտք է գտնես զանոնք, որովհետեւ...

— Այդ էր պակաս, ընդհատեց զայն իշխանուհին հեգնօրէն ժպտելով աչքերու անփոփոխ արտայայտութեամբ: Ես կին եմ, ըստ ձեզ մենք բոլորս յիմարներ ենք, բայց ես այնքան միայն գիտեմ, որ ապօրինի զաւակը չի կրնար ժառանգել... Փիճ մը, աւելցուց ան ենթադրելով այս թարգմանութեամբ վերջնականապէս ապացուցանել իշխանին բառերուն անհեթեթութիւնը:

— Ի՞նչպէս դուն չես հասկնար, Կադիշ: Դուն խելացի ես, ի՞նչպէս չես հասկնար. եթէ կոմսը կայսեր նամակ գրեր է, ու կը խնդրէր Փիէրը ճանչնալ օրինաւոր, այդ պարագային շատ կարելի է, Փիէր այլեւս ոչ թէ Փիէր է, այլ կոմս Բեզուխով, եւ այն ատեն կտակին համաձայն ան կը ստանայ բոլորը: Եւ եթէ կտակը նամակով միասին չէ ոչնչացուած, այդ պարագային քեզ ուրիշ բան չի մնար ընել, բայց մխիթարուիլ քու տաքինութեամբդ, այս զուտ ճշմարտութիւն է:

— Ես գիտեմ, որ կտակը գրուած է, բայց գիտեմ նոյնպէս որ այդ իրական արժէք մը չունի: Եւ դուք, ինչպէս կ'երեւի, զիս կատարեալ յիմարի մը տեղ կը դնէք, քուզէնս, ըսաւ իշխանուհին այնպիսի երեւոյթով մը, որ կարծես ըսածը սրամիտ եւ վիրաւորական բան մըն էր:

— Իմ սիրելի իշխանուհի Քաթերինա Սիմէոնովնա, անհամբերութեամբ ընդմիջեց իշխան Վասիլիյ, ես քեզ մօտ վիճաբանելու եւ զիրար վիրաւորելու համար չեկայ, այլ որպէս ազգականի, ազէկ, բարի, ճշմարիտ ազգականի մը հետ, ձեր իսկ շահերուն վրայ խորհելու: Ես քեզ տասներորդ անգամը ըլլալով կ'ըսեմ, եթէ կայսեր ուղղուած նամակը եւ յօգուտ Փիէրի կտակը կոմսի թուղթերուն մէջն են, այդ պարագային դուն, իմ աղաւնեակս եւ քոյրերդ ժառանգորդներ չէք: Եթէ ինձ չես հաւատար, գոնէ հաւատա տեղեակ մարդոց խօսքերուն: Այս վայրկեանիս կը խօսակցէի Տիմիտրիյ Օնուֆրիչի հետ (տանային փաստաբանն էր) ան ալ նոյնը հաստատեց:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՎԱԼԱՆՍ.— Այրի Տիկին Դաւիթեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին իր ամուսնոյն՝

ՄԿՐՏԻՉ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ

մահուան հինգերորդ տարեդարձին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Այրի Տիկին Հայկանոյշ Գրիգորեան, Օր. Նելլի Գրիգորեան, Տէր եւ Տիկին Շաւարշ Գրիգորեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (Նոյ. 29) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ԼԻՈՆ — Ս. ՅԱԿՈԲ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի (29 Նոյեմբեր) պատարագի ընթացքին, Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն կը կատարուի Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախկին նախագահ

ԶՕՐ. ՇԱՌԼ ՏԸ ԿՈԼԻ յիշատակին:

Կը պատարագէ Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեան: Պատարագը պիտի երգէ Կոմիտաս երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Պր. Օֆլազի, երգէոնի ընկերակցութեամբ Օր. Ռ. Ֆէլահեանի:

Պատարագը ժամը 10ին: Հոգեհանգըստեան պաշտամունքը ժամը 11ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոլ. Օտտոյի Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Տէր եւ Տիկին Յակոբեան 20 եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Գամպէրեան 20 Մարսիլիոյ Մշակ. Տան, Պոլ. Օտտոյի Կապ. Խաչ 20 Մարսիլիոյ Մշակ. Տան, Տէր եւ Տիկին Թիւթէլեան 20 Մարսէյլի Մշակ. Տան, 10 եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Տէրտէրեան 10 եկեղեցւոյ, 10 Մուրատ Ռ.-սումնասիրացին, Տիկին Տէր-Գէորգեան 20 Մարսիլիոյ Մշակ. Տան, Տէր եւ Տիկին Բարունակեան, Տէր եւ Տիկին Փիլիկեան 10ական եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Փիլիկեան 10 Մարսիլիոյ Մշակ. Տան, Պր. Գալուստ Սազրեան 20 Մշակ. Տան, այրի Տիկին Զաքարեան 10 եկեղեցւոյ, Օր. Սարգիսեան 15 եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Կիրակոսեան 10 եկեղեցւոյ, 20 Մշակ. Տան, Պ. Սերոբ Գինոսեան 15 Մշակ. Տան, 10 եկեղեցւոյ, Քարճեան ընտանիք 10 եկեղեցւոյ: Հանգուցեալ Արամ Մուրատեանի չիրիմին այցելութեան առթիւ Արծիւ — Հ.Մ.Ը.Մ. մարզական Միութեան կողմէ Պոլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ 30 փրանք:

RECHERCHONS

Nous possédons magasin de confection en gros très bien placé dans le Sentier sur gros passage. Nous vous offrons d'être votre commissionnaire et de vendre vos articles de grosse diffusion avec votre facturation.

Ecrire : Mr. LEA
45, Ave. Pierre-Larousse
92 - MALAKOFF

ԽՆՋՈՅՔ ԵՒ ՊԱՐ

Համախարբերդցիական Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի ընտանեկան խրնջոյքը Դեկտեմբեր 6ին Կիրակի ժամը 14ին, Ֆայըրկուլ Հանրակառքի Ընկերութեան սրահին մէջ: Հայկ եւ եւրոպական պարեր: Գեղարուեստական բաժին:

Արձանագրուիլ Նոյեմբեր 25էն առաջ, Նշան Նաճարեանի մօտ՝ Քամփանեը Ռոզրէ Լէփէն տէ Պասթիտ, Սէնթ Անթուան:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՊԱՆԵԽՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Արծիւ ենթակոմիտէի ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 20,30ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Յակոբ Կօշկակարեանէ 50 Փր. Երուանդ Պետրոսեանի մահուան տարելիցին առթիւ:

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 28, ԺԱՄԸ 21ԻՆ, ՍԱԼ ՄՈԼԻԷՌ (18 Քէ տը Պոնտի)

Պատուոյ նախագահ

LOUIS PRADEL (Maire de Lyon)

Prendront la parole :

Prof. N. ARPIARIAN
JEAN-MARIE CARZOU
Maître JULES WOLF

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ Ս. ԹԱԴԷՈՍ – ԲԱՐԹՈՂԻՄԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս – Բարթողիմէոս եկեղեցւոյ անուանակոչութեան սրբազնագոյն տօնի առթիւ եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի 29 Նոյեմբեր Կիրակի առաւօտեան, ուր պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Յակոբ եպիսկոպոս Վարդանեան:

Նոյն օրը մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ԶՕՐԱՎԱՐ ՏԸ ԿՈԼԻ հոգւոյն համար:

Նմանապէս, ըստ ընկալեալ սովորութեան, մատաղի օրհնութիւն պիտի կատարուի:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 28, ժամը 22էն մինչեւ լոյս

HOTEL GEORGE V
31, Avenue George V

ԳԵՂԵՑԻԿ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՆԱՒԱՍԱՐԴ պարախումբը — նուագախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 20 փր., ուսանողներու կէս գին
Սեղանները ապահովել՝ հեռաձայնելով 924-38-54

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 9,30ին, Ա. կայանէն ժերար Սթեֆանէսքոյի էմիսիոնը՝

Ս. ԼՈՒՍԱՎՈՐԻՉ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

L'ASSOCIATION DES OFFICIERS ANCIENS COMBATTANTS DE L'ARMEE FRANÇAISE A TITRE ETRANGER

rendra un hommage solennel à la mémoire de tous les officiers à titre étranger ainsi qu'aux Présidents d'Honneur et membres de l'Association le Maréchal A. JUIN, le Général KOENIG, les Généraux : L. GAULTIER, E. JOSSET, E. DE LARMINET, R. MONCLAR, Z. PECHKOFF au cours d'une cérémonie commémorative sous le Haut Patronage de Monsieur Henri DUVILLARD, Ministre des Anciens Combattants le SAMEDI 28 NOVEMBRE à 11 heures, au cimetière de Sainte-Geneviève-des-Bois (Essonne) devant le Monument de l'Association.

A l'issue de la Cérémonie, un Vin d'Honneur sera offert à la Maison Russe de Sainte Geneviève des Bois.

Départs des cars de la Place Denfert-Rochereau à 9 h. 15 et 10 h..

Le Banquet annuel de l'Association aura lieu au Cercle Militaire le MERCREDI 2 DECEMBRE à 20 heures. Inscription chez

M. ARAKELIAN Hagop
20, rue Nungesser et Coli Paris 16e
Téléphone : 605-34-70.

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Կիրակի, 29 Նոյեմբեր ժամը 10,30ին հոգեհանգստեան ձայնաւոր պատարագ

ԶՕՐԱՎԱՐ ՇԱՌԼ ՏԸ ԿՈԼԻ

հոգւոյն համար:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ընկերահամակրական հաւաքոյթ մը կը սարքէ բաժակ մը թէյի շուրջ, Դեկտ. 6ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը: Հասցէ՝ 1. Փլաս Օթէլ տը Վիլ:

Կը հրաւիրուին ընկեր – ընկերուհիները եւ համակիրներ:

OFFRE D'EMPLOI

Offrons à personne majeure ayant déjà situation, emploi à TEMPS PARTIEL (horaire libre) gains élevés (selon hiérarchie), bonne présentation, excellentes références morales exigées.

Pour rendez-vous, téléphoner entre 10 h. et 12 h. 30 à 285-25-99.

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Անիէռ – Պ. Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր կազմութեան 40ամեակը կը տօնէ բացառիկ գեղարուեստական բաժինով, Փետրուար 28ին, Անիէռի քաղաքապետարանի շքեղ թատերասրահը: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԱՒՍՏՐԻԱ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ԿԱՂԱՆԴԻ ԱՌԹԻՒ

Zell Am See

Մեկնում Դեկտ. 21 Թրէն տէ նէժով Կառ տը Լ'Էսթէն, վերադարձ Յունուար 2 նոյն կայարանէն:

ՊՐԻՒՔԻ մէջ (Զել ամ Զէի մօտ), հովերէն պատսպարուած 758 մեթր: Բոլոր մարզական զբօսանքները՝ դահուկ, լիւժ, փաթինաժ, եւայլն:

Բնակութիւն լաւ պանդոկի մը մէջ, ճաշով միասին:

Մասնակցութիւն 485 Փր. բոլոր ծախքերը մէջը:

Կանխավճար՝ 100 Փր., մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին:

ԶԵԼ ԱՄ ԶԻ, Սալցպուրկի մէջ ձմեռնային մարզական հրաշալի կայան մը, գեղեցիկ լիճի մը եզերքը, պաշտպանուած սաստիկ ցուրտերէն բարձր լեռներուն շընորհիւ: Զուարճութեան վայրեր, սինեմա, պարահանդէս, սրճարան, փոլքլորիք երեկոյթներ եւայլն:

Մասնակցութիւն՝ 525 Փր.:

Կանխավճար՝ 100 Փր., մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին:

Ծախքերուն մէջ են ճամբորդութեան գինը (Բ. կարգով) եւ բնակութիւնն ու ճաշը, բացի ճամբորդութեան ճաշերէն:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Կրընոպլէն, Սողոմոն Զաթիկեան 50 փրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին, վաղամեռիկ Սեդրակ Մարաշլեանի (զոհ՝ Սէն-Լօրան տիւ Փոնի արկածին) մահուան ի յիշատակ:

×

Շաւիլէն Տէր եւ Տիկին Գր. Կիւլեան վաղամեռիկ Օր. Ռեբեկա Փիլիպպոսեանի ցաւալի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն 50 Փր. Կապոյտ Խաչի կայանին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԱՅՑ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ

Իսի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը կազմակերպած է այցելութիւն մը Մոնմորանսիի ծերանոցին Դեկտ. 6ին, գեղարուեստական բաժինով: Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ հեռաձայնելով Տիկին Սրապեանի 626-42-48, Տօնիկեանի 642.62.45, Յովսէփեանի 642-99-01:

Օթոքարը կը մեկնի ժամը 13,30ին, Փլաս Լէոն Պլումէն: Գին 10 Փր.:

ՖԻԼՄԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպութեամբ Սերաստիոյ Դաւրայի Հայրենակցական Միութեան.

ՍԻՐՏԸ ԵՐԳՈՒՄ Է

գունաւոր հայախօս ժապաւէն

Դեկտ. 1, Երեքշաբթի ժամը 21ին::

Ֆիլմը կը ցուցադրուի ճիշդ ժամուն, Իսի Ալհամպրայի սրահը (Մեթրօ Մեռի տ'Իսիէն 50 քայլ):

Մուտք 6 Փրանք: Տոմսերը ապահովել Միութեան անդամներէն:

ԱՐԱՐԱՅԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, 29 Նոյեմբեր, առաւօտեան ժամը 11ին, պատարագ Սէն Ժերոմի Ս. Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցին, արարողութենէն ետք հոգեհաճ Սէն-Ժերոմի սրահին մէջ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը 5 Դեկտ. Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3,30ին Ահարոնեան ակումբին մէջ: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ: Ժողովի օրակարգն է.

1. Զեկուցում եւ հաշուետուութիւն,
2. Հասութաբեր ձեռնարկի որոշում
3. Վարչական ընտրութիւն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ թատերական ներկայացումը Կիրակի Մարտ 14ին:

×

Արնուվիլի Անարատ Յղութեան Քոյրերու տօնածառը Դեկտ. 20ին:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Տարեկան	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ՈՒՐԲԱԹ 27 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
VENDREDI 27 NOVEMBRE 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.976 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 46e ANNÉE — No 11.976

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԲԻՒՐԵՂԱՆԱՅ

Կացութիւնը կը բիւրեղանայ հետզհետէ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ:

Օգոստոս 7ի եռամսեայ հրադադարը երկարաձգուեցաւ՝ երկուստեք լռելեայն համաձայնութեամբ:

Այս պարագան ցոյց կուտայ թէ կողմերը շատ փափաքող չեն վերսկսելու կռիւները, համոզուած՝ որ զինուորական յաղթանակները ոչ մէկ կերպով կ'երաշխաւորեն մնայուն խաղաղութիւն մը, որուն ա՛յնքան պէտք ունին Արաբներն ու Հրեաները:

Վերջին ամիսներու քաղաքական յեղաշրջումներն ու ներքին խմորումները յատկանշական են ամէն կերպով:

Նախագահ Նասըրի անակնկալ մահը ո՛չ մէկ ցնցում առաջ բերաւ Գահիրէի մէջ, ուր Ընկերվարական միութիւնը՝ իբրեւ միակ կուսակցութիւն կը շարունակէ իր հիմնադրին գաղափարական ու քաղաքական ուղեգիծը՝ երրորդութեան մը հաւաքական պատասխանատուութեամբ:

Նասր մեռաւ՝ առանց իրականացած տեսնելու իր երազը — Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւնը, Ատլանտեանի եզերքներէն մինչեւ Պարսից ծոց: Սակայն չմեռաւ գաղափարը: Իր ցանած սերմերը սկսած են ծիլեր արձակել:

Եգիպտոս, Սուտան եւ Լիբիա արդէն իսկ սկզբունքով համաձայնած են կազմելու համարաբական դաշնակցութիւն մը: Իրարու սահմանակից ու գաղափարակից այս երեք երկիրները կը ներկայացնեն կարեւոր ուժ մը, որ կոչուած է որոշ դեր մը կատարելու արաբական աշխարհին մէջ:

Այս խմբակցութիւնը սերտ կապեր կը մշակէ Խորհրդային Միութեան հետ:

Յառաջիկայ Յունուար 15ին Ասուանի մէջ տեղի պիտի ունենան մեծ հանդիսութիւններ՝ ամբարտակի կառուցման աշխատանքներուն աւարտումը տօնելու համար, մասնակցութեամբ Խորհրդային Միութեան եւ արաբական զանազան երկիրներու պաշտօնական ներկայացուցիչներուն:

Այս առթիւ Ասուանի մէջ հանդիպում պիտի ունենան Եգիպտոսի, Սուտանի եւ Լիբիոյ պատասխանատու պատուիրակները՝ համարաբական դաշնակցութիւնը ամուր հիմերու վրայ դնելու համար:

Յոյսեր կան, որ Սուրիա եւս միանայ երեքներու դաշնակցութեան: Եգիպտոսի Պաշտպանութեան նախարար զօրավար Մոհամէտ Ֆաուզի քանի մը օր առաջ Դամասկոսի մէջ կարեւոր շփումներ ունեցաւ Զօր. Հաֆէզ Ասատի նորակազմ կառավարութեան հետ:

Գաղափարական դետնի վրայ Սուրիա շատ մօտ է միւս երեք երկիրներուն: Միակ դժուարութիւնն այն է, որ աշխարհագրապէս սահմանակից չէ անոնց: Այս անպատեհութեան փորձը տեսնուեցաւ 1058 Փետրուարէն 1961 Հոկտեմբեր:

Եգիպտոսի եւ Իսրայէլի ճակատին վրայ փոխադարձ ամբաստանութիւններն ու բողոքները կը շարունակուին, առանց սակայն ծանրակշիռ հանգամանք ստանալու:

Յայտնի է, որ հրադադարը առիթ ընծայած է երկու կողմերուն ալ ամրապնդելու իրենց ռազմական դիրքերը, հաշտութեան բանակցութեանց ատեն աւելի ուժով կարենալ խօսելու համար:

Հիմա այլեւս խօսքը պիտի պատկանի դիւանագէտներուն:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇԱՊԱՆ-ՏԵԼՄԱՍ ՎԱՐՇԱՒԱ ԳՆԱՑ

Ֆրանսայի նախարարապետն ու Արտաքին նախարարը Վարշաւա մեկնեցան Հինգշաբթի օր՝ երեք օրուան պաշտօնական այցելութեան:

Այս այցելութիւնը մաս կը կազմէ երկու երկիրներու աւանդական բարեկամութեան շրջագիծին: Այս առթիւ դիտել կը տրուի, որ նախարարապետի պաշտօնին կոչուելէն ի վեր Շապան Տելմաս առաջին անգամն է, որ պաշտօնական այցելութիւն կը կատարէ արտասահման:

Ոչ մէկ տարակարծութիւն գոյութիւն ունի Լեհաստանի եւ Ֆրանսայի միջեւ, քանի որ, ինչպէս կը հաստատեն Փարիզի մէջ, երկու երկիրները բարեկամական լաւ կապ մը ստեղծած են իրարու միջեւ: Միւս կողմէ դիտել կը տրուի, որ Փարիզ միշտ փափաքած էր բարելաւուած տեսնել լեհեւգերման յարաբերութիւնները:

Օտեր-Նայսի խնդրին մէջ եւս Ֆրանսա 1945էն ի վեր պաշտպանած է այն տեսակէտը, թէ այդ սահմանագիծը պէտք է այլեւս նկատել «անփոփոխելի»: Տը Կօլ այս մասին յստակ արտայայտուած էր 1967 Սեպտեմբերին, երբ Լեհաստան կը գտնուէր:

Գործնական դետնի վրայ անշուշտ քննութեան պիտի առնուին երկու երկիրներու մշակութային, տնտեսական, գիտական եւ թեքնիք փոխանակութիւնները, ինչպէս որ նախատեսուած էր Ֆրանքեւլեհ համաձայնագրով, կնքուած 1969 Հոկտեմբեր 10ին: Առեւտրական հաշուեկշիռը միշտ ի վնաս Լեհաստանի է, այլ խօսքով Լեհաստան շատ աւելի կը ներածէ Ֆրանսայէն, քան ինչ որ կ'արտածէ դէպի հոն: Բայց մէկ երրորդի համեմատութեան կը հասնի:

Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, խօսակցութեանց նիւթ պիտի դառնան նաեւ Չինաստան եւ Լեհաստանի յարաբերութիւնները Հասարակաց Շուկայի հետ: Վարշաւա միշտ ճկուն դիրք մը որդեգրած է Համայնավար Չինաստանի հանդէպ, բաղդատմամբ Մոսկուայի եւ անոր արբանեակ միւս երկիրներուն (Ռումանիա բացառութիւն կը կազմէ):

Միւս կողմէ, Լեհաստանի յարաբերութիւններն ու կապը Հասարակաց Շուկայի հետ ցայսօր եղած են իրաւախոհութեամբ, երկուստեք:

Մինչ Շապան եւ Շուման Վարշաւա կը մեկնէին Հինգշաբթի օր, Դաշնակցային Գերմանիոյ վարչապետը կ'աւարտէր իր այցելութիւնը Իտալիա եւ կը վերադառնար Պոն:

Պրանտի այցելութեան նպատակը եղած էր բացատրել Իտալացիներու իր արեւելեան քաղաքականութիւնը եւ այդ ուղղութեամբ ցարդ ձեռք ձգուած յաջողութիւնները: Հռոմ եւ Պոն կ'ուզեն արագացնել Անգլիոյ մուտքը Հասարակաց Շուկայի մէջ: Կը փափաքին, որ իրենց առաջադրութիւնը իրագործուի 1971ի տարեվերջէն առաջ:

Ինչ կը վերաբերի արեւելք-արեւմուտք խորհրդաժողովին, Եւրոպայի ապահովութեան մասին, Պոն եւ Հռոմ համաձայն են հաստատելու, թէ նման խորհրդաժողով կարելի է գումարել, երբ կարգադրուի Պերլինի հարցը: Երկու Գերմանիաներու յարաբերութիւնն ալ պէտք է աւելի յստակ դիմագիծ ստանայ:

Միջին Արեւելքի հարցին մէջ երկու երկիրներն ալ բաղձանք կը յայտնեն, որ վերսկսին Եարինկի խօսակցութիւնները:

Աւելցնենք, որ Ֆինլանտա առաջարկեց, որ Հելսինքիի մէջ նախապատրաստական աշխատանքներ կատարուին Եւրոպայի ապահովութեան խորհրդաժողովի գումարման համար:

ՊԱՊԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Հինգշաբթի օր Պապը ճամբայ ելաւ Վատիկանէն դէպի Ծայրագոյն Արեւելք: Ամբողջ ճամբորդութիւնը պիտի տեւէ մինչեւ Դեկտեմբեր 4:

Պօղոս Զ.ի առաջին այցելութիւնը պիտի ըլլայ Մանիլլա, ուր Ս. Քահանայապետը կը հասնի Ուրբաթ օր, երկու հանգրուաններէ ետք: Առաջինը՝ Թեհրան, իսկ դիւերը՝ Տաքքա: Այս վերջին հանգրուանը նախատեսուած չէր եւ առջի օր միայն որոշուեցաւ, որպէսզի այդ մէկ ժամուան կարճ այցելութեամբ Տաքքայի օդակայանը, Պապը ցոյց տայ թէ կաթողիկէ աշխարհը կը խորհի Փաքիստանի աղէտեալներուն մասին:

Ուրբաթ օր, Պօղոս Զ. կը հասնի Մանիլլա, ուր պատարագներէ եւ պաշտօնական այցելութիւններէ ետք, Կիրակի օր կը մեկնի դէպի Սիտնէ, Սամոա կղզիէն անցնելէ ետք: Երեքշաբթի օր, Պապը պիտի մասնակցի Աւստրալիոյ եւ Ովկիանիոյ եպիսկոպոսական ժողովներու աշխատանքներուն: Դեկտեմբեր 3ին Սիտնէյէն կը մեկնի Ճաքարթա, ապա Հոնկ-Կոնկ, ուրկէ Դեկտ. 4ին կը վերադառնայ Հռոմ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՃԱՓՈՆ ԳՐԱԳԷՏԸ Եուքիօ Միշիմա, իր քանի մը ընկերներով, Հարա-Քիրի ըրին առջի օր, ապա գլխատուեցան: «Կեցցէ՛ կայսրը» պոռացած է գրագէտը առջի օր, ապա նախնիքներու սովորութեամբ փորը բացած է Սամուրայի սուրով: Իր ընկերներէն մին վերջացուցած է գործը եւ գլխատած գրագէտը նախքան ինք ալ Հարա-Քիրի ընելով: Գրագէտը այս ձեւով ուզած է բողոքել Ճափոնի քաղաքական ապականութեան դէմ: Լուրը ռումբի պէս պայթած է երկրին մէջ: Միշիմա 46 տարեկան էր եւ ամէնէն ծանօթ գրագէտներէն մէկը, նոյնիսկ իր անունը տրուած էր Նոպէլի մրցանակի համար: Հռչակ ունեցող իր գործն էր՝ «Ոսկիէ տաճարը այրող մարդը»: Վարչապետ Սաթօ յայտարարած է այս առթիւ. «Կը խորհիմ թէ խենթեցած էր»: Միջոցներ ձեռք կ'առնուին, որպէսզի ուրիշ ծայրայեղներ չհետեւին Միշիմայի:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ եղեռնափորձեր եղած են խորհրդային օդանաւային Աէրօֆլօթ եւ զբօսաշրջիկութեան՝ Ինթուրիսթի գրասենեակներուն դէմ, հաւանաբար Հրեաներու կողմէ, ինչպէս ենթադրել կուտայ Աէրօֆլօթի եղած հեռաձայն մը, որու ընթացքին անանուն խօսակիցը ըսած է. «Թող աշխարհ գիտնայ որ ցորչափ Հրեաները դատուին Ռուսիոյ մէջ, Խորհրդային Միութիւնը պիտի դատուի: Այլեւս երբեք»: Այս վերջին խօսքը (այլեւս երբեք) նշանաբանն է ծայրայեղ հրեայ կազմակերպութեան մը:

ԱՆԺԷԻ մէջ Ժ. Ժ. Սերվան-Շրայպէրի վրայ յարձակում գործուած է առջի իրիկուն, երբ Արմատական կուսակցութեան քարտուղարը դասախօսութիւն մը կը կատարէր: Թեթեւօրէն վիրաւորուած է: Կ'ըսուի թէ յարձակողները կը պատկանէին աջ շարժումի մը:

ԳԱՀԻՐԷ մեկնած է Սուրիոյ նոր նախագահը՝ Զօր. Ասսատ: Քաղաքական կարեւոր խօսակցութիւններ պիտի ունենայ եգիպտացի վարիչներուն հետ: Սուրիոյ նոր իշխանութիւնը տրամադրութիւն յայտնած է մաս կազմելու Լիբիա - Սուտան - Եգիպտոս դաշնակցութեան, իսկ միւս կողմէ Գահիրէ կը բաղձայ արեւելեան ճակատի կազմակերպումը եւ զօրացումը հաստատել՝ Սուրիոյ, Յորդանանի եւ Պաղեստինցիներու համախոհութեամբ: Նոր իշխանութիւնը որոշ յոյսեր կը ներշնչէ Եգիպտացիներուն, այս ուղղութեամբ:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Արտաքին նախարարը յայտարարեց, թէ Թել Ավիվ հաղորդած է Խորհ. Միութեան, որ պատրաստ է վերսկսիլ խօսակցութեանց Միջին Արեւելքի հարցին շուրջ:

ԿԻՆԷԻ վրայ կատարուած «փորթուկալեան յարձակումը» կատարեալ առեղծուած մը դարձած է եւ, համաձայն որոշ շրջանակներու, ներքին խլրտում մըն էր օրուան իշխանութեան դէմ: Հինգ միլիոն բնակչութիւն ունեցող երկիր մը կէս միլիոն քաղաքական փախստական ունի: Ընդդիմադիր կուսակցութիւններ կը գործեն շրջակայ երկիրներու մէջ: Այս տարրերն են, որ խլրտումներ ստեղծած են դուրսէն եւ ներսէն յարձակելով: Սէքու Թուրէ հարցը միջազգայնացնել փորձած է: Ցամենայն դէպս ոչ մէկ լրագրողի թոյլ կը տրուի Կինէ այցելել: Կատարեալ «բեմադրութիւն» մըն է, յղացուած Սէքու Թուրէի կողմէ:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Փաքիստան մերժեց հնդկական կառավարութեան օժանդակութեան առաջարկը աղէտեալներուն: Միւս կողմէ «օտար ներկայութեան» դէմ բողոքած են չինական հատուածի համայնավարներ:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԵԱՆ ուժերը բուռն բախումներ ունեցան Պաղեստինցիներու հետ, երկրին հիւսիսը: Բանակը յաջողեցաւ տեղահան ընել Պաղեստինցիները իրենց դիրքերէն:

ԽՌ-ԷՆԹԷՌԻ գործադուլը վերջ գտաւ Չորեքշաբթի օր: Սկսած էր Նոյեմբեր 18ին: Սենտիքաները յաջողեցան ամսաթոշակի 14րդ ամիս մը ապահովել, ամսական 100 Փր. յաւելում (Հոկտ. 1էն) եւ տարեվերջի պարգեւ մը 100էն 120 ֆրանքի:

ՓԱՐԻԶԵԱՆ արուարձաններու բժշկական գրասենեակները գոց պիտի ըլլան Ուրբաթ օր: 5000 բժիշկ գործադուլ կ'ընեն երեք օրուան համար: Փարիզի բժիշկներու սենտիքան, այս առթիւ յայտարարեց թէ դէմ է այս որոշումին:

ԿՕԼԻՍԹ երեսփոխանը՝ տը Կրէյլի արդէն իսկ հանդիպած էր իր վրայ յարձակողներէն մէկուն, ժողովի մը ընթացքին:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՕՐ ժամը 6ին Պասթիյէն-Նասիոն ցոյց մը տեղի կ'ունենար բողոքելու համար Վիէթնամի պատերազմին դէմ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Թղթատարական սպասարկութեանց գործադուլը մասնակի բնոյթ ստացած է: Չորեքշաբթի օր, բաշխումի սպասարկութեան 23 առ հարիւր միայն հետեւած էր շարժումին:

ՆԻՔՍԸՆ պաշտօնանկ ըրաւ իր Ներքին նախարարը:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Արտաքին նախարարը՝ Գրոմիկօ Արեւելեան Պերլին գնաց, ուր հանդիպում կ'ունենայ Վալթեր Ուլպրիխթի հետ: Կ'ըսուի թէ այս տեսակցութիւնը նախատեսուած չէր:

ՀՌՈՄԻ Հունգարիոյ դեսպանը քաղաքական ապաստան ուզեց իտալական կառավարութենէն:

ԿՆՈՋ ՆԵՐԿԱՅ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԿԻՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Անցեալ շաբթուան ընթացքին «Էլ» կանացի հանրածանօթ շաբաթաթերթը Վերսայլի մէջ, երեք օր տեւող համաժողով մը կազմակերպած էր, նուիրուած Ֆրանսայի կնոջ ներկայ վիճակին եւ անոր ապագային:

Հրաւիրուած էին, Ֆրանսայի ամէն դասակարգի պատկանող անձնաւորութիւններ, այր մարդ թէ կին:

Մասնակցեցան նախարարներ, երեսփոխաններ, լրագրողներ, քաղաքական կուսակցութեանց պետերը, գրագէտներ, գիտուններ, ճարտարապետական հիմնարկութեանց պետեր, բժիշկներ, փաստաբաններ, գործաւորներ եւ պաշտօնեաներ, ինչպէս նաեւ պարզ «ընտանիքի մայր»եր, երիտասարդ կամ տարիքոտ:

Ամէն անգամ որ «կիներու համաժողովներու» մասին կը խօսուէր անցեալին, տեսակ մը հեգնանք կը նշմարուէր ամէն տեղ: Շատերը կը յիշէին նախկին «Սուֆրաժէթ»ները կամ ուրիշ շատ մը պատմական ցոյցեր, որոնք երբեք լուրջ տպաւորութիւն գործած չէին:

Վերսայլի համաժողովը բացարիկ յաջողութիւն մը ունեցաւ թէ՛ իր թիւով եւ թէ մասնակցողներու որակով եւ արծարծուած հարցերու լրջութեամբ եւ այժմէականութեամբ:

Երեք օր տեւող անկեղծ եւ ազատ խորհրդակցութիւն մըն էր: Բոլոր մասնակցողները, պատրաստուած լրջօրէն, հիմնուած փաստերու վրայ կնոջ ներկայ վիճակին փոփոխութեան համար շատ մը յստակ ծրագիրներ առաջարկեցին:

325 պատուիրակուհիներ կը ներկայացնէին Ֆրանսայի ներկայ իգական բնակչութեան ընդհանուր եւ հարազատ պատկերը:

Բանաձեւերը, խորհրդակցութեանց արդիւնքը, առաջարկները, վերածուեցան հաստափոր գրքի մը եւ յանձնուեցաւ Փիէր Լազարէֆի կողմէ նախարար Ժաք Պօմէլի, որ պիտի ներկայացնէ զայն եւ յանձնէ Հանրապետութեան Նախագահին, եւ Վարչապետին:

Նախարար Մօտուի, վերջին եղրակացութեանց մէջ ըսաւ. «Այս համաժողովը մեկնակէտը պիտի ըլլայ որպէսզի Ֆրանսացի կինը նոր, օգտակար եւ աւելի պատուաւոր տեղ մը գրաւէ հաւասարութեամբ Ֆրանսայի կեանքին մէջ»: Հարցերը շատ էին եւ այժմէական, կնոջ աշխատանքի պայմանները, օրինական դիրքը, բնակարանը, առողջութիւնը եւ ուսումը:

Այս բոլոր կէտերուն մէջ կիները կը պահանջէին հաւասարութիւն արական սեռին հետ: Նոյն կարելիութիւնները, թօշակի հաւասարութիւն, ընտանեկան յարկին մէջ ղեկավարութեան հաւասար իրաւունքներ, ինչպէս նաեւ պատասխանատու դերեր կիներուն համար ալ, ներկայ բոլոր հանրային դժուարութիւնները լուծելու համար կազմուած մարմիններուն մէջ:

Քաղաքական կեանքին վերաբերեալ թերեւս նուազ պահանջներ եղան պատուիրակներուն կողմէ, հակառակ անոր որ բոլորն ալ ընդունեցան որ «քաղաքականութիւնն ալ պատուաւոր գործունէութիւն մըն է»: Եւ հոն ալ կիները պէտք է բերեն իրենց ազդեցութիւնը:

Ընկերային առողջապահական հարցերու մէջ մեծ տեղ գրաւեց «աննորմալ» ծնունդներու եւ երախաներու հարցը: Մասնաւորաբար յղութեան վիժումներու դժուարին հարցը: Ցղութեան դէմ գործածուած դեղահատներն ալ (փիլիւլ) օրակարգի հարց եղան: Բոլոր ժողովականներն ալ միաձայն եղան ըսելու որ ժամանակը եկած է, լուրջ կերպով նկատի առնելու ծնունդներու հարցը: Ի հարկէ Ֆրանսական բոլոր կառավարութիւնները 1920ի օրէնքէն ի վեր որ շատ խիստ է և ոչ մէկ բացառութիւն կը պարունակէ, եւ քրէական յանցանք կը նկատէր նոյնիսկ պարզ փրոփականտ մը ղաւակ չունենալու, շատ զգուշութեամբ կը վերաբերուէր այս հարցին հանդէպ, վախնալով որ նոր օրէնքի մը չափազանցութիւններէն կամ սխալ ու վտանգաւոր գործադրութիւններէն: Բայց ներկայիս բոլորն ալ համաձայն են որ յստակ եւ արդար օրէնքներ պէտք է մէջտեղ ելլեն պաշտպանելու համար թէ՛ կնոջ եւ թէ ծնելիք երախային առողջութիւնը եւ ֆիզիքական ապագան:

Հարցը այժմէական է, բայց չէ գտած տակաւին իր վերջնական լուծումը, հաւանաբար ապագային շատ մը նոր տեսակէտներ պաճառ պիտի ըլլան որ օրէնքը բարեփոխուի:

Շատ մը երկար ու կրակոտ վիճաբանութիւններ եղան նաեւ բնակարաններու, աշխատանքի պայմաններու, սակերու եւ կիներու արհեստակցական պատրաստութեանց մասին: Որպէսզի այս բոլորը կարելի ըլլայ, ի հարկէ պէտք չէ որ կինը կորսնցնէ իր սեռային հմայքը, պէտք չէ դառնայ «կէս էրիկ–մարդ» մը, այլ մնայ միշտ իր իգական հմայքով եւ բազմադոյն առաւելութեամբ:

Ներկայ համաշխարհային վիճակին մէջ բոլոր մարդերու մէջ կինը իրաւունք ունի, եւ պէտք է դառնայ հաւասար եւ նոյնքան «պատասխանատու» ինչպէս այր մարդը:

Վերսայլի համաժողովը խօսեցաւ այս բոլորին մասին, ազատ եւ լուրջ մթնոլորտի մը մէջ: Որոշուեցաւ նաեւ յաջորդով կազմակերպել «Եւրոպայի կնոջ համաժողովը»:

Տարիներէ ի վեր առաջին անգամն է որ այսպէս դրական հաւաքոյթ մը տեղի ունեցաւ: Ժամանակն էր որ այս բոլոր հարցերը հրապարակաւ մէջտեղ ելլէին, որպէսզի բոլորն ալ ըմբռնէին թէ, պէտք է փոխուի կնոջ ընկերային ներկայ դրութիւնը, յօգուտ թէ՛ ընտանեկան եւ թէ հանրային ներդաշնակութեան:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՅՈՅՆԵՐԸ

(Փոքր յապաւումներով)

Առաջին համաշխարհային պատերազմի նախօրեակին, Երիտասարդ Թուրքերու քաղաքականութեան հետեւանքով, ազգային հարցը Օսմանեան կայսրութեան մէջ յատկապէս սուր բնոյթ ստացաւ: Մասնաւորապէս արծարծուեցաւ յունական խնդիրը:

Կրետէի, ինչպէս նաեւ Եգէական ծովի կղզիներու եւ Եւրոպական Թուրքիոյ մեծ մասին կորուստէն ետք անվստահութեան եւ վախի մթնոլորտ մը ստեղծուեցաւ Թուրքիա բնակող ոչ–Թուրք ժողովուրդներուն եւ, մասնաւորապէս, յոյն բնակչութեան հանդէպ: Այսպէս է, որ յոյն տարրը նկատուեցաւ Փոքր Ասիոյ միասնականութեան սպառնացող վտանգ մը: Անվստահութեան միւս շարժառիթը տնտեսութեան եւ, մասնաւորապէս, առեւտուրի ասպարէզին մէջ Յոյներու ունեցած կարեւոր դիրքն էր: Այս կապակցութեամբ Թուրք ժամանակակից պատմաբան մը՝ Ե. Պայիւր կը գրէ. «Երկրին տնտեսական կեանքին մէջ գրեթէ ամբողջովին կը գերակշռէին ոչ Թուրք տարրերը, հիմնականին մէջ՝ Յոյները»:

Ծանօթ է, որ օտար (յատկապէս յոյն) քաղքենին առաւելապէս ամուր դիրք գրաւած էր Եւրոպական Թուրքիոյ եւ Փոքր Ասիոյ արեւմտեան ծովափին վրայ: Երկրին այս կարեւոր շրջանները օտար ազդեցութենէ ձերբազատելու նպատակով Թուրքերը դիմեցին զանոնք Յոյներէ մաքրելու քաղաքականութեան:

Հակայոյն պայքարի ծաւալումին առիթ հանդիսացաւ յունական Մակեդոնիայէն եւ Թրակիայէն ծայր տուած Թուրքերու զանգուածային արտագաղթը, որ սկսած էր Պալքանեան պատերազմի օրերէն: Թուրքերը սկսան զանոնք տեղաւորել այնպիսի վայրերու մէջ, ուր Յոյներու թիւը մեծ էր, այսինքն Թուրքիոյ Եւրոպական մասին եւ Եգէական ծովափին, նպատակ ունենալով ստեղծել Թուրք բնակչութեան գերակշռութիւն:

1913ին (Հոկտեմբեր) սկսաւ նաև Թրակիոյ յոյն բնակչութեան հարկադրեալ արտագաղթը դէպի Յունաստան: Տեղական իշխանութիւնները, ինչպէս կը վկայէ ծանօթ պետական գործիչ Խալիլ Մենթէշէ իր յուշերուն մէջ, հրահանգ ստացած էին գործադրել բոլոր միջոցները, որպէսզի սւիպեն Յոյներուն հեռանալ երկրէն: Այս նպատակով օգտագործուեցան հալածանքի եւ բռնութեան բազմաբնոյթ ձեւեր: Հալածանքները ջարդի բնոյթ ալ ստացան: Թրակիոյ շրջանի քանի մը յոյն գիւղերու բնակչութիւնը ամբողջութեամբ սրածուեցաւ: Պաշտպանելով Երիտ. Թուրքերու այս քաղաքականութիւնը, անոնց կիսապաշտօն օրգանը «Ժէօն Թիւրք» կը գրէր. «Թրակիայէն օսմանեան հպատակ Յոյներու արտաքսումը զուտ թրքական ներքին գործ է»:

Հակայոյն հալածանքը տարածուեցաւ նաեւ Փոքր Ասիոյ ծովեզերեայ շրջանները: Թուրք հրոսախումբեր, յարձակելով յոյն գիւղերու եւ վայրերու վրայ, կը ջարդէին եւ կ'արտաքսէին բնակիչները եւ կը տիրանային անոնց ինչքին եւ տունին:

Իրենց տուներէն արտաքսուած, թալանուած, ըլկուած եւ սովահար Յոյներու գաղթականութիւն մը խուժած է ծովեզերեայ քաղաքները՝ սպասելով Յունաստանէն ժամանող նաւերու: «Յոյներու վիճակը արդահատելի է: Սովահար եւ ամէն բանէ զրկուած ու կողոպտուած, անոնք բացօթեայ կը բնակին առանց ապաստան մը ունենալու: Իրենց գոյքերը յափշտակուած են ու կիները անպատուուած: Յոյներու բնակարանները կրքուած են իշխանութեանց կողմէ («Ազատամարտ», 1914):

Ֆրանսական ազդեցիկ «Թան» թերթը, հանգամանօրէն վերլուծելով արտագաղթին պատճառները, կը բացայայտէր Թուրք կառավարութեան հետապնդած նպատակը. «Թուրք կառավարութիւնը որոշած է բացարձակապէս մահմետականներով բնակեցնել Պալքանեան թերակղզիի այն մասերը, որոնք դեռ կը գտնուին Օսմանեան կայսրութեան սահմաններուն մէջ, կամ, աւելի ճիշդ, ան որոշած է մահմետական նոր տարրերով զօրացնել Թրակիոյ Թուրք բնակչութիւնը»:

Հակայոյն պայքարը բորբոքելով, Թուրքերը կը փորձէին նաեւ ճնշում բանեցնել յունական կառավարութեան վրայ՝ հարկադրելով անոր զիջումներ կատարել Եգէական կղզիներու հարցին մէջ: 1914 Յունուարին, Աթէնքի Թուրք դեսպանը կը սպառնայ, որ եթէ Յունաստան յամառի անզիջող մնալ կղզիներու հարցին մէջ, դառն վիճակ մը կրնայ ստեղծուիլ Թուրքիոյ յոյն բնակչութեան համար:

1913ի աւարտին, հակայոյն պոյքոթը Փոքր Ասիոյ քանի մը նահանգներուն եւ, յատկապէս, Իզմիրի մէջ, մեծ չափերու հասաւ: «Թասվիրը Էֆքիար»ի կարծիքով «Թուրքերու եւ մահմետականներու պոյքոթը օրինական է. անոնք այդ ձեւով կը փափաքին տնտեսական ասպարէզին մէջ եւս ցոյց տալ իրենց եռանդն ու ձեռներէցութիւնը»: Զարգացնելով այդ միտքը, Պայիւր կը գրէ. «Օսմանեան կայսրութեան Յոյներու հետ առեւտրական յարաբերութիւնները խզելու

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Շիտակը ըսելու համար շատ մեծ ազնուութեամբ վարուեցաւ հետը, պատասխանեց Մարտիկ Էֆէնտի: Շաւարշի հետ զացինք զինքը դտանք եւ հոն իր խնդիրքը բացատրեց: Վահան զինքը մտիկ ըրաւ հանդարտութեամբ եւ ի վերջոյ պատւոյն վրայ խոստացաւ որ իր գիտցածները այլեւս մէկու մը պիտի չյայտնէ:

— Կեցցէ, գոչեց վաճառականը, շատ աղէկ ըրեր է, որովհետեւ եթէ բոլոր այդ խաղքութիւնները երեւան ելլէն՝ խեղճը ալ բարոյապէս բոլորովին կը փճանայ:

— Ոչ թէ միայն բարոյապէս՝ այլ նոյնիսկ կրնայ գլխուն փորձանք գալ եւ ձերբակալուելով Ֆրանսական կառավարութեան յանձնուիլ: Ինք ալ արդէն ամէնէն աւելի ատկէ կը վախնայ:

— Իրաւ է, պատասխանեց վաճառականը, ես այդ կէտը չմտածեցի:

— Երբ Վահանէն խօսք առաւ որ ամէն բան ծածուկ պիտի մնայ՝ մեծ չունչ մը առաւ եւ ըսաւ թէ ալ առիթ պիտի չտայ բնաւ իրմով զբաղեցնելու եւ մտադրութիւն յայտնեց անմիջապէս Պոլսէն հեռանալու:

— Ահա գեղեցիկ գաղափար մը:

— Վահան ալ նոյն խորհուրդը տուաւ իրեն: Ցետոյ հարցուց թէ նիւթական միջոցները կը ներէի՞ն ուրիշ տեղ մը երթալու: Այն ատեն Շաւարշ խոստովանեցաւ որ բնաւ դրամ չունէր քովը: Եւ Վահան ամենայն ազնուութեամբ հանեց քանիւհինգ ոսկի տուաւ:

— Ի՛նչ կ'ըսես, գոչեց վաճառականը, աս ի՛նչ ազնուութիւն:

— Շաւարշ երախտագիտութեամբ ընդունեցաւ այդ գումարը:

— Ասանկ ազնուութիւններ միայն վէպերու մէջ կը պատահին, դիտել տուաւ վաճառականը:

— Վերջապէս չերկնցնեմ, Շաւարշ մեկնեցաւ: Երէկ իրիկուն Վահանին հանդիպեցայ եւ ըսաւ որ քիչ մը առաջ Շաւարշէն նամակ մը ընդունած էր որով շնորհակալութիւն կը յայտնէր գումարին համար եւ միեւնոյն ատեն կը ծանուցանէր թէ նոյն օրն իսկ շոգենաւով կը մեկնէր Յունաստան: Խեղճ տղան նամակին մէջ զղջում կը յայտնէր մինչեւ հիմա իր վարած կեանքին համար եւ կ'ըսէր թէ Վահանէն ընդունած դրամով միտքը դըրած է պարկեշտ մարդ մը դառնալու:

— Իսկ՛ւ թէ իր միտքը դրածը գործադրէր, պատասխանեց վաճառականը, ամէն պարագային շատ գոհ մնացի այդ տուած տեղեկութիւններէդ, որովհետեւ կը վախնայի որ դեռ պիտի ստիպուէինք այդ Շաւարշին հետ զբաղիլ:

Երկու բարեկամները իրենց խօսակցութիւնը առաջ տարին մինչեւ որ երկրորդ չոգենաւը հասաւ Մեծ կղզիի նաւամատոյցը:

— Ահաւասիկ մեր հիւրերը, ըսաւ Մարտիկ Էֆէնտի ոտքի ելլելով:

Արդարեւ երեք զինուորականներ Վահանի ընկերակցութեամբ կը յառաջանային:

Վաճառականը փութաց զիրենք դիմաւորելու եւ բարի գալուստ մաղթելու: Ցետոյ, ամէնքը միասին ուղղուեցան դէպի վաճառականին ամարանոցը որուն պարտէզին մէջ արդէն պատրաստուած էր օփի սեղանը:

Սիրալիր տեսակցութենէ մը ետքը, սեղան նստան. զուարթ ճաշէ մը ետքը հաւաքուեցան հիւրասրահ, վաճառականը վարպետութեամբ խօսք բացաւ Սելանիկի անցքերուն վրայ եւ յիշեց Լեւոնի անունը:

Զինուորականները որոնք արդէն գիտէին թէ Վահան ի՛նչ ծառայութիւն կը սպասէր իրենցմէ, սկսան մանրամասնօրէն պատմել այն դէպքերը որոնք արդէն ծանօթ են մեր ընթերցողներուն:

Երկու ընկերները, Սուրբիկ եւ Զարուհի, իրենք ալ առանց խօսակցութեան մասնակցելու, հետաքրքիր մտիկ կ'ընէին:

Ն. պէյ մասնաւորապէս շեշտեց Վահանի ունեցած դերը եւ այս անգամ կըրկնեց որ Լեւոնի դատապարտութիւնը տեղի ունեցած էր հակառակ Վահանի կամքին, որ մինչեւ ետքը ջանացած էր ազատել զայն:

— Թերեւս մենք ալ այդ խիստ պատիժը չգործադրէինք, եթէ ոստիկանութիւնը մեզ պաշարած եւ մեր բնակարանը կոխելու ձեռնարկած չըլլար, ըսաւ Արիֆ պէյ: Բայց այնպիսի կացութեան մը մէջ կը գտնուէինք որ կարելի չէր թուլութեամբ վարուիլ:

Իրիկուան դէմ հիւրերը իրենց համար եղած փայլուն ընդունելութեան համար շնորհակալութիւն յայտնելով մեկնեցան:

— Դարձեալ կը սպասենք ձեզի, ըսաւ վաճառականը:

— Անշուշտ պիտի գանք, մեկնելէ առաջ, պատասխանեց Ն. պէյ:

Երբ Վահան ալ կը պատրաստուէր մեկնելու իր բարեկամներուն հետ, Բարսեղ Էֆէնտի զայն կեցուց:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(268 – Շար.)

ժային կառավարութեան եւ «Միութիւն ու Յառաջդիմութիւն» կուսակցութեան գաղտնի որոշումը մէկ կողմէ պիտի նը-պաստէր անոնց տնտեսական ազդեցու-թեան քանդումին, եւ միւս կողմէ, պի-տի դիւրացնէր տնտեսական ասպարէզին մէջ Թուրքերու խիստ թոյլ դիրքերուն ամրապնդումը»: Սակայն պոյքոթը չի-րականացուց անոնց երազը, քանի որ Գայիւրի վկայութեամբն իսկ ան ձախո-ղեցաւ:

Հակայոյն պայքարը ողբերգական է-ղաւ յոյն ժողովուրդին համար: Միջազ-գային քննիչ մարմին մը, որ կազմուած էր 1914 Յունիսին, Ներքին նախարար Թալէաթի ընկերակցութեամբ շրջագա-յութիւն մը կատարելով Եգէականի կըղ-զիներու վրայ, արձանագրեց, որ Թուրք ապստամբութիւններու հետեւանքով այդ շրջաններու մեծ մասը վերածուած է ա-նապատի: Քննիչ մարմնի անդամներէն, Թուսիոյ ներկայացուցիչը՝ Տուխալկա կը հաղորդէ, որ Եգէական ծովեզերքէն Յոյ-ները վտարելու ծրագիրը նախօրօք եւ կատարելապէս մշակուած էր կեդրոնի կառավարութեան կողմէ:

Թալէաթի շրջագայութիւնը լոկ ձեւա-կան բնոյթ կը կրէր եւ Եւրոպայի հան-րային կարծիքը հանդստացնելու անյա-ջող փորձ մըն էր: Հրապարակաւ «դա-տապարտելով» հակայոյն հալածանքը, Թալէաթ գաղտնօրէն կը հրահանգէր հե-տեւողական կերպով կիրարկել պետական քաղաքականութիւնը: Այսպէս, Պուրսայի մէջ նմանօրինակ յայտարարութենէ մը ետք, ան իր քով կը կանչէ Թուրք իշխա-նութիւններու ներկայացուցիչները ըսե-լով. «Ուշադրութիւն մի դարձնէք ժո-ղովուրդին ուղղուած իմ խօսքերուն: Մեր պարտքն է մինչեւ ծայր իրագործել մեր ծրագիրը եւ շարունակել քրիստոնեանե-րու վտարումը Թուրքիայէն»:

Հուրի եւ սուրի արիւնալից քաղաքա-կանութեան հետեւանքով, Թրակիայէն եւ Եգէական ծովէն տեղահանուեցաւ մօտա-ւորապէս 200·000 Յոյն (*):

Թուրք կառավարութիւնը, բնականա-բար, կը ջանար հրաժարիլ պատասխա-նատուութենէ: Դեռ 1914 Ապրիլին, «քըն-նելով» Թրքական Թրակիայէն հեռացող Յոյներու արտագաղթին պատճառները, Թալէաթ յայտարարեց, թէ անոնք հե-տեւելով իրենց ազգակիցներու կոչին՝ կ'երթան տէր դառնալու Յոյներու գրա-ւած նոր հողերուն: Ասկէ զատ, ան կը պնդէր, թէ Յոյները կը հեռանան վախ-նալով փոխվրէժի փոխադարձութենէն, քանի որ անոնք պալքանեան պատերազմի ժամանակ վայրագութիւններ գործած են Թուրքերու վրայ:

Կալիպ պէյ, Աթէնքի Թուրք դեսպանը, իր յուշերուն մէջ կը փորձէ ժխտել Յոյ-ներու դէմ գործադրուած ծրագրին պե-տական բնոյթը: Նոյն տեսակէտը կը յայտնէ նաեւ Պայիւր, դիտել տալով, թէ տոնք արձանագրուած են Յունաստանի մէջ ի գործ դրուած հակաթուրք հալա-ծանքներուն: Այսուհանդերձ ան կ'ընդու-նի, որ վերջին հաշուով, անոնք տեղի ու-նեցան իշխանութեանց թոյլտուութեամբ: Խալիլ Մենթէշէ կը վկայէ, որ Յոյներու արտագաղթը պետականօրէն կազմակեր-պուած միջոցառում մըն էր:

Թուրք պատմագրութեան մէջ խիստ կերպով կրճատուած է Օսմանեան կայս-րութենէն հարկադրաբար արտագաղթած կամ բռնութեամբ վտարուած Յոյներու թիւը: Ժամանակաշրջանի Թրքական աղ-բիւրները կը պնդէին, թէ միայն 1000 Յոյն հեռացած է, շատեր իրենց ցանկու-թեամբ: Թալէաթի զեկուցումին մէջ յի-շատակուած է, որ «գաղթը, գրեթէ բո-լոր վայրերու մէջ, կատարուած է զան-գուածօրէն»:

Այսպէսով, Թուրք պատմագրութեան մէջ ամէն կերպ կը խեղաթիւրուի Երի-տասարդ Թուրքերու ազգային քաղաքա-կանութեան էութիւնը եւ սաով պաշտպա-նութեան տակ կ'առնուի Անատոլուն ոչ Թուրք ժողովուրդներէ, հիմնականին մէջ՝ Յոյներէ եւ Հայերէ մաքրելու անոնց յետադէմ – ազգայնամոլ քաղաքականու-թիւնը:

Գ. ՔԻԼԻՄՋԵԱՆ

«Լրաբեր», Երեւան

(*) Տեղին է յիշել, որ Յոյները իրենց հայրենի օրրանէն արմատախիլ ընելու ա-րիւնոտ քաղաքականութիւնը շարունակ-ուեցաւ յետագային ալ: Ան համեմատա-բար մեծ չափերու հասաւ քէմալական շարժումի ընթացքին, երբ հիմնովին եւ վերջնապէս Փոքր Ասիան մաքրուեցաւ Յոյներէ: Յետագային եւս, թուրք կա-ռավարութիւնները առիթ չփախցուցին Պոլիս եւ Իզմիր խմբուած Յոյները կոտո-րելու, անոնց ունեցածը յափշտակելու եւ երկրէն վտարելու համար: Ծանօթ է, որ Մենտերէսի կառավարութեան հրահրած հակայոյն արշաւին հետեւանքով, 1955 Օգոստոս–Սեպտեմբեր ամիսներուն, Պոլ-սոյ եւ Իզմիրի մէջ տեղի ունեցան յունա-կան ջարդեր, որոնց հետեւանքով սպան-նուեցան բազմաթիւ Յոյներ եւ Հայեր:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍԻ մէջ, Նոյեմբեր 9ին մեռած է ընկ. Եփրեմ Սարգիսեան: Ող-բացեալը 1912–13 շրջանին գործած է Վա-նի մէջ: Յետագային, գրեթէ մնայուն մասնակցութիւն բերած է Երեւանի Կեդր. Կոմիտէին ու եղած անդամ Հայաստանի Խորհրդարանին: Խորհրդայնացումէն ետք, անցած է Մ. Նահանգներ, ուր մնաց մինչեւ իր մահը, հաւատաւոր ու նուիրեալ դաշնակցականի մը նպաստը բերելով հանրային գործին:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ տեղի ունեցած է Արտա-յայտութեան հոգախտաբանութեան մի-ջազգային 6րդ համագումարը, որուն մասնակցած է, Ռումանիոյ կողմէ, Բժ. Լեւոն Միրախորեան, անդամ՝ Փարիզի հոգեկան հետազօտութեանց միջազգային կոմիտէի եւ խորհրդակից անդամ Հոգե-պահպանութեան միջազգային կոմիտէի:

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ Ազգային Երաժշտու-թեան Կոմիտէն այս տարի իր առաջին մրցանակը շնորհած է ծանօթ երգահան եւ երաժշտագէտ Տիկին Ալիսիա Թեր-զեանի՝ ջութակի եւ նուագախումբի հա-մար յօրինած անոր մէկ ստեղծագործու-թեան համար: Երաժշտական բարձրա-գոյն մրցանակն է այս, որուն արժանա-ցած է Հայուհին:

ՖԻԼԱՏԵԼՖԻՈՅ մէջ Նոյեմբեր 14ին մեռած է շրջանի վեթերան ընկերներէն Կարապետ Թիւյսիւզեան: Ողբացեալը ու-նեցած էր հանրային օրինակելի գործու-նէութիւն:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ մեռած է վաղեմի ուսու-ցիչ Արփիար Տէր-Մարգարեան: Պէթլիս-ցի, ան ուսանած էր Եփրատ քոլէժ, վա-յելելով շունչը Թլկատինցիի, Ռուբէն Զարդարեանի եւ ուրիշներու: Կէս դա-րու գնահատելի ծառայութիւն մը մա-տուցած է Պոլսոյ կրթական կեանքին իբրեւ տնօրէն ազգային վարժարաններու: Խմբագրած է Ազգ. Հիւանդանոցի Տարե-ցոյցը:

ՊՈՐԺ – ՀԱՄՈՒՏԻ «Յ. Տէր-Մելքոն-եան» եւ «Գերմանիկ» սրահներուն մէջ, Նոյեմբեր 14ին եւ 15ին, հոծ թիւով հան-դիսականներու ներկայութեամբ, փառա-շուք հանդիսութիւններով, յաջորդաբար տօնակատարուած են Հաճնոյ հերոսա-մարտի յիսնամեայ եւ Ուրֆայի հերոսա-մարտի 55ամեայ տարեդարձները. հան-դիսութիւնները հովանաւորած է Խորէն Ա.: Հաճնոյ հանդիսութեան բանախօսած են ընկերներ Կ. Թաթուլեան եւ Ա. Ուր-փալեան, իսկ Ուրֆայի՝ ընկերներ Ե. Բամպուքեան եւ Յ. Հիսայեան:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ երեք տարի առաջ կազ-մուած էր «Հայ Համալսարանաւարտնե-րու Միութիւն»ը, որուն անդամներու թի-ւը ներկայիս 300ի հասած է: Նոյեմբեր 15ին, 35 նորաւարտ համալսարանական-ներ անդամակցած են Միութեան: Այս առթիւ խօսած է Միութեան ատենապե-տը՝ Փրոֆ. Շաւարշ Թորիկեան պարզե-լով հետապնդուած նպատակը — հայ հա-մալսարանաւարտները հաւաքական ճիգով իրենց նպաստը բերեն հայ հանրային կեանքին:

ՄՈՆԹԵՎԻՏԷՕՅԻ մէջ (Ուրուկուէյ) փառաշուք հանդիսութեամբ տօնուած է Հ.Օ.Մ.ի վաթսունամեակը: Հ. Յ. Դաշ-նակցութեան կոմիտէի անունով խօսած է ընկ. Մ. Սվաճեան, որ ողջունած է հայ կանացի կազմակերպութեան վաթսուն տարիներու բեղուն կեանքը արտասահ-մանի մէջ:

ԹԵՀՐԱՆԻ «Արարատ» միութեան ըն-դարձակ սրահին մէջ, Նոյեմբեր 25ին, տեղի ունեցած է հանդիսութիւն մը՝ նը-ւիրուած «Ալիք» պատանեկան երկշաբա-թաթերթի առաջին տարեդարձին: Ներ-կայ գտնուած են պատանիներ երկու սե-ռէ: Թերթի խմբագիրը՝ ընկ. Ժ. Ղա-րիպեան յայտարարած է, թէ խմբագրա-կան աշխատանքները կը կատարեն հայ դպրոցներու աշակերտները:

ՀԱԶԱՐԱՄԵԱՅ ԳԻՐՔԸ

«ժողովեցի զօրինակներն աստի եւ անդի, եւ հաւաքեցի ի մի տուփ, եւ ծմեռն էր, եւ ցուրտ, եւ թանաքս մանցաւ, եւ այսչափ էր կար մեր»:

1431, Յիշատակարան Թորոս գրչի

Կը լրանայ ծննդեան հազարամեակը հայերէն ձեռագիր գիրքի մը, որ աշ-խարհի ամէնէն հին թուագրուած թուղ-թէ ձեռագիրն է: Ասիկա հազուագիւտ արժէք ներկայացնող փիլիսոփայական – պատմական – գիտական բովանդակու-թեամբ կազմուած հաւաքածոյ մըն է, ներկայիս կը գտնուի Երեւանի Մատենա-դարանը (թիւ 2679):

«Թուղթէ հայերէն հին ձեռագիրը», ինչպէս որ կը կոչեն զայն գիտնական-ները, գրուած է 971ին: Դաւիթ քահանայ մը զայն գրել տուած է իր զաւկին Ղու-կաս գրչին: Թուականը կը ճշդուի նորո-գութեան մասին կատարուած վկայու-թեամբ մը, որ կը կրէ 981 թուականը. «եւ նորոգումն սորա ՆԼ թուականու-թեանս Հայոց»:

Գիրքը 359 թերթ կամ 718 էջ թուղթէ բաղկացած է. գիրը՝ բոլորագիր է, մե-ծութիւնը 28×15 սմ. գրուած է մէկ սիւ-նակով, իւրաքանչիւր էջի վրայ 25–36 տող, կազմը՝ դրոշմազարդ կաշեպատ տախտակ է, իսկ կազմին կերպասը՝ զար-դահիւս մետաքսէ պատրաստուած է:

Մատեանը արժէքաւոր է բազմաթիւ նիւթերու պարունակութեամբ: Ահա բո-վանդակութիւնը համառօտաբար. Անա-նիա Շիրակացիի գրչին պատկանող տիե-զերագիտական եւ տոմարագիտական գը-րութիւններ, անհեղինակ տոմարական այլ աղիւսակներ՝ համառօտ բացատրու-թիւններով, անուններ՝ 72 ազգութիւն-ներու, 12 լեռներու, մեծ գետերու, ան-ձրեւի եւ ամպի մասին… Բանընդդիմա-կան նիւթեր, հին աշխարհի եւ հայ փի-լիսոփաներու գործեր, իմաստասիրական գրութիւններ, Եւսեբիոս Կեսարացիի (Դ. դար) «Քրոնիկոն»էն հատուածներ, ապա չափ ու կշռի մասին տեղեկութիւններ, ճառեր յոյն, ասորի եւ հայ անուանի դէմքերու, Է. դարու հեղինակ Վրթանէս Քերթողի «Ընդդէմ պատկերամարտիկնե-րու» գրութիւնը: Նաեւ թուղթեր (նա-մականի), մեկնութիւններ եւայլն:

Հանրագիտական պատկառելի հատոր մըն է 1000ամեայ հայերէն այս գիրքը, հայ ազգին հին եւ մեծ մշակոյթին հաղ-ուագիւտ վկայարաններէն մէկը:

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Իշխանուհիին մտքին մէջ յանկարծ փո-փոխութիւն տեղի ունեցաւ: Նուրբ շըր-թունքները սպրդեցան (աչքերը անփոփոխ մնացին) եւ ձայնը խօսելու ատեն այն-պէս ելեւէջներ կ'ընէր, որ ըստ երեւոյ-թին, իրեն համար իսկ անսպասելի էր:

— Այդ շատ աղէկ կ'ըլլար, բայց ան, ես բանի մը աչք չեմ ունեցեր եւ չունիմ:

Ան ծունկերէն վար նետեց շնիկը եւ ուղղեց զգեստին ծալքերը:

— Ահա քեզ երախտագիտութիւն, ահա՛ քեզ պարտաճանաչութիւն, անոնց հան-դէպ, որոնք ամէն զոհողութիւն յանձն են առեր անոր երջանկութեան, հանգըս-տութեան համար, ըսաւ ան: Սքանչելի՜ է, խօսք չկայ, ես բանի մը պէտք չունիմ իշխան:

— Սակայն դուն մինակ չես, քոյրեր ունիս, պատասխանեց իշխան Վասիլիյ:

Բայց իշխանուհին չէր լսեր:

— Այո, ես այդ շատոնց գիտէի, բայց մոռցայ, ստորութենէ, խաբեբայութե-նէ, նախանձէ, դաւերէ զատ ուրիշ բան կարելի չէ գտնել այս տան մէջ…

— Կտակին տեղը գիտե՞ս թէ ոչ, հար-ցուց իշխան Վասիլիյ առաջուընէ աւելի ջղայնցնելով այտերը:

— Այո, ես խենթ էի, ես դեռ կը հա-ւատայի մարդոց, կը սիրէի զանոնք եւ ամէն զոհողութիւն յանձն կ'առնէի ա-նոնց համար: Բայց յաջողութիւն կը վաս-տըկին միայն անոնք, որոնք ստորին են եւ նողկալի: Ես գիտեմ թէ որու դաւերն են ասոնք:

Իշխանուհին ելլել ուզեց, բայց իշխա-նը բռնեց անոր ձեռքէն: Իշխանուհին մարդկային ցեղի նկատմամբ յանկարծ հիասթափողի մը երեւոյթն ունէր, տխ-րութեամբ կը նայէր իր խօսակցին:

— Դեռ ժամանակ կայ, սիրելիս: Դուն նկատի առ, Կատիշ, որ այդ բոլորը կա-տարուեր է անակնկալ կերպով, բարկու-թեան վայրկեանին եւ հիւանդագին մի-ճակի մէջ եւ յետոյ մոռցուեր է: Մեր պարտքն է, սիրելիս, ուղղել անոր սխա-լը, թեթեւցնել անոր վեր-ջին վայրկեանները թոյլ չտալով կատարել այդ անիրաւութիւնը. Թող չտանք որ ան մեռնի այն ծանր գիտակ-ցութեամբ թէ դժբախտութեան է մատ-ներ զանոնք:

— Անոնք, որոնք ամէն բան զոհեր են անոր, վրայ բերաւ իշխանուհին ոտքի ելլել ուզելով, բայց իշխանը արգիլեց: Ոչ, քուզէնս, աւելցուց ան հառաչելով, ես պէտք է յիշեցնեմ որ այս աշխարհիս մէջ ազնուութիւն չկայ եւ ոչ ալ արդա-րութիւն: Այս աշխարհիս մէջ պէտք է խորամանկ եւ չար ըլլալ:

— Դէ՛, տեսնենք, հանդստացիր, ես կը ճանչնամ բարի սիրտդ:

— Ոչ, ես չար սիրտ ունիմ:

— Ես կը ճանչնամ քու սիրտդ, կրկնեց իշխանը, կը գնահատեմ քու բարեկամու-թիւնդ եւ կը փափաքէի որ դուն ալ նոյն կարծիքը ունենայիր ինծ նկատմամբ: Հանդստացիր որ ճիշդը խօսինք, քանի դեռ ժամանակ ունինք, գուցէ ամբողջ օր մը, գուցէ միայն մէկ ժամ մը: Պատմէ ինչ որ գիտես կտակի մասին եւ որ գըլ-խաւորն է, ըսէ թէ ո՞ւր է պահուած, դուն պէտք է գիտնաս: Մենք կ'առնենք զայն եւ կոմսին կը ներկայացնենք: Հա-ւանօրէն ան հիմա մոռցած է այդ մասը եւ ոչնչացնելուն հակառակ չըլլար: Դուն գիտես որ ես մէկ փափաք մը ունիմ՝ սրբութեամբ կատարել անոր կամքը: Լոկ այդ պատճառով եկած եմ հոս, ձեզ եւ անոր օգնել, ահա միակ նպատակս:

— Հիմա ամէն բան հասկցայ: Ես գի-տեմ որուն դաւերն են այս բոլորը: Ես գիտեմ, ըսաւ իշխանուհին:

— Խնդիրն այդ չէ, հոգեակս:

— Այդ ձեր փրօթէժէ, ձեր սիրելի իշ-խանուհի Դրուբէցկային, Աննա Միխայ-լովնան, որուն սենեկապանուհին իսկ չէի ուզեր վերցնել, այդ զարշելի, նողկալի կինը:

— Վայրկեան մը իսկ չկորսնցնենք:

— Ո՜հ, մի խօսիք, անցեալ ձմեռ հոս եկաւ ան, եւ այնպիսի զզուելի, այնպիսի զարշելի բաներ ըսաւ կոմսին մեր վրա-յօք, առանձնապէս Սոֆիայի, որ ես կրկնել իսկ կ'ամչնամ: Կոմսը հիւանդա-ցաւ եւ ամբողջ երկու շաբաթ չուզեց մեր երեսը տեսնել: Գիտեմ, այդ ժամանակ գրեց այդ զզուելի, նողկալի թուղթը: Բայց ես կը խորհէի թէ այդ թուղթը զուրկ է որեւէ նշանակութենէ:

— Բայց ինչո՞ւ համար դուն սկիզբէն չըսիր ինծ:

— Նկարազարդ պայուսակին մէջն է, միշտ բարձին տակը կը պահէ: Հիմա ես գիտեմ, ըսաւ իշխանուհին չպատասխա-նելով: Եթէ ես մեղք մը ունիմ, մեծ մեղք մը, այդ ստորազարշ կնոջ դէմ ունեցած ատելութիւնս է, գրեթէ պոռալով ըսաւ իշխանուհին բոլորովին կերպարանափոխ-ուելով: Եւ ի՞նչ բանի համար ներս սո-ղաց: Բայց ես բոլորը, բոլորը երեսին կուտամ, տար ալ ժամանակը կուգայ:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Լուսինէ Տէր-Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նիկողոս Նոտարեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան այս Կիրակի (29 Նոյեմբեր) յետ պատարագի, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ իրենց մօր՝

ԳՈՀԱՐԻԿ ՏԷՐ-ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ
(ծնեալ Ագուշեան)

մահուան տարելիցին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՊՐԻՒՍԷԼԷՆ Օր. Աղաւնի Փափազեան 100 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի իր քրոջ՝ Արուսեակ Փափազեանի յիշատակին, անոր մահուան տարելիցին առթիւ։

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ Ս. ԹԱԴԷՈՍ - ԲԱՐԹՈՂԻՄԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս - Բարթողիմէոս եկեղեցւոյ անուանակոչութեան սրբազնագոյն տօնի առթիւ եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի 29 Նոյեմբեր Կիրակի առաւօտեան, ուր պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Յակոբ եպիսկոպոս Վարդանեան։

Նոյն օրը մասնաւոր ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ԶՕՐԱՎԱՐ ՏԸ ԿՕԼԻ հոգւոյն համար։

Նմանապէս, ըստ ընկալեալ սովորութեան, մատաղի օրհնութիւն պիտի կատարուի։

ԼԻՈՆ — Ս. ՅԱԿՈԲ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի (29 Նոյեմբեր) պատարագի ընթացքին, Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն կը կատարուի Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախկին նախագահ

ԶՕՐ. ՇԱՌԼ ՏԸ ԿՕԼԻ յիշատակին։

Կը պատարագէ Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեան։ Պատարագը պիտի երգէ Կոմիտաս երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Պր. Օֆլազի, երգեհոնի ընկերակցութեամբ Օր. Ռ. Ֆէլահեանի։

Պատարագը ժամը 10ին։ Հոգեհանգստեան պաշտամունքը ժամը 11ին։

ՖԻԼՄԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպութեամբ Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայրենակցական Միութեան.

ՍԻՐՏԸ ԵՐԳՈՒՄ Է

գունաւոր հայախօս ժապաւէն

Դեկտ. 1, Երեքշաբթի ժամը 21ին։։

Ֆիլմը կը ցուցադրուի ճիշդ ժամուն, Իսիի Ալհամպրայի սրահը (Մեթրօ Մեռի տ'Իսիէն 50 քայլ)։

Մուտք 6 ֆրանք։ Տոմսերը ապահովել Միութեան անդամներէն։

ԱՐԱՐԱՅԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, 29 Նոյեմբեր, առաւօտեան ժամը 11ին, պատարագ Սէն Ժերոմի Ս. Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցին, արարողութենէն ետք հոգեճաշ Սէն-Ժերոմի սրահին մէջ։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հայ Ուսանողական Տան (Մարի-Նուպար հաստատութիւն) մէջ, 57 Պուլկար Ժուրտան։ Կը խօսի ֆրանսերէն

ՖՐԱՆՍԻՍ ՊԵԼԻՔԵԱՆ

Նիւթ՝ «Հայ ժողովուրդի ապագան» այս Շաբաթ, ժամը 4ին։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Անիէռ - Պուա Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ընկերահամակրական հաւաքոյթ մը կը սարքէ բաժակ մը թէյի շուրջ, Դեկտ. 6ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը։ Հասցէ՝ 1. Փլաս Օթէլ տը Վիլ։

Կը հրաւիրուին ընկեր - ընկերուհիները եւ համակիրներ։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՍԵԻՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 28, ԺԱՄԸ 21ԻՆ, ՍԱԼ ՄՈԼԻԷՌ (18 Քէ տը Պոնտի)

Պատուոյ նախագահ

LOUIS PRADEL (Maire de Lyon)

Prendront la parole :

Prof. N. ARPIARIAN
JEAN-MARIE CARZOU
Maître JULES WOLF

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Աղամեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Գէորգ Քիրէճեան 100 ֆր. կը նուիրեն Վալանսի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ պայծառութեան։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլ. Օտտոյի Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Հանգուցեալ Թորոսեանի հոգեհանգիստին առթիւ Պր. Մաղաքեան Կապ. Խաչին 10 ֆր. Սէն Ռաֆայէլի ծերանոցին 10։ Հանգուցեալ Ստեփան Տուրսունեանի մահուան առթիւ Պր. Ղեւոնդ Կիւլեան 10 եկեղեցիին, 10 Կապոյտ Խաչին, Պր. Պէլեան 10 եկեղեցիին, 10 առաջնորդարանին։ Հանգուցեալ Տէր Միքայէլ Քհնյ. Գույումճեանի հոգեհանգիստին առթիւ Պուլ. Օտտոյի Կապ. Խաչ 30 Մարսէյլի Մշակ. Տան, Պարոններ Հայկ Սարգիսեան, Մուրատ Օհանեան, Յովսէփ Արզումանեան, Վահան Յակոբեան, Վարդան Տէր-Կարապետեան, Սարգիս Խոզիկեան, Մերկէր Սուքիասեան 10ական ֆր. Մարսէյլի Մշակ. Տան։

Յ. Գ.— Կը խնդրուի նուէրները ստանալ Պուլ. Օտտոյի Թաղական Խորհուրդէն։

Հ. Յ. Դ.

ՊԱՆԵՕ - ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Արծիւ ենթակոմիտէի ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 20,30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 9,30ին, Ա. կայանէն Ժերար Սթեփանէսքոյի էմիսիոնը՝

Ս. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 28, ժամը 22էն մինչեւ լոյս

HOTEL GEORGE V
31, Avenue George V

ԳԵՂԵՑԻԿ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՆԱՒԱՍԱՐԴ պարախումբը — նուագախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 20 ֆր., ուսանողներու կէս գին
Սեղանները ապահովել՝ հեռաձայնելով 924-38-54

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Կիրակի, 29 Նոյեմբեր ժամը 10,30ին հոգեհանգստեան ձայնաւոր պատարագ

ԶՕՐԱՎԱՐ ՇԱՌԼ ՏԸ ԿՕԼԻ

հոգւոյն համար։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՍՈՒՆԻ

Quelques poèmes choisis pour composer
La légende Arménienne

Disque 33 tours

Montage poètique et réalisation EVE GRILIQUEZ
Production ROUBEN MELIK

Կ'արտասանեն

François Chaumette (sociétaire de la Comédie Française)
Jean-Jacques Aslanian — Eve Griliquez — Jean Martin

Թարգմանուած հեղինակներ՝

Եղիշէ Չարենց, Նարեկացի, Յովհ. Թումանեան, Վահան Տէրեան, Յովհ. Շիրազ, Սայաթ Նովա, Յովհ. Երզնկացի, Նահապետ Քուչակ, Վահան Թէքէեան, Դանիէլ Վարուժան, Պարոյր Սեւակ եւ ժողովրդական։

ԳԻՆ 30 ՖՐ.

PRIX 30 FR

Դիմել

Editions EREBOUNI, B. P. 46, Charenton(94) — Eglise Arménienne, 15 Rue Jean Goujon, Paris (8e) — Librairie H. Samuélian, 51, Rue Mr-le-Prince — Tarpinian, 269, Bd. Voltaire — Palouyan, 43, Rue Richer Paris (9e) et « Haratch »

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ ԶՈՐ ԿՐՆԱՔ ԸՆԵԼ ՁԵՐ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

L'ASSOCIATION DES OFFICIERS ANCIENS COMBATTANTS DE L'ARMEE FRANÇAISE A TITRE ETRANGER

rendra un hommage solennel à la mémoire de tous les officiers à titre étranger ainsi qu'aux Présidents d'Honneur et membres de l'Association le Maréchal A. JUIN, le Général KOENIG, les Généraux : L. GAULTIER, E. JOSSET, E. DE LARMINET, R. MONCLAR, Z. PECHKOFF au cours d'une cérémonie commémorative sous le Haut Patronage de Monsieur Henri DUVILLARD, Ministre des Anciens Combattants le SAMEDI 28 NOVEMBRE à 11 heures, au cimetière de Sainte-Geneviève-des-Bois (Essonne) devant le Monument de l'Association.

A l'issue de la Cérémonie, un Vin d'Honneur sera offert à la Maison Russe de Sainte Geneviève des Bois.

Départs des cars de la Place Denfert-Rochereau à 9 h. 15 et 10 h..

Le Banquet annuel de l'Association aura lieu au Cercle Militaire le MERCREDI 2 DECEMBRE à 20 heures. Inscription chez

M. ARAKELIAN Hagop
20, rue Nungesser et Coli Paris 16e
Téléphone : 605-34-70.

ԽՆՋՈՅՔ ԵՒ ՃԱՇ

Համախարբերդցիական Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի ընտանեկան խնջոյքը Դեկտեմբեր 6ին Կիրակի ժամը 14ին, Ֆապրըկուլ Հանրակառքի Ընկերութեան սրահին մէջ։ Հայկ եւ եւրոպական պարեր։ Գեղարուեստական բաժին։

Արձանագրուիլ Նոյեմբեր 25էն առաջ, Նշան Նաճարեանի մօտ՝ Քամփանեը Ռոզըլէ Լէփէն տէ Պասթիտ, Սէնթ Անթուան։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը 5 Դեկտ. Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3,30ին Ահարոնեան ակումբին մէջ։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ։ Ժողովի օրակարգն է.

1. Զեկուցում եւ հաշուետուութիւն,
2. Հասութաբեր ձեռնարկի որոշում
3. Վարչական ընտրութիւն։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Նոր Տարուան գիշերը (Դեկտ. 31) Լիոնի մէջ կազմակերպուած ցայգօնը Կոմիտաս երգչախումբի կողմէ։

×

Արնուվիլի Անարատ Յղութեան Քոյրերու տօնածառը Դեկտ. 20ին։

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՇԱԲԱԹ 28 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
SAMEDI 28 NOVEMBRE 1970

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Տարեկան	Տար. 90 փր.	Վեցամսեայ	50 փր
Արտասահման	Տար. 115 փր.	Հատը	0,50

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11.977 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 46e ANNÉE — N° 11.977

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԼԵՀԱՍՏԱՆ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Վարչապետ Շապան Տելմասի Վարշաւա այցելութիւնը առիթ պիտի ընծայէ Ֆրանսայի եւ Լեհաստանի միջեւ աւելի ամրապնդելու եւ սերտացնելու բարեկամական յարաբերութիւնները, որոնք դարերու պատմութիւն ունին:

Պատմաբաններ յաճախ Լեհաստանն ու Հայաստանը ներկայացուցած են իբրեւ բախտակից երկիրներ: Երեք պետութիւններ՝ Ռուսիա, Գերմանիա եւ Աւստրեւ-Հունգարիա քանիցս իրարու միջեւ բաժնած են Լեհաստանը, ճիշդ ինչպէս Ռուսիա, Թուրքիա եւ Պարսկաստան բաժնած են Հայաստանը:

Առաջին աշխարհամարտի վաղորդայնին երկու երկիրներն ալ պիտի վերստանային իրենց անկախութիւնը: Սակայն վերջ պիտի չգտնէին իրենց դժրախտութիւնները:

Պատմութիւնը թարմ է եւ հարկ չկայ մանրամասնութեանց մէջ մտնելու:

Երկրորդ աշխարհամարտի առաջին զոհն եղաւ Լեհաստան: Հիթլէր 1939 Օգոստոս 23ին Մոսկուայի դաշինքով Լեհաստանի բաժանման համար Սթալինի հետ համաձայնելէ ետք է, որ Սեպտ. 1ին առանց պատերազմ յայտարարելու յարձակում անցաւ արեւելեան ճակատէն: Գերմանիա ու Խորհ. Միութիւն իրարու միջեւ բաժնեցին աւարը: Կարմիր բանակը ոչ մէկ գնդակ արձակեց:

Ու մինչ պարտուած Գերմանիա պարտաւորուեցաւ ո՛չ միայն պարպել իր գրաւած հողերը, այլեւ քաշուեցաւ Օտրա-Նայսա (գերմաներէն՝ Օտէր-Նայսէ) գիծէն արեւմուտք, Լեհաստանի ձգելով իր հողերէն կարեւոր մաս մը, յաղթական Մոսկուա Խորհրդային Միութեան կցեց լեհական որոշ հողամասեր:

Վերջին հաշուով տուժողն եղաւ միայն Գերմանիա: Լեհաստան իր արեւելեան սահմաններէն կորսնցուցած հողերուն փոխարէն հատուցում ստացաւ արեւմուտքէն, Գերմանիոյ հաշւոյն:

Միլիոնաւոր մարդիկ տեղափոխուեցան մէկ երկրէն միւսը:

Լեհաստան պարտաւորուեցաւ Խորհ. Միութեան ձգելու 170.000 քառ. քիլոմեթր տարածութեամբ ընդարձակ հողամասեր, որոնք միացուեցան Բելոռուսիոյ եւ Ուկրայինայի խորհրդային հանրապետութեանց: Լեհաստանի հայկական հին գաղութի ոստանը Լվով (Լէմպէրկ) անցաւ Ուկրայինայի տիրապետութեան տակ:

Այս կարեւոր կորուստին իբրեւ հատուցում՝ Լեհաստան իր արեւմտեան սահմաններէն ստացաւ շուրջ 100.000 քառ. քիլոմեթր տարածութեամբ հող՝ Գերմանիոյ հաշւոյն: Սիլեզիա, արեւելեան Փոմերանիա եւ Պրանտէնպուրկի մէկ մասը ներկայիս կը պատկանին Լեհաստանի:

Դաշնակիցները ցարդ պաշտօնապէս հաշտութեան դաշնագիր չեն կնքած Գերմանիոյ հետ, որ կը մնայ երկուքի բաժնուած:

1945 Փետր. 15ին Եալթայի, նոյն տարուան Յուլիսին Փոցտամի մէջ ժամանակաւորապէս ճշդեցին Լեհաստանի արեւելեան եւ արեւմտեան սահմանները:

Լեհերը գոհ էին այս սահմանագծումէն: Վախեր կային, որ նոր պատերազմի մը սաղմերը կը պարունակէր այս կարգադրութիւնը: Գերմանական փոխ-վրէժի մը սպառնալիքը կը մտահոգէր Լեհաստանն ու խաղաղասէր Եւրոպան:

Այս վախերը անհետացած են այժմ, երբ Դաշնակցային Գերմանիոյ Նոր վարիչները՝ Վիլլի Պրանտ եւ Շել համաձայնեցան իբրեւ վերջնական ընդունիլ Լեհաստանի եւ Գերմանիոյ ներկայ սահմանները, Օտրա-Նայսա գիծը:

Մեծ թիւով Գերմաններ մնացած են տակաւին Լեհաստանի կցուած հողերուն վրայ: Ասոնք դիւրութիւններ պիտի ստանան տեղափոխուելու Գերմանիա:

Վիլլի Պրանտ, իբրեւ ընկերվարական, արեւելեան երկիրներու հետ մերձեցում հաստատելու կողմնակից է եղած միշտ: Ընկերվարական Միջազգայինի համագումարներուն մէջ լսած ենք այս ուղղութեամբ իր խօսած ճառերն ու ներկայացուցած բանաձեւերը:

Այժմ որ իշխանութեան գլուխ կը գտնուի, 1969ի Հոկտեմբերէն ի վեր, տենդոտ գործունէութեան լծուած է իր քաղաքական համոզումները իրականութեան վերածելու համար:

Մոսկուայի հետ մերձեցման իր փորձերէն ետք Լեհաստանի հետ վիճելի — եւ վտանգալի — բարդ խնդրի մը ա՛յսքան խաղաղ միջոցներով եւ հաշտարար ոգիով կարգադրութիւնը մեծ գոհունակութեամբ ողջունուեցաւ Եւրոպայի մէջ:

Վիլլի Պրանտ Պոնի Խորհրդարանին մէջ մեծամասնութիւն ունի: Սոցիալ-Դեմոկրատներն ու Ազատականները պիտի կրնան քանի մը տարի իրենց ձեռքը պահել իշխանութիւնը: Ու կը յուսան համոզել ընդդիմադիրները, որ խնդիր չյարուցանեն շուտով Վարշաւայի մէջ կնքուելիք գերմանեւլեհ դաշնագրին շուրջ եւ ընդունին կատարուած իրողութիւնը:

Պիտի յաջողի՞ն:

Ա՛յդ է խնդիրը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

ՁԱԽՈՂԱԾ ՄԱՀԱՓՈՐՁ ՊԱՊԻՆ ԴԷՄ

ՄԱՆԻԼԼԱՅԻ ՕԴԱԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ

Կ'ըսուէր բայց ոչ ոք հաւատք կ'ընծայէր թէ կրնայ բան մը պատահիլ Պապին: Արդարեւ Մանիլլայի օդակայանին մէջ է որ 5000 հոգինոց բազմութիւն մը ճեղքելով, երիտասարդ մը որ սքեմ կը կրէր, սկսած է մօտենալ Պապին, ձեռքը՝ դաշոյն մը: Անմիջապէս Նախագահ Մարքոզ եւ ուրիշներ բռնած են տղան ու ձեռքէն առած դաշոյնը, որով կ'ուզէր սպաննել Պապը: Յայտարարած է թէ կ'ուզէր վերջ տալ «Կաթողիկէ կրօնքին նախապաշարումին», թէեւ յետագային կ'ըսէր թէ երբեք միտք չէ ունեցած Պօղոս Զ.ն սպաննել: Ուրբաթ առաւօտ դեռ կարելի չէր յստակ գաղափար մը կազմել եղածին մասին, ամէն պարագայի մէջ, Պապը կը շարունակէր իր ճամբորդութիւնը առանց խափանումի:

Ինչպէս գրած էինք, Պօղոս Զ. Ֆիումիչինոյի օդակայանէն կը մեկնէր Հինդշաբթի առաւօտ եւ օդանաւ մտնելու պահուն կը յայտարարէր. «Շատ հեռու կ'երթանք եւ ըստ Տիրոջ խօսքին՝ դացէք եւ քարոզեցէք»:

Պապին այս 9րդ ճամբորդութեան առաջին հանգրուանը Թեհրան էր, ուր — օդակայանին մէջ — զինքը կը դիմաւորէր Պարսից Շահը: Քանի մը հազար հոգի ալ համախմբուած էին օդակայանը, ուր Պապը կը մնար ժամ մը: Այս առթիւ Շահը յիշած է այն ազնիւ գործերը, որոնց նուիրուած է Պապը, մինչ Պօղոս Զ. ֆրանսերէն իր պատասխանին մէջ շնորհակալութիւն յայտնած է որ Շահը անձամբ օդակայան փութացած է, ապա իր օրհնութիւնը տուած է Թեհրանի:

Անկէ ետք է որ, գիշերը, Պապին օդանաւը կը հասնէր Տաքքա եւ իշխանութեանց ու ժողովուրդին առջեւ ճառ մը կ'արտասանէր ուր կ'ըսէր ի մէջ այլոց. — «Ձեզի կուգամ ինչպէս բարեկամ մը՝ բարեկամի, եղբայր մը՝ եղբօր, ձեզի ըսելու համար թէ որքան մասնակից եմ ձեր վիշտին այս առթիւ, որքան կ'ուզէի ձեզ մխիթարել իմ եղբայրական բարեկամութիւնովս: Ձեզի կուգամ իբրեւ պետը Կաթողիկէ այն կրօնքին, որու հիմնադիրը եղբայրական սէրը վերածեց այն խորհրդանիշին որով պիտի ճանչցուէին իր աշակերտները»: Պապը ապա յիշեց թէ զանազան կազմակերպութիւններու հրահանգած է որ օգնութեան փութան:

Այս հանգրուանէն ետք Պապը հասած է Մանիլլա ուր կ'ընդունուէր Փիլիպպեան կղզիներու նախագահին, իշխանութեանց եւ 5000 հոգիի կողմէ եւ ուր տեղի կ'ունենար ծանօթ միջադէպը:

Պապին կ'ընկերանան մօտ 10 հոգի, որոնց կարգին՝ կարդինալ Թիսըրան, Գերպ. Մարթէն, Գերպ. Ակոսթինի, Գերպ. Պեննէլլի, Քազոլարի, Պօղոս Զ.ի անձնական բժիշկը՝ Տոքթ. Ֆոնթանա եւ Օսսեռվաթոռէ Ռոմանոյի տնօրէնը: Կան նաեւ 50 լրագրողներ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նախարարապետը շատ սիրալիր ընդունելութեան արժանացաւ Վարշաւայի մէջ: Շապան Տելմաս Օտեր-Նայս սահմանագիծին համար յայտնեց, թէ Ֆրանսա զայն կը նկատէ «անվիճելի իրողութիւն»: Եւրոպայի ապահովութեան խորհրդաժողովի մասին կրկնեց Փարիզի ծանօթ տեսակէտը, այսինքն Ֆրանսա համաձայն է, պայմանաւ որ կարգադրուի «Եւրոպայի ամէնէն կարեւոր» հարցը, այլ խօսքով Պերլինի մասին յստակ համաձայնութիւն մը կնքուի Զօրսերու միջեւ:

ՊՈԼՍՈՅ համալսարանին մէջ նոր բախումներ յառաջ եկան ուսանողութեան եւ ոստիկանութեան միջեւ: Ձախակողմեան ուսանողներ, որոնք շաբաթ մը առաջ բախումներ ունեցած էին աջակողմեան ուսանողներու հետ, քանդեցին քիմիագիտութեան ամպիոնի վարիչին գրասենեակի կահ կարասին: Կը պահանջէին վարիչին ձերբակալումը իբրեւ «հակաուկրդ Աթաթիւրքի վարդապետութեան»: 17 ուսանող ձերբակալուած է:

ԿԻՆԷԻ կառավարութիւնը միշտ կը մերժէ օտար լրագրողներու թոյլ տալ որ Քոնաքրի այցելեն: ՄԱԿի քննիչ յանձնախումբը ժամանեց Կինէ, ուր պիտի քննէ Սեքու Թուրէի ամբաստանութեան փաստերը: Կը չեշտուի, թէ ցայսօր անորոշ փաստեր միայն ներկայացուած են:

ԹՈՒԼՈՒԶԻ համալսարանական շրջանակներու մէջ ծանր միջադէպեր պատահած են առջի օր: Մօտ 30 կօշիկաւոր ուսանողներ փորձած են խանգարել իրաւաբանական լսարանի Փրոֆ. Մոնթանէ տը Լառոքի դասերը (փրոֆ. ծանօթ է իր ազգայնական գաղափարներուն համար) եւ բախումներ սկսած են զանազան հոսանքներու պատկանող ուսանողներու միջեւ: Ի վերջոյ կօշիկաւորները ցոյցի վերածած են իրենց միջամտութիւնը, կոտրած-թափած են իրաւաբանութեան լսարանի ճաշարանն ու շուրջբոլորը եւ պատանդ առած ընկերվարական խմբագիր մը, Թաղապետական խորհրդատու, որ ազատած է ի վերջոյ ոստիկաններու միջամտութեամբ: Ցոյցեր եւ միջադէպեր ալ եղան Փարիզ: Ցոյց ըրին Նանթէռ-իրաւաբանութեան չափաւոր ուսանողները, որոնք կ'ուզեն աշխատիլ, իսկ Ասաս-իրաւաբանութեան շրջանակը բախումներ եղան ծայրայեղ ուսանողներու միջեւ:

ՍԱՅԿՈՆԷՆ կը հաղորդեն, թէ կառավարական ուժերը ետ մղած են Հիւս. Վիէթնամեան երկու յարձակումներ: Մալայզեան օդուժը ռմբակոծեց Սարաւաքի անտառային շրջանը, ուր 800 արձակազէններ դէմ կը դնեն իշխանութեան:

ԳԱՀԻՐԷ եւ Դամասկոս որոշեցին զինուորական համագործակցութիւն մը ստեղծել իրենց միջեւ: Գահիրէէն կը տեղեկացնեն, թէ որոշ թիւով ռուս մասնագէտներ պիտի մեկնին Եգիպտոսէն:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ Արտաքին նախարարը՝ Շել Պելկրատի մէջ հանդիպում մը ունեցած էր եուկոսլաւ պաշտօնակցին հետ: Խօսակցութիւններու աւարտին երկու կողմերն ալ յայտարարեցին, թէ նպատակայարմար եւ օգտակար կը գտնեն եւրոպական ապահովութեան խորհրդաժողովի մը գումարումը, սակայն, անհրաժեշտ է, որ նախապատրաստական լուրջ աշխատանք կատարուի նախօրօք:

ՉԻՆԱՍՏԱՆ կարեւոր քանակութեամբ ապրանք պիտի հայթայթէ Ռումանիոյ: Վճարումը պիտի կատարուի երկար ժամանակամիջոցի վրայ, առանց տոկոսի: Նկատի առնելով, որ համաձայնագիրը Չինաստանի կողմէ ստորագրեց զինուորական մը, կ'ենթադրուի, թէ հայթայթուած ապրանքը զինամթերք է:

ԻՍՐԱՅԵԼԻ Պաշտպանութեան նախարարին տեսակէտով, անհրաժեշտ է նուազեցնել եւ կրճատել եգիպտական եւ իսրայելեան ուժերու թիւը Սուէզի Ջրանցքի երկայնքին: Այս ձեւով բարենպաստ մթնոլորտ մը կը ստեղծուի: Այսուհանդերձ, զօրավարը դէմ է գրաւուած հողերու պարպումին, իրաց ներկայ վիճակին մէջ:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ զբօսաշրջիկները 1969ի ընթացքին օտար երկիրներու մէջ ծախսած են երեք միլիառ 39 միլիոն տոլար: Ֆրանսայի մէջ՝ 143 միլիոն: Օտար երկիրներ այցելող Ամերիկացիներու թիւը, նոյն տարեշրջանին, 4.623.000 եղած է:

ԱԹԷՆՔԻ մէջ անծանօթներ «անկցի Նիքսըն, անկցի զինուորական իշխանութիւնը» պոռացին շարժանկարի սրահի մը մէջ: Ուժանակով մը վնասեցին նաեւ Թրումընի արձանին:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ եօթը գիտնականներ «Իզվեստիա»յի մէջ հրապարակեցին Բաց Նամակ մը, որով կը յարձակին Իսրայէլի վրայ եւ կը մերժեն ընդունիլ, որ հակասեմական հարց գոյութիւն ունի Խորհ. Միութեան մէջ, ինչպէս կը յայտարարեն հրէական կազմակերպութիւններ Արեւմուտքի մէջ:

ՌԵՓՈՒՊԼԻՔԷՆ Պասթիլ Հինգշաբթի օր, քանի մը տասնեակ հազար հոգի (50 հազար ըստ կազմակերպիչներու, եւ 15 հազար ըստ ոստիկանութեան) ցոյց մը ըրին բողոքելու համար Վիէթնամի պատերազմի սաստկացման դէմ: Ցոյցը խաղաղ վերջ կը գտնէր երբ ցրուումի պահուն խումբ մը կօշիկաւորներ միջադէպեր ստեղծեցին եւ անիշխանականներ Մոնտի եւ Ֆիկառոյի օրինակներ այրեցին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԱՀՈՒԱՆ 25ԱՄԵԱԿԻՆ

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆԻ

վաղը՝

ՈՍԿԻԷ ԿՇԻՌԸ

գրեց՝

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՍՓԻՒՌՔԵԱՆ ՅԱՒԵՐ

Տարասփիւռ հայ կեանքի բնականոն զարգացման գլխաւոր խոչընդոտը հայ անհատ մարդուն դասալքութիւնն է։

Մինչ օրէ օր աւելի բա՛րձր կը հնչեն «Հայ մշակոյթ», «Հայեցի կրթութիւն», «Հայ դատ» եւ «Հայապահպանում» բառերը, մենք հաւաքականօրէն կ՚աւազախրինք ու մեր բոլոր դրական ճիգերը կ՚ամլանան այդ ճակատներուն վրայ, որովհետեւ ճակատ այս պայքարը կը մղենք առանց կենսական կռուանը ունենալու։ — Հայ անհատ մարդուն ազգային պատասխանատուութեան զգացումը։

Առարկայական ու պայքարին դառնումը պիտի մղէ մեզ այն ցաւագին հաստատումին՝ որ հի՞ն դարերէ ի վեր անջրպետ մը գոյութիւն ունեցած է այսպէս կոչուած հայ մտաւորականութեան եւ հայ ժողովրդային զանգուածներուն միջեւ։

Ազգային ու մանաւանդ մշակութային որեւէ շարժումի մէջ՝ յառաջապահ ու մաքառող տարրը չէ կրցած իր գաղափարներուն, կարգախօսքերուն, առաջադրութեանց եւ նպատակներուն գործնապէս աջակից եւ անվերապահօրէն դերակատար տեսնել ժողովրդային զանգուածը։

Տեսանողներ ունեցած ենք. տեսիլքի եւ խռէալի տէր մեծ մարդիկ՝ որոնք պատմական առումով մեծագործներ կրնան նկատուիլ։ Քննական լոյսի տակ առէք սակայն Ե.–ԺԹ. դարերու հազար հինգհարիւրամեայ մեր պատմութիւնը, մասնաւորաբար մշակութային – քաղաքական – ընկերային մարզերը տասնեւհինգ դարերու մեր կեանքին, ու պիտի հաստատէք գրեթէ անվրէպ՝ որ մտքի, գրքի, հոգիի, ընկերային զարգացման ու ազգային – քաղաքական խմորումներու ճակատներուն վրայ մասնակի է եղած միշտ ժողովրդային գործօն դերակատարութիւնը, մեծերու բացած ճամբուն մէջ։

Զորրորդէն մինչեւ տասներկուերորդ դար տիրականօրէն դասակարգային է Հայուն մշակոյթը։ — Յատուկ է «մտաւորական դասուն»՝ որ եկեղեցականութիւնն է առհասարակ, արքունական եւ իշխանական որոշ շրջանակով մը։ Ժողովրդային զանգուածը կապ չունի մտքի մարզերուն, գիտութեանց հետ։

Լեզուականօրէն թէ մտաւոր պահանջներու տեսակէտով, անջրպետ կայ ընտրանիին եւ հասարակութեան, ազատին ու անազատին միջեւ։

ԺԲ.–ԺԸ. դար, երբ ռամկօրէն կամ աշխարհաբարի սկզբնական խառնուրդը լեզուականօրէն ժողովրդականացումի մը ճամբան կը հարթէ եւ արտաքին աշխարհի հետ յարաբերական կապերու անհամեմատ հնարաւորութիւններ կը ստեղծուին, այդ անջրպետը դարձեալ ներկայ է։ Ճիշդ է, անշուշտ, որ մակրնթացութիւն մը կայ՝ բաղդատաբար նախորդող դարերուն։ Սակայն մտաւորականութիւնը կը յատկանշուի իբրեւ ուրոյն դասակարգ՝ վկայագրական, պատմական, գիտական թէ դաւանաբանական լարումներու ճամբով։ Մեր ժողովուրդը հազի՛ւ կ՚արթննայ տաղերգուներու եւ աշուղներու հեծեծագին կամ տխրանոյշ երգերով։

Իսկ ԺԸ.–Ի. դար, մինչեւ այսօր, հակառակ ընդհանուր այն տպաւորութեան թէ մշակութապէս դաստիարակուած է Հայութիւնը իր ընդհանրականութեան մէջ, — մենք կը տարակուսինք փաստ եւ իրողութիւն նկատելու այդ հաւատքը, որովհետեւ կը կարծենք՝ թէ «մշակութային» վերադիրով ըմբռնելի մակարդակի մը վրայ չապրիր մեր ժողովուրդը, իբրեւ հասարակութիւն։

Այս հաստատումը չի ժխտեր մշակոյթ ունենալու իրողութիւնը, ոչ ալ կը միտի մեղադրանք մը ըլլալ։ Մեր ըսել ուզածը ա՛յն է պարզապէս, որ մենք, մեր պատմականօրէն յայտնի ճակատագրով ու կեանքի ծանօթ վերիվայրումներով, — անցեալ, ժամանակակից ու ներկայ դրայվիճակով՝ մշակութային մեր վարուցանը կատարած ենք բացառապէս անհատներով ու խմբակներով, «մտաւորական» դասերով. իսկ ժողովրդային ընդհանուր միջինը, միշտ պայմաններու բերումով, չէ կրցած մշակութային այդ վաստակին հաղորդ մնալ այն չափով ու համեմատութեամբ՝ որով կարենար մէկ կողմէ իւրացնել իր հունձքը, ու միւս կողմէ կարենար ենթահող դառնալ նոր վարուցանի։

Մեր այս հաստատումը շատ աւելի հասկնալի կը դառնայ հաւանօրէն, եթէ չմոռնանք թէ հայ մշակոյթը ոստանական նկարագիր է ունեցած, ծաղկած ու աճած է հին թէ նոր ոստաններու մէջ, — ԺԹ. դարէն ասդին՝ Պոլսոյ եւ Թիֆլիսի նման քաղաքներու մէջ եւ շուրջ։ Եւ եթէ գաւառէն յայտնուած են նոյնիսկ տաղանդներ ու մեծեր, հայ մտաւորականութիւն ու հայ հասարակութիւն չեն կրցած սակայն գիրար դրկել այն չափով ու տարողութեամբ՝ որ կարելի ըլլայ մտքի մարդը տեսնել իր ժողովուրդի մտաւոր մակարդակին մօտիկ, իսկ հայ սովորական անհատը տեսնել մտքի իր մարդոց վաստակին եւ ստեղծագործութեան լիապէս հաղորդ։

Մեր կողմէ պարզուած այս կէտը յատուկ է բոլոր ազգերուն։ Ոչ ոք թող ենթադրէ, թէ կրնանք անգիտանալ երեւոյթին հասարակաց ու ընդհանուր բնոյթը։ Ամէնէն քաղաքակիրթ երկիրներուն մէջ անգամ՝ կա՛յ այս անջրպետը, մտաւորականութեան եւ հասարակութեան միջեւ։

Եւ սակայն, նկատի պէտք է ունենալ թէ Հայուն ազգային գոյութեան հարցը — միշտ ճակատագրային պայմաններու բերումով — շեշտակիօրէն կապ ունի իր մտաւոր ու մշակութային կեանքի յառաջապահ դէմքերուն, անոնց վաստակին, գործին ու գաղափարներուն հաղորդակից եւ մասնակից դառնալու ինքնաբեր պահանջին հետ։ Եթէ ուրիշներ պետական կռուան ու գործօններ ունին, իրենց ներքին ու յարաբերական կեանքը ներդաշնակող տուեալներ կամ միջոցներ ունին, մենք՝ աշխարհացրիւ Սփիւռք կամ տարբաղադ բազմութիւն՝ յատկապէս մեր մտաւոր, հոգեկան, մշակութային, հանրային եւ գաղափարական միութիւնը ունինք իբրեւ յեցակ։

Որքան հաստատուն ու անխզելի մնայ հայ անհատ մարդուն կապը իր հաւաքականութեան հետ՝ այնքան ամուր կը դառնայ ազգային իր կառոյցը։ Որքան անմիջական ըլլայ հայ անհատ մարդուն աղերսը իր ազգային ընդհանրականութեան հետ՝ այնքան անսասանելի կը մնան հաւաքական իր գոյութեան հիմերը։

Իսկ այդ կապն ու աղերսը պայմանաւորուած են պատասխանատուութեան բզգացումով. գործնական յանձնառութիւններով. անտարբեր ու դասալիք չըլլալու փաստով։

Քննելի այս հարցը շատ աւելի առարկայական հետեւութիւններու կրնայ մղել մեզ, եթէ փորձենք մատնանշել այն միւս անջրպետները՝ որոնք կան հայ կեանքի այլապէս կենսական միւս ճակատներուն վրայ, — հանրայինէն մինչեւ քաղական։

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՇԱՀԵԿԱՆ ՅՕԴՈՒԱԾ ՄԸ

—o—

«Պատմա – բանասիրական Հանդէս»ի այս տարուան Բ. թիւին մէջ լոյս տեսած է Ակադ. Սուրէն Երեմեանի «Հայ ժողովրդի կազմաւորման ընթացքը» յօդուածը։

«Հայ ժողովուրդին ձեւաւորման հոլովոյթը արձանագրած է հիմնական չորս փուլ, կը գրէ յօդուածագիրը, եւ առնչմէ իւրաքանչիւրը կապուած է պատմական Հայաստանի չորս կեդրոններուն հետ, որոնք են. Ա) Բարձր Հայք՝ Արեւմտեան Եփրատի հովիտը (Հայասա-Ազզի), Բ) Ծոփք-Աղձնիք՝ Արեւելեան Եփրատ – Արածանիի եւ Արեւմտեան Տիգրիսի հովիտները (Արմէ Շուպրիա), Գ) Վանայ լիճի աւազանը (Բիայինի – Արմայր — Հայոց ձոր), Դ) Արարատեան դաշտավայր։

«Հայասա – Ազզին կը ներկայացնէր ծագումով եւ լեզուով իրարու մօտ կեցած ցեղախումբերու կազմ մը, յառաջ եկած շարք մը ցեղերու միաձուլումով, իսկ Արմէ-Շուպրիա միութիւնը արդէն ցեղային միութիւն մըն էր, որ մէջտեղ եկած էր իբրեւ համադրութիւն բազմազան ցեղային տարրերու՝ ինչպէս տեղական Խուրրի – ուրարտական եւ եկուոր Մուշկերու – արիմներու»։

Հեղինակին տեսակէտով, Ք. Ա. 15-13րդ դարերու Հայասա – Ազզի երկրին մէջ, որ կը նոյնանայ պատմահօր յիշատակած «Պոստին Արմենիա» (Առաջին կամ Նախնական Հայք) երկրին, ապրած են Մուշկեր, Նախահայեր, Արիմներ, Ուրումէացիներ։ Ք. Ա. 1165 թուականէն ետք Հայասա – Ազզիի ու Փոքր Ասիոյ կեդրոնական շրջաններու Մուշկերն ու Ուրումէացիները խուժած են Ծոփք եւ Աղձնիք եւ ստեղծած ցեղային նոր միութիւն արմենական տարրին ստեղծանական գերակշռութեամբ։ Կազմաւորման երրորդ փուլը այս ցեղերուն երկարատեւ համագործակցութեան շրջանն է Ուրարտուի պետութեան հետ։

«Ք. Ա. 12րդ դարուն հայկական ցեղերը գերակշռող կը դառնան Հայկական Լեռնաշխարհի մեծագոյն մասին մէջ եւ կը սկսի տեղաբնիկ Խուրրի – ուրարտական եւ եկուոր հնդեւրոպական ցեղերու միաձուլումը։ Այս ժամանակաշրջանին դեռ «մուշկական» – արմենական եւ հայկական ցեղերու միջեւ եղած տարբերութիւնը չէր անհետացած, սակայն պատմութիւնը այդ ուղղութեամբ կ՚առաջնորդէ՝ իբրեւ մէկ ամբողջական ժողովուրդ»։

Հայ ազգին կազմաւորման չորրորդ եւ եզրափակիչ փուլը, ըստ յօդուածագրին, կապ ունի Այրարատ աշխարհի հետ, երբ Արարատեան դաշտավայրը 6–5րդ դարերուն քաշողական կեդրոնը կը դառնայ դեռ միասնականութեան ձգտող հայկական ցեղերուն համար։ Այս շրջանին տեղի կ՚ունենայ Հայերը շրջապատող ցեղերու միաձուլումը, որու ընթացքին կարելի է հետեւիլ ցեղանուններու ստուգաբանական արձանագրումին վայրերու մէջ (Մոկք, Անձեւացիք, Խաղտիք, Շակաշէն, Ուտիք)։

Հելլենական ժամանակաշրջանին արդէն գոյութիւն ունէր մէկ միասնական հայ ազգ՝ իր միասնական հողերով, լեզուով եւ մշակոյթով։

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

—o—

Լաւ բարեկամ մը աւելի կ՚արժէ քան գանձ մը, զոր պիտի ձգես որ մգլոտի ծակի մը մէջ։

ՄԵՆԱՆՏՐՈՍ

Ծածուկ (գաղտնի) թշնամանքները աւելի վախնալիք են քան բացայայտները։

ԿԻԿԵՐՈՆ

Շատ անգամ, ամպերը կը ծածկեն արեւը եւ կիրքերն ալ՝ տրամաբանութիւնը։

ՊՂՈՒՏԱՐՔՈՍ

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Դուն այս գիշեր հոս մնացիր, ըսաւ, Մարտիկ էֆէնտին ալ հոս է, վաղը առտու միասին կը մեկնինք։

Երիտասարդը նախ շնորհակալութեամբ մերժեց այս հրաւէրը, բայց վաճառականը այնքան ստիպեց որ ի վերջոյ տեղի տուաւ։

Վահան կը խորհէր թէ վաճառականին այս ստիճան ստիպումներուն ներքեւ թերեւս թաքուն պատճառ մը կար։

Բարսեղ էֆէնտի իր երիտասարդ բարեկամին առաջարկեց միասին դուրս ելլել օդ առնելու համար, մինչ Մարտիկ էֆէնտի կ՚երթար մէկ քանի ծանօթ ընտանիքներու այցելութիւն տալու։

Ճամբան կրկին խօսք բացուեցաւ Շաւարշի վրայ։

— Մարտիկ էֆէնտի ինծի պատմեց թէ, ըսաւ Բարսեղ էֆէնտի, այդ խաբեբան վերջապէս հեռացեր է Պոլսէն։

— Ուրիշ միջոց չունէր արդէն, գիտել տուաւ երիտասարդը։

— Այս առթիւ ըսաւ նաեւ քու իրեն մատուցած ծառայութիւնդ որ գլս չափազանց գոհ թողուց, որովհետեւ անգամ մըն ալ ցոյց տուաւ սրտիդ ազնուութիւնը։

— Պարզապէս պարտականութիւնս կատարեցի, պատասխանեց երիտասարդը, իմ տեղս ով որ ալ ըլլար նոյնը պիտի ընէր։ Ես իրեն այնքան մեծ չարիք մը պատճառեցի որ պարտական էի գայն գոնէ մասամբ փոխարինելու։

— Չէ, ընդդէմ վաճառականը, քու ըրածդ շատ քիչեր պիտի ընէին, մանաւանդ որ Շաւարշ քեզի համար գրեթէ անձնական հակառակորդ մըն էր։

— Ի՞նչպէս, կակազեց Վահան քիչ մը յուզուած այս խօսքերէն։

— Բնականաբար, քանի որ Զարուհիին թեկնածու էր։

— Բայց…

— Կ՚աղաչեմ գիրար չխաբենք, ընդմիջեց վաճառականը, խնդիրը նկատենք այնպէս ինչպէս որ է։ Գիտեմ որ դուն միշտ համակիր մնացած ես աղջկանս եւ կը փափաքիս հետը ամուսնանալ, այնպէս չէ՞…։

— Այո, կմկմաց Վահան։

— Առաջին անգամ Թորոս պէյի սուտ ամբաստանութիւնները, քու բանտարկութիւնդ եւ աքսորդ արգելք եղան այս միութեան որ ամէնուս փափաքն էր, երկրորդ անգամ աղջիկս գրեթէ բռնի Լեւոնին հետ ամուսնանալով, դարձեալ քու փափաքդ չիրագործուեցաւ եւ վերջապէս այս անգամ, երբ կը կարծէիր թէ ամէն արգելք վերցած է պատուութեան հաշուկումովը եւ Լեւոնի մահուամբը, ահա Շաւարշը մէջտեղ ելաւ իբրեւ հակառակորդ։

— Սակայն ես իբրեւ հակառակորդ չէր որ գինքը դիմակազերծ ըրի, պատասխանեց Վահան, այլ պարզապէս, երբ իմացայ այդ երիտասարդին ինչ տեսակ մարդ ըլլալը, ինքզինքս պարտական զգացի ամէն բան ընել Հանել, իբրեւ ձեր անկեղծ բարեկամը եւ ձեզ փրկել ապագայ շատ մը դժբախտութիւններէ։

— Այդ մասին կասկած չունիմ բնաւ, պատասխանեց վաճառականը, կը հաւատամ որ քու դիտաւորութիւնդ միայն մեզի ծառայութիւն մատուցանել էր, բայց միեւնոյն ատեն հակառակորդ մըն ալ հեռացնել ասպարէզէն։

— Կը կրկնեմ որ երբեք այդ զգացումին ներքեւ չգործեցի։

— Գոնէ հիմա որ Շաւարշ անդառնալիօրէն հեռացաւ, մի՞թէ չես մտածեր իրագործել հին ծրագիրդ։

— Ատիկա կախում չունի ոչ Շաւարշի հեռացումէն եւ ոչ ալ իմ փափաքէս կամ կամքէս։

— Ի՞նչպէս, հարցուց վաճառականը։

— Բնականաբար, պատասխանեց երիտասարդը տխրութեամբ, ի՞նչ կարեւորութիւն ունի իմ փափաքս երբ տիկին Զարուհի կ՚ընդդիմանայ այդպիսի միութեան մը։

— Կ՚ընդդիմանա՛յ, գոչեց վաճառականը, բայց կարծեմ երբեք այդպիսի բացարձակ ընդդիմութիւն մը չեղաւ։

— Այսուհանդերձ գիտեմ որ տիկինը իմ մասիս նպաստաւոր տրամադրութիւն մը չունի։

— Թերեւս ատկէ առաջ այդ ըսածդ քիչ մը ճշմարիտ էր, բայց հիմա իր տրամադրութիւնները փոխուած ըլլալու են։

— Կը կարծէ՞ք, ըսաւ Վահան այս անգամ ուրախ շեշտով մը։

— Անշուշտ, քանի որ իր աննպաստ տրամադրութեան առիթ տուող պարագաները վերցան մէջտեղէն։

— Լեւոնի սպանութեան դէպքի՞ն կ՚ակնարկէք։

— Այո, պատասխանեց վաճառականը։

— Բայց արդեօք գինուորականներուն տուած բացատրութիւնները բաւ եղա՞ն ատոր համար։

— Ատկէ աւելի փաստացի ապացոյց անկարելի է ունենալ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(269 – Շար․)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Փարիզէն յետոյ՝ Մարսէյլ՝ Սեւրի Դաշնագրի յիսնամեակի հանդիսութիւններու շարքը շարունակուեցաւ 20 Նոյեմբերին, Ուրբաթ երեկոյ Սէն Ժորժ սրահին մէջ:

Ներկայ էր հոծ բազմութիւն մը, յատկապէս երիտասարդներ, ինչպէս նաեւ ոչ քիչ թիւով ֆրանսացի ուսանողներ:

Օրուան բանախօսներու կողքին, որոնք տեղ առած էին պաշտօնական ամպիոնին վրայ, ներկայ էին Պարոններ Ժօզէֆ Քոմիթի, նախարար, եւ Կասթոն Տըֆէր, երեսփոխան - քաղաքապետ: Քաղաքական աշխարհի պատկանող այս երկու անձնաւորութիւններու մասնակցութիւնը աւելի պաշտօնական բնոյթ եւ տարողութիւն կուտար հանդիսութեան: Անձնաւորութիւններու կարգին յիշենք նաեւ Պ. Լիւքա՝ երեսփոխան, Պր. Արնօ՝ երեսփոխան, Պր. Կարտէյլ՝ երեսփոխան, Պր. Լէչիա՝ Քաղաքապետական Խորհուրդի անդամ, Պր. Րաֆֆի Նազարեան՝ Քաղ. Խորհուրդի անդամ, Պր. Գասդէյլնա՝ Քաղ. Խորհուրդի անդամ, Պր. Լոմպար՝ Քաղ. Խորհուրդի անդամ, Պր. Կուփարոյ՝ Քաղ. Խորհուրդի անդամ, Տիկին Լէչիա՝ նախագահ Մարդկային Իրաւանց Լիկայի տեղական կազմին, փաստաբան Անըլէմ, ինչպէս նաեւ հրաւիրեալներու կարգին փաստաբաններ, բժիշկներ, փրոֆեսէօրներ, մտաւորական դասու պատկանող անձնաւորութիւններ:

Պր. Իվ Գասպարեան հանդիսութիւնը բանալով յայտնեց իր համոզումը թէ այս երեկոյ քայլ մը եւս կը կատարուի դէպի հաստատումը այն անչափելի անիրաւութեանց, որուն զոհը եղաւ հայ ժողովուրդը:

Բժիշկ Արմէն Թաղոյեան մանրամասն կերպով մատնանշեց ու ներկայացուց ցեղասպանութեան կանխամտածումն ու իրագործուած գիտական միջոցները: Ապա դրաւ պատասխանատուութեան հարցը՝ թէ կառավարական, զինուորական, քաղաքական, հաւաքական ու անհատական: Թուեց Թալէաթի, Էնվէրի եւ Ճավիտ պէյի անունները իբր բարձրաստիճան կազմակերպիչներ: Ամբաստանեց Թրքական կառավարութիւնն ու մտաւորականութիւնը եւ եզրակացուց հաստատելով ոճրագործութեան սնանկութիւնը, որովհետեւ Հայաստան պիտի վերագտնէր իր ազգային թէ միջազգային գետիններու վրայ իր անկախութիւնը, ազատութիւնը ու ինքնավարութիւնը եւ Սեւրի Դաշնագրով իր արդար տեղը բովանդակ ազգերու շարքին:

Ապա խօսք առաւ Մոնաքոյի եպիսկոպոսը Գերապայծառ Ժան Ռիւփ բերելով, իր բառերուն համաձայն, Կաթողիկէ եկեղեցւոյ եւ ընդհանրապէս քրիստոնեայ աշխարհի տեսակէտը: Այս միտումով մէջբերումներ ըրաւ Յովհաննէս ԻԳ. եւ Պօղոս Զ. Պապերու կոնդակներէն «Փաչեմ Թեռիս» ուր կը դատապարտուի ցեղասպանութիւնը եւ «Փոփուլորիում Փրոկրեսում» ուր կը խօսուի ճնշեալ ազգերու հաւասար իրաւունքներու մասին: Եպիսկոպոսը չեշտեց քրիստոնեաներու եղբայրասիրութեան ու միակամութեան պակասը որոնք պատճառ դարձան հայ ցեղասպանութեան ու տեղի տուին Հայկական Հարցի այսօրուան լճացած վիճակին: Գերապայծառ Ժան Ռիւփ յորդորեց եւ քաջալերեց երիտասարդութիւնը միշտ վառ պահելու համար ազգային արժէքները մշակութային եւ հոգեկան ցեղասպանութեան տեղի չտալու համար: Իր եզրակացութեան մէջ յայտարարեց. «Այս աշխարհի մէջ հակառակ որ ուժը կը գերազանցէ իրաւունքը, ես կը հաւատամ որ հայ մտքի զօրութիւնը անզուգական ապաւէն մըն է որ Հայը պիտի առաջնորդէ դէպի յաղթանակ»:

Երրորդ բանախօսը Պ. Կապրիէլ Մացնէֆ, վերլուծեց ստեղծուած կացութիւնը Սեւրի դաշնագրին չգործադրուելով եւ ընդլայնելով Հայկական Հարցը բաղդատութիւններ ըրաւ այժմէական խնդիրներու հետ, յայտարարելով որ այսօրուան լռութիւնը յաւիտենական չի կրնար ըլլալ ու Մերձաւոր Արեւելքի երկիրներու մէջ Հայաստանը դեր մը ունի կատարելիք ապագայ քաղաքական կեանքի մէջ:

Բացառիկ պատշաճ, ձեռնհաս եւ մանրամասն կերպով, Պր. Ժուֆր տը լա Փրատէլ, փրոֆեսէօր Էքս-ան-Փրովանսի համալսարանի Քաղաքական Գիտութեանց եւ Միջազգային Իրաւագիտութեանց, վերլուծեց Սեւրի Դաշնագրի եւ յատկապէս Հայոց վերաբերեալ յօդուածներուն իրաւական վաւերականութիւնը: Ըսենք նաեւ որ Պր. տը լա Փրատէլի հայրը իբր իրաւագէտ մաս կազմած է Սեւրի Դաշնագրի խմբագրութեան յանձնախումբին: Ան ի մէջ այլոց յայտարարեց որ Սեւրի Դաշնագրի չգործադրուիլը քաղաքական ցեղասպանութիւն մըն է հանդէպ հայ ժողովուրդին ու յանցանքը վերագրեց Դաշնակիցներուն: Անդրադարձաւ Աւստրիոյ Վիէննա քաղաքի մէջ տեղի ունեցած համագումարին 1969 Մայիս 22ին, Միացեալ Ազգերու հովանաւորութեան տակ, ու ստորագրուած պայմանագրութեան 40-41րդ յօդուածին որ կ՚ըսէ՝ կարելի չէ փոփոխութեան ենթարկել կամ ուրիշով մը փոխարինել դաշնագիր մը առանց բոլոր ստորագրեալներու ներկայութեան: Աւելցուց նաեւ որ չվաւերացուիլը չգործադրուելու պայման մը չէ, եւ կան պատմութեան մէջ դաշնագիրներ որոնք չեն վաւերացուած եւ սակայն գործադրուած են: Կան միջազգ. իրաւագիտութեան մէջ ընդհանուր սկզբունքներ որ կը գերադասեն դաշնագիրը: Իր եզրակացութեան մէջ ըսաւ որ Սեւրի Դաշնագիրը կը մնայ կարեւոր բնագիր մը որ հաստատեց հայ ժողովուրդի առաքինութիւններն ու զոհաբերութիւնը եւ հակառակ անոր որ յաջորդեց Լօզանի դաշնագիրը, հաստատ չէ որ ան կորսնցուցած ըլլայ իր ամբողջական իրաւագիտական արժէքը:

Վերջին բանախօսն էր Մէթր Է. Ժախեան որ ուղղելով իր խօսքը բոլոր ազգերուն, ըսաւ՝ հրաժարիլ եւ մոռնալ Հայերու իրաւունքները, կը նշանակէ արդարացնել այն ազգերը որոնք ոտնակոխ կ՚ընեն մարդկային անհրաժեշտ իրաւունքներն ու սկզբունքները: Պէտք է գայ օրը ուր բոլոր ազգերը դարձնեն իրենց աչքերը դէպի ցեղասպանուած ու ճնշեալ ժողովուրդները, ու մեր իրաւունքները անպայմանօրէն այսօր կամ վաղը իրագործուին:

Բանախօսներէն յետոյ խօսք առաւ քաղաքապետ - երեսփոխան Պ. Կասթոն Տըֆէր: Վերյիշելէ յետոյ բարեկամական կապերը որ միշտ ունեցած է Մարսէյլի Հայութեան հետ, չեշտը դրաւ ձեռնարկին քաղաքական երեւոյթի վրայ ըսելով թէ անհրաժեշտ է որ նախ ապահովենք ձեր ներկան, պահելով ձեր ազգային զգացումները եւ յետոյ դառնանք դէպի ապագան, դնելով ինքնորոշման հարցը:

Քաղաքապետը հանդիսաւոր կերպով առաջարկեց որ ստեղծուի Հայ Դատի եւ Հայութեան Պաշտպան Մարմին մը, բովանդակելով իր մէջ ամէն քաղաքական հոսանքի Ֆրանսացիներ, որպէսզի դրուին ու պահանջուին Միացեալ Ազգերու մօտ, Լա Հէյի Միջազգային Ատեանին առջեւ՝ Հայութեան արդար իրաւունքները:

Վերջին խօսքը կը պատկանէր նախարար Պր. Ժօզէֆ Քոմիթիի: Նախարարը վերյիշեց Հայոց պատմութեան կարեւոր հանգրուանները ու Հայութեան բերած բաժինը Արեւմտեան աշխարհի ու ըսաւ՝ եթէ այսօր դէպքերու բերումով Ֆրանսայի քաղաքացիներ էք, յիշեցէք սակայն որ ծագումով Հայ էք ու եղէք ձեր ազգային պարտականութեան վրայ:

Ապա, Պր. Իվ Գասպարեան կարդաց բանաձեւը «Ուղերձ Ազգերուն» (նոյն բանաձեւը որ վաւերացուած էր Փարիզ) ու ներկայ հասարակութիւնը միաձայնութեամբ, բուռն ծափահարութեամբ վաւերացուց:

Հարկ է չեշտել որ այս հանդիսութիւնը իրապէս բացառիկ էր իր քաղաքական բնոյթով: Մասնաւոր գնահատանքի արժանի է Մարսէյլի Հայկական Դատի յանձնախումբը, որ հազիւ մարմին առած քանի մը ամիսներէ ի վեր, բոլոր ճիգերը կեդրոնացուց Սեւրի Դաշնագրի յիսնամեակի տօնակատարութեան վրայ:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնադրութեան 80ամեակը յիշատակուեցաւ հանդիսութեամբ մը, որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 31ին, Շաբաթ երեկոյ, քաղաքապետարանի սրահը: Երեկոյթը կազմակերպուած էր Վալանսի կոմիտէին կողմէ, որուն իրենց մասնակցութիւնը բերած էին Լիոնի, Տէսինի եւ Վալանսի Նոր Սերունդի խումբերը:

Տարիներէ ի վեր մեր բեմերուն վրայ երէցները փոխարինելու եկած են նորերը, անոնք, որ օտար ափերու վրայ ծընած ըլլալով հանդերձ, շնորհիւ Դաշնակցութեան ջամբած ազգային ոգիին, այժմ ամուր կապուած են իրենց ժողովուրդին եւ հայրենիքին:

Օրուան նախագահն էր շրջանի երիտասարդ ընկերներէն Աբրահամ Շահինեան, որ հակիրճ խօսքերով բնութագրեց Դաշնակցութեան իտէալը, որ կը մնայ միշտ իր ազգային եւ ընկերվարական շրջագիծին մէջ: Ահա թէ ինչու նորահաս սերունդը սիրով կը կապուի այս հին բայց երիտասարդ շարժումին, որ կը կոչուի Հ. Յ. Դաշնակցութիւն:

Բանախօսն էր նոյնպէս մեր երիտասարդ ընկերներէն Կարօ Յովսէփեան, որ աւելի ընդլայնելով նախագահին միտքերը, անդրադարձաւ Հայ Դատին եւ, յատկապէս, Սեւրին ու Ուիլսընեան սահմաններուն, գիտել տալով, թէ Դաշնակցութեան հետապնդած առաջադրութիւններուն մէջ հիմնական նպատակը կը մնայ հայ հողերու վերադարձը իր իրաւատէր ժողովուրդին:

Գործադրուեցաւ գեղարուեստական կոկիկ յայտագիր մը, որուն իրենց մասնակցութիւնը բերին Օր. Օր. Ն. Գասպարեան, Շ. Պաղտասարեան, Օ. Քէչէճեան եւ Արման Ղազարոսեան: Ապա ժողովրդական պարեր ներկայացուեցան Լիոն - Տէսինի Նոր Սերունդի միացեալ պարախումբին կողմէ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՊՈՒՏ՚Մ ԾԻԾԱՂ

Հայր մը կը պատմէր իր զաւկին.— «Ամբողջ 25 տարի մայրդ ու ես աշխարհի ամէնէն երջանիկ արարածներն էինք»:

— Ե՞տքը, կը հարցնէ զաւակը:

— Ետքը, զաւակս, ամէն ինչ փոխուեցաւ: Օրին մէկը իրարու հանդիպեցանք եւ ամուսնացանք:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՖԹՈՆԸ (48)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԻԲ.

Մինչ այդպիսի խօսակցութիւններ կը դառնային ընդունարանին եւ իշխանուհիին սենեակին մէջ, կառքը՝ Փիէրը (որուն ետեւէն մարդ ղրկուած էր) եւ Աննա Միխայլովնան (որ անհրաժեշտ համարեր անոր հետ մէկտեղ գալ) բերաւ Բեզուխովի բակը: Երբ կառքին անիւները սկսան մեղմօրէն գլորիլ սփռուած յարդին վրայէն, Աննա Միխայլովնա մխիթարական խօսքերով Փիէրին դարձաւ, սակայն նկատեց, որ ան կառքին անկիւնը քաշուած կը նիրհէ, արթնցուց: Փիէր արթննալով Աննա Միխայլովնային հետ մէկտեղ ելաւ կառքէն ու միայն այդ վայրկեանին մտաբերեց մահամերձ հօրը հետ ունենալիք տեսակցութիւնը: Ան նկատեց որ կառքը կեցեր է ոչ թէ գլխաւոր մուտքին, այլ տան ետեւամասի դըրան առջեւ: Կառքէն իջնելու ատեն նըշմարեց երկու անձեր, որոնք սանդուխի պատուանդանէն աճապարանօք քաշուեցան ծածկուեցան պատի շուքին մէջ: Փիէր կենալով դիտեց տան չորս կողմը եւ նշմարեց քանի մը նոյնատեսակ անձեր: Սակայն ոչ Աննա Միխայլովնան, ոչ սպասաւորները, ոչ կառապանը որոնք չէին կրնար նշմարած չըլլալ զանոնք, ուշադրութիւն անգամ չդարձուցին անոնց վրայ: «Երեւի այդպէս պէտք է», վճռեց Փիէր ինքնիրեն եւ հետեւեցաւ Աննա Միխայլովնային: Աննա Միխայլովնա շտապով կը բարձրանար թոյլ լուսաւորուած նեղ քարէ սանդուխէն, կանչելով յապաղող Փիէրը, որ թէպէտ չէր ըմբռներ, թէ առհասարակ ինչ հարկ կայ կոմսին ներկայանալու եւ մանաւանդ ինչու այս քովնտի նեղ սանդուխէն բարձրանալու, բայց դատելով Աննա Միխայլովնայի շարժուձեւերէն, ինքնիրեն վճռեց, որ այս բոլորը անհրաժեշտութիւններ են: Սակայն կէսին քիչ մնաց ոտքի տակ երթային, վերէն վար վազող դոյլեր տանող ծառաներէն: Ծառաները պատին սեղմուեցան Փիէրին եւ Աննա Միխայլովնայի ճամբայ տալու համար, եւ ամենափոքր զարմանք իսկ չէին զգար այս հանդիպումէն:

— Հո՞ս է իշխանուհիներուն բնակարանը, հարցուց Աննա Միխայլովնա անոնցմէ մէկուն:

— Հոս է, պատասխանեց սպասաւորը համարձակ, բարձր ձայնով, կարծես այժմ արդէն ուզածնին կրնան ընել, դուռը ձախ թեւին վրայ է:

— Գուցէ, կոմսը զիս չէ կանչած, ըսաւ Փիէր գաւիթը մտնելու ատեն, աւելի լաւ է սենեակս երթամ:

Աննա Միխայլովնա կեցաւ:

— Ա՜խ, բարեկամս, ըսաւ ան դպչելով անոր ձեռքին, հաւատա, ես ձեզմէ պակաս չեմ տանջուիր, սակայն այր եղէք:

— Արդարեւ, երթա՞մ, հարցուց Փիէր ակնոցին մէջէն անուշութեամբ նայելով Աննա Միխայլովնային:

— Մոռցէք սիրելիս ձեր հանդէպ ցոյց տրուած անարդարութիւնները, յիշեցէք որ ան ձեր հայրն է... ես ձեզ առաջին տեսնելուս զաւկիս պէս սիրեցի, վստահեցէք ինծի, Փիէր: Ես չեմ մոռնար ձեր շահերը:

Փիէր բան մը չէր հասկնար: Նորէն անոր աւելի զօրեղ կերպով թուեցաւ, որ այս բոլորը անհրաժեշտութիւններ են եւ ան հնազանդութեամբ հետեւեցաւ Աննա Միխայլովնայի, որ արդէն բացեր էր միջանցք տանող դուռը: Անկիւնը նստած էր իշխանուհիներուն պառաւ սպասուհին, որ գուլպայ կը հիւսէր:

Փիէր երբեք չէր գտնուած տան այս մասին մէջ, եւ մինչեւ իսկ անոր գոյութեան մասին գաղափար անգամ չունէր, Աննա Միխայլովնա դիմեց զիրենք հետապնդող եւ մատուցարանին վրայ ջրաման տանող աղջկան (անուանելով զայն սիրելի եւ աղուընեակ) եւ հարցուց իշխանուհիներուն առողջութիւնը ու քարաշէն միջանցքին մէջէն շարունակեց յառաջանալ: Միջանցքին առաջին դուռը, դէպի ձախ, կը տանէր իշխանուհիին բնակած սենեակը: Ջրամանը տանող սենեկապանուհին աճապարելով (ինչպէս ամէն բան առհասարակ աճապարանօք կը կատարուէր այդ միջոցին այդ տան մէջ) չգոցեց դուռը եւ Փիէր՝ Աննա Միխայլովնային հետ անոր քովէն անցնելով ակամայ ներս նայեցան, տեսան իշխան Վասիլիյը եւ իշխանուհին, որ իրարու քով նստած կը խօսակցէին: Անցնողները տեսնելով, իշխան Վասիլիյ անհամբեր շարժում մը ըրաւ եւ ետ քաշուեցաւ: Իշխանուհին վեր ցատկեց եւ կատաղի շարժումով մը ամբողջ ուժով զարկաւ դրան եւ գոցեց զայն:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Լուսինէ Տէր–Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նիկողոս Նոտարեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան այս Կիրակի (29 Նոյեմբեր) յետ պատարագի, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս–Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ իրենց մօր՝

ԳՈՀԱՐԻԿ ՏԷՐ–ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ
(ծնեալ Ագուշեան)

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Վերոնիքա Քէքէվեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Արաքսի Սուքիասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մասիս Գարիկեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր ազգականներուն, հայրենակիցներուն եւ բարեկամներուն, ինչպէս նաեւ Պօլ. Օտտոյի Տէր Նշան Քհնյ. եւ երէցկինին ու թաղականութեան, Կապոյտ Խաչի ընկերուհիներուն եւ բոլոր անոնց որոնք իրենց հեռագիրով, նամակներով եւ նուիրատուութիւններով վշտակից եղան իրենց մեծ սուգին՝

Ողբ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՔԷՔԷՎԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Ազամեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Գէորգ Քիրէճեան 100 Ֆր. կը նուիրեն Վալանսի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ պայծառութեան:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հայ Ուսանողական Տան (Մարի–Նու–պար հաստատութիւն) մէջ, 57 Պուլվար ժուրտան: Կը խօսի Ֆրանսերէն

ՖՐԱՆՍԻՍ ՊԵԼԻՔԵԱՆ

Նիւթ՝ «Հայ ժողովուրդի ապագան» այս Շաբաթ, ժամը 4ին:

Հ. Յ. Դ.

ՊԱՆԵԽՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Արծիւ ենթակոմիտէի ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 20,30ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պար–տաւորիչ ներկայութիւն:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տիկին Վարդ Օնպաշեան (Կրընոպլէն) Փարիզ այցելութեան առթիւ կը նուիրէ 500 Ֆր. Հայ Մշ. Տան Օնպաշեան սրահին:

ԲԱՑԱՌԻԿ ՆՈՒԷՐ

Պրիւսէլէն Օր. Ազաւնի Փափազեան իր քրոջ՝ Արուսեակի եւ եղբայրներուն՝ Կարպիսի եւ Արսէնի յիշատակին հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.—

Կապ. Խաչի օդափոխութեան կայանի նոր շէնքի մը կառուցման համար 7500 Ֆ.

Կարմիր Խաչի օդափոխութեան կայանին 2000 Ֆ.:

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի դըպրոցին 500 Ֆր.

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 9,30ին, Ա. կայանէն ժերար Սթեֆանէսքոյի էմիսիոնը՝

Ս. ԼՈՒՏՈՎԻԿՈՍ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ընկերահամակրական հաւաքոյթ մը կը սարքէ բաժակ մը թէյի շուրջ, Դեկտ. 6ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը: Հասցէ՝ 1. Փլաս Օթէլ տը Վիլ:

Կը հրաւիրուին ընկեր – ընկերուհիները եւ համակիրներ:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 28, ժամը 22էն մինչեւ լոյս

HOTEL GEORGE V
31, Avenue George V

ԳԵՂԵՑԻԿ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՆԱՒԱՍԱՐԴ պարախումբը — նուագախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 20 Ֆր., ուսանողներու կէս գին

Սեղանները ապահովել՝ հեռաձայնելով 924-38-54

ՖԻԼՄԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպութեամբ Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայրենակցական Միութեան.

ՍԻՐՏԸ ԵՐԳՈՒՄ Է

գունաւոր հայախօս ժապաւէն

Դեկտ. 1, Երեքշաբթի ժամը 21ին::

Ֆիլմը կը ցուցադրուի ճիշդ ժամուն, Իսիի Ալհամպրայի սրահը (Մեթրօ Մերի տ'Իսիէն 50 քայլ):

Մուտք 6 Ֆրանք: Տոմսերը ապահովել Միութեան անդամներէն:

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՏՕՆԱԾԱՌ

Կիրակի, 13 Դեկտ. ժամը 16,30էն սկսեալ:

Ճաշ, վիճակահանութիւն, անակնկալներ եւ ընտանեկան հաճելի մթնոլորտ:

Մասնակցութեամբ Նաւասարդ պարախումբին, ժերար Մելքոնեան ու Պետիկ Պետիկեան նուագախումբերուն եւ վարժարանի աշակերտութեան:

Կաղանդ Պապան ճոխ նուէրներով պիտի վարձատրէ սրահին մէջ ներկայ եղող բոլոր մանուկները:

Մուտքը ազատ է:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Անիէռ – Պ. Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր կազմութեան 40ամեակը կը տօնէ բացառիկ գեղարուեստական բաժինով, Փետրուար 28ին, Անիէռի քաղաքապետարանի շքեղ թատերասրահը: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

Հ. Յ. Դ. 80-ԱՄԵԱԿԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
Դեկտեմբեր 12ին

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը 5 Դեկտ. Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3,30ին Ահարոնեան ակումբին մէջ: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ: Ժողովի օրակարգն է.
1. Զեկուցում եւ հաշուետուութիւն,
2. Հասութաբեր ձեռնարկի որոշում
3. Վարչական ընտրութիւն:

ԽՆՋՈՅՔ ԵՒ ՃԱՇ

Համախարբերդցիական Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի ընտանեկան խընջոյքը Դեկտեմբեր 6ին Կիրակի ժամը 14ին, Ֆայրբկուլ Հանրակառքի Ընկերութեան սրահին մէջ: Հայկ եւ եւրոպական պարեր: Գեղարուեստական բաժին:

Արձանագրուիլ Նոյեմբեր 25էն առաջ, Նշան Նաճարեանի մօտ՝ Քամփանեը Ռոզըռէ Լէփէն տէ Պասթիտ, Սէնթ Անթուան:

ԱՅՑ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ

Իսիի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը կազմակերպած է այցելութիւն մը Մոնմորանսիի ծերանոցին Դեկտ. 6ին, գեղարուեստական բաժինով: Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ հեռաձայնելով Տիկին Սրապեանի 626-42-48, Տօնիկեանի 642.62.45, Յովսէփեանի 642-99-01:

Օթոքարը կը մեկնի ժամը 13,30ին, Փլաս Լէոն Պլումէն: Գին 10 Ֆր.:

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջան

Բարեկամներուն ու հայրենակիցներուն ուշադրութեան կը յանձնենք որ մօտ ատենէն լոյս կը տեսնէ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ: Կրնաք ապահովել ձեր օրացոյցը դիմելով հետեւեալ հասցէին՝

Monsieur G. HOVSEPIAN
53, Bld. des Grands-Pins, 13 - MARSEILLE (10e)

ԱԻԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ԱԻՍՏՐԻԱ
ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ԿԱՂԱՆԴԻ ԱՌԹԻՒ

Zell Am See

Մեկնում Դեկտ. 21 Թրէն տէ նէժով Կառ տը լ'Էսթէն, վերադարձ Յունուար 2 նոյն կայարանէն:

ՊՐԻՒՔԻ մէջ (Զել ամ Զէի մօտ), հովերէն պատսպարուած 758 մեթր: Բոլոր մարզական զբօսանքները՝ դահուկ, լիւժ, փաթինաժ, եւայլն:

Բնակութիւն լաւ պանդոկի մը մէջ, ճաշով միասին:

Մասնակցութիւն 485 Ֆր. բոլոր ծախքերը մէջը:

Կանխավճար՝ 100 Ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին:

ԶԵԼ ԱՄ ԶԷ, Սալցպուրկի մէջ ձմեռնային մարզական հրաշալի կայան մը, գեղեցիկ լիճի մը եզերքը, պաշտպանուած սաստիկ ցուրտերէն բարձր լեռներուն շնորհիւ: Զուարճութեան վայրեր, սինեմա, պարահանդէս, սրճարան, ֆոլքլորիք երեկոյթներ եւայլն:

Մասնակցութիւն՝ 525 Ֆր.:

Կանխավճար՝ 100 Ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին:

Տախքերուն մէջ են ճամբորդութեան գինը (Բ. կարգով) եւ բնակութիւնն ու ճաշը, բացի ճամբորդութեան ճաշերէն:

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

ԱԼ. ԽԱՏԻՍԵԱՆ, Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումն ու զարգացումը, Բ. տպագրութիւն, պատկերազարդ, 1968	20 Ֆր.
Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆ, Ամբողջական երկեր, 3 հատոր, հատորը	20 Ֆր.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, Կեանքի ուղիներով, 6 հատոր, հատորը	15 Ֆր.
Ա. ՇԻՐԱԿԵԱՆ, «Կտակն էր նահատակներուն»	15 Ֆր.
ՀԱՅԿԱԶՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Ցեղասպան Թուրքը	16 Ֆր.
Ե. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Հարք–Խնուս (Տարօնի շրջանի պատմութիւն)	15 Ֆր.
(վերոգրեալ գրքերը՝ տպուած Պէյրութ՝ բոլորն ալ լաթակազմ են)	
ԱՂԱՍԻ, Զէյթուն եւ իր շրջականները, Պէյրութ, Թղթակազմ	15 Ֆր.
ԳՐ. ԵՊՍ. ՊԱԼԱԳԵԱՆ, Հայ Գողգոթան, Բ. հատոր, Փարիզ	15 Ֆր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ, Երեւան, 1967	72,60 Ֆր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԶ, Առաքել Պատրիկի, Երեւան, 1967	17 Ֆր.
ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ, Կոմիտաս Վարդապետի բոլոր երկերը	

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

Դիմել

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, rue Monsieur-le-Prince - PARIS (6e)

C. C. P. Paris 1278-35 Tél. : 326-88-65

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Նոր Տարուան գիշերը (Դեկտ. 31) Լիոնի մէջ կազմակերպուած ցայգօնքը Կոմիտաս երգչախումբի կողմէ:

×

Առնուվիլի Անարատ Յղութեան Քոյրերու տօնածառը Դեկտ. 20ին:

×

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ Թատերական ներկայացումը Կիրակի Մարտ 14ին:

×

ԼԻՈՆ.— «Մանուկներու Օր»ը տեղի կ'ունենայ Յունուար 17ին Ազգ. Տան սրահը:

×

Իսիի Կապոյտ Խաչի տարեկան ճաշը Փետրուար 20ին:

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան Ցերեկոյթ–Պարահանդէսը 21 Մարտ:

×

ԿՈՎԿԱՍ, ՆԱՅԻՐԻ եւ ՆԱՒԱՍԱՐԴ պարախումբերու բացառիկ փառատօնը Կիրակի, Փետր. 14ին, ժամը 21ին Փլէյէլի սրահը:

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի պարահանդէսը Դեկտեմբեր 5ին Շաբաթ երեկոյեան, Պրոնի օդակայանին մէջ:

×

Խայեան Սանուց Միութեան ընկերահամակրական ցերեկոյթը Կիրակի 13 Դեկտեմբեր ժամը 15–19: Մանրամասնութիւնները յետագային:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տարեկան Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ 29 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 29 NOVEMBRE 1970
LE NUMÉRO 0,50 F.

46րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11.978
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — N° 11.978

ՀԱՅՈՒ ՀՈԳԻՆ

Ի՞նչ է Հոգին, Հայու Հոգին՝ հարցուցի մերթ ինքզինքիս
Եւ մերթ լացաւ ու մերթ խնդաց իմ հոգիս,
Անյո՛յս լացաւ եւ յոյսերով խօլաբշաւ
Մըրըրկաթեւ մինչեւ ի փա՛ռք խոյացաւ...,
Որմէ յետոյ ճորէն ըսի տխրագին՝
Ի՞նչ է Հոգին, Հայո՛ւ Հոգին...:

Ի՞նչ է Հոգին, Հայու Հոգին՝ ինքզինքիս դեռ հարցուցի
Եւ ինչպէս ամպ մը երեւցաւ ան ինծի՝
Որ կ'իջնէ վար ու մառախուղ կ'ըլլայ մերթ
Եւ մերթ ճերմակ ու վարդագոյն՝ թերթ առ թերթ
Կը տարածուի երեսն ամբողջ երկինքին,
Անհո՛ւն Հոգին, Հայու Հոգին...:

Ի՞նչ է Հոգին, Հայու Հոգին՝ կը հարցընեմ դեռ, աւա՛ղ,
Ու կը գտնեմ զայն ցեխի մէջ կիսաթաղ...
Բայց զերդ զինուոր մ'որ կը կռուի անդադար՝
Ցեխն ալ, կ'ըսեմ, զայն աղտոտել չի կրնար
Եւ ընդմէջէն իր այդ ցեխին, սարսռագին
Կը համբուրեմ Հայու յոգնած, սո՛ւրբ Հոգին...:

ԳԵՂՕՆ ՍՕՍԵԱՅ ԱՆՏԱՌԻՆ

Հայոց երկրին մէջ մի՛շտ կ'ապրին
Մեծ սօսիներն արմէնաւանդ...
Եւ լռութեանն ու ստուերին
Մէջտեղ անոնց, անարգաւանդ,
Օրէ մը ետք քերթողն երբ խանդ
Ու ներշնչում խնդրել կուգայ,
Խռովայոյզ ճիւղերն աստ անդ
Կը փսփսան « — Դո՞ւն ես, արքա՛յ... »

Սեւ աղէտի մը նախօրին՝
Անտառն յուզուած է մանաւանդ
Եւ տխրութեամբ սօսիք կ'օրրին.
... Օ՛հ թշնամոյն ստուերը ժանտ
Տունե՛ր, գիւղե՛ր քարուքանդ...
Բայց մինչ թառուտքը կը սրգայ,
Ահա՛ ձայներ անհընազանդ
Կը փսփսան « — Դո՞ւն ես, արքա՛յ... »

Կ'անցնին անվերջ օրն ու տարին
Խոտահալած...: Դաշտ, դարեւանդ
Եւ լեռներուն ալ կատարին
Ձինը փայլուն զերթ ադամանդ
Կը կրեն հետքն անոնց հիւանդ
Ծա՛ռը քայլին... Մինչ հոս՝ հսկայ
Ծառերն, յոյսով միշտ անվրկանդ,
Կը փսփսան « — Դո՞ւն ես, արքա՛յ... »

Իշխա՛ն, անյայտ դեռ քու անուանդ
Հայորդինե՛րը ապագայ
Ուխտած պաշտում մը մոլեռանդ՝
Կ'աղաղակեն « — Դո՛ւն ես արքայ... »:

ԶՕՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՊԸ դաշունահարել փորձող անձին ինքնութիւնը ճշդուեցաւ: Պոլիվիացի մըն է 35 տարեկան, որ քանի մը ամիս առաջ Մանիլա հաստատուած է: Արհեստով նըկարիչ է եւ կը կոչուի Պենժամին Մենտոզա: Շրջան մը Ջինաստան ապրած է: Լրագրողներուն յայտարարած է.— «Ոչ կրօնք ունիմ ոչ քաղաքական գաղափարական: Մարդկութեան կը հաւատամ»: Պապը կը շարունակէ իր ճամբորդութիւնը թէեւ այնքան յոգնած է որ առջի օր ըստիպուած եղած է եկեղեցւոյ մէջ ընդհատել արարողութիւնը կէս ժամ:

ԱՆԳԼԻԱՅԻ պահպանողական երեսփոխան մը՝ Փաուըլ, որ ծանօթ է իր ծայրայեղ աջ գաղափարներով յայտարարեց, թէ մինչեւ դարավերջ երեքէն չորս միլիոն սեւամորթ գոյութիւն պիտի ունենայ Անգլիոյ մէջ: Լոնտոնի, Պիրմինկհամի եւ այլ ճարտարարուեստական քաղաքներու բնակչութեան կէսը կազմուած պիտի ըլլայ սեւամորթներէ:

ԱԶՐԲԷՋԱՆԻ Նախարարներու Խորհուրդի փոխ-նախագահը՝ Ռզա Սատիխով պաշտօնանկ եղած է, որովհետեւ «չարաշահած է դիրքը եւ ծանր սխալներ գործած է իր պաշտօնին մէջ»: Պաշտօնէ հեռացուած են նոյնպէս Մոլտավիոյ նախարարներու փոխ-նախագահը՝ Անաթոլի Կորոբչանու եւ Մոսկուա շարժանկարի արուեստանոցներու տնօրէնը Նիքոլայ Սիչով:

ՍՈԼԺԵՆԻՑԻՆ Սթոքհոլմ պիտի չերթայ Նոպէլի մրցանակը ստանալու համար: Պատճառները ծանօթ չեն:

ԼՈՆՏՈՆԻ Սոթպիզի մէջ աճուրդով ծախուած է Վելասքէզի մէկ նկարը աննախընթաց գինով: Արդարեւ Վիլտընշթայն — գնողը — զայն վճարած է 30 միլիոնէն աւելի (3 միլիառ հին ֆրանք):

ՍՈՒՐԻԱ որոշեց անդամակցիլ Եգիպտոս – Լիբիա – Սուտան դաշնակցութեան: 1958ին Սուրիա և Եգիպտոս միանալով կազմած էին Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւնը, որ յետագային խզուեցաւ:

ՇԱՊԱՆ ՏԵԼՄԱՍ Փարիզ վերադարձաւ Լեհաստան կատարած իր երեք օրուան այցելութենէն ետք: Շաբաթ օր Աուշվից այցելած է:

ԺՈՐԺ ՊԻՏՕ մամուլի ասուլիս մը տըւած է Սթրազպուրկի մէջ եւ յայտարարած. «Այո՛ Եւրոպային, բայց ոչ Ատլանտեանէն Ուրալ:»:

ՓԱՐԻԶԻ երթեւեկը դիւրացնելու համար զանազան միջոցներ կը նախատեսուին: Անոնց կարգին անխուսափելի կը թուի այլեւս վճարովի կայքը ու նաեւ տուգանքներու սակերու յաւելումը:

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ բուռն խռովայոյզ մթնոլորտ մը կը տիրէ: Մատրիտի մէջ 44 ազատական ընդդիմութեան պատկանող անձնաւորութիւններ ձերբակալուած են եւ անոնց մէջ ծանօթ դէմքեր կան: Մաս մը ազատ արձակուած է քիչ ետք: Ձերբակալութիւններ կատարուած են նաեւ Պիլպաօ: Պարչելոնայի մէջ, 2000 ուսանող ցոյց ըրած են:

ՈՍԿԻԷ ԿՏԻՌԸ

գրեց՝ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Անգամ մը եւս կը վերադառնամ մեր Թաղը, գրեթէ ընազդաբար: Փոխադարձ անհաւատարմութիւն մը, որ զիս հեռու պահեց մեր վաղեմի Թաղէն, այսինքն Լատինաց Թաղէն, այլեւս դժնդակ կը դարձնէ մեր կենակցութիւնը: Սէն Միշէլի մէջ ես զիս կը զգամ Փիզիքապէս ներկայ, բայց ո՛չ աւելի: Պողոտան նոյնն է եւ նոյնը չէ: Սրճարանները, որ մեր երիտասարդութեան խանձարուրը հանդիսացան, անճանաչելի դարձած են իրենց նոր չպարին ներքեւ: Կը տեսնեմ մեր ապօրինի կիները, ըսել կ'ուզեմ ժողովրդական ճաշարանները, իրենց ներքին պղծութեամբ: Գիտեմ թէ այլեւս պիտի չհանդիպիմ ոչ մէկ ծանօթ Հայու: Բայց կա՛յ եւ կը մնայ վայրը:

Կան բարձրադիր վայրեր, որ սահմանուած են իրենց վրայ ընդունելու սրբազան տաճար մը կամ փարոս մը: Ըսել չէ թէ միշտ կ'ընդունին: Բայց կը բաւէ որ վայր մը սրբագործուի, որպէսզի ան ըլլայ բարձրադիր եւ լուսատու: Եւ հո՛ս է որ մենք ծնունդ տուինք ոգիի մը: Հո՛ս է որ գաղթական Հայերս զիրար փնտռեցինք եղբայրական սէրով: Եւ տակաւին հո՛ս է որ զիրար բզքտեցինք, ինչ որ նոյն բանն է: Ես կ'ըսեմ, դուք մի՛ հաւատաք: Նոյն բանը չէ: Ո՞ւր հասած ենք հիմա:

Գիշերն անձրեւեց թեթեւօրէն եւ այժմ արեւը կը խաղայ Լիւքսէմպուրկի սարսռուն ծառերուն մէջ, գետին սփռելով ծփուն մետայլներ: Աւազանին Ջրաժայթքը կը վկայէ ի նպաստ Յաւիտենական Վերադարձին, եւ երկինքը կը շնչէ բարձր տեղ մը, ընդմէջ՝ երազին եւ երեւակայութեան: Ի՞նչպէս չյիշել իմ բարեկամս այս մտերիմ երկինքին տակ, ուր ան կը բերէր իր ծամածուռ այլ նաեւ քաղցր ժպիտը: Երբ ան կը յայտնուէր ու բարեւ կուտար, իր բարեւն իսկ ականջիս կը հնչէր որպէս նորութիւն:

Ան կը յայտնուէր երեկոյեան ժամուն, թօնուտ եւ տենդահար գիշերին մէջ: Վահան Թէքէեան կը յառաջանար նուազ արագաքայլ քան թէ մայթին մշտահոս բազմութիւնը, բայց միշտ ներամփոփ: Ձմեռնային վերարկուն զինքը դարձուցած էր աւելի մարմնեղ եւ պատկառազդու: Գիշերադնաց ճամբորդն էր ան, անստոյգ արահետին վրայ: Ան ոսկետառ անձագիր մըն էր, թէեւ պատառատուն: Ամէն պարագայի՝ արիստոքրաթ մը: Երբ ան կը յայտնուէր սեմին վրայ Հայկական ճաշարանին, ուր առաւելաբար խմբուած էին ձախողածներ, կը թուէր գտնուիլ խլրտուն վիհի մը բերանը: Ջրհոր չկայ այս կողմերը: Մեր երկրի լակոտները քար կը նետէին հորին մէջ, չափելու համար անոր խորութիւնը, ըստ արձագանգի տեւողութեան: Թէքէեան քար դրած էր իր սիրտին վրայ եւ անով չափած՝ անյատակ ողբերգութիւնը Հայուն: Խօսքը իրն է «Անդունդի մէջ ինկած ազգ, անդունդի մէջ հեղձամահ»: Ան երջանիկ էր այս պողոտաներուն վրայ, Քսանական Թուականներուն, երբ իր կուրծքին վրայ կը սեղմէր Սեւրի Դաշնագիրը: Ան երջանիկ է դարձեալ, այսքան տարի վերջ, երբ յարմար տեղ մը գտած է իր հովանոցին համար, ճաշարանին անկիւնը:

×

«Փոշի ազգ» կոչեց մեզ: Եւ երբ փոշին քշուեցաւ Թաղէն, Թէքէեան մնաց այն շոճին, որ իր սաղարթախիտ թեւերուն տակ կը պահէ բոլոր անոնք որ երիտասարդ են, տարիքով ըլլայ թէ այլապէս: Բանաստեղծը սիրեց երիտասարդութիւնը: Սիրեց անոնց ներկայութիւնը: Բայց գարնանային հեղեղները հեռացան դէպի դաշտերը յղի, անոնք փնտռեցին խոնարհ ուռենին եւ զգուանքը անոր առկախ վարսերուն: Թէքէեան սպասեց ակնկոր՝ սրճարանին խորը: Արժանաւորը եկաւ քաշել իր սեղանին, անարժանին հետ: Քիչեր միայն գիտցան թէ, իր մռայլ եւ անհաղորդ արտայայտութեան տակ՝ որքա՜ն զգայուն սիրտ մը կը կրէր այդ անզուգական Հայը, որ մեզի հետ թափառեցաւ երկար գիշերներ, Սէն Միշէլէն մինչեւ Մոնփառնաս կամ թէ Սէնի երկայնքին, որ իր խոհական միտքերը զուգակշռեց զուարճաբանութեամբ, եւ որ գրեց ինք իր մասին — «Սա հոգին ծեր տղու...»:

Մենք գաղթականներ էինք: Բանաստեղծը աքսորուած էր կրկնապէս: Իր հայրենիքը որոշել կարելի չէր, անորոշութենէն դուրս, որ կը կոչուի այլուր: Պուրժուայի իր ուշադիր հագուածութիւնը (ռամկավարը պուրժուա է ըստ աւանդութեան) կը չէզոքէր իր այլուրութիւնը եւ իրեն կ'արժէր մակդիր մը՝ «կոճկուած մարդ»: Սահմանում՝ որ զուրկ է ամէն իմաստէ եթէ չի նշանակեր հաւատարմութիւն՝ հանդէպ կեանքի ուղեգիծի մը: Լաւագոյն է ըսել՝ բարոյականի մը: Իր գէ՛շ պաշտպանուած կեանքը, պանդոկէ սրճարան, զինքը կը յանձնէր խառնակ ընկերութեան մը անստգութեան, անկարելի հանդիպումներու ձախողած թատերախաղին, որոնց դէմ կը գոցուէր բանաստեղծը: Կը վերածուէր սառնակոյտի մը, որուն սայրասուր շեղբերուն լաւագոյն էր չդպիլ: «Ի՛նչպէս կ'ուզէք որ չչարանայ բանաստեղծը, կ'ըսէր Պոտլէր Հանրի Հայնէի մասին, ի՛նչպէս կ'ուզէք՝ երբ ան նշաւակ է անարգ էակներու մերձաւորութեան եւ անոնց ալաքին»:

Եւ ո՞վ կրնար վկայել, առանց իրականութիւնը ուրանալու, թէ Թէքէեան իր արժանի տեղը կը գրաւէր մեր քերթողութեան պատուոյ օթեակին մէջ: Ժողովրդական խանդավառութիւնը որ քաջալերանք պիտի ըլլար, կ'երթա՛ր ո՛չ թէ Թէքէեանի, այլ զգայապաշտ քնարերգակներու, Մեծարենցի դաշնաւոր մրմունջներուն եւ պապղուն ոստայնին, Վարուժանի բեղուն երեւակայութեան եւ հնչադրգիռ հեթանոսութեան, Սիամանթոյի փողաւոր գործիքներու շաչիւնին: Անոնք ունէին իրենց տաղարանը, որ կը տպուէր կրկին եւ կրկին, մինչդեռ Թէքէեանէ կը ճանչցուէին միայն, Թէքէեանէ՝ որ լուսատիպ համազօրն էր մեր քերթողութեան փարոսներուն, կը ճանչցուէին միայն առանձնաշնորհեալ պահեր, ինչպէս՝ Եկեղեցին Հայկական, Լուսաւորչի Կանթեղը, Ես սիրեցի բայց ոչ ոք սիրածներէս գիտցաւ թէ...:

Եւ խելառ սիրտը, որ չի գիտեր համակերպիլ օրերու անէծքին, չունի ուրիշ միջոց, եթէ ոչ սարքել հանդէսներ ինքն իրեն համար, եւ նաեւ, ինչո՞ւ չէ «վասն ձեր եւ բազմաց»: Թէքէեան ապրեցաւ իր հանդէսներով, բայց չկրցաւ ծածկել իր տրտունջը երբ հանդիսականները զինքը ծափահարեցին մատի ծայրով, մինչդեռ կը փառաբանուէին հռետորներ, ոմանք մօտէն չպարուած: «Ես ալ, ո՛վ Տէր, վստահօրէն բան մը կ'արժեմ, եւ աւելի քան թէ շատեր որ կը սոնքան...»: Այս խօսքերը կը նմանին այն լուռ մեղադրանքին, զոր լքուած կին մը կ'արձակէ, ձեռքը պահած իր զաւկին գլխուն վրայ: Որպէս պաշտպանութիւն իր հարազատին: Եւ ի՛նչ ցաւ է, նուիրեալ ծնողքին համար ինչ ցաւ՝ վտանգուած տեսնել իր հարազատին ապագան: Թէքէեան, որ «ամէն մէկ

→

Ոսկիէ Կշիռը

բառին ու վանկին վրայ սիրտ հատցուց», կը տարակուսի որ իր երգը կարենայ լսելի ըլլալ ապագայ սերունդներու, որ կարենայ սփոփել ուրիշ սիրտեր, իր սիրտին պէս կարեվէր: «Տէ՛ր, ցաւ մըն ալ ա՛յս է հիմա ցաւերէն զատ անհամար... լեզուն որով գրեցի՝ երկրի երեսը քիչեր կը կարդային զայն արդէն ու պակսեցան անոնք ալ... Հարիւր տարի վերջ գուցէ խօսող չունենայ...»:

Մոռացման վտանգը կը կրծէ հայերէն ձեռագիրը, երբ ան տպուած իսկ չէ: Այդ վտանգը կը լռեցնէ մեր խօսքը, երբ ան երգուած իսկ չէ: Աւելի՛ն կայ: Ամէն ճշմարիտ բանաստեղծ, ի՛նքն է որ պիտի պահանջէ մոռացումը իբրեւ պարգեւ, ի՛նքն է որ, ժամանակ առ ժամանակ պիտի ատէ գիրը — «գէշ բան է» կ՚ըսէր Ռէմպօ — եւ յետոյ, ամէն վտանգի դէմ անտարբեր՝ պիտի երգէ անդիմադրելի մղումով, ինչպէս ըրաւ Թէքէեան:

×

Կրօնական հոգի մըն է Թէքէեան, որ չի հաւատար թէ կեանքը կրնայ իմաստ ունենալ: Կայ մայր երակ մը, որ իրարու կը միացնէ մեր քերթողները Դուրեանէն մինչեւ Թէքէեան, Եղիայէն մինչեւ Մեծարենց եւ Ինտրա: Այն է՝ կրօնական երկիւղածութիւն մը, առանց առարկայի: Աստուած բացակայ է: Բայց ոչ՝ աստուածութիւնը: Անոնք չեն ձգտիր յաւիտենականին, այլ անսահմանին: Անսահմանի՛ն՝ ուր տիեզերքին հետ պիտի ըլլան միասնաբար տարածուն: Անոնք մօտերն են տաճարի մը, որ գոյութիւն չունի, բայց որուն սրբազնութիւնը կը փոխանցեն մեզի իրենց երգով:

Կարելի չէ ըսել թէ անոնք հանճարներ են, քանի որ չենք գիտեր թէ ի՛նչ բան է հանճարը: Բայց գիտենք թէ գոյութիւն ունի հակադրութիւն մը ընդմէջ ինքնաբուխ ժայթքումին եւ զգաստութեան: Ինքնաբուխ ժայթքումը, զոր «ներշնչեալ» ռոմանթիքները օգտագործեցին շռայլօրէն, դար մը ետք ընդգրկուեցաւ, թէեւ տարբե՛ր գիտումով եւ ակնկալութեամբ, գերիրապաշտներու կողմէ, որ մէկդի ըրին իմացականութեան արգելակը, այլ խօսքով՝ ուրացան արթուն միտքին գերակայութիւնը (իրենց ուրացումը յայտնելով հանդերձ արթուն միտքով, բառբէզեանիզմով): Վահան Թէքէեան, որ դերազանցապէս արթնամիտ մարդ էր, զգացումը ենթարկեց իմացականութեան հակակշռին: Կը ճանչնար Պօտլէրի խօսքը. «Կը խղճամ այն բանաստեղծներուն վրայ, որ իրենց բնազդով միայն կ՚առաջնորդուին. զանոնք անկատար կը նկատեմ»: Եւ յետոյ՝ «անկարելի է որ բանաստեղծը իր մէջ չպարունակէ քննադատ մը»:

Քննադատ Թէքէեանը անզուգական հանդիսացաւ հանրային գործունէութեան մէջ, ուր իր սուր իմացականութեան կըրակին ենթարկուեցան դէպքեր ու դէմքեր, եւ ուր վերլուծումը իր տեղն ունէր որքան համադրական շնորհը: Բայց կատարելապաշտութիւնը զինքը մղեց խստակրօնութեան, բանաստեղծութեան մէջ, եւ իր խօսքը ըրաւ ճիշդ՝ փոխանակ ընելու իրաւ, յանձնեց՝ փոխանակ ցոյց տալու եւ ըսաւ՝ փոխանակ թելադրելու: Պէտք է խոստովանիլ, որ երբեմն այսպէս եղաւ: Անհարթ եւ սեղմ նախադասութիւնը, որ գէշ կը հնչէ, զրկուած մընաց իր երազի բաժինէն:

Այսուհանդերձ, այդ նոյն զգաստ միտքն է որ ներշնչման զեղումները հաւասարակշռեց արուեստին հմայքով եւ լաւագոյնս նպաստաւորուեցաւ յանգի եւ ոտքի պարտադրանքներէն: «Սապէս կը սահմանեմ բանաստեղծական ձիրքը, կ՚ըսէ Կէօթէ, գեղեցիկը քաղել գիտնալ հարկադրանքէն»: Քերթողութեան ծանօթ թէմաները վստահեցաւ դասական տաղաչափութեան փորձուած հանճարին, ինչպէս պիտի վստահէր իր ձայնի մէկ հաւատարիմ արձագանգին: Եղիա ըսած էր. «Գրաբարը պաշտել, պաշտպանել աշխարհաբարը»: Կարելի չէ լիովին հասկընալ Վարուժան, Մեծարենց եւ Ինտրա, առանց բառարանի օգնութեան (ըսել չէ թէ չենք զգար): Թէքէեան զգուշացաւ անընտել աշխարհաբարէն. «Քեզ, Հա՛յ լեզու, կը սիրեմ մրգաստանի մը նըման...»: Այն ընտանի պտուղները զորս Թէքէեան քաղեց մեր մրգաստանէն, բառական եղան սնուցանելու համար զգացումներու իր լայն հովահարը, որուն մէկ ծայրագոյն սլաքը եթէ ուղղակի կանացի զգայնութիւն է, իր անուշիկութիւնով եւ նարկիսականութեամբ, միւսը կը պարզէ առնականութիւն եւ հուժկու վերմղում: Իր եզակի ձայնը, զոր կը ճանչնանք ամէն մէկ գրութեան մէջ, եւ նոյնիսկ հոն՝ ուր սրսկուած fluideը սակաւ է, զգալի կը դարձնէ բեկում մը: Ցաւ մը կայ տարածուն, որ կը խորանայ տակաւ, կը վերածուի անդոհանքի եւ յուսալքման: Ի խորոց սրտի կ՚արձակէ իր աղերսը, Վինյիի Մովսէսին պէս «զուն զիս ըրիր զօրեղ եւ մենաւոր, թող որ այլեւս ննջեմ հողին քունով»:

Աւելորդ չըլլայ ըսել՝ թէ յուսահատական երգը չի նմանիր բո՛ւն յուսահատութեան, որ այլեւս մահացումն իսկ է երգին: Գեղեցիկը իր մէջ ունի կենարար զօրութիւն մը: Ան չի ջնջեր ցաւը: Կը փոխէ անոր բնութիւնը:

Եւ Թէքէեանի քերթուածները, սկսեալ «Հովահար Հոգւոց»ի սրամիտ գրչախաղերէն մինչեւ անոնք որ Թրքահայ բանաստեղծութեան գանձը կը կազմեն, ներահայեաց մեկնարանողի իրենց Պօլէեան երանգներով (զեղչելով՝ ինչ որ պէտք է զեղչել), անոնք կերտուած են երկու առանցքներու շուրջ: Ոմանք ապրումին շուրջ, ուրիշներ՝ ապրողին: Այս վերջինները ըլլալով աւելի մերձ՝ բանաստեղծութեան մեր ներկայ զգայնութեան: Մէկ թէ միւս պարագային, Թէքէեան բարձր կը բռնէ իր ոսկիէ կշիռը:

Ոսկին աւելի կը լուսաւորէ քան թէ կը տաքցնէ: Առանց պատճառի չէ որ «զուտ» բանաստեղծին մէջ եւ անոր կողքին, մատնանշուած է մենտոր մը, առաջնորդ մը եւ նոյնիսկ բարոյախօս մը: Եւ եթէ բանաստեղծութիւնը կը դիմադրէ վերջնական վերլուծումի մը, եւ գրասէրին ըսել կուտայ (ինչպէս ինծի ըսել տուաւ հաւանաբար) մերձաւոր եւ յարաբերական ճշմարտութիւններ, միշտ ենթակայ՝ վերաքննութեան, կարելի է, ի փոխարէն, ճշդել ուղղութիւնը:

Վահան Թէքէեան անոնցմէ է, որ կըրնան մեղանչել esthétiqueի դէմ, երբե՛ք՝ éthiqueի: Անհատական բարոյականը չզոհել հանրային բարոյականին եւ փոխադարձաբար, ոչ ալ անհատին ազատութիւնը՝ հաւաքական ազատութեան: Եւ միշտ փոխադարձաբար: Այս շրջագիծին մէջ է որ մարմին կ՚առնէ Թէքէեանի իտէալը: Անկարելի եւ բարձրագոյն ներդաշնակութիւններու մարդն է Վահան Թէքէեան:

×

«Բանաստեղծութիւնը կ՚ուտուի՞»: խօսքը իրն է: Կան ծածկամիտ հարցումներ, որոնց հաստատական պատասխանը հարցումին մէջն իսկ է: Այսպէս՝ «Հայը կը սիրուի՞»: Բանաստեղծութեան կողքին, որ, ի վերջոյ, վերապահեալ կալուած է, Թէքէեան յայտնուեցաւ մանաւանդ որպէս ականաւոր հանրային գործիչ, այսինքն՝ իր Հայութեամբ կենսամաշ էակ մը, որուն «սիրտը ամէն օր հիւծեցաւ իր ազգին բեռը ծանրակրելով»: Ամէն օր տոչորեցաւ Հայուն մեծ իտէալը հետապնդելով: Բանաստեղծը ունէր անշուշտ հրաբորբ նախորդներ, ինչպէս Վարուժան, Սիամանթօ, Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան եւ ուրիշ քանինե՛ր, բայց ինքն է որ ապրեցաւ Ապրիլեան եղեռնը եւ Սփիւռքը, շնորհիւ իր երկարակեցութեան: Ի՛նքն է որ համարձակեցաւ Թուրքին մէջ տեսնել առաւել բան մը, քան թէ սոսկ գազանը, եւ դարձեալ ինքն է որ Հայը ներկայացուց առանց քմահաճութեան, այսինքն՝ բացառիկ պայծառատեսութեամբ: Իր «Հայերգութիւնը» բաց վէրք մըն է, բայց նաեւ գրաւականը՝ դողդոջուն եւ յամառ հաւատքի: Հոն կայ պրկուած վիճակ մը, համոզումով եւ յոյսով յորդուն, թէ մօտ է փրկութիւնը ծանուցանող հրովարտակը: Թէքէեան կը վկայէ թէ Հայը պիտի հասնի իր իտէալին, հանդրուանէ հանդրուան երթալով, իյնալով եւ ելլելով, միշտ հարուածեալ եւ միշտ հարուածող: «Կ՚երթայ, կ՚երթայ, մարդու մը պէս որ զինով կամ հիւանդ է, բայց նորէն դանդաղելով, տքնելով կ՚երթայ առաջ...»:

Բայց ոչինչ այնքան փխրուն է եւ դիւրաբեկ, որքան անխիթական երազը բանաստեղծին: Թէքէեան հազիւ թէ լսած էր ազատութեան զօղանջները եւ շտապած՝ դէպի պատառատուն սահմանները Հայաստանի, երբ ան հեծեց՝ կուրծք ծեծելով — «Դուն ան չե՛ս ինչ որ մենք կ՚երազէինք»: Մենք կ՚երազէինք տեղ մը համախմբուիլ, Կիլիկիոյ մէջ ըլլայ թէ Արարատեան Դաշտի, եւ վայելել ազատութիւն, հոգ չէ ան ըլլայ յարաբերական ազատութիւն, ինչպէս որ է արդէն ամէնուրեք: Բայց մեզի մերժուեցաւ խըմբաւորումը, եւ Թէքէեան ունեցաւ յաւելեալ պատճառներ ափսոսանքի: Մէկուն համար որ միշտ շրջած էր Հայաստանեայց Եկեղեցիին շուրջբոլորը եւ որ Աստուծմէ հայցած էր հաւատքին էջքը իր

հոգիին մէջ, այդ մարդուն համար ընդունելի չէր կրնար ըլլալ նիւթապաշտութիւնը: Տոսթոյեւսքի ըսած էր.— «Եթէ Աստուած չկայ, ամէն ինչ թոյլատրելի է»: Թոյլատրելի չէր Թէքէեանի համար, ինչպէս որ ներելի չէր յարիլ հետեւեալ սկզբունքին. «Նպատակը կ՚արդարացնէ միջոցը»:

Համոզումով եւ խառնուածքով կապուած՝ ռամկավարական սկզբունքներուն, Թէքէեան «քէն ըրաւ» Խորհրդային Հայաստանի դէմ: Ան ըսաւ «Եթէ երբեք տիքթաթիւռ հաստատուի հոս (Ֆրանսայի մէջ) ես պէտք է մեկնիմ յաջո՛րդ օրն իսկ: Չեմ կրնար շնչել... չե՛մ կրնար»: Մեկնի՞լ: Ցաւը հոն է որ երբ հաստատուի (իրաւ ալ այդ տեսակ բան մը հաստատուեցաւ մառեշալ Փէթէնի օրով) կարելի չէ պրծիլ թակարդէն: Կը մնայ անձնասպանութիւնը:

Միթէ՞ անոր չդիմեց Վլատիմիր Մայաքովսկի, երբ հաստատեց թէ իրականութիւնը ժխտումն իսկ էր իր փայփայած երազին: Սերժ Էսսէնին, որ նոյնքան խանդով փարած էր Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան եւ փառաբանած՝ իր հայրենիքին վերածնունդը, գրեց սա տողը, իր կեանքին վերջ դնելէ առաջ.— «Այլեւս առանձին եմ: Հայելին կոտրած է»: Հայուն հայելին պղտորեցաւ բայց չեղաւ ցրեխ-ցրեխ: Թէքէեան մնաց ինքնակամ եւ հաւատաւոր: Ան վերլուծեց յոռեգոյն կացութիւնը եւ եկաւ այն եզրակացութեան թէ հիմնական ոչինչ չէ փոխուած, բայց թէ որոշ բաներ կը փոխուին տարուէ տարի, տեղւոյն վրայ, եւ միշտ նպաստաւոր արդիւնքով: Ըստ Ժ. Փ. Սարթրի, «յոռեգոյն կացութեան մը զգաստ վերլուծումը ինքնին լաւատեսութիւն է»: Այսպէս է որ սիրելի Թէքէեանը փարեցաւ Հայաստանի, օր ըստ օրէ աւելի ջերմեռանդ ոգիով: Ան հաւատաց թէ Արարատեան Հայաստանը պիտի ըլլայ փրկութեան խարիսխը Հայուն, եւ թէ ան պիտի երջանկացնէ ապագայ սերունդներ: Ուրի՛շ Հայեր: Ո՛չ մեզ: Մեր հաշիւը տեսնուած էր: Միթէ՞ վերջնականապէս...:

Կոմակոր համակերպութիւնը ճակատագրին առջեւ, բոլորովին ներհակ է մեր ոգիին: Եւ Թէքէեանը չէ որ գլուխ պիտի ծռէր: Ան շարունակեց իր առաքելութիւնը գաղութէ-գաղութ, հեռու այն երդիքէն որ իրեն զլացուած էր, եւ պաշտպանեց ինչ որ տակաւին պաշտպանելի է, ներկայ դարուն, մեր աւանդութիւններէն եւ եկեղեցիին, ինչպէս որ պաշտպանած էր լեզուն ընդդէմ անոնց՝ որ կ՚աղճատէին մեր աշխարհաբարը (Սմբատ Բիւրատ) եւ արեւելահայերէնը, որուն համար գրեց. «Ռուսահայերէնը տակաւ կ՚ըլլայ գնչուի լեզու»: Կը սխալէին անոնք որ բանաստեղծին մէջ կը կարծէին տեսնել օրհներգու գերապայծառ մը, իր կախ եւ թոյլ միսերէն դատելով: Մարտիկ մը կար իր մէջ: Ունէր գաղտնիքը պարզ բառերու, որ երբեմն կ՚ըլլային, իր բերնին մէջ, իրական սատ մը՝ «պարտապանաց եւ մի տանիր» տեսակի:

Պիտի ըսեմ, եզրակացնելով, թէ Թէքէեան սիրեց Հայը աւելի քան թէ Հայութիւնը եւ Հայութիւնը՝ աւելի քան թէ Հայը: Այսպէս է որ կը թափահարեն զոյգ մը թեւեր, որոնց միացման կէտին վրայ կայ բան մը բաբախուն: Սէրը:

×

«Կ՚անձրեւէ տղաս: Աշունը թաց է»: Զարմանալի է թափօրը Թէքէեանի տղոց, զոր բանաստեղծը կը հրջապատէ ուշադիր զուրգուրանքով եւ եղբայրական ազնուագոյն սէրով: Անոնք իրն են, ինք զանոնք է: Տեղի կ՚ունենայ երթ ու դարձի գործողութիւն մը, որ կ՚արդարացնէ սա միտքը թէ ամէն ոք իր հարազատ խելաթիւնը կը փնտռէ ուրիշին մօտ (միտքը Հէկէլինն է): Այնքան խոր է եւ այնքան ցաւագինօրէն ստիպողական, «ջինջ եւ հլու» տղայ մը իր մօտ երկար պահելու տենչը, որ բանաստեղծի հոգին զանոնք կը վերածէ հարազատ որդիի: Այս երեւակայական զաւակները այնքան կը մխիթարեն բանաստեղծը եւ այնքան կը չարչարեն, որքան պիտի ընէին եթէ երբեք իրական ըլլային:

Գալով իր սիրային երգերուն, անոնք կը պատմեն անանուն սրբերգութիւն մը:

Հոս ամէն ինչ սիրտի գեղումն է: Libidoն տեղ չունի: Կամ թէ կը փորձէ տեղ չունենալ: «Չկայ իմ սիրոյս չափ մաքուր էր»: Ոչ մէկ պատճառ ունինք իր խօսքէն տարակուսելու: «Սէրը մէկ տեսակ է, կ'ըսէ Լա Ռոշֆուքօ, բայց ան ունի բազմազան օրինակներ (copies)»: Որքան ալ որ ամուր փակուած ըլլայ արգիլեալ տուփը, կը գտնուին անօսր բոյրեր, որ կը մատնեն տուփին պարունակութիւնը: Բանաստեղծին դժբախտ սէրերը կարելի չէ լսել առանց անպատում յուզումի եւ չկարեկցիլ անոր՝ որ պապակած կը մեռնի աղբիւրին առջեւ: Կայ թռչուն մը, որ կ'արձակէ իր գեղեցկագոյն եւ ամենանուրբ դայլայլները իր զոյգը կանչելու համար, երբ ինք բանտարկուած կը մնայ վանդակին մէջ: Գէթ այդպէս կը թուի: Շատ որոշ չէ: Ամէն ինչ կարելի է ըսել սիրոյ մասին, առանց գտնելու այն անկարելի բառը որ պիտի պարզէր սիրտին գաղտնիքը: Սա որոշ է թէ, բանաստեղծը կը պարտուի ցաւին սաստկութեան տակ եւ կ'աղերսէ, գրեթէ կը մուրայ կեղծուած սէր: «Խաղի համար թող ըլլայ, շահու համար թող ըլլայ, թող զիս ծաղրէր...»: Աղեխարշ կանչը մնացած ըլլալով անպատասխանի, Թէքէեան կը կառչի վերջին լաստի մը: Կին մը օգնութեան կը կանչէ. «Կին մը կրնայ զիս հասկնալ քիչ մ'իրեն նման ըլլալուս համար»: Այս կինը կը ճանչնանք: Եթէ մահը չէ ան, մահուան ցանկութիւնն է: Բայց մահէն աւելի անմիջական վտանգ մը կը սպառնար տարաբախտ քերթողին: Ամբողջական կուրացումը:

Անմոռանալի յիշատակներէս մէկն է Մէկ-Հատիկս քերթուածը: Պատահեցաւ որ ես ըլլամ անոր առաջին ընթերցողը (գէթ Ֆրանսայի մէջ): Ամառ օր մըն էր. Մոնփառնասը կ'եռեւեփէր, հակառակ կէս-գիշերը մօտ ըլլալուն: Կարդացի մայթին վրայ, լապտերին ցնցուղուող լոյսով: Ժամանակ մը ետք, Թէքէեանի համար սկսան անձկութեան եւ անդոհանքի օրերը: Հազուադէպ ախտ մը կը սպառնար մարել «Մէկ-Հատիկ»ին լոյսը: Բանաստեղծը սարսափով վեր կ'առնէր սեւ աչակապը, կերածը տեսնելու համար: Ձեռքերը կը դողային: Կուրծքը կ'ուռէր: Փոխադրուեցաւ հիւանդանոց (Օթէլ-Տիէօ): Հրապարակ ելաւ Կեդրոնականի իր սաներէն երիտասարդ մը: Այս պատուական հայորդին (պէտք է դնեմ իր անունը հին Ապագայներուն մէջ) որդիական սիրով կառչեցաւ հիւանդի սնարին: Իր հոգիին մէջ կուտակուած հիացումն ու երախտիքը արտայայտելու առիթ մը գտած էր: Տեսակ մը սիրտի պարտք: Թէքէեան խորին սփոփանք մը քաղեց իր այս երիտասարդ բարեկամին հոգածու վերաբերումէն, ինք որ միշտ երազած էր զաւակ մը, որպէսզի երբ «ես ծերիմ՝ ան բարձրանար քովս ի վեր»: Երիտասարդը հիւանդանոց կը փութար ամէն օր, առանց բացառութեան, որոշեալ ժամուն: Մեկնումէն քանի մը ժամ վերջ ածխացած էր ան: Իր աշխատանոցը այրած էր, ինքն ալ միասին:

Թէքէեան ինծի կը նայէր, առանց զիս տեսնելու: Ցուղարկաւորները որ զինքը կը շրջապատէին, կը խօսէին բարձրաձայն: Ինք կը մնար շշմած, անէացած: Երկու ձեռքերը պարզած էր դէպի առաջ, օգնութիւն հայցելու ձեւով: Իր դէմքը առած էր մեղրամոմի գոյն: Ըսաւ.

— Ո՞վ ըրաւ այս տեսակ կարգադրութիւն... Խեղճ տղան մեր որբերէն էր... քահանայի զաւակ էր... Ի՞նչ կը նշանակէ բոլշեւիկեան թաղում...

Ռայնըր-Մարիա Ռիլքէ ունի քերթուած մը, Բանաստեղծին Մահը, ուր մեռեալին գլուխը կ'երեւի կարծր բարձերու վրայ, դալկահար եւ իր մերժումին մէջ պիրկ: Կ'ըսուի թէ ան նման էր կիսուած խնձորի մը, որ «կ'աւրուի» օդին ազդեցութեան տակ:

Պիտի չփորձուիմ նկարագրել Թէքէեանի «աւրուած» արտայայտութիւնը: Ի փոխարէն, հոս կուտամ իր վերջին նկարը, Փարիզէ մեկնումի պահուն քաշուած Կառ տը Լիոնի մէջ: Զինքը այլեւս պիտի չտեսնէի: Այլեւս երբեք պիտի չկրնայինք միասին վերակոչել մեր փոքրիկ Հայաստանը, Սկիւտարը: Դառնացած, դժբախտ եւ միշտ անդաստական, Թէքէեան տակաւին կը ժպտի քաղցրօրէն, վիզը ծուռ: Թէքէեան մէկն էր որուն համար վիշտին ցուցադրութիւնն իսկ անպատշաճութիւն էր:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՄԵՐ ԱԶԳԸ

Ան մերն է, ու կը սիրենք զայն: Զայն կը սիրենք իր անցեալին համար, ուր կրած տառապանքներուն մեծութեանը հաւասար հոգեկան մեծութիւն ցոյց տուած է, իր ներկային համար որուն անհուն ցաւը նախնի դարերու մարտիրոսներուն անհուն գեղեցկութիւնը կուտայ իրեն, իր ապագային համար զոր կ'երեւակայենք իբրեւ կացինահար ծառի մը խեղճ մէկ ճիւղին կրկին արմատ նետելը, բողբոջելն ու զօրանալը հինին քով շարունակելու, չկորսուելու, մեծնալու վսեմ ճիգով: Ան մերինն է, մեր ազգը, մեր ժողովուրդը, ու կը սիրենք զայն:

Բայց... սիրել կայ, սիրել ալ կայ: Ոմանք հեռուէն, պատկերի մը պէս կը սիրեն զայն, ուրիշներ զայն խոշտանգելով, անոր ծառայել կարծելով բայց զայն իրենց ծառայեցնելով կը սիրեն, ոմանք կուրօրէն, միշտ փայփայելով, ուրիշներ միշտ սաստելով: Քիչերն են որ, ինչպէս մօր մը կամ զաւկի մը վերաբերմամբ, այնպէս կ'անդրադառնան առ ազգը իրենց տուած խնամքին վրայ, կը նային անոր արդիւնքին, զայն կը փոխեն, միշտ լաւագոյնը կը փնտռեն, պարագային եւ ժամանակին կը պատշաճեցնեն: Ամբողջ խնդիրը իր ազգը սիրելը չէ, այլ ի՛նչպէս սիրելը, եւ «ինչպէս»ը գտնելու համար նախ պէտք է գտնել «ինչու»ն, որքան ալ աւելորդ ու անհեթեթ թուի այս հարցումը:

Ինչո՞ւ կը սիրենք մեր ազգը, արդեօք բնազդական զգացո՞ւմ մըն է ատիկա, ինչպէս կենդանիներուն իրենց ձագերը սիրելը, — ոչ երբեք: Ազգին սէրը վերջէն, շատ վերջէն ծնած է մարդուն մէջ, ու զարգացած, զօրացած է այնքան՝ որքան ազգը զարգացած, քաղաքակրթուած է: Էապէս քաղաքակրթուած զգացում մըն է ան, որովհետեւ արդիւնք է համերաշխութեան զգացումին, եւ համերաշխութիւնը ինքնին քաղաքակրթութիւն է:

Ի՞նչպէս կրնանք սիրել մեր չտեսած, չճանչցած մարդիկը այլապէս մեր եւ անոնց միջեւ շահերու սերտ կապակցութիւնով մը, «շահ» բառը իր ընդարձակագոյն ու ազնուագոյն իմաստովը առնելով: Միեւնոյն լեզուն խօսիլը եւ միեւնոյն անցեալն ունենալն իսկ — թողունք միեւնոյն կրօնքը դաւանիլը — բաւական չեն մարդերը իրարու ազգակից ընելու համար, պէտք է անոնք նոյն շահերը ունենան ներկային մէջ, ինչպէս ապագային համար ալ ունենան նոյն ձգտումները երկրագունդի որոշ մէկ կէտի վրայ որ իրենց հայրենիքն է իրականանալու սահմանուած, որպէսզի մարդկային ընդարձակ համերաշխութենէն կամ մարդասիրութենէն ետք, ազգային համերաշխութիւն մը, այսինքն ազգասիրութիւնն ալ ծնի իրենց մէջ: Նիւթապէս եւ բարոյապէս, Անգլիացի մը կամ Հայ մը կրնայ մրցիլ ուրիշ Անգլիացիի մը կամ Հայու մը հետ, իր ազգին հետ մրցիլ յիմարութիւններու մեծագոյնն է, եւ իր ազգին վնասել՝ ոճիրներու ստորնագոյնը: Ասոր համար է որ ամէնէն աւելի զզուելի ոճրագործը եւ ամէնքէն ալ ատուածը այն է որ իր ազգը կը մատնէ, անոր դէմ կ'ելլէ:

Ազգասիրութիւնը ուրեմն, համերաշխութիւն է ամէն բանէ առաջ:

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

(Հատուած՝ իր մէկ խմբագրականէն, «Արեւ», 5 Յունուար 1916)

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

(1878–1945)

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՆՈԹԵՐ

Վահան Թէքէեան ծնած է 1878 Յունուար 21ին (Հին Տոմար), Կ. Պոլսոյ Միջագիւղ (Օրթաքէօյ) արուարձանին մէջ: Զաւակն է Կեսարիայէն գաղթած առեւտրական ընտանիքի մը:

Կը յաճախէ իր թաղի Ներսէսեան վարժարանը եւ ապա Սկիւտարի Պէրպէրեան եւ Կեդրոնական վարժարանները: Գործի ասպարէզ կը նետուի 1896ին, երբ իբր առեւտրական պաշտօնեայ կը մեկնի Անգլիա, Ֆրանսա, Գերմանիա եւ Եգիպտոս, կեդրոն ունենալով Մարսիլիան, ուր կը մնայ 4–5 տարի: Բայց առեւտուրը եւ նիւթական աշխարհը չեն հրապուրեր զինք, ու կը նուիրուի ազգային ծառայութեան: Ազգային եւ կուսակցական պարտականութիւններն ու այլազան առաքելութիւնները բազմաթիւ անգամներ զինք կը կանչեն Եգիպտոս, Պոլիս, Կեսարիա, Երուսաղէմ, ապա նաեւ Կիպրոս, Յունաստան, Սուրիա, Պուլկարիա, Ֆրանսա, Հայաստան, Լիբանան եւ վերջապէս դարձեալ Եգիպտոս, ուր իր մէկ հատիկ աչքն ալ աշխարհին կը փակէ Գահիրէի մէջ Ապրիլ 4, 1945ին:

Վահան, Թէքէեան ազգային ծառայութեան կը նուիրուի պատանի հասակին՝ երբ դեռ հազիւ 18 տարեկան էր՝ 1896ին Պոլսոյ մէջ, անդամակցելով Հնչակեան կուսակցութեան: Հնչակեան կուսակցութեան մէջ ընկերվարական եւ ազգայնական հոսանքներու միջեւ ստեղծուած վէճերէն եւ երկփեղկումէն ետք, 1904ին կը յարի ազգայնական թեւին, որ մինչեւ Ռամկավար Ազատական կուսակցութեան մէջ իր միաձուլումը՝ պիտի կոչուէր Վերակազմեալ Հնչակեան անունով: 1904ին Թէքէեան արդէն կը դառնայ գործօն ղեկավար եւ կ'անդամակցի Վերակազմեալներու Եգիպտոսի նահանգային վարչութեան:

1908ին Վ. Թէքէեան իր համակուսակիցներէն շատերուն հետ արդէն անդամ է Եգիպտոսի մէջ նոր հիմնուած հայ քաղաքական նոր կազմակերպութեան՝ Սահմանադիր Ռամկավար Կուսակցութեան, որ կը ստեղծուէր Ա. Արփիարեանի շունչով եւ Պօղոս Նուպարի քաջալերանքով:

Առաջին համաշխարհային պատերազմը 1915ին զինք կը նետէ Եգիպտոս: 1920ին ան դարձեալ կը դառնայ Պոլիս, ուր անդամ կ'ընտրուի Սահմանադիր Ռամկավար Կուսակցութեան կեդրոնական վարչութեան: 1921 Հոկտեմբերին, իր նախագահութեան միջոցին է որ կը կատարուի Սահմանադիր Ռամկավարներու, Վերակազմեալներու եւ Ազատականներու վերջնական միաձուլումը, եւ նոր կազմակերպութիւնը կը ստանայ Ռամկավար Ազատական Կուսակցութիւն անունը:

Տեսչական պաշտօններ կը վարէ Կեսարիոյ Ս. Կարապետ վանքի դպրեվանքին (1913–1914), Պոլսոյ Կեդրոնականին (1922), Կիպրոսի Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան վարժապետանոցին մէջ (1934–1935):

1906ին կը հիմնէ Գահիրէի մէջ «Նոր Ժամանակներ» պարբերաթերթը եւ կ'ըլլայ խմբագիր Աղեքսանդրիոյ մէջ հիմնուած «Արեւ»ին՝ 1915–1920: 1920ին Պոլսոյ մէջ խմբագիրն է նախ «Հայրենիք»ին, եւ ապա Սահմանադիր Ռամկավար օրաթերթ «Ժողովուրդի Ձայն»ին: 1922ին՝ Օշականի եւ Կ. Զարեանի հետ կը վարէ «Բարձրաւանք» հանդէսը: 1925ին Թէքէեան Գահիրէ կը հաստատուի եւ 1927էն մինչեւ իր մահը քանի մը ընդհատումներով կը վարէ «Արեւ»ի խմբագրապետութեան պաշտօնը: Այս շրջանին է որ կարճ ատենուան համար (1947–1948) կը փոխադրուի Պէյրութ, ուր կ'ըլլայ «Զարթօնք»ի առաջին խմբագրապետը:

Թէքէեան գրական ասպարէզ կը մտնէ շատ կանուխէն՝ 1894ին: Իր պատանեկան եւ երիտասարդական առաջին գործերը կը հրատարակուին 1895ի «Հայրենիք» օրաթերթին եւ Զօպանեանի «Ծաղիկ» եւ «Անահիտ» հանդէսներուն մէջ: Կը գործածէ բազմաթիւ գրական ծածկանուններ՝ ինչպէս Ասուպ, Ասպատակ, Սկայորդի, Վեթօ, Պում, Համշիրակ Բ., Սուրէն Տիրանեան, Վահան Տիրանեան, եւայլն:

Հայ բանաստեղծութեան իշխանին քերթուածներու առաջին հատորը՝ Հոգեր, լոյս կը տեսնէ 1901ին: Ապա իրարու կը յաջորդեն Հրաշալի Յարութիւն (1914), Կէս գիշերէն մինչեւ արշալոյս (1919), Սէր (1943): Այնուհետեւ կը հրատարակուին Հայերգութիւն եւ Տաղարան հատորները:

ԵՍ ՍԻՐԵՑԻ

Ես սիրեցի, բայց ոչ ոք
Սիրածներէս գիտցաւ թէ՝
Զիրենք ո՛րքան սիրեցի...
Ո՞վ կարդալ սիրտը գիտէ:

Ամէնէն մեծ հրճուանքիս,
Ամէնէն սուր վիշտերուս
Ներշնչողները, աւա՜ղ,
Զիս չեն ճանչնար այս պահուս...

Սէրըս կարծես այն գետն էր
Որ իր հոսանքը անբաւ
Առաւ լերան ձիւներէն
Ու լեռը զայն չըտեսաւ:

Սէրըս այն դուռն էր կարծես
Ուրկէ ոչ ոք մըտաւ ներս.
Ծաղիկներով ծածկըւած՝
Գաղտնի պարտէզ մըն էր սէրս:

Ու երբ սէրըս ոմանք
Երկինքին վրայ՝ անսահմա՛ն
Տեսան ծուխի մը նման,
Կըրակն անոր չըտեսան...:

.

Ես սիրեցի, բայց ոչ ոք
Սիրածներէս գիտցաւ թէ՝
Զիրենք ո՛րքան սիրեցի...
Ո՞վ կարդալ սիրտը գիտէ:

Կ'ԱՆՁՐԵՒԷ ՏՂԱ՛Ս...

Կ'անձրեւէ, տղա՛ս...: Աշունը թաց է,
Թա՛ց աչքերուն պէս խեղճ խաբուած
սիրոյն...:
Պատուհանն ու դուռը գոցա՛ գոցէ՛
Եւ դէմըս եկո՛ւր նստիլ վեհագոյն

Լռութեան մը մէջ...: Կ'անձրեւէ,
տղա՛ս...:
Կ'անձրեւէ՞ երբեմն հոգիիդ մէջ ալ,
Կը մըսի՞ սիրտըդ, եւ կը դողդղա՞ս՝
Խորհելով պայծառ արեւին անցեալ,

Դըրան մը ներքեւ զո՛ց ճակատագրին...
Բայց կուլաս, տըղա՛ս...: Մութին մէջ
յանկարծ
Ծանըր արցունքներ աչքէդ կը գլորին...:

Լա՛ց անմեղութեան արցունքը անդարձ,
Լա՛ց չըգիտնալով, խեղճ անգէտ տըղա՛ս,
Խե՛ղճ որսը կեանքին, ա՛հ լա՛ց որ
մեծնաս...:

ԽԱՂԻ ՀԱՄԱՐ

Խաղի համար թող ըլլար՝ բայց թող անգամ մը գոնէ
Ինծի նայէր ու ժպտէր ու ըսէ՛ր մէկն անոնցմէ
Զոր սիրեցի ես անձայն՝ թէ կը սիրէ ինքն ալ զիս...

Շահու համար թող ըլլար՝ սակայն թո՛ղ պահ մը այնպէս
Հաւատացնէր մէկն ինծի, թէ կայծ մը, թռած իմ սրտէս,
Զինք վառած է ու կ'ուզէ մարիլ վըրան իմ կուրծքիս...

Թո՛ղ զիս հեգնէր ու ծաղրէր ու չարչարէր ան վերջէն,
Պիտի ըլլար կեանքս իրմով, հոգ չէ թէ քիչ մը ատեն,
Նըման ուրիշ կեանքերու, խըռով ու զոհ ու անդորր...

Եւ բախտը թող յաւիտեան ինծի նորէն չըժպտէր,
Վերջին պահուն տեսնէի պիտի քեզ դէմըս, ով սէր,
Չարութենէդ մերկացած ու ընդ մահն իսկ աղուոր...:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կեսարիոյ աղէտին տարեդարձին առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի Դեկտ. 6ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Կը հրաւիրուին կեսարացիները եւ նահատակաց յիշատակը յարգողները:

ՄԱՐՍԷՅԼ
ՏՕՆԱԾԱՌ – ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՃԱՇ

Պատրաստուեցէք եւ այժմէն ապահովեցէք ձեր սեղանը՝ Մարսէյլի Պոլսեցիներու Հայր. Մշակութային Միութեան սարքած աւանդական տօնածառ ճաշպարին, որ տեղի պիտի ունենայ Յունուար 17ի Կիրակին ժամը 17էն մինչեւ կէսգիշեր, բոլորիդ ծանօթ Ֆարոյի սրահներուն մէջ, 71 Պուլվար Շարլ–Լիվոն, Մարսէյլ:

Մուտքը ապահովելու համար դիմել ձեզ ծանօթ վարչական անդամներուն եւ կամ կեդրոնատեղին 37 պլս, Ռիւ Թիւպանօ, Պ. Եավէրի գրասենեակը հեռաձայն 20–26–74:

Կերուխում, խրախճանք, պար

Ընտիր օրքէսթր

ԱՐՆՈՒՎԻԼԻ
ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅ ՔՈՅՐԵՐԸ

Ամէն իրիկուն հայերէն լեզու կը դասաւանդեն իրենց գիշերօթիկ աշակերտուհիներուն: Այս տարի, ամէն Հինգշաբթի օրերը ժամը 16,30էն 18 բացառիկ դասախօսութիւն հայերէն, ցերեկօթիկ աշակերտուհիներուն համար:

Դպրոցին ինքնաշարժը տրամադրուած է ձրի, Հինգշաբթի օրուան դասընթացքներուն հետեւող աշակերտուհիներուն:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Անիէռ – Պ. Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր կազմութեան 40ամեակը կը տօնէ բացառիկ գեղարուեստական բաժինով, Փետրուար 28ին, Անիէռի քաղաքապետարանի շքեղ թատերասրահը: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

ԼԻՈՆԻ «ԿՈՄԻՏԱՍ» ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հովանաւորութեամբ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

5 Դեկտեմբեր Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ Պոռնի օդակայանի

LES SOUCOUPES VOLANTES
սրահներուն մէջ

Orchestre Guy MARCELLIN

Ձուկ եւ համեղ պիւֆէ, մատչելի գիներ ընտանեկան եւ ընկ. ջերմ մթնոլորտ

Տոմսերը կը գտնուին երգչախումբի անդամներու մօտ

Հաճեցէք կանխաւ ապահովել ձեր տոմսերը:

ՖԻԼՄԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպութեամբ Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայրենակցական Միութեան.

ՍԻՐՏԸ ԵՐԳՈՒՄ Է

գունաւոր հայախօս ժապաւէն

Դեկտ. 1, Երեքշաբթի ժամը 21ին::

Ֆիլմը կը ցուցադրուի ճիշդ ժամուն, Իսիի Ալհամպրայի սրահը (Մեթրօ Մերի տ'Իսիէն 50 քայլ):

Մուտք 6 ֆրանք: Տոմսերը ապահովել Միութեան անդամներէն:

ԽՆՋՈՅՔ ԵՒ ՃԱՇ

Համախարբերդցիական Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի ընտանեկան խնջոյքը Դեկտեմբեր 6ին Կիրակի ժամը 14ին, Ֆապրըկուլ Հանրակառքի Ընկերութեան սրահին մէջ: Հայկ եւ եւրոպական պարեր: Գեղարուեստական բաժին:

Արձանագրուիլ Նոյեմբեր 25էն առաջ, Նշան Նաճարեանի մօտ՝ Քամփանել Ռոզրոէ Լէփէն տէ Պասթիտ, Սէնթ Անթուան:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը 5 Դեկտ. Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3,30ին Ահարոնեան ակումբին մէջ: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ: Ժողովի օրակարգն է.
1. Զեկուցում եւ հաշուետուութիւն,
2. Հասութաբեր ձեռնարկի որոշում
3. Վարչական ընտրութիւն:

×

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴ. Հայր. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը, Ուրբաթ Դեկտ. 4, ժամը 8,30ին Հ. Բ. Ը. Մ.ի սրահը: Բոլոր հայրենակից անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

Հ. Յ. Դ.

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Արծիւ ենթակոմիտէի ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 20,30ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմ.ի ժողովը այս Հինգշաբթի (Դեկտ. 3) իրիկուն ժամը 8,30ին Ֆուայէ տէ Վիէօ: Կարեւոր օրակարգ:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, Քաֆէ տէ Սփոր: Կարեւոր օրակարգ:

Շ Ա Հ Ա Ն

Ա Հ Ն Ո Ւ Ր

ԹԵՐԹԻՍ ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՑ ԹԻՒԸ

*

ԶՈՅԳ ՄԸ ԿԱՐՄԻՐ ՏԵՏՐԱԿՆԵՐ

*

ԱԶԱՏՆ ԿՈՄԻՏԱՍ
(Այս գրքոյկը չի վաճառուիր)

Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»ի

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջան

Բարեկամներուն ու հայրենակիցներուն ուշադրութեան կը յանձնենք որ մօտ ատենէն լոյս կը տեսնէ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ: Կրնաք ապահովել ձեր օրացոյցը դիմելով հետեւեալ հասցէին՝

Monsieur G. HOVSEPIAN

53, Bld. des Grands-Pins, 13 - MARSEILLE (10e)

Quelques poèmes choisis
pour composer

La légende Arménienne

Disque 33 tours

Montage poètique et réalisation EVE GRILIQUEZ
Production ROUBEN MELIK

Կ'արտասանեն

François Chaumette (sociétaire de la Comédie Française)
Jean-Jacques Aslanian — Eve Griliquez — Jean Martin

Թարգմանուած հեղինակներ՝

Եղիշէ Չարենց, Նարեկացի, Յովհ. Թումանեան, Վահան Տէրեան, Յովհ. Շիրազ, Սայաթ Նովա, Յովհ. Երզնկացի, Նահապետ Քուչակ, Վահան Թէքէեան, Դանիէլ Վարուժան, Պարոյր Սեւակ եւ ժողովրդական:

ԳԻՆ 30 ՖՐ.

PRIX 30 FR

Դիմել

Editions EREBOUNI, B. P. 46, Charenton(94) — Eglise Arménienne, 15 Rue Jean Goujon, Paris (8e) — Librairie H. Samuélian, 51, Rue Mr-le-Prince — Tarpinian, 269, Bd. Voltaire — Palouyan, 43, Rue Richer Paris (9e) et « Haratch »

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ ԶՈՐ ԿՐՆԱՔ ԸՆԵԼ ՁԵՐ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ընկերահամակրական հաւաքոյթ մը կը սարքէ բաժակ մը թէյի շուրջ, Դեկտ. 6ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը: Հասցէ՝ 1. Փլաս Օթէլ տը Վիլ:

Կը հրաւիրուին ընկեր – ընկերուհիները եւ համակիրներ:

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ԱՒՍՏՐԻԱ
ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ԿԱՂԱՆԴԻ ԱՌԹԻՒ

Zell Am See

Մեկնում Դեկտ. 21 Թրէն տէ նէժով Կառ տը լ'Էսթէն, վերադարձ Յունուար 2 նոյն կայարանէն:

ՊՐԻՒՔԻ մէջ (Զել ամ Զէի մօտ), հովերէն պատսպարուած 758 մեթր: Բոլոր մարզական զբօսանքները՝ դահուկ, լիւժ, փաթինաժ, եւայլն:

Բնակութիւն լաւ պանդոկի մը մէջ, ճաշով միասին:

Մասնակցութիւն 485 ֆր. բոլոր ծախքերը մէջը:

Կանխավճար՝ 100 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին:

ԶԵԼ ԱՄ ԶԷ, Սալցպուրկի մէջ ձմեռնային մարզական հրաշալի կայան մը, գեղեցիկ լիճի մը եզերքը, պաշտպանուած սաստիկ ցուրտերէն բարձր լեռներուն շնորհիւ: Զուարճութեան վայրեր, սինեմա, պարահանդէս, սրճարան, փոլքլորիք երեկոյթներ եւայլն:

Մասնակցութիւն՝ 525 ֆր.:

Կանխավճար՝ 100 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 10ին:

Ծախքերուն մէջ են ճամբորդութեան գինը (Բ. կարգով) եւ բնակութիւնն ու ճաշը, բացի ճամբորդութեան ճաշերէն:

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՏՕՆԱԾԱՌ

Կիրակի, 13 Դեկտ. ժամը 16,30էն սկսեալ:

Ճաշ, վիճակահանութիւն, անակնկալներ եւ ընտանեկան հաճելի մթնոլորտ:

Մասնակցութեամբ Նաւասարդ պարախումբին, Ժերար Մելքոնեան ու Պետիկ Պետիկեան նուագախումբերուն եւ վարժարանի աշակերտութեան:

Կաղանդ Պապան ճոխ նուէրներով պիտի վարձատրէ սրահին մէջ ներկայ եղող բոլոր մանուկները:

Մուտքը ազատ է:

ԱՅՑ ՀԱՆԴԻՍՏԵԱՆ ՏԱՆ

Իսիի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը կազմակերպած է այցելութիւն մը Մոնմօրանսիի ծերանոցին Դեկտ. 6ին, գեղարուեստական բաժինով: Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ հեռաձայնելով Տիկին Սրապեանի 626–42–48, Տօնիկեանի 642·62·45, Յովսէփեանի 642–99–01:

Օթոքարը կը մեկնի ժամը 13,30ին, Փլաս Լէոն Պլումէն: Գին 10 ֆր.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Նոր Տարուան գիշերը (Դեկտ. 31) Լիոնի մէջ կազմակերպուած ցայգօնքը Կոմիտաս երգչախումբի կողմէ:

×

Արնուվիլի Անարատ Յղութեան Քոյրերու տօնածառը Դեկտ. 20ին:

×

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ թատերական ներկայացումը Կիրակի Մարտ 14ին:

×

ԼԻՈՆ.— «Մանուկներու Օր»ը տեղի կ'ունենայ Յունուար 17ին Ազգ. Տան սրահը:

×

Իսիի Կապոյտ Խաչի տարեկան ճաշը Փետրուար 20ին:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)